AHMET BÂDİ

RİYÂZ-I BELDE-İ EDİRNE

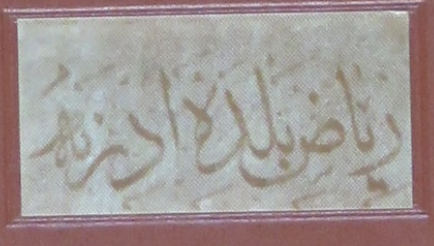

- EDİRNE ŞEHRİ BAHÇELERİ -

(EDİRNE ŞEHRİ TARİHİ)

CİLT-I

Yrd. Doç. Dr. Ratip KAZANCIGİL

T.C. Edirne Valiliği

AHMET BÂDİ

RİYÂZ-I BELDE-İ EDİRNE

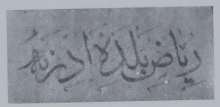

- EDİRNE ŞEHRİ BAHÇELERİ -

(EDİRNE ŞEHRİ TARİHİ)

CİLT-I

Osmanlıcadan Çeviren :

Yrd. Doç. Dr. Ratip KAZANCIGİL

EDİRNE İL HALK KÜTÜPHANESİ
Kent Yıtaplığı Bölümü
DEMİRBAŞ NO. 120730
TASNİF NO. 956.228

İSTANBUL - 2000

Edirne Valiliği Yayınları No: 13
Edirne Kültür Müdürlüğü Yayınları No: 9

© EDİRNE VALİLİĞİ

İstanbul, Mayıs 2000

ISBN 975-585-144-5

Yayın Koordinatörü: Ender BİLÂR
Bilgisayar Dizgi: Gülçin YÜKSEK

Sayfa Düzeni, Montaj, Baskı, Cilt
ACAR MATBAACILIK A.Ş.
Tel: (0212) 422 18 34 Pbx Fax: (0212) 422 18 04
web: www.acarmatbaa.com e-mail: acar@acarmatbaa.com

Orijinal metnin birinci sayfası

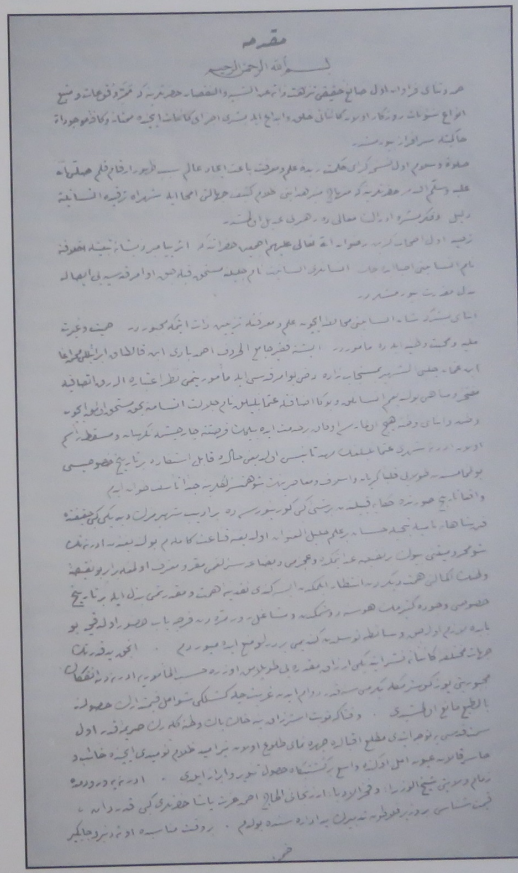

FİHRİST

XI: Önsöz
XIII: Sunuş
XV: Eserin Doğuşu
XVII: Ahmet Bâdi Efendi'nin soy geçmişi ve hayat hikayesi
XX: Ahmet Bâdi Efendi'nin yaşamının son dönemi
XXII: Tanıtma ve açıklama
-1: Bâdi Efendinin başlangıç yazısı,
-3: Bâdi Efendinin uyarısı,
-4: Orijinal metin fihristi,
-13: Orijinal metin kaynakçası,
-16: Edirne'nin fethi ve, fetihten önceki Trakya,
-30: Edirne'nin Hisarı,
-35: Pâdişah yapıları bahçesi (Yeni Sarayın yapılışı),
-36: Yeni Saray hakkında ayrıntılı bilgi,
-40: Câmiler bahçesi (61 Câmi),
-68: Mescitler bahçesi (164 mescit),
-91: Tekye ve Zaviyeler bahçesi (56 Tekye ve Zâviye),
-107: Medreseler bahçesi (49 Medrese),
-116: Evliya Türbeleri bahçesi (64 Adet),
-124: İmaretler bahçesi (9 Adet),
-126: Müslüman Okulları bahçesi) (53 Adet),
-134: Rum, Bulgar, Ermeni ve Yahudi toplumlarına ait Okullar (11 Adet),
-135: Ticaret Merkezleri, Çarşılar bahçesi (23 Adet),
-137: Edirne Hanları
-143: Hamamlar bahçesi (35 Adet),
-150: Su Sebilleri bahçesi (13 Adet),
-153: Havuzlar bahçesi (109 Adet),
-155: Çeşmeler bahçesi (124 Adet),
-170: Buzhaneler bahçesi,
-171: Hıristiyan ve Yahudi kiliseleri Bahçesi (22 Adet),
-173: Yahudi Toplumuna ait Sinagog ve Havralar (17 Adet),
-174: Nehirler bahçesi (3 Adet),
-176: Köprüler bahçesi (8 Adet),
-181: Okçular bahçesi,
-189: El Makam,
-190: Değişik Olaylar bahçesi (8 Olay),
-197: Fatih'in, şehzadeleri için yapılan sünnet töreni,
-198: Yangın ve Yıldırımlar,
-198: Sultan Selim'in babası II. Bayezid ile görüşme isteği,
-200: Yavuz Sultan Selim'in Edirne'de İran seferini ilan edişi,
-200: Edirne'nin çeşme suları ve yolları ,
-201: Sultan II. Selim'in Edirne'ye gelişi,

-201: Çavuş Başı ile Kürt Abdal öyküsü,
-202: Sultan II. Selim'in ikinci kez Edirne'ye gelişi,
-202: Topçularla Yeniçerilerin Edirne'de karışıklık çıkartmaları,
-202: Sultan I. Ahmet'in ikinci kez Edirne'ye gelişi,
-202: Sultan I. Ahmet'in Edirne'ye gelişi,
-204: Kadı Sünbül Ali Efendi olayı,
-205: Sultan II. Osman'ın Edirne'ye gelişi,
-205: Kahve, Tütün yasaklanması,
-205: Sultan IV. Murad'ın Edirne'ye gelişi,
-205: Sultan İbrahim'in Edirne'ye gelişi,
-206: Sultan IV. Mehmet'in Edirne'ye gelişi,
-206: Şiddetli Kış,
-207: Şehzade Mustafa'nın doğuşu,
-207: Serdar'ın Avusturya seferine gönderilmesi,
-207: Pâdişahın avlanmaya çıkışı,
-208: Sarayda cambaz gösterisi,
-209: Nemçe elçisinin Edirne'ye gelişi,
-209: Pâdişahın İstanbul'dan gelişi,
-209: Sultan Selim camiinde Mevlit okunuşu,
-210: Yabancı elçilerin gelişleri,
-210: Kanberbaba türbelerinin yıktırılması,
-211: Kâbe anahtarı ve örtüsünün gelişi,
-211: Serdar'ı Ekrem'in Pâdişaha gelişi,
-212: Venedik seferi hazırlıkları,
-213: Leh seferi için Edirne'den hareket,
-214: Saraçhane ve Saray Akpınar köşklerinin temellerinin atılması,
-214: Pâdişahın, Leh seferine hareketi,
-215: IV. Mehmet'in Edirne şenlikleri,
-218: Pâdişahın Edirne'den Nemçe seferine hareketi,
-219: Ordunun Edirne'ye gelişi,
-220: Sadrazam değiştirilmesi,
-220: Selim Giray'ın Edirne'ye gelişi,
-221: Sultan II. Süleyman'ın vefatı ve II. Ahmet'in tahta çıkışı,
-221: Zenginliği yüzünden katledilen Mustafa Ağa,
-222: Orta Macar kralının Edirne'ye gelişi,
-222: Sultan IV. Mehmet'in Edirne'de vefatı,
-223: Kırım hanının Edirne'ye gelişi,
-224: Ordunun Edirne'den Belgrat'a hareketi,
-225: Sultan II. Ahmet'in Edirne'de vefatı ve II. Mustafa'nın tahta çıkışı,
-225: Valide Sultanın Edirne'ye gelişi,
-226: Padişahın Belgrat'a hareketi,
-227: Edirne'de yeni dinar basılması,
-228: Kahve vergisi,
-229: Şehzade Sultan Hasan'ın Edirne'de dünyaya gelişi,

-230: Edirne'den Sürre gönderilmesi,
-230: Padişahın Akpınar sarayından Edirne sarayına taşınması,
-231: Tatar hanı Devlet Giray'ın isyanı,
-231: Şehzade Murad'ın Edirne'de dünyaya gelişi,
-232: Osmanlı ülkesinde çuha kumaş dokunmasına başlanılması,
-232: Bönce suyuna çeşme yapılması,
-232: Padişah kızlarının evlendirilmesi,
-233: Edirne Vak'ası (olayı),
-236: Padişahın Edirne'ye dönüşü,
-236: Emirli köyü camiinin tamiri,
-237: Erdel kralı Rokofci oğlunun Edirne'ye gelişi,
-238: Çiçek aşısı,
-239: Rum Patriği'nin Edirne'de asılması,
-239: Büyük yangın,
-239: Büyük Deprem,
-240: Edirne ihtilali,
-241: Edirne Vak'ası ve Cevdet tarihinin yazdıkları,
-242: Edirne'de müstakil asker toplanması,
-243: Edirne'ye fillerin gelişi,
-243: Paşa kapısı,
-244: Edirne'de yeniçeriliğin kaldırılması,
-246: Yıktırılan Bektaşi tekkeleri,
-247: Piyade kışlasının yaptırılması,
-248: Sulh ilanının duyurulması,
-248: Edirne'nin boşaltılması,
-249: Sultan II. Mahmut'un Edirne'ye gelişi,
-250: Nüfus sayımı,
-252: Sultan II. Mahmut'un ikinci kez Edirne'ye gelişi,
-252: Karantina konulması,
-252: Asker sınıfının düzenlenmesi,
-253: İskelelerin çökmesi,
-253: Sultan Abdülmecid'in Edirne'ye gelişi,
-254: Yangınlar,
-255: Askeri depboy,
-255: Yangınlar ve taşkınlar,
-256: Acaiplik,
-257: Taşkın ve yangınlar,
-257: Edirne Vilayet gazetesi yayınlanması,
-258: Memleket saati,
-258: Yangınlar,
-258: Yeni yapılan asker hastahanesi,
-259: Demirtaş asker hastahanesi,
-260: Salhane yapılması,
-261: Şiddetli kış ve deprem,

-262: Kanal açılması ve taşkın,
-262: Nehirlerin taşması,
-264: Dumansız barut, deprem, yangın, taşkın
-265: Dâr'üş-şifa'nın açılması,
-265: Edirne'ye koleranın bulaşması,
-266: Memleket saati,
-266: Etüv makinesi, fırtına, deprem, yangın
-267: Hastalık, taşkın,
-268: Rumca gazete, taşkın, sette yapılması, şarap fıçısında boğulma
-268: Su yollarının tamiri, yangın
-270: Sanayi mektebi,
-271: Büyük yangın,
-272: Dumansız barut, Süleymaniye caminin tamiri,
-273: Yangın, deprem, Eski Câmiin tamiri,
-274: Taşkınlar ve seddelerin yapılması,
-276: Müşirlik dairesinin açılışı,
-276: Mihal köprüsünün tâmiri, yangın
-277: Belediye dairesi, İran şahının gelişi,
-277: Dertli Mustafa Beyin oğlunun kaçırılması,
-278: Hamidiye köprüsünün açılış töreni
-278: Edirne'de sergi açılması, büyük yangın ve Yıldırım düşmesi,
-282: Orijinal metinde adı geçen belgeler listesi
-285: Edirne mahalleleri ve cemaatlar bahçe
-292: Edirne caddeleri,
-295: Edirne sokakları,
-307: Edirne çıkmaz sokakları,
-310: Edirne'nin bâzı yöre adları
-313: Edirne merkez ilçesine bağlı nahiye ve köyler,
-316: Edirne merkez ilçesinin 1877 istilasından sonraki nahiye ve köy sayısı,
-318: Edirne konulu Şiirler Bahçesi,
-326: Rıyaz-ı Belde-i Edirne II. Cilt Fihristi
-328: Vezirler ve emirler bahçesi
-329: Edirne'de gömülü bulunan ve aslen Edirnede doğmuş olan islam büyükleri
-337: Müderrisler
-344: Edirne bostancılar ocağı, Edirne bostancı başıları
-345: Şeyhler
-346: Hattatlar
-351: Şairler bahçesi
-354: Musiki Şinaslar bahçesi
-355: Tanzimaatan sonra Edirne'ye defterdar ve muhasebeci olanlar
-356: Yrd. doc. dr. Ratıp Kazancıgilin yayınlanmış kitapları

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunun 75'nci yılı ve Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700 üncü yılı kutlamaları nedeniyle, 92 yıl Başkentlik yapmış, Türkiye'nin batıya açılan penceresi, tarih, kültür ve anıt şehir Edirne için çok değerli kitaplar yayınlanmıştır. bu defada, daha önce de çeşitli araştırıcılara ve eserlere kaynak olmuş fakat yayınlanmamış Ahmet Badi Efendi'nin Riyaz-ı Belde-i Edirne (Edirne Şehri Bahçeleri) adlı eseri yayınlanmaktadır.

Bu eserin doğuşunda önemli rolü olan Edirne Valisi Erzincan'lı Hacı İzzet Paşa "Şehir Tarihi"ni yazma yönünde Ahmet Bâdi Efendi'ye uyarılarda bulunarak, gerekli desteği sağlamış, bu eserin yazılmasını teşvik etmek suretiyle de önemli bir görevi yerine getirmiştir.

Hıbrî, Ahmet Bâdi Efendi, Osman Nuri Peremeci gibi araştırıcılar yanında Dr. Rifat Osman, Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver, Yrd. Doç. Dr. Ratip Kazancıgil gibi Edirne Sevdalıları ve birçok değerli araştırmacıda Edirne'nin Kültür, tarih ve mimari yönlerinin belgelenmesine ve bilim alemine tanıtılmasına imkân sağlamışlardır.

Edirne ile ilgili birçok değerli eseri günümüz türkçesiyle bize kazandıran Yrd. Doç. Dr. Ratip Kazancıgil'de bu defa, bir dönemin çeşitli yönleriyle tanıtılmasını sağlamıştır.

Bu verimli çalışmalarından dolayı Hocamız Yrd. Doç. Dr. Ratip Kazancıgil'i bir kez daha kutlarken, bu yöndeki verimli çabalarının sürmesini dilerim.

Kültür hayatımızda beli bir boşluğu dolduracağına inandığım bu eseri sunmanın kıvancını yaşadığımı ve onurunu taşıdığımı bildirmenin zevkli bir görev olduğuna inanıyorum.

Mehmet CANSEVEN
Vali

SUNUŞ

Yurdumuzun batıya açılan penceresi konumunda bulunan Edirne; tarihi, kültürel ve anıtsal özellikleri açısından zengin şehirlerimizin başında gelmektedir. Aynı zamanda şehir tarihinin yazılmış olması da diğer bir özelliğidir, bu durum Edirne'nin şanslı bir kent olduğunu gösterir. Edirne'nin bir diğer şansı da, bu yönde çalışan araştırıcıları teşvik eden, ortaya çıkaran eserlerin basımında yardımlarını esirgemeyen valiler tarafından yönetilmiş olmasıdır.

Başta Dr. Rıfat Osman, Ord. Prof. Dr. Süheyl ÜNVER, Osman Nuri PEREMECİ, Prof. Dr. Tayyip GÖKBİLGİN, Yrd. Doç. Dr. Ratıp KAZANCIGİL olmak üzere bir çok araştırıcı, bilim adamı Edirne ile ilgili araştırmaları yayınlayarak bu kültür ve tarih şehrinin bilim dünyamıza kültür evreninde devamlı olarak gündemde kalmasını sağlamışlardır ki bu durumda Edirne'nin bir diğer şanslı yönüdür.

Bu tip eserlerin sürekli yayınlanması; Edirne'de Trakya Üniversitesi'nin kurulması bu şekilde kültür hayatımıza, bilim dünyamıza bir canlılık getirmesi sonucu gerçekleşmiştir. Bu da Edirne'nin bir başka şanslı tarafı olarak kabul edilmelidir. Bunun gibi eserlerin yayınlanması başlangıç olarak kabul edilmeli, bu tip yayınlar üniversitemizdeki diğer araştırıcı ve bilim adamlarının katkısıyla gün ışığına çıkarılmalıdır.

Bu değerli eseri dilimize çeviren Yrd. Doç. Dr. Ratıp KAZANCIGİL'i kutlar, daha nice eseri kazandırmasını diler, eserin basımını gerçekleştiren Edirne Valisi Sayın Mehmet CANSEVEN'e teşekkür ederim.

Prof. Dr. Osman İNCİ
Trakya Üniversitesi Rektörü

"ESERİN DOĞUŞU"

RIYAZ-I BELDE-İ EDİRNE
(EDİRNE ŞEHRİ BAHÇELERİ)
VE
İKİ EDİRNE VÂLİSİ

Bu eserin, evvela yazılması, sonra da basılıp yayınlanması ile, iki Edirne Vâlisinin istek ve iradeleri arasında reddedilmez bir kader birliği olduğunu açıkça görmekteyiz.

Şöyle ki;

-I-

EDİRNE VÂLİSİ ERZİNCANLI HACI AHMET İZZET PAŞA;

Osmanlı döneminin bu vezir Vâlisi, Edirne için bir "Şehir tarihi" yazması hususunda Ahmet Bâdi Efendiyi teşvik etmiş ve bunun için gerekli maddi ve manevi yardımı vâdederek yazarı güçlendirmiştir.

Şimdi bu hikâyeyi Ahmet Bâdi Efendiden dinleyelim: *

Memuriyet gereği olarak uzak kaldığım Edirne'ye döndüğümde, Vilayeti, vezirlerin kıdemlisi, ediplerin övüncü, Eflâtun düşünceli Erzincanlı Hacı Ahmet İzzet Paşa gibi, kadir ve kıymet bilir bir Vâlinin yönetiminde buldum.

Ötedenberi düşündüğüm tarih konusunu, uygun bir zamanda kendisine açmayı düşünürken, bir gün, konuşma sırasında:

"İçinde bulunduğumuz şu Edirne şehrinin düzenli bir tarihi olmadığını, tarafımdan, böyle bir eserin toplanıp yazılması hâlinde, maddi ve mânevi her türlü yardıma hazır olduğunu ve hemen başlanmasını teşvik ve emir buyurdu".

Bu açıklama, Edirne Vâlisi Hacı Ahmet İzzet Paşanın, eserin yazılmasında ne derecede etkili olduğunu göstermektedir.

-II-

EDİRNE VÂLİSİ MEHMET CANSEVEN;

Bu târih âşığı, kadirşinas Edirne Vâlisi ise, sürekli teşvikleri ile çevirinin bir an önce tamamlanmasını yakın takibe alıp moral lokomotifi olmuş ve sonra da, onu yayınlatarak gelecek kuşaklara armağan etmiştir.

Eser için ne büyük şans...

---

* Ahmet Bâdi, Rıyaz-ı Belde-i Edirne C: 1 S.1

Ve de bir Üniversite Rektörü

PROF. DR. OSMAN İNCİ;

Topluluğu içinde bulunmakla şeref duyduğum Trakya Üniversitesinin değerli Rektörü Prof. Dr. Osman İNCİ de, çeviri müsveddelerinin temize çekilmesi ve bilgisayarda dizilip basıma hazırlanması konusu ile yakından ilgilenmiş ve gereken yardımını esirgememiştir.

Onun katkısı, asla küçümsenmeyecek bir büyüklüktedir.

Yazdıran, yazan ve yayınlatanlara sonsuz minnet ve şükranlar.

Yrd. Doç. Dr. Ratip KAZANCIGİL

AHMET BÂDİ EFENDİ'NİN SOY GEÇMİŞİ VE HAYAT HİKÂYESİ

Ahmet Bâdi Efendi'nin soy geçmişi, Riyaz-ı Belde-i Edirne adlı değerli eserinin, çeviriye esas olarak aldığımız Süleymaniye kütüphanesi nushasının II. Cildindeki "Ravza't-ul Vüzera bölümünün 103. Sayfasındaki" yeğen El Hac Ahmet Paşa maddesinde yazmış olduğu kendi ifadesinden öğreniyoruz.

Buna göre;

Bâdi Efendi'nin soy kökeni, hâlen Romanya devleti hudutları içinde bulunan İBRAİL kentindedir.

Baba tarafından dedesi, Müstecâbi lakabıyla tanınan Osman çelebi, H:1215-M:1801 yılında İBRAİL'de vefat etmiştir.

OSMAN'ın oğlu, yâni Badi Efendinin babası, Mehmet ağa, İBRAİL'in H:1224-M:1810 yılında Ruslar tarafından istilası üzerine, annesi ve kız kardeşleriyle birlikte önce Ruscuk'a, sonra da Edirne'ye göç etmiş ve burada Süleymaniye küçük pazardaki bir eve yerleşmiştir.

Mehmet Ağa, yetişkinliğinde asker olarak Silistire Vâlisinin yanına gitmiş ve Edirne'li yeğen Ahmet Paşanın gözde ağalarından olmuştur.

O sırada, Romanya'da bozgunculuk yapan Etniki Eterya komitacıları ile girişilen savaşlarda yararlılıklar göstermiş, ve bu arada, yapılan bir cirit oyununda, attığı ciritle rakibinin at eyerinin "Kaltak" denilen ahşap kısmını parçaladığından, Ona, Kaltak kıran adı takılmıştır.

Şimdi, ayni eserin II. Cildinin 596. Sayfasındaki "Edirne Mal Müdürleri" sırasında kayıtlı olan Ahmet Badi maddesine geçiyoruz.

Mehmet ağanın, evli bulunduğu Halil kızı Ayşe Sıdıka hanımdan, H:1255-1839 yılında Edirne'de bir erkek çocuğu doğuyor.

Bu, gelecekteki, Riyaz-ı Belde-i Edirne adlı değerli eseri yazacak olan Ahmet Bâdi'dir.

Şimdi sözü, ayni sayfada kendi adı karşısındaki anlatışı için Badi efendiye bırakalım.

Doğum tarihim, H:1255 Recebinin 12. (M: 21 Eylül 1839) gecesidir.

Kirişhanedeki Taş Mektepte ilk öğrenciliğimi tamamlayıp, Hatta (yazı san'atında) yeterlilik belgesi aldıktan sonra, özel hocalardan, Arap ve Fars dillerini okudum.

Sonra kâtiplik yoluna girip H:1279-M:1862 yılında 200 kuruş maaşla Filibe ve Edirne sancaklarında gezici arazi yazıcılığı yaptım.

H:1282-M:1865 tarihinde ayni maaşla Tekirdağ'ı sancağı Vize ve Lüleburgaz kazaları gezici arazi yazımı görevinde bulunup, ayni yılın Zilgadesinde bu kere Edirne üçüncü sınıf yazıcılığına atandım.

H:1284-M:1868 yılında 400 kuruş maaşla İl Emlâk Tahrir Müdürlüğüne Baş Kâtip olup H:1288-M:1871 yılında, 500 kuruş maaşla İl Emlâk Tahrir Mümeyyizliğine yükseldim.

"ŞAİR AHMET BÂDİ"

Bâdi Efendi, eserinin I. Cildinin 442. Sayfasındaki Şâirler Bahçesi başlığının kendi adı karşısında şöyle yazıyor:

Yazdığım şiirler her ne kadar gösterilmeye lâyık değil ise de:

Kiminin câmii var, kimi yapar yol nâbi,
Şueranın n'olur âsârı sühandan gayri

Sözü uyarınca, yetersizliğimi belirterek, sadece duâya vesile olmak üzere şairler sırasına yazıldım.

Ahmet Bâdi Efendi, kendi ifadesinde de belirttiği gibi, yetenekli bir şâir değil ama, muhakkak ki, şâir ruhlu bir yaratılışa sahiptir.

Onun, şiirlerinden çok, Edirne'deki bâzı mimâri eserlerin yapılışı için söylemiş olduğu tarih manzumeleri önemlidir.

Şimdi, bu görüşü güçlendirmek için O'nun bir gazelini buraya alıyoruz.

GAZEL

Kaşını görmek için mahv-ı vücud etti kamer,
Yüzünü gökde güneş göreli tir tir titrer

Lezzet-i lâlini vasf eylediğim duysa eğer,
Telh olur nâr-ı haset ile dimağ-ı beşer

Can pahasına şeker leblerini ver, yoksa,
Üstüne bir gün apansızın karıncalar üşer

Sebze-i hattına yüz verme eğer âkil isen,
Tohmu gaip olası, ekmediğin yerde biter

Tûti-i tab'ının eylencesidir ey Bâdi
Vasf-ı lâl-i leb-i dilber ne şekerdir ne şeker

Divan Edebiyatımızı bilenler, bu gazele bakıp Bâdi Efendinin şiir ufkunu ölçebilirler.

Badi efendi, yine kendi anlatışına göre H:1289-M:1872 yılında 2375 kuruş maaşla ve becâyiş (karşılıklı değişme) yoluyla Yanya ili Tahrir Müdürlüğüne atanmış ve H:1291-M:1874 yılında ayni maaşla Bosna ili tahrir mümeyyizi olmuştur.

H:1295-M:1878 Yılında Tahrir Mümeyyizliğinin adı Tahrir vergi Müdürlüğü'ne dönüştürülmüş ve Bâdi Efendi H:1300-M:1883 senesinde 2000 kuruş maaşla Diyarbakır Vergi Tahrir Müdürlüğüne atanıp, aynı yıl, 2. Sınıf Osmanlı nişanı rütbesi verilerek Trabzon ili Tahrir ve Vergi Müdürlüğüne getirilmiştir.

H:1306-M:1889 yılında 2000 kuruş maaşla Edirne ili Vergi ve Tahrir Müdürlüğüne nakledilmiş, buradan, H:1312-M:1895 yılında becayiş yoluyla Konya'ya atanmış ve verimli çalışmalarından dolayı H:1319-M:1901 yılında üçüncü derece Osmanlı nişanıyla ödüllendirilmiştir.

H:1321-M:1903 yılında yine becayiş yoluyla Bursa iline atanmış ve yaptığı çalışmalar beğenilerek beşinci Mecîdi nişanı verilip ikinci derece rütbenin ikinci sınıfına yükselmiştir.

Mütemâyiz rütbesi de Nişan-ı âli-i osmâni ve ûlâ sınıf-ı sânisine çıkartılmıştır.

"HATTAT BÂDİ EFENDİ"

Bâdi Efendi, eserinin II. Cildinin 400. Sayfasındaki " Hattatlar bahçesi" başlığı altında yazdığı bölümün "Ahmet Rıfkı" maddesinde kendisi için şöyle diyor.

Bu kitabı yazan fakir ki, Hattı sülüs ve Nesih'i, sarı şeyh, diğer adıyla, taş mektep ikinci muallimi Mustafa Medhî Efendiden öğrenip H:1267-M:1851 tarihinde icâzet (yeterlilik belgesi) aldım.

Sonra, kardeşleri Mevlânâ Hasan Vasfi Efendiden noksanlarımı tamamlayarak H:1269-M:1853 tarihinde almayı başardığım icazetlerde, hocam bana Rıfkı mahlasını vermiş idi.

Gençliğimde şiire heves ettiğimden, Edirne eyalet büyük meclisi baş katibi Ruscuklu Hacı Hafız Mustafa Resa Efendi tarafından uygun görülen Râci mahlasını bir süre kullandı isem de, halk dilinde ve resmi kayıtlarda Bâdi olarak tanınmış olduğumdan, ben de bunu kabul ettim.

Üç adet Kelam-ı Kadim yazmak nasip olmuş ise de, devlet hizmetine girdikten sonra sülüs ve nesih hatlarıyla yazmak gerektiğinden, celi hat ile bir takım levhalar anı olarak bırakılabilmiştir.

Hatt-ı Rik'a'da, Bursa vilayeti Defter-i Hâkami Müdürü Hacı Sırrı Efendiden icâzet alınmıştır.

"AHMET BÂDİ EFENDİNİN YAŞAMININ SON DÖNEMİ"

Edirne tarihi yazarı Osman Nuri Peremeci, kitabının 170. Sayfasında, Bâdi Efendinin son yıllarını şöyle anlatıyor:

[Bâdi Efendi, kırk sene hizmetini verdiği yorgunlukla ihtiyarlamıştı. H:1324-M:1907 yılında emekliliğini isteyerek resmi görevden ayrıldı.

Bu ara, hastalanarak, tedavi için İstanbul'a geldi ve H:1320-M:1907 yılında orada vefat etti ve Eyüp'te Merdivenli kabristanında gömüldü.

Ahmet Bâdi Efendi okumuş, kendi kendine yetişmiş, şair, dindar ve çok güzel huylu bir adamdı.

Bana bu kitabı yazmakta en büyük kaynak olan Riyaz-ı Belde-i Edirne yazarının ulu adını burada da yüksek saygı ile anmayı kendime büyük bir borç bilirim.

Ahmet Badi Efendinin divanı, topladığı ata sözlerini yazmış olduğu Armağan adlı bir kitabı ve daha başka eserleri de varmış. Fakat, ben bunları göremedim. Ne yazık ki, Bâdi Efendinin kitap-larından hiçbiri basılmamıştır].

Osman Nuri Peremecinin, Bâdi Efendinin son günleri ve Onun değerlendirmesine ekleyecek fazla bir bilgiye sahip değilim.

Ancak, Ona ekleyecek bir nokta var ki, Bâdi Efendi değerlendirmesinde, bence Onun, tarihçiliğinden, hattatlık ve şairliliğinden de önemli yönü, çok güçlü bir biyograf oluşudur.

Değerli eserinde, bu yönü, belirgin olarak ortaya çıkmaktadır.

Dr. Rıfat Osman Bey, Rıyaz-ı Belde-i Edirne'nin Edirne İl Halk Kütüphanesindeki nushasının I. Cildinin 557. Sayfasına eklediği notta şu bilgileri veriyor.

[Dürüst ve çalışkan bir kişi olan Bâdi Efendi artık yorulmuştur.

H:1320-M:1904 yılında kendi isteği ile emekli olmuş ve tedavi için gittiği İstanbul'da H:1321-M:1904 yılının 25 Mart Salı günü vefat etmiştir.

Cenazesi, Edirne kapısı dışında İbrahin Çelebi hazretleri yanına gömülmüştür].

Osman Nuri Peremeci ile Dr. Rıfat Osman'nın kayıtları, Badi Efendinin emeklilik ve ölüm tarihleri üzerinde bir çelişki gösteriyor.

Şöyle ki;

PEREMECİ;

Emeklilik Tarihi: H:1324-M:1907

Ölüm Tarihi: H:1320-M:1907

Dr. Rıfat OSMAN;

Emeklilik Tarihi: H:1320-M:1904

Ölüm Tarihi: H:1321-M:1903-1904

Burada, Peremeci hocanın yazmış olduğu tarihte bir baskı hatası olduğu düşünülmelidir kanaatın-dayım. Çünkü;

1-Emeklilik tarihi 1324, Ölüm tarihi 1320 olarak yazılmış,

2- Her iki hicri takvimin karşılığı miladi tarih olarak 1907 gösterilmiş. Halbuki, son tarih kılavu-zuna göre;

H:1320-M:1903

H:1324-M:1906-1907

Bu durumda tarih çevirilerinin yanlış yapılmış veya basılmış olması göz önünüde tutulsa bile, Dr. Rıfat Osman Bey, ölüm tarihini 1903-1904 olarak gösterdiği halde Peremeci Hoca 1907 gösteriyor ki, bu hususun araştırılması gerekir.

Ahmet Bâdi Efendi gömülmüş olduğu mezarlığın adları arasında da bir ayrılık var. Acaba bunlar ayrı ayrı yerler midir, yoksa aynı yere ait iki isim midir?

Bu konunun, Edirne araştırmacıları tarafından ele alınıp, Bâdi Efendinin mezarının bulunarak bir ziyaret yeri haline getirilmesinin Edirneli olmakla övünç duyduklarını her fırsatta haklı olarak tekrarlayanlar için kutsal bir görev olduğuna inanıyorum.

TANITMA VE AÇIKLAMA

"TANITMA"

Riyâz-ı Belde-i Edirne (Edirne Şehri Bahçeleri) adlı eserin yazılış nedenleri ve nasıl yazıldığı hakkındaki bilgiler, yazarın ön sözünde belirtilmektedir.

Ben, eser hakkında genel bilgiler sunmaya çalışacağım.

Eserin üç cilt halindeki müsveddeleri, Edirne İl Halk Kütüphanesi yazma eserler Bâdi Efendi Bölümünde 2315/1-3 numaralar ile kayıtlı bulunmaktadır.

Çevirisi yapılan nusha ise, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesindeki Orijinal metnin fotokopisidir.

Bu da üç cilt olup, I. Cilt; 28 X 20 cm. boyutunda 600 sayfadan oluşmaktadır, her sayfasında, ortalama 30 satır vardır.

Bu cilt için yazar, [Bu kitap benim el yazım ile yazılmış olup, yalnız, 477-526. Sayfalar Çırpanlı Necip Efendi adlı bir kâtibe yazdırılmıştır] demektedir.

II. Cilt de, yine ayni boyutta 600 sayfa olup, Bâdi Efendinin el yazısı ile yazılmış, ancak, bunun da 341-408. Sayfaları yine Necip Efendi tarafından yazılıp Bâdi Efendi tarafından okunmuştur.

Bu cildin fihristi, araştırmacılara bilgi sunulmak amacıyla çıkartılıp çeviri metninin sonuna eklenmiştir.

III. cildin boyutları da ayni olup, sayfa sayısı 275' dir. Bu da Bâdi Efendi'nin el yazısı ile yazılmıştır.

Bu ciltte, idâri hududu Selanik ile Çatalca arasında bulunan büyük Edirne'ye bağlı Tekirdağ, Kırklareli, Dedeağaç ve Gümülcine gibi idâri birimler hakkında bilgiler verilmekde ve buralarda yetişen veya hizmet veren ünlü kişilerin biyografileri ile bunların eserleri hakkında bilgiler ve örnekler verilmektedir.

Bu cildin sonuna da, büyük Edirne'nin, bu bağlantıları ile birlikte 74 merkezi ve bunlara bağlı 4474 köyünün adları eklenmiştir.

Ahmet Bâdi Efendi, resmi görevlerinin ilk dönemlerinde arâzi yazım memurluğu yaptığı için, bu yerleşim birimlerini sağlıklı olarak, ayrıntıları ile tespit etme olanağı bulmuştur.

Her üç ciltde Tanzimat dönemi Osmanlıcasıyla yazılmıştır.

İfade tarzı da, Osmanlı dönemi münşaatını yadırgatmayacak derecede külfetli ve merasimlidir.

Bâzen bir beyan, sayfa başından başlayıp, kesintisiz olarak sayfa sonunda noktalanmaktadır.

"AÇIKLAMA"

Eserin I. Cildinin günümüz dil ve yazısına çevrilişinde, prensip olarak ana metne bağlı kalınmış, gereksiz yere kişisel katkılardan kaçınılmıştır.

Ancak, değerli okuyucuların, haklı olarak soracakları düşünülen bâzı noktaları, burada açıklamanın gereğine de inanıyorum.

Şöyle ki;

Nasıl olup da eski yazımızla 600 sayfa tutan bir metin, yeni alfabemizle 200 sayfaya sığdırılmıştır?..

Acaba bâzı konular atlanıp eksik mi yazılmıştır?..

Böyle yazılmışsa bunun neden ve niçinleri nelerdir?..

Bu ve benzer sorular...

İşte bunların kısa açıklamaları;

1- Orijinal metnin ağır ve külfetli ifadeleri, özüne noksanlık getirilmeyecek şekilde özetlenip kısaltılmıştır. Bu suretle, diyebilirim ki, ana metin, üçte bir oranında kısalmıştır.

2- Metinde adları geçen değişik sınıf ve mesleklerden kişilerin [Padişahlar ve saltanat aileleri de dahil] protokol adları kaldırılıp sadece öz adları yazılmıştır. [II. Murat, Şeyh-ül İslam Yahya Efendi, Sadrazam Kara Mustafa Paşa] gibi. Bu suretle de metinde haylice kısaltmalar sağlanmıştır.

3- Padişah ve sadrazamların veya diğer ünlü kişilerin Edirne'ye geliş gidişlerinde dönem şairlerinin yazmış oldukları uzun övgü şiirleri bu çeviriye alınmamış, sadece şairlerinin adları yazılmıştır.

4- Sefere çıkan orduların Edirne'den ayrılışlarından itibaren, buraya geri dönüşlerine kadarki dışta geçen savaş hareketlerine özet olarak yer verilmiştir.
Çünkü, bunlar genel tarihimizi ilgilendirmekte olup, eserin yazılmasında ana amaç ise, yazarının da ifade ettiği gibi, Edirne şehir tarihinin yazılmasıdır. Hotin veya Viyana seferi değil.

5- İmparatorluğun, girmiş olduğu savaşlar sonunda yapılan barış antlaşmalarının yapılış şekilleri ile tam metin olarak yazılmasının, hatta, antlaşmayı yapanların biyografilerine kadar metne alınmasının da, kitabın yazılış amacından uzaklaşma olacağından, bunlar da özetlenmiştir.

6- Padişahların ve sadrazamların gerek kendi aralarında, gerekse yabancı kral ve elçilerle yapmış oldukları yazışmalar da aynı anlayışla çeviriye alınmadı, genel târihi ilgilendiren bâzı belgeler de ayni işleme tabi tutuldu.
Söz gelişi, tam metin halinde Tanzimat-ı Hayriye Ferman'ları, İslahat Lâyika'ları ve yeni konulan kanunlar da çeviri dışında bırakıldı.

7- Ahmet Bâdi Efendi, belgelere dayanan güçlü bir tarih araştırmacısı olduğu kadar, belki daha da güçlü bir biyografır.
Bu nedenle, eserinde adları geçen yüzlerce kişinin öz ve hatta soygeçmişlerini de, kaynaklardan inceden inceye araştırıp yazmıştır. Bu da eserini bir hayli şişirmiş bulunmaktadır. Bunlar, bir biyografik dergi halinde ayrıca çevrilip yayınlanabilir. (söz gelişi; eserin II. Cildi)

8- Edirne'yi doğrudan ilgilendiren konularda ise, hiçbir atlama ve özetleme yapılmamıştır.
Orijinal fihristi de ayrıca çıkartılıp, araştırmacılara kolaylık sağlama amacıyla, çevirinin başlangıç kısmına eklenmiştir.
Bu açıklamayı yapmaktaki ana amaç, ne Ahmet Bâdi Efendi ve O'nun büyük eserinin eleştirmek, ne de çeviriyi savunmaktır.

Ahmet Bâdi Efendi bu eseri yazmakla, tarihimize ve hele Edirne tarihine, paha biçilmez bir hizmette bulunmuş, eşsiz bir armağan vermiştir. 600 yıllık bir geçmişi içeren böylesine belgelere dayanan ve ayrıntıları ile toplanan bir şehir tarihine sahip olan ikinci bir ilimizi ben tanımıyorum. Yanılıyorsam cahilliğime bağışlayın.

Bu nedenle eserin sahibi rahmetli Ahmet Bâdi Efendi'nin mânevi huzurunda saygı ile eğilmenin kutsal bir görev, hatta, borç olduğuna inanıyorum.

Ben, Onun bu değerli eserinden, kendi ölçülerime göre seçtiğim bölümleri yeni kuşaklarımıza ve Edirne severlere aktarma heyecanıyla bu çeviriyi yaptım.

Kısmet olursa II. ve III. Cildi de ayni görüşle çevirmeye hazırlanıyorum.

Bu kadarla yetinmek istemeyecek olan değerli kalem sahipleri, isterlerse metni tam olarak çevirir, hatta faksimile olarak bastırabilirler.

Eser, tekel altında bulunmayıp kamu yararına bırakılmış değerli bir mirastır ki, içinde, her isteyeni doyurabilecek zenginlikler taşımaktadır. Yeter ki, istensin ve sahiplenilsin.

NOT:

Bu Ciltte adı geçen mîmâri eserlerden günümüze kalanların fotoğrafları, Prof. Dr. Murat TUĞRUL tarafından hazırlanıp ***"Osmanlı döneminden 2000 yılına kadar Edirne Mimâri eserleri"*** *adlı albüm halinde yayınlanacaktır.*

Bu albüm, ***Riyaz-ı Belde-i Edirne'nin*** *I. Cilt çevirisinin görsel tamamlayıcısı olacaktır.*

RİYAZ-I BELDE-İ EDİRNE
CİLT-I

BAŞLANGIÇ
Bismi'llahi'rrahmâni'r Rahim.
Esirgeyici ve koruyucu olan Tanrı adıyla

Alemleri yaratan ve insan soyuna burada özel bir yer verip bütün yaratılmışlara üstün ve baş kılan Tanrıya hamd olsun.

Bilgi ve beceri alemlerinin yaratılmasına neden olan, karanlıkların kalkmasına ve bilgisizliklerin yok edilip, insanlığın gelişmesine yol gösterici olmuş olan peygambere selat ve selam.

Şanı yüce peygamberin yoluna uyarak, insanlık adını yücelip kutsal buyruklarını insanlığa ulaştırmada güç harcayan sahabelere (Peygamberimizin yakın arkadaşlarına) Tanrıdan hoşnutluk dileği.

İnsan soyu ki, insanlık onurunu korumak için bilim ve beceriyle kendini donatma zorundadır.

İşte bu satırları yazan, İbrail'li Müstecâbi Zâde Osman Çelebi oğlu Mehmet Ağanın oğlu Ahmet Bâdi Kaltak da, bu kutsal buyruk ile görevlendirildiğini göz önüne alarak, ayni sınıftan olmakla övündüğüm insanlık ve buna bağlı olarak Osmanlılık şanına hak kazanmak için, yurtiçinde ve yurtdışında hiç olmazsa küçük bir hizmet edebilmek ve doğum yerim olan Edirne kenti Osmanlığın ikinci başkenti olduğu halde, bir özel tarihi bulunmamasına ve yaşamış olanların şu ilgisizliğine kalpten üzüntü duymuş idim.

Gerçi tarih, görünüşte öykü gibi bir şey sanılırsa da, kentimizin bir edebiyatçısının dediği gibi, gerçekte yüksek ilim adıyla yüceltmeye değer bir ilim olduğuna kesin kanaatım bulunduğundan, Edirne'nin şu yoksulluğunu büyük bir eksiklik olarak kabul ettim.

Güçsüzlüğümü bilmekle beraber, bu vatanî eksikliğin tamamlanmasını başkalarından beklemekdense, kendi emeğimi harcayıp özel bir tarih meydana getirmek hevesinden kendimi bir türlü alıkoyamadım.

Ancak, görev gereği olarak Edirne'den ayrılma zorunluluğu, istenen değerlerin toplanmasını engellemiştir.

Ne zaman ki, görev sırası o kutsal semte döndü, işte o zaman karanlığa gömülmüş olan istekler geniş bir aydınlığa kavuştu.

Edirne'ye geldiğimde, vilayeti, Erzincanlı Hacı İzzet Paşa gibi değerli bir Vezir Valinin yönetiminde buldum.

Uygun bir zamanda, ona, öteden beri arzuladığım tarih konusunu açmak düşüncesinde iken, bir gün kendileri söz açıp:

Edirne kentimizin düzenli bir tarihi olmadığı ve bu kentten birçok bilgin ve yazar yetiştiği halde, hiçbirinin bu işe eğilmediğini belirterek benim tarafımdan böyle bir yazının hazırlanmasına başlanması halinde, parasal yönden ve yazı olarak her türlü yardıma hazır olduklarını anlattı.

Aynı anda, hemen başlanmasını emir buyurduklarından, aldığım yardım sözü beni güçlendirip Tanrının yardımı ile (H:1307-M:1891) senesinde etekleri sıvayarak kırk Ravze (bahçe) ve kırk Duheden oluşmak üzere on altı senelik zorlu çalışmaya karşılık, sessiz gecelerde oluşan üç ciltlik yapıtın; câmiler, mescitler, zâviyeler, medreseler, ribatlar, hamamlar, köprüler, ve benzeri hayır yapıları ve değişik olayları içeren birinci cildinin müsveddesi, (H:1309-1893-94) senesinde Edirne'de sona erdiğinde, bu cilde (Armağan-ı Bâdi) adı verildi.

Sonra; valiler, kadılar, vezirler, üst düzey yöneticileri, bilginler, şeyhler, hafızlar, hattatlar ve şairler gibi kişilerin yaşam öykülerini içeren ikinci cildinin müsveddesi ile uğraşıldığı sırada, Hacı İzzet Paşa öbür dünyaya göçdü.

Bu olay sonunda, tarihin, yazıldığı kadarıyla yetinilmesi düşünülmüş ise de, rahmete neden olur düşüncesiyle devam olunarak (H:1312-M:1896-97) senesi sonunda, tanrının yardımı ile bulunduğundan, (Riyaz-ı Belde-i Edirne) ismi verildi.

Bunları temize çekilmeleri de (H:1322-M:1906-907) senesinde Bursa'da kısmet oldu.

Üç cilde verilen adlar her birinin sonlarına tam tarih (Ebcet hesabı ile) olarak düşmüş ise de, birinci ve ikinci cildinin (Riyaz-ı Belde-i Edirne), üçüncüsünün (Tevâbi-i Mülhakat-ı Vilayet-i Edirne) adlarıyla yazılması uygun görüldü.

Şu küçük yapıtımın düzenlenme ve müsveddesiyle meydana gelmesi, doğrudan, (Tanrı rahmet eylesin) Erzincanlı Vâli Hacı İzzet Paşanın yönlendirme ve bilime verdiği öneme bağlıdır.

Kendim, çocuklarım ve torunlarım sonsuza kadar kendisine teşekkür borçluyuz.

Yapıtın bazı noktalarda toplanıp düzenlenmesine, Ravzat-ul Hattatin'de öz geçmişi yazılı Hasan Vasfi Efendinin "Edirne'de Mezit Bey İmareti mahallesinde bulunan taş mektebin birinci öğretmeni saygı değer bilginlerden Hacı Hafız Ali Remzi Efendi ile seçkin bilginlerden Edirne Valiliği mektupçusu kaleminde görevli olan Kirişhâneli Tatar Mehmet Rüşdi Efendinin de yardım ve ilgilerini gördüğüm için bunların adları, ve kendilerine olan minnet ve teşekkürlerim, en iyi niyetlerimle kitabımın başına altın kalemle yazılacak değerdedir.

Bu kitabın yazarı, Sultan II. Abdülhamit Han döneminde böyle bir eseri toplayıp yazmaya başladığından dolayı kıvanç duymakta, ve bu yolla adını sürdürebilme ümidi içinde sevinçli olarak her zaman, padişahlar padişahının ömür ve yücelmesine duacı olmaktadır.

Bu güçsüz eserimi okuyan saygıdeğer kişilerden, görecekleri yanlış, unutulmuş kusur ve eksikleri, belirttiğim yetersizliğime vererek, ve lütfen acıyarak, düzelttiği ve bu yetersizlikler ve kusurlarla dolu kişiyi hayır dua ile anmaları istirham olunur.

TARİH

Vâsıl-ı hadd-i hitam olduğu dem ey Bâdi,
Okuyan dedi târihin âlâ târih (H:1322-H:1906-1907)

UYARI

Bu konu, üç cilt olarak düzenlenip, temize çekildikten sonra yapılan değerlendirme üzerine bâzı bölümlere ek ve bazılarına da düzeltme gerekmiştir.

Bu işlerin yapılmasının, ciltleri müsvedde haline getirileceği görüşüyle, bu iş için muavine (yardımcı) adıyla bir dördüncü cilt düzenlenerek ekleme ve düzeltmelerin bu cilde yazılıp kenarlarına konulacak rakamlarla diğerlerinin yerlerini gösterir bir işaret koyarak belirtilmesi uygun görülmüştür.

Şöyle ki;

Söz gelişi, birinci cildin 492 sayfasına, yardımcı kitabın 5. Sayfasına ekleme yoluyla yazılan "Ruhsatnâme-i Humâyun" un kenarına 1/492, ve birinci cilde eklenecek yere de, 4/5 şeklinde işaretlenmiştir. İkinci ve üçüncü ciltte de bu şekilde yapılmış olduğundan, okunduğu ve örnek çıkarıldığı sırada bunlara dikkat edilmesi için bu açıklama yapıldı.

AHMET BÂDİ

RİYAZ-I BELDE-İ EDİRNE
ORİJİNAL METNİN I. CİLT FİHRİSTİ[1]

-2: Ravza-t-ul Fütuhat
-8: Edirne şehrinin kuruluşu ile fetih tarihine kadar olan dönemin olayları
-17: Edirne'nin Hisarı
-20: Ravza-t-ul Mebâni-i Sultâni
-27: Câmiler Bahçesi
-54: Mescitler Bahçesi
-72: Tekyeler ve Zaviyeler Bahçesi
-89: Medreseler Bahçesi
-96: Ermiş mezarları Bahçesi
-102: İmaretler Bahçesi
-103: İslam Okulları Bahçesi
-112: Ticaret yerleri Bahçesi
-113: Rıbatlar Bahçesi
-117: Hamamlar Bahçesi
-122: Su Sebilleri Bahçesi
-124: Havuzlar Bahçesi
-126: Çeşmeler Bahçesi
-140: Buzhaneler Bahçesi
-141: Hıristiyan ve Yahudi Kiliseleri Bahçesi
-142: Nehirler Bahçesi
-144: Köprüler Bahçesi
-148: Ok menzilleri Bahçesi
-155: El Makam
-156: Değişik olaylar Bahçesi
-156: Sırp Sındığı olayı.
-156: Yıldırım Bayezid'in İstanbul fethi için Edirne'den hareketi.
-158: Timur olayı ve şehzadeler savaşı (Fetret dönemi).
-169: Çelebi Sultan Mehmet'in Edirne'de vefatı.gelen olaylar.
-172: Düzme Mustafa olayı.
-185: Sultan II. Muradın tahtını şehzade Mehmet'e bırakması.
-188: Fatih'in, İstanbul'un fethi için Edirne'den ayrılışı.
-193: Şeyh-ül İslam Fahrettin-i Acemi'nin, bâzı inkârcılara Edirne'de şer'i ceza uygulaması.

1- Bu Fihrist, adı geçen eserin İstanbul- Süleymaniye nushasına ait olup, araştırmacılara kolaylık olsun diye buraya çıkarılmıştır. Çeviri için ayrıca fihrist düzenlenmesi yapılacaktır.

NOT: Bu başlıklar altında 21 Ravze, yâni Bahçe toplanmış oluyor.
Bundan sonra, her başlığa ait açıklamaların yer aldığı sayfalar dizisi başlıyor.

-194: Fatih'in, şehzade Beyazid ve Mustafa'yı Edirne'de sünnet ettirmesi, yangın ve yıldırımlar.
-195: Yangın ve yıldırımlar, deprem, yağmur ve sel.
-196: Sultan Selimin babasıyla Edirne'de görüşme isteğinden dolayı Edirne'de meydana
-207: Sultan II. Selimin Edirne'de İran seferini ilânı.
-208: Edirne'nin çeşme suları yolları.
-209: Sultan II. Selimin Edirne'ye gelişi, Çavuş başı ile Kürt Abdal olayı.
-210: Sultan II. Selimin ikinci defa Edirne'ye gelişi.
-210: Topçularla kul arasında Edirne'de çatışma.
-210: Sultan III. Mehmet'in Edirne'ye gelişi.
-210: Sultan III. Mehmet'in Edirne'ye ikinci defa gelişi.
-213: Edirne'de meydana gelen Kadı Sünbül olayı.
-215: Sultan II. Osman'ın Edirne'ye gelişi.
-215: Kahvehanelerin kapatılması, Kahve ve Tütünün yasaklanması.
-215: Sultam IV. Murat'ın Edirne'ye gelişi.
-216: Sultan İbrahim'in Edirne'ye gelişi.
-216: Sultan IV. Mehmet'in Edirne'ye gelişi.
-216: 1068 tarihinde Edirne'de meydana gelen şiddetli kışın ayrıntıları.
-217: Sultan IV. Mehmet'in Edirne'den İstanbul'a gidişi.
-217: Şehzade Sultan Mustafa'nın doğuşu.
-217: Padişahın Ferecik'e gidişi.
-217: Padişahın Ferecikten dönüşü.
-217: Nemçe yönüne Serdar-ı Ekrem atanması.
-218: Edirne şehrinde şenlik yapılması.
-218: Sultan IV. Mehmet'in avlanmaya çıkışı.
-218: Sultan IV. Mehmet'in Yanboluya gidişi.
-218: Garip olayların çıkması.
-218: Sarayda cambaz seyri.
-218: Serdarın Mustafa Paşaya gelişi ve padişah armağanları alışı.
-219: Sadrazamın Edirne'ye girişi.
-219: Padişah çadırının asker arasına kuruluşu.
-220: Nemçe elçisinin padişah yanına gelişi.
-220: IV. Mehmet'in İstanbul'a gidişi.
-220: IV. Mehmet'in Edirne'ye gelişi.
-220:Ünlü Yahudi'nin padişah katına getirilmesi ve İslam'ı kabul etmesi.
-221: Sultan Selim Câmiin de mevlut okutulması.
-221: Rus elçisinin Edirne'ye gelişi.
-221: IV. Mehmet'in Yanbolu'dan dönüşü.
-221: Leh elçisinin Edirne'ye gelişi.
-221: Muhtedi Mehmet'in padişah huzuruna getirilişi.
-222: Kazak elçisinin Edirne'ye gelişi.
-222: Havsa ilçesinde Kanberbaba türbesinin Şeyh Vâni Efendi emriyle yıktırılması.
-222: Padişahın Filibe yönüne gidişi.
-223: Padişahın Filibe'den dönüşü.
-223: Rus elçisinin gelişi.
-223: Kâbe anahtarı ve örtüsünün gelişi.

-223: Padişah tuğunun Timurtaşa çıkışı.
-223: Padişahın Yenişehir fenerine gidişi.
-223: Serdarın padişaha varışı.
-224: Devlet ileri gelenlerine onör giysileri giydirilmesi.
-224: Padişahın Anadolu kazaskeri Mehmet Efendinin ziyaretine gidişi.
-225: Padişah tuğunun Venedik seferi için çıkartılışı.
-225: Garip bir olay.
-225: Leh Kralının isyanı haberinin gelişi.
-226: Leh seferi için padişah tuğunun çıkartılması.
-226: Kırım hanının sefer için çağrılışı.
-226: Devlet büyüklerine onör giysileri giydirilmesi.
-226: Padişahın otağına gelişi.
-227: Leh kralından mektup gelişi.
-227: Leh seferi için Edirne'den padişahın çıkışı.
-229: Padişahın Edirne'ye gelişi.
-230: Edirne'de Saraçhane kasrıyla Akpınar kasrının yapımına başlanması.
-230: Lehistan seferinin çıkışı.
-230: Padişah çadırının çıkışı.
-231: Leh seferi için çıkış ve bu arada diğer olaylar.
-232: Padişah tuğunun çıkışı ve padişahın hareketi.
-232: Padişahın Hacı oğlu Pazarcığından hareketi.
-234: Sultan II. Mustafa ile III. Ahmet'in Edirne'de sünnet edilmeleri ve Hatice Sultanın düğünleri.
-261: Padişahın İstanbul'a gidişi.
-262: Engürüs seferi için İstanbul'dan Edirne'ye geliş.
-263: Edirne'den Nemçe seferine hareket.
-263: Tahrip ve istila edilen düşman belgeleri.
-264: Padişahın Belgrat'tan Edirne'ye hareketi.
-264: Süleyman paşanın Engürüs seferine komutan olması.
-264: Mirahur Recep Ağaya Rikâp kaymakamlığı verilişi.
-265: Sefer giderleri için Edirne padişah hazinesinden para bağışı.
-265: Padişahın İstanbul'a gidişi.
-265: Ordunun Engürüs seferine hareketi.
-265: Ordunun Edirne'ye varışı.
-266: IV. Mehmet'in tahttan indirilmesi için ordudan haberci gönderilmesi.
-266: Osmanlı devletinin Edirne'de vakit geçirmesi ve sefer hareketinin terki.
-266: Kırım hanının Edirne'ye daveti için pâdişah yazısı.
-267: Padişahın Sofya yönüne hareketi.
-267: Sefer işleri danışma meclisi toplanması.
-267: Padişahın Edirne yönüne dönüşü.
-268: Sadrazamın değiştirilmesi için danışma.
-268: Eski sadrazam Tekirdağlı Mustafa paşanın Malkara'ya sürgün edilmesi.
-268: Yeni sadrazam Köprülü Mustafa paşanın Edirne'ye gelişi.
-268: Eski sadrazam yakınlarının toplanıp hapsedilmesi.
-269: Askerlerin kutsal sancak ile Edirne'ye dönüşü.
-269: Selim Girayın Edirne'ye dönüşü.
-269: Dar-üs saade Ağası kâtibi Mehmet Efendinin idamı.
-270: Sadrazam Köprülü Mustafa Paşanın sefere çıkışı.
-270: Padişahın İstanbul'a hareketi.

-270: Sultan II. Süleymanın Edirne'de vefatı ve sultan II. Ahmedin Edirne'de tahta çıkışı.
-270: Padişahın kılıç kuşanmak için eski camii gelişi.
-270: Kutsal sancak ile askerin Edirne'ye gelişi.
-270: Fazla mal edinme suçuyla ayar sahibi Mustafa'nın katli.
-271: Mekke-i Mükerreme şerifi Sa'd'e Hama ve Humus sancaklarının verilmesi.
-271: Acem şahı sefirinin gelişi.
-271: Da'r-üs saade ağası İsmail Ağanın azli.
-271: Vezîr-i âzam Ali Paşadan padişah mührünün alınması.
-272: Yeni sadrazam Hacı Ali paşanın Edirne'ye gelişi.
-272: Orta Macar Kralı Tükeli İmrenin Edirne'ye gelişi.
-272: Padişah mektubunun Acem elçisine verilişi.
-272: Vezîr-i âzam Hacı Ali paşanın Belgrat'a gidişi.
-272: Gazi Sultan Mehmet Han'ın vefatı (IV. Mehmet).
-273: Serdar-ı Ekrem'in Akpınar'a çadır kurup sefer hazırlıklarına başlanması.
-273: Özbek elçisinin Edirne'ye gelişi.
-273: Serdar-ı Ekrem'in Erdel seferi için Rusçuk tarafına gidiş ve dönüşü.
-273: Kırım Hanı'nın Edirne'ye geliş ve dönüşü.
-274: Sadrazam Bıyıklı Mustafa Paşanın Azli ve Sürmeli Ali Paşanın atanması.
-274: Ümmü Gülsüm Sultanın Osman Paşaya nikahlanması.
-275: Yeni Sadrazamın Edirne'ye gelişi.
-275: Çelebi başı İsmail Ağanın katli.
-275: Ordunun Edirne'den Belgrat'a hareketi.
-275: Sultan Ahmet'in kızı Atike sultanın Edirne'de doğuşu.
-275: Edirne'de mehdi adıyla bir kişinin çıkışı.
-275: Selimiye Camiinde garip haller görülmesi.
-276: Ordunun Belgrat'tan Edirne'ye hareketi.
-276: Sultan II. Ahmet'in Edirne'de vefatı ve Sultan II. Mustafa'nın tahta çıkışı.
-277: Askeri hazırlıkların yapılması.
-277: Valide Sultanın Edirne'ye gelişi.
-277: Padişahın sefere çıkması için Sadrazama yazı yazılması.
-278: Mustafa Paşa köprüsünde garip olaylar çıkması ve Sadrazam Ali Paşanın azli.
-279: Tevki'ilik görevinin Karanfil oğlu ile Belgrat yönün gidişi.
-279: Ayşe Sultanın Edirne'de doğuşu.
-279: Padişahın Edirne'den Sofya yönüne gidişi.
-280: Edirne'de yeni dînar kesilmesi.
-280: Tahta çıkışı kutlama için Acem şahından elçi gelişi ve dönüşü.
-281: Nemçe seferi için padişah tuğunun çıkışı.
-281: Kahve vergisinin arttırılışı.
-282: Acem elçisi Rüstem Han'ın Basra şehri anahtarıyla Edirne'ye gelişi.
-282: Acem şahına özel sefir gönderilmesi.
-283: Osmanlı devleti ile Nemçeliler arasında sulh antlaşması.
-284: Padişahın Edirne'de oturup Serdarın sefere gönderilişi.
-284: Ordunun Sofya'ya varması.
-284: Ordunun Belgrat'a varışı ve temsilcilerin Karlofça'ya gidişi.
-285: Ordunun Edirne'ye dönüşü.
-285: Şehzade Sultan Mehmet'in Edirne'de doğuşu.
-286: Reis-ül Küttap Râmi Efendinin sulh belgeleriyle Edirne'ye gelişi.
-287: Kırım Hanlığının Devlet Giraya verilişi.

-287: Şehzade Sultan Hasan'ın Edirne'de doğuşu.
-287: Sulh belgesi isteğiyle Leh Kralı elçisinin gelişi.
-288: Şehzade Sultan Hüseyin'in Edirne'de doğuşu.
-288: Osmanlılardan Nemçeye elçi gönderilmesi.
-288: Padişahın Edirne'den İstanbul'a gidişi.
-288: Edirne'de Sürre alayının çıkışı.
-288: Avlanmaya çıkış.
-288: Şeyh-ül İslam Feyzullah Efendi Zâde Fethullah Efendiye Şeyh-ül İslam rütbesinin verilmesi.
-289: Rumeli vilayetine şeyhlerin atanması.
-289: İngiltere'den yeni elçi gelişi.
-289: Sadrazam Amca Zâde Hüseyin Paşanın görevinden alınması ve Daltaban Hüseyin Paşanın atanması.
-289: Eski Sadrazamın yakınlarının hapsedilmesi.
-290: Şeyh-ül İslam Feyzullah Efendi tarafından sadrazam imamının değiştirilmesi.
-290: Padişahın sadrazama armağan verişi.
-290: Sadrazam tarafından dâveti.
-292: Divanda ve alayda Kallavi kullanılması[2].
-292: Padişahın avlanmaya çıkışı.
-292: Kırım Hanı Devlet Girayın isyanı.
-294: Devlet Giray Han olayının ayrıntıları.
-294: Şehzade sultan Muradın Edirne'de doğuşu.
-294: İstanbul Kaymakamlığı'nın Köprülü Zâde Abdullah Paşaya verilişi.
-295: Kalyonlar defterdarı Hasan Efendinin Sadrazam Râmi Paşanın azarlamasından ölümü.
-295: Şeyh-ül İslam Feyzullah Efendinin, oğlu seyit Mustafa Efendiyi Anadolu kazaskerliğine a taması.
-295: Şehzade hocası Feyzullah Efendiye İstanbul payesi verilmesi.
-295: Edirne sarayına bayramlaşma töreni.
-296: Şeyh-ül İslam Feyzullah Efendinin oğullarına Rumeli kazaskerliği payesi verilmesi.
-296: Osmanlı memleketinde çuha ve kumaş dokumasına başlanılması.
-296: Şehzade Sultan Mehmet'in vefatı.
-296: Bönce suyuna çeşme yapılması.
-297: Mısır askerlerinin Edirne'den çıkartılması.
-297: Padişah kızlarının Edirne'de evlendirme hazırlığı.
-297: 1115 yılında meydana gelen Edirne olayı.
-321: II. Mustafa'nın oğlu şehzade Ahmedin vefatı.
-321: Pâdişahın Cuma namazına gelişi.
-321: Pâdişahın Edirne'den hareketi.
-321: Pâdişahın Edirne'ye gelişi.
-322: Devlet Giray Han'ın azli, Kaplan Girayın atanması.
-322: Padişahın Edirne'den İstanbul'a hareketi.
-322: Emirli Câmiinin tâmiri.
-322: Mülazemet sisteminin düzenlenmesi.
-323: Mülazemet sayısına düzen.
-323: Manzum bir arzuhal nedeniyle Edirne'de Sadreyn Efendinin azli.
-323: Şeyh-ül İslam Mirza Efendinin azli.
-324: Manzum arzuhal için bazı kimselerin suçlanması.

2- Kallavi: Başa giydirilen bir tür kavuk

-324: Edirne'de şenlik yapılması.
-325: Sultan II. Ahmedin Edirne'ye dönüşü.
-325: Erdel Kralı Rokofci oğlu Fransuvanın Edirne'ye gelişi.
-325: Serdarın kutsal sancakla Edirne'ye gelişi.
-326: Mücellitler içinde yangın.
-326: Ordu ile kutsal sancağın Edirne'ye gelişi.
-327: Belgrat kalesinin fethine dair koca Ragıp paşanın yazdığı fethiye.
-327: Çiçek aşısının Edirne'de yapıldığı.
-338: Edirne'de eski Rum patriği ile söz sahiplerinin asılmaları.
-338: Edirne'de 1159'da büyük yangın.
-338: Edirne'de 1165'de büyük deprem.
-341: 1216 senesinde Edirne'de ihtilal.
-342: 1222 senesi Edirne Vak'ası.
-347: Kutsal sancağın Edirne'ye gelişi.
-347: Kutsal sancağın ikinci kez Edirne'ye gelişi.
-347: 1223 tarihinde Edirne'de meydana gelen Bindallı Mustafa hikâyesi.
-348: 1123 yılında Tunca nehrinin taşması.
-350: Edirne'de yeni asker tertibi.
-350: Dağdeviren oğlu Ahmet Ağa hakkında Şâni Zâde tarihinde anlatılan bir hikaye.
-352: Edirne'ye fillerin gelişi.
-352: Paşa kapısı.
-354: Edirne'de yeniçeriliğin kaldırılması.
-355: Yeniçerilerin kanunlarından başlıcaları.
-356: Edirne ve yakınlarındaki Bektaşi tekyelerinin yıktırılması için padişah emri.
-356: Edirne Piyade kışlası.
-357: Lûtfi tarihinde yazılı olan Edirne olayı.
-358: Edirne Olayları.
-359: Edirne'nin 1245 tarihinde Ruslar tarafından istilası.
-361: Sulha teşebbüs.
-362: Prusya sefirinin Edirne'ye gelişi.
-366: Prusya sefiri ile görüşme.
-370: Delegeler arasında bâzı âcâip maddeler.
-371: Rusya'ya sefir gönderilmesi.
-372: Barış ilanı.
-373: Halil Paşa görevinin sona ermesi.
-373: Edirne'nin Ruslar tarafından boşaltılması.
-374: Yeni imaretle Palavur deresinin taşması.
-374: Sultan II. Mahmudun Edirne'ye gelişi.
-376: Nüfus sayımı.
-377: Edirne valilerinden Aliş Paşa hakkında Lûtfi tarihinden alınan yazı.
-379: Sultan II. Mahmudun ikinci kez Edirne'ye gelişi.
-380: Edirne'de Karantina.
-380: Sultan Selim caddesinde yangın.
-381: Askeri teşkilatta düzenleme.
-381: Gariplikler.
-381: Nehirlerin taşması.
-381: Üzüntü.
-381: Sultan Abdülmecidin Edirne'ye gelişi.

-384: Tahtakale yangını.
-384 Batpazarı yangını.
-385: Peygamber türbesi örtüsünün Edirne'ye gelişi.
-385: Üç Şerefeli yangını.
-385: Eski Menzilhane yangını.
–385: Mücellitler önü ve Un kapanı yangını.
-385: Piyade kışlası yangını.
-386: Paşa kapısı yangını.
-386: Nehirlerin taşması.
-386: Eski Câmii civarında yangın.
-386: Acayiplikler.
-387: Üç Şerefeli önünde yangın.
-388: Edirne vilayeti gazetesinin ilk defa basılıp yayınlanması.
-388: Piyade kışlasının tâmiri.
-388: Memleket saati.
-388: Kıyık da yangın.
-388: Süvari kışlası yangını.
-388: Askeri hastahane.
-389: Emlak yazımı.
-391: Üç Şerefeli önünde yangın.
-391: Demirtaş askeri hastanesi.
-391: Salhâne yapılması.
-392: Noktacı câmii karşısında yangın.
-392: Piyade kışlasında yangın ve inşaat.
-393: Şiddetli kış ve nehirlerin taşması.
-393: Deprem.
-393: Kanal açılışı ve nehirlerin taşması.
-395: Edirneli İzzet Paşa tarafından bulunan Osmanlı dumansız barutu.
-396: Nehirlerin taşması Fen kurulunun gelişi.
-396: Hıdırağa mahallesinde yangın.
-396: Deprem.
-396: İl mektupçusu Kâzım Beyin intiharı.
-397: İki köprü arasında yangın.
-397: Da'r-üş Şifanın açılışı.
-397: Sultan Selim hamamında divar yıkılışı.
-397: Edirne'ye koleranın yayılması.
-398: Memleket saati.
-399: Etüv Makinası, Pülverizatör.
-399: Fırtına ve hasar.
-399: Deprem.
-399: Horozluda yangın.
-400: Piyade kışlasında temel atma.
-400: Padişah yardımı.
-400: Hastalık ve önlemler.
-400: Deprem.
-400: Kum mahalle seddesi.
-401: Nehirlerin taşması.
-403: Mahalle nakli.

-403: Timurtaş Köyü câmiinin onarılması.
-404: Kum mahalle seddinin tahribi.
-404: Edirne'de Rumca Orus gazetesi çıkartlması.
-404:Müskirat kokuşmasından ölüm.
-404: Su yollarının tamiri ve ölüm olayı.
-405: Kale kapısında yangın.
-406: Kış, kar.
-406: Bulgar prensi Ferdinandın Edirne istasyonuna gelişi.
-407: İslahat lâyikası.
-408: Bedestenin tamiri.
-409: Hilkat garibesi.
-409: Hamidi mektebi.
-409: Bayezid imaretinde yanın.
-409: Nehirlerin taşması.
-410: Nehirlerin tûfana benzer taşması.
-412: Nehir taşkınında gaz lambası ile telgraf yazışması.
-413: Yapma dişlerini uyurken yutup ölen bir Yahudi kadın.
-413: Dumansız Osmanlı barutu.
-413: Edirne Müşiriyet dairesi.
-413: Defterdar medresesinin tâmiri.
-414: Süleymaniye Câmiinin tâmiri.
-414: Kurşunlu fırınında yangın.
-414: Eski Câmiinin tâmiri.
-414: Deprem.
-414: Nehirlerin taşması.
-414: Taşkınların önlenmesi için taş bendin açılış töreninde okunan rapor.
-417: Abacılar başı, Tavukkapı civarı ve bülbül hatun mahallesinde yangın.
-417: Edirne müşirlik dairesinin açılış töreni.
-417: Mihal köprüsünün tâmiri.
-418: Hadım Ağa çeşmesi.
-418: Edirne Belediye binası.
-418: Gaz deposunda yangın.
-418: İran şâhı Muzaffereddin şahın , İstanbul'a giderken demiryolundan geçişi.
-420: Şahın dönüşü.
-420: Telgraf Baş Müdürü Yusuf Efendinin Babaeski deresine düşüşü.
-420: Fâcia
-422: Karga baba türbesi yakınında yangın.
-422: Hamidiye köprüsünün açılış töreni.
-423: Edirne'de sergi açılışı.
-424: Evler yakan yangın.
-426: Yıldırım düşmesi.
-460: Ravza-t-ul Uhut.
-461: Gazi Süleyman paşanın Orhan gaziye mektubu.
-461: Orhan gazinin cevabı.
-462: Sultan I. Muradın Acem şahı Üveys Hana mektubu.
-463: Cevap
-464: Sultan Murada Edirne'nin fethi haberi.
-464: Cevap

-465: Sultan Murada Canik Hana mektubu.
-466: Cevap.
-466: Edirne'de Topkapı dışındaki kale burcunun yıkılmasına dair ikinci ordu müşirliğinden vilayete gönderilen yazı.
-467: Yıldırım Bayezdin, İstanbul fethi için Edirne'den hareketi.
-467: Varna zaferini bildirmek için Acem şahı Şahruh Mirzaya mektup.
-469: Çeviri özeti.
-469: Şehzade Sultan Bayezid ile Sultan Mustafa'nın Edirne'de sünnet edilişleri nedeniyle Kastomoni hakim İsmail Beye Fatih'in gönderdiği mektup sûreti.
-472: Gelen cevabın çeviri sûreti.
-473: Sadrazamlıktan Leh Vilayetinin Kançilaryasına mektup.
-474: Komaniçe fethinden sonra Leh Kralı ile yapılan antlaşma sûreti.
-476: Leh Kralına gönderilen padişah sûreti.
-477: Sefer hazırlığı için Sadrazam Paşaya gönderilen padişah yazısı sûreti.
-477: Nemçeli ile yapılan sulhnâme sûreti.
-482: Lehli ile yapılan sulh maddeleri.
-485: Venediklilerle yapılan sulh maddeleri.
-488: Şeyh-ül İslam Feyzullah Efendi Zâde Fethullah Efendiye verilen Şeyh-ül İslamlık beratı.
-489: Bilginlere, askerlere ve tüm ilgililere padişah yazısı.
-490: Hasan paşaya gönderilen padişah yazısı.
-490: Mülazımlık durumu için emiri sûreti.
-491: Mülazemet miktarı için nizamname.
-492: Yeniçeriliğin kaldırılmasına dair ferman sûreti.
-492: Edirne ve civarında bulunan Bektaşi tekyelerinin yıkılmasına dair ferman sûreti.
-498: Rusların Edirne'de yayınladığı bildiri.
-500: Ruhsatname sûreti.
-501: Prusya sefirinin Edirne'te gelip sulh konuşmasında bulunmasına dair tahrir.
-502: Rus İmparatoruna padişah mektubu.
-503: Petersburg'da değişilen senet sûreti.
-505: Rus imparatorunun bildirisi.
-506: Edirne Muahedesi sûreti.
-511: Edirne'de Ruslara yapılan açıklama.
-513: Memleketeyne ait verilen senet.
-515: Reşit Paşa tarafından Padişah önüne Edirne Hükümet konağında okunan nutuk.
-516: Padişahın seyahat dan dönüşünden sonra adalet işleri yüksek kurulunda okunan padişah yazısı.
-518: Ruslara harp ilanına dair padişah yazısı.
-518: Emlak Yazımına dair Padişah emri sûreti.
-519: Verginin tahsiline dair fermanın sûreti.
-519: İslahat lâyikası.
-542: Ravza-t-ul eş'ar fi vasf-ı Edirne.
-562: Ravza-t-ul Mahallat.
-570: Ravza-t-ul esvak fi Edirne.
-592: Ravza-t-ul Kur'a Edirne.

KAYNAKÇA

Bu kitaba kaynak olan ve yazılışı sırasında başvurulan Kitap ve Risalelerin adları:

-1: Enis-ü'l Müsamirin: Edirneli Salbaş Zâde Mevlâna Abdurrahman Hibri,
-2: Edirne Tarihçesi: Edirneli Sohte Hacı Ali Zâde Urfi Mahmut Ağa,
-3: Edirne Tarihçesi: Edirneli İbrahim Nazîra Efendi,
-4: Edirne Tarihçesi: Karamanlı Beşir Çelebi,
-5: Sur-ı Hitan-ı Velime Târihleri: Abdi Efendi,
-6: Hadayik-ül Şekayik: Mevlâna Atayi,
-7: Hadayik-ül Hakayik Fi Tekmilet-ü'l Şekayik,
-8: Vekayi-ül Fudela-i Şekayiki: Mevlâna Mehmet Şeyhi,
-9: Duhte El Meşayik Maa Zeyl: Rıfat Efendi,
-10: Hadika-t-ül Vükela: Rıfat Efendi,
-11: Hadika-t-ül Vüzera ve Zeylleri: Osman Zâde Taip Efendi ve diğerleri,
-12: Halifet'ül Rüesa va Zeyli: Ahmet Resmi Efendi,
-13: Hadika-t-ül Kapudânân-ı Derya: Kâmil Zâde İzzet Bey,
-14: Sülbim-i Hânan: Halim Giray,
-15: Terâcim-i Müstakim Zâde: Süleyman Sadettin Efendi,
-16: Tâc'üt Tevarih (Hoca Tarihi): Hoca Efendi,
-17: Selanikli Tarihi: Mustafa Efendi,
-18: Naimâ Tarihi: Halepli Naimâ Efendi,
-19: Raşit Tarihi: Raşit Efendi,
-20: Asım Tarihi (Zeyl-i Raşit): Çelebi Zâde İsmail Asım Efendi,
-21: Sâmi Şakir Tarihi: Sami Mustafa Bey, Şakir Hüseyin Bey, Suphi Mehmet Efendi,
-22: İzzi Tarihi: İzzi Süleyman Efendi,
-23: Vâsıf Tarihi: Bağdatlı Vasıf Efendi,
-24: Cevdet Tarihi: Lofçalı Ahmet Cevdet Paşa,
-25: Sami Zâde Tarihi: Mehmet Ataullah Efendi,
-26: Lûtfi Tarihi: Ahmet Lûtfi Efendi,
-27: Hasan Bey Zâde Tarihi: Hasan Bey Zâde,
-28: Sehayif-ül Ahbar: Müneccimbaşı Ahmet Dede Efendi,
-29: Tuhfe-t-ül Tevarih Vel Ahbar: Edirneli Mehmet Efendi,
-30: Solakzade Tarihi: Hemdemi Mehmet Efendi,
-31: Gülşen-i Maarif: Bursalı Feraizi Zâde Mehmet Sait Efendi,
-32: Asım Târihi; Ayıptanlı Ahmet Asım Efendi,
-33: Ravza-t-ul Ebrar: Karaçelebi Zâde Abdül'aziz Efendi,
-34: Hayrullah Efendi Târihi: Abdülhak Zâde Hayrullah Efendi,

-35: Haber-i Salih: Fevzi Efendi,
-36: Künh-ül Ahbar: Gelibolu Mustafa Efendi,
-37: Peçevi Tarihi: Peçevi İbrahim Efendi,
-38: Endurun Tarihi: Tayyar Zâde Ahmet Ata Be,
-39: Endurun Tarihi: Hafız Hızır İlyas,
-40: Enis-i Zafer: Sahhaflar Şeyhi Zâde Vak'anüvis Mehmet Es'at Efendi,
-41: Tarih-i Alem: Süleyman Paşa,
-42: Me'ser-i Süleymâni: Celal Zâde Mustafa Çelebi (Tabakat-ı Memalik sahibi),
-43: Süleyman-ı Sâlis Asrı Vekayi-i: Suyolcu Zâde Mustafa Behçet Efendi,
-44: Lügat-ı Tarihiye ve Coğrafya: Ahmet Rifat Efendi,
-45: Kamus-ul Alâm: Şemsettin Sami Bey,
-46: Sicil-li Osmâni, ve yahut Tezkeret-ül Meşâhir-i Osmaniye: Mehmet Süreyya Bey,
-47: Silk-ül Dürer Fî Ayan Garin Sâni Aşer Murâdi-i Dımışki,
-48: Mufassal: Ahmet Mithat Efendi,
-49: Tekmile't-ül İber: Abdullatif Hüseyin Paşa,
-50: Şefiknâme Şerh-i Ravza-t-ül Kâmilin: Mahmut Celalettin Paşa,
-51: Evrak-ı Perişan: Kemal Namık Bey,
-52: Nişancı Târihi: Koca Nişancı Mehmet Paşa,
-53: Fezleke-i Târih-i Osmâni: Ahmet Vefik Paşa,
-54: Hadika't-ül Cevâmi: İsmail Ayansari,
-55: Güldeste-i Riyaz-ı İrfan: Bursa Tarihi İsmail Beliğ Efendi,
-56: İşrak-ı Tevarih: Birgüvi Mehmet Bin Pir Ali,
-57: Necayic-ül Vükuat: Vergi Emini Mustafa Paşa,
-58: Feridun Bey Mecmuası: Feridun Ahmet Bey,
-59: Mur'at'ül Kâinat: Nişancı Zâde Kadı Mehmet Efendi,
-60: Yâdigar ve Vukua Gelirdiği Tarih-i Osmâni: Ahmet Cevdet Paşa,
-61: Netice't-ül Vekai: Mehmet Süreyya Bey,
-62: Esmar-ül Tevârih: Mehmet Şem'i Molla,
-63: Sefernâme-i Hayr Risale: Vak'anüvis Mehmet Es'at Efendi ,
-64: Eyas-ül Haber: Mehmet Es'at Efendi,
-65: Sultan Abdülmecit Han Hazretlerinin Rumeli Seyahatnamesi: Ahmet Ziver Efendi,
-66: Veliyullah-ı Mısriyenin Teracimi Ahvalini Nâtık Risale: Süheyli,

ŞÜERA TEZKERELERİ

-67: Mevzuat-ul ulûm: Mütercimi, Taşkirili Zâde Kemalettin mehmet Efendi,
-68: Keşf-ül Zünun: Kâtip Çelebi Hacı Halife,
-69: Heşt Behişt: Edirneli Sehi Bey. Tezkiret-ül Şuera,
-70: Lâtife Tezkeresi: Kastamonulu Abdüllatif Çelebi,
-71: Hasan Çelebi Tezkeresi: Kınalı Zâde Hasan Çelebi,

-72: Gülşen-i Şuera: Bağdatlı Ahdi Çelebi,
-73: Meşâir-ül Şuera: Bursalı Seyit Pir Mehmet şık Nitai Çelebi Tezkeret-ül Şuera,
-74: Beyâni Tezkeresi: Rusluklu Şeyh Mustafa Beyani,
-75: Riyaz-üş Şüera, Riyazi Tezkeresi: Riyazi Çelebi,
-76: Seyit Rıza Tezkeresi: Edirneli Zehr-i mâr Zâde Seyit Rıza
-77: Güfti Tezkeresi: Manzum, Güfti Ali Efendi,
-78: Niyâzi Tezkeresi: Birkaç sayfa, Üsküplü Niyazi Çelebi,
-79: Züpde't-ül eş'âr: Kaf Zâde Fâiri Çelebi,
-80: Sefayi Tezkresi: Mustafa Sefai Efendi,
-81: Sâlim Tezkeresi: Mirza Zâde Mehmet Sâlim Efendi,
-82: Şefkat Tezkeresi: Bağdatlı Şefkat Tezkeret-ül Şuera ,
-83: Esrar Dede Tezkeresi: Mehmet Esrar Mevlavi efradına Mahsus,
-84: Semahane-i Edep Ali Enver, Mevlevi efradına mahsus,
-85: Ramiz Tezkeresi: Aziz Zâde Ramiz Efendi Sâlime zeyl,
-86: Tezkere-t-ü'ş Şüera: Davut Fatin efendi,
-87: Eslaf: Reşat Faik Bey,
-88: Menâkib-i Hünerveran: Künh-ül Ahbaç sahibi Ali Mustafa Efendi: Tezkire't-ül Hattatin,
-89: Duht-el kitap: Su yolcu Zâde Mustafa Necip Efendi: Tezkere't-ül Hattatin,
-90: Tuhfe't-ül Hattatin: Müstakim Zâde Süleyman Sadettin Efendi: Tezkere't-ül Hattatin,
-91: Gülzar-ı Sevap: Risale-i Hüsn-ü Hat Nefes Zâde İbrahim Tezkere-t-ül Hattatin,
-92: Hat ve Hattatin: Habip Efendi: Tezkere-t-ül Hattatin,
-93: Tezkere-t-ül Remat: Valide Sultan Câmi-i Kâtibi Abdullah Efendi,
-94: Tezkere-t-ül Ebniye: Koca Mimar Sinan,
-95: Muhasebat-ı Evhaf Defatiri: Kale içinde Tahtasakal Hafidi Sezayi Efendidedir,
-96: 1310 (M:1892) yılı Edirne Salnâmesi,
-97: Teşrifat-ı Kadime: Vak'anüvis Mehmet Es'at Efendi,
-98: Etrab-ül âsâr Fi Tezkire-t-ül Urefail Edvar: Şeyh-ül İslam Es'at Efendi (Müsikiye dairdir)

Yukarıda adı geçen kitap, Risale ve Tezkereler dışında şairler için divanlarına, hattatları için icazetnâmelere ve camii, mescit ve tekkeler ve benzeri binalar için yerlerine ve bâzı olaylar için gazetelere ve Edirne'de gömülü bulunan vezirler, devlet ileri gelenleri, kadılar, bilginler ve şeyhler, yani azizlerden bulunabilenlerinin mezar taşlarına bakılarak elden geldiği kadar doğruyu kanıtlayacak yollara başvurulmaya çaba harcanmıştır.

KORUYUCU VE ESİRGEYİCİ OLAN TANRININ ADIYLA

(RAYZA-T-UL FÜTUHAT)
FETİHLER BAHÇESİ

Osmanlı Sultanları'nın fetihlerini yazan tarihçiler, Rumeli'nin fethi konusunu şöyle belirtmişlerdir;

Doğu Roma imparatoru olan (Andrenikos)'un ölümünden sonra imparator ailesi ikiye ayrılmıştır. Bir taraftan, imparatorluk makamına Çıkan Jan Paleolog, öbür taraftan da, devlet müsteşarı olarak, ileri gelen yöneticilerden (Jan Kontaguzin) hükümetliklerini ilan etmişlerdir.

Osmanlılar, sulh antlaşmasının, İstanbul imparatoru adına düzenlenmiş olması nedeniyle, bozulmasını gerek görmemişlerdir.

Bu iki imparator, birbirlerine üstünlük sağlamak için, Kontaguzin, İzmir hakimi Aydın oğlu Umur beyi, Jan Paleolog'da, kendisine rakip gördüğü Kantaguzinden saltanatını kaçırmak için Saruhan beyi işbirliğine davet etmiştir.

Bu suretle bunlar karadan ve denizden imparatorluk ülkelerine saldırıya geçmişlerdir. Ancak, her iki imparator, Türk beyleri ile birleşmelerine karşılık, akrabalık yoluyla Gazi Orhan beyle birleşmeyi daha uygun görmüşlerdir.

Bunun üzerine, Jan Paleolog henüz genç olan annesi (Ana)'yı veyahut kız kardeşini sultan Orhan'la evlendirerek birleşme düşüncesinde idi.

Bu sırada, tam bir hilebaz olan Kantaguzin derhal kızı (Teodora)'yı Orhan Gazi ile evlendirerek onu kendi tarafına çekmişti.

Bir sene sonra da, öbür kızı (Eleni)'yi Jan Paleolog'a verip onu bu suretle elde etmek istemişti.

Ancak, Jan Paleolog, Bulgarlar ile birleşerek Kantaguzin'i sıkıştırmaya başlayınca, adı geçen, Orhan Gaziden yardım isteğinde bulunmuştur.

Orhan bey ise, Osmanlı gücünü yabancı bir devlet için kullanmaktansa, onu, çıkarı uğrunda kullanmanın daha uygun olacağını düşünmüştür ki, Rumeli fethinin başlama nedenleri bunlardır.

Sultan Orhan, Karasiden kendisini ziyarete gelmiş olan Veliahdı, veziri ve başkomutanı olan Süleyman paşaya, gizli olarak bu önemli buyruğu duyurmuştur.

Süleyman paşa, hemen yer öpüp, bu görevin kendisini yücelttiğini belirterek, bu yolda canını hiçe sayıp Çaba harcadığını söyleyip, babasına güvence verdiğinden, onu Rumeli fethine görevlendirdiler.

Şehzade, bu sırrı kimseye açmayarak, kardeşinden ayrılıp, önce kıyıları gözden geçirip ona göre işi tasarlamak için Kapı dağından Aydıncığa inmiştir. (Aydıncık, Karasi sancağı içinde Erdek kasabasına üç saat uzaklıkta küçük bir kasabadır.)

Şehzade, Aydıncıkta eskiden pek mamur olup halen (Temaşalık) denen ve aklı şaşkınlığa uğratan yıkıntıları gördüğü sırada, Rumeli sahilini de gözden geçirerek derince düşünmüştür.

O zaman, yanında bulunan Yakup Ece bey, Gazi Fazıl bey ve Evronos bey düşünce nedenini sordukları vakit, Bunun sonucunun Rumeli Fethi olduğunu belirtmişlerdir.

Yakup bey ile Ece bey hemen o akşam karşıya geçerek öğrenmek için bir dil, yani canlı kişi getirmeye söz verdiler.

Bu iki ünlü kişi hemen etraftaki ormandan ağaçlar kesip, öküz derilerinden tulumlar şişirip sal yaparak Gelibolu boğazının en dar yeri olan Korucuk adlı yerden binip salıvererek Rumeli yakasındaki Gelibolu'ya bir buçuk saat mesafede ve doğu yüzünde olan Çimen adlı köye geldiler.

Burada, bağlar arasında ele geçirdikleri bir Hıristiyan'ı yakalayıp yine sallarla Korucuğa gelip Şehzadenin huzuruna getirdiler. Biçare Hıristiyan, kendisinin öldürmeye getirildiğini sanıp korkmuştur.

Ancak, haksever Şehzade tarafından öldürülmeyip ve kendisine, yardım teklif edilmiş olduğundan, Hıristiyan, Çimni kalesine kolayca girilerek yeri bildiğini söyleyip yardımcı olacağına söz vermiştir.

Şehzâde hemen sığır derilerinden hazırlattığı tulumları şişirtip ve yine bu derilerden çıkartılan kayışlarla keresteleri birbirlerine bağlayıp iki büyük sal yaptırdı.

Bu salların her birine kırk adam bindirdi ki, birine kendisi ile, hizmeti geçenlerden Aksungur, Kızıl oğlan oğlu ve Kara Timurtaş, Kara Hasan oğlu ve Akçakoca oğlu ve Balalancık oğlu kırk adet cenkçi bindi.

Öbür sala ise, Hacı İlbeyi, Yakup Ece bey, Gazi Fazıl bey ve Gazi Evranos bey ile benzeri beyler ile kırk ünlü er bindiler.

Bu hal ile sallar denize salıverilmiş ve akıntıların yardımı ile istenilen yere varılmıştır.

Yol gösterici Hıristiyan, Çimen kalesinin duvarı dibindeki gübre yığıntılarından, gazilerin kale içine girmelerine yardımcı oldu.

Kale halkı, beklemedikleri gece baskını gürültüsünden Çok korktular.

Şehzade, hepsini yatıştırdı. Bazılarını, arkadaşlarının yanına katarak iskeledeki kayıklar ile asker geçirmek için Anadolu yakasına gönderdi.

O gece, Rumeli yakasına üç yüz Çenkçi er geçirildi. Üç gün içinde geçirilen asker sayısı üç bine ulaştı.

Bu fethin (H:758-M:1356) senesinde olduğunu tarih kitapları yazmaktadır.

Bolayır ve Akça limanında Rumların Çokça gemisi olduğu öğrenilip, Şehzadenin demesi üzerine, Ece Beyle beraber iki yüz kadar er, kalede bulunan hayvanlara binip bu limanlara gitmiş ve buldukları gemileri ateşe vermişlerdir.

Bu sırada, yakınındaki (Ayaslonya) kalesi de feth olunarak, halkı, aileleriyle beraber Anadolu yakasına geçirilmiş ve Karasi iline yerleştirilmiştir.

Bu fethin (H:758-M:1356) senesinde olduğunu tarihler yazmaktadır.

Şehzade, gazileri Rumeli içlerine göndermeye başlayınca, İstanbul imparatoru, Osmanlıların güya andlaşmayı bozmuş olmalarından Şikayetle Çemen kalesinin geri verilmesi konuşulmasına girişmiş idi.

İstanbul imparatorluğu tahtında beraberce hükümet eden biribirlerine rakip iki kişiden Kantagüzin, bu işten vaaz geçip (M:1355) senesinde istifa etmiş, Bu suretle, hükümet, tek yetkili olarak Jan Paleologa kalmıştı.

Jan Paleolog, Orhan Gazi ile dost olmadığı için, suçlanmalarına kulak asılmamıştı.

Ancak, on bin altın karşılığı Çimen kalesini geri alma isteğini Süleyman paşa kabul etti.

İmparator, kale anahtarının kendisine teslimini beklerken büyük bir deprem sonucu Rumeli'de bulunan kale ve diğer yerleşim alanları fena halde yıkıma uğradı.

Halbuki, Süleyman paşa, Fazıl bey ile Ece Beyi Gelibolu kuşatmasına gönderip, kendisi Bolayır'da dolaşmakta idi.

Sağlam kalesi yüzünden, Gelibolu, kuşatmaya dayandığı için Osmanlılar saldırı ile kaleyi fethetmeden umut kestiler.

Yakınındaki (Kokür hisarının) komutanı olan (Klakonya) adlı kişi, Osmanlıya, Rumeli'ye gelişinden beri saldırmadan geri kalmıyordu.

Özellikle Gelibolu kuşatılırken, boşluklardan faydalanıp saldırıları ile kuşatmayı zorluğa sokmakta idi.

Şehzade de, Kokür hisarına gizlice saldırarak onları uzaklaştırmayı düşünüp, en becerikli kahramanlardan bir takım düzenledi.

Bunlar, bir gece kaleye yakın bir ormanda gizlendiler. Klakonya, müslümanları vurmak için kaleden çıkar çıkmaz cenkciler tarafından esir edilerek kale yakınında asıldı.

Bunu gören içerideki halk, kaleyi teslim etme zorunda kalıp kale bu Şekilde fethedildi.

Kokür Hisarın fethinden sonra Gelibolu üzerine dönülüp, bir söylentiye göre, deprem etkisiyle kalenin bir duvarının yıkılmış olan yerinden hucüm edilerek kale zapt edildi.

Başka bir söylentiye göre ise, Gelibolu kalesinin kuşatılmış bulunan komutanı, Kokür hisar komutanının durumunu anlayınca kaleyi teslim etti.

Kale komutanı, başvurusu üzerine Şehzadenin izniyle, kendisi, mal ve mülkü, ailesi ve çocuklarını gemilere yükleyip İstanbul'a hareket etti. Bu başarı (H:759-M:1357) senesinde oldu.

Marmara denizinin kilidi durumunda olan Gelibolu kalesi, O civarda bulunan kalelerin en dayanıklısıdır.

Onun, bu suretle fethi, diğerlerinin fethinden daha kolay olacağı düşüncesini ortaya çıkartmış olduğundan, Şehzade, ne Çemen kalesini ne de başka bir yeri imparatora vermeyip, tersine, Rumeli tarafına geçirdiği yeni güçlerle kale zaptı işini genişletmiştir

Şehzade, Gelibolu'yu karargah edinerek orada bir saray yaptırmış, Hacı İlbeyi de, Kokürü merkez edinmiştir

Gelibolu, Osmanlı askerleri için deniz naklinde güçlü bir dayanak noktası olmuştur.

Rumeli içlerine doğru ilerlemek gerektiğinden, Süleyman paşa, Dimetokaya kadar sınırı genişletti. Bu durum, İstanbul imparatoru ile Edirne hakiminin güvenlik ve rahatını kaçırmışdı.

Osmanlı askerleri Burgaz taraflarında iken, Dimetoka ile Edirne beyleri birleşerek (H:759-M:1358) senesi Şevvalinin on yedisinde (22 Eylül) Osmanlılara baskın vermişlerdir. Bunun sonucunda, beş yüz ölü ve iki yüz esir vermekten başka bir şey kazanamamışlardır.

Hacı İlbeyi, Malkara'nın fethinden sonra Hayrabolu'dan Çorlu'ya kadar gitmiştir. Ece bey de, adını taşıyan Ece adasını fethetmiştir.

Bu fetihlere dair Süleyman paşanın, babası Sultan Orhan'a yazmış Olduğu duyuru sayesinde, Sultan Orhan'ın cevap yazısından durumun doğruluğu anlaşılmaktadır.

Duyuru örneği aşağıda (461). sayfada (1) numaralı rakam ile ve Orhan'ın cevap yazısı (2) numaralı rakamı ile yazılıdır.

Şehzade, memleketi genişletme uğrunda gerekli önlemleri alma hususunda bir an geri kalmıyordu.

Taraf taraf asker göndermeye özen gösteriyordu. O dönemlerde avcılık, gaziler için bir tür askeri eğitim demek olduğundan, o istek ile bir gün Bolayır dışına avlanmaya çıkmıştır.

Gezinirken, önünden kalkan bir yaban kazını, ya kılıç ile vurma veya el ile tutma çabasıyla kazın arkasından at sürmüş rastlanan sazlık ve bataklık da hızla koşmakta olan atın ayağı bir deliğe batınca, at yıkılmış, Şehzade, hemen kendisini attan aşağı atmış ise de, başını bir kaza taşına çarpmasıyla ruhu ahiretteki yuvasına uçmuştur.

Cenazesi, Bolayır da adına yapılmış olan camii yanına gömülmüştür. Tanrı rahmet eylesin.

Başbuğlarını kendilerinden ayıran bu ani kaza, Osmanlı askerlerini üzüp, kazayı, Sultan Orhan'a nasıl duyuracaklarını düşünürken, İstanbul imparatoru Jan Paleolog Osmanlıları Rumeli'den söküp Çıkartmak üzere Macar, Sırp, Bulgar, Eflak, Buğdan ve benzeri Hıristiyan hükümetleri ile birleşti.

Deniz yönünden altmış gemiye bindirilmiş otuz bin düşman askerinden otuz gemideki on beş bini, tuzla üzerinden seydi kavağına çıkmıştır.

Öbür on beş bini taşıyan otuz gemi de, Gelibolu yolunu tutmak için o tarafa yanaşmıştır.

İki güç arasında kalan Osmanlı savaşçıları, bu kalabalık düşmana karşı çıkacak sayıda olmadıklarını görerek şaşırmışlardır.

Kendi azlıklarıyla düşman çokluğuna üstün gelmenin, tek kişiye kadar can verme kararıyla sözleşip, Tanrıdan yardım dileyerek mutlu mezara doğru geri Çekildiler.

O sırada, Tanrının hikmetleriyle, kendilerini takip eden düşman alayları saflarına bozgunluk düştü.

Bunu gören İslam gazileri, arkalarından kılıç çekerek yetiştiklerine vurup, gemilerdeki adamlardan başka karaya ayak basanlardan, canlı kalmamacasına yok edildi.

Bir takımı da, tutsaklık zincirine vuruldu.

Esirlere, kaçış nedenleri sorulduğunda; "Hani o bizi takip eden beyaz atlılar neredeler. Şimdi onlardan birini burada görmüyoruz, ya komutanları olan yiğit yoktur." diyerek ölen Şehzadenin Şeklini ve kılığını tarif etmeleriyle, ruhaniyetlerin yardıma yetiştiği anlaşılmışdır.

Esirlerden bir takımı, Gelibolu'dan yardım isteğiyle gelenlere katılıp kuşatmaya düşman yanına salıverilmiş olup, Tuzla yenilgisinden haber alınınca keyifleri bozulup Çekilme zorunda kalmışlardır.

Bu sevinç ve üzüntü (Şehzadenin ölümü ile savaş başarısı) ile karışık haber, yazılı olarak Bursa'da padişaha duyurulmuştur.

Padişah, zafere sevinmiş ise de, yaşlılık döneminde uğradığı acıyla iki ay sonra (H:761-M:1359) senesinde yaşamını terk edip kalıcı alemdeki yerine gitti.

Sultan Orhan'ın ölümüyle, daha tahta Çıkmadan önce "Gazi Hüdavendigar" Şöhretini kazanmış olan oğlu sultan I. Murat_(H:761-M:1359) senesinde Osmanlı tahtına çıkmıştır.

İstanbul imparatorluğunun; Sırp, Bulgar, Arnavut ve benzeri hükümetlerden yardım istediği biliniyordu.

Yeni padişah, her şeyden önce Rumeli yakasındaki orduyu ele alarak, düşmanı, hiç olmazsa Edirne tarafında karşılamak için derhal Rumeli'ye geçti.

O sırada Konya'da hükümet eden Karamanoğulları, etraftaki emirler ve kayserler ile birleşip Osmanlı memleketlerine saldırıp tahrip ve yağma ediyordu.

Bu hal duyulunca, hemen bilginler ve ileri gelenleri toplayıp danışarak Rumeli yöresini Hacı İlbeyi ile Evranos Beye bırakıp kendisi, bozguncuları ortadan kaldırmak için yirmi beş bin asker ile Ahiler yatağı Ankara kalesinin alınması amacıyla Anadolu'ya döndü.

Kaleyi, (H:762-M:1360) tarihinde kuşattılar. Hisar halkı, padişahın büyük gücüne karşı koyamayacaklarını bildiklerinden, birkaç gün içinde kaleyi teslim ettiler.

Padişaha değerli armağanlar sunup bağışlamalarını istediler.

Dilekleri uygun bulunarak, Ankara'dan başka, yakında bulunan birtakım kaleler de padişah mülküne bağlandı.

Ankara'da koruma askeri bırakıp Bursa'ya dönerek kışı orada çıkardılar. O zamana kadar orduda bağımsız kadı bulunmayıp, padişah sefere çıktığı vakit, başkent kadısı, yerine naip (vekil) bırakılıp padişah yanında görevlendirilirlerdi.

Ancak, sipahilerin Çoğalması nedeniyle, büyük kadılardan Bursa kadısı bilgin Çandar'lı Kara Halil paşaya asker kadılığı görevi verildi.

Lala Şahin paşada beylerbeyi olup, Rumeli'ye asker sevki için gemi yapımı ile görevlendirildi.

Padişah, (H:763-M:1361) senesi baharında daha yüce bir istek ve güçle Rumeli'ye geçti.

Önce kardeşi Süleyman paşanın kabrini ziyaret edip üzerine kubbe ve yakınında cami ve imaret yapılması için gerekli buyrukları verdi.

Sonra, Gelibolu'dan Çorlu'ya giden yol üzerindeki (Bentor) adlı hisar kuşatıldı. Hisar halkı İslamiyet'i kabul ile teslim oldular.

Hüdavendigar, (I. Murat'a verilen yüceltici sıfat) bundan sonra, Hacı İlbeyi Malkara ve Dimetoka etrafını, Evranos Beyi de Keşan ve İpsala yönünde olan beldeleri fethe gönderdi. Kendileri de geride kalan komutan ve erlerle Çorlulu üzerine yürüdüler.

Çorlu kalesini kuşatarak komutanına anlaşma ve teslim teklifi etmiş iseler de, komutan, kalenin dayanıklılığına güvenerek bunu kabul etmemişti.

Bir gün harp sırasında, gözüne bir ok saplanıp kör olduğundan, yakayı ele verip gözünden kan akarak padişahın önüne getirildi.

İnadı yüzünden kan dökülmesine, güçsüz ve çocukların tutsak olmalarına neden olduğu için kendisi katledilip kalesi yıkılmıştır.

Çorludaki bozgun, etraftaki Misinli ve Burgaz halkına ibret olduğundan, Misinli teslim olduğu için korunmaya alınmıştır. Burgaz halkı, yurtlarını boşaltmış olduklarından, kalesi yıktırıldı.

Hüdavendigar Çorlu fethindeyken, görevlendirdiği Hacı İlbeyi, Meriç nehri kenarındaki Burgaz kalesini fethetti.

Oradan etrafa akınlar yapmaya başladı.

Bir gece Dimetoka tekfuru İslam askerlerini basmak için kaleden çıkmıştı. Hacı İlbeyi de adeti olduğu gibi akın düzenlemiş olduğundan, gece yarısı tekfura rastlamıştı.

Meydana gelen Çarpışmada tekfuru ele geçirmiş ve ertesi gün zincire vurup Dimetoka kalesi önüne götürmüştü.

Oğlu, babasını düşman elinde zincire vurulmuş görünce, aman dileyerek kaleyi teslim edip babasını kurtarmıştır.

Bu kale, İstanbul imparatorluğu için bunca zamanlar Jan Paleolog ile uğraşdığı halde sonunda baş edemeyip yanlızlığı yeyleyen Kartagüzin'in ailesiyle Çekilmiş olduğu bir yerdir.

Sivri bir tepe üzerinde, dayanıklılığı ile ünlü olan kalesi, Osmanlılarca büyük fetih olarak nitelenmiştir.

Hacı İlbeyi, bu başarıyı büyük ganimetlerle padişaha duyurduğu zaman, padişah da, Çorlu ve Misin'li kalesi üzerine yürümekte idi. O sırada Evranos Bey, görevli bulunduğu Keşan ve etrafındaki kaleleri fethedip Osmanlı kaleleri arasına almıştı.

Hacı İlbeyi de, Dimetoka kalesinin korunması gereklerini tamamlamış ve bu kahraman, sayısız armağanlarla Çorlu kalesinin fethi sırasında birbiri ardından orduya katılmıştır. Hacı İlbeyi ile Evranos Beyin bu yararlıkları padişahı sevindirmiş ve her ikisi de övgüsünü kazanmışlardır.

Bu sırada, Tunca, Meriç ve Arda nehirlerinin birleştikleri noktadaki Edirne Şehrinin fethi görüşülüp danışılmış olup, askeri önemi nedeniyle, her halde fethi gerektiği kararlaştırılmışdır.

Bu hareket, ordunun büyük bölümüne kumanda eden Lala Şahin paşaya verilmiş olup Hacı İlbeyi, önce Edirne kalesine yaklaşarak bilgi edinmiş olduğundan, adı geçen paşaya katılıp Edirne üzerine gönderilmiştir.

Hüdavendigâr da, büyük bir fırka ile Babaeski fethi için yola çıkmıştı.

Lala Şahin paşa, yakınındakilerle Edirne'ye iki saat uzaklıkta olan Sazlıdere'ye gelmiş, Edirne'yi koruyan Andirya da yanındaki kalabalık askerlerle onları karşılamaya çıkmışdı.

Osmanlılar, fütuhat coşkusuyla, Edirneliler ise, vatan ve ailelerini koruma gayreti içinde Sazlıdere'den sel gibi kan akıncaya kadar Çarpışmış iseler de, zafer rüzgarı İslam askeri üzerinde esmiştir.

Rumlar bozularak kaleye kapandılar. Osmanlılar da, peşlerini bırakmayıp kale duvarına kadar takip ederek kaleyi kuşattılar.

Lala Şahin paşa, olayın ayrıntılarını Babaeski'de padişaha arz ile Edirne'yi kendi elleriyle fethetmek için davet etmişti.

Padişah da, yanındaki ordu ile gelip Edirne halkına büyük bir Osmanlı görüntüsü sergilemiştir.

Halk, Şayet bu ordu hücum ile girecek olursa kendilerinden tek canlı kurtulmaz görüşü ile teslim olma yoluna girmiştir.

Kale komutanı, halk da bu eğilimi görünce, artık dayanmanın olanaksızlığını anlamış ve nehirlerin coşkunluğundan faydalanarak bir gece, Çoluk Çocuğuyla beraber bir kayığa binerek deniz kıyısındaki İnoz (Enez) kasabasına gitmiştir.

Komutanın gittiği sabahleyin kale halkı tarafından duyulunca, orduya temsilciler göndererek aman dileyip padişaha teslim olduklarını bildirdiler.

Bu kutsal fetih (H:763-M:1361) senesinde olup (Dar-ün nasr-ıvel velmene) cümlesi fetih tarihini göstermişdir.

Hüdavendigar, Şehrin koruyuculuğunu Lala Şahin paşaya verip kendileri, yerini, su ve havasını sevmiş oldukları Dimetoka'ya dönerek bir süre oturduktan sonra Bursa'ya gittiler.

Edirne'nin fethi bildirisiyle, Bağdat, Irak ve Tebriz hakimi olan Acem Şahı Üveys Şah tarafına Bursa'dan gönderilmiş olan padişah mektubunun örneği (462) sahifesinde (3) numara ile ve cevap olarak gelen mektup (4) numara ile yazılmıştır. Karaman oğullarından gelen mektup (5) ve cevap olarak padişah tarafından gönderilen yazı (6) numara ile yazılmıştır. (H:770-M:1368) tarihinde Edirne başkent olarak kabul olduğundan, kutlama için Canberk handan gelen mektup (7) ve yazılan cevap (8) numara ile kayıtlıdır.[3]

Edirne eski Müftisi Kureyşi zade Mevlana Hoca Mehmet Fevzi Efendi (seyf-ül cihad fi nasr-ul ibad) adı ile basılmış Şiirinde:

3- Verilen bu sayfa numaraları ve kayıtlar Orijinal metne aittir.

"Oldu bil-besmele tarih Edirne Şehri,
Beldei tayyib-ete fethi-İstanbul fahri".

Dizesiyle (Besmele-i Şerife) harflerini fetih tarihi demek istemiş ise de, Edirne fethi duyurusu ile Acem Şahı Üveys Şaha gönderilmiş olan padişah mektubunun tarihi (H:763-M:1361) olduğuna göre Besmele-i Şerife'nin tüm harfleri 786 olup (23) adet fazladır. Bazı tarih risalelerinde fetih tarihi (Miftah-us sala) olmak üzere yazılı ise de, bu da, (2) adet noksandır.

Edirne'nin (H:1310-M:1892) yıllığında (Dar-ul meymene) sözü fetih tarihidir denilmiş ise de, bu da (13) adet fazlasıdır. İstanbul ve Edirne yıllıklarının bazılarında (H:773-M:1371) göstermiş olması dikkatsizlik sonucu olmuş ise, bu hal, zaman süreci içinde doğruyu da yanlış göstermeye neden olur.

Tarihin doğrusu, yukarıda gösterilen (Dar-ün nasr-ıvel_meymene) cümlesidir. Edirne Şehrinin kuruluş şekliyle Hüdavendigar tarafından fethedilinceye kadar ki eski hali, ve özellikle, Rumeli halkında tarih yazarlarının anlattıkları, başka başkadır.

(Lugat-ı tarihiye ve coğrafya)' nın belirttiğine göre, (Trasya) yahut (Traki) denilen kıta, Rumeli'nin kuzey doğusundan ibaret olup, Karadeniz, Boğaziçi, Marmara denizi ve Rodop dağlarıyla Çevrili geniş arazidir. (Tekmilet-ul iber)' de yazıldığına göre Trakya, Rumeli'nin kuzey doğusunda olup, kuzeyi Balkan, güneyi Marmara denizinden Selanik körfezine, Batısı Makedonya, doğusu Karadeniz ile Çevrili olan bölgedir.

(Trasi), Nuh peygamber oğlu Yafes'in sekizinci oğludur.

Öbür oğulları birer yönde yerleştikleri gibi, bu da, Rumeli'de yerleşmiş olup, bu kıtanın adı ile adlandırıldığı, Trasya ve Makedonya eski halkının en büyük soy başlangıcının bu kişi olduğu sanılmaktadır.

Tarihçi (Hammer)'e göre Edirne Şehri, önce bu kıtanın (Uskudama) adlı mahallesinde kurulmuş küçük bir kasabadır.

Bu Kasaba (MÖ:46) tarihinde tüm Trasya kıtasıyla Romalılar eline geçip (117-118) milat tarihine kadar Roma imparatorlarından (Elyos Adrianos)'un Çabasıyla genişletip gelişmiş, Adının, ona uydurularak (Andrinopl) olduğu ve bir süre de (Velendr) adıyla söylendiği anlaşılmaktadır ki, bunun da imparator (Valansi) döneminde olduğu Sahaif-ul Ahbar'da yazılmaktadır.

(Edirne) adının, (Andirye) rağmen, Hüdavendigar tarafından verilmiş olduğu, fetihden sonra Acem Şahı Uveys Şaha yazılmış olan ve örneği (3) numarada kayıtlı bulunan fetih mektubunda belirtilmiştir.

"Lugat-ı Târihiye" de belirtildiğine göre, (Trasya) kıtası çok eski dönemde, bir takım uygarlıkdan uzak göçerlerin yeri idi.

Bunlar, gözü pek cenkçiler olup, tarım ve ticaretten anlamadıklarından, hayvancılık ve vurgunculuk ile geçinirlerdi.

Sonra kuzeyden Tuna'yı geçip gelen ve eski toplumla kaynaşa halkların Çaba ve çalışmalarıyla (Trasya) gelişmeye başladı. Milattan beş yüz yıl önce Trasya'nın bir bölümü Acemlerin ve sonra Tevaif-i Mülûk'un eline geçmiştir.

NOT:

(Bir belgeye dayanmayan bu bölümü yazmanın masal anlatma olacağını gördük ve çevirimize almadık. Bu hikâyeler, bize Edirne'nin milattan önce bir yerleşim yeri olduğunu gösterebilir). Merak edenler, Orijinal metne başvurabilirler.

Makedonya kralı (Filip) ve oğlu (İskender) döneminde Edirne ise, Makedonya'nın koruması altında kaldı.

İskender'in ölümüyle memleketi paylaşıldığı vakit, Trasya'da (Sizimak)'a, milatdan (381) sene önce (Pitoleme)'ye geçti ve (M:46) tarihinde Romalılara geçip onda kaldı. Bölgeyi daha sonra Yunanlılar ve bazı özerk prensler yönetip (H:758-M:1356) yılında Osmanlı egemenliğine girmeye başladı.

Lugat-ı Târihiye'nin yazdığı burada sona eriyor. Kiyaniyan soyundan İran hükümdarı (Lehrasp)'ın yerine, hile ile Çıkarak yedi ay kadar hükümdarlık etmiş olan (Simirdis), (5072) yani Miladın (552) öncesinde Fars ileri gelenlerinin birleşmesiyle saltanattan düşürülüp yerine vezir zadelerden birincisi (Dara) kura Çekimiyle İran tahtına seçilmiştir.

Dâra İran ülkesini rasgele tahrip eden ve egemenliklerini (Edirne) ve (Tuna) taraflarında sürdürebilen İranlıların kullandıkları takvim yılı (Skit) yahut (İskitya) toplumu yani tatarları,[4] yetmiş bin kişiye komutan olarak (Trasya) yanı Rumeli yoluyla Tuna'yı geçerek (İskitya)'ya yani Karadeniz kıyısındaki Kırım sahillerinde asker yollamıştır. Dâranın, Skitleri bozamamış ise de bu tarihten iki sene sonra (Trasya) ile (Makedonya)'yı fethedip geçici olarak egemenliğine aldığı Ahmet Hilmi'nin "Tarih-i umûmi"sinde yazılıdır. Makedonya kralı (Filip) ve oğlu (İskender) dönemlerinde (5235-5271) yani (M.Ö:359-323) tarihine kadar Trasya bölgesi Makedonya egemenliğinde kaldı.

Sahaif-ül Ahbara göre, Hicretten 945 yıl önce İskender, bir söylentiye göre İskenderiye Şehrine giderken, başka bir söylentiye göre Şehrizor'da boğularak, Tarih-i Umminin belirttiği gibi otuz dört yaşında (Babil)'de ansızın ölmüştür.

NOT:

" Orijinal Metindeki bu son paragraf karışık bir anlatımla yazılıdır. Elden geldiğince düzenlenmeye çalışıldı ise de yine tam açıklığa kavuşturulamadı. RK"

Bunun üzerine komutanları arasında memleketleri paylaşma konusunda büyük anlaşmazlıklar çıkmış, (M.Ö:301-H.Ö:923) yılında ülke yirmi iki sene kadar otuz dört Generalin elinde perişan olmuştur.

Akdeniz ile Karadeniz'den Hindistan'a kadar uzayan memleketler (Selefkos)[7] küçük Asya'nın bazı yerleri ile (Trasya)'da (Sirmak) yahut (Sizimakos)'a geçti.

Bu kişi Anadolu'ya asker gönderip Adana ile Kayseri arasındaki (Frikya)'da olan (Koripdiyun) yahut (Gardiyon) adlı kent yakınında milattan (281) sene önce (Selefkos) ile çarpışmıştı ve Sirimakos yenildi.

Kendisi ile oğulları katledildi.

Bunun üzerine, Rumeli'nin Trasya ve Makedonya gibi iki büyük parçası (Selofkos)'un hükümete eklenmiş oldu.

Aradan yedi ay geçtiğinde Batlamyos'un oğlu, (Sehaif-ul Ahbar'ın yazdığına göre kardeşi (Kirounos), babası Batlauyos'un üzerine asker gönderilmesi hususunda yaptığ devamlı Çağrıya kulak asmadığı için kızarak Selanik de Yizimal manastırında yapılan ayin sırasında Selefkos'u sırtından hançerleyip katletti.

4- Skitlerin, Nuh oğlu Yasef'in üçüncü oğlu olan (Mago) soyundan olduklarını Tevrat'a ilgi tutarak Lugat-ı Târihiye de yazılmaktadır.

İpres (Bolvadin) kasabası yakınında yaptıkları kanlı bir çarpışmada sonunda İskender'den miras kalan beldeleri (H.Ö:923-M.Ö:301) yılında paylaşmışlardır.

7- (Selefkos Nikadur) yahut (Slukes) Suriye'de slusiye hükümdarının en büyüğüdür.

Sonra, para gücü ile taraflar toplayarak Makedonya krallığını aldı ve (M.Ö:281) yılında Trakya ile Makedonya Ptoleme'ye geçti.

Ancak, yönetim sırasında Fransa'nın eski halkından ve vahşi bir toplum olan (Gal) yahut (Gatya) halkı Trasya üzerine saldırdı.

(Ptolemus siranos) karşı koymak istediyse de kavgada katledildi.

Makedonya tahtı boş kaldı, Selefkes'ın oğlu birincisi (Antiyakos Sutirus) bu olayı fırsat bilip Makedonya'yı geri almak için büyük bir donanma ile Rumeli'ye geçti.

Trasya ve Makedonya'nın bir kısmına hükmeden Dimitriyos'un oğlu (Antiyon) karşısına çıkıp donanmasını yenerek çekilmeye zorlandığından Makedonya hükümeti (Antigon) yönetimine geçti.[8]

(Galler), bunun döneminde yenilip döndüler.

Sizimak'ın Makedonya hükümdarlığı döneminde İtalya'ya gitmiş olan (Epir) kralı (Pirus), dönüşünde Antigon'u kovup Makedonya'yı ele geçirdi ise de, (H.Ö:896-M.Ö:274) tarihinde Argas'da katledildiğinden, Antigo'nun yine hükümeti ele geçirdiğini (Tarih-i alem) yazmaktadır.

Birinci Antiyakos'un katledilip öldürülmesinden sonra Silifkiyan'ın tahtına ikince Antiyakos çıktı. (H.Ö:884) ve halkı kendisine uymaya zorladı.

Ayni zamanda, İstanbul'u zapta kalkışarak bir hayli uğraştı ise de başaramadı.

Trasya'nın, Makedonya hududuna kadar (Antiyon) yahut (Antiyukan) İskender'in ünlü generallerindendir.

Mısır'da (Sayit) devletini kuran Suturi Soküs'ün lakabıdır. Bu lakap sonradan değişerek Batlamyus denildiği gibi, adı geçen devlet de Bezalse adıyla anıldı.

Roma İmparatorlarından büyük (Konstantin) ki (Kapones), (Kladiyus), (Valeus), (Orelius), (Kladius), (Konstantinos) adlarıyla da anılmaştır.

(M.Ö:323) Temmuz da 3. günü eniştesi doğu imparatoru (Sisinyas) yahut (Sikinyus) ile Edirne yakınında dövüşüp iki kere yendikten sonra Nikomid'un yanı (İzmit)'de yakalayıp Selanig'e göndermiş ve orada astırarak idam ettirmişti.

Düşmanı Yesinyus'un memleketleri de Koustantin'in memleketlerine katıldı. Bu Koustantin zamanında Bulgar toplumunun reisleri olan (Sinion), Rumların eski yurtlarından olan (Velendr) Şehri üzerine geldiler ki bugün ona (Edirne) derler.

Kuşatma haberi Koustantin'e erişince, üzerine kalabalık bir ordu gönderdi ki, içlerinde on iki bin Nasrani vardı.

Şiddetli çarpışmada Rum tarafı yenildi.

Bulgarların Şehre girdikleri, Rumların haylisini esir edip Şehri yıktıkları Sehayif-ul Ahbar'da yazılıdır.

Sonra (Vizigotlar) (1) ki, eskiden (Dinyeper) nehri boyunda (2) yurt tutmuş iken sonradan (Ortrogotları) (3) boyunduruklarına alan (Hun)'ların (4) saldırısından Vizigotlar korkuya kapılarak Tuna'nın sağ kıyısı üzerinde yerleşmek için Doğu Roma imparatoru (Valansi) yahut (Valas)'dan izin aldılar.

Bu şekilde yerleştikten sonra ihtilal ve isyana kalkışıp imparatorun ettiği iyiliğe karşılık olarak önce Tras'ı zaptedip (M.Ö:378) Ağustosunun dokuzunda da (Edirne) de Roma askerlerini

8- Ptoleme, İskender in birinci generallerinden iken, ölümünden sonra bir çok yerlerini denetimi altına aldığı halde sonunda hizimek ile, civarlarında bulunan Şehirden askerin boşaltılmasını Antigon istemiş olduğundan Trasya tarafı kuşatma dışı kalacak Romalıların isteklerine Antigos Trasya'da bıraktığı silah ve yiyecekler ganimet olarak ellerine geçti._

yendikleri sırada, ordusunun üç de biri telef ve imparator (Valans) yaralı olduğu halde bir kulübede saklanmış idi.

Orada ele geçirilip, ve bir söylentiye göre de ateşte yakıldı (5).

Vizigotlar İstanbul'u yağmaya kalkışmışlarsa da, Valans'in yerine geçen birinci (Teodos) bunları durdurmuştur.

Onların büyük bölümünü Trası etrafına yerleştirerek Hunların saldırılarını karşılamada kullanmıştır.

Teodos'un ölümü üzerine Vizigotlar, kralları olan birinci (Alerik) yahut (Alaris)'in komutası altında güçlerini önce doğu imparatorluğu üzerine denediler.

1- Vizigotlar, batı gotları demektir. Bunlar güney Sermatya' da yerleşmiş got toplumunun büyük bir bölümüdür. Asıl (Got)' lar Cerman soyundandır. (Cerman), Çin'in doğusunda yerleşmiş (Got) yahut (Gat) soyundan büyük bir kabileye sonradan verilen genel isimdir.

2- Dinyeper (Ten iper), Barasalıya da ki (özü) ırmağının öbür adıdır. (Deni), Türkçe de akarsu demek olduğundan (Deni iper) yazmak daha uygun olur. (Lugat-ı Târihiye ve coğrafya).

3- Ostrigot, doğu got'u demektir.

4- Hun, Avrupalılarca barbarlıklarıyla ünlü bir toplumdu.

5- Sahaif-ül Ahbar'a göre yanan Valansi olmayıp kardeşi Valantiuyanos'dur.

Tüm Trasya ve Makedonya'yı yağmaladılar.

(Termopil)'i (6) geÇip (Etiki)'yi (7) tahriple (Peloponisus)'a (8) girdiler. (M:442) tarihinde (Hun) toplumunun başbuğu olan ve (Tanrı belası) lakabıyla övünen (Atilla), Cermanlarla birleşerek doğu Roma ülkelerine saldırıp Trasya kıt'asını Karadeniz'e kadar istila ettiği zaman, (Edirne) halkı (Atilla)'ya karşı dayandığından, Edirne'ye zarar veremediler.

Bu hal, imparator Teodos'u İstanbul surlarını güçlendirmeye zorladı.

Teodos, bunlara elçi gönderip, kaçanları geri vermek, her tutsak için sekiz altın fidye ödemek, Hunların düşmanı olan vahşi toplumlar ile birliktelik anlaşması yapmamak, her yıl vergi Şeklinde yedi yüz (söylentiye göre iki bin yüz) altın vermek koşuluyla andlaşma yaptılar.

(M.Ö:551) tarihinde islavlar (1) (Edirne) civarında (Bizantin)'lerle, (2) yani doğu Roma imparatoru ile savaşarak büyük bir başarı kazandılar.

(Avar) toplumu (3) Tuna'nın beri yakasına geçip savaşarak yerleştikleri sırada reisleri olan (Bayan han)'ın ailesinden bir kızı kaçırıp Türkistan'da imparator (Moris) yahut (Yavrikyus)'a sığındılar.

Bir Türk lamasının (4) sığınmasını kabul ettiğinden dolayı İmparator, memleketlerine hücum ve bir çok yerleri tahrip etti.

(M:586) tarihinde (Filibe) ve (Edirne)'yi kuşatarak vahşice hareket ettiler ise de, fethedemediler.

(H:59-M:678) tarihinde (Bulgarlar) (5) Tuna boyuna hücum ettiler. Bu saldırıyı (Koustantin Buğonat) (6) püskürtmek istediyse de başaramadı.

Tuna'yı geçip o civarda yerleştiler. Bu durumda imparator Bulgarlarla bir barış antlaşması yapma zorunda kaldı.

Bundan sonra da, Bulgarların imparator memleketlerine olan akınları bir hayli sürdü.

İkinci (Jüstinyen) imparator olunca, Konstantin'in yaptığı antlaşmayı bozarak vergiyi kesti. Sonra da Jüstinyen tahtan indirildiği zaman Bulgarlar onun yeniden hükümeti ele geçirmesine yardım ettiler.

Jüstinyen, Bulgar askerlerinin yardımı ile İstanbul'a gelip on sene sonra yeniden hükümet tahtına çıktı.

Onun katlinde, yerine geçen (Filipikos Vartan) zamanında Bulgarlar tüm Trasya'yı yakıp yıkarak İstanbul surlarına kadar ilerlediler.

(H:124-M:741) doğu Roma imparatoru bulunan (Konstantin Koperdinim) (7) kah yenmiş, kah yenilmiş olarak Bulgarları düzene sokmadan öldü.

6- Termopil, Turhala'da (Likostomos) denilen derben'in eski adıdır.

7- Etiki, Yunanistan'ın başkenti olan Atina'nın eski adıdır.

8- Peloponizos, Mora yarım adasında Arkadi memleketinin bulunduğu kasabanın adıdır.

Kendisinden sonra gelenler de hiç başarıya ulaşamadılar. Jül Trdosen in (Diksiyonu ansiklopedik).

M:811 tarihinde doğu imparatoru (Nisefor) yahut (Nikeferos) Bulgarlar üzerine yürüdüyse de (Edirne) yakınında olan savaş da tutsak olup Bulgar kralı (Kruvumos) tarafından öldürülmüş ve Bulgar beyleri kafa tasından Şarap kadehi yapıp onunla içki içerek neşelendiler.

Bu kişinin (M:801) yılında tahta Çıkıp (M:860) tarihinde öldüğünü ve saltanat süresinin 59 yıla ulaştığını Sehaif-ul ahbar yazmaktadır.

(869)'da İstanbul imparatorluğuna atanan (Mihail Balyos) (1) bir kilisede katlettirilmiş olduğu kendinden önceki imparator (Hilyon)'un yakınlarından olup birkaç kere başkomutan yapmış olduğu Tomas adlı kişiyi, Liyon'un öcünü almak için (5) ve Türk ulusu boylarından ise de sonraları (Tinva)'lardan ki (Asya'nın kuzeyinde bulunan bir toplumdur.) içlerinden birçok soy kaçışıp melez olmuşlardır. Çoğu tarihçilerin anlattıklarına göre bunlar (bulgar) ismini Kıpçakdan almışdır.

Bunlara Katracı ve Ednohan da Bulgar ve Onucendır de denir. Bulgar Krallığının kurucusu (Kurat)'ın üçüncü oğlu (Asparos) adlı kişidir. Asker toplayıp Mihal'in üzerine saldırarak bütün Anadolu memleketlerini istila etti.

Birkaç kere Müslümanlar ile de cenkleşip sonunda Kayserliğe yükseldi. Sonunda, hudut boylarını vererek Müslümanlarla anlaşıp Antakya patriği (Luyus)'un elinden taç giydi.

Mihail'in kara ve deniz gücünü bozduktan ve (Trasya) yani Rumeli'ye geçip orada da birkaç kere perişan ettikten sonra İstanbul'u kuşattı. Mihail, arkalarından yetişip onu tutmuş ve elini ayağını kesip halka gösterdikten sonra öldürmüştür.

Oğlu Anastasıda (Vize)'de tutup öldürerek onların elde ettiği mallara hazinesinden de ekleyip Bulgar askerlerine ve krallarına verdi. Sahaif-ul Ahbar böyle yazıyor.

(1)- İslavlar, Tatarlar soyundan bir büyük kabiledir. Bunlara Frank devleti krallarından ünlü (Şarlman) ile birinci (Oton)'un egemenliği altına girdiklerinden dolayı tutsak anlamına gelen (islav) denilmiş ve bu ad sonraları onların üzerinde kalmıştır.

(2)- Bizans, İstanbul'un eski adıdır.

(3)- (Avar) yahut (Akar), Türkistan'ın (Topa) adıyla söylenen eski halkından ve (Hun) soyundan büyük bir kabilenin adıdır.

(4)- (Lama), Türkçe imam ve hoca demektir.

(5)- (Bulgar); Bulgarların aslı Sikatlılardan ve Asya sarmutyasında yani (Volga) nehrinin batı kıyısında Kıpçak da yerleşmiş (Kanıklı) kabilesinden ve Türk toplumu kollarından ise de, sonraları Bulgar (Finva)'lardan, ki, (Asya'nın kuzeyindeki bir toplumdur.) içlerine birçok toplum karışıp, birçok yazarın bildirdiğine göre bunlar adını kıpçakdan aldılar. Konstantin Koproninelin (serasen) ve (islav) ve (bulgar)'ları uslandırdığı yazılıdır.

M:915 ve 922 tarihlerinde Bulgar Kralı Simon tarafından Edirne iki kere zapt olundu.

İstanbul İmparatoru (Jan Siniz) yahut (Gimiskir) zamanında Rus kralı (Syubyatislav) (2) (H:360-M:970) tarihinde Bulgarları egemenliğine alıp, İstanbul'u istila amacıyla üç yüz bin asker ile Tuna'yı geçip (Edirne)'ye kadar geldi.

İmparator (Silistire)'de üstün gelmesi üzerine Rus kralı, amacından vazgeçip Bulgaristan'ı terk zorunda kaldı.

Bulgarlar, dokuz sene sonra Rumeli'de yeni bir hükümet kurup Sırbistan'ı da kendi ülkelerine kattılar.

(M:1002) Tarihinde Bulgarların (Somoil) adlı bir komutanı (Edirne)'ye harple girerek yağmaladı.

On iki sene sonra (H:405 M:1014) tarihinde İstanbul imparatoru (Vasil) bunları ve hükümetlerini dağıtıp on beş bin Bulgar'ın gözlerine mil Çekti. Sonra, yüz esirin, bir gözünü eline vererek Tuna'nın öte yakasına gönderdi.

(Samiol) onları bu halde görünce bayıldı. Aklı başına geldiğinde, yüreği dayanamayarak öldü. Yerine (Deoril Romaus) geçti.

Sonra, amcası (yani) onun üzerine saldırıp katletti ve yerine oturdu. İmparator Vasil Bulgarlara saldırıp başkentleri olan (Ohri) Şehrini aldı.

Dönüşünde (yani) iki sene beş ay hükümette kalıp öldüğünü duyunca Bulgarlar üzerine hareket edip (Edirne)'ye geldi.

Tüm Bulgar beyleri de anahtarını kendisine teslim ettiler. Vasil, tüm Rumlara ve Bulgar hanımı (Mari)'ye büyük bağışlar yapıp oğullarına hizmet yerleri verdi.

Bu da Sahaif-ul Ahbar'da yazılıdır.

(H:432-M:1042) tarihinde doğu imparatoru (Konstantin Monoful) imparatoru Tuna'nın öbür kıyısındaki (Paçinak) Türklerinin başı olan (Trak), Tuna'nın buzları üzerinden geçerek sekiz yüz bin iki kişi ile tüm komşu ülkelerini yıkıp Koustantin Monuful'ın yol göstermesi ile Hıristiyanlığı kabul etmiş olan (Sejaus)'un beraberindeki Peçinaklar da onlarla birleşerek (Edirne)'ye kadar yaklaştılar.

(Koustantin Arpanit) bunlardan bir kısmını bozdu ise de sonradan kendisi de yenildi. (Nisefor) bunların yardımına koştu ise de o da bozuldu.

Peçinaklar her bir tarafı alıp, (Edirne) de Rumlar ile bir savaş daha yapıp üstün geldiler. Ancak, komutanlarının ölümü geri çekilmelerine neden oldu.

(6)- (Bogodas): Mülteci, yani sığınıcı anlamındadır.

(7)- (Kopirontin ?): Doğduğu zaman papazın vaftiz ettiği suya pisliediği için bu lakabı almıştır. Birincisi, bir panayır gününde saldırı ile, ikincisi kuşatma ile oldu. Bu da Sahaif-_ul Ahbar'ın yazdığıdır.

1- (Balbues), R harfini Y Şeklinde seslendirenlere verilen ad.

İmparator, (Sejans)'ı zincire vurmuştu. Serbest bırakarak Peçinakları bulup onlara silahlarını terketmesini istedi.

Peçinaklar o tarihde Trasya ve Makedonya'yı yakıp yıkarak birçok zulümler yaptılar.

Sejans, onların yanına varamadan parçalandı.

(Vizimen) ile (Mihal Akolutüs) (Edirne)'ye giderek peçinakları Amuz (Meriç) nehri kıyılarını terke mecbur ettikleri gibi, sonunda, Makedonya'da da bozuldular.

Rumlar, Peçinaklardan aldıkları on beş bin kadar tutsağı (Epirya) yahut (Hiberya) tarafına satışan Selçuk Türkleri karşısına göndermeye kalkışmışlardı.

Esirler yolda isyan ederek yeniden Tuna'yı geçip birçok hasarlar yaptılar.

İperya savaşından sonra peçinaklar üzerine (Mihal Akolatos) gönderildi ise de, Şumnu kasabasında kuşatılmış kalıp sonunda Tirak yenilmiş olarak dönmeye ve (Edirne) ve çekilmeye mecbur etti.

O zaman, Peçinaklar ile otuz senelik silahları bırakma antlaşması yapıldı. İmparator (isak kominen) döneminde ve (M:449-M: 1057) tarihinde Macarlar ve peçinaklar imparatorluk ülkesine bir akın yaptılar. İmparatorun karşılarına çıkmasıyla iki ulus da barş istedi.

(H:474-M:1081) tarihinde imparatorluk tahtına oturan (Aleksi Konimen) döneminde peçinaklar Trasya ili Makedonya'yı yağmayalarak imparator askerlerini basıp bozguna uğrattılar.

Ancak, ikinci seferde yenilip Çekildiler. Sonunda, (H:516-M:112) tarihinde ikinci (Jan kominen) tarafından yenilmeleri üzerine toplulukları sona erip parça parça dağıldılar.

Niseferos Barbanus adında bir kişi Makedonya'dan Edirne'ye geldi ve burada tahta oturup Kayserlik iddia etti.

Kardeşini asker ile Bizansiyum (Bursa) iline gönderip (blakrima) kalesini kuşattılar.

Bundan, Kayser mihail üzülüp, hapiste bulunan Vesilyos'u hapisten Çıkararak Niforos üzerine gönderdi.

Yolculuk sırasında Nisoforos askerinin (sinekom) kalesini kuşatmış olduğunu görmüş ve savaşarak onları bozmuştur.

Lakin, Anadolu tarafında olan (harcı) büyük bir asker topladı ve Müslümanlardan da yardım alıp yürüdü.

Önce, Nika yani İznik Şehrini alıp sonra Bizansiyum (Bursa) halkı kendisine baş eğdi.

Daha sonra Kayser Mihail rakip olup (M.S:1128) tarihinde (Nisoforos yuvan yanis) onun yerine geçti.

Rumeli'deki (Nisoferos Barbauyus) (Harci) üzerine asker gönderip tutturdu ve gözlerine mil Çektirdi. Sehaif-ul Ahbar'da öyle yazıyor.

1- Paçinak Türkistan'ın batısından Çıkıp (yapık) Asya'yı Avrupa'dan ayıran nehirdir. O nehirler yakınına göçüp oralarda Paçinakların, Başmiyah toplumunu almak olanağı da vardır.

2- Bu sayı abartılmış gözükmektedir.

3- İperya, ispanya yarım adasının Romalılar eline geçmeden önceki adıdır.

(MS:1187 veya 1189) yılı Kasım ayı başlarında (Almanya) haçlıları(Edirne)'ye girmiş iseler de (MS:1190) Şubatı'nın 27'sinde Alman imparatoru (Fredrik barbaros) ile yunan kralı üçüncü (Aleksi Lanjel) yahut (Aleksiyon Engliyos) arasında (Edirne) de bir antlaşma imza ettiği için Şehir boşaltıldı.

(M.S:1204) tarihinde Frank kralı birinci (Vardonius) yahut (Valdoinos) tarafından da (Edirne) zapt edildi ise de, bir sene sonra (M.S:1205) nisanın 15. günü yapılan savaşta askeri dağılıp kendisi Bulgarlara tutsak oldu.

Bulgarlar (M.S:1207) tarihinde imparator (Asan) yahut (Asayes) tarafından (Edirne) fethedilmiş ise de, sonradan geri alındı.

(M.S:1341) tarihinde imparator (Juvani Paleolog)'un zamanında (Edirne) yine Bulgar hakimi (İstakomas) tarafından da hücumla zapt edilmiş ise de yine geri alınmış olduğunu Sahaif-ul Ahbar bildirmektedir.

Yirmi sene sonra, yani (H:768-M:1361) tarihinde yeri cennet olası Sultan I. Murat Han Hazretleri tarafından feth olunarak (H:769-M:1367) tarihinde bir saray yaptırarak (H:770-M:1368) tarihinde Dar-ül mülk (Başkent) olarak kabul edilmiştir.

Fetih sırasında hisar dışında fazla bir bayındırlık eseri yok iken, hayır severler tarafından zamanla camiler, mescitler, medreseler yaptırılarak İslam beldeleri arasına alınmıştır.

Adı geçen sarayın yerine halen Sultan Selim Camii yapılmış ve yanında bulunan Hamamın da saraya ait olmasından "Sultan Selim" öbür adıyla "Saray hamamı" denilmesi bundan ileri gelmiştir.

1- Lugat-ı Târihiye ve coğrafya da (Fredrik Barbaros)'un öz geçmişi anlatılırken (M.S:1189) tarihinde haçlılar savaşında bulunarak Anadolu içinde bir dereceye kadar galip olduysa da sonunda yüz binden fazla ordusu hastalıklarla ve Selçuklulardan (Kılıç Aslan)'ın saldırısı ile yak olayı kendisi de (Konya), Evrak-ı perişanın anlattığına göre (Silifke yakınında bir nehre (Sifif) nehrine düşerek boğulduğunu bildirmiş olduğuna göre (Edirne)'de imza ettikleri belirtilen sulh antlaşması tarihiyle Frederik'in ölümü birinin yanlış olması gerekir.

EDİRNE'NİN HİSARI

Edirne kalesi Tunca nehri yakınında dört köşe olarak yayılmış ve her köşesinde üstüne (Silindir) Şeklinde büyük birer kule ve bunlar arasına da dört köşe on ikişer kuleler yani burçlar eklenmiş geniş kaledir.

Bu kalenin, Roma imparatorlarından, (MS:68) tarihinde doğup (117-138) arasında Hükümet başında olan Adrianos'un Edirne'yi genişletip imar ettiği sırada yapılmış olduğu söylenmektedir.

Dört büyük kuleden birincisi Üç Şerefeli camii yakınındadır.

Bunun bitişiğinde, eskiden Tekfur Sarayı varmış. Bu kale de saraya ait yüksek bir köşk imiş. Zamanla Saray harap olmuş.

Osmanlılar yönetiminde bir süre cephanelik, bir süre de Askeri İdadi (Okul) olarak kullanılmış.

(H:1031-M:1883) tarihinde İslam cemaatına verilmiş olup halen (O tarih de) Fevaid adıyla anılmaktadır.

Boş duran kalenin üzerine, (H:1300-M:1882) senesinde Vali Hacı İzzet paşa tarafından, geliri Belediye bütçesinden karşılanan bir memleket çalar saati yaptırılmıştır.

Kule bedeninin dış orta bölümünü Çevreleyen tuğla ile, elenik harfleriyle yazılmış bir ibare vardır ki, dilimize çevrilişi Şöyledir:

(Ya Rap! Harpte başarı ile İsa dininin seveni ve koruyucusu olan imparatorumuz oyuvani'ye).

Her kule arasındaki dört köşe on ikişer burçtan saat kulesinden başlanarak Topkapı'ya giderken mumcular caddesindeki dördüncü burca vaktiyle konmuş ve (H:1245-M:1829) senesinde Rusların Edirne'yi istilası sırasında çıkartılıp saklanarak, Şehrin boşaltılmasından sonra Metropolit kilisenin Metropolithaneye açılan dış kapısı duvarına yerleştirilmiş olan mermer levhadaki yazıların da dilimize çevrilişi Şöyledir:

(İmparator Mihal ki, Romalıların gerçek övüncü olup, Konstantin Şehrini kurtardı barbarların[9] saldırısı karşısında kahramanca dayanmak üzere bu kaleyi yaptırmıştır.)

Bundan anlaşılacağına göre, saat kulesindeki yazıların (Yuvani Duka)'nın hükümeti döneminde, burç üzerindeki yazıların ise, İznik'te YANİ Sokaris'in yerine tahta çıkıp Fransızlarla Latinlerden İstanbul'u kurtarmış olan (Mihal Paleolog) zamanında yazılmış olduğu anlaşılmaktadır.

9- Barbarlar, şimdiki Almanya da yerleşmiş olan eski değişik Germen toplumu için kullanılan bir addır. Bunların, Avrupa'yı yıkıp yaktıkları Orta Çağ tarihlerinde yazılıdır.

-İKİNCİSİ: YELLİ BURGAZ:[10]

Yelli Burgaz adlı köşedeki bu kule, eskiden hapishane (ceza evi) olarak kullanılmıştır.

Vezirler ve üst düzey yöneticiler gerektiğinde burada hapsedilirlermiş.

-ÜÇÜNCÜSÜ: GERME KAPI KULESİ

Bu kule, hisarın köşesine bitişik, su kulesi olarak kullanılan Tunca nehri yakınında bir kule daha yapılmış ve kuleler arasına cadde üzerine germe yani kestirme bir duvar çekilip, kapatmak için bir de büyük bir kapı konularak (Germe kapı) adı verilmiştir.

-DÖRDÜNCÜ: ZİNDAN KULESİ

Bu kulenin bulunduğu yer halen zindan altı adıyla ünlüdür.[11]

10- Yelli Burgaz adlı köşedeki bu kule, eskiden hapishane (ceza evi) olarak kullanılmıştır.

11- Bu kule de hapishane olarak kullanılmış olduğu için bulunduğu yere bu ad verilmiştir.

EDİRNE KALESİNİN KAPILARI

Bu kalenin, germe kapıdan başka dokuz kapısı daha vardır.

- BİRİNCİSİ: KULE KAPISI

Ali Paşa Çarşısının üst kapısındaki kitapçılar çarşısına açılır. Bu adın verilmesi, Üç Şerefeli Cami yanında olup, üzerine saat kulesi yapılan büyük kulenin yanında bulunmasındandır.

- İKİNCİSİ: TOPKAPI

Ağaç Pazarına açılır. Bu kapı, Sultan II. Murat döneminde açılmış ve yakınında hisar içindeki Çifte Hamam da o zaman yapılmıştır.

Bu adın verilmesinin nedeni, Tophanenin, O zaman Hisar içinde, Hamamın arkasında, halen tophane arsası denmekle bilinen yerde bulunmasıdır.

- ÜÇÜNCÜSÜ: KAFES KAPISI

Bu kapı, Mihal köprüsü yönüne açılır.

Geçmiş dönemde "Kafes" denilen kadınlar Cezaevi'nin bu kapının yanında bulunması, bu adın verilmesinin nedenidir.

Sultan I. Mahmut zamanında yapılan onarımı için Edirne Şairlerinden Örfi ağanın söylemiş olduğu tarih, mermer bir plakaya kazılarak kale duvarının, Yelli Burgazda Hoca İlyas Camii karşısında bir yerine konmuş olup oradan alınmıştır.

TARİH

Şeh-i Şâhan-ı cihan etti bina
Çün kafes kapısı olmuştu harap
Dedi Menkutla örfi târih
Han Mahmut eseridir bu bap

-DÖRDÜNCÜSÜ: KEÇECİLER KAPISI

Bu kapı Tabakhane semtine açılır. Eskiden (Kazancılar kapısı) derlermiş.

Adının kaynağı, keçeciler içinde Kazancılar Çarşısı olması ise de, zamanla kazancılar Lâleli (Lâri) Camii yanına kalkarak orası Kazancılar başı adını almış olup halen oradan da kalkmıştır.

-BEŞİNCİSİ: UĞRUN KAPI

Germe kapının Kale divarına bitişik olan yuvarlak kulesi bitişiğinde ve Manyas kapısı yönünde olan Germe kapı yakınına açılan küçük bir kapıdır.

- ALTINCISI: MANYAS KAPISI

Bu adın, fetih sırasında, gûya islam askerleri hisar içine bu kapıdan girip savaşa mayna verilmiş olmasından ileri geldiği duyulmuş ise de, doğruluğu anlaşılamamıştır.

Büyük depremde bu kapı da yıkılmış ve sultan I. Mahmut zamanında onarılmış.

Bunun için Örfi Ağanın söylemiş olduğu tarih bir mermere kazılarak kapı üstüne yerleştirilmiştir.

TARİH

Bin yüz altmış beşte vâki zelzele ba hükm-i Hak
Niçe âbâdânı viran eylemişti nâgihân
Yine ılham-ı Huda ile Şeh-i âli cenap
Her yerin mâmur ve âbâd etdi himmetle heman
Örfi-i dai dedi mentukla târihini
Bab-ı manyası cedid etdi Veli Mahmut Han

-YEDİNCİSİ: TAVUK KAPISI

Bu kapı, Tahtakale'ye açılır. Adı, eskiden bu yerin Tavuk pazarı almasından kaynaklanıyor.

Enis-ül Müsamirin'de: (Çoğunca ünlü kentlerde Tahtakale adı verilen bir çarşıvardır.

Bu kentin de Tahtakalesi bu kapının dış tarafındadır.

Lakin, halen Çoğu harap olup meyve satan birkaç dükkan kalmıştır) diye yazılıdır.

Resmi kayıtlarda da adı geçen yer, halen Tahtakale mahallesi olarak tanınmaktadır.

Tahtakale denilen yerin, aslında, tavuk kapısının dışı olup, hisar içindeki Tahtakale denilen yerin adının dışarıdaki çarşının yavaş yavaş hisar içine taşınmasından sonra verilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

-SEKİZİNCİSİ: BALIK KAPISI

Bu kapı, Bat pazarındaki direk Çarşısı yönüne açılır.

Adının aslı, kapının iç kısmının Balık pazarı olmasındandır.

Bu kapıya (H:1050 M:1640) tarihinde (iğneciler kapısı) ve daha önceleri (İstanbul kapısı) dendiği Enis-ül Müsamirin'de yazılıdır.

-DOKUZUNCU: ORTA KAPI

Ali Paşa Çarşısı'nın ortasına açılır. Adı da bu nedenle verilmiştir.

Yapımından anlaşıldığına göre uzunluğu ve genişliği biner zira'a yakın ve eni dört, yüksekliği sekiz zirâ taş divar ve bir çok burç ile çevreli bulunan (Edirne) kalesi top gülleri gibi ateşli yıkıcı harp aletlerinin bulunuşundan önce Tunca nehri kıyısında basit alanda yapılmıştır.

Zaman akışı içinde görüşler ve uygulamalar değiştiğinden, adı geçen divar ve burçlarının iç ve dış taraflarına evler ve dükkânlar yapılıp Şehrin ortasında, ve yapılar arasında bırakılmıştır.

Osmanlılar elinde haliyle bırakılmış, üzerinden beş yüz küsür sene geçtiği halde, yıkılmaya yüz tutmuş ve binalar üzerine taşlar düşmeye başlamıştır.

Bu hali tehlikeli görülüp divar ve burçlarının taşları, isteyenlere verilmiş ve yerleri, bitişiğindeki bina sahiplerine satılarak gelirinden bir Guraba Hastanesi ve bir de Yoksul Çocuklar Yetiştirme Yurdu yapılması (H:1283-M:1866) yılında Edirne Valisi bulunan (Hurşit paşa) tarafından teklif edilip padişahdan olur alınmıştır.

Belediyede kurulan özel komisyon eliyle Yarıdan fazlası satılmış ve (H:1300-M:1882) senesinde Meclis-i Hass-ı Vükela (bakanlar kurulu) kararıyla gelen sadrazam (başbakan) emriyle bu gibi yerlerin yurt sathında satılmalarının zararlı olacağı belirtildiğinden, (Edirne)'nin de aynı karara uyması emredilmiş.

Ve satışlar durulmuştur ise de, yine bir uçtan yıkılarak yalnız Üç Şerefeli yakınındaki saat kulesi ile Topkapı burçları kalmıştır.

Sonradan, Edirne valisiyle ikinci ordu komutan vekilliği arasında geçen yazışmayla, adı geçen burç da yıktırılmıştır. Bu iş için kurulan komisyonda bu satırları yazan fakir (yani Ahmet Badi Efendi)'de üye olarak bulundum.

Ordu müşirliğinden valiliğe yazılan yazının işlemli örneği ileride (9) numara ile yazılmıştır.

Yerine gönderilen kurulun araştırmasında ne kilise ne de kulplu mermer kapaklı bir şeyin meydana çıkmadığı görülmüştür.

RAVZA'T-UL MEBÂNİ-İ SULTÂNİYE
(PADİŞAH YAPILARI BAHÇESİ)

Tunca kıyısında halen yapı izleri görülen Saray-ı Humayun'un yapılması, Enis-ul Müsarin'in yazdığı gibi aşağıya alınmıştır:

"Saray yerinin kavasının güzelliği hakkında Fatih Sultan_Mehmet han ile Beşir Çelebi adlı hekimin kavuşmaları sırasında, sözleri beğenilip (H:856-M:1452) tarihinde sarayın yapılmasına emir çıkarak gereği yerine getirilmiştir.

Adı geçen hekim, bu konuda yazdığı risalede, padişah ile arasında geçen konuşmada saray arsası içinde (Ayn-ül hayat) adlı bir Pınar bulunduğunu anlattığını yazmaktadır".

Edirne Şairlerinden Kisbi Mehmet Çelebi de, bu hali Şiir yoluyla anlatmıştır.[10]

Ata tarihinde de, adı geçen Sarayın yapılışını anlatan bölüm aşağıda alınmıştır:

"Sultan I. Murat, (H:787-M:1385) tarihinde Tunca nehri kenarında başlayıp (H: 790-M:1388)'de tamamlanan ve ikinci Osmanlı başkenti olan (Edirne) sarayında oturmakta idi. Bayezid, Edirne Şehri tepesinde (Muradiye) yüksek bir saray yaptırmaya başlayıp, bitiminde orada oturduğu için, Tunca kenarındaki saray terkedilmiş idi.

Fatih Sultan Mehmet, Yüksekte bulunan sarayın değiştirilmesini isteyip (H:856-M:1452) tarihinde, ayakta kalmış olan kısımlara ek olarak yeni bölümler, hamamlar, ve bunların dışına subay daireleri, askeri kışlalar ve nöbet kulelerini yaptırarak Tunca kenarındaki saraya yeniden Çekici bir görüntü vermiştir.

II. Selim, Kıbrıs'ın alınmasından üç sene önce, yani (H:975-M:1567) yılında, adı geçen tepedeki sarayın arsasına, ünlü Mimar Sinan eliyle kusursuz bir cami yaptırmıştır".

Adı geçen sarayın (H:1171-M:1757) de yapılan onarımına dair Vasıf tarihinde yazılmış olan, aynen buraya alındı.

"Edirne'de bulunan resmi daireler, saray ve kışlalar ve saray ahırlarının birçok yerleri, altmış dört ve altmış beş (H:1164-M:1750/751) senelerindeki depremden yıkılmıştı.

Özellikle, uzun süreden beri padişahlar o tarafa gitmediklerinden, ruhsuz kalıp gibi kalmışlardı. O cennete benzer sarayın güzelliği gitmiş olduğundan, onarılması gerekmişti.

Bunun için padişah buyruğu çıkmış ve eski sadrazam kethudası Yusuf Efendi ve yapı işinde hünerli Ahmet efendi bu işe görevlendirilip gerekli buyruklar da çıkartılmıştı.

Avans (Ön harcama) olarak elli bin kuruş verilmiştir. İki bin kadar usta ve işçi, gereğinde keşif ve tahmin için Mimar Ağa görevlendirilip yapılacak işler bu şekilde belirlendi".

10- İsteyen, bu şiiri Orijinal metin C:1 S:20'de görebilir. Onarımın bitimine (Edirneli) şair (Örfi) ve (Kisbi'nin), tâmiri belirtmek için yazmış oldukları şiirleri Orijinal metin C:1 S:21, 22, 23'e bakabilirsiniz.

SARAYIN (H:1182-M:1768) TARİHİNDE ONARILMASI:

Adı geçen sarayın Reis-ül Küttap tarihçi Mustafa Efendi kölelerinden Hacı Selim Ağa eliyle (H:1182-M:1768) yılında tamir edildiği Sicil-li Osmani de yazılmıştır.

(H:1123-M:1808) TARİHLİ ONARIMI:

Sultan Mustafa'nın tahta çıkmasında defterdar olan Sadullah Efendi, sarayın onarılması ile görevlendirilip öbür işlerden uzaklaştırıldığı Şânizâde Târihinde yazılıdır.

SARAYIN (H:243-M:1827) YILINDAKİ ONARIMI:

Padişahın, Rumeli tarafına gideceği duyulduğundan, Edirne sarayının onarılması için İzmirli kâtip Mustafa Efendi görevlendirilmiş, yanına mühendis ve mimarlar verilmiştir. Bu da Lûtfi Târihinde yazılıdır.

SARAYIN (H:1290-M:1873) TARİHLİ ONARIMI:

Vali Erzincanlı Hacı İzzet paşa, sarayı, altı yüz bin kuruşa kusursuz olarak onartmıştır. Hacı İzzet paşa tarafından söylenip Cihannüma Kasrının kapısı üstüne konulan mermere kazılı onarıma ait tarih Şiiri Şöyledir.

TARİH
İZZETA cevherle nakşet takına târihini
Kasrıceddin Şahin Şah bâlâ câ bina.

ENİS-ÜL MÜSAMİRİN'İN BİLDİRDİĞİNE GÖRE;

(H:1021-M:1612) senesinde Sultan Ahmet tarafında saraya bir mescit yapılmış ve (Han Ahmedindir Secdegâh) sözü bunun tarihi olmuştur.

Bu sarayın yakınında (Mamak sarayı) denilen bir saray daha vardır ki, Sultan II. Selimin buyruğu ile yaptırılmıştır.

Bu iki saray arasına (H:1021-M:1612) senesinde Sultan Ahmet'in buyruğu ile bir taş divar çekilmiş ve divarın üstüne, üç gün içinde saray ovasını gören yüksek bir köşk yapılmıştır.

O yıl kurban bayramında, padişahın Edirne'de bulunması nedeniyle, şehir içindeki bayramlaşma yeri adı geçen köşk yakınına taşınmıştır.

Dönemi Şairlerinden Beyâzi Mehmet Bey, adı geçen köşk için bir tarih Şiiri söylemiştir. Padişah, (H:1014-M:1605) tarih de Edirne'ye geldiği zaman saray içinde bulunan cihannüma maverasından (arkasından) atmış olduğu bir gürz köşkün üzerinden aşıp saray ovasının ortasına düşmüştür.

Nişan yeri olmak üzere o yere uzun bir sütun dikilmiş ve buna, Hafız Ahmet paşa bir kaside (Özgü Şiiri) söylemiş olduğundan bu dize de ondan alınmıştır.

TARİH

"Dedim tarihin lafzan bin on dördünde bil Hafız,
Aşırup şeşperin atıp bu kasrı şah Ahmet han"
O yere, bu nedenle (sırık meydanı) denmiştir.

O Zaman dikilmiş olan nişan taşının, (H:1152-M:1739) tarihine gelinceye kadar onarım ve yenilenmesine özen gösterildiği Örfi Tarihinde yazılmıştır.

(H:1284-M:1867) yılında Sultan Abdülaziz'in Avrupa'ya gidiş ve dönüşüne özel işaret olunmak üzere hadlika-i hassa-i sultaniye (Sarayiçi bahçesine) hükümet tarafından bir nişan taşı dikilmiştir.

O zaman Edirne defterdarı olan Sadullah Bey tarafından söyleyip bir mermer levhaya kazılarak üzerine konmuş olan dizeler kopya edilerek buraya alındı.

NİŞAN TAŞI TARİHİ:
Seyahat kıldı Han ABDÜ'L AZİZ Avrupa iklimin
Zehi Osmâniyâna bâis-i alay-ı san oldu
Ahali avdet-i şâhânesinde etti Şehrâyin
Bu cayi dilhüşâda işte bu senk nişan oldu.

(H:1286-M:1869) senesinde adı geçen sarayı gezip gördüğümde Oda kapıları ile dolap ve saire kapıları üzerinde altın yaldızla yazılmış dizeler kopya edilerek buraya aktarılmıştır.

TAHT ODASININ DIŞ KAPISI ÜZERİNDE:
Zehi kasr-ıdil efruz-u humâyun
Makam-ı padişah-ı rub'u meskûn

KAPININ SAĞ KANADI ÜZERİNDE:
(Çekme gam bi kilid ve bi miftah)

SOL KANAT ÜZERİNDE:
(Fetheder bâb-ı müşkili Allah)

TAHT ODASININ İÇ KAPISI ÜZERİNDE:
Eden bu bâba adab ile hidmet
Bulur alemde ikbal-u saadet

TAHT ODASININ TUVALETİNİN KAPISINDA:
Küşde olsa bâb-ı râhat-ı cân
Olur asayiş-i hatır nümâyan

TAHT ODASININ KAPISININ BİTİŞİĞİNDEKİ KAPIDA:
Eğer olursa Miftah-ı inâyet
Hemişe açılır bâb-ı Hidâyet

DİNLENME ODASININ DIŞ KAPISI ÜZERİNDE:
Eyle bâb-ı tevekkülü me'va
Hasbinallah-u vahdehu kefâ

BU KAPININ SAĞINDA VE SOLUNDA:
Kerem et ya kerim-i hayyu gafûr
Bizi bâb-ı atâdan eyleme dûr.

DİNLENME ODASININ İÇ KAPISI ÜZERİNDE:
Bu bâb-ı devlete dahil olanlar her bar
İlahi lûtfu Şerifinle eyle berhurdar

DİVANHANENİN ÇEŞMESİ ÜSTÜNDEKİ TARİH:

Çünki fermân-ı şeh-i zişâna
İmtisaleyledi bu âb-ı revan
Dedi tarihini ol dem Abdi
Nuş edin âb-ı hayâtı reyyan. (H:1074-M:1663)

(H:1294-M:1877) yılında Edirne'nin Ruslar tarafında istila ihtimali bulunduğu düşüncesi ile Edirne valisi (Cemil paşa) Edirne'yi terk edip İstanbul'a gitmek istiyordu.

O sırada, sarayın avlusunda ve içinde bulunan cephane, düşman eline geçmesini önleme amacıyla ateşe verilmiştir.

Cephanelik, bir kaç gün içinde havaya uçmuş ve Osmanlı eski eserlerinden sayılan bu sarayı da tamamen mahvederek arsa halinde bırakmıştır.[11]

Kanuni Sultan Süleyman'ın buyruğu ile haseki sultan (Hurrem sultan) adına yapılmış olan temiz su yolundan, adı geçen saraya su getirilmek istenmiş. Bunun için, bitişiğindeki tavuk ormanı denmekle ünlü hadikai sultaniye içinde, yaklaşık on zira genişliğinde ve yirmi zira yüksekliğinde, yontma taştan dört kaşe olarak bir yapı yaptırılmıştır. Bunun en üstüne fiskiyelerle süslü bir de köşk yapılmış olduğundan adına Terazi kasrı denmiştir.

Yapının asıl görevi, su terazisi olmasıdır. Saray harap olduğu için köşk de terkedilmiş durumda kalmıştır. O sırada, Şehir içinde yapılmasına başlanmış olan Hamidiye okulunun[12] inşaat komisyon başkanı Müfit Bey tarafından (H:1311- M:1893) tarihinde yıktırılarak kalıntıları Okul için kullanılmıştır.

Saray yakınındaki köşkün de[13] yıktırması düşünülmüş ise de, sonradan vaz geçilmiştir.

Bu kasrın yakınında bir bostancıbaşı sarayı ile bir de padişaha ait iftar köşkü var ise de, bunlar da Rus istilasında mahvolmuşlardır.

ENİS-ÜL MÜSAMİRİN'İN BİLDİRDİĞİNE GÖRE;

Bunlardan başka Şehir Çevresinde (Çömlek köy), (Bosna köy), (İsmailçe) köylerinde miri (devlete ait) bahçeler vardır.

Sultan II. Osman Lehistan seferine gitmek için Edirne'ye geldiği zaman, saray çıraklarından Hoşelhan (güzel sesli) adlı bir hanım, padişaha, Bayezid camii yakınında Tunca kıyısındaki bir bahçeyi hediye etmiştir.

Saray ovasına yakın bir tepe üzerinde görülen köşk de[14] (H:1043-M:1633) tarihinde Sultan Murat buyruğuyla yaptırılmıştır.

Örfi Ağa tarihinin yazdığına göre, Şehir kenarındaki Hıdırlık kasriyle Edirne'ye iki saat uzaklıktaki (Akpınar sarayı) avcı sultan Mehmet buyruğuyla yapılmıştır.

Şehir çevresindeki (Buçuktepe sarayının), (H:2110-M:1698) tarihinde sadrazam Amca Zâde Hüseyin paşa tarafından yapıldığı anlaşılmıştır.

Bugün bunların hepsi yok olmuştur.

Şehrin üst başındaki dört kaya yakınındaki (Yıldız köşkü), Sultan II. Mahmut'un (H:1247-M:1831)'nun muharreminde Edirne'ye gelişi sırasında bir hafta içinde yapılmış, Köşk, padişah tarafından birçok kereler Şereflendirilmiştir.

11- Bu cinayette, dönemin ikinci ordu komutanı Ahmet Eyüp Paşanın da payı vardır.
12- Erkek Sanat Enstitüsü.
13- Bu günümüzdeki Adalet Kasrıdır.
14- Adı geçen yer, ya şimdiki Ziraat Okulunun bulunduğu tepe ve yahut Ece çeşmesinin üstündeki sırt olacaktır. (DB. Efendinin notu)

Gazi Sultan Mecit de (H:1262-M:1845) cumadiel ûlasında Edirne'ye geldiği vakit köşkü ziyaret etmişti.

(H:1294-M:1877) istilasında bu köşk de yıkılmıştır.

Hatice Sultan sarayı, Arpa Kervansarayı, Saraçhane Kasrı da, sultanlara ait olduğundan, yerlerinde yazılmıştır.

Yukarıda 21. sayfada[15], Ata tarihinden alınan bölümde;

"Gazi Hudavendigâr'ın (I. Murat), bu sarayı (H:787-M:1385) tarihinde Tunca nehri kenarında başlayıp (H:790-M:1388) tarihinde sona eren sarayda oturduğu ve sonra I. Bayezid Edirne'nin yüksek bir yerinde ikinci bir saray yaptırmış olduğu yazılmıştır.

Fatih Sultan Mehmet'in de, terk edilmiş olan Tunca sarayına ekler yaptırarak orada oturduğu" bildirilmektedir.

Böylece yazılmakta ise de, I. Muradın, Edirne'nin tepesindeki sarayın yapımına (H:767-M:1365) tarihinde başlattığı Gülşen-i maarif, Neticet-ül Tevarih Vel Ahbar ve Enis-ül Müsamirin'de açıkça bildirilmektedir.

Yapımı bitimiyle beraber (H:770-M:1368) Edirne'nin başkent olarak kabul edildiği de, I. Murat tarafından Cambek hana cevap olarak yazılıp örneği aşağıda 8 numaraya alınan mektup tarihten anlaşılmaktadır.

O sırada Tunca nehrinden geliş gidiş için Mihal köprüsünden başka köprü de olmadığına göre, Ata tarihindeki yazının doğru olmadığı anlaşılmaktadır. O halde, (H:756-M:1355) tarihinde Edirne başkent idi.

15- Orijinal metin C:1 S:21'dedir.

RAVZA'T-UL CEVAMİ
(CAMİLER BAHÇESİ)

Edirne'de altmış bir adet cami vardır ki, bunlardan on altısı Sultanlar tarafından yaptırılmıştır.

1- SELİMİYE CAMİİ

Bu, Sultan camilerinden birincisi, her yönüyle öbürlerinden en üstünü olan, taş odalar mahallelerinde Sultan Selim caddesinde 100. numarada bulunan camidir.

Yüz seneden fazla yaşamış olan, Osmanlı sanatkârlarının övüncü Koca Mimar Sinan tarafından, eski saraydan ayrılmış arsa üzerinde yapılmıştır.

Ata tarihinin yazdığına göre, yakınında bulunan Sultan Selim hamamına, saray hamamı denilmesi, bundan ileri gelmektedir.

Bu camiin yeryüzünde benzeri görülmemiştir. Adı geçen mimar, sayısız büyük yapıların kurucusu olmuştur. İstanbul'da Şehzade ve Süleymaniye camilerini yaptıktan sonra, oralarda uyguladığı mimari incelikleri bu camiin yapısında daha da ilerleterek göstermiştir. Bu yenilikler, mühendislerin akıllarını şaşırtacak düzeydedir.

Camiin yapısı hakkında Mimar Sinan'ın "Tezkire-t-ül Ebniye"sinden alınan bölüm:

"Yeri cennet olan Sultan II. Selim hazretleri, Edirne'yi çok sevdiklerinden, buraya bir cami yaptırmayı emretti ki, dünyada eşi bulunmaya.

Bu hakir,[16] büyük bir plan yaptım ki, Edirne içinde herkes görebilsin.

Dört minaresi, kubbenin dört yanına konmuştur. Daha önce yapılmış olan Üç Şerefeli minare, bir kule gibidir. Gayet kalındır. Ama, bunun minareleri hem nazik, hem üçer yollu olmasının çok zor olduğu aklı erenlerce bilinir.

"Ayasofya kubbesi gibi bir kubbe İslam ülkelerinde yapılmamıştır diye Hıristiyanların kendini mimar sayanları Müslümanlara üstünlüğümüz vardır" derler imiş.

"O kadar kubbe durdurmak çok zordur" dedikleri bu hakirin kalbinde büyük bir düğüm olarak kalmış idi.

Adı geçen cami yapısında, Tanrının yardımı ile çalışıp Sultan Selim Han'ın gücü sayesinde kubbenin Ayasofya kubbesinden (altı zira'a) boyunu ve (dört zira'a) derinliğini ziyade eyledim.

16- Hakir dediği kişi Mimar Sinan'ın kendisidir. RK.

MESNEVİ

Zehi Sultan-ı âdil, Şâh-ı devran
Şeh-i âlem Selim han bin Süleyman
Edirne Şehrine kıldı nazar ol
Kodu âlemde hayr ile esen ol
Bu âli camii ol kıldı bünyâd
Cihan durdukça ola hayr ile yâd
Nezâket-i dikkat ve hem resm-ü hey'et
Muhikkul hatm olupdur anda san'at
Direksiz kubbenin altında el hak
O kubbe oldu bir top-ı muallak
Ayasofya gibi bir kubbe asla
Yapılmaz bahseder hep cümle dünyâ
Bu âli kubbe andan oldu azim
Kalanın bilmezim Allah-u alim.

Nev-i Zâde Atai: (Hadayik-ul Hakayik Fi Tekmilet-ül Şekayik) adlı eserinde Sultan II. Selimin hayır işlerini anlatırken Selimiye camii hakkında da bilgi vermiştir.[17]

Camiin iç kısmını sekiz ayak üzerine kurulmuş büyük bir kubbe örtmektedir. Ayakların duvarlara yakın olmaları nedeniyle, ayaklar üzerine oturtulmuş olduğu bir anda düşünülemez.

Mihrap yönü duvarları çini ile süslenmiş olup sağ tarafında mükemmel kütüphane, sol yanında hünkâr mahfili bulunmaktadır. Ortasındaki müezzin mahfili ve altındaki Şadırvan da cami içini süslemiştir.

Güzel ve ince sanatlarda aklı şaşkınlığa uğratan minber orta yerde olduğundan, camii ayrıca güzelleştirmiştir.

Müezzin mahfilinin altında, hünkar mahfili yönündeki köşesinde bulunan mermer bir dikmenin ortasında Şadırvana bakan, başı aşağıya doğru yontulmuş lale çiçeği resmi vardır. (Ters Lâle) denilmekle ünlüdür. Ziyaretçiler bu çiçek resmini de, sanki gerekli imiş gibi ziyaret etmekte iseler de adı geçen sütunun (dikmenin) üzerine kazılıp adlandırılması hususunda doğru bir bilgi elde edilmemiştir

"Vakıf için cami etrafında yaptırılmış olan gönül açıcı dükkânlar ile yerleşim birimleri başlı başına bir Şehir gibidir"[18].

Cami yapımının tamamlanmasından sonra yazılmış olan tüm yazılar, Şemsettin adıyla adlandırılmış olan ve (H:963-M:1555) tarihinde vefat eden Ahmet Karahisari'nin manevi oğlu (Hasan Çelebi) İbni Ahmet'in el yazısı olduğu Hat ve Hattatan adlı eserde yazılıdır.

Ancak, zaman aşımı ile Çoğu bozulmuş olup Edirne hattatlarından (Nakşi) molla Mustafa ve sonra (Hacı Hayri) Efendiler tarafından yenilenmesine çalışılmıştır. Bu camiin içinde ve dışında dokuz yüz doksan dokuz penceresi olduğu söylenir.[19]

NOT:

Şekayikten aktarılan bölümün sonuna doğru cami ile beraber bir Şifahane ve tabhane ve mutfakdan söz edilmektedir ki Selimiye Külliyesinde böyle bölümler yoktur. Şekayik, bunun II. Bayezit külliyesi ile karıştırmış olmalı. RK.

17- Şekayik Orijinal metin C:1 S:28'dedir.

18- Şekayikin bu ifadesinde Ahmet Bâdi Efendi şu açıklamayı getirmiştir. "Dükkânlar Arasta Çarşısı, yerleşim yerleri ise cami görevlileri için yapılmış taş odalardır.

19- Bu doğru değildir. Ben saydırdım iç ve dış avludakilerle beraber hepsi 364 penceredir. RK.

ŞİİR[20]

Bir görecek camii Şâhânedir,
Şehir sadef, ol dürrü yekdânedir.

Dört minaresi yüz yirmi beşer zira'a yüksekliğinde olduğu halde yine olağan üstü görünüşlü olduğundan, Sehi Bey, Şehrengizin'de Şöyle demiştir.

"Temâşa eylesen herbir minâre
Dönüpdür servü kad bir Şivekâre"

Her minarenin Üç Şerefesi vardır. Mihrap yönündeki minareler birer, harem yönündekiler üçer yolludur.

Şöyle ki:

Birinci yol ilk Şerefeye, ikinci yol orta Şerefeye oradan üçüncü Şerefeye üçüncü yol, birinci ve ikinciye uğramadan üçüncü Şerefeye Çıkar.

Kapalı kısım dörtgen şeklindedir. İç ve dış avluları o kadar iç açıcıdır ki, Me'va cennetine benzer.

Revanı Şâd eder Şa'd-ı revanı
Gören göz sanır cennetde anı

Cami'in içiyle iç avlusunda üçer ve dış avlusunda dokuz olmak üzere toptan on beş kapısı vardır.

Yapılmasına (H:976-M:1568) başlayıp (H:982-M:1574)'de tamamlanmıştır.

Sultan II. Selim bu senede vefat etmiş olduğundan, camiinde namaz kılmasının nasip olmamış olduğu Enis-ül Müsamirin'de yazılıdır. Tamamlanmasına birçok Şairler tarih söylemiştir.

Bunların arasında Sofu Zâde Dai Çelebinin söylediği Arapça tarih, harem kapısı üstüne mermere kazılmış olduğundan örneği buraya alınmıştır.[21]

KİTABE

Kad bena Hâz-el makam-ı mücteba
El emir-ül ceddü sultan-ul enam

E'na sultan-üs selatin Şeh Selim
Mislehu yebna Da'r-el selam

Barek Allah-u teala hayrehu
Da'f Allahu ecre yevm-il Kıyam

Sâr-ı fazlullah târih-ul esas
Fazl-ı yezdan kâne târih-ul temam

NOT:

Ahmet Badi Efendi, (Emri)'nin muamma tarzında yazdığı tarih manzumesini Orijinal metin 30. sayfada incelemiştir ki, bu ayrıntıları isteyenler orada okuyabilirler. RK.

20- Orijinal metin C: 1 S: 29'dadır.

21- Orijinal metin C: 1 S: 30 - 31'dedir.

Arapça metnin yaklaşık olarak Türkçesi:
Yapdı bu seçgin makamı
Emirlerin dedesi ve halkın sultanı

Selim gibi yani sultanlar sultanı
Cennette ona yapıldığı gibi

Tanrı onun hayrını kutsasın
Kıyamet gününde günahları bağışlansın

"Fazlullah" oldu temel tarihi
Oldu "Fazl-ı yezdan" bitiş tarihi

Keza, o asır Şairlerinden (Emri) Çelebi de o sırada hayatta olduğundan, tâmiye yoluyla bir tarih demiştir.

Camiin tamamlanması üzerine Edirneli Şairlerden Tigi Bey de bir tarih Şiiri söylemiştir:

Yazdı Tıgî levh-i bâb-ı Cennete
Câmi'i Şah Selim-ül kalb imam-ı cemi-i din

Enis-ül Müsamirin'de yazıldığına göre, kıble yönündeki birer yollu minarelerden, mihrabın doğusunda olanı (H:992-M:1584) senesinde yıldırım çarpmasıyla yıkılıp yeniden yapıldıktan sonra (H:1023-M:1614) senesinde bir gece o minareye yeniden yıldırım vurup yıkıldığından ikinci defa yenilenmiştir.

Mihrabın batısındaki minaresi (H:1025-M:1616) yıldırımında yıkılmamış ise de, yapısının fazla zarar görmüş olmasından yıkılıp yeniden yapılmış olduğunu Enis-ül Müsamirin'de yazmaktadır.

(H:1104-M:1692) senesi remezan'ın on birinci günü akşam üzerine iki minare üzerine inen yıldırım, kandil yakmaya çalışan görevlilerden beş kişinin ölümlerine neden olmuştur. Bu da Vekayi-ül Füdela'da yazılmıştır. (H:1277-M:1866) senesinde mahya minaresinin Külahına düşen yıldırım, külahı tamamen yıkmış olduğu için yeniden yapılmıştır.

(H:1279-M:1862) senesinde düşen yıldırım mihrabın batısındaki minareye, penceresinden girip, içeride merdiven ayaklarını onaran iki Hıristiyan taşçı ustasından birine Çarparak öldürmüş, öbürü bir süre hastalanıp sonra iyileşmiştir.

Sultan III. Ahmet'in (Selim) adındaki Şehzadesi bu camiin mihrabı önündeki türbede gömülüdür.

Bu Camiin bugün hatibi olan kişi, Sultan II. Selim tarafından hatip olarak atanmış olan kişinin soyundan olup, o soyun bu ana kadar değişmemiş olduğu halk arasında söylenmektedir.

Enis-ül Müsamirin'in bildirdiğine göre, adı geçen sultan, İstanbul'da Sultan Bayezit camiinde (Edirne)'li Hacı Ahmet zade adlı kişinin hutbesini dinleyip isteklerine uygun bulduğu için, kendisi doğrudan hatip olarak atanmıştır.

Sonra, onun ölümü üzerine, yine güzel sesiyle ünlü ve tecvit ve tertil'de eşi bulunmayan kuşakçı Zâde denmekle tanınan bir kişi atanır.

Onun da ölümü üzerine, yerine, hutbede ünlü Emin hatip getirilmiş. O da, (H:1032-M:1622) de öldüğünden yerine Abdülbaki Efendi adında biri atanmış o da (H:1061-M:1650) remezan'ın da ölüp, hatiplik, oğluna verilmiş olduğu anlatıldığına göre, halk arasındaki söylentinin sağlıklı olmadığı ortaya çıkar.

2- ESKİ CÂMİ:

Şehrin ortasında, çarşı içinde muvakkithane sokağının 12. numarasındadır.

Yıldırım Bayezid olayından sonra, oğlu (Emir Süleyman) Edirne tahtına çıkınca temelini atıp yapımına başlanmıştır. Ancak, ömrü yetişmeyip, kardeşi (Musa Çelebi) tamamlanmasına çalışmıştır.

Onun da başaramadan ölümü üzerine, kardeşi (Çelebi Sultan Mehmet), (H:816-M:1413) senesinde rakipsiz padişah olduğu vakit ayni yılda camiin tamamlanması başarılmıştır.

DERGAH KAPISI ÜSTÜNDEKİ MERMERE YAZILI KİTABE:

1- Kalen-nebiyyü aley-hisselam men bena lillah-i mesciden Bena lillahu lehü beyten fil cenneti emere bi-imareti hazel cami'üş şerif es Sultan-ül müeyyed-ül mücahid.

2- El murâbet el liva-i mansur kahir-el a'da nâşir-ül adli vel ihsan-ı alâ ehl-i dünya

3- El Sultan ibn-el sultan gıyas-üd dünya ved-din Mehemet bin Bayezid han halled-allah-u sultan ve evzah-el alel alemine burhane fi muntasıf-ı Şevval senet-ı sitte ve aşere ve semanemae.

Minber kapısı üstünde: Birkaç kelime kûfi yazıdan başka, sağdan sola, (Fİ eyyam-el sultan-el azam), soldan sağa (Mehmet bin Bayezid bin Murat han) sözleri oyulmuştur.

İçte, dört ayak üzerinde dokuz, dışta beş kubbesi ve üç kapısı vardır.

Sağ ve solda biri iki, öbürü bir Şerefeli olan iki de minaresi vardır. İki Şerefeli minarenin yolu da ikidir.

Camiin mimarı (El haç Alaaddin) ve kalfası (Ömer bin İbrahim) olduğu, merdivenli kapı üstünde yazılıdır. İçindeki üst kat mahfili (H:1020-M:1611) senesinde Filibeli (Ramazan Ağa) adlı kişi tarafından yaptırılmıştır.

Kışın abdest almak için ateşle ısınır muslukları vardır. Her yöre halkının kutsal bildikleri eski bir mâbed olduğu gibi, Edirne yerel halkı da bu camii kutsal bilmişlerdir. Doğrusu, duaların kabul olunduğu cennetten örnek bir yerdir.

Yeri geldiğinde belirtileceği gibi, (H:1159-M:1746) tarihindeki büyük yangında, içersine sıçrayan ateşten ve (H:1165-M:1751) ramazanındaki büyük depremden bu cami de zarar görmüştür.

Sultan I. Mahmut zamanında (H:1166-M:1752) tarihinde kusursuz olarak onarılmıştır. Dönemi Şairlerinden (Örfi) Ağanın söylemiş olduğu tarihin, Vakıflar Bakanlığı tarafından padişaha duyurulması üzerine, padişah emrine uyularak mermere yazılıp dergah kapısı üstüne asıldığı Örfinin Edirne tarihçesinde anlatılmıştır.

ÖRFİ AĞANIN KİTABE TARİHİ:

Şehriyâr-ı bahr-ü ber şahın Şeh-i âli zafer
Padişâh-ı heft kişver Husrev-i kurb-ul âbid

Ebül hayr sultan gazi-i âzam cümle mülûk
Feyz-i Hak Zıllı ilahi mazhar-ı lûtf-u Mecid

Serbe hak-i secde olmuşken minarat-ı kubab
Her birin ihyâya asr-ı himmeti oldu resid

Bani-i sâni selef âsârının mecmu'un
Eyledi bunca ibâdethâneye sa'i mezid

Minber-i arş-ı muazzamda hatib-i gadsiyân
Hutbe huvan olup dediler câmiul hayr-i saîd

Cami-i akdes-i atîk mâbed-i ali makam
Şöyle bir muhkem bina oldu ki misli ma Şenid

Abd-i hakir Örfi-i dâi dedi tarihini
Yapdı Eski Cami'i Mahmud Han kıldı Cedid.
H:1166-M:1752

Beşir Çelebi Risalesinde: Caminin noksanlarının sultan II. Murat tarafından tamamlanıp bir de, iki Şerefeli minaresinin eklendiği bildiriliyor. Ayrıca, dokuz iç kubbesi dokuz feleğe ve dört sütunu dört mezhebe sembol olarak gösteriliyor. Dıştaki beş kubbe de beş vakit namaza işaret olarak gösterilmiştir. Ancak, öbür kaynaklarda böyle bir kayıt ve işaret görülmemiştir.

Camiin içindeki yazılardan hünkâr kafeli karşısında, yani minberin sağındaki köşedeki büyük boy (Allah) sözü ile yakınındaki (Vahid) sözcüğü (Abdullah Vefai) hattıdır.

Mahfil sütunundaki (Tuğra), (Katip Zâde Hasan bin Mustafa) hattı ise de, (H:1316-M:1920) arasında hattat Hacı Hayri Efendi onun imzasını bozmuştur.

Büyük boy Allah sözüne yakın sütundaki tuğra ile öbür siyah yazılar (Cezayirli Hasan Hoca)'nın el yazısıdır. (H:1183-M:1760) tarihinde yazılmış ve, hünkâr mahfiline bakan sütundaki (yahayyan) kutsal adı altına (yazan, Cezayirli fakir Hasan Hoca....) diye yazı imzasını koymuştur.

Süslemeli yazıların tümü (Nakkaş Amolla Mustafa)'nın el yazısıdır. Müezzin mahfili karşısında (el ulema-i vereset-ül embiya) ve cami içine girilince sağ taraftaki sütunun üstündeki (Eşraf-ı ümmet-i hamlet-ul Kur'an) levhasına da, yazan kişi olarak adını koymuştur.

Lakin (H:1209-M:1794) tarihinde Hacı Hayri bunları da bozmuştur.

Cenaze penceresinin üst kısmında (Ve bih-il Avn) kitabesi, Hacı hafız (Mustafa Tevfik) efendinindir. Çömlekçiler kapısı yönünde, maksure bitişiğindeki sütunda (Euzu bi kelimetullah) yazılı tuğra, Edirne eski mevlevi Şeyhi (Osman) Efendi yazısıdır.

Geri kalanlar, onarım sırasında yazılmış olup Hacı Hayri Efendiye aittir.

Hayrullah Efendi tarihinde, Çelebi Sultan Mehmet'in yaptığı hayratların anlatılışı sırasında bu cami için: "Biraderleri" (Emir Sultan Musa)'nın başlatıp tamamlamayı başaramadığı (Edirne) Şehrindeki Meriç nehri kenarında olan büyük camii Şerif ki, her tarafı kusursuz olarak yapılmıştır. Dört yanının her biri yüz seksen kadem olup içi dokuz kubbeden oluşmuştur. Minareleri ikişer Şerefeli olup iki minarelidir." Diye yazılmıştır. Bu yanlıştır.

Temelini atanın (Emir Süleyman) olduğunu Sehaif-ul Ahbar ve Ravzat-ul ebsar, Mir'at-ul Kâinat ve Enis-ul Müsamirin ağız birliği ile belirtmektedir.

Ayrıca, Şehir içinde ve Meriç nehrinden uzak oluş ile minarelerden birinin tek, öbürünün iki Şerefeli oluşu Hayrullah Efendinin doğru bir araştırma yapmamış olduğunu gösteriyor.

Kamus-ul lamda da (Ulu cami) biri Bursa, öbürü Edirne'dedir deniliyor. Ayrıca, temellerini Şehzade Süleyman atıp Musa Çelebi tarafından pencerelerine kadar yükseltilmiş, Çelebi Sultan Mehmet tarafından tamamlanmıştır denilmektedir.

Edirne'nin Eski Camii Ulu Cami adıyla hiçbir vakit söylenmediği gibi, Meriç nehri yakınında ve Filibe caddesi üzerinde de değildir. Şehrin ortasında olup iç büyüklüğü bakımından Edirne camilerinin birincilerindendir.

Kamus-ul alam'da ve Hayrullah Efendi tarihinde tarif edilen cami, Yıldırım Bayezid camii olması gerekli ise de, o da büyüklükte Edirne camilerinden üçüncüsüdür. Aslı kiliseden çevrilmiş olup bir minaresi vardır.

Kamus-ul alam'ın bildirdiği de yanlış olduğundan, doğrusu yukarıda yazıldığı gibidir.

Büyük minarenin Şerefesi harab olmaya başladığından, (H:1268-M:1851) senesinden yanlız Şerefeleri yıktırılarak onarılmıştır. (H:1282-M:1865) senesinde içi ve dışı kusursuz olarak onarılmış olup bu hususu belirten Nüzhet Efendinin söylemiş olduğu tarih bir mermere kazılarak dergah kapısı üstüne konmuştur.[22]

22- Bu camiye, Selimiye cami yapılmadan önce yeni cami denildiği Tacüttevarih de Fahreddin-i Acemi'nin çevirisinde yazılıdır. (Bu bölüm 71. Sayfaya aittir).

TARİH

Câmi-i irfan ve iffet fahr-i tâc-ı saltanat
Ziynet-i eyvan-ı devlet Şehri yâr-ı mülk-i din
Sâyini dergâh-ı eltafında meşkûr eylesün
Niçe âsâra muvaffak kıldı Rabbül alemin
Eyledi hoşnud rûh-u Vakıfı bu hayr ile
Ta cihan durdukça dursun yarap ol Şâh-ı güzin
Hazreti Abdülaziz han ki cihanda zâtıdır
İtikadı pâk ve imânı kavi ahdi metin
İşte ezcümle biri sultan Mehemmet cami'i
Pek harab olmuşdu yapdırdı be gayet dilnişin
Eyledim târihi ile ..... Nüzhet âleme
Kıldılar bu mâbedi tecdid imam el müslimin

3- ÜÇ ŞEREFELİ CAMİİ

Ebül Hayrat (Hayırlar babası) Sultan II. Muradın, Şehrin ortasında çarşı içinde Üç Şerefeli caddesinin 2. numarasındaki camiidir.

İki ayak üzerine büyük ve küçük dokuz kubbelidir. Yerinin özelliği gereği olarak genişliğine yapılmıştır. Üç Şerefeli denmekle tanınmaktadır.[23]

İç mekân, ortasında bir büyük kubbe ve onun sağ ve solunda ikişerden dört adet büyücek kubbe ve ortadaki büyük kubbenin dört tarafındaki münharif (Çarpık) kemerler arasında görülen dört adet küçük kubbe üzerine yapılmış olduğundan, bina yapısındaki bu alışılmamış Şekil de, binanın değişik bir özelliğidir.

Bitişiğinde dörtgen Şeklinde üç kapılı bir haremi (İç avlusu) ve bunun ortasında bir Şadırvanı vardır. Üçü harem dairesine ve biri dış avluya açılan dört kapısı vardır.

Harem dairesinin dört köşesinde biri üç Şerefeli ve üç yollu, öbürü iki Şerefeli iki yollu ve iki adedi birer yollu dört adet minaresi vardır.

Tek Şerefeli minarelerin biri Çubuk, öbürü burma minare denmekle ünlüdür.

Camide, kışın abdest almak için ateşle ısıtılan musluklar vardır.

İç ve dış duvarlarındaki şaşırtıcı yeni buluş nakışlar da, ünlü İran minyatürcüsü, BEHZAT'ın aklını durduracak niteliktedir.

Enis-ül Müsamirin ile Nuhbet-ul Tevarih'in bildirdiğine göre, yapımına (H:841-M:1337) senesinde başlanmış olup (H:851-M:1447) senesinde bitirilmiştir. Harem dairesinin sağ kapısına bu tarih yazılmıştır.

ÜÇ ŞEREFELİ HAREM DAİRESİNİN SAĞ KAPISINDA:
Târih-i bed'e zâlike fes'ele an reham (H:841-M:1437)

SOL KAPI ÜSTÜNDE DE ŞU TARİH YAZILIDIR:

Tarih-i hatmi zâlik yuhbireke hayrıma (H:851-M:1447)

Bu tarihe göre yapılışının bitimi (H:851-M:1447) olduğu anlaşılmakta ise de, dergâh kapısı üstünde:

23- Bu camiye, Selimiye camii yapılmadan önce yeni cami denildiği tacüttevarih de yazılıdır.

(Emere bi imaretihi hazel camii Şerif el sultan ibn-is sultan-üd dünya veddin ebülfeth Murad han bin Mehmet halled Allahu fi sene tüs'a ve erbain ve semani mae) yazılmış olduğuna ve saat kulesine bakan harem avlusu kapısı üstünde yazılı bulunduğuna göre bu tarih tabelalarının camiin yapımı sırasında, yani bitiminden önce yerlerine konulmuş olduğu anlaşılıyor.

Sultan Murat, Kosova vilayeti içinde bulunan (Kretove) memleketini bu camie vakfeden Edirne evkafının ekvası (en güçlüsü) olmuştur.

Sonra, Kanuni döneminde, vezir-i âzam Rüstem Paşanın bu vakfı alıp mürtezikasının (bu vakıf gelirinden faydalanan görevliler) görevlerinin Sultan Bayezid Han (II. Bayezid) vakıflarına eklemiş olduğu Enis-ül Müsamirin'de yazılmıştır. Bu camiin özellikleri Tacüt Tevarih de Şöyle yazılmıştır.[24]

4- MURADİYE CAMİİ:

Sultan II. Muradın adını taşıyan Muradiye mahallesinin 3. numarasında kayıtlı bulunan bu cami, iki kubbe ve bir minarelidir. İçi ve minaresi çini ile süslü olan bu cami, yüksek bir tepe üzerinde yapılmıştır. Yapılış tarihi, (H:830- M:1426)'dır.

(Ekrem Hakkı Ayverdi, Arapça olan kitabesinin, düşük ibareli ve kural dışı yazılı olduğunu bildirir).[25]

Enüs-ül Müsamirin: "Hazreti padişah, rüyasında Mevlana Celaleddin-i Rûmi'yi O yerde görmüş olduğundan bu camiyi Mevlevihane olmak üzere yaptırmıştır.

Ayin sırasında cemaata su yerine Şerbet verilmesi için lüleler (musluklar) koydurmuştur".

Sonra, camiye çevrilmesi üzerine, yanında bugün var olan ve içinde ayin yapılan Mevlevihane'nin ek olarak yapıldığını, Sahaif-ul Ahbar, Mevlevihane'sinin yapımına (H:843-M:1439) tarihinde emir verildiğini bildiriyor.

Kapısı üstündeki mermer levhada yazılı olanlar aynen buraya alındı.

Adı geçen camiin (H:1165-M:1751) yılı ramazanındaki büyük depremde harab olup sonrada onarılmasına Şair Örfi Şu tarihi söylemiştir.

ÖRFİNİN TARİHİ:

Husrev-i din ve imam-ı İslam
Nice câmiler edip âbadan
İşidip zelzeleden tahribin
Kıldı tecdidine emr-ü ferman
Bani'i sâni menakıb ihsan
Dedi menkutla ÖRFİ tarih
Bi bedel pak eser Mahmut han. (H:1166-M:1752)

ŞAİRLERDEN, MEVLEVİ EL HAC MEHMET SAİP EFENDİ DE BU TARİHİ DEMİŞTİR:

Dedi bir cevher tarih ferhunde saip
Şah-ı cem câh Muradiyeyi etti tevsi.

24- Tac-üt Tevarih'in Üç Şerefeliyi anlatan bölümü, Orijinal metnin 35. sayfasındadır. İsteyen oradan veya kaynak metinden okuyabilir. Biz, her eser için kaynakların neler yazdığını buraya alırsak bu eserin sonu gelmez. Badi Efendi, Tac-üt Tevarihdeki bölümün bir kısmını yanlış olup, doğrusunun, kendi yazdığı olduğunu elirtiyor. Bu görüşler, camiin sanat yönünden anlatılmasıdır ki, değeri, anlatana göre değişmektedir ve indi görüşlerdir.

25- Ekrem Hakkı Ayverdi Osmanlı mimarisinde Çelebi ve II. Murat devri C:2 S:415, Orijinal metin C:1 S:36'dadır. RK.

Avlusunda Şadırvan ve imareti vardır. Aşevinin nimeti bol olup Mevlevi yoksullara ve suhtelere ve hizmetlilere, ayrıca da, çevresindeki yoksullara dağıtılır. Bunlara fodla (Ekmek) ve yemek verilir.

5- DÂR-UL HADİS CAMİİ:

Manyas yöresinde Germe Kapı caddesinde 39. numaradadır. Tunca nehri kıyısında (H:838-M:1434) yılında Sultan II. Murat tarafından yaptırılan bu cami, bir kubbe ve bir minarelidir.

Bu cami, aslında hadis (Peygamberimizin sözleri) öğrenimi için medrese olarak yapdırılmış olup, sonradan camiye çevrilmiştir

Peygamberimizin, Sultan Muradın rüyasına girip bu cami yerini belirterek hududunu gösterdiği ve Dâr-ül Hadis olarak yapılmasını emrettiği, Enis-ül Müsamirin'de yazılıdır.

Kapısı üstündeki mermer levhaya kazılmış olan kitabe buraya aynen alındı.

KİTABE:

Hazel camiuşşerif lissultanil âzâm
Eşşahinşah-il-muazzam, elmüeyyedü mines-sema
Elmuzafferu kahirül a'da, nasır-ul adl-i vel ihsan
Basitûl ecnihatil-eman ala ehlil-iman
Essultan, ibnissultan, ebülfeth Murat Han
İbni Muhammet han ibni Bayezit Han
La zalet rayâtü saltanatıhi ve hullide mülkühû
Tahriren fil-yevmis-salisi vel-işrın
Min Şehri Şabanil muazzami fi seneti semane ve
selasine ve Semanemieti-hicriyetin-nebeviyeti.

Bu kutsal yer de duaların kabul olunduğu makamlardan biridir.

Sultan II. Muradın (H:853-M:1449) tarihinde vefat eden Şehzadesi Çelebi Hüseyin, (H:855-M:245) de vefat eden öbür Şehzadesi Orhan, II. Mustafa'nın (H:1110-M:1698) tarihinde vefat etmiş olan biri Rukiye, öbürü Hatice adında iki kızı ile(H:1115-M:1703) de vefat etmiş olan Sultan Ahmet adında bir Şehzadesi ve III. Ahmet'in (H:1125-M:1713) tarihinde vefat etmiş olan Sultan Mehmet ve (H:1127-M:1715) tarihinde vefat etmiş olan Selim adlı iki Şehzadesi ile aynı tarihte vefat eden Zeynep Sultan adlı kızı mihrap yönünde duvarlı kubbe içinde gömülüdür.

II. Muradın Hafsa hatun adındaki bir kızı ile II. Mustafa'nın (H:1112-M:1700) senesinde vefat etmiş olan Ümmü Gülsüm adındaki bir kızı, oradaki duvarsız kubbe altında gömülüdür. Yeri geldiğinde geçmişi anlatılacak olan ünlü bilginlerden Fahrettin-i Acemi (ki mezar taşında adı İbrahim Remzi olarak yazılmıştır) (H:873-M:1468) yılında vefat etmiş olup bu camiin mihrabı önünde gömülüdür.

Yine Karaman oğlu Mehmet Bey oğlu Karaman Bey adındaki kişi de, (H:876-M:1471) vefat etmiş olup bu camiin bahçesine gömülmüştür.

6- SULTAN BAYEZİD CAMİİ:

Sultan II. Bayezid tarafından yaptırılan bu cami, Tunca nehri kenarında, yeni saray yakınında, Sultan Bayezid'in mahalle ve caddesinde 43. numarada kayıtlıdır.

Temeli, (H:889-M:1484) yılında padişahın eli ile atılan bu camiin masrafı, o sırada feth olunacak Akkerman kalesi hazinesinden ele geçen para ve diğer değerli eşya ile karşılanmıştır.

Cami ve ekindeki yapılar (H:893-M:1488) yılında hizmete girmiştir.

Orta yükseklikte büyük bir kubbe ile örtülü gayet güzel bir camidir. Bitişiğinde cennetin irem bağına benzeyen gönül açıcı, ortasında Şadırvan bulunan bir iç avlusu vardır. Avlu dörtgen biçiminde olup, üç kapısı vardır.

Camiin sağ ve solunda güzel görünüşlü ve birer Şerefeli iki minaresi vardır. Minarelerle cami beden duvarı arasında sağlı sollu tabhaneleri bulunmaktadır.

Bunların dışında, imaret (mutfaklar), Dar-üş Şifa, medrese, çifte hamam, Tunca üzerinde altı gözlü köprü ve bitişiğinde değirmeni vardır.

Cami kapısı üstündeki Arapça kitabenin son sözcüğü (Hayr-ün cemil), (H:893-M:1487) tarihini gösterir.

KİTABE

Naşirül hayrati Sultan Bayezit
Azze Nasrahu, dâme bilkadril-celil
Ammere lilhakkı hazel mescidi
Lâcerem hakkun lehül-ecrül-cezil
Hatifün kad kale amel-ihtitam
Camiun tarihuhü (hayrun cemil)

Sicil-li Osmâni, II. Bayezid için Edirne'de (Purş kale) mescidini yaptırdı diyorsa da, burada o isimli kale ve mescit yoktur.

Veliyüddin zâde Ahmet paşada bu cami yapımı için şu tarihi söylemiştir.

TARİH

Şöyle âli yaptı darülhayrı Sultan BAYEZİD
Kim feleklerde melekler eyledi methü sena
Bu meratip ne cihettendir sana dedim, dedi
Ben, kara toprağı ihya etti ol zillihüda
Menbaı bahri ata oldum ki benden feyz alan
Hem hikemdir, hem niamdır, hem sehavü hem Şifa
Böyle olur kime düşse pertevi hurşidi baht
Hüsn ile bağ-ı cihânı hurrem etti gül gibi
Onunçün dediler tarihini Hurrem bina. (H:893-M:1487-1488)

7- YILDIRIM BAYEZİD CAMİİ:

Bu cami, Yıldırım BAYEZİD'in Tunca nehri yakınında, adı ile söylenen Yıldırım Bayezid mahallesinde, cami meydanı sokağının 21. numarasındadır. Dört kemere dayalı bir kubbe ve bir minarelidir.

Sehayif-ül Ahbar (H:799-M:1309), ve Enis-ül Müsamirin'de (H:809-M:1399) tarihinde Yıldırım Bayezid tarafından yaptırılmış olduğu yazılır. Bununla beraber, şekli ve görünüşü kiliseyi andırmaktadır. Mihrabı çarpık olduğundan, ya kiliseden camiye çevrilmiş veyahut da, kilise temeli üzerine yapılmış olduğu düşünülebilir.

Bâzı belirgin özellikleri ile minaresinin kuruluşuna bakılarsa, bunun kiliseden çevrilmiş olması kuvvetli bir olasılıktır.

Hıristiyan tarihçilerinden bu camiin geçmişi sorulmuş ise de, doğru bir bilgi alınamamıştır.

Taştan yontulmuş birbirine geçme küpe Şeklinde iki adet mermer halka daha önceleri cami dışına asılmış olduğu için, halk arasında (Küpeli cami) de denmektedir.

Yanında Şadırvan ve imareti (aşevi) var ise de, (H:1294-M:1877) senesinde Rusların Edirne'yi istilası sırasında imaret tamamen yanmıştır.

Küpe Şeklindeki asılı taşlar da yok olmuştur.

Ahmet Cevat paşa, (Yadigarın vücuda getirdiği eserlerden Tarih-i Osmani cüzünde) Yıldırım Bayezid'in Edirne'deki hayır kuruluşlarını yazdığı sırada, [Edirne'de bugün Yıldırım han diye söylenen mahallede bir imaret ile cami temelini attı. Camiin kubbesi dört ve sütun üzerine kurulu olup tam on iki sene yapılmasına çalışılmıştır.] demektedir.

Halbuki, bu cami kiliseden çevrilmiş olduğu için, bir sütunu bile yoktur. On iki sene çalışmakla meydana gelen cami, eski cami olacaktır. Onun da ayrıntıları yerinde yazılmıştır.

8- HALEBÎ CAMİİ:

Kaleiçinde, Keçeciler kapısında Kemer Avlu mahallesinde keçeciler kapısı caddesindeki 38. numaradadır.

Halebî, öbür adıyla Halebîye camii denir ki, bazı tarihlerde Çelebi cami adıyla yazılıdır.

Dört kemere dayanan bir kubbesi vardır. Minaresi olmayıp, bir köşesinde ahşaptan bir müezzine (ezan okuma yeri) yapılarak ezan okunduğu ve fetihten önce kilise olup sonradan I. Muradın buyruğu ile camiye dönüştürüldüğü Enis-ül Müsamirin, Örfi Ağa ve İbrahim Nazira tarihlerinde yazılıdır.

Yine fetihde bulunmuş olan Müslüman gazilerin ilk Cuma namazlarını bu camide kılmış olduklarına göre, Edirne'de en eski mâbedin bu cami olduğu ayni kaynaklarda belirtilmektedir.

Halebî adını da, Fatih dönemi bilginlerinden olup sırası geldiğinde kimliği yazılacak olan Seraceddin Mehmet bin Ömer Halebi'den almıştır. Kendisi, Fatih Sultan Mehmed'in hocasıdır.

Babası Sultan II. Murat'ın bu cami arsasında yaptırdığı medreseye ilk olarak o zâtı atamış olduğu, Şekayik'de yazılıdır.

Fetih'den önceki adının Ayasofya kilisesi olduğu da, tarih bilgisi alan bazı Rumlardan duyulmuştur. Bu camiin de, (H:1164-M:1750) yılı depreminde yıkılmış ve vakıf geliri olmadığından terkedilmiş olarak kaldığı, Örfi Ağa tarihçesinde yazılıdır.

Yıkılınca, geri kalan kubbe eteğindeki tuğladan yapılmış bir haç da, kiliseden çevrilme olduğunu göstermektedir. Yıkıntı kalıntılarının, Mirliva Hakkı Paşa tarafından kaldırtılarak Hıdırlık tabyasına taşıttırılmış olduğu söylenmektedir.

9- KİLİSE CAMİİ:

Kaleiçinde Kilise camii sokağında 19. numaradadır.

Fetih zamanında bu da camiye çevrilmiştir. Sonradan Fatih Sultan Mehmed'in buyruğu ile yıktırılmış olup, yerine, içten iki ayak üzerine altı ve dıştan beş kubbeli ve bir minareli büyükçe bir cami yaptırılmıştır.

Örfi Ağa tarihçesinde bildirildiğine göre, (H:1165-M:1751) yılı depreminde bu da yıkılmıştır. Vakfı olmadığı için zamanla yapısından eser kalmamış olduğundan, çevresi divarla çevrili bir arsa olarak durmaktadır.

Fatih yapısı olan bu cami ile Halebiye caminin arsa halinde kalmaları, vakıfları olmadığından değil, Müslüman halkın sonradan Kaleiçini terk edip evlerini sur dışına taşımış olmalarındandır.

10-ŞEYH ŞÜCA CAMİİ:

Şeyh Şüca camii, başlangıçda Sultan II. Murad buyruğu ile bir mescit ve zaviye olarak yapılmıştır. Sonradan, I. Süleyman'ın buyruğu ile (H:942-M:1535) senesinde camiye dönüştürülmüşdür.

Şeyhin, bu camiin mihrabı divarını kerpiç ile yaptırmış olduğu, ve her bir kerpici, üçer ihlas ile birbirlerine birleştirdiği Şekayik çevirisinin 94. sayfasında yazılıdır.

Bu konuya, Sultan II. Murat Şeyhlerinin anlatışı sırasında yer verilmiştir.

Baş vurula!

Şeyh hazretleri bu camiin mimarını rüyasında İslam'a davet etmiş olduğundan, Müslüman olup adı Hidayet konulmuştur.

Cami, (H:1165-M:1751) senesi ramazanında büyük depremde yıkılmış olup kurşunu ile bazı kalıntılarının satılarak yeniden yapıldığı Örfi Ağa tarihinde yazılıdır.

Şeyh Şücaeddin, camiin mihrap tarafındaki kerpiç divar önünde gömülüdür.

Sicil-li Osmani, Şücaaddin konusunda, bu camiin:

"Eskişehir'den on iki saat kadar ilerisinde küçük bir köyde olup Abdurrahman Gaziye yakındır. Arazisi oraya vakıftır"demiştir. (Heyhat!) Şekaik'e bakılsın.

11-AYŞEKADIN CAMİİ:

Çelebi Sultan Mehmet'in kızı Ayşe Hatun tarafından (H:873-M:1468) yılında yaptırılmıştır.

Yancıkçı Şahin mahallesinde, İstanbul yolu üzerinde 38. numarada kayıtlıdır.

Cami, tek kubbe ve bir minarelidir. Kışın abdest almak için ateşle ısınır muslukları vardır.

Kapısı üstündeki mermer tabelaya kazılmış Arapça tarih buraya alınmıştır. (H:1165-M:1751) büyük depremde bu camiin de, minaresi ve orta kubbesi yıkılıp bir süre harap halde kaldıktan sonra, Muradiye vakfından onarıldığını Örfi Ağa tarihçesi yazmaktadır.

(H:1309-M:1893/94) cumadel ahirine rastlayan (H:1307-M:1891) Aralık ayının 26. ve Kasımın 62. Perşembe günü sabah saat 03:30 sıralarında çarpan yıldırım, minarenin yarıdan fazlasını yıkmıştır.

Düşen taşlardan kimseye zarar gelmemiştir. Ancak, yakınındaki cadde üzerinde bulunan çeşme ile eğlence baba türbesi yakınındaki bir kahvehanenin çatısını yıkmış ve içinde bulunan dokuz kişinin kucaklarına düşmüş ve de kimseye zararı dokunmamıştır. Çıkan padişah buyruğu üzerine minare (H:1313-M:1897-98) senesinde yeniden yapılmıştır. Hacı Musli adlı kişi, muslukları ısıtmak için kazan yapmıştır. Tarihi (H:1057-M:1647)'dir.

KİTABE
Benet Ayşe Hatun bint-i sultan
Mehemmet bin Şehinşeh-i BAYEZİD han
Fesa'r-ül hatmü fi bedeli muharrem
Betarihin (telahü ehli ırfan) 873[26]

12- SULTAN CAMİİ:

Karaca Bevvap mahallesinde Mahkeme Bayırı sokağında 15. numaradadır. (H:887-M:1482) yılında Fatih Sultan Mehmet'in hanımı olan, Dulkadir beylerinden Süleyman Beyin kızı Sitti Sultan adına yaptırılmıştır.

23- Bu camiye, Selimiye camii yapılmadan önce yeni cami denildiği tacüttevarih de yazılıdır.

Büyük bir kubbe ile örtülü olup bir minaresi ve avlusunda bir Şadırvanı vardır. Halen, Sultan Camii denmekle tanınır.

KAPISI ÜSTÜNDEKİ MERMER LEVHADA KİTABESİ YAZILIDIR:

"Russisat bünyan hâzel makam el kerim fi devlet-is-sultânil âzam. Essultan ibni sultan el gazi ebülfeth Bayezid han edam-Allah bil-hayr ve dürret-ül kasevat-ı tîcan Hevatin-ü zeman sitti Şah binti Süleyman bin Dulkadir. Sene: Seb'a ve semanin ve semanimae" ibaresi yazılıdır.

Padişahın, (H:853-M:1449) da evlenmiş olduğu Hasan Bey tarihinde yazılıdır.

13- FATMA SULTAN CAMİİ:

Tahtakale mahallesinde Fatma Sultan Camii sokağının 11. numarasındadır. Eskiden Tahtakale camii adı ile anılırdı. Başlangıçda, Tahtakale mescidi olarak üstü bir kubbe ile örtülü ve düzgün bir minaresiyle (H:872-M:1467) tarihinde yapılmıştır. İki sokak birleşimine rastlayan köşesine bir de sebil yapılarak zenginleştirilmiştir.

Sonradan, Topal paşa tarafından minber konularak camiye çevrilmiş olduğu Enis-ül Müsamirin'de yazılıdır.

(H:1159-M:1746) senesi büyük yangında bazı tarafları ve (H:1165-M:1751) tarihindeki büyük depremde kubbesi tamamen ve minaresi yarı yerine kadar yıkılmış ve son derecede harab olduğundan, birçok seneler arsa halinde kalmıştır.

Sonunda, Belediye Başkanı Rasim Bey tarafından minare ve sebili yıktırılarak kalıntıları satılmıştır.

Arsanın sokak yüzleri de, isteklilerine satılarak elde edilen para ile arsasına küçük bir cami yaptırılmıştır.

KAPISI ÜSTÜNDEKİ MERMER LEVHAYA ŞU YAZI KAZILMIŞTIR:

[Emeret hâzel mescid-ül mubarek Fatma hatun binti Sinan bey.

Târih: Sene isneyn ve seb'ayn ve semânimâe] yazılıdır. (H:872-M:1467)

14- İSMİHAN SULTAN CAMİİ:

Gazi Hoca mahallesinde Ağaç pazarı caddesinin 165. numarasındadır. Tavil Mehmet paşa (Sokollu)'nun hanımı İsmihan Sultan adına yapılmıştır.

Bu sultan, II. Selimin büyük kızı olup, dedesi sultan Süleyman döneminde, önce Sokollu Mehmet paşa ile, onun ölümünden sonra da nişancı Feridun paşa ile evlendirilmiştir.

(H:993-M:1585) senesi Şâbanı'nın sekizinci günü doğum yaparken vefat edip babasının yanına gömüldü.

Adı geçen cami, zaman ile ve minaresinden anlaşılacağına göre, (H:1165-M:1751) büyük depreminde büyük bir yıkıntıya uğramıştır. Uzun süre arsa halinde kaldıktan sonra, bitişiğindeki askeri inşaat dairesi komisyonu başkanı Mirliva Hakkı paşa tarafından çatısı ahşap ve minaresi taş olarak yaptırılmıştır.

(H:1309-M:1891) rebiül ahir'inin on üçüncü Cuma günü açılış töreni yapılmıştır. Bu cami için Vali Hacı İzzet Paşanın söylediği tarih mermere kazılıp kapısı üstüne konmuştur.

VÂLİ HACI İZZET PAŞANIN SÖYLEDİĞİ TAMİR TARİHİ:

Asr-ı Sultan Hamit Hânide,
Oldu bu camii zîba inşâ

Akd-i adlinde o Şehinşâh'ın
Nice böyle eser oldu inşâ

Bezl-i himmet eden ehl-i hasenat,
Olalar nâil-i eltâf-ı Huda

Harf-i menkut ile beyt-i âti,
Etti târihini İZZET ibna

Kıldı Hak dâl alel hayr-ı cezil
Yapdı bu mâbedi Hakkı paşa

BU TÂRİH DE FEVZİ EFENDİ TARAFINDAN SÖYLENMİŞTİR:

Çıkdı bir zât yazdı FEVZİ cevheri târihini
Bârek Allah pek de rûşen camii Cennet misal
(Tamamı 7 beyittir. Orijinal metin C:1 S:41-42)

15- FENERCİ CAMİİ:

Bat Pazarı yakınında Tahtakale hamamı caddesinde 24. numaradadır.

Bu camiin ikinci yapıcısı, Tahtakale Hamamı'nın işletmecisi Fenerci Hacı Ahmet Efendidir. Hac için Mekke'ye gidip orada vefat etmiştir. Bu camiin yapılması konusunda kendisi bana Şunları söyledi:

[Bir gece rüyamda Sultan II. Muradın yaptırmış olduğu Dar-ül Hadis camiinden yine onun yaptırdığı ve senetle üzerimde bulunan Tahtakale Hamamına kadar saman dökülmüş olan bir yol gördüm.

Ertesi gün, rüyayı hocaya yorumlattım. Bana, sultan II. Muradın bir Vakfı sizin tarafınızdan ihya olunacak (yeniden yapılacak) dedi.

Derhal hamamın beratlarını (işletme izinlerini) araştırıp okuttuğum zaman, hamamın bitişiğinde bir mescidin bulunduğu anlaşıldı. Bu mescidin, zamanla harab olup, arsanın bir kısmına (Camcı Veli Ağa) tarafından bahçe yapılıp içine ağaç dikildiği ve bir kısmına da, bir berber dükkânı yapılmış olduğu meydana çıktı.

Camii yeniden yapacağımı söyleyerek camcı Veli Ağadan, bahçe olan bölümünü uygun bir fiyatla satın almak istedi isem de razı olmadı.

Bunun üzerine, hakkında dava açıp o yerin eskiden mescit yeri olduğunu Şer'an ispatlattım ve ağaçlarını söktürttüm. Berber dükkânı da, bir Ermeni'nin işletmesinde olduğundan, onu da kendi rızasıyla bin kuruşa satın aldım, (H:1262-_M:1845) tarihinde camii yeniden yaptırdım.

Açılış töreninin yapıldığı günün gecesinde çıkan yangında, içinde namaz kılmak nasib olmadan yandı. Arkasından yeniden yaptırıp bir de minare ekledim.

İçinde altı sene kadar namaz kılındı ise de, yine yandı. Üçüncü defa olmak üzere (H:1275-M:1858) senesinde yeniden yapmayı başardım. Cami, aslında Sultan II. Muradındır] dedi.

(H:1295-M:1878) senesinde çıkan bir fırtınada, minarenin kurşun külahı, çatının üstüne düşüp yıkmıştır.

Adı geçenin damadı Hacı Salim Efendi tarafından, eskiden olduğu gibi ahşap olarak yenilenmiş ve minaresinin külahı da Şimdi olduğu gibi taştan yaptırılmıştır.

Edirne'deki altmış adet camiden kırk altısı diğer hayır sahipleri tarafından yaptırılmış olduğundan aşağıda gösterilmiştir.

16- EVLİYA KASIM PAŞA CAMİİ:

Evliya Kasım paşa mahallesinde, Kirişhane caddesinde 113. numarasındadır. (H:883-M:1478) yılında Evliya Kasım paşa tarafından yaptırılmış olan cami bir kubbe ve bir minarelidir.

KAPISI ÜSTÜNDEKİ MERMER LEVHADAKİ YAZI ŞÖYLEDİR:

Mimmen yameru mesacid-Allah-i ve minha gebna binaen münifen camian lâtifen ve mecmaan Şerifen Kasımpaşa veffekahullahü limayeşa fi seneti selase ve semanine ve semanemiete min hicretin nebevviyetin aleyhi salatün behiyetün. (883-1479)

Cami, Tunca nehri kenarında olup yakınında, cemaatın abdest almasını sağlamak için nehre on dört basamaklı taş merdiven de yapılmıştır.

Fatih Sultan Mehmet ve II. Bayezid dönemlerinde Rumeli beylerbeyi olan cami yapıcısı (H:890-M:1485) tarihinde vefat etmiş olup cami kabristanına gömülmüştür.

Kasım paşanın, İshak paşa yerine vezir-i azam olup hayırlar sahibi ve bilginler dostu bir kişi olduğu, sahaif-ül Ahbar'da bildirilmekde ve de Hadikat-ül vüzera'da adı geçmektedir.

17- İBRAHİM PAŞA CAMİİ:

Camii İbrahim Paşa mahallesinde, Çokalca Camii sokağının 37. numarasındadır.

Fatih Sultan Mehmet vezirlerinden Halil paşa oğlu İbrahim paşa tarafından (H:867-M:1462) yılında yaptırılmıştır.

Çatısı ahşap, örtüsü kurşun olup bir minaresi vardır.

(H:905-M:1499) tarihinde vefat eden yapıcısı İnebahtı kasabasında gömülüdür.

(H:1294-M:1877) Rus istilasında harab olmuş ise de, (H:1307-M:1889) senesinde II. Abdülhamit tarafından onartılmıştır.

18- ATİK ALİ PAŞA CAMİİ:

Tekye'i Ali mahallesinde Ali paşa sokağında 3. numaradadır.

İstanbul'da Çenberlitaş'da sedefçilerdeki cami ile medrese, mektep, dershane, imaret, tekke ve çeşmesi, Karagümrük de Zincirli kuyuda cami ve daha bazı hayır kuruluşları vardır. (H:912-M:1506) tarihindeki Şeytan kulu muharebesinde Şehid olmuştur.

Hadım, öbür adı, sadrazam Atik Ali paşa yapısı olan camiin çatısı ahşap olup bir minaresi vardır.

Bu cami, yanındaki tekge ile beraber yirmi sekiz bin yedi yüz elli kuruş harcanarak vakıflar tarafından (H:1315-M:1897) yılında onarılmıştır.

19- FİRUZ PAŞA, VEYA (AĞA) MESCİDİ:

Hadım Firuz mahallesinde, Saraçhane köprüsü caddesi 65. numaradadır.

Saray ovası yakınında Sırık Meydanı adlı yerdedir.

Bostancı başı Gazi Mustafa Ağa adlı kişi, (H:1020-M:1611) yılı hududunda minber ekleyerek camiye çevirmiştir.

Çatısı kubbe olup bir minaresi var idiyse de, (H:1165-M:1751) yılı depreminde harap olmuş ve (H:1298-M:882-83) senesinde İslam cemaatı tarafından yıktırılmış olup hâlen arsa durumundadır.

20- SARICA PAŞA CAMİİ:

Sarıca paşa mahallesinde, Sarıca paşa camii sokağında 7. numaradadır.

Çatısı küçük bir kubbe olup bir minarelidir. Yapıldığı tarih ele geçirilememiş ise de, yaptıran kişi (H:838-M:1434) tarihinde Edirne'de muhafız bulunduğundan, camii o zaman yaptırmış olabilir.

21- BALABAN PAŞA CAMİİ:

Balaban Paşa mahallesinde Köprü Başı caddesinde 30. numaradadır.

Çatısı ahşap olup bir minaresi vardır. Yaptıranı, cami kabristanında gömülüdür.

Balaban paşa, Enderun da yetişmiş, sonra Menteşe ve Tokat beylerbeyisi olmuş ve (H:856-M:1452) tarihinde vefat etmiştir.

Güçlü ve gayretli idi. Gelibolu'da bir medrese ve Şam'da bir mescit yaptırmıştır.

22- YAKUT PAŞA CAMİİ:

Kaleiçinde, Topkapıda Medrese sokağında 8. numaradadır.

Abdullah oğlu Yakut paşa camii, (H:994-M:1585) tarihinde yapılmıştır. Çatısı ahşap olup bir minaresi vardır.

Haziresindeki medrese, medreseler sırasında yazılmıştır. Mahallesinin eski adı yakut paşa, şimdiki, Metropol'dur.

23- ŞAH MELEK PAŞA CAMİİ:

Şah Melek Paşa mahallesinde, Mihal Köprüsü caddesinde 13. numarada bulunan camidir ki, Şâzi oğlu Şah Melek Paşa tarafından (H:832-M:1428) yılında yaptırılmıştır.

Çatısı kubbe olup bir minaresi vardır. Kapısı üstündeki mermer levhaya şu ibare kazılmıştır. Şah Melek paşa, camii kabristanında gömülü olup medresesi yeri geldiğinde yazılacaktır.

ŞAH MELEK KİTABESİ
Taamere hazel-mescid-i fi eyyam-ı devlet-i sultan
Murat han ibni Mehmet hallide mülkühu ve minnetuhu
ve amera Şah Melek bin Şâzi tegabbel-Allah-ul kerim
minhu amin. Tariha Şehr-i Remezan senet-i isneyn-i
ve selasine ve semanemayete. H:832-M:1429

24- EHMAL VEYA İHMAL PAŞA CAMİİ:

Kaleiçinde, Kuru çeşme mahallesinde, İhmal paşa camii sokağında 1. numarada olan camiin yapıcısı Çelebi oğlu Hasan paşadır

Tahtasakal zâde Sezai Efendideki vakıflar muhasebeleri defterinde bu câmi, (Çelebi oğlu mescidi) adıyla kayıtlıdır.

Yapdıran kişi, (H:830-M:1426) yılında vefat etmiş olup zindan altındaki Tatar han mezarlığında keresteciler yakınındaki büyük kavak ağacı yanında gömülüdür.

Mezar taşında şu ibare yazılıdır:

MEZAR TAŞI KİTABESİ:

Seyit-ül ümera-il izâm vel kübera-il feham sabib-ul
hayrat ve hasenat Hasan paşa bin el emir-ul âzam
Vel vezir-ul ekrem Ahmet Bey Çelebi

Camiin, İhmal (veya Ehmal) paşa adıyla ün yapmış olması anlaşılamamıştır. Ancak, Kuru çeşme adıyla bilinen bol sulu bir çeşme, bu camiin 70-80 adım uzağında bulunduğu için, bînemazlar (namaz kılmayanlar) hakkında halk arasında söylenen (kuru çeşmede abdest, Ehmal paşada namaz) sözü bu camiye uydurularak kullanılmaktadır.

Çatısı ahşap olup bir minarelidir. Çoktanberi harab ve yıkıntı halindedir. Kuru çeşme mahallesinin yeni adı Metropol mahallesidir.

25- ALİ PAŞA CAMİİ:

Direk Çarşısında Ali Paşa Çıkmazında 1. numaradadır.

Vezir-i âzam Hersekli Semiz Ali paşa, ünlü Ali paşa kapalı çarşını yaptırdığı zaman bu camii de yaptırmıştır.

Çatısı ahşap olup bir minaresi vardır. Etrafındaki dükkânlar zamanla başka toplumlara (Müslüman olmayanlara) geçtiği için cemaatsiz kalıp harap olmuştur.

Mütevellisi (vakfının sorumlusu) Hacı Şakir Efendi, avlusundan bir hayli yeri Yahudilere satarak mağaza yapıldığı bir bakışta görünür.

26- GAZİ MİHALBEY CAMİİ:

Gazi Mihal Bey mahallesinin Mihal Köprüsü caddesinde 31. numarada ve Tunca nehri kenarındadır.

(H:825-M:1421) yılında yapılmıştır. Çatısı, içten bir kubbe ile bir kemerdir. Dışdan, beş kubbe bir de ahşapdan kurşun kaplamalı saçağı, yani sarkıtması ve bir minaresi vardır.

Her iki tarafında tabhaneleri ve yanında imareti (aşevi) vardır. Aslında zaviye olup sonradan camiye dönüştürüldüğü Enis-ül Müsâmirin'de yazılıdır.

[Cami'i yapdıran: El-emir'ül-kebir Mihâl bin, Aziz bin Frenk bin Çünd.

(H:839-M:1435) tarihinde vefat edip bu camii şerif sahasında medfundur].[27]

(H:881-M:1476) tarihinde vefat eden Bali Bey bin Hızır Bey bin Mihal Bey adındaki kişi de burada gömülüdür. Ders Hocalarından kara sarıklı Hacı Süleyman Efendi ve dâmadı hattat hafız Mehmet Said Tab'i Efendi ve büyük Şeyhlerden Şeyh Hacı Kasım Efendi de bu câmi kabristanında gömülüdür.

GAZİ MİHAL KİTABESİ

Enşe'e hâzel-mekânel-mubareke el-emirül-kebir
izzü nasrehu Mihal ibni Aziz tekemmelet fi
eyyâmıs sultan Murat bin Mehemmet bin Bayezid han.
Sene hamıse ve işrine ve semânemieti. H:825-M:1422

27- MEZİT BEY CAMİİ:

Mezit Bey mahallesinde Hatice Sultan Sarayı sokağındaki 17. numarada olup, Mezit Bey, (H:844-M:1440) tarihinde mescit olarak yapdırmışdır.

27- [Parantez içindeki ifade Orijinal metinden aynen alınmıştır. Bu ifade birçok yönden tarşılabilir. Aydınlanmak için Ekrem Hakkı Ayverdi'nin Osmanlı mimarisinde Çelebi ve II. Murat dönemi adlı eserinin 392-393 sayfalarını okuyabilirsiniz]. RK

Üsküdarlı Aziz Mahmut Hudâi Efendinin, Dizdar zâde Ahmet Efendiden önce Edirne'ye göndermiş olduğu Hasan Efendi adındaki halifesi, Mezit Bey mahallesinde oturmuş ve bu mescidi zaviye olarak kullanıp minber ekliyerek cami'e çevirmiştir.

Önceleri Çatısı kubbe iken zamanla yıpranmışdır. Edirne kadısı Konyalı Kara Musa Efendinin uygun görmesiyle, (H:1037-M:1751) büyük depremde yarısı yıkılmışdır.

Mezit bey, (H:845-M:1441) tarihinde Eflakde Voyvoda (Drakula) tarafından Şehid edilmişdir.

Yeşilce adlı diğer bir cami'i, yeri geldiğinde anlatılacakdır.

(H:1014-M:1605) tarihinde vefat eden Şeyh Hasan Efendi bu cami'in haziresinde gömülüdür. Mezar taşında [Merhum Hasan ibn-el Şeyh Mehmet çelebi ibn-el Şeyh Üsküdâri Mahmut efendi] künyesi yazılıdır.

(H:1221-M:1806) tarihinde vakıflar tarafından minaresiyle beraber onartılmıştır.

28- ÇAVUŞ BEY CAMİİ:

Çavuş Bey mahallesinde Horozlu caddesinde 75. numaradadır. Yapısı (H:847-M:1443) yılı Şevvalinde tamamlanmışdır. Çatısı kubbe olup bir minaresi vardır. Kapısı üstündeki mermerde şu ibare yazılıdır.

ÇAVUŞ BEY CAMİİ TARİH KİTABESİ:

Emere be binâi hâzel mescidel-mubarek
Fi eyyam-us sultan Murad ibni Mehmet han
Hallede mülkel Emin çavuç, şehri şevval
Sene seb'a ve erbain ve semani mâe

29- SÜLE ÇELEBİ CAMİİ:

Süle Çelebi mahallesinde Süle Çelebi camii sokağının 4. numarasındadır.

İstanbul yolu yakınında tarla kapı denilen yerde (H:967-M:1559) muharreminde yapılmışdır.

Çatısı kubbe olup bir minaresi vardır. Kapısı üstünde Şu ibare yazılıdır.

SÜLE ÇELEBİ CAMİİ KİTABESİ:

Gad bena hazel mescit el Şerif el abd-ü-zaif
Hacı Süle bin Hacı Sinan el vâki fi muharrem
Sene seb'a ve sittine ve tis'a mie

(H:976-M:1568) tarihinde vefat eden Hacı Süle cami, alanında gömülüdür.

(H:1129-M:1716) tarihinde vefat eden Halveti tarikatı pîri, Bolulu Şeyh Hacı Mustafa El Bekir de burada gömülüdür.

(H:1165-M:1751) tarihindeki depremde iç ve dış kubbeleri yıkıldığından, satılıp ahşap olarak yapılmış ve kapısı üstüne şu ibare yazılmışdır:

30- ŞEYHİ ÇELEBİ CAMİİ:

Şeyhi Çelebi mahallesinde Şeyhi Çelebi sokağının 3. numarasındadır.

Buçuk Tepe yakınında köprüce bayırı denen yerde (H:982-_M:1574) Rebiül Evvelinde yapılmışdır

Çatısı kubbe ve bir minareli iç açısı ve güzel görünüşlü bir camidir.

Yanında Şadırvanı vardır. Medresesi, medreseler bölümünde yazılmışdır.

Cami'i yapdıran, Edirne kadıları bölümünde (26) numarada yazılı olan Bedreddin Mahmud Efendinin oğlu ve Şeyhül İslam Kadı Zâde Ahmet Şemseddin Efendinin kardeşidir.

Biyografisi sultan III. Murat bilginleri bölümünde yazılıdır.

31- SÜLEYMANİYE CAMİİ:

Zen'i Firuz mahallesinde, Kirişhane caddesinin 141. numarasındadır.

(Köprü yanında nehrin kenarında). Enis-ül Müsâmirin'e göre Sultan Bayezid, Örfi tarihçesine göre ise, Sultan Süleyman Han vezirlerinden Süleyman Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Adı da, bu nedenle Süleymaniye olmuşdur.

İçde bir büyük, dışta üç küçük kubbesi ve bir minaresi vardır.

Yaptıranın kimliği doğru olarak saptanamamış ise de, Örfi Ağanın araştırması ile (H:995-M:1586) yılında görevden uzaklaştırılmış olarak Malkara'da oturan servet sahiplerinden hadım Süleyman paşa olması zannolunmuş.

(H:1165-M:1751) remezanındaki büyük depremde yıkılıp vakıfı tarafından tâmiri üzerine Örfi Ağa Şu tarihi demiştir.

TAMİRİNE ÖRFİ TARİHİ

Vak'ayı zelzelede iş bu makam
Kendüyü saldı zemine amma
Sanma kim hedm ile olmuşdu harab
Def'aten secdeye eylerdi dua
Kaldı bu halet ile sakfi cidar
Oldu bu demde Vakfından ihya
İki mısra'la dedim bir tarih
Sâl-i tecdidi muayyen ola ta
Örfiyâ oldu yine âbâdân
Cami'i pak Süleyman paşa

Minaresinin Şerefesinden yukarısı eğri olduğu için (H:1279-M:1862) senesinde yıktırılarak yeniden yaptırılmışdır.

(H:1294-M:1877) Rus istilası ve nehirlerin sık sık taşması bu cami'in yakınındaki hanlarla dükkanları tamamen mahvettiği için yalnız kalarak harab olmuştur.

Gerçi vakıf geliri yeterli ise de, doğuda kaldığı için, ele geçeni mütevellisi almakda olup. Tamirinden ümit kesilmiş idi.

Yakınında bir un fabrikası, bir gazhane ve bir de salhane (mezbaha) yapıldığı için bir derece şenlenmiş idi.

Sultan II. Abdülhamit'in yardımı ile vilayet defterdarı Mehmet Efendinin başkanlığında toplanan komisyon eliyle toplam yüz bin kuruş kadar bir yardım parasıyla yenilenerek onarıldı.

(H:1315-M:1899) yılı Şevvalinin beşinci Cuma günü açılış töreni yapıldı.

32- MES'UT EFENDİ CAMİİ:

Mihalkoç mahallesinde Sultan Bayezid caddesinde 15. numaradadır.

Sultan Bayezid cami'i yakınında Tunca nehrine yakındır.

Çatısı ahşap olan cami'in bir minaresi vardır. Eskiden Edhemiye dergâhı olduğu, II. Bayezid vakfiyesinde, ve bir süre de, (Sofyalı) tekgesi adını aldığı Nişancı Mehmet paşa tarihinde yazılıdır.

Sonradan, zaviye olarak, Şeyhler bölümünde yazılı Şeyh Mes'ut Efendiye verildi.

Onun ölümünden sonra (H:1046-M:1636) Çelebi Şeyh tekgesi Şeyhi cabi zâde Mehmet Efendiye verilmiş olduğu Enis-ül Müsâmirin'de yazılıdır.

Sonradan, vakıf geliri ile ayakda duran bu yapı, harab olduğu için Dâr-üs Saade ağası (Musli) Ağa tarafından câmi olmak üzere (H:1076-M:1665) tarihinde yeniden yapdırıldı.

Kapısı üstündeki mermere kazılmış tarih Şöyledir.

TAMİR KİTABESİ:

Hasbet-en lillah bünyad eyledi bu cami'i
Hazret-i musli ağa ol hâmi'i dîn-i mübin
PâdiŞah-ı bahr-u ber Mehmet serverin
Nice dem ağayi dâr-ül izzi oldu ol emin
Böyle rûzi olmadı bir kimseye hayr-i cemil
Gerçe geldi dehre hayli Kâmukâr-ı hâ mübin
Sâyi meşkûr olup ukbada ecrin verecek
Mustafa olup Şefi'i yârı olsun mürselin
Deh düşüp dedi o câmi tarhın mîmar-ı çerh
Oldu hakka câmi'i mes'ut beyt-üs sâlihim H:1076-M:1665

(H:1280-M:1863) tarihinde yıkılmış olup minaresinin temelinden başka bir izi kalmamışdır.

Yakınında bir de medrese yapılmış idiyse de, o da medreseler bölümünde anlatılmaktadır. Musli Ağanın (H:1178-_M:1764) tarihinden evvel vefat etmiş olduğu Râşit tarihinde yazılıdır.

33- FERRUH AĞA CAMİİ:

Daye Hatun mahallesinde eski Telgrafhane sokağında 15. numaradadır.

Ferruh Ağa tarafından mescit olarak yaptırılmış olup sonradan tavla başı Mehmet Ağa tarafından minber konularak câmie dönüştürüldüğü anlaşılmış ise de, tarihleri elde edilememiştir.

Çatısı ahşapdır. Edirne'de Çarşısı bulunan semiz Ali paşanın kethudası olup sonradan cami ve tekgeyi yapdıran Ferruh Ağanın bu kişi olması zannolunmuş, Kendisi, Balatdaki cami'inde gömülüdür.

34- HIDIR AĞA CAMİİ:

Hıdır Ağa mahallesinde Hıdır Ağa cami'i sokağında 8. numaradadır.

Çatısı kubbe olup bir minaresi vardır. Yapılış tarihi ele geçmedi.

35- CAFER AĞA CAMİİ:

Hazinedar Sinan Bey mahallesinde Karabulut caddesinde 78. numaradadır.

Şehremini Câfer Çelebi tarafından yaptırılmışdır. Çatısı ahşap olup bir minaresi vardır.

Yaptıran, (H:949-M:1542) yılında vefat etmişdir.

Sarıca paşa medresesiyle Umurbey mahallesindeki Şekerci mektebi bu kişinin vakfıdır. Yerinde yazılmışdır.

36- MEHMET AĞA CAMİİ:

Mehmet Ağa mahallesinde Mehmet Ağa cami'i sokağında 2. numaradadır.

Bu câmi, (H:837-M:1433) senesinde Sultan II. Murat döneminde imam Fakih oğlu Mehmet paşa tarafından mescit olarak yaptırılmıştır.

(H:1159-M:1746) tarihindeki büyük yangında yanmış ve yıkılmış olduğundan, vakfının mütevellisi Mehmet Ağa tarafından (H:1160-M:1747) senesinde Vakfı'nın geliriyle onarılıp yenilenmiştir.

Bunlar, kapısı üstündeki tarihden anlaşılmaktadır.

TAMİR TARİHİ
[Bezl-i himmet eyleyüp nâzır olan zât-ı Şerif
Bin yüz altmış senesi tecdid ile kıldı bina] H:1160-M:1747

Bu câmi, mescid olmak üzre yapdırıldığı halde (H:1113-_M:1701) tarihinde Bâb-üs Saade Ağası İbrahim Ağa tarafından minber konularak cami'e çevrilmişdir.

Çatısı bir kubbe olup bir minarelidir. Cami'in yandıkdan sonra yenilenmesine büyük emeği geçen mütevellisinin adı Mehmet Ağa olduğu için, cami'in adı da bu suretle anılmışdır. Aslında câmi Mehmet paşanındır.

37- FİRUZ AĞA CAMİİ:

Kaleiçinde, eski Firuz Ağa, yeni Aya Nikola mahallesinde Firuz Ağa çeşmesi sokağında 12. numaradadır.

Cami'i yapdıran Firuz Ağa, (H:850-M:1446) vefat etmiş olup Zindan altında Tatarhan kabristanında Da'r-ül Hadis'e giden germe kapısı caddesi boyunda Sâdık babanın kabri yakınında gömülüdür.

Cami'in, ahşap olan Çatısı yıkılmış olup minaresi vardır.

38- SELÇUK HATUN CAMİİ:

Sevindik Fakih mahallesinde Kadirihane caddesinde 15. numaradadır.

Mürsel kızı Selçuk hatun tarafından (H:860-M:1455) mescit olarak yaptırılmış olduğu kapısı üstündeki mermer levhadan anlaşılmaktadır.

Ancak, imamı olan İbrahim halife, hayatında sahip olduğu parayı, ölümünden sonra cami'e çevrilmesi için vakfetmiştir. Bu nedenle (H:1045-M:1635) senesinde minber konularak cami'e çevrildiği Enis-ül Müsamirin'de yazılıdır. Selçuk hatunun da, Bursalı olduğunu Sicil-li Osmâni yazmaktadır.

Çatısı bir kubbeli olup bir minaresi vardır. Anadolu kazaskerlerinden Şâban zâde Mevlâna Mehmet Efendi ile Şâirlerden Eyami, Şeyh Seyit Mustafa Efendi bu câmii alanında gömüdür.

39- DÂYE HÂTUN CAMİİ:

Dâye Hâtun mahallesinde, Dâye Hâtun Câmi'i sokağında 13. numaradadır.

Önce delikli kapı, sonradan tekge kapı ve halen eski telgrafhane denen yerdedir.

Ahmet Beyin kızı ve Fatih sultan Mehmet'in süt annesi (Hand) hâtun yâni Dâye hatun tarafından mescit olmak üzere yapdırılmışdır.

Çatısı ahşap olup bir minaresi vardır. Yapdıranın, (H:891-M:1486) saferinin dokuzunda vefat ederek İstanbul'da demir kapıda onarttığı mescidin avlusundaki özel türbede gömülü olduğu Hadikat-ül Cevâmi'de bildirilmektedir.

Mahmud paşa başında tarakçılar içinde bir cami'i daha olduğu, Lugat-I tarihiye ve Coğrafyada adı geçenin kimliğinin yazıldığı yerde belirtilmektedir.

40- HOCA İLYAS CAMİİ:

Timur Biga mahallesinde, Yelli Burgaz caddesinde 20. numaradadır.

(H:982-M:1574) zilhiccesinde yapılmışdır. Çatısı ahşap olup kurşun kaplıdır. Bir minaresi vardır. Kapının üstündeki mermer levhada şu ibare vardır:

HOCA İLYAS KİTABESİ
Gad beni hâzel cami'iş Şerif
Sahib-i hayrat hoca ilyas ibni Ali
Fi Şehri zilhiccet-ül mubareketi
Sene isni ve semanin ve tis'amae

Isni:2 Semanin:80 Tisamie:900 = 982

41- HACI BORNAZ CAMİİ:

Debbağ Hacı Halil mahallesinde Hacı Bornaz Cami'i sokağında 12. numaradadır.

Hacı Bornaz cami'i Keçeciler Kapısı yakınındadır. (H:1042-M:1632) senesinde zaviye olarak yapılmış, (H:1046-M:1636) da cami'e çevrilmişdir. Küçük ve ahşap çatıdır ve bir minaresi vardır.

Bu zaviyede Şeyh olan kişi Sâdık dededir. Kimliği, bilginler ve şeyhler bölümünde yazılacaktır.

42- ÇOKALCA CAMİİ:

Çokalca mahallesinde Çokalca camii sokağında 15. numarada olup Kara yazıcı Hacı Ahmet Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Çatısı ahşap ve bir minarelidir. Yapılış tarihi bilinmiyor ise de, (H:983-M:1575) tarihinde vefat eden Ahmet Efendi câmii alanında gömülüdür.

43- DEFTERDAR CAMİİ:

Köseç Balaban mahallesinde Kanatlı Köprü sokağında 5. numaradadır.

Sultan II. Selim döneminde defterdar olan Mustafa paşa tarafından Koca Mimar Sinan'a yaptırılmışdır.

Tek kubbeli olup bir minaresi vardır. (H:1165-M:1751) depreminde veya daha sonraki bir depremde kubbesi zarar gördüğü için uzun süre harab halde kapalı kalmışdır.

Hoca Ruşen Efendi adındaki gayretli bir kişi, yenilenmesi için, gerek Edirne'de, gerekse İstanbul'da büyük çabalar sarfetmiş ve sonucunda izin almıştır.

Bu izne dayanarak harab olan kubbesini yıktırıp kalıntılarını sattırmış, ayrıca, hayırseverlerin yardımı ile (H:1282-M:1865) senesinde çatısını ahşap yaptırmış ve avlusuna da bir medrese yaptırmıştır. Önce dokuz oda olan bu kısım sonradan hayırseverlerin eklemesiyle on yedi odaya çıkmıştır. İlkin yapılmış olan dokuz oda (H:1295-M:1878) istilasında tamamen denilecek kadar yıkılmışdır. Bu satırları yazan'ın (yâni, Ahmet Bâdi Efendi) öncülüğü ile üç bin küsür kuruş yardım parası ile (H:1313-M:1895) tarihinde odalar yeniden yaptırılmıştır.

Sonradan cami'in iç çatısı da yıkıldığından on iki bin küsür kuruş harcanarak onarılmasına vilayetten istenen yetki üzerine emir çıkmışdır.

44- TAŞLIK CAMİİ:

Medresei Ali Bey mahallesinde Taşlık Câmi'i caddesinde 7. numaradadır.

Halk dilinde Taşlık cami'i adıyla bilinir. Fatih döneminde on altı yıl kadar Vezir-i âzam olup (H:879-M:1474) yılında vefat eden (Adli Mahmut Paşa-i Veli)'nin ruhu için Koca Mimar Sinan'ın eliyle, Câviyeden yapılmış olduğu, (Tezkere-t-ül ebniye)'sinde yazılıdır.

Çatısı yüksek bir kubbedir. Bir minaresi vardır. Mahmut Paşanın kimliği Hasköy bölümünde yazılıdır.

Avlusundaki hamam ile Amuca Zâde Hüseyin paşanın (H:1113-M:1701) tarihinde yanına yaptırmış olduğu Şadırvan harab olup, binasından iz kalmadığından, durumu yerinde anlatılmışdır.

45- LALELİ CAMİİ:

Bat Pazarı yakınında Has Fırın caddesinde 60. numaradadır.

Fatih Mehmet ve II. Bayezid dönemlerinde saray hekimi (Hekimbaşı) olan hekim Lâri-i Acemi Abdülhamit Çelebi tarafından yapdırılmışdır.

İçden tek kubbeli olup dıştan üç tarafı on bir kubbe ile çevrilidir. Bir minaresi vardır.

Halk dilinde Lâri cami'inden saptırılmış olarak lâleli cami'i denmektedir.

Bu cami'in (H:920-M:1514) tarihinde yaptırılıp bitimine Yakınî adlı Şair (Beyt-ül ibâdet) cümlesini tarih olarak söylemiştir.

Kapısı üstündeki mermerde yazılı tarih ise Şöyledir:

LÂRİ CAMİİ KİTABESİ

Kemmelel-marufü berre macidün
Talibül gufrani min rabbil gafur
El müsemma bi Hamidüt - dini Kad
Kassadel ihlâsa lillahiş – şekûr
Lemyecip mesahü iz tarihu hû
Temme ihsanü hamidun len yebur H:920-M:1514

Mevlana Mecdi, (Hadayik-ül Şekayik) de hekim Lari-i Acemi'nin anlatılmasında onun, Edirne'de (H:890-M:1485) senesi saferinin altıncı isneyn gününde vefat edip yaptırdığı camide gömülüdür diye belirtilmiştir.

Cami'in kapısı üstündeki bitiriliş tarihinden, yaptıranın ölüm tarihinin tam otuz sene önce gösterilmiş olmasının nedeni anlaşılamamıştır.

Cami'in (H:1165-M:1751) senesi büyük depreminde iç kubbeleriyle dış kubbelerinin Çoğu harab olduğu için hayır severlerden (iplikçi Ahmed Ağa)'nın, şimdiki ahşap çatısını yaptırıp öbür tarafını da onarttığı Örfi Ağa tarihçesinde yazılıdır. Avlusunda bir Şadırvan vardır. Medresenin ayrıntıları medreseler bölümünde yazılmışdır.

46- SARAÇLAR CAMİİ:

Alipaşa çarşısının orta kapısı yakınında Saraçlar cami'i sokağının 3. numaradadır.

(H:864-M:1459) tarihinde ölen (Hacı Alâmeddin) adlı hayırsever tarafından yapdırılan mescid dir ki, çatısı bir kubbelidir. Bir minaresi vardır.

Vakıf mütevellisi'nin, yakınındaki medresesinin görevini kaldırmak için (H:1045-M:1635) tarihinde minber koyarak cami'e çevrilmiş olduğu Enis-ül Müsâmirin'de yazılıdır.

47- YEŞİLCE CAMİİ:

Mezit Bey İmareti mahallesinde, Mezit Bey imareti Cami'i sokağında 13. numaradadır.

(H:845-M:1441) tarihinde Eflâk voyvodası (Drakula) tarafından Şehid edilmiş olan Gazi Mezit Bey tarafından imareti yanında mescit olarak yapılmışdır.

Halk dilinde yeşilce ve (imaret-i Mezit Bey cami'i) olarak tanımlanmışdır.

Enis-ül Müsâmirin'de imaret anlatılırken "Bu yerde yeşil minareli ve iki kubbeli bir mescidi dahi vardır ki, iki tarafında birer küçük kubbelerle tabhaneleri vardır" denmiştir.

Bundan, yeşilce adının minaresinden geldiği anlaşılıyor. Kapısı üstündeki manzum tarihden anlaşıldığına göre (H:1165-M:1751) depreminde harab olup (H:1167-M:1753) tarihinde tamir olunduğu sırada minber konularak cami'e dönüştürülmüş olması düşünülebilir:

H: 1167-M:1753 YILI TAMİR KİTABESİ

Tezelzülden olup tahrip bu câmi,
Ezel tâmiri bes tahmin olundu

Şehinşâh-ı hazreti sultan Mahmut,
Yüzünden bir kulu tâyin olundu.

Veli-ül vakf olan Osman ağanın,
Bu babda sâyi bes tazmin olundu.

Edüp tâmirini tekmil kusursuz,
Metanetle bina tebyin olundu.

Görenler tarzı tâmirin Safayi,
Dediler hakkane hoş tahsin olundu.

Çıkıp üçler müceuher dedi tarih
Yeşice yemyeşil tezyin olundu.

(H:1294-M:1877) Rus istilasında harab olup süre kapalı kalmıştır. Sonradan, askeri yetkililerin gayretiyle tam olarak tamir edilmiş ve (H:1307-M:1889) Rebiül Evveli'nin yirmi sekizinde açılış töreni yapılmışdır. Yaptıranın, tepe mezarlığı yakınında adının verildiği mahallede bir cami'i ve pazarcılar içinde bir de hamamı vardır.

48- BÜRÜMCÜKCÜ CAMİİ:

Çokalca mahallesinde Kıyak caddesinde 120. numaradadır.

Bürümcükcü esnafından hayırsever İsmail Ağa tarafından yaptırılmış olup çatısı ahşapdır ve bir minaresi vardır.

Yapılış tarihi bulunamamıştır. Kapısı üstündeki mermer levhada tamir tarihi görülmektedir.

(H:1250-M:1834) Buhuri tarikatı pîri Şeyh Mehmet Efendi bu cami'in mihrabı önünde ve hattat imam zâde Ali oğlu Seyid Mehmet Efendi de sokağa bakan pencere önünde gömülüdür.

BÜRÜMCÜKLÜ CAMİİ TAMİR KİTABESİ

Bi Hand-illah bu secdegâhı hüsn-ü himmetle
Yapıp erbâb-ı himmet eylemişdir menba-ı tekbir

Bu dilcû mâbedin mâmûr-u âbâd olmasın evvel
Hayır hevah-ı cihan İsmail ağa eyleyüp takrir

Hayatında rıza-i Hak için tâyin edüp meblağ
Bu semtin bâis-i ihyası oldu merd-i Şöhret gîr

Duagûyi olup sâi beliğ ihtimam üzre
Bu zîba câmi'in ârâyişin hoş eyledi tedbir

Kerîmi cevher âsâ yazdı tâk-ı bâbına târih,
Kıyakda nev güzel revnakla câmi ettiler tamir H:1250-M:1834

49- BEYLERBEYİ CAMİİ:

Mîr-i Mîran mahallesinde Beylerbeyi caddesinde 12. numaradadır.

Çatısı bir kubbe ve başkaca yarım kubbedir. Bir minaresi vardır. Enis-ül Müs-âmirin'de "Hangi beylerbeyinin olduğu bilinmeyip, Şu kadar ki, görevi, (H:832-M:1428) tarihiyle yazılı kimliği (Yusuf Paşa) olmak üzre yazılıdır.

Halife-t-ül Rüesa'da Reis-ül Küttap Abdülkerim Bey çevirinde, yaptıranın dedeleri Bolulu, Edirne'de saraçhane köprüsü yakınında beylerbeyi cami'i sahibi (Şarapdar Abdullah Bey) diye yazılıdır.

Halk dilinde mi'ri mirandan (Sinan Paşa) denmekle ünlüdür. Doğrusunu Allah bilir.

Çirmen sancağı mutasarrıfı Ali Celal paşanın gayretiyle (H:1235-M:1819) tarihinde tamir edildiğini gösteren ve kapısı üstündeki mermerde yazılı olan tarih Şudur:

BEYLERBEYİ TAMİR KİTABESİNDEKİ TARİH BEYTİ
Geldi bir âhuçeşm dedi Vedâdi tarihin
Muhkem oldu Mîr-i Mîran cami'i Şimdi dila

50- NOKTACI CAMİİ:

Sıkça Murat mahallesinde Beylerbeyi caddesinde 73. numaradadır.

Cami, (H:942-M:1534) tarihinde vefat edip mihrap önünde gömülü bulunan Noktacı Kasım Efendi adındaki hayırsever tarafından yaptırılmıştır.

İçden bir ve dışdan üç kubbesi ve bir minaresi vardır. (H:1040-M:1630) tarihinde bir Cum'a günü sela ile Cum'a ezanı arasında dışarıdaki kubbelerin üçü birden yıkılmış olup kimseye bir zararı dokunmamıştır.

Sonradan, yerine ahşap bir çatı yapılmış olduğu, Enis-ül Müsamirin'de bildirilmektedir. İç kubbesi de (H:1165-M:1751) tarihli depremde yıkılıp yerine ahşap bir çatı yapılmış olduğu Örfi Ağa tarihçesinde yazılıdır.

(H:1297-M:1879) tarihinde (Sâdi) dergâhına dönüştürülerek Şeyhliği

51- KOĞACILAR CAMİİ:

Fındık Fakih mahallesinde Koğacılar Câmii sokağında 13. numaradadır.

Koğacılar çarşısında Fındık Fakih adlı kişi tarafından çatısı ahşap ve bir minareli bir mescit olarak yaptırılmıştır.

Sonra, tüccardan Hacı Nasuh adlı kişi tarafından minber konularak cami'e çevrildiği Enis-ül Müsamirin'de yazılıdır.

Bulunduğu yerde eskiden kağacı esnafı bulunduğu için bu câmi, Koğacılar câmi'i adıyla tanınmışdır.

Beldenin tanınmışlarından Hacı Salih Bey tarafından (H:1278-M:1861) tarihinde ahşap olarak yeniden yaptırılmış ve mihrab yönüne beş odalı bir de medrese eklenmiştir.

52- SARI CAMİ:

Sofu Bayezid mahallesinde Muradiye Küçük Pazarı caddesinde 36. numaradadır.

Kaleiçinde Tahta sakal torunlarından Sezai Efendide bulunan vakıflar muhasebe defterinde bu cami'in ilk yaptırıcısı Sofu Bayezid olduğu yazılıdır.

Sahaif-ül Ahbar'ın bildirdiğine göre Sofu Bayezid, Çelebi Sultan Mehmet'in hocası imiş.

Ancak, zaman içinde ya harap olmuş veya yanmış.

Kapısı üstündeki birinci tarihden anlaşıldığına * göre (H:950-M:1543) tarihinde Doğan soyundan Nevcivan (Şehid İskender) adına mescit olarak yaptırılmıştır.

Tarih Şöyledir: Habbaz (Fırıncı) Hacı Yusuf Ağa adındaki kişi (H:1046-M:1636) tarihinde minber koydurularak cami'e çevirmiş ise de, Örfi Ağa tarihçesinde bildirdiğine göre (H:1163-M:1749) tarihinde yandığından, Edirne bostancı başı İsmail Ağa ayni sene yeniden yaptırmıştır. Kapısı üstündeki öbür mermer levhada Şu tarih yazılıdır. **

(H:1255-M:1839) yılındaki tamir için Şair Fıtrinin söylediği tarih de vardır. ***

SARI CAMİ'E AİT ÜÇ KİTABE
I *
Mescid-i âli makam-ı dilküşa
Eyleyip Hakkın rızâsiy-çün bina
Bir mabarek saat-i vakt-i seher
Dedi tarihini Hu hayr-u latif H:950-M:1543
Mülk-i faniden geçip sâhip makam
Ola cennet meskeni dâr-üs selam
Bende-i nâtuvan-ı Rabbi cihan
Zerre-i âfitâb-ı fid-devrân
iskender şehid-i ibn-i zeman
Ferzend-i nevcivan nesl-i Toğan

II *
Ser bostâniyan İsmail ağa
Görüp bu câmi'i rahmet güzârı
Dil-i âbit gibi yanmış serâpa
Lisan-ı hâl ile etmekde zâri
Kadiminden ziyâde yapdı muhkem
Bu mâbetgâh-ı âlem itibarı
Derununda ilâ yevm-ül keyame
Namâz-ı penç-i gâhı ola câri
Nice hayr-ı cezile ede nâil
Cenâb-ı hazret-i perverdigâri
Faziletyâb olup ilmi Hudâdan
Dedi târihin Li fazl-ı Bâri H:1162-M:1749

FITRİ EFENDİNİN TARİHİ
III ***
Seydi zâde hacı İbrahim ağa hasbeten
Beyt-i mâmur gibi yapdı bak bu zîba câmi'i
Bâ nakd dedim görünce Fıtrıyâ tarihin
Gör ne rüşen etdiler tâmir ile bu câmi'i

53- KADI CAMİİ:

Kadı Bedreddin mahallesinde İstanbul Yolu caddesinde 14. numaradadır.

Edirne kadıları sırasında 24. numarada kimliği yazılı olan mevlâna Bedreddin Mahmut Efendi tarafından (H:936-M:1529) tarihinde yaptırılmıştır.

Kadı cami'i adıyla söylenir. Çatısı kubbeli ve bir minarelidir. Kapısı üstündeki mermerde (El Merhum El Mağfur El Said Bedreddin El Kadı H:936 (M:1529) ibaresi yazılıdır. (H:1165-M:1751) yılındaki büyük depremde kubbesi yıkılmış ve sonradan ahşap olarak yapılmışdır. Kendisi, Şeyhi Çelebi ile Şeyh-ül İslam Mevlana Ahmet Şemseddin Efendinin babasıdır.

54- KASAP ABD-ÜL AZİZ CAMİİ:

Kasap Abdülaziz mahallesinde Hasfırın caddesinde 2. numaradadır.

Çatısı ahşap olup bir minarelidir. (H:1316-M:1898) yılında vakıflar tarafından bin üç yüz kuruş harcanarak tamir edilmişdir.

55- HACI SARRAF CAMİİ:

Kürt Hoca mahallesinde Kürt Hoca cami'i sokağında 17. numaradadır.

Sezai dergâhı yanındadır.

Ahşap olan Çatısı (H:1281-M:1864) tarihinde yıkıldığından bir minaresi kalmıştır. Yapdıran sarraf Hacı Mustafa Efendi, uzun mezarlıkta Neboysa sokağı boyunda gömülüdür.

56- TEMELSİZ CAMİİ:

Ahi Hasan mahallesinde Tabakhane caddesinde Tunca nehri kenarında 7. numaradadır.

Ahi Hasan adındaki kişi tarafından yapdırılmıştır. Nehir yakınında olduğu için taşkından zarar görmesini önlemek amacıyla, binası dikili taşlar üzerine oturulup altı boş bırakıldığından temelsiz cami denmiştir. Çatısı ahşap olup bir minaresi vardır.

57- KUŞÇU DOĞAN CAMİİ:

Kuşçu Doğan mahallesinde, Kuşçu Doğan cami'i sokağında 9. numaradadır.

Halk dilinde Kuşçu Doğan, Vakıflar muhasebe defterinde Kurtçu Doğan adlı kişi tarafındanyaptırılmıştır.

Çatısı kubbe olup bir minaresi vardır. Kurtçu Doğan, Fâtih döneminde yeniçeri Ağası olup, yeniçerilerin uygunsuz davranışlarından dolayı görevden uzaklaştırıldığı Sahaif-ul Ahbar'da yazılıdır.

58- HOCA ÜVEYS CAMİİ:

Hoca Üveys mahallesinde Horozcu caddesinde 56. Numaradadır.

(H:835-M:1431) yılında Halil oğlu Hacı İbrahim ve Hüseyin oğlu Hacı Uveys tarafından yaptırılmıştır.

Çatısı kubbe olup bir minarelidir. Kapısı üstündeki mermerde şu yazı vardır:

[Fi eyyamı sultan Murad bin Mehmet han. Hacı İbrahim bin Halil ve Elhaç Uveys ibni Hüseyin H:835-M:1431]

59- TANBURACILAR CAMİİ:

Çarşıda, Bat pazarı yakınında Balıkpazarı Yemeniciler caddesinde 13. numaradadır.

Hayır severlerden Kemal oğlu Hacı Hüseyin tarafından yaptırılmıştır. Yeri, önceleri tamburacılar çarşısı olduğundan bu adı almışdır.

Sonradan oraya tüfenkçiler esnafı yerleşmiş olduğu için Tüfekçiler camii adını almıştır. Çatısı ahşap olup bir minaresi vardır. Yapılış tarihi elde edilemedi. Avlusunda kışın abdest almak için ısınır musluklar vardır.

60- ALEMDAR CAMİİ:

Alemdar mahallesinde Alemdar Câmii sokağında 1. numaradadır.

Alemdar Hasan baba tarafından önce mescit olarak yapılmış iken, zimmet vekili Mustafa Efendi tarafından minber konularak camie çevrilmiştir. Çatısı ahşap olup haraptır ve bir minaresi vardır.

61- KIŞLA-İ HUMAYUN CAMİİ:

Yeni Saray yakınında Piyade Kışlası içinde olan camidir. II. Mahmut'un buyruğu ile yaptırılmıştır.

Çatısı ahşap olup bir minaresi vardır. (H:1243-M:1827) tarihinde kışla ile birlikte yapılmıştı

RAVZA-T-UL MESÂCİD-İ ŞERİFE DER EDİRNE
EDİRNE MESCİTLERİ BAHÇESİ

Edirne'de sağlam ve harap 164 Mescit vardır. Bunların durumları aşağıya çıkartılmıştır:

1- KASIM PAŞA MESCİDİ:

Cedit Kasım Paşa mahallesinde Kapılı (veya kuyulu) sokağında yirmi beşinci numaradadır.

Çatısı ahşap olup bir minaresi vardır. Yapdıran, (H:939-M:1532) vefat etmiş ve Gelibolu'da gömülüdür.

2- HADIM ŞEHABETTİN PAŞA MESCİDİ:

Şehabeddin paşa (Arasta yakını) mahallesinde Şehabettin paşa sokağında beş numaradadır.

Hadım Şehabeddin paşa tarafından (H:840-M:1436) tarihinde yapdırılmış olup çatısı ahşap ve bir minarelidir.

Halk arasında Kirazlı câmi denir. Kapısı üstündeki mermer levhada Şöyle yazılıdır.

ŞAHABETTİN PAŞA MESCİDİ KİTABESİ:
Essi hâzel mescid-el mubarek
fi eyyam-ı sultan Murat han
Hacı Şerafettin bin Abdullah
Tarih sene Erbain ve semanimiete H:840-M:1436

Yapdıran, Endurunda eğitim görmüş (H:843-M:1439) da sahiller koruyucusu, sonra Rumeli beyberbeyisi ve (H:847-M:1443) de vezir olup (H:857-M:1453) de ayrılıp emekli olmuş iken vefat etmiş olan ak ağalarından Hadım Şahabettin paşadır.

Bilginler ve Şeyhler arasında yazılacak olan Dâr-ül Hadis Müderrisi (Hocası) solak Zâde Ramazan Efendi, bu mescidin mihrabı sırtında gömülüdür.

3- FAZLULLAH PAŞA MESCİDİ:

Fazlullah, öbür adı Feyzullah paşa mahallesinde Feyzullah Paşa Câmi'i sokağında on beşinci numaradadır.

Fazlullah paşanın yaptırdığı bu mescidin çatısı ahşaptır ve bir minaresi vardır. Yaptıranın kimliği Edirne'de gömülü bulunan vezirler arasında yazılmıştır.

4- ŞAH MELEK PAŞA MESCİDİ:

Hücerat-ı Şah Melek mahallesinde, Şah Melek çıkmazında on numaradadır.

Şah Melek Paşanın yaptırmış olduğu bu mescidin çatısı ahşap ve haraptır. Yapdıran, Mihal köprüsü başındaki cami'i alanında gömülüdür.

ŞAH MELEK PAŞA KİTABESİ
Ye'müru hâzel mescid-i fi eyamm-i devlet-i sultan
Murat han ibn-i Muhammed hullide mülkühu ve minnetuhû ve
amera Şah Melek bin Şâzi takabbel-Allah-ulkerim-Minhü
âmin Tariha Şehri Remezan seneti isneteyni ve selasine ve semanemie.
H:832-M:1429 Isneteyn :2 Selasin :30 Semanimie :800 = 832

5- ZEN-İ SARICA PAŞA MESCİDİ:

Zen-i Sarıca paşa mahallesinde, Dâmat çeşmesi sokağında sekiz numaradadır.

Sarıca Paşa hanımı tarafından yapdırılmış olan bu mescidin çatısı ahşap olup bir minaresi vardır.

6- HASAN PAŞA MESCİDİ:

Hasan Paşa mahallesinde Has Fırın caddesinde yirmi yedinci numaradadır.

Çatısı ahşap olup bir minaresi vardır. Yıkılan çatısını muytab Hacı Arif Ağa adındaki kişi (H:1200-M:1785) senesinde yeniden yaptırmıştır.

İlk yaptıranın (H:830-M:1426) tarihinde vefat eden ve Ehmal paşa camiini yaptırmış olan kişi olması kuvvetle muhtemeldir (olasıdır).

7- NİŞANCI PAŞA MESCİDİ:

Nişancı Paşa mahallesinde Gül Bahçesi sokağındadır.

Nişancı Mehmet paşanın yapdırmış olduğu bu mescidin çatısı ahşap olup bir minaresi vardır. (H:1295-M:1878) Rus istilasında yıkılmış olduğu için (H:1305-M:1887) yılında ahşap olarak yeniden yaptırılmıştır.

8- REMEZAN PAŞA MESCİDİ:

Muradiye mahallesinde Ali Ağa caddesinde ikinci numaradadır

Çatısı ahşap olan bu mescid Ramezan paşa tarafından yaptırılmıştır.

9- ZEN-İ İBRAHİM PAŞA MESCİDİ:

Zen-i İbrahim Paşa mahallesinde Zincirli Kuyu sokağında kırk altıncı numarada Câmi sahibi ibrahim paşanın hanımı Hundi hatun tarafından yaptırılmış olan bu mescidin çatısı ahşap olup bir minaresi vardır.

10- ŞEHABEDDİN PAŞA MESCİDİ:

Şehabeddin paşa (Fil hamamı yakınında) mahallesi Saraçhane Köprüsü caddesinde altmış yedinci numaradadır.

Çatısı ahşaptan idi. (H:1294-M:1877) istilasında yıkılıp arsa haline dönmüştür. Yapdıranın, Kirazlı cami adıyla tanınan bir mescidi daha vardır.

11- ALİ PAŞA MESCİDİ:

Ali Paşa çarşısı yakınında ve dışında elli ikinci numaradadır.

Eski sadrazam Semiz Ali paşanın Yaptırmış olduğu bu mescidin çatısı ahşaptır.

Kış mevsiminde abdest almak için ateşle ısınan muslukları vardır.

Ali Paşa çarşısında İslam kalmadığı için yıkılmaya yüz tutmuş olup ibadete kapalıdır.

12- ES'AT PAŞA MESCİDİ:

Tahmis yakınında Tahmis sokağında ikinci numaradadır. Ayaş müftisi Zâde Es'at Muhlis paşa tarafından (H:1243-M:1827) tarihinde yaptırılmıştır.

Çatısı ahşap olduğu için (H:1272-M:1855) senesinde yanıp arsa haline dönüşmüştür. Yapdıranın kimliği Edirne valileri arasında yazılmıştır.

13- RÜSTEM PAŞA MESCİDİ (ŞADIRVAN ÜSTÜ MESCİDİ):

Muytaplarda (Keçecilerde) iki kapılı Han karşısında Rüstem paşa hanı içinde avlu ortasındaki Şadırvanın üstüne yapılmıştır.

Çatısı ahşaptan olup kurşun kaplı idi. Adı geçen han odalarının büyük bir kısmı yabancılar eline geçmiş ve İslam elinde bulunanlarının kiracıları da Müslüman olmayanlardan olduğu için adı geçen mescid kullanılmaz olmuştur.

(H:1295-M:1878) Rus istilasında handa oturanlar tarafından yıkılmıştır. Edirne'de, altı Şadırvan üstü cami denilen, bu mescid idi.

14- HAZİNEDAR SİNAN BEY MESCİDİ:

Hazinedar Sinan Bey mahallesinde Hazinedar Sinan Bey cami'i sokağında on birinci numaradadır.

Çatısı ahşaptandır. Yapılış tarihi bulunamamıştır.

15- YAHYA BEY MESCİDİ:

Yahya Bey mahallasinde Yahya Bey Câmi'i sokağında üçüncü numaradadır.

Şair Yahya Bey tarafından (H:985-M:1577) tarihinde yaptırılmış olup Çatısı kubbe ve bir minarelidir. Tamamlanmasına Şekayik mütercimi (çevirmeni) Mecdi Şu tarihi demiştir:

YAHYA BEY MESCİDİ TARİHİ:
Sahib-ül hayr yâni yahya bey
Kıldı bu mescid-i şerifi bina
Yapdı anınla dâr-ı ahiretin
Kıldı cenette kendüye Me'vâ
Dedi târihini anın mescidi
Mescidi hûb ve mecmâ-i âli H:985-M:1577

Yaptıranın kimliği (Kızanlık Şairleri) arasında yazılmıştır. Mihrabı önünde kandiye Valisi Mehmet Paşa gömülüdür.

16- KUBUZCU ALİ BEY MESCİDİ:

Kubuzcu Ali Bey Mahallesinde Asmalı sokakta on dördüncü numaradadır.

Çatısı ahşapdan olduğu için (H:1294-M:1877) Rus istilasında yıkılıp arsa haline dönmüştür.

17- ALİ BEY MESCİDİ:

Medrese-i Ali Bey mahallesinde Ali Bey Câmi'i sokağında yedinci numaradadır.

Mustafa oğlu İbrahim adındaki hayırsever tarafından (H:904-M:1498) tarihinde yaptırılmış olup Ali Bey cami'i adıyla tanınmaktadır.

Çatısı ahşaptandır ve bir minaresi vardır. Kapısı üstündeki mermer levhada şu yazı vardır:

MEDRESE ALİ BEY MESCİDİ KİTABESİ:
Bena hâzel mescid-ül mubarek
İbrahim bin Mustafa hasbeten lillah
Târih fi sene erbaa ve tis mie

Bu yazı kapısı üstünde iken halk Ali Bey cami'i demekden geri durmaz !

Şerbettar Hamza Bey mahallesinde Kasım Paşa Câmi'i sokağında on birinci numaradadır.

Çatısı ahşap olup güzel bir minaresi vardır. Birçok vakfı olduğu halde bakılmayıp yıkılmış ve yapısından eser kalmamıştır.

Yaptıran, (H:864-M:1459) tarihinde Amasya-Tokat (Rumiye-i sugra) valisi iken orada vefat etmiştir.

19- RAKKAS ALİ BEY MESCİDİ:

Rakkas Ali Bey mahallesinde Altûni Zâde sokağında kırk dokuzuncu numaradadır.

Rakkas Ali Bey tarafından yaptırılan mescit, tabutlu câmi'i adıyla tanınmıştır. Çatısı ahşaptır.

20- MİRAHUR ALİ BEY (PARMAKLI) MESCİDİ:

Mirahur Ayas Bey mahallesinde Berkuk Ağa Mescidi sokağında yirmi dördüncü numaradır.

(H:1016-M:1607) tarihinde vefat eden Mirahur Ayas Bey tarafından yaptırılmış olup (parmaklı mescit) adıyla tanınmıştır. (H:1295-M:1878) istilasında yıkılmıştır.

21- UMUR BEY MESCİDİ:

Umurbey mahallesinde Menzil Ahırı caddesinde otuz dördüncü numaradadır.

Timurtaş paşa Zâde Umurbey tarafından yaptırılmıştır.

Bitişiğindeki türbe nedeniyle (türbe baba) câmi'i diye anılan bu mescidin çatısı ahşaptır.

22- SİNAN BEY MESCİDİ:

Sinan Bey mahallesinde Ak mescid caddesinde sekseninci numaradadır.

Sinan Bey adlı kişi tarafından yaptırılmış olup Ak mescid adıyla bilinmektedir. çatısı ise de çevresini Hıristiyanlar istila etmiş olduğundan harab olup arsa haline gelmiştir. Bir minaresi vardır.

23- ÖMER BEY MESCİDİ:

Emir Şah mahallesinde Bağcı (veya yağcı) sokağında yirmi dördüncü numaradadır.

Ömer Bey adında bir hayır sever tarafından yapdırılmış olup hâlen haraptır.

24- BEDEVİ ZÂDE AHMET MESCİDİ (ALACA CAMİ):

Has Murat mahallesinde Alaca Câmi'i sokağında Bedevi Zâde Ahmet Bey tarafından yaptırılmıştır.

Alaca cami adıyla tanınır. Çatısı ahşaptan olup bir minaresi vardır.

25- İBRAHİM PAŞA MESCİDİ:

Abacılar başında Üç Şerefeli Câmi'i caddesinde on ikinci numaradadır.

Gazi İbrahim Bey adlı kişi tarafından (H:814-M:1411) tarihinde yaptırılmıştır.

Edirne'de Müslümanlar tarafından yaptırılmış olan kutsal mâbetlerin en eskisidir. Kapısı üstündeki mermerde şunlar yazılıdır:

KİTABE
ilâhi menzilini cennet eyle
Ana lutf-u Keremden rahmet eyle
Cemalinle müşerref eyle anı
Ana huriler ile sohbet eyle.

Tarih (H:814-M:1411) (H:1314-M:1896) Remezan başlangıcında tamir edilmiştir. Çatısı bir kubbelidir.

26- VİZE ÇELEBİ MESCİDİ:

Vize Çelebi mahallesinde Uzun Kaldırım caddesinde seksen ikinci numaradadır. Vize Çelebi adlı kişi tarafından yaptırılmıştır.

Bitişiğindeki büyük çeşmenin adına uyularak iki lüleli câmi'i de denir.

Çatısı ahşap olup bir minaresi vardır. Ünlü Şâir Hayali Bey, bu mescit alanındaki çeşme bitişiğinde gömülüdür.

Edirne defter-i hâkani kaleminde gördüğüm haremeyn-i Şerefeyn mesakkafat defterinde bu mahallenin eski adı "Hayâli Vize Çelebi" olarak yazılmış idi.

27- KAYA ÇELEBİ MESCİDİ:

Süpürgeciler mahallesinde Süpürgeciler caddesinde yirmi sekizinci numaradadır.

Kaya Çelebi adındaki kişi tarafından çatısı kubbe olarak yaptırılmıştır. Minaresi yıkıktır. Hâlen terkedilmiş durumdadır.

28- ÇENE (VEYA ÇEKE) EFENDİ MESCİDİ:

Orta Karaağaç mahallesinde Mescid sokağında ikinci numaradadır.

Sultan III. Murat dönemi bilginleri sırasında kimliği yazılı olan İpsalalı Mahmut oğlu Mehmet çene (veya çeke) tarafından yaptırılmış olup halen boş arsa halindedir. Çatısı ahşaptan imiş.

29- HOCA ÖMER (HACI ÖMER) MESCİDİ:

Hacı Ömer mahallesinde Mektep sokağında Hoca Ömer efendi adındaki kişi tarafından ahşap olarak yaptırılmıştır. Yedinci numarada olan mescit, Kaleiçinde kafes kapı yakınında olup arsa durumundadır.

Doğru adı Hoca Ömer mescididir. Yanlış olarak Hacı Ömer denilmiştir.

30- YAHŞİ FAKİH MESCİDİ:

Kaleiçinde eskiden Yahşi Fakih, sonradan Hristos mahallesinde Balıkpazarı caddesinde altmış altıncı numaradadır.

Çuhacılar hamamı bitişiğindeki bu mescid, fetihten sonra Yahşi Fakih adlı kişi tarafından yaptırılmıştır.

Zamanla harab olmuştur. Arsanın bugün bilardo salonunun bulunduğu yer olduğu araştırılıp doğrulanmıştır.

31- VELED-İ VELİDDİN MESCİDİ:

Veled-i Veliddin mahallesinde, Veled-i Veliddin Mescidi sokağında üçüncü numarada olup çatısı ahşap ve haraptır. Yaptıranın, Veliyüddin Zâde Şair Ahmet paşa olduğu zannolunur.

32- MOLLA FAHREDDİN MESCİDİ:

Molla Fahreddin mahallesinde Hacı Şakir Bey sokağında sekizinci numaradadır.

Çatısı ahşap ve haraptır. Yaptıran, (H:873-M:1468) tarihinde vefat Edip Da'r-ül Hadis Câmiinin mihrabı önünde gömülü bulunan Fahreddin-i Acemidir. Kimliği, Şeyh-ül İslamlar sırasında yazılıdır.

33- HAYREDDİN MESCİDİ:

Çizmeciler çarşısında Postahane sokağında elli dördüncü numaradadır.

Hayreddin Zâde Ahmet Efendi tarafından yaptırılmış olup babasının adıyla (Hayrettin mescidi) olarak tanınır.

Bu mescit, (H:1243-M:1827) büyük yangında yanmıştır. Ayni yıl Kethudâ-i ser bevvâbin (kapıcılar baş sorumlusu) Osman Nuri Ağa tarafından yeniden yaptırılmış olup, kapısı üstündeki mermer levhada Şu manzum metin yazılıdır.

HAYREDDİN MESCİDİ KİTABESİ
Hazreti PADİŞAH hami'i din-ü dünya
Yâni sultân-ı selâtin-i cihan Mahmut han
Bâis-i hayr-ı dua olmak için bendeleri
Nice viraneleri eylediler âbâdân
Yâni vâli-i merâhim Şeyh Es'at paşa
Kıldı inşa nice hayrat bi avn-i yezdân
Kethudası dahi ol âsâf-ul Şânın
Kıldı izhar ubudiyet ihlası ayân
Sahib-i hayr ser bevvabin
Yani Osman ağa mümtâz-ı cemi'i akran
Sarf-ı hayrata edip cümle nükud-u fikri
Eser-i mahbub-u Hudaya olup ez cân-ı revan
İşte Şehr içre Şehîr mescid-i Hayreddin kim
Mesken-i ehl-i salat olmuş idi nice zeman
Yandı mescid dahi ihrak olucak süki Şehir
Dil-i firkatzede âşık gibi oldu viran
Yapdı âlâ dahi râna hele ol günden
Oldu bâ lûtf-u hudâ bâni-i sâni ey can
Dedim itmamına bu mısrâı ZEKİ
Yaptı âla bu güzel mâbedi Nûr-i Osman

34- HACI BEDREDDİN MESCİDİ:

Kaleiçinde eskiden Hacı Bedreddin, halen Ermeni Panaiye mahallesinde çuhacılar Fırın sokağında yirmi sekizinci numarada olan Hacı Bedreddin mescidi Şimdi arsa halindedir.

35- HABBAZ (FIRINCI) MUHİTTİN MESCİDİ:

Kaleiçinde Panaiye mahallesinde Tavuk Kapısı sokağında ikinci numaradadır.

Tavuk kapısı sokağının sağındaki köşede bulunan bakkal dükkânının bitişiğinde ve dükkânın taş mağazası üstünde sekiz on basamak taş merdiven ile çıkılan bir mescid olup çatısı ahşaptandır.

Harap haldedir. Yirmi Ağustos (H:1321-M:1903) yılındaki yangın felaketinde yanmıştır.

36- VELİYÜDDİN MESCİDİ:

Eskiden Mevlânâ Veliddin, Şimdi Metropolit adı verilmiş olan mahallede Metropolit Kilisesi caddesinde üçüncü numaradadır.

Çatısı ahşaptandır. Bu mescide, Fahr-el mevali-ül izam İslam Zâde Abd-ül Baki Efendi (H:1228-M:1813) senesinde minber koydurularak cami'e çevirtmiştir.

Bu, vakıflar muhasebe defterinde böylece yazılıdır.

Veliyiddin Efendi, Bursa'da gömülü olan Şâir Ahmet paşanın babasıdır. Mescit, halen arsa halinde haraptır.

37- MAHMUT AĞA MESCİDİ:

Mahmut Ağa mahallesinde Soğuk çeşme caddesinde on dördüncü numaradadır. (H:863-M:1458) tarihinde Mahmut Ağa adındaki kişi tarafından yaptırılmış olup çatısı ahşaptandır ve bir minaresi vardır. Kapısı üstündeki mermer levhada şunlar yazılıdır.

ARAPÇA METNİN ÖZET ÇEVİRİSİ

Bu güzel yapı konstantini
fatihi büyük sultan fatih
Mehmet han döneminde
Mahmut el emir el fakir
tarafından yapıldı.
Tarihen (Hayır bina)

Yaptıranın, II. Bayezid döneminde vefat eden mîr-i alem Gazi Mahmut Ağa olduğu zannolunmuştur.

38- İSMAİL AĞA MESCİDİ:

İsmail Ağa mahallesinde, Selçuk Hatun cami'i sokağında on üçüncü numaradadır.

Çatısı kubbe ve bir minaresi olan mescid İsmail Ağa adında bir kişi tarafından yaptırılmıştır.

39- ÇAKIR AĞA MESCİDİ:

Çakır Ağa mahallesinde Saraçhane Köprüsü caddesinde dördüncü numaradadır.

Çatısı ahşap olup bir minaresi vardır.

Yaptıran, Fatih dönemi ileri gelenlerinden olup Üsküpde ve başka altı yerde mescidinin olduğu Sicil-li Osmâni'de yazıldır.

40- TAFTİN AĞA MESCİDİ:

Taftin Ağa mahallesinde Taftin Ağa cami'i sokağında birinci numaradadır. Çatısı ahşaptandır.

41- ARİF AĞA MESCİDİ:

Arif Ağa mahallesinde Salı Tekgesi sokağında yirmi dördüncü numarada olup Çatısı kubbe ve bir minarelidir.

42- TARPUŞİ ? MEHMET AĞA MESCİDİ:

Balaban Paşa mahallesinde Yemiş iskelesi caddesinde yirmi yedinci numaradadır.
Kapısı Yemiş İskelesi caddesinde ve arsası köprü bitişiğinde olup boştur.

43- BERKUK AĞA MESCİDİ:

Berkuk Ağa mahallesinde, Berkuk Ağa Mescidi sokağında onuncu numaradadır.
Çatısı ahşaptan olup Da'r-ül Hadis müderrisi Emir Çelebi mescidin mihrabı önünde gömülüdür.

44- HACI HASAN AĞA MESCİDİ:

Naip Çelebi mahallesinde Câmi'i Şerif sokağında birinci numaradadır.
Kızıl mescit adıyla tanınır. Çatısı ahşap olup bir minarelidir.
(H:1294-M:1877) Rus istilasında tamamen yıkılmıştır. Halen buraları Hıristiyanlar eline geçtiğinden sonradan Naip Çelebi mahallesi adı İslam'a, Kızıl mescid mahallesi adı da Hıristiyan milletine verilmiştir.

45- HACI EMİN AĞA MESCİDİ:

Un Kapanı civarında Abacılar Başı caddesinde sekseninci numaradadır.
Ali paşa çarşısının iyneciler kapısı yakınındaki nalbur esnaf tarafından yaptırılmış olup çatısı ahşaptandır.

46- KÜRT HOCA MESCİDİ:

Kürt Hoca mahallesinde, Kürt Hoca Câmi'i sokağında altıncı numaradadır. Çatısı ahşaptan olup bir minaresi vardır.

Zindan altında Tatar han kabristanında (El makam) adlı kutsal yerdeki bir kabir taşında;
[Mehmet bin Abdurrahman bin İbrahim el Şehir be Kürt hoca] ibaresi yazılıdır.
Bu taş sahibinin, (H:827-M:1423) tarihinde vefat eden fetavayi bezzaziye sahibi mevlâna (Hafiz-eddin Mehmet Bin Mehmet El Kürdi)'nin babası olup adı geçen kabre yakın oluşundan bu eserin yazarı (Ahmet Badi Efendinin kendisi) bu mescidin onlar tarafından yaptırılmış olduğu zannındayım.

47- GAZİ HOCA MESCİDİ:

Gazi Hoca mahallesinde Tütünsüz Tekgesi sokağında yirmi birinci numaradadır.
Gazi hoca Rüstem tarafından yaptırılmıştır.

48- MÂRUF HOCA MESCİDİ:

Mâruf Hoca mahallesinde imâret caddesinde elli üçüncü numaradadır.
Vakıflar muhasebe defterinde mâruf Hoca, ve ismi kadı Ahmet Efendi olarak yazılmış olan kişinin yaptırdığı mescidin çatısı ahşaptan idiyse de, halen arsadır.

49- MÜ'MİN HOCA MESCİDİ:

Mümin Hoca mahallesinde Tahtalı Câmi sokağında yirmi yedinci numaradadır. Mü'min Hoca tarafından ahşap olarak yaptırılmış olup Tahtalı câmi adıyla tanınmıştır. (H:1294-M:1877) istilasında yıkılmış olup halen arsadır.

50- HOCA HAYREDDİN MESCİDİ:

Mahmut Ağa mahallesinde Kayış Ahmet sokağında altıncı numaradadır.

Çatısı ahşap olarak yaptırılmış olup uzun yıllardan beri arsadır.

Yapdıran, Fatih Sultan Mehmet'e hocalık etmiş olup, (H:883-M:1478) de vefat etmiştir.

İstanbul'da Un Kapanında üç mihraplı denilen mescid ile bir medresesi vardır. Güzel yazı yazmakta olduğu Künh-ül Ahbar'da yazılmaktadır.

51- HOVACEGİ (HOCAKİ) MESCİDİ:

Hovacegi mahallesinde Hovaceği Câmi'i sokağında yirmi beşinci numaradadır.

Bezesten hovacegilerinden bir kişinin yaptırmış olduğu bu mescit bir kubbe ve bir minarelidir.

52- HOCA BÂLİ MESCİDİ:

Hoca Bâli mahallesinde Hanım Oğlu sokağında birinci numaradadır.

Tüccarlardan Hoca Bâli adındaki bir kişi tarafından yaptırılmış olan bu mescidin Çatısı ahşap olup bir minaresi vardır.

Bilginler sırasında kimliği yazılı olan Mülteka yorumcusu Osman Vahdeti, Edirne'ye geldiğinde bu mescidin odasında kalmış ve mihrabı önündeki çeşmeyi yaptırmış olduğu söylenir.

53- HOCA İSHAK MESCİDİ:

Noktacı Zâde mahallesinde Ağa Hamam caddesinde otuz beşinci numarada olup Hoca İshak Efendi tarafından yaptırılmıştır.

54- HOCA SİYAH MESCİDİ:

Kaleiçinde eskiden Hoca İshak, sonradan Aya Nikola adı verilen mahallede Direkli Câmi sokağında ikinci numarada olup kiliseden çevrilmedir.

Yapdıranın, Fatih döneminde sekiz sene Şeyh-ül islamlık edip (H:901-M:1495) senesinde vefat eden mevlana Alaaddin Ali-i Arabî olması zannolunur. Trabzon'da da bu ad ile bilinen mahalle ile kiliseden çevrilme bir mescit vardır. Eski adı Sefuzari kilisedir.

55- HOCA BAYEZİD MESCİDİ:

Kaleiçinde Tahtakale caddesinde yirminci numaradadır. Zamanla Müslümanların orayı boşaltması sonunda yıkılmış ve arsası, demir direk bakkalı ile yağhanesi arsalarıyla birleştirilmiştir. Yahudiler tarafından divar içine alınıp kullanılmakta olduğu hükümet tarafından haber alınıp yasaklanmıştır. Halen arsa halindedir.

56- HACI İSLAM MESCİDİ:

Hacı İslam mahallesinde Hacı İslam mescidi sokağında dokuzuncu numaradadır.

Hacı İslam Bey tarafından yaptırılmış olan mescidin çatısı ahşap olup bir minaresi vardır.

57- HACI SAFA MESCİDİ:

Hacı Safa mahallesinde Tahmis sokağında yirminci numaradadır. Çatısı ahşaptandır. (H:1312-M:1894) tarihinde Vakıflar idaresi tarafından tamir edilmiştir.

58- HACI HASAN MESCİDİ:

Arasta yakınındaki Şehabeddin paşa mahallesinde Hacı Hasan mescidi sokağında on beşinci numaradadır. Çatısı ahşap olup bir minaresi vardır. Vakıflar muhasebe defterinde, yaptıranın adı Aya Hasan Şeklinde yazılıdır.

59- HACI MERCİMEK MESCİDİ:

Hacı Mercimek mahallesinde Hacı Mercimek Câmi sokağında yirminci numaradadır.

Çatısı ahşaptan olup bir minaresi vardır. Yazlık kısmında Deli Mehmet adında bir fakir oturduğu için bir aralık deli Mehmet câmi de denmişti.

(H:1275-M:1858) tarihinde bir gece çatısı yıkılmış, minaresi de (H:1298-M:1880) tarihinde İslam cemaatı tarafından yıktırılarak Şerefesi kalıntısı Kunduk Osman mescidine verilmiş, geri kalanı isteklisine satıldığından, yeri arsa olarak kalmıştır.

Kadılardan mevlâna Remezan Efendi bu mescit alanında gömülüdür. Kendisinin nâmı kuşakçı zâdedir.

60- HACI DOĞAN MESCİDİ:

Kaleiçinde eskiden Hacı Doğan, sonradan Ermeniyan Aya İstirati mahallesi, Aya İstirati kilisesi sokağında kırk beşinci numarada, Tunç Kaldırım denen yerdedir.

Vakıflar muhasebesi defterine göre zaviyedir.

Çatısı kubbe olup bir minaresi vardır. Zaman içinde çatısı yıkılıp divarları kalmıştır.

Bu mahallede, adı geçenin arsa halinde kalmış bir de medresesi vardır ki, medreseler arasında yazılmıştır. Bu mescidin vakıfları arasında, yeni saray yakınında bulunan genişçe bir arazinin geliri horozluda yeniden yapılan Hâmidi sanayi mektebine bağlanmıştır. Mescidi yaptıranın bu mahallede medrese arsası vardır.

61- HACI YÂKUP MESCİDİ:

Tahtakalede Manyas kapısı civarında Hacı Yâkup mahallesinde Simonaci sokağında yirminci numaradadır.

Çatısı kubbe olup bir minaresi vardır (H:1262-M:1845) senesindeki tahtakale yangınında içine ateş sıçrayıp ahşap kısımları yanmış ve harap halde kalmışdır.

Yakınında İslam da kalmamış olduğundan (H:1284-M:1867) senesinde Vâli Hurşit Paşa tarafından verilen izin üzerine yıktırılarak arsasına tüccardan Şimonaçi adlı Yahudi tarafından divar çevrilip karşısındaki evine bahçe yapılmıştır.

62- HOCA HOŞKADEM MESCİDİ:

Hoca Hoşkadem mahallesinde Nâzır Mustafa sokağında yedinci numaradadır. Hayır sahiplerinden Hoca Hoşkadem tarafından yaptırılmıştır.

63- HAFIZ AHMET MESCİDİ:

Hafız Ahmet mahallesinde Güzelcebaba sokağında yirmi birinci numarada olup Çatısı ahşapdandır ve bir minaresi vardır.

64- HADIM BALABAN MESCİDİ:

Hadım Balaban mahallesinde, Hatice Sultan Sarayı sokağında ikinci numaradadır ki, çatısı ahşapdan olup bir minaresi vardır.

65- HADIM BALABAN MESCİDİ:

Hadım Firuz mahallesinde Oruç bakkalı sokağında otuzuncu numarada olan bu mescit yıkılmış olup, halen arsa durumundadır.

66- HADIM TİMURTAŞ MESCİDİ:

Hadım Timurtaş mahallesinde Orta sokakta ikinci numarada olup Hadım Timurtaş tarafından yaptırılmıştır.

67- YAYA TİMURTAŞ MESCİDİ:

Baba Timurtaş mahallesinde Arpa Kervan sokağında Yaya Timurtaş tarafından yıktırılmışdır.

68- BABA TİMURTAŞ MESCİDİ:

Baba Timurtaş mahallesinde Timurtaş Mescidi sokağında birinci numaradadır.

Baba Timurtaş adlı kişi tarafından yaptırılmış olup çatısı ahşapdandır. (H:845-M:1441) tarihinde vefat eden yaptırıcısı ile ünlü hattatlardan Hafız Mehmet Ferid Efendi bu mescidin mihrabı önünde gömülüdür.

69- EMİRŞAH MESCİDİ:

Emir Şah mahallesinde Sultan Bayezid caddesinde otuz beşinci numarada olan bu mescit, Emir Şah adındaki bir kişi tarafından yaptırılmıştır.

Mescit, Sarı câmii adıyla tanınmaktadır. Çatısı ahşapdan olup bir minaresi vardır.

(H:1294-M:1877) istilasında harab olmuştur. Sonradan yaptırılan tâmirine Hulki Şu tarihi demiştir:

Tamir tarihi (H:1306-M:1888) Şairlerden Hafız Ruhsati bu mescit alanında gömülüdür.

EMİR ŞAH MESCİDİ TAMİR TARİHİ
Tarh edip bir noktayı Hulki ahâli sâ'yile
Bu ibâdetgâhı tâmir ettiler Allah için.

70- SEFERŞAH MESCİDİ:

Hacı Sarraf mahallesinde, Zincirli Kuyu caddesinde elli ikinci numaradadır.

Yıldırım Bayezid dönemi bilginlerinden olup (H:843-M:1439) tarihinde vefat eden Sefer Şah tarafından yaptırılmışdır.

Çatısı kubbe ve bir minareli ise de zaman içinde çatısı çökmüş ve minaresi (H:1298-M:1880) yılında İslam cemaatı tarafından yıktırılmıştır.

Minaresine Kaval denirdi. Şerefe kapısı içinden aşağı bakıldığı zaman aşağı kapısındaki kimse görünürdü.

71- DEVLET ŞAH MESCİDİ:

Begce mahallesinde Beylerbeyi sokağında otuz üçüncü numaradadır.

Çelebi Sultan Mehmet'in annesi ve Germiyan oğlu Yakup Beyin kız kardeşi (Devlet Şah Hatun) tarafından yaptırılmış olduğu, Edirne nüfus nâzırı Hüsnü Bey tarafından ifade edilmiştir ki, halen arsa durumundadır.

72- GÜLBAHAR HÂTUN MESCİDİ:

Gülbahar Hatun mahallesinde, Gülbahar Câmii sokağında sekizinci numaradadır.

Çatısı ahşapdan olup bir minaresi vardır. Yaptıranın, Yavuz Sultan Selimin annesi olduğu söylenmektedir. Yapılışı (H:855-M:1451) yılındadır.

73- SELÇUK HÂTUN MESCİDİ:

Selçuk Hatun mahallesinde, Selçuk Hâtun Câmii sokağında on dördüncü numaradadır.

Çatısı ahşapdan olup (H:1295-M:1877) istilasında yıkılmıştır. Yaptıranın, Çelebi Sultan Mehmet'in kızı ve Karaca Paşanın hanımı olduğu söylenmektedir.

74- AŞÛBE HÂTUN MESCİDİ:

Karaca Ahmet mahallesinde, Ağa Hamamı Bakkalı sokağında dokuzuncu numaradadır. Çatısı Ahşap olup bir minaresi vardır.

75- BEZİRİ HÂTUN MESCİDİ:

Bezirci Hatun mahallesinde Camii Şerif sokağında yirminci numaradadır.

Şah Melek paşanın hanımı Bezirci Hatun tarafından yapılmış olup Gazi Mihal Bey câmii yakınındadır ve çatısı ahşaptandır. (H:1295-M:1877) senesinde tüfenkçi Şeyh Bekir Hoca tarafından nahşi dergâhı olarak kullanılmıştır.

76- BÜLBÜL HÂTUN MESCİDİ:

Bülbül Hatun mahallesinde Tarla sokağında on ikinci numaradadır.

Bülbül Hatun adındaki bir hayır sahibi tarafından ahşap olarak yaptırılmış olup zamanla yıkılmış ve arsa haline gelmiştir.

77- SİTTİ HÂTUN MESCİDİ:

Sitti Hatun mahallesinde, Abacı Başı sokağında on ikinci numaradadır.

Çatısı bir kubbe olup bir minaresi vardır. Yaptıranın, (H:932-M:1526) tarihinde vefat eden Alaaddin Ali Cemali'i zenbilli'nin kızı olduğu söylenmektedir. Haraba yüz tutmuştur.

78- ÖMER BABA MESCİDİ:

Gazi Hoca mahallesinde Ağaç Pazarı caddesinde yüz üçüncü numaradadır. Ataullah Efendi tarafından câmii olarak yaptırılmış olup hâlen Ömer Baba mescidi adını alan yerdir ki, çatısı ahşaptandır.

79- KIYAK BABA MESCİDİ:

Çokalca mahallesi Kıyak caddesinde elli birinci numaradadır.

Çatısı ahşaptadır. Zâviye olmak üzre yaptırıldığı vakıflar muhasebe defterinde yazılıdır.

80- HELVACI BABA MESCİDİ:

Derviş Abi mahallesinde Helvacı Câmii sokağında on altıncı numaradadır ki, çatısı ahşapdadır.

81- KÖSEÇ BALABAN MESCİDİ:

Köseç Balaban mahallesinde Şifa Hamamı sokağında kırk birinci numarada olup çatısı ahşaptandır.

Minaresi zamanla yıkıldığı için eski temel üzerine (H:1316-M:1900) tarihinde yeni bir minare yaptırılmıştır. Kurşunlu fırın camii de derler.

82- TURGUT BEZİRGAN MESCİDİ:

Turgut Bezirgân mahallesinde, Ayşekadın sokağında beşinci numaradadır. Çatısı ahşapdan olup bir minaresi vardır.

83- NİŞDOĞAN MESCİDİ:

Nişdoğan mahallesinde, Arasta sokağında dördüncü numarada olup çatısı ahşapdandır.

84- KUNDUK OSMAN MESCİDİ:

Kunduk Osman mahallesinde Karaağaç çeşmesi sokağında on dördüncü numarada olup çatısı ahşapdandır.

Minaresi (H:1165-M:1751) depreminde yıkılmıştır. Aradan bir asır geçdikden sonra, yakınıdaki Hacı Mercimek mescidi minaresinin cemaat-ı İslamiye tarafından yıktırılmasına karar alınmış olup Şerefesi bu Cami'e hediye edilmiş olduğundan bunun minaresi (H:1298-M:1880) senesinde yeniden yapılmıştır.

85- ABDURRAHMAN MESCİDİ:

Abdurrahman mahallesinde Abdurrahman Câmii sokağında onuncu numaradadır.

Yapdıran, kimliği kadılar sırasında yazılı olan Seyid Ali oğlu Abdurrahandır.

Mescid, (H:957-M:1550) yılında yaptırılmış olup Çatısı ahşapdandır ve bir minaresi vardır.

(H:1165-M:1751) depreminde harap olduğu için Vakfının nâzırı olan Şeyh-ül İslam Seyid Murtaza Efendi tarafından tamir ettirilip kapısı üstündeki mermer levhada şu metin yazılıdır. (H:1166-M:1752)

ABDURRAHMAN MESCİDİ TARİHİ

Sadr-ı Rûm merhum Fâzıl Abdurrahman benam
Kılmış idi bu mubârek mescidi muhkem bina
Zelzele mesned olunca bu ibadetgâh dahi
Ser be hâk-i secde olup ref'ini etti reca
Nâzım-ı vakf-i Şerif Şeyh-ül islam-ı enam
Mazhar-ı tevfik-i Hak Yâni ki seyit Murteza
Emri ile bir sad iftikâr-ı mal vakf ile
Bir bina yapdı ki hakka etdi tahsil-i rıza
Şes cihâtı hub olup tarihe imdat eyledi
Oldu tâmir ile nev bu mescid-i ahsen bina H:1166-M:1753

86- FANFAN MESCİDİ:

Muradiye mahallesinde Ağa Hamamı sokağında yirmi beşinci numaradadır.

Fanfan Hasan Ağa tarafından yaptırılmış olup çatısı ahşapdandır ve haraba yüz tutmuşdur.

Yapdıran kişi, burnundan konuştuğu için bu ad ile ünlenmiştir.

87- DAĞDEVİREN MESCİDİ:

Hadım Firuz mahallesinde, Kışla Meydanı caddesinde Dağdeviren Zâde Mehmet Ağa tarafından yapdırılan mescit bir numaradadır. Zamanla harab olup arsa haline dönmüştür.

Yaptıranın kimliği bostancı başılar sırasındadır.

88- ZEHR-İ MAR MESCİDİ:

Taş Odalar mahallesinde Zehr-i Mar Câmii sokağında on sekizinci numaradadır.

Ahmet oğlu Zehr-i Mar Mehmet Bey tarafından (H:950-M:1548) yaptırılmış olan câmidir ki, çatısı ahşahdan olup bir minaresi vardır.

Yaptıranın, donanma serdarı olup (H:950-M:1543) tarihinde vefat ettiği Sicil-li Osmani'de yazılıdır.

Şeyh-ül İslam Ali Efendi ve Menteş Zâde Abdurrahim Efendi bu mescit alanında gömülüdür.

Yine, kadılardan Kefevi Hüseyin Efendi de ayni yerde gömülüdür. Kimlikleri, yerlerinde yazılıdır.

89- ÜSKÜFCÜ MESCİDİ:

Üsküfçü Hızır mahallesinde Eski Tophane caddesinde birinci numaradadır.

Üsküfçü esnafından Hızır adlı kişi tarafından yaptırılmış olup çatısı ahşapdandır ve bir minaresi vardır. Dinlence câmii de derler.

İslam cemaatı tarafından yıktırılan Zen-i Firuz mescidinin kapısının söğe taşları bu mescide hediye edilmişdir.

90- YÂKUP KİLÂRİ MESCİDİ:

Yâkup Kila'ri mahallesinde Sarıca Paşa caddesinde beşinci numaradadır.

Çatısı ahşapdandır (H:1305-M:1887) tarihinde tâmir edilmişdir.

91- KEBE YAPICI MESCİDİ:

Kebe Yapıcı mahallesinde, Kadirihane caddesinde Kebe yapıcı tarafından yapdırılan mescitdir ki, hâlen arsadır.

Alan içindeki okul da yıkılmış olduğundan, Vâli Ka'dri paşanın öncülüğü ile İslam cemaatı tarafından yaptırıldığı için Kadriye okulu olarak adlandırılmış olduğu yerinde anlatılmıştır.

Kebe yapıcı, secaadeci başı imiş.

92- PAPAZOĞLU ALİ EFENDİ MESCİDİ:

Turgut Bazirgân mahallesinde Dehâni Hurşid Efendi sokağında on beşinci numaradadır.

Çatısı ahşapdan olup bir minaresi vardır.

Aslında zâviye olarak yapılmışdır. Zamanla çatısı yıkılıp dört divar ve bir minaresi kalmışdır.

Bu durumu ben gördüm Sonradan onlar da yıkılıp arsa kalmışdı.

(H:1309-M:1891) senesinde ikinci ordu nakliye taburu binbaşısı Reşit Bey tarafından çatısı ahşap olarak yapılmış. Gereğinde harcanmak için bitişiğine bir de kahvehane yapılmışdır.

93- ŞAH MEHMET MESCİDİ:

Yancıkçı Şahin mahallesinde İstanbul Yolu caddesinde elli sekizinci numaradadır.

Çatısı ahşapdandır.

Ayşekadın hanı bitişiğindedir. (H:994-M:1585) tarihinde vefat eden Şah Mehmet, Bağdatlı Hamdi Efendi kabristanında gömülüdür. Mezar taşında farisi tarih yazılıdır.

94- YANCIKÇI ŞÂHİN MESCİDİ:

Yancıkçı Şahin mahallesinde Tüfenkçi Mehmet Ağa sokağında on dokuzuncu numaradadır.

Yancıkçı Şahin Ali Ağa tarafından yaptırılmıştır. Çatısı Çoktanberi yıkılmış olup yalnız bir minaresi vardır.

Yancıkçı sözünün heybeci esnafından demek olduğu Hançeri adlı Lûgatta görüldü.

95- YANCIKÇI ŞÂHİN MESCİDİ:

Karaca Bevvap mahallesinde Kanlı Pınar sokağında sekizinci numaradadır. Çatısı ahşapdan ise de, yıkılmışdır.

96- SABÛNİ MESCİDİ:

Sabuni mahallesinde Sabuni camii sokağında altıncı numaradadır.

Sabuncu esnafından Hacı Ali adlı kişi tarafından yaptırılmışdır. Çatısı kubbe olup bir minaresi vardır.

97- KAZASKER DÂVUD EFENDİ MESCİDİ:

Kıncı Fîruz mahallesinde, Vavlı Câmii sokağında dördüncü numaradadır. Vavlı câmii adıyla ünlenmişdir.

Nedeni de, son cemaat yeri divarına büyük boyda bir vav (9) harfi yazılmış olmasıdır.

Esmar-ul Tevârih'de Dâvud Efendi adında bir kazasker görülememişdir. Çatısı ahşapdan olup bir minaresi vardır.

98- SOFU İLYAS MESCİDİ:

Sofu İlyas mahallesinde Menzil Ahır caddesinde üçüncü numaradadır. Çatısı ahşapdandır.

99- KİREMİTÇİ HACI HALİL MESCİDİ:

Kiremitçi Hacı Halil mahallesinde Kiremitçi Hacı Halil Câmii sokağında onuncu numaradadır. Çatısı ahşapdandır.

100- SIKÇA MURAT MESCİDİ:

Sıkça Murat mahallesinde Paşa Kapısı caddesinde altmış dokuzuncu numarada olup çatısı ahşapdandır.

101- KIZIL MİNARE MESCİDİ:

Kızılminare mahallesinde Kızılminare Mescidi sokağında Zaganos subaşı tarafından yaptırılmış olup çatısı ahşapdandır ve bir minaresi vardır.

Zamanla harab olduğu için (H:1306-M:1890) senesinde Jandarma Subayları tarafından yardım toplanarak yeniden ahşap olarak yaptırılmışdır.

İlk yaptıran Zaganos Subaşı, mescit alanında gömülüdür. Adına Kızıl minare mescidi denir.

102- KÂTİP CÛ (CEV) MESCİDİ:

Kâtip cû (cev) mahallesinde Kâtip cû (cev) Câmii sokağında birinci numarada olup çatısı ahşapdandır.

103- ALTUNİ MESCİDİ:

Altûni mahallesinde, Altûni sokağında ikinci numaradadır. Çatısı ahşapdandır.

104- ARPACI HAMZA MESCİDİ:

Arpacı Hacı Hamza mahallesinde, Süpürgeciler caddesinde elli yedinci numaradadır. Çatısı ahşapdandır. Vakıflar muhasebe defterinde, arpacı Hamza üzerine kayıtıldır.

105- SİVRİ HİSÂRİ MESCİDİ:

Zincirli Kuyu mahallesinde Alaca çeşme sokağında otuz yedinci numaradadır. Vakıflar muhasebe defterine göre Sivri hisâri mescidi denir ki, çatısı ahşapdan olup bir minaresi vardır.

106- ALİ KUŞİ (KUŞÇU) MESCİDİ:

Ali Kuş mahallesinde Ali Kuşi camii sokağında elli altıncı numaradadır. Kabristanlık içinde kaldığı için senelerden beri arsa halindedir.

Bu mescidi, Fatih dönemi bilginlerinden olup (H:879-M:1474) yılı Şâbanının sekizinci 18 Aralık Pazar gününde vefat etmiş olan Alaaddin Ali Kuşçu tarafından yaptırılmış olması veya onun adına başka biri tarafından yaptırılmış olması zannolunur.

107- GAZAZ SALİH MESCİDİ:

Gazaz Salih mahallesinde Güllapcılar caddesinde üçüncü numaradadır.

Gazaz esnafından Salih adında biri tarafından yaptırılmış olan mescidin çatısı ahşapdan olup bir minaresi vardır.

108- ZEN-İ FİRUZ MESCİDİ:

Zen-i Fîruz mahallesinde Zen-i Fîruz Câmii sokağında sekizinci numaradadır.

Kaleiçinde Firuz Ağa camiini yapdıran Firuz Ağanın hanımı Mihr-i Nigâr hatun tarafından çatısı ahşapdan olarak yaptırılmışdır.

Muntazam bir minaresi var idi. (H:869-M:1464) yılında vefat eden Mihri Nigâr hatun zindan altında Tatar hanı kabristanında kocası Firuz Ağanın kabri yanında gömülüdür.

(H:1294-M:1877) istilasında çatısı yıkıldığı için minaresi de sonradan İslam cemaatı tarafından yıktırılarak kalıntıları satılmıştır. Kapısındaki söğe taşları ile üstündeki tarih taşı Kıyak da üsküfçü Hızır mescidine taşınmıştır. Tarih taşındaki ibare:

TARİH KİTABESİ

Men bena-ullah mesciden Firuz ağa
Mihr-i Nigâr hatun fi târih ihda
ve isneyn ve semanımae

109- KÜLAHDUZ ALİ BEY MESCİDİ:

Külahduz mahallesinde Uzun Kaldırım caddesinde elli dokuzuncu numaradadır. Zamanla

yıkılmış olduğundan arsası Ayşekadın hanı arkasındaki askeri sefer hanı ile birleşdirilmişdir.

110- FAZLULLAH PAŞA MESCİDİ:

Da'r-üs Siyâde mahallesinde Da'r-üs Siyâde Câmii sokağında beşinci numaradadır. Tabîb-i sultâni Fazlullah paşa tarafından yapdırılmışdır. Çatısı ahşapdan olup bir minaresi ve alanında imareti vardır. Yaptıranı Fazlullah paşa mescit alanında gömülü olup kimliği, mescidi yerinde yazılmışdır.

Esrar-ül Nokta adlı kitabın yazarı ve Şeyh-ül Ehber Muhiddin-i Arâbî'nin Füsus adlı kitabının yorumlayıcısı ünlü Tanrı bilimcisi Şeyh Emir Ali ile Tevkii Mustafa paşa bu mescidin mihrabı önünde gömülüdür.

Kimlikleri yerlerinde yazılıdır. Burada daha birçok ünlü kişiler gömülü ise de, (H:1295-M:1877) istilasında imaretin yıktırıldığı sırada bu taşlar da kırılmış olduğu için pek çoklarının mevcut olan kabirlerinden kimlikleri anlaşılamamıştır. Bunun için Da'r-üs Siyâde denmiştir.

111- ŞEHABEDDİN PAŞA MESCİDİ:

Kavaklı mahallesinde Tabutlu Câmii sokağında beşinci numaradadır. Çatısı ahşapdandır. Yapdıran, saraçhane köprüsünün ilk yapdırıcısı olan hadım Şehabeddin paşa ise de, mescit, Kavaklı mescit adıyla tanınmışdır.

112- ESKİCİ HAMZA MESCİDİ:

Eskici Hamza mahallesinde Abdullah Hamamı sokağında altıncı numaradadır. Çatısı ahşapdandır.

113-SADIK BABA MESCİDİ:

Hacı Mercimek mahallesinde Unvaplı Câmii sokağında onuncu numaradadır. Çatısı ahşapdandır. Zaviye olmak üzre yaptırılmış olup unvaplı camii olarak ünlenmişdir.

(H:1261-M:1845) senesinde nehirlerin örneği görülmemiş şekilde taşması sırasında yıkıldığını ben biliyorum.

Yapdıran Sadık Baba, camii kabristanında gömülüdür. Bitişiğindeki, yâni kapısına bitişik büyük çeşmenin su deposunu mirliva Hakkı paşa yıktırıp kalıntısını Gazi Hoca mahallesinde Ağaç Pazarı caddesinde yüz elli altıncı numaradaki İsmihan Sultan camii minaresinde kullandırtmışdır.

114- SEYFULLAH MESCİDİ:

Hacı Hallaç mahallesinde Süleymaniye Küçükpazarı caddesinde on beşinci numaradadır. Çatısı ahşap olup bir minaresi ve alanında bir medresesi vardır.

115- İBN-İ ARAP MESCİDİ:

İbn-i Arap mahallesinde İbn-i Arap Câmii sokağında on altıncı numaradadır. İbn-i Arap tarafından yaptırılmış olup çatısı ahşapdan ve bir minareli idi.

İstilada harap oldu ise de, II. Abdülhamit'in buyruğu ile çatısı yeniden yaptırılmış ve (H:1309-M:1891) senesinde tamamlanmıştır.

116- ATTAR HACI HALİL MESCİDİ:

Attar Hacı Halil mahallesinde Germe Kapı caddesinde altmış üçüncü numaradadır. Attar Abdullah oğlu Hacı Halil tarafından (H:860-M:1455) tarihinden yaptırılan mescidin çatısı

ahşapdan olup üstü kurşun kaplı ve bir minarelidir. Sonradan kurşun üstüne kiremit döşenmiş, böylece altı kurşun, üstü kiremit olarak ünlenmişdir. (H:1293-H:1876) tarihinde kurşunlarının Belediye tarafından alındığı söylenmektedir. Halen harab olup kapalıdır. Kapısı üstünde şu ibare yazılıdır.

ATTAR HACI HALİL

Bena hâz-el mescid-il mubârek Hacı Halil bin
Abdullah tâbiben en rızaullah sene sittin semânemie

117- DEBBAĞ HACI HALİL MESCİDİ:

Debbağ Hacı Halil mahallesinde Debağhâne caddesindedir. Çatısı ahşapdan olup bir minaresi vardır. Çatısı zamanla harab olduğundan Edirne eski bostancı başısı Dağdeviren oğlu Mehmet Ağa Zâde Abdulkadir Bey tarafından (H:1236-M:1820) tarinde çatısının yeniden yaptırıldığı kapısı üstündeki mermere yazılı düzensiz tarih şu şekilde belirtiyor.

DEBBAĞ HACI HALİL MESCİDİ KİTABESİ

Sâhib-ül hayrat debbağ Hacı Halil merhumun
Câmii vîrânı harab olmuş iken bir nice âm
Edirne bostancıbaşı zâde-i pâkizesi
Mîr Abdulkâdır ol sayi'i hayrattır müdâm
Yek nazarla etti ihyasına sarf-ı himmeti
Kıldı tecdiden bina bu camii ol nik-ü nâm
Mâşaallah bir ibâdetgâh-ı râna oldu kim
İnşaallah ola hayratı kabûl rüz-i Kıyâm
Nâşîr-i lûtf-u inâyet sâi'i ihyâ'ı din
Böyle zatlar mesnedinde feyizyâb ola müdâm
Çıkdı bir târih Asım yazdı dai'i kadim
Bârekallah oldu temam mu'idi âli makâm

118- ŞİKEMİ MEHMED EFENDİ MESCİDİ:

Orta Çukur mahallesinde Katip Câmii sokağında yirmi dokuzuncu numaradadır. Muradiye camii katibi Şikemî Mehmofmut Efendi tarafından yapdırılmışdır.

Ahşapdan olan çatısı zamanla harap olduğundan halen arsa durumundadır. Yapdıran, mescit alanındaki özel türbede gömülü olup mezar taşında şu yazı vardır:

MEZAR TAŞI KİTABESİ

Bakmayan çeşm-i basiretle mezarım taşına
Anlamaz hâlim benim tâ gelmeyince bâşına
Böyledir ba bed esince sarsar-ı tend-i ecel
Doldurur hâki cihanın dîde-i hun yaşına
Gitti hayfâ kim hatib-i câmi-i sultan Murat
Hüsn-ü hulk-u tab'ile erdikde yetmiş yaşına

119- KARACA AHMET MESCİDİ:

Eski Arabacı Ahmet, hâlen Karaca Ahmet mahallesinde Karaca Ahmet Mescidi sokağında yirmi dördüncü numaradadır. Vakıflar muhasebat defterinde bildirildiğine göre zeyrek Zâde

Ahmet Efendi mescididir ki, Karaca Ahmet mescidi olarak tanınmıştır.

120- NOKTACI ZÂDE MESCİDİ:

Mumhane mahallesinde Noktacı Zâde câmii sokağında on dördüncü numaradadır. Harap durumda olup bir minaresi vardır.

121- KARABULUT MESCİDİ:

Karabulut mahallesinde Karabulut camii sokağında onuncu numaradadır. Karabulut İbrahim Bey tarafından yapdırılmış olan mescid harap durumda olup bir minaresi vardır.

122- DERVİŞ ÂBİ MESCİDİ:

Derviş Abi mahallesinde Musalla Bakkalı sokağında olup çatısı ahşapdandır. On üçüncü numaradadır.

123- MİHALKOÇ MESCİDİ:

Mihalkoç mahallesinde Sultan Bayezid caddesinde beşinci numarada olup hâlen arsadır.

Yapdıran, Sultan Bayezid komutanlarından Malkoç Beydir. Sivas Vâlisi olmuş, (H:804-M:1402) tarihinde Timur muharebesinde esir olup, kurtuluşundan sonra vefat etmişdir.

124- HACI KILAĞUZ MESCİDİ:

Hacı Kılağuz mahallesinde Parmaklı Câmi sokağında otuz üçüncü numaradadır ki halk arasında parmaklı camii olarak söylenir. Çatısı ahşapdan olup bir minarelidir ve çatısı harapdır.

125- EMİR MESCİDİ:

Emir Mescidi mahallesinde Yıldırım caddesinde on altıncı numarada olup Emir Hüseyin adında bir kişi tarafından yaptırılmışdır. Çatısı ahşapdan ve bir minaresi vardır.

126- TAŞCI KASIM MESCİDİ:

Arpacı Hamza mahallesinde Süpürgeciler caddesinde yüz altıncı numaradadır. Taşcı esnafından Kasım adında biri tarafından yaptırılmıştır. Zamanla yıkılmış olup arsa halindedir.

127- BEYCE MESCİDİ:

Beyce mahallesinde Beylerbeyi Fırını sokağında birinci numaradadır. Çatısı ahşapdan olup bir minaresi vardır. (H:1103-M:1691) tarihinde defterdar Hacı Yusuf Efendi tarafından tamir edildiğinde Ferhenk sâhibi Şuuri bu tarihi söylemiştir.

BEYCE MESCİDİ TAMİRİ İÇİN TARİH (ŞUURİ)

Sâhib-i lutf-u kerem Yusuf efendi kim anın
Tâ ezel tab'ın Huda lûtf üzre takdir eyledi
Münhedim olmuŞ iken bu mâbedin her cânibi
Niyet-i hâlis ile bir hüsn-i tedbir eyledi
Yâni himmet eyleyip kıldı imaret hâliya
Kesb-i tahsil-i sevaba sâyu tevkir eyledi
Sâhib-i hayri sual etti Şu'urî hâtife
Bir nida erişdi ol dem hüsn-ü tâbir eyledi
Dedi târihini olur Yusuf efendi sa'yedüp
Bu mahalde mescidi mâliyle tâmir eyledi

128- MUYTAPLAR MESCİDİ:

Çarşıda Muytablar başında iki Kapılı Han caddesinde yüz altıncı numaradadır.

Yapdıran Hacı Mehmet Ağadır. Zaman içinde yıkılıp arsa haline dönüşmüşdür.

129- HAMİT BEY MESCİDİ:

Çarşıda Tavukçular Hanı yakınında İki Kapılı Han caddesinde yüz altıncı numaradadır.

İgne Fakih ve Hamid Bey mescidinin çatısı ahşapdandır.

130- TARAKÇILAR MESCİDİ:

Eskiden Tarakçılar mahallesinde, hâlen çarşıda yedi yol ağzında Yediyol Ağzı caddesinde doksanıncı numaradadır. Tarakçı esnafından Abdullah Efendi tarafından yaptırılmış olan mescidin bir kubbesi vardır.

Eskiden mahalle iken sonradan çarşıya dönüşmüştür. (H:1314-M:1898) de tamir edilmiştir.

131- AKPINARLI OĞLU MESCİDİ:

Küçük Arasta'da Sultan Selim caddesinde yetmiş yedinci numaradadır.

Akpınarlı oğlu hanın da cadde üzerindeki dükkanların havasında idi. Adı geçen hanın sonradan yapılması sırasında mahvolmuştur.

132- ARABACILAR MESCİDİ:

Zindan altında Germe Kapı caddesinde on üçüncü numaradadır.

Arabacı esnafı tarafından Tatar han kabristanına bitişik kahvehanenin havasında yaptırılan mescidin çatısı ahşapdır.

133- SAÇLI ALİ MESCİDİ:

Eskiden Saçlı Ali mahallesinde, halen Mihal köprüsü yanında olan ve hükümet tarafından satın alınıp yıktırılan su değirmenleri yakınında orta parça denilen arazinin ortasında yirmi ikinci numaradadır.

Mahallesi dağılıp yok olmuş ve çatısı yıkılmış ise de, temelinin izleri mevcuttur.

134- KARACA HACI HALİL MESCİDİ:

Önceleri Karaca Hacı Halil, Şimdi AyaÏstirati mahallesinde Keçeciler kapısı caddesinde, kırk dokuzuncu numaradadır.

Çatısı kubbe ise de, yıkılıp iki divarı kalmıştır. Kaleiçinde Keçeciler kapısı içinde olup alanı kabristandır.

135- KÂHTALU MESCİDİ:

Önceleri Kâhtalı, hâlen Ayaistirati mahallesinde sıvacı oğlu sokağında on ikinci numaradadır.

Manyas kapısı içinde olup çatısı kubbe ve bir minaresi var ise de, zaman ile harab olup hâlen divar ile çevrili haldedir.

136- KÖHNE KADI MESCİDİ:

Önceleri köhne kadı, hâlen Aya Nikola mahallesinde Kaleiçinde dibek sokağında on altıncı numaradadır.

Köhne kadı adıyla ünlü Mehmet Efendi tarafından yapdırılmış olup hâlen arsadır.

137- KÜÇÜK ESKİ CAMİ:

Tahtakale'de Küçük Eski Câmi sokağında numaradadır. Küçük Ayasofya kilisesi olduğu halde, fetihten sonra I. Murad buyruğuyla mescide çevrilmiş ise de (H:1165-M:1751) depreminde yıkılmıştır.

138- MEHMED AĞA MESCİDİ:

Mehmed Ağa mahallesinde Mehmet Ağa Câmii sokağında on dördüncü numarada bulunan mescid arsa durumundadır.

139- MESCİD:

Cafer Ağa mahallesinde Beylerbeyi caddesinde yirmi dördüncü numaradadır.

Ekmekçi fırını ile birleşiktir. Çatısı ahşapdandır.

140- VİRAN CAMİ MESCİDİ:

Kazaz Salih mahallesinde Viran Câmii sokağında on üç numaradadır.

Çatısı ahşapdan olup bir minaresi vardır. (H:1165-M:1751) depreminde minaresinin Şerefesinden yukarı kısmının etkilenip yerinden oynadığı görülmektedir.

Önceleri zaviye olmak üzre yaptırılmışdır. Çatısı (H:1263-M:1846) senesinde yıkılmış olup bir minaresi durmaktadır. Uzun yıllar harab halde kaldığı için Viran câmii adı verilmişdir.

141- MESCİD-İ ŞERİF:

Meydan mahallesinde Arnavut Bayırı sokağında on altıncı numaradadır.

142- MESCİD-İ ŞERİF:

Bezirci Hatun mahallesinde Medrese sokağında otuz yedinci numaradadır.

143- MESCİD-İ ŞERİF:

Yıldırım Bayezid mahallesinde imaret caddesinde on beşinci numaradadır.

144- MESCİD-İ ŞERİF:

Kum mahallesinde Câmii Şerif sokağında yirminci numaradadır.

145- MESCİD-İ ŞERİF:

Bat pazarında çilingirler caddesinde yirmi ikinci numaradadır. Çatısı ahşapdandır.

146- GENDİMKÛB MESCİDİ:

Gendimkûb (Buğday dövücü) mescidi Tahmis de Saraçlar Câmii sokağında beşinci numaradadır.

Büyük yangında yıkılmış olup arsa halindedir.

147- MESCİD-İ ŞERİF:

Kaleiçinde Keçeciler Kapısı caddesinde otuz dokuzuncu numaradadır. Bitişiğinde fırın vardır. Arsa halindedir.

148- MESCİD-İ ŞERİF:

Kaleiçinde önceleri Kemer avlu, Şimdi Aya Nikola mahallesinde Kemer avlu odaları sokağında sekizinci numarada olup halen arsadır.

149- MESCİD-İ ŞERİF:

Kaleiçinde Panaiye mahallesinde Balıkpazarı caddesinde elli bir numarada olup halen arsadır.

150- MESCİD-İ ŞERİF:

Kaleiçinde Panaiye mahallesinde Keçeciler kapısı caddesinde on birinci numarada olup divarla çevrili arsadır.

151- . . .

Kaleiçinde, Kale Kapısı Fırını sokağında on birinci numarada, yani bayırbaşı denilen sokak üzerinde bulunan tekge ve çeşme ile beraberdir.

Tahrir kalemi defterinde "tekge ve çeşme ile beraber" Şeklinde kayıtlıdır.

Ermeni toplumunda Bantik oğlu Ohonnesin dokuz numaralı evi ile bitişiğindeki on bir numaralı çeşme arasında yapılmışdır.

Zaman geçişi içinde yıkılıp arsa tarafından çeşme ile beraber evlerine katılmasına çalışılmaktadır.

Evin, (H:1251-M:1835) senesi cemadıl ûla tarihli ve Yusuf Ağa Zâde Mevlâna Mehmet Mümir Efendi mührü ile mühürlemiş sahiplik belgesi veya Şer'i mahkemedeki kayıt gereğince dört tarafı ve temiz suyu araştırılır ve soruşturulur ise işin esası meydana çıkar.

152- TOPÇU KIŞLASI CAMİİ:

Saray ovasında Topçu Kışlası içinde Sultan II. Abdülhamit'in buyruğu ile (H:1307-M:1889) tarihinde yaptırılmışdır ki, tamamlanmasına Halid Efendi Şu tarihi söylemiştir.

Tarih, Vakıflar kalemi kayıtlarından alınmışdır.

TOPÇU KIŞLASI CAMİİ İÇİN HALİD EFENDİNİN SÖYLEDİĞİ TARİH

İmam-ı câmi-i izz-ü şeref Abdülhamit han'ın
Safvet-i leşker-i adliyle âlem serteser doldu
Hatib-i minber-i ihsânıdır âsâr-ı hayratı
Furug-u şevketiyle mahfel-i millet Ziya buldu
Bu târihe verir bedr-i felek câize Hâlit
Cünd-ullaha bu mâbed ve mehter bir mutâf oldu

153- ALAGÖZ MEHMET EFENDİ MESCİDİ:

Kaleiçinde Alagöz Mehmet Efendi okul ve beraberinde câmii olarak yapılmışdır.

Yapdıran, defter emîni olup Bosna defterdarlığı verilerek İstanbul'dan uzaklaştırılıp Edirne'ye geldiğinde bostancı Hoca Sinan paşa (H:1067-M:1656) tarihinde ölümüne sebep olmuşdur.

154- BAZİRGÂN BALİ CAMİİ:

Kaleiçinde Bazırgâm Bâli mahallesinde okulla beraber câmidir ki, hâlen yıkılmıştır.

155- TAKYECİ KARA BÂLİ CAMİİ:

Kaleiçinde Takyeci Karabali mahallesinde mektep ile beraber idi. Hâlen yıkılmışdır.

156- HACI PERVANE CAMİİ:

Kaleiçindeki Hacı pervane camii hâlen yıkılmışdır.

157- EBÜL FAZL MEHMET EFENDİ CAMİİ:

Kaleiçinde Ebül Fazl Mehmet Efendinin yaptırmış olduğu okul ve camiidir ki, hâlen yıkılmışdır. Yapdıran, Kazasker İdris-i Bitlisi'nin oğlu baş defterdar Ebül Fazl Mehmet Efendidir. İstanbul'da tophane yokuşundaki camiinde gömülüdür.

158- DİVANE SİNAN CAMİİ:

Kaleiçinde okulla beraber olan camiidir ki yıkılmıştır.

159- DENİZLİ ZÂDE CAMİİ:

Kaleiçinde Denizli Zâde Ahmet Efendi mescididir ki, yıkılmışdır.

160- İSA ZÂDE CAMİİ:

Kaleiçinde eskiden İsa Fakih ve Şimdi paşa Kaçamos mahallesindedir ki, hâlen yıkılmışdır.

Yapdıran, Edirne kadısı olup Kadılar sırasında yazılmışdır. Defterdar da olmuştur.

161- KADI ABDÜL VAHHAP CAMİİ:

Kaleiçinde olup hâlen yıkılmışdır.

Yapdıran, İzmir kadısı iken (H:930-M:1523) tarihinde vefat edip Edirne'de Sultan camii yakınında babası Şeyh-ül İslam Abdül Kerim Efendinin okulunda gömülüdür. Kimliği sultan II. Bayezid dönemi bilginleri sırasında yazılıdır. Abdülvahhap hayâlidir.

162- NAZIR SEYİT MEHMET EFENDİ CAMİİ:

Nâzır Seyid Mehmet Efendi camiidir ki yıkılmıştır.

163- MUSTAFA ÂTİF EFENDİ CAMİİ:

Kaleiçinde, Mustafa Âtıf Efendinin yaptırmış olduğu mektep ve câmii yıkılmıştır.

164- MUSTAFA ÂTIF EFENDİ CAMİİ:

Mustafa Atıf Efendinin okulla beraber câmiidir ki yıkılmışdır.

RAVZA-T-UL TEKÂYA VE ZEVÂYA DER EDİRNE
(EDİRNE'DE BULUNAN TEKYE VE ZAVİYELER BAHÇESİ)

1- MEVLEVİ DERGÂHI:

Muradiye mahallesinde Muradiye câmii avlusunda dördüncü numaradadır. (H:843-M:1439) tarihinde Sultan II. Murat tarafından yapılmasına buyruk verildiği, Sehaif-ül Ahbar'da yazılıdır. Ayrıntıları Muradiye câmii sırasında yazılmıştır.

2- SEZAİ DERGÂHI:

Hacı Hallaç mahallesinde Süleymaniye küçük pazarı caddesinde otuz beşinci numaradadır.

Çatısı ahşapdan olup bir minaresi vardır. Gülşeni tekgesidir Hadayik-ül Haikaik Fi Tekmilet-ül Şekayik, Şeyh şık Efendiyi anlatırken "iş bu zaviyeyi başlangıçta Şah Melek yaptırıp adına uyularak Şah Melek zâviyesi denmekle tanınmışdır.

Şeyh şık Efendi Mısırdan dönüşünde bu zâviyede Gülşeni ayini yapmaya başladığını bildirdiğine göre, tekge'nin adının o zaman gülşeni tekyesine çevrildiği anlaşılmaktadır.

Sonradan Ekmekçi Zâde Ahmet paşa noksansız olarak onartmış ve noksanlarını tamamlatmıştır.

Yine harab olmaya yüz tuttuğu için (H:1041-M:1631) tarihinde İsa dede adındaki kişi binasını yenilemiştir.

Daha sonra Şeyh Sezâi'nin soyundan Sadık Efendi (H:1153-M:1740) tarihinde temelinden yıktırıp yeniden yaptırmış ve dönemi Şairlerinden Örfi Ağa şu tarihi demişdir:

TARİH

"Görünce örfi dedi pâk tarih,
yapıldı ehl-i zikrullah için câ" (H:1154-M:1741)

Kapısı üstündeki tarih (H:1165-M:1751) olduğuna göre, on iki sene sonra yine tamir edildiği anlaşılmaktadır.

Sezai hazretlerinin kabri üzerindeki kubbeyi (Belgratlı Kâmil Ahmet paşa), ki değişik bir çok görevlerde bulundukdan sonra Edirne'de sürgün bulunduğu sırada yaptırmıştır.

Kimliği, Halefet-ül Ruesa arasında yazılmışdır.

(H:1286-M:1869) tarihinde kafes Şeklinde eksiksiz olarak tamir edildikten sonra (H:1305-M:1887) tarihinde yine onarılıp Vali Hacı İzzet Paşa bir tarih söylemişdir.

HACI İZZET PAŞANIN TAMİR TARİHİ ŞİİRİ

Sezadır Levh'a nakşetse kalem tarihini İzzet
Sezâi dergehin sultan Hamit han eyledi ihya
"Tamamı 6 beyittir. Orijinal metin C:1 S:72"

Avlusundaki Şadırvanı (Peşteli) Mustafa Efendi yapdırmış, üzerinde Nazîra Efendinin bu tarihi yazılıdır:

NAZİRA EFENDİNİN SÖYLEDİĞİ TARİH

Rumelinin âb-ı rûyi Mustafa el hur peştevi
Yapdı bu havzu giderken hacce izzü şân ile
Geldi bâ tevfik-i Bâri yazdı tarihin Nazir
Oldu ihya tekye-i vâla bu şadırvan ile H:1166-M:1751

3- KADİRHANE DERGÂHI:

Sevindik Fakih mahallesinde Kadirihane caddesinde yirmi sekizinci numaradadır. Bazirgân Hacı Mehmet Efendi adındaki hayır sahibinin Kadiri tarikatı Şeyhlerinden (H:1053-M:1643) tarihinde vefat eden İsmail Rûmi için yaptırmıştır. (H:1159-M:1746) senesi recebinde çıkan büyük yangında yanmışdır. Vezir-i âzam Muhsin Zâde Mehmet Paşa (H:1187-M:1773) senesinde yeniden yapdırmışdır. Bitimine, Şairler arasında yazılmış olan Ali Senayi Efendi Şu Şiiri söylemiştir.

ALİ SEVAYİ EFENDİNİN TARİH BEYTİ

Geldiler üçler Senayi bu makamı göricek
Dediler târih-i mekabir ziyaretgâhdı
(Şiirin tamamı için Orijinal metin S:73-74'e bakılır.)

(H:1273-M:1856) tarihinde yaptırılan tamirine Edirne evkaf muhasebecisi Ayni Efendi şu tarihi demişdir.

EDİRNE EVKAF MUHASEBECİSİ AYNİ EFENDİNİN TAMİR TARİH BEYTİ

Dediler birleşip Al-i abâ târihine ayni
Vücut buldu bu gün ya Hû himemle Kadrihâne
(Şiirin tamamı Orijinal metin C:1 S:74)

(H:1305-M:1887) tarihinde II. Abdülhamit emriyle yıktırılarak yeniden ve dayanıklı olarak yaptırılmışdır.

Vali Hacı İzzet Paşanın bu yapılış için söylediği tarih mermer levhaya yazılıp kapısı üstüne asılmışdır.

VÂLİ İZZET PAŞANIN TARİH BEYTİ

Pîr-ü bernâ ezber etsün bu duayı izzetâ
Hak tealâ eyleye ömer-ü humâyûn-un Mezîd
Sâlikâne müjde bu târih-i cevherdâr ile
Yapdı dergâhı cediden hazreti Sultan Hamit
(Şiirin tamamı Orijinal metin C:1 S:74)

Sultaniye kalesi karantina memuru Edirneli Halil Feyzi Efendi de şu tarihi söylemişdir:

EDİRNELİ HALİL FEYZİ EFENDİNİN TARİH BEYTİ

Yazılsa bâ bena Feyzi sezadır cevherin târih
Ne âla bu makamı kıldı han Abdülhamit inşa
(Tamamı Orijinal metin C:1 S:74-75)

Çatısı ahşapdandır. Cuma namazı kılınabilmesi için minberi de vardır. Edirne vilayeti matbaasında basılan (H:1310-M:1892) senesi İl yıllığının yüz doksan ikinci sayfasında bu dergâh şu şekilde anlatşlşr:

[Rumeli'de Kadiri tarikatını yapmakla görevli olan İsmâil-i Rûmi Edirne'yi Şereflendirip bilginlerden Edirne nakib-ül eşrafı Musa Efendinin oğlu Bazirgân Hacı Mehmet Rûmi Efendiyi irşad etdi.

Konağının dergâha vakfedilmesine manevi görevli olduğunu söyledi: O da (H:920-M:1514) tarihinde dünya işlerinden el çekerek adı geçene uyup tarikat yolunu tamamlayıncaya kadar iki seneye yakın bir süre İsmail-i Rûmi Edirne'de Şeyhlik edip (H:920-M:1514) tarihinde Rumeli'nin başka taraflarına gitmişdir. Adı geçen dergâhın Şeyhliği dergâhın yapıcısına verilmişdir. Onlar da otuz sene postta oturup (H:952-M:1545) tarihinde vefat edip hangâh içindeki özel türbeye gömülmüşdür.

(H:1115-M:1703) tarihinde, yâni dergâhın yapılışından yüz doksan sene sonraki büyük yangından hangâh da yanmışdır.

Sultan III. Ahmet döneminde yeniden yapdırıldığı bildirilmiş ise de, bu ifâde işin doğrusuna tümüyle aykırıdır.]

Şöyle ki:

Hadikat-ül Cevâmi'nin ikinci cildinin altmış yedinci sahifesinde yazıldığına göre, İsmail Rûmi'nin aslı Tosyalıdır. Oradan İstanbul'a geldikden sonra tophane yakınında Kadirihâne mescidini yapdırmışdır. Ölümü üzerine şu tarih söylenmişdir:

(Kıldı İsmail Efendi nakl-i gülzar-ı cenan (H:1053-M:1643) Sicil-li Osmâni'nin birinci cildinin 353 sayfasında adı geçenin anlatılışında: (Rûmi İsmail Efendi Şeyh Burhaneddin Efendinin halifelerinden olup Mısırda oturan Mustafa oğlu Ahmed'in halifesidir. Kadiri Şeyhlerinden olup (H:1053-M:1643) de vefat etdi. Tophâne'de Kadirihâneyi (H:1041-M:1631)'de yapdırılmış. Orada gömülüdür.) denmektedir.

Bunlar, yıllıkda yazılanla karşılaştırıldığı zaman İsmail Rûmi'nin İstanbul'daki Kadiri dergâhını yaptıramadan yüz yirmi bir sene önce Edirne'ye gelerek Bazirgân Mehmet Efendiyi irşad etmiş ve Edirne dergâhını yapdırmış olduğu sonucu çıkıyor ki bunun, doğru olamayacağı ortaya çıkıyor.

Bununla beraber, büyük yangın da, (H:1115-M:1703) senesinde olmayıp (H:1159-M:) tarihinde olduğundan, dergâhın yapılması, III. Ahmet döneminde olmayıp Sultan III. Mustafa dönemindedir.

İsmail Rûmi'nin Edirne'de kurduğu Kadiri dergâhı da, bu dergâh olmayıp, Hadım Firuz mahallesinde kışla meydanında üçüncü numaradaki yediler tekgesi olduğu araştırma sonunda anlaşılmıştır.

Buna göre yıllıkda yazılanların doğrulukla ilgisi olmadığı ortaya çıkmış oluyor.

Kamus-ul lam, adı geçen Şeyhin ölüm tarihini (H:1041-M:1631) senesi olarak göstermiş ise de, bu tarih, tophanedeki tekgenin yapılış tarihi olup vefat tarihi (H:1153-M:1740)'dir.

Enis-ül Müsâmirin bu tekyeyi yazmamış.

4- KABULİ DERGÂHI:

Hazinedar Sinan Bey mahallesinde Kabûli Baba sokağında altıncı numradadır.

Şairler sırasında kimliği yazılı olan Şeyh Mustafa Kabûli Efendi tarafından (H:1231-M:1815) senesinde Rufai tekgesi olmak üzere yapdırılmış olduğunu kapısı üstündeki tarih göstermektedir.

KABULİ DERGÂH KİTABESİ

Şeyh Kabuli Mustafa ki bende-i âl-i Resûl
Bâ işaret mürşid-i râh-ı sâdâd dil-i sevad
Bende-i Ahmet Rufâi aşkına bu tekgeyi
Eyledi binâ ki nâmı tâ KIYAMET ola yâd
Söyledi târih-i tâmın Sûb-i Hak'dan mülhemân
Bab-ı vaslın eyledi Hak âşıkan için küşat

Yapdıran, dergâh alanında gömülüdür.

Dergâh, zaman içinde yıkılmaya yüz tutmuştur. İkinci Ordu Komutan Vekili Mahmud Hamdi paşanın durumu İstanbul'a duyurması üzerine, Sultan II. Abdülhamid'in buyruğu ile temelinden yıkılarak (H:1310-M:1892) senesi zilgadesi sonunda temeli atılıp (H:1310-M:1892) senesi Rebiül evvelinin on sekizinci Perşembe günü tamamlanmış olarak açılış töreni yapılmışdır.

O sırada bu kitabı yazan fakir (Ahmet Badi Efendinin kendisi) Şu manzun tarihi yazdı.

TARİH

Küşâdında düşürdü bendesi Bâdi de bir târih
Güzel dergâh-ı vâlâ yapdı şahinşâh-ı mülk ârâ

5- SAÇLI İBRAHİM EFENDİ TEKYESİ:

Hıdır Ağa mahallesinde eski Tophane caddesinde yirmi birinci numaradadır.

Eskiden (Dizdar Zâde), sonradan (Şadırvanlı tekge) ve bugün saçlı İbrahim Efendi tekgesi adıyla ün yapmışdır.

Aslında Tebrizli (... Çelebi) adlı kişi, Üsküdarlı Mahmut Hudayi Efendi halifelerinden (Dizdar Zâde Ahmet Efendi) için yaptırmış idi.

Çatısı ahşapdan olup bir minaresi vardır. Ahmet Efendinin (H:1032-M:1622) cemazie ahiresinde ölümü üzerine adı geçen zaviye yakınına gömülüp üzerine ahşapdan bir türbe yapılmış idi.

Yerine, yine Mahmut Hudayi Efendi haliferinden Kostamonili Şeyh Halil Efendi atanmıştı.

O da (H:1038-M:1628) tarihinde vefat edip zaviye kapısı yanına gömülerek üzerine diğer bir türbe yapılmıştır.

Yerine, Üç Şerefeli camiinde kırk-elli seneden beri hatip olan Ahmet Efendi atanmış ise de, O da (H:1048-M:1638) senesinde Remezan bayramının birinci günü vefat edip İstanbul yolu kabristanına gömülmüşdür.

Yerine, yine Mahmut Hudayi Efendi tarafından Silistrede halife olan (Saçlı İbrahim Efendi) gelmiştir. Kimliği Şeyhler sırasındadır.

Daha sonraları Şeyhlik görevinin kimlere verildiğine dair bilgi elde edilemedi. (H:1275-M:1858) senesinden (H:1295-M:1878) senesine kadar zâviyenin Şeyhliği Şeyh Râşid Efendi adında bir ümmi (cahil)'nin elinde olup ayni sene Rusların Edirne'yi istilası sırasında tekge yıkılmış, Şeyh de ölmüşdür.

Kural olarak Şeyhliğin oğluna verilmesi gerekirken yetersiz olduğu için İstanbul'dan merkez Şeyhi Zâde Adil Efendi atanmışdır.

II. Abdülhamit, bu dergâhın yıkık halde kalmasını istemeyip yeniden yapılmasını buyurmuştur. (H:1308-M:1890) senesi rebi-ül âhir'inin ikinci Cuma günü açılış töreni yapılmışdır. Buna, Vali Hacı İzzet Paşa şu tarihi söylemişdir:

HACI İZZET PAŞA TARİH BEYTİ

Bir mübeşşir geldi İZZET verdi târihin haber
Saçlı İbrahim efendi dergehi oldu temam
(Şiirin tamamı Orijinal metin C:1 S:77)

Tarih mısraı fakir yazarın, (Ahmet Bâdi Efendinin) öbürleri Hacı İzzet paşanındır. Avlusunda Şadırvanı olduğundan Şadırvanlı tekge de denir. Minaresinin yarısı (H:1165-M:1751) depreminde yıkılmış, öbür yarısı da yıktırılmışdır.

6- ÇOBAN ALİ EFENDİ TEKGESİ:

Karabulut mahallesinde, Karabulut caddesinde kırk dokuzuncu numaradadır.

Başka bir adı da, (Pazar) tekgesidir. Uşşaki tarikatı Şeyhlerinden Karamanlı Şeyh denmekle tanınan Mustafa Efendinin halifesi (Şeyh İbrahim Efendi) için zaviye olmak üzere (Debbağ Hacı Ramazan) adındaki kişinin (H:1020-M:1611) senesinde yaptırdığı câmidir.

Şeyh İbrahim (H:1024-M:1615) yılında vefat etmiş ve câmii yakınına gömülerek üzerine ahşapdan bir türbe yaptırılmışdır. Sokak üzerindeki pencere yanında ki kabir bu kişiye aittir.

Câmii, (H:1040-M:1630) yılında tamamen yanmış, Saray Ağası Mustafa Ağa tarafından ayni yılda ahşapdan olarak yeniden yaptırılmışdır.

Buraya kadar verilen bilgi Enis-ül Müsamirin'den alınmışdır. Beratlarında, bu tekge'nin Hasan kızı Havva hatun zaviyesi olduğunu, (H:1310-M:1892) tarihinde bu tekge'nin Şeyhi Mehmet Efendi söylemişdir.

Bâzı kişilerce tekge, (H:1115-M:1703) senesinde meydana gelen Edirne Vak'asının oluşuna başlıca neden olduğu, Sehayif-ül Tevarih'de yazılı olduğu gibi, Vâni dâmadı Şehid Şeyh-ül İslam Erzurumlu Seyid Feyzullah Efendinin evi üzerine yapılarak, o dönemde beylerbeyi tekgesinde uşşaki ayini yapmakda olan Çoban Ali Efendi için zaviye olarak yaptırdığına dair verilen bilgiler hayal ürünüdür.

Doğrusu, Enis-ül Müsâmiri'nin bildirdikleridir.

(H:1295-M:1878) istilasında temelinden yıkıldığı için II. Abdülhamit'in isteği ile câmii olarak yeniden yaptırılmış ve minber eklenmiştir.

(H:1308-M:1890) senesi Rebiül Evveli'nin yirmi sekizinci günü açılış töreni yapılmıştır. Bunun için Vali Hacı İzzet Paşa şu tarihi söylemiştir:

VELİ H. İZZET PAŞA TARİH BEYTİ

İzzetâ imdâd-ı çâr ektapla tarihdir
Kıldı tecdiden bina bu tekgeyi Sultan Hamit

7- SABUNİ DEDE TEKYESİ:

Sabûni mahallesinde Postahane sokağında yirmi dördüncü numaradadır.

Eskiden (Birinci), bugün (Veli dede) veyahut (Şerefeddin Efendi) tekgesi demekle tanınır.

Yapdıranın adı ile binasının tarihine dair bilgi elde edilememiştir.

Ancak, Sultan II. Muradın yapdığı çağrıya uyarak Edirne'ye gelen Hacı Bayram-ı Veli'nin bu tekgede misafir olup hatta burada bir de erbain çıkardığı söylenmekte olduğuna göre, bu makamın eski bir dergâh olduğu anlaşılmaktadır. Enis-ül Müsâmirin'de, binasının tâmire muhtaç olduğundan (H:1035-M:1625) sıralarında Hacı Kenan adlı bir kişi tarafından yeniden yaptırıldığı ve (H:1046-

M:1636) tarihinde Şeyhi de uzun yıllardan beri bu zaviyede Şeyh olan Veli dedenin oğlu Mehmet Efendi olduğu bildirilmişdir. (H:1159-M:1746) senesi recebinde meydana gelen büyük yangında tamamen yanmıştır.

O tarih de, Şeyhi bulunan (Ahmet Müsellem) Efendi aracılığı ile (H:1161-M:1748) yeni başdan yaptırılmış olduğu, adı geçen Müsellem Efendinin yazmış olduğu ve mermer levha ile üstüne asılmış bulunan şu şiirden anlaşılmaktadır.

AHMET MÜSELLEM EFENDİNİN ŞİİRİNDEKİ TARİH BEYTİ

Dilkûşâ pâk-i musaffa Ahmed âbâd-ı reşat
Devrile huld-i cenâne döndü bu âlâ bina
(Tam metin için Orijinal metin C:1 S:78) H:1161-M:1748

Avlusundaki şadırvan (H:1185-M:1771) senesinde yapılmıştır. Şeyh Müsellem Efendi Zâde Vefa Efendi bunun için şu tarihi demişdir.

TARİH[30]

Teşnegâne çıkdı üçler dediler târih Vefa
Bu sebilden âb-ı sâf iç oku bir kez fâtiha H:1185-M:1772

(H:1186-M:1772) tarihinde vezir-i âzam Muhsin Zâde Mehmet Paşa tamir edip bir de minare eklendiği için Mevlevi Hacı Mehmet Sâib Efendi şu târihi demişdir.

TARİH

Cevheri harf ile Sâip nâsâ tebşir eyledi
Oldu rûşen her zaman bu tekyegâh-ı gülşenî H:1186-M:1773

Şairlerden Şâhi de şu tarihi demişdir.

TARİH

Geldi tebrike erenler Şeyhiyâ târih ile
Evliya meydanı hakka oldu cennet gülşeni H:1186-M:1773

Dönemi Şairlerinden Örfi Mahmut Ağa da şu tarihi söylemişdir.

TARİH

Ezanı gûş edenler dedi târih
Taalâ şâne Allah-u ekber H:1168-M:1755

Tekye'de Şeyh olan Vefa Efendi de şu tarihi demiştir.

TARİH

Bende-i pîran Vefa târihini
Fikr ederken eyleyüp dilden şumar
Geldi lâ ilâhe illallah deyüp
Dâr-ı tevhid oldu gülzâr-ı hezâr H:1186-M:1773

30- Bu tarih şi'irlerinin tamamı için Orijinal metin C: 1 S: 78-81'e bakılabilir.

(H:1295-M:1878) istilasında temelinden yıkıldığı için vilayet düyun-u umumiye nazırı Trabzonlu (Rahmi) Efendinin öncülüğü ile (H:1301-M:1883) tarihinde yeni olarak yaptırılmışdır.

Çatısı ahşapdan olup bir minaresi vardır. Şeyhi, Şerefeddin Şuvayb Efendidir. Şairler arasında kimliği yazılıdır.

Müsellem ve Vefa Efendiler yakınındaki türbede Veli dede ile oğlu Şeyh Mehmet Efendi ve taşlık müderrisi Seyfeddin Efendi yakınındaki türbede gömülüdür.

Tarih Şiirlerinin tamamı için aşağıdaki sayfalara başvurulabilir.

8- SİVASİ TEKYESİ:

Saruca Paşa mahallesinde Çukur Çeşme sokağında on beşinci numaradadır.

Sivaslı Abdülaziz Efendi tarafından yaptırıldığı söylenmektedir. Abdülaziz Efendi ile oğlu tekge alanında gömülüdür. Kimlikleri bilginler ve Şeyhler arasında yazılıdır.

9- HACI MEMİ TEKYESİ:

Kebeyapıcı mahallesinde Tekye sokağında birinci numaradadır.

Kadiri dergâhı olan bu bina Hacı Memi adlı bir kişi tarafından yaptırılmıtır.

Enis-ül Müsâmirin'de bu tekyenin (H:1000-M:1591) tarihinden sonra Üç Şerefeli eski nâzırı Dimetokalı Zâdeye ve onun vefatından sonra oğluna verildiği bildirilmektedir. Ancak, adları yazılmamıştır.

(H:1260-M:1844) tarihinden sonra bu tekgeye Şeyh Nuri adında cahil biri Şeyh olmuş ve bunun ölümünden sonra terlikçi (Derlikci) esnafından Salih Şeyh olmuştur.

(H:1295-M:1878) istilasında tekye harab olduğu gibi, Şeyhi olan Salih de, Ankara'da Hacı Bektaş Veli dergâhına gidip oraya intisap etmişdir. Oradan Bektaşi Babası olarak Edirne'ye dönmüştür.

Burada, Kadiri dergâhın Bektaşi tekyesi olarak yeniden yaptırmayı başarmış olup bitimine tarikat yoldaşlarından Hasan Hulki şu tarihi söyleyip mermere yazdırarak kapısı üstüne konmuştur.

HACI MEMİ DERGÂHI TAMİR KİTABESİ TARİH BEYTİ

İki erler çıkıp yardımcı Hulki sarf edüp güher
Bu ziba hânıgâhı sa'yile yapdırdı defterdar
(Şiirin tamamı Orijinal metin C:1 S:8)

Tarih, (H:1301-M:1883)'dir.

Bu tekye, vilayet defterdarı Mustafa Naili Efendinin öncülüğü ile toplanan yardımla yapılmıştır.

Tamamlanmasından sonra mânevi bir ödül olarak kendisi görevden alınmış, Salih Baba da Bursa'ya gönderilmiş ve orada vefat etmiştir.

(H:1309-M:1891) Rebi-ül Evvelin'de dergâh, eskiden olduğu gibi Kadiri âyini yapılmak üzere İstanbul'dan iyi huy sahibi Rufâi Şeyhi Üsküdarlı Ahmet Efendiye verilmiştir.

10- ŞEYH DAVUDİ EFENDİ TEKYESİ:

Sevindik Fâkih mahallesinde Şeyh Davud Efendi sokağında üçüncü numaradadır.

Tekye'de Nakşi ayini yapılmaktadır. Tanzimattan sonra Şeyh Davud efendiye, Söke nahiyesinde dağıtılan Bektaşi tekyelerinden (Hacı baba) tekyesi verilmiştir.

Edirne'de evi olan Şeyh bu yeri nakşibendi dergahına çevirip ayin yapmaya başlamıştır.

Oğlu Abdülbaki Efendi hâlen Şeyh ise de yetersiz olduğundan icazet verdikleri arasından Tüfekçi Şeyh Bekir Hoca vekalet etmektedir.

11- ATİK ALİ PAŞA TEKYESİ:

Tekye-i Ali paşa mahallesinde, Ali Paşa Tekyesi sokağında üç numarada olup camii alanında bulunmaktadır. (H:1305-M:1887) senesinde tamir edilmişdir.

Nakşibendi dergahı olup Şeyhi Bahaeddin Efendidir.

12- FAHRİ FATMA HATUN ZAVİYESİ:

Arif Ağa mahallesinde Salı Tekyesi sokağında sekizinci numaradadır ki, çatısı ahşapdandır.

Bu zaviye Uşşaki tarikatı Şeyhlerinden olup kimliği Şairler arasında yazılmış olan Şeyh Mehmet Cemalettin Efendi halifelerinden yazıcı zâde Şeyh Mehmet Efendi için yapdırılmışdır.

Ölümünden sonra Saka Hüseyin Efendi adındaki kişiye verilmiş ki, O da, yazıcı Zâdenin halifesidir ve bu tekye kabristanında gömülüdür.

Karamanlı Şeyh Mustafa Efendi adındaki Uşşaki Şeyhi'nin bu tekyenin türbesinde gömülü olduğu söylenmektedir.

13- SADİ DERGÂHI (BOSTANCI BAŞI HACI İSMAİL AĞA):

Hadım Timurtaş mahallesinde Tahtalı Hamam sokağında on ikinci numaradadır.

Bostancı başı Hacı İsmail Ağa tarafından yaptırılmışdır.

14- HALVETİ DERGÂHI:

Mirimiran mahallesinde Beylerbeyi Camii sokağında on altıncı numarada ki halveti dergahıdır.

Enis-ül Müsamiri'nin bildirdiğine göre yapdıran (Yusuf Paşa) Halifet-ül Rüesa'nın yazdığı gibi (Şarapdar Abdullah Bey), halk dilinde (Sinan paşa)'dır.

15- MESTCİ ZADE TEKYESİ:

Yaya Timurtaş mahallesinde Arpa Kervan sokağında yirmi sekizinci numaradadır.

Halveti tarikatından olan mestci Zâde tekgesini yapdıran Remezan Efendi adındaki kişidir.

Çatısı ahşapdan olup Şairler arasında yazılmış olan Salih Efendi bu tekye alanındaki türbede gömülüdür.

16- ARAP ZADE TEKYESİ:

Taftin Ağa mahallesi Çiçekci Mektep sokağında yirmi ikinci numaradadır.

Nakşi tarikatından Arap Zâde tekyesi denir ki, çatısı ahşapdandır.

(H:1253-M:1837) tarihinde ünlü Şair Pertev Paşa tarafından tamir edildiği zaman adı geçen paşa şu kıt'ayı demiştir.

Sâye-i sultan Mahmut Han dil-i âgâhide
Behişt âbâd oldu bu dergâh-ı Şâh-ı nakşibend

Şairler arasından yazılmış olan (Sagari) ile Şeyh (İlmi) Efendi bu tekyede gömülüdür.

17- TOPCU BABA TEKYESİ:

Hoca Uveys mahallesinde Horozlu caddesinde elli ikinci numaradadır ki, çatısı ahşapdandır.

Topcu baba bu tekye alanında gömülüdür. Türbeler sırasında yazılıdır.

18- ŞEYH ÖMER TEKYESİ:

Molla Fahreddin mahallesinde Tütünsüz Tekyesi sokağında olup Kadiri Şeyhi Ömer Sebahattin dede Efendi tekyesi olup çatısı ahşapdandır.

Yapdıran, Yenişehir feneri mevlevihanesi Şeyhi Hasan dedenin oğludur.

Konya'da mevlana dergahında bir süre kemer bağlayıp hizmet etmiş sikke ve Şeyhlik destarı giymiş olup babasının vefatında yerine oturmuştur.

Sonra Edirne Muradiyesine, daha sonra Kasım Paşa mevlevihanesine, oradan da tekrar Edirne'ye gelmişdir.

Edirne'de çok durmayıp yine dönmüş ve Eyüp Sultan'da yalnız yaşamı seçmiştir.

Sonunda (H:1204-M:1789) tarihinde vefat edip Kasımpaşa mevlevihanesi alanında gömülmüşdür.

Tasavvuf yolunda söylenmiş Şiirleri de vardır. Bu tekyeyi bu kişinin yapdırmış olduğunu, Şeyhi olan Enis Efendiden işitmiş isem de nasıl yapdırdığı anlaşılamamışdır.

19- ŞEYH HAMİD EFENDİ TEKYESİ:

Attar Hacı Halil mahallesinde Germe Kapı caddesinde on ikinci numaradadır. Uşşaki tarikatından Şeyh Hamid Efendinin tekyesinin çatısı ahşapdandır.

(H:1125-M:1713) tarihinde yapımı tamamlanmış olduğu için dönemi Şairlerinden Faiz Efendi bu tarihi söylemiştir.

ŞAİR FAİZ'İN ŞİİRİ

Tamamı 9 beyit olup tarih beyhi şudur:
Fâiz dedi kerrübiyanın birisi tarihin
Bu mâbed-ı uşşakiyandır Câyigâh-ı kudsıyân

(H:1295-M:1878) istilasından harab olup (H:1306-M:1890) senesinde yeniden yapdırmıştır. Bu olay için Ahmet Badi şu Şiiri yazmış.

Ahmet Badi Efendi (H:1306-M:1890) senesi tamiri için şu Şiiri yazmıştır. Tamamı 7 beyit olup tarih beyti:

Deh düşüp Bâdi pîr aşkına târihini
Ehl-i Hakkın Lütfu bu dergâhı tamir eyledi

Şeyhi Hüseyin efendidir.

20- CERRAHİYE TEKYESİ:

Hoca Üveys mahallesinde Horozlu caddesinde doksan altı numaradadır. Nuhdere Şeyhi demekle ünlü Üsküdarlı Mustafa Efendi için yapılmış ve Nureddin cerrahi tarikatından cerrahiye tekyesidir.

Ayni zamanda (yeni tekye) ve (Horozlu tekyesi) demekle ün yapmışdır. Şeyh Mustafa Efendi bu tekyenin türbesinde gömülüdür.

Kimliği IV. Mehmet bilginleri Nuri efendidir.

21- KÛŞTİGİRAN (PEHLİVAN CEMALETTİN) TEKYESİ:

Eskiden Mevlâna Veliyüddin, şimdi Metropolit mahallesinde Kale Kapısı caddesinde otuz üçüncü numaradadır.

Nakşibendi tarikatından (Keştigiran) yâni (Pehlivan Cemaleddin) tarafından yapılmış olup çatısı ahşapdandır.

Bu tekye Vakıflar da Güreşciler duacısı zaviyesi adı ile kayıtlıdır.
Harab olmaya yüz tuttuğu için (H:1308-M:1890) senesinin ilk ayında yeniden yapılmıştır.
Şeyhi, Zahir Efendidir.

22- HACI ALEMEDDİN TEKYESİ:

Kaleiçinde eskiden Mevlana Veliüddin ve sonradan Metropolit adı verilmiş olan mahallesinde Kale Kapısı caddesinde elli dördüncü numaradadır.

Nakşibendi tarikatından Hacı Alemeddin adlı bir hayır sahibi tarafından yaptırılmışdır.

Çatısı ahşapdandır. (H:864-M:1459) tarihinde vefat eden yapdıran kişi, semağhanesi altında gömülüdür.

Zaman içinde harab olduğundan, (H:1280-M:1863) tarihinde Şeyhi bulunan Sadık Efendi öncülüğü ile tamir edilip yenilenmiştir. Semağhanesindeki kitabeler de, ki eli yazılar tarafımdan (Ahmet Badi Efendi tarafından) yenilenmişdir. Tamamlanmasına İranlı Hakkâk İZZET Efendi bu tarihi söylemişdir:

Yazdı İZZET der-i Vâlâsıma tam târih
Yapdı Sâdık baba bir türbe aliyyül âla

23- İSHAK PAŞA NAKŞİBENDİ DERGÂHI:

Kuşcu Doğan mahallesinde Sebil sokağında on sekizinci numaradadır.

Yapdıran, (H:888-M:1483) tarihinde Selanik de vefat eden eski sadrazam (İshak Paşa)'dır. Yakınındaki Tahtalı hamamı yapdıranın da, aynı kişi olduğu yerinde yazılmıştır.

24- HALVETİ TEKYESİ:

Süleçelebi mahallesinde Süleçelebi Camii sokağında yedinci numaradadır.

Halveti tarikatından olanlar için yapılmıştır. Yapdıran, (Şah kadın) adında bir hayır sahibidir.

Çatısı ahşapdandır. Halveti tarikatı Piri Şeyh Hacı Mustafa Efendi bu Tekyenin Şeyhi idi.

Yakınındaki Süleçelebi camii kabristanında gömülüdür. Kimliği, bilginler ve Şeyhler arasında yazılmıştır.

Şah kadının oğlu olup bilginler arasında yazılan Şeyh Ahmed'in sonradan bu Tekyeye Şeyh olduğuna göre, bu Tekye önce Şeyh Hacı Mustafa Efendi için yaptırılıp, sonradan oğlu Ahmed'e geçmiş olduğu anlaşılmaktadır.

25- GERME KAPI ZÂVİYESİ:

Üsküfçu Hızır mahallesinde Kıyak caddesinde yüz altmış yedinci numaradadır.

Nakşibendi tarikatı mensuplarına aittir. Germe Kaş Hüseyin Efendi adlı bir kişi tarafından yapılmış olup çatısı ahşapdandır.

Kimliği bilginler sırasında yazılmış olan (Koca ders-i am) denmekle ün yapmış olan Mustafa Efendi bu tekyenin Şeyhi olduğundan dolayı, halk arasında (Ders-i am) tekyesi de derler.

Şairler arasında yazılmış olan oğlu Galip Efendi bu tekyenin türbesinde gömülüdür.

26- UŞŞAKİ ÇİZMECİ ŞEYH TEKYESİ:

Üsküfçu Hızır mahallesinde Soğuk çeşme caddesinde otuz ikinci numarada Uşşaki tarikatına ait halveti tekyesidir.

Bu yeri, ünlü Şair Tîgi Beyin evi olduğu halde, Şeyh İbrahim Efendi halifelerinden çizmeci Şeyh denmekle tamamen Şeyh Muslihiddin Efendi tarafından satın alınıp kendisi için zaviye olarak kullanılmıştır.

Vefatından sonra oraya gömülmüşdür. Tekyesi arsa olup türbesi mevcuttur.

27- ŞEYH MUSLİHİDDİN TEKYESİ:

Şeyh Şücaddin mahallesinde Şeyh Muslihiddin Efendi sokağında dördüncü numaradadır.

Zeyneddin Hulki tarikatına mensup, debbağlar imamı denmekle tanınan ve kimliği, sırasında yazılı olan arif-i billah Şeyh Muslihiddin Efendinin, otuz sene kadar hücresinde oturup imamlık yaptığı görülüyor. Bugün cahil ve tarikat kurallarından habersiz bir nakşi Şeyhi elinde boş ve kapalı bir haldedir.

28- ŞEYH REMEZAN HALİFE TEKYESİ:

Zincirlikuyu mahallesinde Alaca çeşme sokağında on üçüncü numaradadır.

II. Bayezid dönemi Şeyhlerinden Remezan halife adına yapılmış nakşi tekyesidir.

Çatısı ahşapdan olup bir minaresi vardır.(H:1295-M:1878) istilasında hepsi yıkılmıştır.

Sonradan, yerine iki ahşap oda yapılmış olup adı geçen Şeyh ile diğer Şeyhi, (H:1311-M:1893) tarihinde vefat eden Ali Seydi Efendi bu tekye alanında gömülüdürler. Bu iki kişinin kimlikleri, yerlerinde yazılıdır.

29- KOYUN BABA TEKYESİ:

Kasap Abdülaziz mahallesinde Altûni Zâde sokağında ikinci numaradadır.

(H:1010-M:1601) tarihinde vefat eden Mehmet Koyun Baba adlı kişi için Hacı Hasip oğlu Hacı Ahmet tarafından yaptırılmış olan Nakşi dergahıdır.

Zamanla harab olup I. Sultan Mahmut rüyasında Koyun babayı gördüğünden, (H:1165-M:1751) tarihinde türbesi yanında bir camii yapdırmış olup bitimine Örfi Ağa şu tarihi söylemiştir.

ÖRFİ AĞA TARİHİ
Acep âli nefesdir örfiyâ ol şeyh-i kamil kim
Değil mi ya kerâmet âna târih-i tekye tâmiri
(Tamamı: Orijinal metin C:1 S:85-86)'dadır.

Koyun Babanın kimliği bilginler ve Şeyhler arasında yazılmıştır. Tekye alanındaki özel türbede gömülüdür.

Bu Tekyeyi ilk olarak yapdıran (H:1131-M:1719) tarihinde vefat eden Hacı Ahmet Bin Hasip, Üsküdarlı Şeyh Mahmut Hudayi Efendinin torunu olup (H:1151-M:1719) tarihinde vefat eden Şerife Kıymeti Refika hatun ve Koyun baba torunlarından Şeyh Mustafa Nakşibendi adlı kişi Koyun baba türbesinde gömülüdür.

30- HİMMET DEDE TEKYESİ:

Fındık Fakih mahallesinde Gülşeni Dergahı sokağında altıncı numaradadır. Gülşeni dergahı olup yeteneksizler elinde harab olmuştur. Himmet dede, Gülşenî Şeyhi Aşik Efendinin tarikatçısıdır.

31- RUFAİ DERGÂHI (HACI AHMET ZÂVİYESİ):

Muradiye mahallesinde Tekye sokağında üçüncü numaradadır.

Ali yazıcı Zâde Hattat Şeyh İbrahim Efendi tarafından (H:1154-M:1741) tarihinde yazılmışdır.

Kendisi Nakşi tarikatı mensuplarından hattat ve haffaf Zâde Hüseyin Efendinin kayın biraderidir.

Edirne'nin (H:1310-M:1892) yıllığında tekyeyi yapdıran (İbrahim Ecel) deyimini yazmış ise de kaynaklarımızda ve türbesi kapısındaki tarih de öyle bir kayda rastlanamadı.

Yapdıran, tekke yanındaki türbesinde gömülüdür.

Kimliği bilginler ve hattatlar sıralarında yazılmışdır. Doğru adı Hacı Ahmet zaviyesidir.

32- GÜZELCE BABA DERGÂHI:

Hattat Ahmet mahallesinde Köprüce Bayırı caddesinde altıncı numaradadır.

Kadiri tarikatına ait olup diğer adı (Gümüş Gerdan) tekyesidir ki, çatısı ahşapdandır.

Güzelce Ali Baba tekye alanında ki türbede gömülüdür.

Şeyhi Agâh Efendidir.

33- KAPLAN BABA TEKYESİ:

Sitti Hatun mahallesinde Ağaç Pazarı caddesinde yüz altmış üçüncü numaradadır.

Kadiri tekyesidir ki, Yelli Burgaz adlı yerdedir. Yapdıran ile yapılış tarihi saptanamadı.

34- HİNDİLER TEKYESİ:

Mihalkoç mahallesinde Saraçhane Köprüsü caddesinde kırk üçüncü numaradadır.

Saray ovası yakınında Saraçhane değirmenleri yanında olup halen arsadır.

Enis-ül Müsamirin'in bildirdiğine göre bu zaviyeyi Kandiye Fatihi İbrahim paşa ki, [(H:1010-M:1601) tarihinde vefat edip Şehzade camii kabristanına gömülen sadrazam Bosnalı İbrahim paşadır]. Arap asıllı Şeyh Ali adındaki kişi için yapdırmışdır.

Sonra (H:1010-H:1601) tarihinde Mısırdan Edirne'ye gelmiş olan Şeyh Şehabeddin El Ensari oğlu Şeyh Seyid Abdüsselam'a verilmiş.

Onun ölümünden sonra kadiri tarikatından Veli dede adlı kişiye verilmiştir.

(H:1056-M:1646) senesi sonralarında onun da ölümü üzerine eski Şeyh Abdüsselam Efendinin oğluna verilmiştir. Halen Şeyhlik beratı Mestçi Şeyh Hasan Efendi adında bir fakirde bulunmaktadır.

35- YEDİLER TEKYESİ:

Hadım Fîruz mahallesinde Kışla Meydanında üçüncü numarada olan Kadiri tarikatı mensuplarının yediler tekyesidir.

(H:1053-M:1643) tarihinde vefat eden İsmail-i Rumi Edirne'ye geldiği zaman bu tekyeye inmişdi.

(H:1295-M:1878) istilasında harab olmuştur. (H:1308-M:1890) senesinde kabaca tamir olunmuş ve Şeyhliği Kadı Salim Efendi Zâde Rıf'at Efendi adında yeteneksiz bir kişiye verilmiştir.

36- KANBER AĞA TEKYESİ:

Kaleiçinde Kanber Baba sokağında yüz yirminci numaradadır.

Halveti tarikatı tekyesidir. Kilise camiinin mihrabı yanındaki eski (Sukur tekye), halen (Kanber ayağı) denen zaviyedir.

Enis-ül Müsamiri'nin bildirdiğine göre, (H:1046-M:1636) senesinde Şeyhi Katip Mustafa efendidir.

Halen içinde bir zaviye görevlisi oturmakta ise de, tarikat ayini yapılmamaktadır.

37- SENAYİ EFENDİ TEKYESİ:

Hadım Balaban mahallesinde Hatice Sultan sarayı sokağında yedinci numaradadır.,

Gelveti tarikatı mensubu Ali Senai Efendi tekyesidir ki, çatısı ahşapdandır.

(H:1286-M:1863) senesinde dikici esnafından ve Kadiri Şeyhlerinden Şeyh Göbek adlı Mehmet Efendiye verilmişdi. Şeyh Ali Semayi Efendi bu tekyenin alanında gömülüdür.

Tekye halen arsa durumundadır. Ali Senai Efendinin kimliği Şairler sırasında yazılıdır.

38- ABDULBAKİ EFENDİ ZÂVİYESİ:

Zen-i Firuz mahallesinde Ayvalı Göl caddesinde on dördüncü numaradadır.

Celveti tarikatına mensup Şeyh Abdülbaki Efendi zaviyesinin çatısı ahşapdan olup elli seneden beri yıkıkdır. Ruh-ul beyan sahibi Aydos'lu Şeyh İsmail Hakkı (İnziva döneminde) Edirne'ye gelerek önce bu zaviyenin Şeyhi Abdülbaki Efendinin eğitimi başında bulunup sonra İstanbul'a gitmiştir.

Abdülbaki Efendinin kimliği Edirne bilgin ve Şairleri arasında, İsmail Hakkı Efendinin kimliği ise, Aydos Kasabası bölümünde yazılıdır.

39- RUFAİ TARİKATI TEKYESİ:

Şerbettar Hamza Bey mahallesinde Kasım Paşa hamamı sokağında onuncu numaradadır.

Kanatlı köprü yakınındaki Rufai tekyesi uzun yıllardan beri arsadır.

40- TEKYE:

Kaleiçinde Metropolit mahallesinde Kale Kapısı Fırını sokağında elli dördüncü numarada ki dergah ki, hâlen arsadır.

41- HALE ZÂDE TEKYESİ:

Kaleiçinde Aya Nikola mahallesinde Tekye sokağında ki Hale Zâde, tekyesi yıkılmış ve arsasını doğramacı esnafından Rus asıllı Afendol adlı kişi evinin hududu içine alarak avlu yapmışdır.

42- AYGIR BABA TEKYESİ:

Kaleiçinde Aya Nikola mahallesinde çıkmaz Tahir Ağa sokağında, parmaksız Hacı Derviş adlı kişi tarafından yaptırılmış (Aygır baba) tekyesi, zamanla harab olmuştur. Beş yüz zirâ murabba (Karesi) arsasını, Şeyhi, ayyaşlardan Saraç Ahmet adındaki kişi evine eklemiştir.

43- ŞERBETTAR HAMZA BEY TEKYESİ:

Kıyak kabristanında Dört Kaya caddesinde, Dört Kaya semtine gidişte sol tarafdadır.

II. Bayezit dönemi bilginleri arasında kimliği yazılan Şeyh Bayezid halife için, Fatih Mehmet komutanlarından olup (H:864-M:1459) tarihinde Rumeli-i sugra Valisi bulunan (Şerbettar Hamza Bey tarafından yaptırılan haneye bitişikdir. Dergah (H:1295-M:1878) istilasında yıkılıp arsa olmuştur. Sonradan Bayezid halife kabri üzerine basit bir ahşap türbe yapılmıştır. Rumiye-i Sugra denilen yer (Sivas, Amasya, Sorum, Bozok, Canik, Arapkir) civarlarını içine alır. (Netayicül Vukuat).

44- HIDIRLIK TEKYESİ:

Yıldırımda Hıdırlık denilen yerde, yani, Şehir dışında yüksek bir tepe üzerinde olup Şehrin piknik ve ziyaret yeridir.

Beşir Çelebi risalesinde belirtildiği gibi duaların kabul olunduğu kutsal bir yerdir.

Enis-ül Müsamirin'in bildirdiğine göre:

[Eski komutanlardan Şah Melek Bey bu yerde basit bir zaviye yaptırmış imiş.

Sonra, Kanuni dönemi başlarında, sonradan vezir-i azam olan makdul İbrahim paşa (H:942-M:1535) tarihinde yeni baştan yapdırmış ise de, vakıf bağlamadan öldüğü için, Kanuni tarafından gereken yapılmışdır.

Bu zaviyenin Şeyhi, vaktiyle (ışık taifesinden) yani Bektaşi tarikatı Şeyhlerinden olduğu halde, vezir-i azam Gümülcine'li Nasuh paşa (H:1021-M:1612) tarihinde olup diğer Şeyhlere verdi.

Hâlen, yani (H:1046-M:1636) tarihinde Şeyhi (Vaız Mahmut Efendi]'dir. Kimliği yerinde yazılıdır. Hıdırlık tepesinde bugün öyle bir yer yoktur. [31]

31- Ahmet Badi Efendi, her nedense II. Mahmud ve yeniçeriliğin kaldırılması ve Bektaşi tekyelerinin yıkttırılıp mensuplarının takip edilip dağıtılması olayı sırasında Edirne'deki Bektaşiler ve Hıdırlık tekyesine hiç değinmemiş.

MAHVOLUP YIKILAN VE BUGÜN YERLERİ BİLİNMEYEN TEKYE VE ZAVİYELER

45- ŞEYH FAZLULLAH ZÂVİYESİ:

Şeyh Fazlullah için Bostancı Başı Süleyman Ağanın yapdırdığı zaviye:

Enis-ül Müsamirin'in bildirdiğine göre;

(H:1014-M:1605), Örfi Ağa Tarihçesi'nin yazdığına göre ise (H:1024-M:1615) tarihinde yapdırıp, arkasından Süleyman Ağa vefat ettiği için, hanımı cami'e çevirmişdir. Fazlullah Efendi de, (H:1046-M:1636) tarihinde Surye vilayetinde Hama sancağının âla nahiyesinde vefat etmiştir.

Yerine Nakîb-ül Eşraf (Nimetullah) Efendi atanıp, (H:1067-M:1656) tarihinde öldüğünden, yerine Halil Efendi Şeyh olmuşdur.

Bu zaviye bugün yıkılmışdır. Nimet Efendi, yerinde yazılmışdır.

46- İPLİKÇİ ZÂVİYESİ:

Vaız Mahmut Efendi için İplikçi Hacı Ahmet adlı kişinin, Şairleri arasında adı yazılı olan mesnevihan Zâde Efendinin evinin yerine (H:1037-M:1627) tarihinde zaviye yapdırdığı Enis-ül Müsamirin'de yazılı ise de, yerinde ad ve iz kalmamışdır.

Vaız Mahmud Efendi, Yahya Bey mescidi alanında gömülüdür. Kimliği, yerinde yazılmışdır.

47- HACI ÖMER ZÂVİYESİ:

Şeyh Rıdvan Efendi için tüccarlardan Hacı Ömer adlı kişinin (H:1020-M:1611) senesi içinde zaviye yapdırdığı ve (H:1046-M:1636) tarihinde Şeyhinin Mahmud Efendi olduğu Enis-ül Müsamirin'de yazılı ise de adı sanı belirsizdir.

48- ŞEYH BAYEZİD ZÂVİYESİ:

(H:1048-M:1638) tarihinde Şeyhinin Emrullah dede olduğu Enis-ül Müsamirin'de yazılıdır. Bunun da izi kaybolmuştur.

49- ZİNDANİ MEHMET EFENDİ ZÂVİYESİ:

Zindan yakınındadır. Mehmet Efendi cahil bir aziz idi.

Kendisi daima yalnız ve tek başına yaşamayı yeyleyip cuma namazı dışında bir yere gitmezdi.

Bu haliyle bir basamağa çıkmış idi ki, Vezirler, şeyh-ül İslamlar ve Kazaskerler Edirne'ye geldikleri zaman ziyaretine giderlerdi.

(H:1040-M:1630) tarihinde vefat edip adı geçen zaviye mezarlığına gömüldüğü, (H:1046-M:1636) tarihinde Şeyhi'nin, kendi yetiştirmelerinden Ahmet Dede olduğu ve bu yerin, zaviye olmadan önce, devlete ait aslanhane olduğu Enis-ül Müsamirin'de yazılı ise de, halen izi belli değildir.

50- ŞEYH SİNAN ZÂVİYESİ:

Bu da Köprü başındadır. Zindâni Mehmet Efendinin sorumluluğundadır.

Yakınında benzersiz bir bahçe yapdırmış ki buna da zindâni bahçesi denmişdir.

(H:1046-M:1636) tarihinde Ahmet dedenin işletmesinde olduğunu Enis-ül Müsamirin'de yazmaktadır. Hâlen izi kaybolmuştur. Bu bahçenin arsası, Kirişhaneli Sarı şeyh Mehmet Efendi adlı kişinin yapdırdığı taş mektebin vakıflarından olan keresteci mağazaları olduğu soruşturma ile anlaşılmıştır.

51- ÇELEBİ ŞEYH TEKYESİ:

Şeyhi, Ümmi Sinan yetiştirmelerinden yüz yirmi seneden fazla yaşamış topçu Hasan Efendi adında Keramet sahibi olduğu sanılan yaşlı ve cahil bir aziz olup (H:1030-M:1620) tarihinde vefat etmiştir.

Zâviye bu kere Câbi Zâde Mehmed Efendiye verilmiş. Onun da (H:1046-M:1636) tarihinde Mes'udiye zaviyesine atanması üzerine, yerine, oğlu Mehmet Efendinin atandığını Enis-ül Müsâmirin'de yazılmaktadır. Halen bunun da izi yoktur.

52- İBRAHİM PAŞA TEKYESİ:

İbrahim Paşa Camii mahallesinde, Çokalca Camii sokağında otuz yedi numarada bulunan camii sahibi İbrahim paşa zaviyesidir.

(H:1046-M:1636) tarihinde Şeyhinin Arnavut Yusuf Dede olduğu Enis-ül Müsâmirin'de yazılmak da ise de, halen yıkılmışdır.

Halvetî tarikatından Buhûri kolu pîri, Buhûri Hacı Mehmed Efendinin bu zaviye alanında gömülü olduğu söylenir ise de burada olmayıp Büründüklü camiinin mihrabı önünde gömülüdür.

53- OSMAN DEDE TEKYESİ:

Kadiri Şeyhi Osman dede için Halepli Hacı Mehmet adlı kişi tarafından Selçuk Hatun mahallesinde (H:1037-M:1627) tarihinde yaptırılmış olduğu Enis-ül Müsamirin'de yazılıdır.

Ayni kaynak, Osman dedenin (H:1049-M:1639) tarihinde Hicaz dönüşü İstanbul'da vefat ettiği için yerine kardeşinin Şeyh olduğunu bildiriliyor ise de, zaviye yıktırılmıştır.

54- KARABAŞ SÜLEYMAN TEKYESİ:

Enis-ül Müsâmirin'de Arpa Kervan Sarayı adlı harab hanın ve bugün yeni Tophane veya Hastahane veyahut Askeri marangozhanesinin yakınında bulunan zaviyedir.

(H:1046-M:1636) tarihinde Şeyhinin, eski Şeyh Ali dedenin oğlu Osman dede olup yapdıranın Karabaş Süleyman olduğu yazılmaktadır. Halen yıkılmışdır.

55- KASAPBAŞI TEKYESİ:

Yeni Tophane yakınında olduğu anlaşılmakda ise de yıkılmışdır.

56- MUSA BABA TEKYESİ:

Kaleiçinde Hacı Ömer mahallesinde Hacı Pavli sokağında yirminci numaradadır. Zaman içinde yıkılmışdır.

Arsasının ve bu zaviye için Yakut paşa tarafından yapdırılan çeşmenin bitişiğindeki evin sahibi olan tütüncü Angelaki adlı kişi, (H:1296-M:1878) tarihinde Edirne'nin Ruslar tarafından yeni boşaltıldığı ve göçden dönen Müslüman halkın yerleşme telaşında bulunduğu sırayı fırsat bilip evi ile hazineli (depolu) çeşmeyi yıktırmıştır. Arsalarını, zaviye arsasiyle birleştirip yeniden bir ev yapdırmışdır.

Çeşmenin deposunu da yerinden kaldırıp topkapı semtine naklederek Musa baba türbesi üzerine koymuştur. Bugün mevcut olan çeşmenin, Angelaki tarafından yaptırılmış olduğu söylenmektedir.

EDİRNE MEDRESELERİ BAHÇESİ

1- DAR-EL KUR'A MEDRESESİ:

Taş Odalar mahallesinde Sultan Selim Camii alanında II. Selim tarafından Mimar Sinan'a yapdırılmış olan Kur'a medresesi Arasta çarşısının yakınındadır.

Açılışında Şeyhliği kırk sene kadar Ayasofya katibi olan Mevlâna Hamdiye verilmiştir. Kendisi önde gelen bilginlerden olup Kur'an okuma konusunda kitaplar yazmış, bu arada (fıyuz) adlı faydalı kitabın da sahibidir.

Onun yerine Aziz Efendi adında bir ihtiyar şeyh-el kur'a olmuştur. O da ölünce Mevlâna Hamdi'nin öğrencilerinden Musluhiddin Efendi şeyh oldu. O da (H:1013-M:1604) tarihinde vefat edince yerine Salbaş Hasan Efendi şeyh olmuş ve bir sene sonra çuhacı Hacı Medresesi'ne atanmıştır.

Onun yerine Demirci Zâde denmekle ünlü Ahmet Efendi Şeyh olmuş, bunun da ölümü üzerine Bosnalı Mustafa Halife Şeyh olup hakkında bu beyt söylenmiştir.[28]

Enis-ül Müsâmirin'de, bunlardan sonra, İstanbullu Hafız Mehmet Efendi, Hacı Mehmet Efendi, Mevlâna Hafız Ahmet Zihni Efendi ve Hattat Rifa't Efendinin Şeyh oldukları yazılı olup, kimlikleri yerinde yazılmıştır. Çatısı kârgir (taştan) kubbedir.

2- MÜDERRİS MEDRESESİ:

Taş Odalar mahallesinde Sultan Selim camii alanında taş odalar tarafındaki Müderris Medresesinin payesi (derecesi, sınıfı) altmışlıdır.

Edirne'lilerce Müderrisler'ine Reis-ül Müderris olarak değer verildi.

Hasan Bey Zâde tarihinde adı geçen padişahın hayır işleri sayılırken (Bu medresenin müderrislerine yetmiş akçe Vazife (kadro) verilip diğer medreselerin üstüne çıkarılmıştı. Her haftanın dört günü dersi kaçırmayıp her ders gününde tefsirden miftah-il ulum dersine gelinceye kadar ki, beş ders olduğu bilinmektedir. öğrencilere anlatılmak üzere şart koşulmuşdur) deniliyor.

Diye yazılmaktadır.

Bu medrese, (H:1296-M:1878) senesinden sonra Askeri Cezaevi olarak kullanılmış olduğundan, öğrenci devam etmemektedir. Çatısı taş kubbelerdir.

3- BAYEZİD-İ VELİ MEDRESESİ:

Sultan Bayezid mahallesinde, Sultan Bayezid caddesinde kırk dokuzuncu numarada olan Sultan Bayezid-i Veli Medresesi (H:893-M:1487) tarihinde yaptırılmıştır.

Çatısı taşdan kubbeli olup pâyesi altmışlıdır. Bitişiğinde bir de Dâr-üş-şifa vardır.

Bayezidiye adıyla da söylenir.

28- Orjinal metin C: 1 S: 90

4- DAR-ÜL HADİS MEDRESESİ:

İbn-i Arap mahallesinde Germe Kapı caddesinde otuz dokuzuncu numaradadır.

Sultan II. Murat (H:838-M:1434) tarihinde yapdırmıştır. Çatısı ahşapdandır, payesi altmışlıdır.

5- ÜÇ ŞEREFELİ MEDRESESİ:

Baba Timurtaş mahallesinde, Üç Şerefeli camii avlusunda birinci numaradadır.

II. Murat tarafından yapdırılmış olup saatlı medrese de derler.

Pâyesi dâhil itibariyledir. Altmışlı itibariyle de verilmiştir.

Hasan Bey Zâde tarihinde:

"Yeni câmi yanında bir medrese yapıp müderrisine yüz akçe kadro vermişlerdir. Sonra, bir tane daha yapıp yazılan kadro zayıflatılıp iki medreseye ellişer akçe verilmişdir". Demiş ise de, sonraki medrese Fatih Sultan Mehmed'indir. Çatıları taş kubbelidir.

6- PEYKLER MEDRESESİ:

Baba Timurtaş mahallesinde, Üç Şerefeli camii avlusunda üçüncü numaradadır.

Fatih Sultan Mehmet tarafından yapdırılmış olup sınıflaması dahil sırasındadır. Buna Peykî, diğer adla çifte medrese de derler. Çatısı taş kubbelerdir.

(Peyk), padişah yanında bulunan hizmetli solak ve peyk denilen askerlere denir. Selamlık olaylarında ve resmi günlerde padişahın önünde iki taraflı sıra ile acayip giysilerle giderler. Bunların bir takımına (solak), diğerlerine (peyk) derler. (Lûtfi tarihi)

7- HALEBİ MEDRESESİ:

Kaleiçinde eski Kemerli Avlu mahallesinde, hâlen Ermeni Aya Nikola mahallesinde Keçeciler Kapısı caddesinde otuz sekizinci numaradadır.

Buna Halebiye medresesi dendiği gibi, Halebiden uydurarak Çelebi medresesi de derler.

Vaktiyle yakınındaki keçeciler kapısı içinde kazancı çarşısı olduğu için bir zamanlar kazancılar medresesi de denildiği Hadayil-ül Hakayik'de Bursalı Ebu Bekir ve Amasyalı Taceddin Efendilerin çevirisinde yazılıdır.

Derecesinin dahil sınıfından olduğu Örfi Ağa tarihçesinde yazılıdır. Halebi camii, haziresinde (kabristanında) idi. (garip hal)

Yahudi soyundan bir kişi, Kaleiçinde eski Hacı Bedreddin ve sonradan Ermeniyan Aya Nikola mahallesinde Ermeni Kilisesi sokağında altıncı numaradaki Surp Toros adlı Ermeni kilisesi bitişiğindeki evini yeniden yaptırmak üzere yıkar.

Ermeniler, bu evin arsasına temsilci evi yaptırmak için Yahudi'den satın almak isterler.

Yahudi arsayı vermez.

Ermeniler hile yolunu tutup eskiden medrese olan bir arsa üzerine Yahudi'nin ev yapmakda olduğunu bazı cahil Müslümanlara duyururlar ve mahkeme giderleri için de söz verirler.

Doğruyu yanlışdan ayırma gücüne sahib olmayan bu adamlar, İslamlara ait olan bu medrese arsasını Ermeniler korumaya kalkışdıkları halde, kendilerinin sessiz kalışlarının dini açıdan zararlı olacağı düşüncesiyle Yahudi aleyhine dâva açdılar.

Elinde seksen senelik mülkiyet senedi olduğu halde Yahudi'nin ev arsasının Halebi medresesinin arsası olduğunu Edirne şer'i mahkemesi kadısı Abdülkadir Efendi önünde söylenti ile isbat edip

aldıkları (H:1292-M:1875) tarihli Şer'i kararla Yahudi'ye seksen senelik mülkiyet senetli arsasını Halebi medresesi arsası olarak terk ettirmişlerdir.

Halbuki, (halebi) medresesi Kemer Avlu mahallesinde Keçeciler Kapısı caddesinde otuz sekizinci numarasındaki camiin avlusunda ve Yahudi'nin evi Hacı Bedreddin mahallesinde altı numarada Ermeni kilisesinin bitişiğinde olduğuna göre, durum araşdırmayı gerektirir.

9- TAŞLIK MEDRESESİ:

Medrese-i Ali Bey mahallesinde Taşlık bayırı sokağında on üçüncü numaradadır.

Sadrazam Mahmut paşanın oğlu Ali Bey yapdırmışdır. Çatısı ahşapdandır.

Derecesi dahil sınıfından olup kubbedir. (H:1029-M:1619) tarihine kadar Hariç sınıfı üzerinden kadro verildi.

10- SARICA PAŞA MEDRESESİ:

Sarıcapaşa mahallesinde, Sarıcapaşa camii sokağında sekizinci numaradadır.

(H:949-M:1542) tarihinde vefat eden Edirne Şehremini Cafer Çelebi tarafından yapdırılmıştır. Bu nedenledir ki, (Eminiye) adıyla anılmakda idi.

Çatısı ahşapdan olup derecesi dahil kadrosudur. Sarıcapaşa mahallesinde olduğu için Sarıcapaşa medresesi adını almışdır.

Bir ara haraba yüz tuttuğu için vâkıf soyundan gelen Mehmet Tahir Ağanın (H:1229-M:1813) tarihinde yeniden yapdırdığı dershanesi divarına konmuş olan mermer levhadan anlaşılmışdır.

Çatısı ahşapdandır. Sınıfı önceleri hariç derecesinde idi.

11- MEYDAN MEDRESESİ:

Karabulut mahallesinde Karabulut caddesinde kırk yedinci numaradadır.

Yeniçeri meydanı denilen yerde olduğu için sonradan meydan medresesi adıyla ünlenmişdir.

İsmail Bey tarafından yapdırılan (Seraciye), (İsmail Ağa), (İsmail Bey) medresesinin çatısı ahşapdandır.

(H:869-M:1464) tarihli vakfiyesi, Edirne kadılarından İbrahim paşanın mührü ile damgalanmış olduğu, adı geçen paşanın kimliği yazılırken belirtilmişdir.

Derecesi huziç sınıfından olup yirmi beşlidir. (H:1285-M:1868) tarihinde yüzbaşı Hacı Ahmet Ağa tarafından ve (H:1310-M:1892) tarihinde başka bir hayır sahibi tarafından tâmir edilmişdir.

Dâr-ül Hadis müderrisi Abdurrahman Efendi, alanında gömülüdür. Bu medrese Debbağ Zâde Hüseyin Efendiye, dahil kadrosuna yükseltilmiş ve önce de dahil ile verilmişdir.

12- İBRAHİM PAŞA MEDRESESİ:

İbrahim Paşa mahallesinde Çokalca sokağında otuz yedinci numaradadır.

Fatih Sultan Mehmet vezirlerinden câmi sahibi İbrahim paşa tarafından yapdırılmışdır.

Sınıfı hariç düzeyinde olup yirmi beşlidir. (H:1294-M:1877) istilasında yıkılıp arsa haline gelmişdir.

13- KÜÇÜK LALELİ MEDRESESİ:

Çarşıda Lâleli Medresesi sokağında ikinci numaradadır. Çuhalcı Hacı İlyas adlı kişi tarafından (H:948-M:1541) tarihinde yapdırılmışdır.

Çuhacı Hacı ve astarcı Hacı adlariyle de ünlenmiş idi. Kapısı üstündeki mermer üzerinde Şu tarih yazılıdır.

KÜÇÜK LALELİ MEDRESESİ TARİH KİTABESİ

Sâhibi hâcâtına bula vüsûl
Bu makamın târihi Hayr-ın kabûl

Derecesi hariç sınıfından olup otuzludur. Zamanla harab olup arsa haline gelince Edirne eski müftisi Kureyşi Zâde Hacı Mehmet Fevzi Efendinin öncülüğü ile menzilci Ali Ağa adlı kişi, (H:1275-M:1858) tarihinde yeniden yapdırıp bitirilmesine şu tarihi demiştir.

"Bu dershane senindir kabul kıl ya resulullah"

(H:1295-M:1878) istilasında yıkılması üzerine yeniden yapılmasına padişah emri çıkmıştır. (H:1317-M:1899) zilgadesinin sekizinci, (H:1316-M:1898) Haziranı'nın birinci günü açılış töreni yapılmışdır. Çatısı ahşapdandır.

14- BEYLERBEYİ VEYA MİRİMİRAN MEDRESESİ:

Mirimîran mahallesinde Arpa Kervan sokağında otuz birinci numaradadır.

(Mirimîran Sinan paşa), ve, söylendiğine göre (Yusuf paşa) yahut (şarapdar Abdullah Bey) adlı hayır sahibi tarafından yapdırılmışdır.

Beylerbeyi veya Mirimîran Medresesi adıyla ün yapmıştır.

Sınıfı hariç ölçüsü ile yirmi beşlidir. Muslukları Merzifonlu Kara Mustafa paşanındır. Çatısı ahşapdandır.

15- TOPKAPI MEDRESESİ:

Eskiden Yakut paşa, Şimdiki Metropolit mahallesinde Medrese sokağında sekizinci numaradadır.

Abdullah oğlu Yakut paşa (H:994-M:1585) Recep ayında yapdırmışdır. Topkapı yakınında bulunduğu için (Topkapı medresesi) adıyla tanınmıştır. Sınıfı hariç ölçüsü ile yirmi beşlidir. Kapısındaki mermer levhada şu ibare yazılıdır.

TOPKAPI MEDRESESİ KİTABESİ

Kad emere hâz'el medrese-t-ü Yâkut bin Abdullah
Fi recep sene erbai ve tüs'ayni ve tis'a mae. Allah-u âlem

16- ŞEYHİ ÇELEBİ MEDRESEİ:

Şeyhi Çelebi mahallesinde Kara Dutlu sokağında ikinci numaradadır.

(H:982-M:1574) Rebi-ül Evvelin'de yapımı tamamlanmışdır. Sınıfı hariç ölçüsündedir.

Uzun yıllardır yıkılmış olup arsa halindedir. Yapdıran Şeyhi çelebi (H:987-M:1579) cemadiel ulasında İstanbul'da vefat etmişdir.

17- HACI ALEMEDDİN MEDRESESİ:

Saraçlar çarşısında Saraçlar Camii sokağında onuncu numaradadır.

Yapdıran, Hacı Alemeddin adlı kişidir.

(H:1296-M:1878) tarihine kadar arsa halinde dururken, yazılan senede İslam cemaatı tarafından satılmış ve bir Yahudi, kendi üzerine fırağ ettirerek üstüne ev yapdırmış veya bahçe olarak kullanılmıştır. Sınıfı otuzludur.

18- ŞEYH ŞÜCAEDDİN MEDRESESİ:

Şeyh Şücaaddin mahallesinde Şeyh Şücaaddin Camii sokağında ikinci numaradadır.

Eski adı (... din) son adı Şeyh Şücaeddin medresesidir. Çatısı ahşapdandır. Sınıfı hariçtir. Derecesi otuzludur.

19- ŞAH MELEK MERDESESİ:

Şah Melek Paşa mahallesinde Şah Melek Paşa Camii sokağında birinci numaradadır.

Şazi oğlu Şah Melek tarafından yapdırılmış olup çatısı ahşap ve harapdır. Derecesi yirmi beşlidir.

20- KADI FAHREDDİN MEDRESESİ:

Molla Fahreddin mahallesinde Horozlu caddesinde elli sekizinci numaradadır.

Molla Fahreddin, Kadı Fahreddin, şeceriye ve Horozlu adlarıyla da anılır.

Yapdıran, (H:873-M:1468) senesi cemadiyel ûlasının yirmi sekizinci (14 Aralık) gününde vefat edip Dârülhadis camii mihrabı önünde gömülen Molla Fareddin-i Acemi'dir.

Derecesi yirmi beşlidir. Zamanla harab olmaya yüz tutmuşdur. İkinci ordu emekli albaylarından olup (H:1285-M:1868) tarihinde vefat eden Hacı Şakir Bey tarafından (H:1260-M:1844) tarihinde tamirine başlandığı sırada bir Rüşdiye Okulunun kurulması işi için padişah emri bulunduğundan, adı geçen medrese okula dönüştürülmüşdür.

Orada eğitime başlanılmış olup, sonradan, bu okul çocuk sayısına yetmediği için, (H:1275-M:1858) tarihinde arasta başındaki Ahi Çelebi okulu da Rüşdiye'ye çevrilmiştir. Bu okula birinci, Ahi çelebi okuluna da ikinci Rüşdi'ye adı verilmişdi.

Bu okulun yerine istilada Edirne halkından olup ana babası ölmüş veya başka yerden gelmiş göçmenlerin Edirne'de sahipsiz ve boşlukda kalmış olan çocuklarının eğitimleri için padişah'ın adını taşıyacak bir sanayi okulu kurulmasına padişah buyruğu çıkmışdır.

21- EKMEKÇİKÖYLÜ MEDRESESİ (HÜSAMİYE MEDRESESİ):

Altûni mahallesinde Ekmekçiköylü medresesi sokağında ikinci numarada Hüsamiye medresesidir.

Başlangıçda Hüsameddin adlı bir kişi tarafından yapdırılmışdır. Sınıfı, dâhil sırasındadır.

Mevlâna Alaaddin Ali (Humayunnâme) adlı eserini bu medresede yazmışdır.

(H:1159-M:1746) yılı büyük yangınında yanmışdır. (H:1234-M:1818) tarihinde (Ekmekçiköylü Ali Ağa) adlı kişi ahşap olarak yeniden yapdırmış olduğundan, Onun adına uyularak bugün (Ekmekçiköylü adı verilmişdir).

22- BEVVAP SİNAN MEDRESESİ:

Hıdırağa mahallesinde Keresteciler Bayırı sokağında dördüncü numaradadır.

Bevvap Sinan tarafından yapdırılmış olan bu medresenin çatısı ahşapdandır. Öğrenciler arasında (Küçük medrese)'de derler.

23- DERS-İ ÂM MEDRESESİ:

Üsküfcü Hızır mahallesinde Kıyak caddesinde yüz altmış dokuzuncu numaradadır.

Kadı seyid Mustafa Efendi tarafından yapdırılmış olup Ders-i âm medresesi adıyla ünlenmişdir.

Nedeni de, koca âm demekle ünlü ve kimliği bilginler sırasında yazılı Malatyalı Mevlâna Hacı Mustafa Efendinin medresede uzun süre müderris olmasıdır. Derecesi yirmi beşlidir.

24- AZİZ EFENDİ (YEDİ YOL AĞZI) MEDRESESİ:

Yâkup Kilâri mahallesinde Sarıca Paşa caddesinde ikinci numaradadır.

Yedi yol ağzı denen yerde olup Aziz Efendi adlı kişi tarafından yapdırılmıştır.

(H:1159-M:1746) yılı büyük yangınında yanıp bir zaman arsa halinde kalmıştır. Sonra, Hacı Hasan adlı kişi (H:1164-M:1759) yeniden yaptırmıştır. Kapısı üstündeki mermer de yazılı tarih buraya alındı.

TARİH KİTABESİ

Dedi tullâba nida ederek üstâd târih
Nevbina medresede eyle ulûm-u tahsil (H:1167-M:1762)

Bu medreseye (H:1234-M:1818) tarihinde de Aziz Efendi medresesi denildiğini bazı kaynaklarda görmekteyiz. Çatısı ahşapdandır.

25- SEYFULLAH MEDRESESİ:

Hacı Hallaç mahallesinde Süleymaniye Küçük Pazarı caddesinde on beşinci numaradadır.

Seyfullah adlı kişi tarafından yapdırılmış olan medresenin çatısı ahşapdandır.

26- ...

Hasan Paşa mahallesinde Has Fırın caddesinde altmışıncı numaradadır.

Batpazarı yakınında Kazancılar başı adlı yerdeki Lâri Abdulhamit Çelebi camii alanında Edirne eski müftisi Kureyşi Zâde Hacı Mehmet Fevzi Efendi öncülüğü ile bazı hayır sahipleri tarafından yapılmışdır olup çatısı ahşapdandır.

Sonradan vakfı kesildiği için padişahın bağışına ek olarak padişah özel hazinesinden yapılan yardımla tamir edilerek (H:1314-M:1896) senesi seferinin 17. gününe rastlayan (H:1316-M:1898) Haziranı'nın birinci Perşembe günü açılış töreni yapılmıştır.

27- KOĞACILAR MEDRESESİ:

Fındık Fakih mahallesinde Koğacılar Camii sokağında on ikinci numaradadır.

Eşrafdan (Hacı Salih Bey) tarafından (H:1278-M:1861) tarihinde Fındık Fakih Camiinin avlusuna yapılmış olup çatısı ahşapdandır.

Koğacılar çarşısı yakınında bulunduğu için bu ad verilmişdir deniliyor.

28- DEFTERDAR MEDRESESİ:

Köseç Balaban mahallesinde Kanatlı Köprü sokağında beşinci numaradadır.

Defterdar camii alanında kalıpcı esnafından (Hacı Rûşen Efendi) adlı kişinin öncülüğüyle (H:1282-M:1865) tarihinde yardımlaşma ile yapılmış olup çatısı ahşapdandır.

(H:1311-M:1893) senesinde bu kitabı yazan, ve, Tatar Mehmed Efendi öncülüğü ile tamir edilmişdir.

29-NECATİYE MEDRESESİ:

Mihal Bey mahallesinde Medrese sokağında altıncı numaradadır.

Karakaş Hacı Hasan okulu yerine, Hacı Mehmet Fevzi Efendi öncülüğü ile yeni olarak yapılmışdır.

(H:1273-M:1856) tarihinde tamamlanmış ve adına Necatiye denmiştir. Çatısı ahşapdandır.

Sonradan vakfı gelirsiz kalmış, padişah ikramına, hazine de katkı yapıp tamir edilerek (H:1318-M:1900) senesi seferinin on yedinci gününe rastlayan (H:1316-M:1898) Haziranı'nın birinci Perşembe günü açılış töreni yapılmışdır.

30- HAYRİYE MEDRESESİ:

Sofu Bayezid mahallesinde Muradiye Küçük Pazarı caddesinde ... [33], numaradaki Hayriye adlı medresesidir.

Hacı ibrahim oğlu Hacı Ahmet Bey tarafından bir değirmen ile ahır arsası üzerine (H:1284-M:1867) senesinde yeni olarak yapılmıştır. Çatısı ahşapdandır.

31- HACI DOĞAN MEDRESESİ:

Kaleiçinde eski Hacı Doğan, yeni Aya İstirati mahallesinde medrese sokağında on dokuzuncu numaradadır.

Hacı Doğan adlı kişi tarafından yapılan medrese halen arsa durumundadır.

Bu Medresenin (H:1081-M:1670) yılı cumadel ahiresinde (Ekim) Edirneli Abdülbâki Efendiye verildiği Vakayi-ül Fudela'da yazılıdır.

Medreseyi yapdıranın, bu mahalle'de Aya İstirati kilisesi sokağında bir de camii vardır.

32- EMİR KADI MEDRESESİ:

Kaleiçinde Aya Yani mahallesinde Kosti sokağında üçüncü numaradadır.

Emir Kadı adında bir kişi tarafından yapdırılmışdır. Halen arsa olup etrafı divarla çevrilidir.

Sınıfı, kırklı medreseler arasındadır. Enis-ül Müsâmirin yazarı Abdurrahman Hibriye, (H:1098-M:1686) yılı Şevvalinde Burgazlı Ahmet Efendiye, daha sonra sırasiyle Hacı Muhiddin, Hüseyin ve Lûtfi Zâde İbrahim ve Abdurrahman el müsellem ve Müsellem İbrahim ve (H:1121-M:1709) tarihinde katip Zâde Mustafa Efendiye verilmişdir.

33- Metinde numara yazılmamış veya fotokopide çıkmamış olabilir.

ADLARI TARİH VE BİBLİYOGRAFYA KİTAPLARINDA YAZILI OLUP YERİ BELLİ OLMAYAN MEDRESELER:

33- ORUÇ BABA MEDRESESİ:

Hadayik-ül Hakayık ve Vekayi-ül Fudela'da bildirildiği gibi, bu medrese (H:1068-M:1656) tarihinde Lûtfi Zâde Ahmet Efendiye ve sonra, sırasiyle Mustafa oğlu Mehmet'e, sonra Hüseyin, Ebu Bekir, Lûtfi Zâde Hacı Mehmet, Lûtfi Zâde İbrahim, Berber Zâde İbrahim, Berrak Zâde Abdülfettah, Gülşeni Zâde Hacı Mustafa, Sipahi Hasan, Yahya Oğlu, Mustafa Oğlu Ahmet ve (H:1129-M:1716) tarihinde katip zâde Mustafa Efendiye verildiği, sıralarında yazılmışdır. Bu medrese Dimetoka Oruç paşa medresesi midir, yoksa, Edirne'deki başka mıdır ? Anlaşılamadı!

Tarih kitaplarında "Edirne Oruç paşa medresesi" adıyla yazılıdır.

34- KADI ABDİ MAE SİNAN BEY MEDRESESİ:

Bu medresenin (H:1050-M:1640) tarihinde Hacı Yahya Efendi oğlu Ahmed'e hariç kadrosuyla ve sonra sırasiyle (H:1062-M:1651) de Naci İbrahim Efendiye (H:1081-M:1670) de Sabûni Hasan, (H:1095-M:1683) de Bekir Çelebi oğlu Rahmetullaha, sonra kebapcı Zâde Ahmet ve Abdullah Bâli oğlu Mehmed'e ve saatçı Ahmet, kavukçu Zâde Abdullah, Abdurrahman El Müsellim, İmam Zâde Mehmet, Şemsi Zâde Mustafa ve (H:1107-M:1695) tarihinde Mustafa Faik Efendiye verildiği sıralarında yazılmışdır.

35- ANBAR KADI MEDRESESİ:

Bu medresenin, Kanuni döneminde Karasi'li Köseç Hasan Efendiye (H:954-M:1547) de Abdullah oğlu Ahmet Fevziye, sonra Salbaş Hasan ve (H:1091-M:1680) de Vizeli İbrahim Efendilere verilmiş olduğu sıralarında yazılmışdır.

36- TÜTÜNSÜZ MEDRESESİ:

Tütünsüz Ahmet Bey medresesinin (H:1010-M:1601) recebinde Bostanlı Zâde Ahmet, sonra Şeyh Zâde İbrahim ve (Ahvin) Hüseyin ve (H:1065-M:1654) de İbrahim ve Abdullah Bâli oğlu Mehmet ve Kavukçu Zâde Abdullah'a (H:1105-M:1693) de Mustafa Faiz Efendiye verilmiş olduğu Vekayi-i Fudela da yazılıdır. Diğer bir adla (bîduhan) da denir bu medreseye.

37- ALİ KUŞÇU MEDRESESİ:

Bu medrese (H:1059-M:1649) şevvalinde Bostanlı Zâde Ahmet Efendiye, sonra Hacı Mehmet oğlu Hüseyin'e, Nalbur Zâde Abdurrahman, Cerrah Zâde Abdülfettah ve (H:1108-M:1696) de Ebe Zâde Muslihiddin Efendilere verilmişdir.

38- MES'UDİYE MEDRESESİ:

Vekayi-ül Füdela'nın bildirdiğine göre bu medrese önce, kurulduğu (H:1118-M:1706) Şevvalinde Kâtip Zâde Mustafa Efendiye verilmişdir.

39- ARPA EMİNİ MEDRESESİ:

Arpa emini Mehmet Efendi medresesi Vekayi-ül Fudela'nın bildirdiğine göre (H:1118-M:1706) seferinde müsellem İbrahim'ine hariç kadrosuyla verilmişdir.

40- ABDÜLVASİ MEDRESESİ:

Bu medrese, Vekayi-ül Fudelam'nin bildirdiğine göre (H:1110-M:1698) senesi Recebinde yapılmışdır.

Önce Börekçi Zâde Mustafa Faik Efendiye hariç kadrosuyla verilip (H:1113-M:1701) de Canbaz Zâde Ahmet Efendiye, sonra müsellem İbrahim'ine (H:1124-M:) de Katip Zâde Mustafa Efendiye verilmişdir.

Bu medresenin Kaleiçinde olduğu vakıflar muhasebe defterinde yazılıdır. Dimetoka'lı Abdülvasi medresesi başkadır.

41- İLYAS BEY MEDRESESİ:

42- İLYAS KETHUDA MEDRESESİ:

43- EMİR ALİ MEDRESESİ:

44- BEDREDDİN MEDRESESİ:

45- ŞEYH MAHMUD EL KADI MEDRESESİ:

46- KEMALİ DEDE MEDRESESİ:

Bu altı Medreseye ait bilgi elde edilemedi.

47- AHİ ÇELEBİ MEDRESESİ:

Rüşdiye okulu bitişiğinde arsa.

48- MİSKİN SEFERŞAH MEDRESESİ:

Tahmis okulu bitişiğinde arsa.

49- KASIM PAŞA MEDRESESİ:

Süle Çelebi camii vakfiyesinde yazılıdır.

RAVZA-T-UL MERAKİD-ÜL EVLİYA
ÜNLÜ ERMİŞLERİN TÜRBELERİ BAHÇESİ

Şairler arasında adı yazılmış olan Edirneli Arap Zâde ilmî Efendinin, Edirne'de gömülü olan ünlü Tanrı ermişlerden bazılarının semt ve civarlarını belirten manzume aynen buraya alınmıştır.

ŞİİR

Edirne Şehrini bunca Evliya,
Cây edipdür ma tekaddem ilmiyâ

Kutb-u âlemdir buların her biri
Üstümüzden gitmesin hizmetleri

Bunların ser defteri ve serveri,
Hacı Bektaş veliyyi Hayderi

Cân-ı dilden sevdiler peygamberi
Vâsıl-ı dergâh-ı Hakdır her biri.

Bunların zikrini kıl vird-i zeban,
Bâis-i rahmet ede ol müstean

Biri dört kayada şerbettardır
Onların kurbunda üçler vardır.

Evliyaya server olmuşdur kıyak,
Rahmetine Hakkın olmuşdur ehak

Karaca Ahmet cihana şahdır
Maksadı ancak anın Hakdır

Etti Helvacı baba taşlığı câ
Halka hârı dâima Lutf-u seha

Oldu güzelce babalar ahseni,
Kurb-ı taşlıkda olurmuş medfeni

Hemcivârıdır anın baba Şücâ,
Şer,i tabağından olur intifa,

Rah-ı islambula eylersen güzer,
İste eğlence babamızdan zafer

Hemcivarında yatır Balcı baba
Lezzetinden oldu âlem pür safa.

Yatağan babadan alan himmeti,
Dâim ayağında bulur kısmeti

Bunlara hemsâye olmuşdur dilâ,
Yaraya merhem olan mumya baba

Hayderi Topcu baba oldu bülend,
Alem içre halka eyler idi pend.

Balaban baba'dan alan himmeti,
Dünya vü ukbada bulur izzeti.

Koğacılar içredir Bahri baba
Aleme Mumcu baba vermiş ziya

Bunların kurbundadır Şaka baba
Bâis-i rahmettir ol merd-i Hudâ.

Boyacı baba ki ol meşhurdur,
..... ile ol me'murdur.

Oldu Zindâni erenler kemâli,
Himmet etmiş Hacı Bektâş-ı Veli.

Türbesin Zindan edüp Cafer baba
Himmetinden buldu mahbusan reha,

Medfen-i Kanber babadır der hisar
Himmet etmiş ona dilden Şehsüvar.

Kal'a içinde olur Yunus baba
Himmetini eyleriz daim reca.

Evliya arslanıdır Kaplan baba
Yelli Burgazı revadır etse câ.

Gel ağaç pazarına eyle güzer,
Aleme Câfer baba olmuş peder.

Bi duhan baba acep sultandır,
Evliya içre azim-üş şamdır.

Cümleden biri Ebu İshak dır,
Himmetine cân-u dil müştâkdır.

Nâmı, Neyzen baba'nın bayramdır,
Halka kârı lutf ile in'amdır.

Biri babanın dahi Timurdur,
Medfen-i pâki anın meşhurdur,

Çerhi gerdan etti Çıkrıkçı baba,
Edirne içindedir Musa baba

Toplu baba balkapanında olur,
Himmet isteyen anı onda bulur.

Tel takar züvvarına Telli baba,
Meskenidir kurb-ı Sarıcapaşa.

Kabrini tâmir eder ise sezâ,
Mahkeme içindedir Haydar baba

Mahkeme hem sâyesi ormandır
Kabri anın ravzat-ı Rahmandır

Tekye kapısındadır Turgut baba
Anda bi perva yatır ol pür safa

Serfirâz-ı Evliya Nazar baba
Cisr-i Mihâl-ı makar etmiş Huda.

Yıldırımda mesken-i Osman baba
Eyle zuvvarına ya Rabbi atâ

Kara baba dır acep âli cenap
Himmet alsa revadır şeyh-u şâb.

Semt-i şeyhî çelebiden yâdiğâr,
Başımız üzre Hilali baba var.

Hazret-i yahşi kalender ey püser,
Cây-i gâh etti Hıdırlığı meğer.

Bir dahi seyit Celaleddin var,
Kıldı Istanbul yolunda ol karar

Karga baba aşk evinde açdı yer,
Eyledi Sultan Selim yanın makar.

Bunları yâd etmek oldu Sâniha,
Ruhları şâd ola oku Fâtiha.

Yâ ilâhi bunların hürmetine,
Alemi gark eyle gel rahmetine.

Sad salat ve sad selam eyle Huda,
Ol Resul-ı âline subh-u mesâ.

Bu manzumede adı geçenlerin türbeleriyle manzume dışında bulunan bâzı kişilerin türbelerini kolaylıkla bulabilmek için bulundukları mahalleler ile sokaklarının isimleri ve kapı numaraları gösterilerek yazılmıştır.

1- BAYEZİD HALİFE TÜRBESİ:

Edirne Karaağaç[34], mahallesinde Dört Kaya caddesindedir. Kimliği bilginler ve Şeyhler bölümünde yazılmışdır. Manzumede Bayezid halife yerine, türbenin yapıcısı şerbettar gösterilmiştir. Türbe harabdır.

2- ÜÇLER TÜRBESİ:

Edirne Karaağaç mahallesinde Kıyak caddesinde altıncı numaradadır. Harapdır.

34- Bu Karaağaç mahallesi Meriç'in karşı sahibindeki Karaağaç semti değildir. PK

3- KIYAK BABA TÜRBESİ:

Çokalca mahallesinde Kıyak caddesinde elli birinci numaradadır. Mescidi bitişiğindedir.

4- KARACA AHMET TÜRBESİ:

Karaca Ahmet mahallesinde Karaca Ahmet Türbesi sokağında on beşinci numaradadır. Arsadır.

5- HELVACI BABA TÜRBESİ:

Medrese Ali Bey mahallesinde Helvacı baba türbesi sokağında yedinci numarada olup çatısı ahşapdandır.

6- GÜZELCE BABA TÜRBESİ:

Hafız Ahmet mahallesinde Köprüce Bayırı caddesinde altıncı numaradadır. Türbe, tekyesi alanında olup çatısı ahşapdandır.

7- BABA ŞÜCA TÜRBESİ:

Zen-i İbrahim paşa mahallesinde Çukur Çeşme sokağında yedinci numaradadır.

8- BALCI BABA TÜRBESİ:

Dâr-üs Siyâde mahallesinde Uzun Kaldırım caddesinde yüz yirmi altıncı numaradadır. Çatısı ahşapdan idiyse de yıkılmışdır.

Kimliği, yerinde yazılı olan mazannadan (ermişliğine inanılan) Seyid İsmail baba da bu türbede gömülüdür.

9- EĞLENCE BABA TÜRBESİ:

Yancıkçı Şâhin mahallesinde İstanbul Yolu caddesinde otuzuncu numaradadır. Çatısı ahşapdandır.

10- YATAĞAN BABA TÜRBESİ:

Yeşilce mahallesinde Uzun Kaldırım caddesinde otuz birinci numarada olup çatısı ahşapdan ise de yıkılmıştır.

11- MUMYA BABA TÜRBESİ:

Vize Çelebi mahallesinde Uzun Kaldırım caddesinde yüz ikinci numaradadır. Çatısı kubbe olup harap olmaya yüz tutmuştur. Diğer adı kesik baş türbesidir.

12- TOPÇU BABA TÜRBESİ:

Hoca Uveys mahallesinde Horozlu caddesinde elli ikinci numaradadır. Zaviyesi alanında gömülüdür.

MEZAR TAŞINDA ŞU TARİH YAZILIDIR

Top urup meydan-ı aşka kapdılar çevgân ile
Şöyle bir merd-i Huda kim mahlası Topçu baba
Hind ilinden geçdi Rûma kırklara hemrah olup
Bu makamı kıldı ihya himmet-i Topçu baba
Ceddi pâkidir Halîmi Zâdenin bu ehli dil,
Besmele imiş sana tarih fatiha Topçu baba

13- BALABAN BABA TÜRBESİ:

Balaban paşa mahallesinde Köprü Başı caddesinde otuzuncu numaradadır. Camii alanında gömülüdür. Bu kişinin, Tokat beylerbeyisi olup (H:850-M:1446) tarihinde vefat eden Balaban paşa olduğu sanılır.

Veyahut, Hadım Balaban mescidinin sahibi olmalıdır. Sağlıklı bir bilgi elde edilemedi.

14- BAHRİ BABA TÜRBESİ:

Manzumede Bahri baba adlı kişinin Edirne'de olduğu gösterilmiş ise de, Hadikat-ül Hakayik Fi Tekmilet-ül Şekayik'de şeyh Bahri dedenin Edirne'deki Boğacı dede Zaviyesinden Bursa'ya gidip (H:974-M:1566) senesi ortasında orada vefat ederek zaviyesi alanına gömüldüğü açıkça bilinmektedir. Manzume yazarı bunu bilmemiştir.

Babası'nın adının Handan ağa olduğu Bursa'daki tekyesinde okunan vakfiyesinden anlaşılmışdır.

15- ... Mumcu Babanın türbesi bulunamadı.

16- SAKA BABA TÜRBESİ:

Fındık Fakih mahallesinde Buzhane caddesinde kırk yedinci numarada olup kırk beş numaralı çeşmeye bitişik evin içindedir.

Adı geçen evin sahibi tarafından yutulmak üzeredir.

17- BOYACI BABA TÜRBESİ:

Konduk Osman mahallesinde Karaağaç Çeşmesi caddesinde on yedinci numarada olup Konduk Osman mescidinin bitişiğindedir. Çatısı ahşapdandır.

18- ZİNDANİ MEHMET EFENDİ TÜRBESİ:

Tahtakalede zindan sokağında olup yıkık zindan kulesi yakınında ise de, yok olmuşdur.

19- CAFER BABA TÜRBESİ:

Tahtakalede Zindan sokağında zindan içinde gömülü ise de, yok olmuştur.

20- KANBER BABA TÜRBESİ:

Kaleiçinde Kilise camii yakınında Kanber Baba sokağında yüz yirmi birinci numaradadır. Türbe, zaviyesi alanında kurulmuşdur.

21- YUNUS BABA TÜRBESİ:

Kaleiçinde Keçeciler Kapısı caddesinde otuz dokuzuncu numaradadır.

22- KAPLAN BABA TÜRBESİ:

Sitti Hatun mahallesinde Ağaç Pazarı caddesinde yüz altmış üçüncü numaradaki zaviye alanındadır.

23-CAFER AĞA TÜRBESİ:

Gazi Hoca mahallesinde Ağaç Pazarı caddesinde yüz beşinci numaradadır.

24- TÜTÜNSÜZ AHMET BEY TÜRBESİ:

Molla Fahreddin mahallesinde Tütünsüz Tekyesi sokağında beşinci numaradadır. Çatısı kubbedir.

Kapısı Üstünde ki mermer levhada şu sözler yazılıdır.

TÜTÜNSÜZ AHMET BEY TÜRBESİ
TÜRBE KİTABESİ

Hâzel bina-i alel türbeti Rıdvan Ahmet bin't-il izzi irci'i
ilel Hak be râci erhamete gad kâne Tarih Fi Tariheti

Kabri ziyaretgâhdır. Rıdvâni mahlasiyle yazdığı Şiirleri Şairler sırasındadır. Bî duhan da derler. Böyle adlandırılmanın nedeni anlaşılmadı.

25- İSHAK BABA TÜRBESİ:

Üç Şerefeli yakınında Ekmekçiköylü medresesi sokağında dokuzuncu numaradadır.

Divar ile çevrili idiyse de, bitişiğindeki Halil paşa hanının arsasına yapılan askeri daireye adı geçen han ile beraber katılıp askeri daire avlusu içinde Üç Şerefeli kabristanı yakınında kalmıştır.

26- BAYRAM BABA TÜRBESİ:

Süle Çelebi mahallesinde Kuyulu sokakta kırk yedinci numarada olup divar ile çevrilidir. Vefat tarihi (H:1134-M:1721)'dir.

Mezar taşında böyle yazılıdır.

BAYRAM BABA MEZAR TAŞI KİTABESİ

Bin yüz otuz dört rebi-ül evvelinde eyledi
Cânını kurban-ı îyd-i mağfiret Bayram dede
Akil-i mecnun nüma bir lâubâli zât idi
Nutkun istidlal ederlerdi anın nik-ü bede
Kudsiyan tebşir edip târih-i fevtin dediler
Dahil oldu iydigâh-i cennete BAYRAM dede.

27- ÇIKRIKÇI BABA TÜRBESİ:

Şerbettar Hamza Bey mahallesinde Külhan sokağında on ikinci numaradadır. (H:1295-M:1878) istilasında etrafındaki evler yıkıldığı sırada bu türbe de harap olmuştur.

28- ... Timur babanın gömüldüğü yer bulunamadı.

29- MUSA BABA TÜRBESİ:

Üsküfçu Hızır mahallesinde Kıyak caddesinde dokuz yüz on sekizinci numaradadır.

Amuca Zâde Hüseyin Paşa çeşmesinin arkasındadır. Çizmeci şeyh Muslihiddin'in oğludur.

30- TOPLU BABA TÜRBESİ:

Pazarcılar içinde Balkapanı bitişiğinde Yediyol ağzı caddesinde otuz beşinci numaradadır ki çatısı ahşapdandır.

31- TELLİ BABA TÜRBESİ:

Sarıcapaşa semtinde. Bu türbe de bulunamadı.

32- HAYDAR BABA TÜRBESİ:

Kaleiçinde mahkeme sokağında on birinci numaradadır. Eski mahkemenin kapısı bitişiğindeki çeşme yakınında olup çatısı ahşapdandır.

33- ORMAN BABA TÜRBESİ:

Kaleiçinde mahkeme sokağında mahkeme bitişiğinde ve Kuru çeşmeye giden sokak üzerinde olup çatısı ahşapdandır.

34- TURGUT BABA TÜRBESİ:

Dâye Hatun mahallesinde; Tekye kapı caddesinde eski telgrafhane bitişiğinde olup çatısı yıkılmıştır.

35- NAZAR BABA TÜRBESİ:

Sultan Bayezid mahallesinde Nazar Baba sokağında dördüncü numarada olup harap durumdadır.

36- OSMAN BABA TÜRBESİ:

Yıldırım Bayezid mahallesinde. Bu türbe bulunamadı.

37- KARACA BABA TÜRBESİ:

Yıldırım Bayezid mahallesinde Mustafa Paşa caddesinde köprü başındaki Karakol arkasında olup harap durumdadır.

38- HİLALİ BABA TÜRBESİ:

Şeyhi Çelebi mahallesinde Şeyhi Çelebi sokağında İstanbul yolu kabristanına yakın bir ev içindedir ki çatısı yıkılmıştır.

39- YAHŞİ KALEMDAR TÜRBESİ:

Yıldırımda Hıdırlık tepesinde olup terk edilmiştir.

40- SEYİD CELALEDDİN TÜRBESİ:

Yancıkçı Şahin mahallesinde İstanbul yolu caddesinde ikinci numarada olup çatısı ahşapdandır.

Seyid Celaleddin, Bursa'da (H:833-M:1124) tarihinde vefat eden Emir Şemseddin, Muhammet Bin Ali El Hüseynî El Buhari'nin kız kardeşi soyundan yeğeni olduğu, türbesinin sokak yüzünden kafes altında yazılı olan tarih yazısından bulunamadı.

Türbe içinde sonradan gömülmüş olan Tavşan Ağanın, (H:1077-M:1666) tarihinde vefat edip, sicilli Osmâni'nin bildirdiğine göre, Sultan IV. Mehmet döneminde etkin bir kişi olup emekli iken ölen müsahip dilsiz Tavşan Ağa olduğu ve türbenin çatısının Mehmet Şakir adında bir kişi tarafından yapıldığı adı geçen dizelerde belirtilmiş olduğu için buraya tıpkısı alınmıştır. [35]

41- KARGA BABA TÜRBESİ:

Hıdırağa mahallesinde Kargababa türbesi sokağında ikinci numarada olup çatısı ahşapdandır.

35- Orijinal metin C: 1 S: 101 On beyitlik bir manzume olup önemli görülmediğinden buraya alınmadı.

42- ÜSKÜFÇU HIDIR AĞA TÜRBESİ:

Üsküfçü Hıdır mahallesinde eski Tophane caddesinde otuz dördüncü numarada olup çatısı ahşapdandır.

43- SOFU İLYAS BABA TÜRBESİ:

Sofu İlyas mahallesinde Menzil Ahırı caddesinde birinci numarada olup çatısı ahşaptandır.

44- İSLAHİ MEHMET EFENDİ TÜRBESİ:

Selçuk Hatun mahallesinde Selçuk Hatun Camii sokağında altıncı numaradadır.

45- TUĞLALI BABA TÜRBESİ:

Yeşilce mahallesinde Uzun Kaldırım caddesinde yirmi sekizinci numarada olup divar ile çevrilidir.

46- ALEMDAR HASAN BABA TÜRBESİ:

Alemdar mahallesinde Alemdar Baba Türbesi sokağında on beşinci numaradadır.

47- KESİKBAŞ MEHMET EFENDİ TÜRBESİ:

Altûni mahallesinde çamaşırcı sokağında otuz birinci numarada olup etrafı divar ile çevrilidir.

48- ...

Sıkça Murat mahallesinde Sıkça Murat Camii sokağında on yedinci numarada...türbesidir.[36]

49- ABDİ BABA TÜRBESİ:

Kazaz Salih mahallesinde Kazaz Salih Camii sokağında beş numaralı evin içindedir.

50- HUYSUZ BABA TÜRBESİ:

Vize Çelebi mahallesinde Uzun Kaldırım caddesinde doksan altıncı numarada olup divar ile çevrilidir.

51- SEYİD ALİ EFENDİ TÜRBESİ:

Külahduz mahallesinde Uzun Kaldırım caddesinde elli beşinci numarada olup çatısı yıkılmıştır.

52- ...[37]

İbn-i Arap mahallesinde İbn-i Arap Camii sokağında sekizinci numaradadır.

53- ...

Noktacı zâde mahallesinde Noktacı zâde Camii sokağında otuzuncu numaradadır.[38]

54- ...

Çokalca mahallesinde Ağa hamamı sokağında kırk beşinci numaradadır.[39]

36- Orijinal metin de boş bırakılmıştır.
37- Orijinal metin C: 1 S: 102 isim yeri boş bırakılmıştır.
38- Orijinal metin C: 1 S: 102 isim yeri boş bırakılmıştır.
39- Orijinal metin C: 1 S: 102 isim yeri boş bırakılmıştır.

55- TAVLA BABA TÜRBESİ:

Mîrahur Ayas Bey mahallesinde Menzil Ahır caddesinde elli birinci numaradadır.

56- TİRİT BABA TÜRBESİ:

Mîrahur Ayas Bey mahallesinde Tirit Baba sokağında onuncu numarada olup çatısı ahşapdandır.

57- DERVİŞ ABİ TÜRBESİ:

Derviş Abi mahallesinde Helvacı Baba sokağında on ikinci numarada olup çatısı ahşapdandır.

58- ...[40]

Kum mahallesinde Mustafa Paşa mahallesinde elli birinci numarada ... türbesidir.

59- ... [41]

Bülbül Hatun mahallesinde Ak Mescit caddesinde altmış beşinci numarada ... türbesidir. [42]

60- CAFER BABA TÜRBESİ:

Mihalkoç mahallesinde Saraçhane Köprüsü caddesinde kırk yedinci numaradadır.

61- YEDİLER TÜRBESİ:

Hadım Firuz mahallesinde Kışla Meydanı caddesinde üçüncü numaradadır.

62- TARAKLI BABA TÜRBESİ:

Çarşıda, Eski Camiin çömlekçiler kapısı yanında hurdacılar sokağında beşinci numarada olup çatısı ahşapdandır.

63- ...

Metropolit mahallesinde Pavli sokağında yirmi ikinci numaradaki kuyumcu hacı Aleksandır'ın evine katılan türbe olup adı geçen evin içindedir.

64- ...

Gazi Hoca mahallesinde Ağaç pazarı caddesinde yüz on dördüncü numaralı eve katılmış türbedir ki, adı geçen evin içindedir.

40- Orijinal metin C: 1 S: 102 isim yeri boş bırakılmıştır.
41- Orijinal metin C: 1 S: 102 isim yeri boş bırakılmıştır.

RAVZA-T-UL İMÂRAT
İMARETLER BAHÇESİ

1- MURADİYE İMARETİ:

Muradiye mahallesinde Muradiye Camii avlusunda beşinci numaradadır.

Sultan II. Murat tarafından yapılmış olup Muradiye imareti demekle tanımıştır. Hâlen sağlam durumdadır. (H:839-M:1468) tarihinde yapılmışdır. Çatısı ahşapdandır.

2- YENİ İMARET:

Sultan Bayezid mahallesinde Sultan Bayezid caddesinde kırk birinci numarada olup Sultan II. Bayezid tarafından (H:893-M:1488) tarihinde yapılmışdır.

Yeni imaret demekle ünlüdür. Hâlen sağlam olup çatısı kubbedir.

3- ORTA İMARET:

Gazi Mihal Bey mahallesinde Mihal Köprüsü caddesinde otuz yedinci numarada olup Gazi Mihal Bey tarafından (H:825-M:1421) tarihinde yapdırılmıştır.

Orta imaret denmekle ünlüdür ve hâlen sağlamdır. Çatısı ahşapdandır.

4- YILDIRIM İMARETİ:

Yıldırım Bayezid mahallesinde câmii avlusunda on dokuzuncu numaradadır.

Yıldırım Bayezid tarafından (H:850-M:1446) tarihinde yapdırılmış olup çatısı ahşapdan idi. Yıldırım Bayezid imareti denmekle ünlü idi.

(H:1294-M:1877) tarihinde yanmıştır. Hâlen harapdır.

5- SEYİTLER İMARETİ:

Dâr'us Siyâde mahallesinde Dâr-üs Siyâde Câmii sokağında beşinci numarada olup Fazlullah paşa tarafından yapdırılmışdır. Seyitler imareti denmekle ünlüdür.

Çatısı ahşapdan ise de (H:1294-M:1878) istilasında yıkılıp arsası kalmıştır. (H:883-M:1479) tarihinde vefat eden Fazlullah paşa, mescidi alanında gömülüdür. Kimliği vezirler sırasında yazılıdır.

6- İBRAHİM PAŞA İMARETİ:

Câmii İbrahim Paşa mahallesinde Çokalca Câmii sokağında otuz üçüncü numaradadır. Câmiin sahibi olan İbrahim paşa tarafından (H:867-M:1462) tarihinde yapılmıştır. Uzun yıllardan beri harap olup yapısından iz kalmamıştır.

7- BALABAN PAŞA İMARETİ:

Balaban Paşa mahallesinde köprü başı caddesinde otuzuncu numaradadır.

Balaban paşa tarafından yapdırılan imaret uzun yıllardan beri harab olup yapısından iz kalmamıştır. Yapdıran, (H:850-M:1446) tarihinde vefat etmiştir.

8- KASIM PAŞA İMARETİ:

Evliya Kasım Paşa mahallesinde Kirişhane caddesinde yüz on üçüncü numaradadır.

Yapdıran, Sultan II. Bayezid dönemi ileri gelenlerinden Evliya Kasım Paşadır. Yapılışı, (H:883-M:1478) senesi olup (H:1265-M:1848) senesinden beri harabdar, yapısından iz kalmamıştır.

9- MEZİT BEY İMARETİ:

İmaret-i Mezit Bey mahallesinde imaret-i Mezit Bey Camii sokağında on üçüncü numaradadır.

(H:845-M.1441) tarihinde Eflak'da Şehid olan Mezit Bey tarafından yapdırılmış olup uzun yıllardan beri harap olmuş ve yapısından eser kalmamıştır.

RAVZA-T-UL MEKTİB-İ İSLAMİYE
MÜSLÜMAN CEMAATİ OKULLARI BAHÇESİ

1- (H:1295-M:1895) istilasından sonra Edirne halkının ve diğer yerlerden gelen göçmenlerin kimsesiz kalan çocukları toplattırılmışdır.

Bunlardan erkek olanlar, padişahın adıyla açılan okulda, kız çocuklar ise, yetimler yurdu adı verilerek kiralanan yerde bakıma alınmıştır.

Bunların yiyecek ve diğer gereksinimleri için (H:1296-M:1976) senesinde göçmenler için ayrılan otuz beş bin Osmanlı altınının yarısı verilerek üç yüzü aşkın erkek ile on beş kadar kız için kullanılmışdır.

Bunlar, eğitim bakımından da geri kalmışlardı. Okul, aslında sanat okulu olarak yapılmış olduğu için iç işlerinin memlekete yararlı olabilecek tarzda düzenlenmiş olmakla beraber, geleceğe yönelik yönetiminin sağlanması amacıyla, Vali Kadri Paşa tarafından biri sanayi, öbürü tarım eğitimine ayrılan okul ikiye bölünmüştür.,

Sürekli giderlerinin adı geçen kaynakdan artırılarak, geri kalan on yedi bin liranın bankaya yatırılıp yıllık fâizinden, bir de il Belediyesi tarafından her ay ayrılan yüz liradan ve gelebilecek yardımlardan karşılanması yoluna gidildi.

Ayrıca, Edirne sarayı arazisinin senelik olarak isteyenlere kira edilen mera geliri ile, il matbaasının geliri verilmiştir.,

İşlere sürekli olarak bakmak için bir komisyon da kararlaştırılmışdır. Durum, (H:1 Mart 1298-M:1880) tarihinde padişaha arz edilmişdir.

Alınan, karar gereğince örnek çiftlik olarak kurulmasına başlanılan yapıların, ayni yıl Eylülünün on dördüncü Salı günü açılışı yapılmışdır. Eski Milli Eğitim Bakanı Münif Paşanın O zaman söylemiş olduğu tarih, bir mermere yazılarak kapısı üstüne yerleştirilmiştir.

Tarih (H:1299-M:1899).

NÜMUNE ÇİFTLİĞİ KAPISINDAKİ KİTABE MANZUMESİ

Manzume 7 beyit olup. Tarih beyti Şöyledir:
Tahsin edip yazdı Münif târih-i cevherdârını
İnşa olundu yümn ile âlâ zıraat mektebi [43]

Sanat okulu Kadı Fahreddin medresesi yerine yapılmıştır.

Tarım okulunun yanındaki vâlide çeşmesi üstündeki mermer levhada yazılı (Kasr-ı şâhi ki mukabildir ona cennet veş) mısrasından anlaşıldığına göre, kasr-ı humayun arsası üzerine yapıldığı anlaşılmaktadır.

Bu köşk, Mamak kasrı (köşkü) olacaktır. Abdurrahman Nureddin paşanın vâliliği sırasında bu husus göz önüne alınarak padişaha yaraşır bir duruma getirilmesine karar verilmiştir.

43- Tamamı Orijinal metin C: 1 S: 104

Bu karar ilgili olduğu yerlere duyurmakla beraber, önce düzenlenmiş olan plan ve keşfi gereğince (H:1312-M:1894) senesi Şevvali'nin on üçüncü gününe rastlayan (H:1311-M:1893) Martının 27. Pazar ertesi günü kurbanlar kesilerek adı geçen okulun yıkılması ile arsası üzerine Vali paşanın eliyle Saat: 05.05 sıralarında yeni okulun temeli atılmıştır.

(H:1314-M:1896) rebiyül evveli'nin 22. gününe rastlayan (R:1312-M:1894) Ağustosunun 19. Pazar ertesi günü (ki bu tarih padişahın tahta çıkış tarihine rastlar) açılış töreni yapılmıştır. Eski yapıların kalıntıları da kullanılarak tüm yapı gideri sekiz bin dört yüz lirayı bulmuştur.

2- ASKERİ İDÂDİ OKULU (MEKTEB-İ İDÂDİ-İ ASKERİ):

Hadım Balaban mahallesinde Hatice Sultan Sarayı sokağındadır.

Sultan Abdülaziz'in buyruğu ile Edirne'de Süleymaniye câmii mütevellisi Sıdıka hanım tarafından bağışlanan Hatice Sultan sarayı arsası üzerine Vali Hurşit Paşa eliyle temeli atılmıştır. Bitirilişi için ile defterdarı Sadullah Bey Şu tarihi söylemiş olup kapısı üstüne konmuştur.

SADULLAH BEY TARİH MANZUMESİ

Şâh-ı zeman Abdül'aziz hanın hemişe himmeti
Cehl'i cihandan ref'için mektepleri umranedir
Oldu memalik pür şeref mazbut âsâr-ı selef
Sâdi bu güne sept eder târihini kilk-i hüner
Alâ yapıldı mekteb-i idâdi-i Şâhânedir. (H:1286-M:1870)

3- KARIŞIK SİVİL İDÂDİ OKULU:

Karaca Bevvap mahallesinde mahkeme bayırı sokağında on yedinci numaradadır.

Eski sadrazam Kara Mustafa paşa sarayı arsasına, ve söylentiye göre eski mahkeme arsası üzerine (H:1298-M:1880) tarihinde rüşdiye okulu olarak yapılmıştır.

Sonradan Karma Sivil idadi okuluna çevrilmiş olup 371776 kuruş harcanarak padişah emriyle yatakhane ve çamaşırlık eklenmiş ve (H:1313-M:1895) Temmuzunda tamamlanmıştır. Ayni ayın on dokuzunda da açılış töreni yapılmıştır.

4- ASKERÎ RÜŞDİYE OKULU:

Sevindik Fakih mahallesinde iki Kapılı Han caddesinde yüzüncü numaradadır.

Sultan II. Murad'ın yapdırmış olduğu Araplar hamı adıyla tanınan harap hanın arsası üzerine Sultan II. Abdülhamit'in buyruğu ile yapılmışdır.

5- İKİNCİ SİVİL RÜŞDİYE OKULU:

Çarşıda, Küçük Arasta, Sultan Selim caddesinde elli altıncı numaradadır.

Ahi çelebi denmekle ünlüdür. (H:930-M:1523) senesinde Mısırda vefat edip imam şafi'inin kabri yakınına gömülmüş olan Mevlâna Mehmet Bin Kemal'in iptidai olarak yapdırdığı okuldur.

(H:1275-M:1858) tarihinde Rüşdiye olarak hizmete konmuşdur. Şekayik tercemesinden (çevirisinde) kendisinin "Edirne'de muhtaserat okumak için bir medrese ve bir okul yapdırdı. Edirne'de Ahi çelebi adıyla ünlü hamamı yapdırıp (Oğlanlı hamam) diğer hamamların yüzlerinin suyunu yerlere dökdü.

Çorlu ilçesinin üç köyünü, Hayrabolu ilçesinin üç köyünü ve Ahi çelebi mezrası demekle tanınan (Halen Ahi çelebi ilçesidir) yirmi üç köyünü ve Anadolu'da şepli ilçesinin on bir köyünü (bu kurumlara gelir kaynağı olacak) vakfetmiştir". deniyor.

Sonra, genişletilmesi gerektiği için yıkılarak (H:1312-M:1894) Haziranın 20. Perşembe günü temeli atılıp (H:1314-M:1896).

Ağustosunun 22. günü açılış töreni yapılıp eğitime başlanmıştır. Eski adı Arasta okuludur.

6- MAKARALI OKUL:

Çarşı içinde Üç Şerefeli yakınında yazıcılar sokağında beşinci numaradadır. Taş okuldur.

(H:1159-M:1751) senesi büyük yangınında yandı. Bu Okulda okuyup yetişmiş olan şıkkı evvel defterdarı Yusuf Efendi adlı kişi yapılmasına başlatmış ise de, bitişini görmeden vefat etmiştir.

Tamamlanmasını sadrazam Abdullah paşaya vasiyet etmiş olduğundan adı geçen tarafından (H:1162-M:1748) tarihinde taş olarak yapılmıştır.

Bitişine, Nevres ile elifi Zâde Feyzi tarafından düzenlenip mermere yazılarak kapısı üstüne asılan tarih örneği buraya alınmıştır.

TARİH MANZUMESİ

Nevresâ Feyzi dedi tarihini elf âferin
Lâne-i kumri-i yusufdur ki sübyâna makam (H:1162-M:1748)

(Tamamı On beyittir. Buraya tarih beyti alınmıştır. Tamamını merak edenler Orijinal Metin C:1 S:506'ya başvursunlar.)

Defterdar Yusuf Efendi, çocukluğunda ilk öğrenimini bu Okulda yapmış olduğuna göre, Doğum yerinin Edirne olduğu sanılır ise de, kaynaklarımızda böyle bir kayda rastlanamamıştır.

Şu kadar ki, İzzî Tarihi'nin bildirdiğine göre, kendisi aslında mâden kalemi sekreterlerinden olduğu halde, yetenekleri ile akranlarından üstün olup devlet ileri gelenleri arasına girmiştir.

Üç kere Şıkkı evvel defterdarı olmuş ise de, bir kader azizliği olarak (H:1159-M:1746) tarihinde ayrılıp bir süre tersane hizmetinde çalışmıştır.

(H:1160-M:1747) Zilhiccesinde sadrazamlık kethudalığına (müsteşarlığına) yükseltilmişti.

Böylece hizmet ederken (H:1162-M:1748) saferi'nin on beşinci isneyn gecesi vefat etmiştir.

Kendisi; inançlı, imanlı, iyi huylu bir kişi olup tasavvuf yoluna da bağlı bulunmakda idi. İstanbul'da Kasım Paşadaki Uşşâki tekyesini yenileyerek tamir etmiş ve içine temiz su getirerek orada da güzel bir eser bırakmıştır.

7- DEFTERDAR MAHMUT EFENDİ İLK OKULU:

Dâye Hatun mahallesinde Dâye Hatun Camii sokağında on beşinci numaradaki defterdar Mahmut Efendinin yapdırdığı okuldur.

(H:1165-M:1751) büyük depreminde harap olduğundan vakfı mütevellisi Hasan Ağa tarafından (H:1168-M:1754) tarihinde yeniden yapılmışdır.

Dönemi Şairlerinden Örfi Ağanın söylemiş olduğu tarih, kapısı üstündedir.

ÖRFİ AĞANIN TAMİR ŞİİRİ TARİH BEYTİ

(Tamamı beş beyittir)
Bir iki tarh ile örfi söyledi târihini
Mekteb-i zîbâ'i sübyân oldu tecdiden bina

8- ÜÇ ŞEREFELİ OKULU:

Baba Timurtaş mahallesinde Üç Şerefeli Camii avlusunda ikinci numarada Sultan II. Murat'ın yapdırdığı okuldur ki çatısı ahşapdandır.

Edirne Valisi Erzincanlı Hacı İzzet paşa bu okulun kabristanındaki özel türbesinde gömülüdür. Üç Şerefeli Okulu adıyla tanınmıştır.

9- TAŞ MEKTEP:

İmaret-i Mezit Bey mahallesinde taş mektep sokağında yirmi yedinci numaradadır.

Sarı Şeyh denmekle ünlü Mehmet Efendi adında bir kişi tarafından yapdırılmışdır. Yapdıran, okul arsasında gömülüdür.

Eski köprü ile Dâr-ül Hadis Câmii arasındaki keresteci mağazaları bu okulun vakıflarındandır.

Bu satırları yazan fakir (Ahmet Bâdi Efendi) ilk öğrenimini bu okulda yapdı.

Okul, mevcut öğrencilere dar geldiği için hayır sahiplerinden (Beykozlu), diğer adı (Ahır köylü) Mehmet bey tarafından yıktırılarak iki katlı olarak yeniden yapdırılmışdır.

(H:1316-M:1898) senesi Nisanının 7. Cuma günü açılış töreni yapılmıştır.

Ben fakir (Ahmet Bâdi Efendi) o sırada Konya ilinin Aksaray ilçesinde bulunduğumdan, bu tarihi, orada yazıp öğretmen Hacı Hafız Ali Efendiye gönderdim.

BADİ EFENDİNİN TARİH MANZUMESİ TARİH BEYTİ

(Tamamı beş beyittir)
Düşdü bir târih-i ter Sübyana Bâdi müjde vir
Yıkdırıp yapdı Mehmet bey güzel taş mektebi.

10- ÜÇ ŞEREFELİ OKULU (MURADİYE OKULU):[44]

Muradiye mahallesinde Muradiye Camii avlusunda birinci numaradadır. Sultan II. Murat tarafından kurulmuşdur. Çatısı ahşapdandır.

11- YILDIRIM OKULU:

Yıldırım Bayezid mahallesinde Çukur Bakkal sokağında ikinci numaradadır.

Kanûni dönemi bilginlerinden (H:948-M:1541) tarihinde vefat eden İznikli mevlâna ... Kasım ayni senede yapdırmış olup çatısı ahşapdandır. Saçak altındaki divarı üzerine konmuş mermerde Şu söz yazılıdır. (Mekteb-i mevlâna sahib-ül hayrat Kasım fi H:948-M:1541) yapdıran okul alanında gömülüdür.

12- SULTAN SELİM OKULU:

Arasta yakınında Yahni Pazarı sokağında sultan II. Selim adına Sultan III. Murad'ın yapdırdığı okuldur ki, çatısı kargir (taşdan) dır.

13- ÇİÇEKLİ OKUL:

Nişdoğan mahallesinde Çiçekçi Mektep sokağında sekizinci numarada ki, okul, halk arasında çiçekli okul adıyla ünlüdür.

44- Orijinal metin başlığında Üç Şerefeli mektebi şeklinde yazılmış. Her halde yanlışlıkla yazılmış olmalı.

14- ESKİ TOPHANE OKULU:

Yahyabey mahallesinde Eski Tophane caddesinde kırkıncı numaradadır.

(H:1294-M:1877) istilasında yıkılmış ve arsa haline gelmiştir.

15- ÇARDAKLI OKULU:

Medrese Ali Bey mahallesinde Mektep sokağında beşinci numaradadır.

Yahya Efendi okulu da derler. Çatısı ahşapdandır.

16- TAŞLIK OKULU:

Medrese Ali Bey mahallesinde Taşlık Camii avlusunda yedinci numarada olup çatısı ahşapdandır.

17- KADRİYE OKULU:

Kebe Yapıcı mahallesinde Kadirhane caddesinde ilk yapdıranı Hacı Ömer Ağa, ikincisi Vali Kadri paşadır. İki katlı olup çatısı ahşapdandır.

18- KASAP ZÂDE OKULU:

Sevindik Fakih mahallesinde Kadirihane caddesinde on birinci numaradadır.

Vakıflar muhasebe defterinde belirtildiğine göre yapdıran, Kasap Zâde Çavuş adında bir kişidir. Halen arsadır.

19- HAS FIRIN OKULU:

Mehmet Ağa mahallesinde Ağa Camii sokağında birinci numaradaki camiin yazlığında, camiin yapıcısı Mehmet Paşa adına yapılmışdır. Çatısı ahşapdandır.

20- TAHMİS – SEFERŞAH OKULU:

Hacı Safa mahallesinde Tahmis sokağında on altıncı numaradaki Miskin Sefer şah okuluna, Tahmis ve hafız Sükîti okulu da derler. Çatısı ahşapdan olup bitişiğindeki arsa medrese arsasıdır.

21- YEŞİL OKUL:

Sıkça Murat mahallesinde Paşa Kapısı caddesinde altmış beşinci numaradadır. Yapdıranı bilinmiyor.

(H:1307-M:1889) yılı başında yıktırılıp yerine Kızıl mescit imamı için lojman yapılmıştır.

22- SİNAN PAŞA OKULU:

Sıkça Murat mahallesinde Paşa Kapısı caddesinde yetmiş beşinci numarada mîrimîran Sinan paşa tarafından yapdırılmış olup çatısı ahşapdandır. (H:1311-M:1893) tarihinde yıkılmıştır.

23- KARA HAFIZ OKULU:

Yaya Timurtaş mahallesinde Hacı Hasan Mescidi sokağında otuzuncu numarada olup çatısı ahşapdandır.

24- (İSİM KONMAMIŞ) OKUL:

Hadım Timurtaş mahallesinde Tahtalı Hamamı sokağında onuncu numarada olup halen arsadır.

25- (İSİM VERİLMEMİŞ) OKUL:

Hoca Üveys mahallesinde Horozlu caddesinde kırk dokuzuncu numaradaki okuldur.

26- KADI RÜKNEDDİN OKULU:

Çavuş Bey mahallesinde Hamam sokağında yirmi üçüncü numaradadır.

Sultan II. Bayezid dönemi bilginlerinden mevlâna Kadı Rükneddin'in yapdırdığı okul halen arsa durumundadır.

Yapdıran, Edirne kadılarından Zeyrek Zâde Mevlâna Rükneddin Mehmet'in (H:939-M:1532) tarihinde vefat edip bu okul alanına gömülmüş olduğu Şekayik'de belirtilmişdir.

Ancak, zaman ile arsa haline gelmiş, kabrinden de eser kalmamış, yakınındaki fırının kiracısı tarafından odun deposu yapılmıştır.

27- YEŞİLCE OKULU:

İmaret-i Mezit Bey mahallesinde Yeşilce Okulu sokağında birinci numaradadır.

Buzcu Hacı Ali Efendi tarafından yapdırılmışdır.

Alanında Hüseyin paşa gömülüdür. Yapdıran, Kasım paşa kabristanındadır.

28- KANLI PINAR OKULU:

Kasap Abdülaziz mahallesinde İstanbul Yolu caddesinde yüz üçüncü numaradadır.

Kanlı Pınar adlı yerde Hacı Davud tarafından yapdırılmıştır.

29- KÖPRÜ BAŞI OKULU:

Alemdar mahallesinde Alemdar okulu caddesinde beşinci numaradadır. Hacı Memi ve Fahrünnisa adlı hayır sahipleri tarafından yapdırılmıştır.

Köprübşı ve Alemdar okulları adlarıyla tanınmıştır. (H:1294-M:1877) istalasında harap olduğundan arsa kalmıştır.

Öğretmenlerinden hattat Mahmud el Hamid, okul alanında gömülüdür.

30- KONYALI OKULU:

Hasan paşa mahallesinde Konyalı Okulu sokağında ikinci numaradadır.

Meryem hatun adlı hayır sahibi tarafından yapdırılmıştır.

Öğretmenlerinden Konyalı Zâde Hacı Hafız Abdullah Efendinin, babası adına uyularak Konyalı Okulu denmiş olup çatısı ahşapdandır.

31- TABAKHANE OKULU:

Attar Hacı Halil mahallesinde Germe Kapı caddesinde doksan dördüncü numaradadır.

32- MEHMET EFENDİ OKULU:

Çokalca mahallesinde Kıyak caddesinde yüz on üçüncü numaradadır.

33- HACI BORNAZ OKULU:

Debbağ Hacı Halil mahallesinde Hacı Bornaz Camii sokağında Hacı Bornaz Camii bitişiğinde on ikinci numarada olup çatısı ahşapdandır.

34- CAFER AĞA OKULU:

Mirahur Ayasbey mahallesinde Menzil ahırı caddesinde yirmi dördüncü numaradadır.

Şehremini Câfer Çelebi tarafından yapdırılmıştır. Çatısı ahşapdandır.

Sarıca paşa medresesi ile hazinedar Sinan Bey mahallesindeki Cafer Ağa camii de bu kişinindir.

35- İNAS (KIZ) OKULU:

Muradiye mahallesinde tekye sokağında sekizinci numarada olup Fatma Hatun adında bir hayır sahibi tarafından yapdırılmıştır.

36- HUNDİ HATUN OKULU:

Zen-i İbrahim paşa mahallesinde Çokalca camii sokağında otuz beşinci numaradadır.

İbrahim paşanın hanımı Hundi hatun tarafından yapdırılmış olup çatısı ahşapdandır.

37- ...[45]

Mâruf Hoca mahallesinde câmi meydanında birinci numarada ki okuldur.

38- HÜSAM BEY OKULU:

Timur Biga mahallesinde Hamam Ardı sokağında dördüncü numaradadır. Hüsam Bey adlı kişi yapdırmıştır.

Çatısı ahşapdan olup yapdıran, okul alanında gömülüdür.

39- KARABULUT OKULU:

Karabulut mahallesinde Karabulut camii caddesinde onuncu numaradadır.

Karabulut İbrahim Bey okulu, mescidi alanına yapılmıştır. Çatısı ahşapdandır.

40- HOCA İLYAS OKULU:

Timur Biga mahallesinde Yelli Burgaz caddesinde yirminci numaradadır. Câmii alanında yapılmıştır.

Yelli Burgaz okulu da derler. Çatısı ahşapdandır.

41- MALKOÇ BEY OKULU:

Mihalkoç mahallesinde Sultan Bayezid caddesinde birinci numaradadır.

42- SİNAN BEY OKULU:

Hadım Firuz mahallesinde Zerde Sakal sokağında dördüncü numarada olup halen arsadır.

43- MEHMET AĞA OKULU:

Emir Şah mahallesinde Sultan Bayezid caddesinde kırk birinci numaradadır. Dağdeviren Zâde Mehmet Ağa yapdırmıştır.

44- MEHMET AĞA OKULU:

Emir Şah mahallesinde Alaca câmii sokağında on ikinci numaradaki Okul olup, Dağdeviren Zâde Mehmet Ağa tarafından yapılmıştır.

45- Orijinal metin de ismi yoktur. C: 1 S: 109

45- NAZAR BABA OKULU:

Sultan Bayezid mahallesinde Nazar Baba sokağında ikinci numaradadır.

Keyvan Bey adındaki hayır sahibi tarafından yapdırılmışdır.

Nazar Baba okulu adıyla tanınmıştır. Yapdıran Keyvan Beyin, Bayezid kullarından olup sonra Kefe Beyi olduğu Tezkeret-ül Remat'da yazılıdır. Keyvan Beyin ölümüne Hasan Hayâli Şu tarihi demiştir. (H:977-M:1569)

HAYALİ BEYİN TARİHİ

Emîn-i memleket merhum Keyvan
Cenan içinde gitti tutmağa cây
Dedi çün gördü ömrü âhir olmuş
Dürüldü defter-i ömrüm medet Hay
Dedi hâtif anın mevtine târih
Ecel çaldı elinden defterin Hay

46- HOCA ÖMER EFENDİ OKULU:

Hacı Ömer mahallesinde Mektep sokağında yirmi dördüncü numaradadır.

Yapdıranın, Hoca Ömer Efendi olduğunu vakıflar muhasebe defterindeki kayıtlar göstermektedir.

Halen yıkılmış olup arsadır.

47- HOCA MERCAN OKULU:

Kuru çeşme mahallesinde Ehmal Paşa camii sokağında üçüncü numaradadır.

Hoca mercan adlı hayır sahibi tarafından yapdırılmış olduğu Vakıflar muhasebe defterinde kayıtlıdır. Ehmal Paşa okulu da derler. Çatısı ahşapdandır.

48- (İSİMSİZ):

Çarşıda Saraçlar başında Alemeddin mahallesinde saraçlar caddesinde yetmiş üçüncü numaradadır.

Bâli oğlu İbrahim adında bir hayır sahibi tarafından yapılmış olduğu, vakıflar muhasebe defterlerinde belirtilmektedir.

(H:1285-M:1868) senesinde yılların düzeltilmesi sırasında Belediye tarafından yıkılıp yerine bugün var olan havuz yapılmıştır.

Kavaklı imam hattat seyid Ahmet Hilmi Efendinin bu okulda öğretmenliği sırasında burası Edirne hattatlarının yetişdiği yer olmuşdu.

49- ESKİ CAMİ OKULU:

Eski câmii yakınında Hurdacılar sokağında üçüncü numaradır. Çatısı ahşapdandır.

Öğretmeni Hacı Hafız şerif Hıfzı Efendinin ölümünden sonra öğrencileri dağılıp İslam toplumuna (cemaat-ı İslamiye) özel yer olarak kullanılmıştır.

50- (İSİM YAZILMAMIŞ):

Sevindik Fakih mahallesinde Tavukçular Hanı sokağında ikinci numaradadır.

Şeyh-ül İslam Mevlâna Abdülkerim Efendi tarafından yapdırılan okul zamanla harap olmuşdur.

Halen yapısından iz kalmamış olup arsa halindedir.

Yapdıranın biyografisi Edirne'de gömülü olan Şeyhler arasında yazılmıştır.

Şekayik çevirisinde belirtildiğine göre, kendisi ve oğlu, II. Bayezid dönemi bilginleri sırasında kimliği yazılı mevlâna Abdülvahhap hayâli bu okul alanında gömülüdür.

51- AYŞEKADIN (ŞAH MELEK) OKULU:

Yancıkçı Şahin mahallesinde İstanbul yolu caddesinde elli sekizinci numarada, Şah melek mescidi bitişiğindedir. Ayşekadın okulu adıyla tanınmıştır. Çatısı ahşapdandır.

Ayşekadın okulu denmesinin nedeni, bulunduğu yerin Ayşekadın semtine yakın olmasıdır.

52- KAZAZ SALİH OKULU:

Kazaz Salih mahallesinde Gülapcılar caddesinde yedinci numaradaki camiin bitişiğinde olup öbür adı Görecinin ? mektebidir. Çatısı ahşapdan olup halen kapalıdır.

53- ÇELEBİ OĞLU OKULU:

Tahtakale içinde, Tahtakale caddesinde çelebi oğlu Hasan paşa dershanesidir.

Zaman içinde harab olduğundan, Avusturya uyruklu Mordo Hayim Benbesan adlı Yahudi, bitişiğindeki evine katıp bahçe yapmıştır.

Yapdıran, Ehmal paşa camiinin yapdıranıdır.

RUM TOPLUMUNA AİT OKULLAR

1- Ali Kuş mahallesinde Ali Kuş camii sokağında üçüncü numaradaki Rum Okulu.

2- Karabulut mahallesinde Karabulut caddesinde yirminci numaradaki Rum Okulu.

3- Gekeş Vakıf mahallesinde, Gekeş Vakıf caddesinde yirmi birinci numaradaki Rum Okulu.

4- Akmescit mahallesinde Tahtalı Kapı sokağında kırk dördüncü numaradaki Rum Okulu.

5- Aya Yani mahallesinde Aya Yani kilisesi sokağında birinci numarada ki Rum Okulu.

6- Hıristos mahallesinde Kızlar mektebi sokağında üçüncü numaradaki Rum Okulu.

7- Metropolit mahallesinde Metropolit kilisesi caddesinde on dokuzuncu numarada ki Rum Okulu.

BULGAR TOPLUMUNA AİT OKULLAR

1- Hıristos mahallesinde Bulgar mektebi sokağında birinci numarada ki Bulgar Okulu.

ERMENİ TOPLUMUNA AİT OKULLAR

1- Aya Nikola mahallesinde Ermeni kilisesi sokağında altıncı numarada Serp Toros kilisesi içinde Ermeni Okulu.

2- Süpürgeciler mahallesinde kilise sokağında on yedinci numaradadır.

YAHUDİ TOPLUMUNA AİT OKULLAR

1- Tahtakalede havra sokağında üçüncü numaradadır

RAVZA-T-UL ESVAK-I TİCARET
TİCARET MERKEZLERİ, ÇARŞILAR BAHÇESİ

1- ALİ PAŞA ÇARŞISI:

Ali paşa çarşısı, Kanûni döneminin sonlarında dört sene kadar sedaretde bulunan Bosnalı Semiz Ali paşa tarafından yapdırılmışdır.

Çatısı, uzunluğuna kâgir kemerdir. Uzunluğu kule kapısından başlayıp balık kapısında son bulur.

Kule kapısı yönündeki üst kapı, iğneciler kapısı, biri çarşıya, öbürü Kale içine açılan iki adet orta kapı, saraçlar kapısı, alt kapı adıyla altı kapısı vardır.

Uzunluğu 400 hatve (adım) dır. Yapdıran, bu çarşıyı Babaeski'de yapdırmış olduğu camie vakfetmişdir.

Yapılması (H:976-M:1568) tarihinde tamamlanmıştır. Bunun için Tığî Bey Şu tarihi söylemiştir.

TİĞİ BEYİN TARİH MANZUMESİ

Asâf-ı âzam Ali paşâ-yi has
Yapdı çün bir çârsû-yi bî bedel
Tiğîyâ târihin eylersen suâl
Sûk-i râ'nâ-yi Ali paşaya gel.

Mimarının Koca Sinan olduğu Tezkiret-ül Ebniye'de yazılıdır. Ayni tezkerede Ali paşa adına bir de Kervansaray olduğu yazılı ise de, Edirne'de öyle bir Kervansaray bulunamamıştır.

Kendisi, Eyüp türbesinin büyük kapısı bitişiğindeki cüzhanesi içinde gömülüdür. Cedid Ali paşa da derler.

Ata tarihinde, Ali paşanın Hersek'de çelebi pazarı kazasında (Braçe) adlı kasabada doğduğu yazılmış ise de, çelebi pazarı Hersek'de olmayıp Bosna'da saray sancağında Saraybosna kasabasiyle Višgrat kasabası arasındadır.

Berace kasabası ise, Braçe demekle ünlü olup izornik sancağı içinde ve izornik kasabasına altısaat mesafededir.

Paşanın, oradan devşirme yoluyla saraya alındığı, kimliğinde anlatılmıştır.

2- BÜYÜK ARASTA (HAFFAFLAR ÇARŞISI):

Şehrin güzel çarşılarından biri de, büyük Arasta demekle ünlü Haffaflar çarşısıdır. II. Selim camiine vakf için meyve kapanı ile beraber sultan III. Murat tarafından yapdırılmıştır.

Çatısı, uzunluğuna kârgirdir. Yetmiş üç kemerde yüz yirmi dört dükkân ve dört kapısı vardır.

Uzunluğu iki yüz elli beş metredir. örtüsü kurşun olduğu halde (H:1291-M:1874) tarihinde kurşunlar satılarak üzeri kiremitle örtülmüş ve geri kalan kurşun parasiyle de tamiri yapılmıştır.

3- ESKİ BEDESTEN:

Şehir ortasında Eski Câmi yakınında altı sütun, on dört kargir kubbe üzerine yapılmış Bedestenin dört kapısı vardır. Çepeçevre otuz iki kapı mahzenli olarak Çelebi Sultan Mehmet'in buyruğu ile yapılıp Eski camie vakfedilmiştir. (H:1314-M:1896) de kusursuz olarak onarılmıştır.

4- YENİ BEDESTEN:

Bat pazarında Eski Bedesten sokağının sonundadır.

İçinde eskiden ev eşyası ve kullanılmış giysiler alınıp satıldığı için eski bedesten adını almıştır.

Yapdıran II. Murat olup Dâr-ül Hadis camiine vakfedilmiştir. Zamanla harab olup yapısından iz kalmamıştır.

Adının kaybolmaması için (H:1282-M:1865) senesinde yapılan bina sayımında bulunduğu sokağa Eski Bedesten adı verilmiştir. Arsasına bir takım binalar yapılmış ve Bedestenden eser kalmamıştır.

RAVZA-T-UL RİBATAT
EDİRNE HANLARI

1- RÜSTEM PAŞA HANI:

Eski cami yakınında iki Kapılı Han caddesinde otuz sekizinci numaradadır.

Kanûni döneminde iki defada on beş sene sadrazam olup (H:968-M:1560) tarihinde vefat eden Rüstem paşa tarafından yapdırılmıştır.

Alt ve üst katları kârgirdir. Avlusu ortasında büyük bir Şadırvanı vardır. Şadırvanın üstünde bir mescidi var ise de, (H:1295-M:1878) istilasında mescit yıkılmıştır.

Yapdıranın, İstanbul şehzade camii kabristanında gömülü olduğu Sicilli Osmanide, ve, mimarının da, Koca Mimar Sinan olduğu Tezkire-tül Bünyan'da yazılıdır.

2- KÂRGİR (TAŞ) HAN:

Eski Cami yakınında iki Kapılı Han caddesinde onuncu numaradadır.

Rüstem paşa hanının bitişiğinde olup alt ve üst katı kârgirdir.

Yapanı, öğrenilememiş ise de, bunun da Rüstem paşa tarafından yapdırılmış olduğu ve biribirine gidip gelmek için içerinden kapısı olması göz önüne alınırsa birinci hanın eki olduğu düşünülebilir.

3- İKİ KAPILI HAN:

Eski câmi yakınında iki Kapılı Han caddesinde otuz beşinci numaradadır.

(H:931-M:1524) tarihinde Mustafa paşa tarafından yaptırılmıştır. Alt ve üst katları kârgirdir. Avlusu ortasında şadırvanı vardır.

Kuyumcular, yâni Bedesten yönündeki kapısı üstüne konmuş mermer levhaya Şu sözler yazılıdır.

MERMER KİTABEDEKİ YAZI

Emere bi imareti hâz'el mekân-el mubareke mevlânâ el vezîr-el âzâm ve emîr-el ümera el kerîm Mustafa paşa hallede sâ'dehû ve ebede mecdehû ve sarrafa alâ zâlike minel vech-ül helâl Elf elf ve sülüsü mâe, elf ve elf ve tüs'amae ve ışrîn der hemamen il emval li yekûn ecren mu'biden tevâbe muhliden vel zâlike câe, tarih Hüve hayr-i sebil ebeden

HİSABI:

Elf elf: Yani bin kere bin =	1000000
Sülüsü mâe bin =	300000
Elf =	1000
Tüs'amâe: Yâni dokuz yüz =	900
İşrîn: Yâni =	20
	1301920

Bir milyon üç yüz bin dokuz yüz yirmi dirhem olur.

Örfi Ağa tarihçesinde bu hanın Gebze'de haslı 46, olan paşanın olduğu yazılıdır.

Sicilli Osmanide de paşanın, Bosnalı, pir paşa yakınlarından olup yükselmede yol olarak divanda ikinci vezir olduğu halde (H:935-M:1528) Şâbanında İstanbul'da vefat edip cenazesi Gebze'de toprağa verildiği bildirilmektedir.

Gebze'de câmi, medrese, zaviye, ve imaret yapıp birçok kitaplar vakfettiği, Eskişehir'de de camii ve imareti bulunduğu yazılıdır.

Hanın kapısı üstündeki tarihe göre, bu han ile Bir milyon üç yüz bin dokuz yüz yirmi dirhem olur.

Örfi Ağa tarihçesinde bu hanın Gebze'de haslı 46, olan paşanın olduğu yazılıdır.

Sicilli Osmanide de paşanın, Bosnalı, pir paşa yakınlarından olup yükselmede yol olarak divanda ikinci vezir olduğu halde (H:935-M:1528) Şâbanında İstanbul'da vefat edip cenazesi Gebze'de toprağa verildiği bildirilmektedir.

Gebze'de câmi, medrese, zaviye, ve imaret yapıp birçok kitaplar vakfettiği, Eskişehir'de de camii ve imareti bulunduğu yazılıdır.

Hanın kapısı üstündeki tarihe göre, bu han ile Mustafa paşa kasabasındaki büyük köprünün de bu kişiye ait olduğu anlaşılmıştır.

4- YEMİŞ KAPANI:

Yedi yol ağzında Yemiş Kapanı sokağında kırk ikinci numaradadır.

Sultan III. Murat tarafından, babası II. Selimin camiine (Selimiye'ye) vakıf olarak yapdırılmış büyük han olup alt ve üst katı kârgirdir.

Ortasında Şadırvanı vardır. Yirmi beş seneden beri tamiri yapılmadığından kubbelerinin kurşunları sıyrılıp harab olmaya yüz tutmuştur.

İki kubbesi, yıkılacakmış denilerek Belediye tarafından yıktırılmıştır. Böyle büyük ve sağlam bir eserin tamirinin göz ardı edilmesi üzücüdür. Meyve kapanı da derler.

5- TAHIL HANI:

Arasta yakınında Yahni pazarı sokağında altıncı numaradır. Sultan III. Murad tarafından Selimiye Camiine vakıf olarak yaptırılmıştır.

(H:1165-M:1751) senesindeki büyük depremde tamamen yıkıldığından, yalnız sokak üzerindeki büyük kemerler kalmıştır. (Nahil han) denmekle tanınmıştır.

6- SOLAKLAR HANI:

Yediyol ağzında Yedi Yol Ağzı caddesinde altmış ikinci numaradadır.

Ekmekçi Zâde Ahmet Paşanın (H:1010-M:1601) tarihinde yapdırdığı handır.

Alt ve üst katı kârgir olup ortasında Şadırvanı, çeşme ve iki kapısı vardır. Eskiden burada solaklar oturduğu için solaklar hanı denmiş. Daha sonraları dikici esnafı burada oturup dikici hanı, sonra astarcılar ve havlucular hanı adı verilmiş, halen bezaz esnafı oturmaktadır.

(H:1165-M:1751) depreminde üst katı tamamen yıkılmış olup yalnız alt katı kalmıştır.

7- EKMEKÇİ OĞLU (AYŞEKADIN) HANI:

Yancıkçı Şahin mahallesinde İstanbul yolu caddesinde Ayşekadın semtinde otuz dokuzuncu numaradadır.

Ekmekçi Zâde Ahmet paşa tarafından (H:1018-M:1609) tarihinde yapdırılıp Enis-ül Müsamirin'in bildirdiğine göre Sultan Ahmed'e hediye edilmişdir.

Dört büyük ahır, birçok odalar, iki Şadırvan, cadde üzerinde taş yapı dükkânlar ve iki ahır arasında büyük bir havuz ve üzerinde kusursuz bir kemeri vardır. Yapının bitişine Edirneli Mehmet Kisbî Çelebi tarafından yazılıp mermer levha ile kapısı üstüne asılı tarih yazısı şudur:

KİSBİ EFENDİNİN TARİH MANZUMESİ

Temâşa eyleyüp Kisbî dedi itmamena târih
Yapıldı han sultan Ahmet oldu bi bedel âbâd

(Tamamı için 9 beyittir. Orijinal metin C:1 S:114)

Birçok zamanlar boş kalıp halen süvari kışlası olarak kullanılmaktadır. Ayşekadın camii yakınında bulunduğu için Ayşekadın han da derler.

8- TAŞ HAN:

Üç Şerefeli yanında Ağaç pazarı caddesinde onuncu numaradadır. Yapdıran, Sokollu Mehmet paşadır.

Taş han adıyla tanınmıştır. Mimarı, Koca Mimar Sinan'dır.

9- KÜRKÇÜLER HANI:

Çarşıda, çilingirler caddesinde altmış sekizinci numaradadır. Eski adı Postalcılar da Kürkçüler hanıdır. Yıktırılarak yerine Osmanlı Bankası şubesi yaptırılmışdır.

10- KATIR HANI:

Çarşıda, çilingirler caddesinde yetmiş sekizinci numaradadır. Halen hacıganco ? hanı demekle ünlüdür.

11- ARAPLAR HANI:

Fil yokuşunda iki Kapılı Han caddesinde yüzüncü numaradadır.

Sultan II. Murat tarafından altı ve üstü kârgir olarak yaptırılmış ve Cisr-i Ergene (Uzunköprü) deki camiine vakfedilmiştir.

Üzeri kurşun kaplı olduğu için kurşunlu han adıyla tanınmıştır. Sonraları, Halebi camiine bitişik olup bugün binasından iz bile kalmamış olan esir hanından, bu işle uğraşanlar bu hana taşınmıştır. Köle ve halayık bu handa satıldığı için Araplar han adını almış ve yıkılıncaya kadar bu ad ile anılmıştır.

(H:1165-M:1751) yılı büyük depreminde yıkılmış ve uzun süre harap halde kaldıktan sonra (H:1302-M:1884) senesinde temelinden yıktırılarak yerine Askeri Rüşdiye okulu yapılmıştır.

12- HALİL PAŞA HANI:

Mücellitler çarşısı yanında Eski Câmi caddesinde elli dokuzuncu numaradadır.

II. Murat ve Fatih dönemlerinde yirmi dört sene sadrazam olup (H:857-M:1453) senesinden idam edilen İbrahim paşa oğlu Halil paşa tarafından yapdırılmıştır. Altlı üstlü kârgir ve üzeri

kurşun kaplamalıdır. (H:1165-M:1751) depreminde yıkılıp harab olmuş ve yalnız birkaç mağazası kalmışdı.

Onlar da yıktırılarak yerine bugünkü Tümen binası yapılmıştır.

13- GÜMRÜK HANI:

Kazazlar başında Eski Câmi caddesinde doksan birinci numaradadır.

Eski adı çöplüce handır. Sonraları menzilhane olarak kullanılmış olduğundan, eski menzilhane adı verilmiş yaklaşık kırk seneden beri bir tarafında Rüsumat Nezareti Heyeti oturduğundan Gümrük hanı denilmiş.

Sonradan, Halil Paşa Hanı ile birleştirilip arsasına Askeri Daire (Tümen) binası yapılmıştır.

14- TARAKÇILAR HANI:

Saraçlar başında Ali Paşa çarşısının orta kapısı yanında basmacılar hanı sokağında ikinci numaradadır.

(H:864-M:1459) tarihinde vefat eden Alemeddin tarafından yapdırılmışdır. Yanındaki cami ile yakınındaki medresesine vakfedilmiştir.

Eski adı Hacı Alemeddin hanı iken sonraları içinde tarakçılar olduğu için tarakçılar hanı ve (H:1289-M:1865) tarihinde tekye kapıdaki telgrafhane bu hana kaldırıldığı için adına telgraf hanı denmiş ve halen Amerika Oteli adını almıştır.

Daha sonra, telgrafhane hükûmet konağına taşındığı için, adı yaldız hanına çevrilip yapısı birkaç kere yanmış ve yenilenmiştir.

15- MEZİT BEY (BASMACILAR) HANI:

Saraçlar yakınında Basmacılar Hanı sokağında on altıncı numaradadır.

(H:845-M:1441) tarihinde Eflâk'da Şehid olan Mezit Bey tarafından yapdırılıp hayır işlerine vakfedilmiştir.

Yapdıranın adına uyularak Mezit Bey hanı denilmişdi.

Sonraları içinde basmacı esnafı oturduğundan basmacılar hanı denilmişdir.

Birkaç kere yangın felaketi geçirmiş ve yeniden yapılmış, (H:1294-M:1878) istilasından sonra adı Rumeli oteline çevrilmiştir.

16- KOYUN BABA, KÖR MEMİŞ, KARA PANAYOT HANI:

Bat pazarında, Bat pazarı caddesinde otuz altıncı numaradadır.

Yıldırım Bayezid'in oğullarından Musa çelebinin yakın adamlarından olup Düğüncülü Köyünde Emir Süleyman'ı Şehid eden Koyun Musa tarafından yapdırılmışdır.

Alt ve üst katı kârgir olup adına uyularak Koyun hanı denmişdi. (H:1165-M:1751) depreminde yıkılmış, harabesi zaman içinde Kör memiş adında bir Jandarma çavuşunun eline düşmüş olduğundan, Kör Memiş'in hanı denmiştir.

Yakın zamanda Kara Panayot adlı bir kişi tarafından ahşap olarak yeniden yapdırılmış olduğundan, Kara Panayot hanı adıyla tanınmıştır.

17- LÜLECİLER HANI:

Fil yokuşunda Muytaplar başında iki kapılı han caddesinde yetmiş altı numaradadır.
Yapdıranın adı saptanamadı.

Han'ın alt ve üst katı kârgir olarak yapılmıştır. (H:1165-M:1751) depreminde harap olup yalnız birkaç kemer dükkân kalmıştır.

Harabesinde Lüleci esnafı oturduğundan son adı Lüleciler hanı şeklinde olmuştur.

18- PAŞANIN HANI:

Saraçlar içinde Saraçlar caddesinde kırkıncı numaradadır. Edirne Valilerinden Ebu Bekir Rüstem paşa, Hacı Alemeddin mahallesinden bazı evlerin yıkılıp eklenmesiyle (H:1271-M:1854) tarihinde yaptırılmışdır.

Paşanın hanı adıyla tanınmıştır. Çatısı ahşapdandır. İki kapısı vardır. Son tamirinde bâzı eklemeler yapılıp son halini almışdır.

19- SARRAF HANI:

Üç Şerefeli ile abacılar başı arasında, Üç Şerefeli caddesinde yirmi dokzuncu numaradadır.

Çatısı ahşapdan olup iki kapısı bulunan hana Tarak hanı denir.

20- KARSLI AHMET BEYİN HANI:

Paşa kapısı yakınında, Paşa kapısı caddesinde kırk dokuzuncu numaradadır. Halen Moskolunun ? hanı adıyla tanınır.

21- ÇUBUKÇULAR HANI:

Eski cami yakınında Çamışırcı sokağında kırk üçüncü numaradadır.

Çubukçular hanı denmekle ünlüdür. (H:1318-M:1900) tarihinde belediyece alınıp yıktırılarak belediye bahçesine çevrilmiştir.

Adı, çubukçular çarşısında olmasından ileri gelmişdir.

22- LÜLECİLER HANI:

Lâleli camii yakınında posta sokağında on birinci numaradadır.

Çatısı ahşapdandır. Eskiden bu handa lüleci esnafı otururdu.

23- POSTAHANE HANI:

Lâleli camii yakınında Postahane sokağında elli ikinci numaradadır.

Posta, telgrafa çevrilip hükümet konağına taşındıktan sonra bu han yıktırılarak yerine ev ve mağazalar yapılmıştır.

24- AKPINARLI OĞLU OKULU:

Küçük Arasta Sultan Selim caddesinde yetmiş yedinci numaradadır.

Rüşdiye mektebi yanındadır. Avlusunda bir mescit var idiyse de, yapısının yenilenmesi sırasında mescit mahvedilmişdir.

HARAP OLUP BİNASINDAN İZ KALMAMIŞ OLAN HANLAR

1- Sokullu Mehmet Paşanın sarayına bitişik yapdırdığı handır ki, yeri bilinmeyip adı tarih kitaplarında görülmektedir.

2- Bat pazarında Lâleli camii yakınındadır.

Bat pazarı sebili yanındaki kârgir Şekerci dükkanının yeri bu hanın kapısı olup Lâleli medresesi sokağındaki bahçeli kahvenin avlusu bu hanın bütünlüğü içinde idi.

3- Bat pazarındadır. Kapısının biri Bat Pazarı sebilinin yan tarafındaki kârgir dükkânının, öbür kapısı, selamsız sokağı tarafında olup Hacı Salih beyin yeni konağı bu hanın arsasına yapılmıştır.

4- Kaleiçinde Halebî camii bitişiğindedir ki, zamanla arsasına mağazalar yapılmıştır.

5- Tahtakalede Kilise camii civarında eski kapan adıyla tanınan handır.

Sultan Selim camii evhafından olan yemiş kopanı yapıldıktan sonra burası Yahudhane olup kopanın sadece adı kalmışdır.

6- Ekmekçizade Ahmet paşanın kethudası kızılbaş Hasan Ağanın zindan yanında (H:1020-M:1611) sırasında yapdırdığı handır.

Zaman içinde harab olup zindan altındaki ahıra çevrilmiştir.

Bunların dışında daha kırk kadar hanlar var ise de, yazmaya değmediğinden vaz geçilmiştir.

RAVZA-T-UL HAMAMAT
HAMAMLAR BAHÇESİ

1- SARAY HAMAMI:

Taş Odalar mahallesinde Muradiye Küçük pazar caddesinde ikinci numaradaki Sultan Selim hamamı, diğer adı saray hamamı.

Sultan I. Murat buyruğuyla (H:767-M:1365) tarihinde temeli atılıp (H:770-M:1368) tarihinde tamamlanan eski sarayın hamamıdır.

Bu sarayın arsasına Sultan Selim camii yapıldıktan sonra, bu hamamın, çarşı hamamı olarak çalıştırıldığı söylenir. Hamam, çifte hamam tipindedir, camekânları kubbedir.

Saray hamamı denilmesi bundan ileri gelmektedir. Ata tarihinde, arsası üzerine Selimiye camiinin yapıldığı sarayın I. Bayezit yapısı olduğu sözü doğruya yakın ise, bu hamamın da Yıldırım Bayezid yapısı olması gerekir.

2- TAHTAKALE HAMAMI:

Batpazarı yakınında, Tahtakale hamamı caddesinde yetmiş üçüncü numaradadır. II. Murat tarafından çifte hamam tipinde yapılmış olup camekânı kubbedir.

Dar-ül Hadis camiine vakfedilmişdir. Tahtakale mahallesi yakınında olduğu için bu ad verilmiştir.

3- TOPKAPI HAMAMI:

Kaleiçinde, Topkapı'da elli birinci numaradadır. II. Muradın buyruğu ile (H:844-M:1440) tarihinde yapılmışdır. Eski adı Alaca hamam yeni adı Topkapı hamamıdır.

Çifte hamam planında olup camekânı ahşapdandır. Kapısı üstündeki mermer levhada şu kitabe yazılıdır.

TOPKAPI HAMAMI KİTABESİ

Emere bi imaret-i hâzel hamam
el mubarek el sultan el gazi
fi sebil-ül Rahman Murat bin
Mehmet bin Bayezid han:

Tarih: Erbaa ve erbain ve semâni mâe [H:844-M:1440].

4- SOKULLU MEHMET PAŞA HAMAMI:

Üç Şerefeli yanında Paşa Kapısı caddesinde on üçüncü numaradadır.

(H:987-M:1579) remezanında akli dengesi bozuk bir kişi tarafından Şehid edilmiş olan vezir-i âzam Sokullu Mehmet paşa tarafından yapdırılmıştır.

Çifte hamam (Erkek ve Kadın bölümlü) tipinde olup camekânları kubbedir. Bu hamamdan sonra Edirne'de yeni bir hamam yapılmamış olduğu Enis-ül Müsâmirin'de yazılmaktadır.

Mimarının ise, Koca Mimar Sinan olduğu Tezkire-t-ül Bünyan'da bildirilmişdir. Yapdıranın kimliği Havsa bölümünde gösterilmişdir.

5- ŞİFA HAMAMI:

Köseç Balaban mahallesinde, Kurşunlu Fırın Şifa Hamamı sokağında üçüncü numaradadır. Karanfiloğlu Ali Efendi tarafından yapdırılmışdır.

Büyük bir ferd (çifte olmayan tek işlevli, yalnız erkek veya kadınlar için) hamam olup camekânı ahşapdandır. Eski adı Yekta hamamı, yeni adı ise Şifa hamamıdır.

Yapdıran Ali Efendinin, mevkufatçı iken Tevki'i yâni nişancı olduğunu Raşit tarihi (H:1106-M:1694) senesi olayları sırasında yazmaktadır. Buna göre, Edirne'de en son yapılmış olan bu hamam olduğu meydana çıkmışdır.

İçinde, hastalar için ayrılmış bir bölüm olduğu için bu ad verilmişdir. Yapdıranın adını taşıyan Üç Şerefeli civarında bir de çarşı vardır.

6- TAHTALI HAMAM:

Kuşçu Doğan mahallesinde Karanfiloğlu caddesinde kırk ikinci numaradadır.

Sultan II. Murat, Fatih ve II. Bayezid dönemlerinde dört kere sadrazam olup (H:888-M:1483) tarihinde Selanik'te vefat eden İshak paşa tarafından yapdırılmışdır.

Tek hamam olup camekânı ahşapdandır. Kurnaları etrafında tahtadan kerevetler konmuş olduğundan dolayı tahtalı hamam adıyla tanınmışdır.

7- BEYLERBEYİ HAMAMI:

Mirimîran mahallesinde Beylerbeyi caddesinde beşinci numaradadır. Enis-ül Müsâmirin'in bildirdiğine göre II. Murat döneminde yaşamış olan Mirimîran Yusuf paşa tarafından (H:832-M:1428) tarihinde yapdırılmışdır.

Vakfiyesinde çifte hamam olarak camekânı kubbeli ve havuzlu olarak kayıtlıdır. Gönül açıcı ve benzersiz bir hamam ise de, çok zaman harap halde kalmışdır. Ekmekçi Zâde Ahmet paşa bir bölümünü tamir ettirmiş, öbür bölüm harap halde yıkılmışdır. Bugün, tek hamam halindedir.

8- SALAHHANE (SALHANE) HAMAMI:

Mezit Bey imareti mahallesinde, Uzun Kaldırım caddesinde otuz beşinci numaradadır.

Gazi Mustafa paşa tarafından yapdırılmış olan hamam, tek hamam tipinde olup camekânı kubbedir. Önceleri memleket salhanesi bu hamam yakınında Tunca nehri kenarında çaylak yerde olduğu için Salahhane hamamı adını almışdı. Günümüzde ise küçük hamam adıyla tanınır.

9- ABDULLAH HAMAMI:

Eskici Hamza mahallesinde Abdullah hamamı sokağında ikinci numaradadır. Tek hamam olup camekânı ahşapdandır. Sinan vakfından olup eskiden yeşildirek hamamı da derler imiş.

10- YENİÇERİ HAMAMI:

Muradiye mahallesinde Muradiye yokuşunda on dokuzuncu numaradadır.

Tek hamam olup camekânı ahşapdandır. Yeniçeri hamamı denmesinin, Yeniçeri odalarına yakın olup, onların daima bu hamama gelmesinden ileri geldiği söylemektedir.

11- İBRAHİM PAŞA HAMAMI:

Kıyak semtinde Zen-i İbrahim paşa mahallesinde hamam sokağında yirmi üçüncü numaradadır.

Fatih dönemi vezirlerinden câmi ve medrese sahibi İbrahim paşanın hanımı Hundî hatun tarafından yapdırılmış olup tek hamamdır. Câmekânı ahşapdandır. İbrahim paşa hamamı adıyla tanınmaktadır.

12- TAHMİS HAMAMI:

Tahmis'de, Tahmis sokağında elli birinci numaradaki iki kapılı hamı yapdıran Mustafa paşa, bu hamamı da yapdırmışdır. Tek hamam tipinde olup çatısı kubbedir. Eski adı boyacılar hamamı olup halen tahmis hamamı adıyla tanınır.

(H:1200-M:1751) büyük depreminde kubbesi yıkılmış olduğundan camekânı ahşap olarak yapılmışdır.

13- MEZİT BEY HAMAMI:

Pazarcılar içinde Yediyol Ağzı caddesinde kırk sekizinci numaradadır. Tek hamam tipinde olup camekânı ahşapdandır. Yapdıran, yeşilce camii ve imaretini yapdıran kişidir. Adı Mezid hamamıdır.

14- OĞLANLI HAMAM:

Eski Câmi yakınında Çamaşırcılar sokağında otuz dördüncü numaradadır. II. Beyazid ve oğlu II. Selim dönemi hekimbaşlarından mevlana Kemal tarafından yapdırılmışdır.

Eski adı Ahi çelebi hamamı olup, hâlen, Oğlanlı hamam adıyla bilinir.[47]

Hamamı Edirne'de küçük arastada yapdırdığı okula vakfetmişdir.

Kuburi Zâde Rahmi Çelebi (Havayi) takma adıyla yazdığı divanda adı geçen hamam hakkında şu beyti söylemişdir:

RAHMİ ÇELEBİ'NİN BEYTİ

Kitabet etmeden taş sofasında kış günü hanın
Varıp oğlanlı hamamında natır olmamız yekdür.

Sünbül Zâde Vehbi de gazelinde Şöyle demiştir.

SÜNBÜL ZÂDE VEHBİ'NİN BEYTİ

Oğlanlıda bir kız gibi dellâke sürüdüm
Çokdur beli germâbe-i rânâ-yı Edirne

Camekân kubbeli olup tek hamam tipindedir.

15- ÇUHACILAR HAMAMI:

Kaleiçinde Hıristos mahallesinde Balıkpazarı caddesinde altmış dördüncü numaradadır.

Fetih sırasında Yahşi Fakih adlı kişi tarafından tek hamam tipinde yapdırılmış olup câmekânı ahşapdandır. Zamanla harab olmuşdur.

Edirne âyanından kızılbaş Hasan Ağanın (H:1018-M:1609) tarihinde satın alıp tâmir ettirdiği, Enis-ül Müsâmirin'de yazılıdır. Halen adı Çuhacılar hamamıdır. Harap ve terk edilmiş durumdadır.

16- GAZİ MİHAL HAMAMI:

Timur Biga mahallesinde hamam ardı sokağında otuz sekizinci numaradadır. (H:815-M:1636) tarihinde Gazi Mihal Bey tarafından yapdırılmış çifte hamam tipindedir.

Enis-ül Müsâmirin'de belirtildiğine göre (H:1046-M:1637) tarihinde çalışır halde idi. Günümüzde harap ve terkedilmiş durumdadır.

47- Camekânında genç bir Hıristiyana aiit mermer bir büst bulunduğundan dolayı bu ad verilmişdir.

HARAP OLUP YAPISINDAN İZ KALMAYAN HAMAMLAR

17- KASIM PAŞA HAMAMI:

Şerbettar Hamza Bey mahallesinde, Kanatlı köprü yakınında Kasımpaşa hamamı sokağında beşinci numaradadır. Evliya Kasım paşa tarafından yapdırılmış olan bu çifte hamamın câmekânı kubbedir.

Zaman içinde yıkılıp uzun süre kaldıktan sonra Ekmekçi Zâde Ahmet paşa tarafından birisi yıktırılıp öbürü tamir edilmiş idi.

(H:1268-M:1851) senesi câmekânının büyük kubbesinin tehlikesi düşünülmüş olduğundan, hamam, sahibi fenerci Hacı Ahmet Efendi tarafından birçok zorlukla yıktırılarak yapdırılmışdır.

(H:1280-M:1863) tarihinden sonra hacı Ahmet Efendi öldüğü için, tamirine özen gösterilmemesi yüzünden boş kalmışdı.

(H:1314-M:1896) tarihinde Hacı Ahmet efendinin dâmadı ve hattatlar sırsında adı yazılı olan Konyalı Okulu öğretmeni Hacı Hafız Mahmut Nûri Efendinin hayırsız oğlu Hacı Hafız Salim Efendi tarafından tamamen yıktırılarak kalıntıları satılmışdır.

18- SULTAN BAYEZİD HAMAMI:

Sultan Bayezid mahallesinde Nazır Baba sokağında yirmi sekizinci numaradadır. Sultan II. Bayezid'in emriyle yapılmışdır. Benzirsiz ve iç açıcı bir çifte hamamdır. Enis-ül Müsamirin'in bildirdiğine göre, suyu, dolapla Tunca nehrinden çekilirmiş. Kadınlar tarafından yaz mevsiminde çark suyu diyerek üzerinde özenle durulurmuş.

Câmekânı kubbedir. (H:1172-M:1758) tarihinde çalışır halde olduğu Örfi Ağa tarihçesinde yazılıdır. Bu durumda harab oluşu üzüntü vericidir.

(H:1311-M:1893) tarihinde vakıflar tarafından temelinden yıktırılmıştır. Kalıntıları yeni köprünün kargalık tarafında Meriç nehri üzerine yapılan sed ile Yıldırım tarafında Kum mahallesinde yapılan seddede kullanılmış olup yeri arsa haline gelmişdir.

19- AĞA HAMAMI:

Kıyak'da, Çokalca mahallesinde Ağa Hamamı sokağında altıncı numaradadır. Kanûni döneminde (H:942-M:1535) senesi remezanında vefat eden maktul İbrahim paşanın yapdırdığı hamam olup tek hamam tipindedir.

İstanbul halkından berber başı İsmail Efendi adında bir kişi bu hamamı (H:1283-M:1866) tarihinde satın alarak tâmir etmek bahanesiyle ahşap olan camekânını yıkarak bırakmış, ve bu nedenle hamam kendi haline terk edilmiş idi.

(H:1294-M:1878) istilası döneminde yıkıldığı için cizvit papazları, arsasına (H:1303-M:1885) senesinde bir hastane yapdırmış ve iç taraf kubbeleri kalıntısı da yıktırılarak arsa haline getirilmişdir.

Buna Ağa hamamı denilmesinin nedeni, eskiden yeniçeri odaları ve servi sarayı denilen yeniçeri ağası konağı bu hamamın yakınında olduğundan, yeniçeri ağalarının gereğinde bu hamama gelmeleridir.

20- (İSİMSİZ)

Yıldırımda küpeli camii yakınında Mustafa paşa caddesinde elli dördüncü numaradadır. Tek hamam tipinde küçük ve camekânı ahşapdandır.

Suyu bir çark (dolap) ile kuyudan çıkarılır acı su idi. (H:1294-M:1878) istilasında yıkılmış ve binasının izi kaybolmuştur.

21- ŞAHABEDDİN PAŞA HAMAMI (SARAÇHANE, Fil HAMAMI):

Mihalkoç mahallesinde, Saray ovası yakınında Saraçhane Köprüsü caddesinde yirmi dördüncü numaradadır.

Hadım Şahabeddin paşa tarafından (H:885-M:1451) senesinde yapdırılmış olup camekânı kubbe olan çifte hamamdır.

(H:1233-M:1817) tarihinde Edirne'ye gelmiş olan filler, bir süre bu hamamın camekânında konaklatıldığı için Fil hamamı denmiş.

Daha sonraları yakınında bulunan Saraçhane köprüsüne uydurularak Saraçhane hamamı adını almıştır.

(H:1020-M:1611) tarihinden beri boş kaldığı söyleniyor. (H:1285-M:1868) tarihinde temelinden yıkılmış ve (H:1304-M:1886) tarihinde yerine Şimdiki Askeri Karakol binası yapılmıştır.

22- YENİ HAMAM:

Emir Mescit mahallesinde yeni hamam sokağında on dördüncü numaradadır. Boş kalıp harap olduğundan yıktırılarak yerine (H:1297-M:1879) tarihinde iki ev yapılmıştır.

Tek hamam tipinde idi.

23- HIDIR AĞA HAMAMI:

Hıdır Ağa mahallesinde eski Tophane caddesinde su terazisi civarındaki Refik Bey bahçesinin yerine Hıdır Ağa adlı kişi tarafından yapdırılmış olup uzun yıllardan beri harab ve yıkıntı halindedir.

24- MAHMUT PAŞA HAMAMI:

Debbağ Hacı Halil mahallesinde Debbağhane caddesindedir. Fatih döneminde veziri âzam olan Mahmut paşa tarafından yapdırılmış büyük çifte hamamdır.

(Refi ullahı Şânı Mahmut) mısraı tamamlanmasına tarihdir.

Bu hamamın niteliği Enis-ül Müsâmirin'de aşağıdaki gibi anlatılmıştır:

Camekânı yüksek bir kubbedir. Gönül açıcı benzersiz ve iç mekânı güzel bir kubbe içinde buna benzer hamam yoktur. Hatta içinde on basamaktan fazla bir merdiven ile çıkılan çardak Şeklinde tek kurnalı yüksek bir halvet yeri vardır.

Sanat sahiplerinden, keçecilere, debbağlara ait ayrı ayrı bölümleri vardır. Yazıklar olsun ki kırk seneden, yâni (H:1000-M:1591) tarihinden sonra boş kalmıştır.

ENİS'ÜL MÜSAMİRİN SAHİBİ ABDURRAHMAN HİBRİ'NİN ŞİİRİ:

"Bir ehl-i hayra olmadı manzûr-i iltifat,
Kaldı harâbe hâtır-ı erbab-ı dil gibi"

Bu hamamda altmış tellak çalışdığını, babasından aktararak Molla Hibri Enis-ül Müsamirin'de yazıyor.

(H:1078-M:1667) senesi başlarında tamir olunduğu ayni eserin bâzı nushalarında bildiriliyor ise de, halen arsadır. Bu arsa, Debbağ Hacı Halil camiinin kapısına göre sağda kalan yerdir.

25- YILDIRIMDA BÜYÜK HAMAM:

Yıldırım Bayezid mahallesinde, Çukur Bakkal sokağında bakkal dükkânı yakınındaki bu hamamın, su terazisi olduğu söylenen kümbet yanında olup halen kümbetten gayri bina izi kalmamıştır.

26- ÇINGILLI HAMAM:

Molla Fahreddin mahallesinde Hacı Şakir Bey sokağında Molla Fahreddin camii bitişiğinde görülen yıkıntı, Çıngıllı hamam diye tanınmakda idi. Harab olmuştur.

27- SARICA PAŞA HAMAMI:

Sarıcapaşa mahallesinde, Enis-ül Müsamirin'de denildiğine göre, Sarıcapaşa tarafından yapdırılmışdır.

Sarıcapaşa medresesi köşesindeki çeşmeden Sultan Selim camiine yüz çevrildiğinde, sağ tarafda kalan arsanın hamam arsası olduğu söylenir. Uzun yıllardan beri yok olmuştur.

28- AĞAÇ PAZARI HAMAMI:

Gazi Hoca mahallesinde, Ağaçpazarı caddesinde, Ağaçpazarı çeşmesi yakınındaki hamamdır.

Mirliva Hakkı paşanın tamir ettirdiği İsmihan sultan camiinin bitişiğindeki askeri inşaat komisyonu olan yerin,bu hamamın arsası olduğu ve yapdıranın İsmihan Sultan olduğu söylenir.

29- TAŞLIK HAMAMI:

Medrese Ali Bey mahallesinde, Taşlık camii caddesinde ve cami alanında olup halen cami avlusuna dönüştürülmüş arsadır.

30- KAZASKER HAMAMI:

Kazasker hamamının tek hamam tipinde olup hangi kazaskere ait olduğunun bilinmediği Enis-ül Müsamirin'de yazılıdır. Yeri bile belli değildir.

Vavlı cami karşısındaki çeşmenin yerinde olduğu söylenmektedir.

31- ÇUKUR HAMAM:

Kaleiçinde, Enis-ül Müsâmirin'in yazdığına göre çukur hamam adıyla tanınan tek hamam tipindedir.

Fetihden sonra yapılmışdır. İçinde bir kurna vardır ki kadınlar buranın suyunda fayda olduğuna inanırlar. Burada yıkanmak için uzak yerlerden gelirlermiş. Bulgar katolik okulundaki kilisenin yerinde imiş.

32- YEREKAN HAMAMI:

Kaleiçinde Yerekan hamamının içinde kan taşından (sarılık illetidir) bir kurna olduğundan o ad ile tanınmış ise de, (H:1046-M:1637) senesinde yıkılıp binasından eser kalmadığı Enis-ül Müsâmirin'de yazılıdır. Bugün yeri bilinmiyor.

33- DELİKLİ KAYA HAMAMI:

Daye Hatun mahallesinde Delikli kaya (Daye hatun mahallesinin eski adıdır) hamamıdır.

34- DERE HAMAMI:

Enis-ül Müsâmirin'de yazılıdır.

35- KİLİMLİ HAMAM:

Enis-ül Müsâmirin'e göre cami ve medrese sahibi İbrahim paşa yapdırmışdır.

RAVZA-T-UL SEBİL-ÜL MA
SU SEBİLLERİ BAHÇESİ

1- ES'AT MUHLİS PAŞA SEBİLİ:

Batpazarında Tahtakale caddesinde otuz sekizinci numaradadır. Ayaş Müftisi Zâde Muhlis paşa tarafından yapdırılmış olup kârgirdir.

Üstünde Râzi Efendinin bu tarihi yazılıdır.

Kilki Rüşdi ile tarihi yazıldı Râzi
Nev sebil etti yine lutfunu Es'at paşa) H:1266-M:1849

Pek eski olan bu sebil haraba yüz tuttuğundan paşa (H:1243-M:1827) tarihinde binasını yenilemiş ise de ayni senede olan büyük yangında yanmıştır.
Sonra, yeniden yapdırmış, fakat (H:1266-M:1849) yangınında bir kere daha yanmış bu kere de yenilemiştir. (H:1266-M:1849)

2- DERVİŞ EMİN SEBİLİ:

Süpürgeciler mahallesinde Yalnızgöz Köprüsü caddesinde yetmiş üçüncü numarada köprü başındadır. Üstünde Kisbî Efendinin tarih yazısı vardır.

Düşerse böyle hayre binde Kisbi bir düşer tarih
Bu zîb efza sebil-i dilküşadan iç hayat olsun. (H:1212-M:1797)

3- PAZARCILAR SEBİLİ:

Pazarcılar içinde Yediyol Ağzı caddesinde ellinci numaradadır. Ekmekçi Zâde Ahmet paşa tarafından yapdırılmıştır. Mezit Bey hamamı yanındadır. Üstündeki tarih beyti budur.

TARİH BEYTİ

Dedi nûş eyleyen dilteşne tarih
Sebil-i bî bedel ba ayn-i Kevser (H:1009-1600)

Tamamı 9 beyit olup, tarih beyti budur. (Tamamını, Orijinal metin Ç:1 S:123'te bulabilirsiniz).

BU TARİH ÇEŞMENİN DİĞER YÜZÜNDEDİR

Tarihdir revan olucak bî nihâye âb
Ruh-u Hüseyn Şâd olacak yoluna sebil.

Bu tarih de, tamirini gösterir ki, bir mermere kazılıp Mezit hamamı yönüne konmuştur. (H:1193-M:1779)

Tamiri, Selanikli Mustafa paşanın oğlu Edirne mollası Mevlâna Seyid Mehmet Bey yaptırmışdır.

Deh düşüp Hamdi derundan iş bu tarih hayrine
İç gel aşk-ı Hüseyne ayn-i câri selsebil H:1193-M:1779

4- YILDIRIM SEBİLİ:

Yıldırım Beyazid mahallesinde Mustafa paşa caddesinde yedinci numaradadır.

Hasan Çelebi adlı bir hayır sahibi tarafından (H:966-M:1558) tarihinde yapdırılmıştır. Üzerinde ki tarih Şudur.

Dedi nûş eyleyen dilteşne târih
Sebil-i bî bedel bu ayn-ı Kevser

5- SARAÇLAR SEBİLİ:

Saraçlarda Ali Paşa çarşısının Orta Kapısı yakınında Saraçlar caddesinde otuz ikinci numaradadır.

Ayaş Müftisi Zâde Edirne Valisi Es'at Muhlis paşa tarafından tamir edilip meydana çıkartılmıştır. Tarihi Şudur:

Çıkıp bir hâtıf işrâb eyledi Rıf'at bu târihi
Saraçhâne sebil-i pâkini yapdı yine vâli (H:1243-M:1827)

(Tamamı 6 beyittir. Orijinal metin Ç:1 S:124'dedir)

Sebil, yolun ortasında bulunduğundan dolayı (H:1285-M:1868) senesinde belediye tarafından yıktırılarak karşılığında, bitişiğindeki Bali oğlu Hacı İbrahim okulu arsasına halen mevcut olan havuz yapılmış ve sebil üzerindeki tarih taşları da etrafında ki divarlara konmuştur.

6- SEBİL (İSİMSİZ):

Yancıkçı Şahin mahallesinde Ayşekadın mevki'inde İstanbul yolu caddesinde otuz altıncı numaradadır.

7- SEBİL (İSİMSİZ):

Kuşçu Doğan mahallesinde Karanfiloğlu caddesinde otuz altıncı numaradadır. İshak paşa tarafından yapdırılmıştır.

8- SEBİL (İSİMSİZ):

İbn-i Arap mahallesinde Dâr-ül Hadis camii civarında Germe Kapı caddesinde yirmi yedinci numaradadır.

9- SEBİL (İSİMSİZ):

Timur Biga mahallesinde Yelli Burgaz caddesinde yirmi ikinci numaradadır. Hoca İlyas camiine bitişiktir.

10- SEBİL (İSİMSİZ):

Fil yokuşunda İki Kapılı Han caddesinde doksan dördüncü numaradadır. Uzun Mehmet Ağa tarafından bakımı yapılmıştır.

11- SEBİL (İSİMSİZ):

Eski Cami bitişiğinde, Muvakkithane sokağında on dördüncü numaradadır. (H:1195-M:1780) tarihinde bir hayır sahibi tarafından camiin yazlık kısmına eklemek suretiyle yapılmıştır.

12- SEBİL (İSİMSİZ):

Arasta başında Sultan Selim caddesinde seksen ikinci numaradadır. Sultan III. Muradın buyruğu ile yapılmışdır.

13- SEBİL (İSİMSİZ):

Üç Şerefeli Camiin avlusu kapısında paşa kapısı caddesinde ikinci numaradadır.

(H:1285-M:1868) tarihinde yolların düzeltilmesi sırasında Belediye tarafından yıktırılıp yerine abacılar başında köşedeki bakkal dükkânının yanındaki Fenerci Hacı Ahmet Efendi Havuzu taşınmıştır.

HAVUZLAR BAHÇESİ

1- Mücellitler çarşısında Eski Cami caddesinde elli dördüncü numaradaki çeşmenin yerine Edirne sarayı Müdürü İsmail Ağa tarafından yapdırılmıştır.

Üzerine işlenmiş olan tarih, o sırada izinli olarak Edirne'de bulunan Galip bey tarafından düzenlenmişdir. (H:1276-M:1859)

TARİH BEYTİ

Bulunmaz sâyile galip be câh-ı mürde
Safa-yı hal için gel zemzem icra etti İsmail

2- Üç Şerefeli Camii avlusu kapısında, Paşa Kapısı caddesinde ikinci numaradadır. Fenerci Hacı Ahmet Efendi adında bir hayır sahibi tarafından (H:1276-M:1859) senesinde abacılar başındaki büyük bakkal dükkânının yakınında, Eski Câmi caddesine rastlayan köşesi yönünde yapılmış idi. (H:1285-M:1868) tarihinde yol genişletilmesi sırasında, Belediye kaldırarak Üç Şerefeli Camiin avlusunun kapısında yıkılan Sebil'in yerine taşınmışdır. Üzerindeki tarih eyalet büyük meclisi kâtibi Rusçuklu Hacı Mustafa Resa Efendinindir.

TARİH

Resa kıldım sela bu tam tarih ile atşâne
İmaman aşkına nûş eyle hem mâ-i zülâl âsâ

3- Eski Cami yakınında Muvakkithane sokağında onuncu numarada serbest Zâde Hasan Ağa tarafından Minarenin yanında yıktırılarak dükkânların yerine yaptırılmıştır.

Üzerine kazılı olan tarih, tarafı fakiranemden (Ahmet Badi Efendinin kendisi tarafından) düzenlenmişdir.

Vüzû için gelip bir söfi tarihin dedi...
Yeni havz ile kıldı bâb-ı eski câmi'i ihya (H:1285-M:1868)

4- Saraçlarda, Ali paşanın Orta Kapısında Saraçlar caddesinde yetmiş beşinci numaradadır. Edirne Valisi Es'at Muhlis paşanın yıktırılan sebili karşısında Bali oğlu Hacı İbrahim'in okulu yerine (H:1285-M:1868) tarihinde Belediye tarafından yapdırılmışdır. Sonradan yıkdırılmış ve zindan altında mezarlık başına nakledilip yerine dükkân yapılmıştır.

5- Batpazarında Çilingirler caddesinde birinci numaradaki Hacı Emin Beyin havuzudur. (H:1319-M:1901) tarihindeki yol genişletme sırasında buradan kaldırılarak kuyumcular sokağında müsahip Mustafa paşanın, birinci numarada olup Belediyece yıktırılan çeşmesinin yerinde yeniden yapdırılmıştır.

6- Zindan Altında, Zindanaltı caddesinde birinci numarada Fenerci Hacı Ahmet efendi tarafından yaptırılmışdır. (H:1308-M:1890) senesi sonunda Belediyenin izniyle havuz kaldırıldı. Yerine, Beykozlu, öbür adı ile Ahır Köylü Mehmet Bey tarafından bir kuyu kazdırılmış ise de, o yörenin bir havuza Şiddetle gereksinimi olduğundan kaldırılmasının nedeni anlaşılamamıştır.

7- Kasap Abdül'aziz mahallesinde Kanlı Pınarda İstanbul Yolu caddesinde duhâni Hacı Raşit Efendi tarafından yenilenmiştir.

8- Fındık Fakih mahallesinde Köprü Başı caddesinde seksen dördüncü numarada ve arpacılar semtindeki çeşmenin yıkılmasıyla yerine nalbur Mehmet Efendi tarafından yapdırılan havuzdur. Sonradan, yolun karşısına kaldırıldı.

9- Tavuk Kapısında Tahtakale mahallesinde Zindan Altı caddesinde Belediye tarafından yıktırılan havuz, (H:1319-M:1901) tarihinde Belediye tarafından yapılan yol genişletme çalışmaları sırasında kaldırılmış, yeri yola katılmıştır.

10- Fındık Fakih mahallesinde Kovacılar caddesinde onuncu numaradaki Hacı Salih Bey havuzudur.

RAVZA-T-UL UYÛN
ÇEŞMELER BAHÇESİ

Edirne'de özel olarak 1300'ün üstünde ve genel olarak 180'in üstünde çeşmeler var ise de, bunların, üzerinde tarihleri olanlar ve yapdıranları bilinmeyip de yapısı büyük olanlar buraya alındı.

1- AMCA ZÂDE HÜSEYİN PAŞA ÇEŞMESİ:

Üsküfcü Hızır mahallesinde Kıyak caddesinde iki yüz on sekizinci numaradadır.

Sultan II. Mustafa döneminde sadrazam olan Amcazâde Hüseyin paşa tarafından yapdırılmışdır.

Paşa, bu çeşmenin suyunu Buçuktepede yapdırdığı köşk için getirtip, bu sudan ayırarak kıyakda arabacılar meydanında yapdırdığı çeşmeye, oradan bu çeşmeye, buradan da taşlık camii avlusunda yapdırdığı şadırvana ulaştırmışdır.

Zaman içinde hepsi mahvolmuş, örnek olarak yalnız bir çeşme kalmıştır. Bitişine Faik Efendi tarafından yazılıp üstündeki mermere kazılmış olan tarih yazısı Şudur: (H:1113-M:1701).

TARİH

Oldu bin pâre Fâika tarih
Bu iki mısra pey ender pey
İçene ruhdur bu âb-ı zelâl
Ve Minel mâ-i külli Şey'in Hay

2- AMCA ZÂDE HÜSEYİN PAŞA ÇEŞMESİ:

Çokalca mahallesinde Kıyak caddesinde seksen birinci numaradaki çeşmenin sahibi Amca Zâde Hüseyin paşanın, arabacılar meydanında (H:1113-M:1701) senesinde yapdırdığı diğer çeşmedir.

Bunun suyu da Buçuktepeden verilmiştir. Bitişine Edirneli Kâmi Efendi bu tarihi demiştir. H:1113-M:1701

TARİH

Zeban-ı lüle-i pakden eyledi cereyan
Hüseyni yâd ile iç bu Kevser âsâdan *H:1113-M:1701*

Zaman içinde Kıyak semtine Hıristiyanlar yerleşmiş, bunların hayır işleri için para harcamak alışkanlıkları olmadığı için su yolları bozulmuş, çeşme terkedilmiştir. Karabulut mahallesi halkından Cerid oğlu hacı Panayot bu büyük hazineyi İslam cemaatından satın alarak (H:1297-M:1879) yıktığını fakire (Ahmet Bâdi Efendiye) övünerek söylemiştir.

3- ŞIPKALI YAHYA BEY ÇEŞMESİ:

Yahyabey mahallesinde, Tophane caddesinde kırk ikinci numaradadır. Ünlü Şair ve divan sahibi Şipkalı Yahya Beyin çeşmesidir. Üstündeki mermerde bu tarih yazısı vardır. (H:988-M:1580)

TARİH

Çünki mâ-i tahuru kıldı Seyit Yahya bey
Bi nihâye rahmet etsün ama Hayy-ü müstean
Vasf edüp dedi bir eksikli anın târihini
Çeşme-i âb-ı hayat canfeza-yi câvidân

4- FATMA HATUN ÇEŞMESİ:

Kubuzcu Ali Bey mahallesinde asmalı sokakda on ikinci numaradadır. Fatma Hatunun yapdırdığı çeşmenin üstünde mermere yazılı tarih şudur. (H:1113-M:1701)

TARİH

Seyr edip tarhın dedim tarihini
Barek Allah çeşme-i mâ-ul hayat

5- BİNBAŞI MEHMET AĞA ÇEŞMESİ:

Yâkup Kilâri mahallesinde Keresteciler Bayırı sokağında dokuzuncu numaradadır.

Binbaşı Ahmet Ağa tarafından yapdırılmıştır. Bitimine kal'a-i sultaniye karantina müdürü Feyzi Efendi şu tarihi söylemiştir. (H:1240-M:1824)

TARİH

Feyziyâ lebteşnegâna söyledim tarihini
İşte bu mâ-i zülâlden iç Hüseyni ile Şâd

6- Medrese Ali Bey mahallesinde Musalla sokağında beşinci numarada İbrahim adında bir hayır sahibi tarafından yapdırılmıştır. Bitimine, Nimeti adlı Şâir Şu tarihi yazmış ve üstüne asılmıştır. (H:1095-M:1683)

TARİH

Bârek Allah Zehî çeşme-i pâk
Menba-ı âb-ı hayat-ı tesnîm
Nîmeti dedi görüp târihin
Mâ-ı zemzem eser-i İbrahim

7- Köseç Balaban mahallesinde İzzet Bey sokağında on beşinci numaradaki çeşme olup tarihi budur. (H:951-M:1544)

TARİH

İn âb-ı revân âmed
Târihi hoş âmed

8- Karaca Bevvap mahallesinde Tavukçular Hanı sokağında ikinci numaradadır. Şeyh Zâde Reis-ül Küttap Abdi Efendinin ölen oğlu Hasan Efendi için Şeyh-ül İslam mevlâna Abdülkerim Efendinin mektephanesi arsasına yapdırdığı çeşmedir. Üstündeki Bursalı Talip Efendinin düzenlediği tarih şudur. (H:1114-M:1702)

TARİH

İki mısra-ı güvahdır Talip
Sâl-ı târihin etmeğe isbat
Hasan'ın rûh-i pâki yâdi ile
İçen ahbaba olsun âb-ı hayat

9- Dâyehâtun mahallesinde Tekye Kapı caddesinde kırkıncı numaradaki çeşme Emine Hatun adındaki hayır sahibi tarafından yapdırılmıştır. Üstünde İydî adlı Şâir'in tarihi yazılıdır. (H:1010-M:1601)

TARİH

Dedi îydî çeşmeye hem fevtine tarih için
Gel Emine çeşme-i yümnada iç âb-ı hayat
(Tamamı 4 beyittir. C:1 S:128' dedir.)

10- Dâyehâtun mahallesinde Tekye Kapı caddesinde yirmi birinci numaradaki çeşme Edirne Valisi Bekir Rüstem paşa tarafından yapdırılmıştır. Üstündeki Hafız Râzi Efendi tarafından söylenmiş olan tarih Şudur. (H:1271-M:1802)

TARİH

Oldu târih-i mücevherle müzeyyen Râzi
Ayn-ı zîba-i safa himmet-i Rüstem paşa
(Tamamı 6 beyittir. C:1 S:128' dedir.)

11- Altûni mahallesinde Çamaşırcı sokağında otuz dokuzuncu numaradaki çeşme yanmış ve harab olmuş durumda olduğundan, Edirne müftisi Ömer Efendi Zâde Ahmed Efendinin yeniden inşa etdiğini gösteren ve üst kısımdaki mermere kazılmış olan tamir tarihi şudur. (H:1141-M:1728)

TARİH

Lülesi gûş eyledim nâse okur tarihini
Oldu pâkize eser akdı zülâl-i selsebil

12- Hoca Uveys mahallesinde Horozlu caddesinde yetmiş birinci numaradadır. II. Mustafa döneminde beş sene üç ay sedarette bulunan Amca Zâde Hüseyin paşanın yapdırdığı çeşmedir.

Ünlü Şâir Dürrî Efendi tarafından yazılan ve Edirne kadılarından Durmuş Zâde Ahmet Efendi tarafından mermere kazılarak üst kısımına asılan tarih şudur. (H:1110-M:1698)

TARİH

Dilteşnelere söyledi tarihini Dürrî
Gel rûh-ı Hasen, aşk-ı Hüseyne içelim mâ
(Aslı beş beyittir. C:1 S:129' dadır.)

Yapdıran, İstanbul da Dâr-ül Hadis kabristanında gömülüdür.

13-Gazi Hoca mahallesinde Tütünsüz Tekyesi sokağında on yedinci numaradadır. Hasan adlı bir kişinin yapdırdığı çeşmenin üstündeki tarih şudur. (H:1173-M:1759)

TARİH

Ervah-ı teşnegân-ı Şehidân-ı Kerbela
Bu selsebil-i ayn-i hayata açar dehen
Zîra misal-i Kevser-ü tesnim İki taraf
Ruh-u Hüseyne âb-ı revân çeşme-i Hasen

14- Ali Kuş mahallesinde Ali Kuş camii sokağında elli birinci numaradadır. Dâr-üs Saade Ağası Nezir Ağanın yapdırdığı çeşme Üstündeki tarih, (H:1113-M:1701) tarihinde yapdırdığını gösteriyor. Çeşmenin su deposu duruyorsa da çalışmıyor.

TARİH

Teşne lebler edüp ana meyli
Dedi târihin ayn-i pâk Nezîr

15- Balaban paşa mahallesinde Köprü Başı caddesinde on yedinci numaradaki büyük çeşmedir. Hacı Hüseyin adındaki kişi tarafından yapdırılmışdır. Orta mezarlığın ucunda dört yol ağzındadır. Üstünde Râzi'nin söylemiş olduğu bu tarih yazılıdır. (H:1098-M:1684)

223 sene sonra yapılan yol düzeltmesi sırasında yıktırılıp yerine havuz yaptırılmıştır.

TARİH

Dedi itmamının tarihin seyreyleyüp Râzi
Bu mâdan iç Hüseyn ve hem Hasen ervahı Şâd olsun.

16- Zen Sarıcapaşa mahallesinde Dâmâd çeşmesi sokağında on beşinci numaradadır. Dâmad Ali Paşa tarafından yapdırılmıştır. Üstündeki mermer levhada ünlü Itrinin söylediği tarih Şudur. (H:1106-M:1694)

TARİH

Pesend edip dedi târih Itri
Sebil-ullah-ı Resûl aşkına ey cû
(Tamamı 3 beyittir. C:1 S:130' dadır.)

17- Külahduz mahallesinde Uzun Kaldırım caddesinde elli dokuzuncu numaradaki çeşme.

Ölmüş olan Akile Molla adlı bakire (evlenmemiş hanım) için annesi tarafından yapdırılmıştır. Kız çeşmesi denmekle tanınmış idi.

Tamamlanmasına Örfi Ağanın düzenlediği tarih bir memere kazılıp üstüne konmuş idi. (H:1178-M:1764)

Bu kız çeşmenin deposu (H:1314-M:1896) senesi başlarında yerinden çıkarılarak tekye kapıda eski telgrafhane ile saraçhane köprüsü arasındaki İsmail Ağa mahallesine götürülmüştür.

TARİH

Görünce Örfi dedi Şebinmedar ile târih
Bu hurrem çeşme câridir gel eyle nûş Kevser mâ.
(Tamamı 4 beyittir. C:1 S:131'dedir.)

18- Eskici Hamza mahallesinde Abdullah hamamı sokağında üçüncü numaradadır. Saray kilercibaşısı Osman Ağa tarafından (H:991-M:1583) yılında yapdırılmış olan çeşme, halen çalışmaz durumda olup üstündeki mermer levhada Ahmed adlı Şairin söylediği tarih manzumesi yazılıdır.

TARİH

Ahmet dâi dedi târihini
Çeşme-i ayn-ül hayat-ı câvidan
(Tamamı 3 beyittir. C:1 S:131'dedir.)

19- Fındık Fakih mahallesinde Gülşeni dergâhı sokağında on üçüncü numaradadır. Sultan II. Mustafa dönemi sadrazamlarından Şehid elmas Mehmet paşanın kız kardeşi tarafından (H:1108-M:1696) tarihinde yaptırılmıştır. Üstündeki mermerde bu tarih yazılmışdır.

TARİH

Hızr-u İlyas gelüp böyle dedi tarih
Gel gel iç âb-ı hayati ele girmez her dem
(Tamamı 4 beyittir. C:1 S:131'dedir.)

20- Yıldırım Bayezid mahallesinde Mustafa Paşa caddesinde yirminci numaradaki İbrahim adlı bir kişi tarafından yapılmış olup halen çalışmaz durumdadır. Üstündeki mermerde bu Arabi tarih yazılıdır. (H:1080-M:1669)

TARİH

Lima levc-ullah-ı ecr-i mâiha
Errahat-ı aynen yeşrebu biha el mukarrebun
(Tamamı 4 beyittir. C:1 S:131'dedir.)

21- Eski Karaca Halil, yeni Aya Istrati mahallesinde küçük çeşme sokağındaki çeşmedir. Tekneci Hacı İbrahim Ağanın yapdırdığı çeşmenin bitimine Kisbî Çelebinin söylediği tarih Şudur. (H:984-M:1576)

TARİH

Nûşedip Kisbî anın târihin
Dedi câri çeşme-i âb-ı Hayat
(Tamamı 3 beyittir. C:1 S:132'dedir.)

22- Çarşıda, Paşa Kapısı caddesinde otuz altıncı numaradaki çeşme. Hacı Osman Ağa tarafından yapdırılmıştır. Ceride nâzırı Hacı Ahmet Rüşdi Efendinin söylediği tarih Baba Timurtaş Camii kabristanının divarlarındaki pencerede idi.

(H:1269-M:1852) yol genişletilmesi sırasında yıktırıldı.

(H:1314-M:1896) senesinde kabristan divarı yıktırılıp yol genişletildiği sırasında mahvedilmiştir.

TARİH

Gelüp bir sâki'i Kevser dedi târih-i itmâmın
Yeniden ayn-i reyyânı akıttı fi sebil-ullah
(Tamamı 4 beyittir. C:1 S:132'dedir.)

23- Arasta başında Sultan Selim caddesinde yüz on üçüncü numaradaki Merzifonlu Kara Mustafa paşanın yapdırmış olduğu büyük çeşme. Üstünde mermere kazılı tarih yazısı Şâniye aittir.

TARİH

Be mâul-feyz min târih-i Şâni
Ceraul ayn tesmi selsebilâ H:1077-M:1666
(Tamamı 6 beyittir. C:1 S:132'dedir.)

24- Tahmis'de Kuyumcular caddesinde birinci numaradaki çeşme yine Kara Mustafa paşaya aittir. Yapımının bitişine Edirne Mevlevi Şeyhi Ahmet Neşâti Efendinin söylediği tarih, üstündeki mermere kazılmış olduğu bir dergide görülerek aradan aktarılmıştır. (H:1077-M:1666)

TARİH

Seyreden Edirneyi şimdi Behişt oldu sanur
Olsa târihi nola çeşme-i ab-ı Kevser
(Tamamı 6 beyittir. C:1 S:132'dedir.)

Kara Mustafa paşanın Edirne'de on dört adet çeşmesi vardır. Ancak, bu çeşme Tahmis hamamını kapattığı için Belediyece (H:1319-M:1901) tarihinde yıktırılarak yerine, Batpazarından, Çilingirler caddesinin birinci numarasındaki Hacı Emin bey havuzu getirilmiştir. Tarih taşı ise (H:1159-M:1746) büyük yangınında mahvolmuş imiş.

25- Evliya Kasım paşa mahallesinde Kirişhane caddesinde yüz on beşinci numaradaki büyük çeşme.

26- Alemdar mahallesinde Alemdar okulu caddesinde on üçüncü numaradaki çeşme.

27- Zindan altında Germe Kapı caddesinde Zindan sokağı yakınında Kara Mustafa paşanın büyük çeşmesi.

28- Manyas kapısında Dâr-ül Hadis Camii yanında Germe Kapı caddesinde yetmiş ikinci numarada Merzifonlunun diğer çeşmesi.

29- İmaret-i Mezit Bey mahallesinde Uzun Kaldırım caddesinde kırk ikinci numarada Merzifonlunun diğer bir çeşmesi.

30- Dâr-ül Siyâde mahallesinde Uzun Kaldırım caddesinde yüz on dördüncü numarada Merzifonlunun diğer bir çeşmesi.

31- Dâr-ül Siyâde mahallesinde, Dâr-üs Siyade Camii sokağında sekizinci numarada Merzifonlu çeşmesi.

32- Kebe yapıcı mahallesinde Kanatlı Köprü sokağında otuz ikinci numarada Merzifonlu çeşmesi.

33- Sabûni mahallesinde Sabûni Camii sokağında sekizinci numarada Merzifonlu çeşmesi.

34- Mîri Mîran mahallesinde Beylerbeyi caddesinde on sekizinci numarada, Saraçhane başında Merzifonlu çeşmesi.

35- Zincirlikuyu mahallesinde Ağaçpazarı caddesinde yüz altmış birinci numarada Merzifonlu çeşmesi.

36- Konduk Osman mahallesinde Ayvalıgöl caddesinde kırk birinci numarada Merzifonlu çeşmesi ise de, vaktiyle yanında bir Karaağaç olduğu için bugün Karaağaç çeşmesi adıyla tanınır.

37- Hadım Balaban mahallesinde Hatice sultan sarayı sokağında askeri mektep idadisi bitişiğindeki müsabip Mustafa paşa çeşmesi. Bitimine ünlü Şair Nâbi Yusuf Efendi bu tarihi söylemiştir.

TARİH

Fikr-i târih ederken ey Nâbi
Bu nümudar âb-ı hayvâne
Lüle gördüm zebân-ı hâl ile der.
Afiyetler için müsülmâne
(Tamamı 6 beyittir. C:1 S:133'dedir.)

38- Kavak kuyu mevki'inde türbeler yakınında İstanbul Yolu caddesinde üçüncü numarada nâzır Mehmet Bey tarafından yapdırılmışdır. Nâzır çeşmesi adıyla ünlüdür.

Yapdıran, Aydının güzelhisarından Mehmet Beydir. II. Bayezid döneminde Edirne'de ihtisap nazırı olup Koca nâzir denir.

Bu çeşmeyi (H:993-M:1585) tarihinde Edirne'de kadı iken vefat edip çeşme yakınında Murat baba kabristanında gömülü olan ve kimlikleri kadılar sırasında yazılan çocukları Mevlana Hasan Râi Efendi için yapdırmış olduğu sanılır.

Sonradan zaman ile su yolları harab olmuştur. (H:1279-M:1862) tarihinde Edirne'de kadı olan Kenkırî Abdullah Efendi Zâde Mevlâna Salih Mehmet Efendinin o sırada vefat eden kızı Zeliha Kâmile hanım Seyid Celaleddin türbesi yakınında Pertev paşa kabri bitişiğinde gömülmüş olduğundan, onun ruhu için adı geçen kadı tarafından tâmir edilerek suyu getirilmiştir.

Tezkere sahibi Fatin Efendi tarafından bu iş için düzenlenen tarih bir mermere kazılıp üstüne konmuştur.

(H:1279-M:1862) Bu kadı, geleceği için de birkaç bin kuruş vakfedip kızının kabri yakınındaki kahveci Nazif Ağa adında bir kişiye vermiş ise de, o kişi paraları yedikten sonra vefat etmişdir.

Çalışmaz olan çeşme (H:1308-M:1891) tarihinde Edirne'nin tanınmışlarından Kürt Mehmet Ağa Zâde Hasan Bey tarafından tekrar tamir ettirilmiştir.

Hasan Bey, Sarıcapaşa Camii alanında gömülüdür. İlk yapdıran Nazır Mehmet Beyin bir çeşmesi de Kaleiçinde Kale kapısı caddesinde Mevlâna Veliyüddin mescidi yanındadır. O da Nâzır çeşmesi adıyla söylenir. Nazır Mehmet Bey Şâir Ahmet paşanın Amca Zâdesidir.

TARİH

Fatin acz-i peyma söyledi târih-i dilcûsun
Behin bu çeşmeyi Salih efendi kıldı inşâ. H:1279-M:1869
(Tamamı 4 beyittir. C:1 S:134' dedir.)

39- Debbağ Hacı Halil mahallesinde Hacı Bornaz Camii sokağında on ikinci numaradaki çeşme Hacı Ahmet tarafından yapılan çeşmenin üstünde tarih yazılıdır. (H:1040-M:1630)

TARİH

Geldi iki birader dediler tarihini
Dembedem Şâd olsun ol ruh-u Hüseyn ile Hasen
(Tamamı 3 beyittir. C:1 S:134' dedir.)

40- Yancıkçı Şahin mahallesinde İstanbul Yolu caddesinde dördüncü numaradaki Seyid Celaleddin türbesi yakınında Zehra Hanım tarafından yapdırılan çeşme .
Üstünde Örfi Ağa'nın yazmış olduğu tarih vardır.

TARİH

Kurb-ı Seyyit Celaleddinden ey Örfi bu su
Emr-i Hakla nûş eden dilteşneye verir şifa
(Tamamı 3 beyittir. C:1 S:134)

41- Arif Ağa mahallesinde Salı Tekyesi sokağında yirmi altıncı numaradaki çeşme. Hacı Yusuf adlı hayır sahibi tarafından yapdırılmıştır.

Üstünde Şair Razi'nin yazdığı tarih mermere kazılmıştır. (H:1126-M:1714)

TARİH

Hak için el-hac Yusuf Şüphesiz
Kıldı bu ayn-ul hayatı râyegân
Şâd ola ruh-u Hüseyn ile Hasan
Râzi târih der müdâma teşnegân

42- Medrese Ali Bey mahallesinde Taşlık Camii caddesinde Sivâsi Abdülaziz dergâhı yakınında Havva Hatun tarafından yapdırılmıştır. Çukur çeşme adıyla tanınır.

Üzerindeki mermere bu dizeler kazılmış (H:1102-M:1691)

TARİH

Hak kabul edüp Sevâbın dembeden etsün ziyâd
Hem dahi Şâd ola ervâh-ı Hüseyn ile Hasen. H:1102-M:1691
(Tamamı 4 beyittir. C: S:134'dedir.)

43- Sıkça Murat mahallesinde Paşa Kapısı caddesinde yetmiş üçüncü numaradaki çeşme. Eski sadrazam Hüseyin paşa (H:1111-M:1699) tarihinde yapdırmışdır. Kullanılmaz durumda olup üstünde Dürri'nin bu tarihi yazılıdır.

TARİH

DÜRRİ bende dedi ol hayri pâke târih
Kıldı dü ayn-i câri Asâf Hüseyin paşa
(Tamamı 4 beyittir. C:1 S:135)

44- Çarşıda Saraçlar başında Saraçlar Camii sokağında üçüncü numaradaki çeşme. Hacı Alameddin Camii bitişiğindeki çeşme, Hüseyin adındaki bir kişi tarafından yapdırılmış olup kullanılmaz durumdadır. Üstünde bu beyit yazılıdır. Sonradan yenilenip kaldırılmışdır.

TARİH

Çıkdı bir er dâi atşâna dedi
Ayn-i mîzab deva hayr-i Hüseyn

45- Sultan Selim Camii haziresinde mihrap önündeki çeşme. Hasan paşa tarafından oğlu Mehmet Bey için yapdırılmışdır. Üstande Fâiz Efendinin bu tarihi yazılıdır.

TARİH

Nûş eden dilteşneler Fâiz dedi tarihini
Şâd olur ruh-u Mehemmet bey bu âb-ı sâf ile

46- Hıdır Ağa mahallesinde Eski Tophane caddesinde Ayşe hanım tarafından yapdırılan çeşme. Üstünde bu tarih yazılıdır. (H:1262-M:1845)

TARİH

Ayşe hanım bu âbı icra
Etti lutf-u Hakka mazhar olsun
Düşdü ba nokta hisâb-ı târih
Nûşet bu sudan Şifâlar olsun

47- Hıdır Ağa mahallesinde Keresteciler bayırında Arif Ağa tarafından yapdırılmış olan bu çeşmenin üstünde Fıtrî Efendinin söylediği tarih yazısı vardır. (H:1060-M:1650)

TARİH

Eyledim işrâb târihin attaş'e Fıtriyâ
Gel gel iç bu çeşmeden âbı budur mâ-ul hayat

48- Şahmelek paşa mahallesinde debbağhane caddesinde Hacı Mehmet'in yapdırdığı çeşmedir ki, üstünde Rindî adlı Şairin yazdığı tarih vardır. (H:1062-M:1652) Bu tarih yazarı, Şairler sırasında yazılan Rindî değildir. Tarih mısrasındaki "dedim" sözcüğü hisap dışıdır.

TARİH

Görüp bu çeşmenin tekmiline ey Rindiya tarih
Dedim atşân-ı dehr içsün bu mâ-i paki bi perva
(Tamamı 4 beŞittir. C:1 S:135'dedir.)

49- Çarşıda Muytaplar başında İki Kapılı Han caddesindeki eski ihtisap konağı divarındaki çeşme, Gümrük nâzırı Mehmet Emin Ağa tarafından yapdırılmışdır.
Üstünde bu beyitler yazılıdır. (H:1220-M:1805) sonradan yıkılıp yok edilmişdir. İltisap konağı Eski Camiin helalarına bitişikdir.

TARİH

Eyledi islah ile bu çeşmeyi Allah bina
Ab-ı nâbı nûş eden dilteşneye verir hayat
(Tamamı 4 beyittir. C:1 S:136' dadır.)

50- Sarıcapaşa mahallesinde Şerif Bey sokağında on ikinci numaradaki çeşme. Bitirilişine Mehmet Kâni Efendi bu tarihi söylemiştir. (H:1113-M:1701)

TARİH

Târihin okur lülesi atşâne demadem
Mâ-i âb-ı hayat iç güzel ayn-i şifadan
(Tamamı 2 beyittir. C:1 S:136' dadır.)

51- Sarıcapaşa mahallesinde Çukur Çeşme sokağındaki odalar içinde on dördüncü numaradadır. Hacı Mustafa Ağa tarafından yapdırılan çeşmenin üzerinde Şu tarih yazısı vardır. (H:1113-M:1701)

TARİH

Bir fetâde dedi târihin anın nûş edicek
Haseneyn ruhu için âb-ı Hayat akdı hemin
(Tamamı 2 beyittir. C:1 S:136'dadır.)

52- Şeyhi Çelebi mahallesinde Çeşme Sokağında ikinci numaradır. Afife Hatun tarafından yapdırılmışdır.

Üstünde hattat Mehmet Sâib Efendinin söylediği bu tarih mermere kazılmışdır (H:1181-M:1767) Bu tarih mısrasındaki noktalı harflerin toplamı 1181 olup tarih taşında 1187 yazılıdır.

TARİH

Mücevher harf ile Sâip dedi bir hoş eda tarih
Revan oldu bu âb-ı Kevser el Hak İzzetden
(Tamamı 2 beyittir. C:1 S:136' dadır.)

53- Karabulut mahalleside karabulut caddesinde elli üçüncü numaradaki çeşme. Şeyh-ül İslam Şehid Feyzullah Efendi tarafından yapdırılmıştır.
Bitimine Mehmet Kâmi Efendi bu tarihi söylemişdir. (H:1112-M:1700)

TARİH

Lüle gördüm Kâmiya tarih için atşâne der
Gel gel iç bu çemesâr-ı nûrdan âb-ı zülâl
(Tamamı 4 beyittir. C:1- S:1361)

54- Sultan Bayezid mahallesinde Sultan Bayezid caddesinde elli beşinci numaradadır. Sinan Ağa adındaki bir kişi tarafından yapdırılmışdır.

Sultan Bayezid Camiinin harem avlusu kapısı yanında olup üstünde yazılı tarih budur.

TARİH

Nûş edüp dedim o dem tarihini
Ab-ı sâfi hayr-i vâlâ bi bedel
(Tamamı 4 beyittir. C:1 S:136'dadır.)

Bu çeşme uzun süre kullanılmamış olup Şehre yarım saat uzaklıkda bulunan Buğdaycı çeşmesi kaynağında demir borularla su getirilerek (H:1312-M:1894) seferi'nin 29. Gününe rastlayan (H:1310-M:1892) Ağustosunun 19. Cuma Günü padişahın tahta çıkış yıldönümünde suyunun akıtılmasına başlandı.

55- Üsküfçu Hızır mahallesinde Eski Tophane caddesinde otuz ikinci numaradadır. Sultan III. Murad tarafından yapdırılmışdır.

56- Yakup Kilâri mahallesinde Sarıcapaşa caddesinde dördüncü numaradaki Necibe Hatun çeşmesi.

57- Sarıcapaşa mahallesinde Soğuk Çeşme caddesinde sekizinci numaradaki sultan II. Selimin yapdırdığı çeşmedir ki soğuk çeşme adıyla ünlüdür.

58- Sarıcapaşa mahallesinde Sarıcapaşa Camii sokağında altıncı numaradaki Şehremini Cafer Çelebi çeşmesi.

59- Medrese Ali Bey mahallesinde Tavanlı Çeşme sokağında sekizinci numaradadır. Üzerinde çatısı olduğundan Tavanlı çeşme adıyla ünlenmişdir.

60- Şeyhi çelebi mahallesinde Kara Dutlu sokağında yirmi yedinci numaradaki Hacı Halil çeşmesi.

61- Şeyhi çelebi mahallesinde Şeyhi Çelebi sokağında beşinci numaradaki cami ve medrese sahibi Şeyhi çelebi çeşmesi.

62- Yancıkçı Şahin mahallesinde Kulluk sokağında birinci numaradaki çolağın Hasan Ağa çeşmesi.

63- Yancıkçı Şahin mahallesinde İstanbul Yolu caddesinde otuz dördüncü numaradaki Hacı muslu çeşmesi.

64- Mehmed Ağa mahallesinde mahkeme bayırı sokağında ikinci numaradaki Lûtfî Zâde Mehmet Ağa ve İbrahim Ağa çeşmesi.

65- Hacı Sefa mahallesinde Tahmis sokağında on sekizinci numaradaki miskin Sefer Şah çeşmesi.

66- Kıncı Firuz mahallesinde Vavlı Cami sokağında altıncı numaradaki Kazasker Dâvud Efendi çeşmesi denilmekte ise de, kazaskerler arasında Dâvud Efendi adında bir kişiye rastlanamadı.

67- Gülbahar Hatun mahallesinde Gülbahar Camii sokağında onuncu numarada gürcü Ali Baba çeşmesi.

68- Medrese Ali Bey mahallesinde Ali Bey Camii sokağında sekizinci numarada Cemile Hatun çeşmesi.

69- Sofu Bayezid mahallesinde Muradiye Küçük pazarı caddesinde otuz dördüncü numarada ... çeşmesi.

70- Mezitbey mahallesinde Kırlangıç sokağında kırk birinci numarada Saka Başı çeşmesi.

71- Mîri Mîran mahallesinde beylerbeyi caddesinde ikinci numaradaki Edirne kadısı İsmail Rahmi Efendi çeşmesi.

Adı geçen, bu çeşmenin asıl yapdırıcısı olmayıp (H:1243-M:1827) tarihinde Edirne'de kadı iken, vefat eden annesinin ruhu için tâmir ettirmişdir.

72- Kızılminare mahallesinde Kızılminare mescidi sokağında beşinci numaradaki Zaganos subaşı çeşmesi.

73- Feyzullah paşa mahallesinde Çubukçular Hanı sokağında üçüncü numaradaki Hacı Halil çeşmesi.

74- Baba Timurtaş mahallesinde Karanfiloğlu çarşısı caddesinde dördüncü numarada ...[48] çeşmesi. Bu çeşme Üç Şerefeli Camiine bitişik olduğundan, yapdıranın II. Murad olduğu söylenir ise de, Edirne'nin su yolu, Kanûni döneminde yapdırdığı için, çeşmenin de onun buyruğu ile yapılmış olması düşünülebilir.

75- Gazi Hoca mahallesinde Ağaçpazarı caddesinde yüz otuzuncu numarada ... çeşmesi.

76- Süle Çelebi mahallesinde İki Lüleli sokağında on sekizinci numaradaki Câbi Hacı Sâdık Efendi çeşmesi.

77- Gazaz Salih mahallesinde Gülapcılar caddesinde yedinci numaradaki Gülapcı esnafından Mehmet Efendi çeşmesi.

78- Vize çelebi mahallesinde Uzun Kaldırım caddesinde altmışıncı numarada solak Hacı Ali Ağa çeşmesi.

Lûtfi tarihinin dediğine göre, rikâb-ı humâyunda müstahdem solak ve peyk denilen askerler ki, selamlık alaylarında ve resmi günlerinde hünkârın önünde iki taraflı sıra ile ve acaip kıyafetlerle giderler. Bunların bir takımına Solak, diğerlerine Peyk denilir. Çeşme yapdıranın da, bunlardan biri olması düşünülebilir.

79- Vize Çelebi mahallesinde Uzun Kaldırım caddesinde seksen ikinci numaradaki ünlü Şâir Hayâli çeşmesi.

Suyu iki lüleden akdığı için iki lüleli çeşme denir.

Çeşmeyi yapdıran, Şâir Hayâli Bey, bu çeşmenin bitişiğinde ve Vize Çelebi camiinin kabristanında gömülüdür.

80- Konduk Osman mahallesinde saksağan sokağında dokuzuncu numaradaki Edirne Valisi Ağa Hüseyin paşanın yapdırdığı çeşme.

81- Abdurrahman mahallesinde Abdurrahanman camii sokağında onuncu numaradaki Edirne kadılarından Seyid Ali oğlu Abdurrahman adındaki kişi tarafından yapdırılan çeşme.

Yapdıran, kadılar sırasında yazılıdır.

82- Abdurrahman mahallesinde Tavanlı Çeşme sokağında birinci numaradaki çeşme, üzerinde çatısı olduğundan Tavanlı çeşme denir.

83- Şerbettar Hamza Bey mahallesinde Neboysa sokağında üçüncü numaradaki Şahin oğlu çeşmesi.

48- ... ile gösterilenler, Orijinal metinde de aynen ... olarak yazılmışlardır.

84- Şerbettar Hamza Bey mahallesinde Külhan sokağında on üçüncü numaradaki ... çeşmesi.

85- Hacı Mercimek mahallesinde Hacı Mercimek Camii sokağında sekizinci numaradaki Nuri Efendi çeşmesi Tavanının taşlarını kantarcı Ali adında bir uğursuz çalmıştır.

86- Kürt Hoca mahallesinde Kürt Hoca Camii sokağında altıncı numaradaki ... çeşmesi.

87- Hasan paşa mahallesinde Has Fırın caddesinde on yedinci numaradaki Kadı Sabûni Efendi çeşmesi.

88- Fındık Fakih mahallesinde Buzhane caddesinde yedinci numaradaki sultan Ahmet çeşmesi.

89- Fındık Fakih mahallesinde Buzhane caddesinde beşinci numaradaki Sultan Ahmet çeşmesi.

Bu çeşmenin bitişiğindeki kırk yedinci evde Saka Baba adlı kişi gömülüdür.

90- Şeyh Şücaeddin mahallesinde Debbağhane caddesinde otuz beşinci numaradaki Kanûni'nin emriyle yapdırılan çeşme. Şücaeddin mescidinin Cami'e çevrildiği sırada yapılmıştır.

91- Karaca Ahmet mahallesinde Karaca Ahmet Camii sokağında otuz üçüncü numaradaki ... çeşmesi.

92- Noktacı Zâde mahallesinde Noktacı Zâde sokağında otuz üçüncü numaradaki ... çeşmesi Kız çeşmesi.

93- Çokalca mahallesinde Çokalca Camii sokağında ikinci numaradaki Karayazıcı denmekle ünlü Hacı Ahmed Efendi çeşmesi. Çukur çeşme denmekle tanınır.

Yapdıran, Çokalca Camii kabristanında gömülüdür.

94- Mumhane mahallesinde Noktacı Zâde sokağında on ikinci numaradaki Hüseyin adlı kişinin çeşmesi.

95- Meydan mahallesinde Arnavut Bayırı sokağında kırk beşinci numaradaki Fatma Sultan çeşmesi.

96- Berkuk Ağa mahallesinde Ali Ağa caddesinde on yedinci numarada olan Celâli Zâde Ali Ağa çeşmesi ki, üstünde çatısı olduğundan tavanlı çeşme denmekle ünlüdür.

97- Muradiye mahallesinde Ağa Hamamı sokağında on dördüncü numarada bulunan Fanfan Hasan Efendi çeşmesi.

98- Muradiye mahallesinde Şekerci Yokuşu sokağında ikinci numaradaki Sultan Süleyman han hazretleri çeşmesi.

99- Zen-i İbrahim paşa mahallesinde Mahmut Ağa Bayırı sokağında ikinci numarada Zeliha hanım çeşmesi.

100- Zen-i İbrahim paşa mahallesinde Hacı Mahmut Ağa bayırı sokağında sekizinci numarada Sultan Süleyman Han çeşmesi.

101- Zen-i İbrahim paşa mahallesinde Zincirli kuyu sokağında on yedinci numarada ... çeşmesi.[49]

102- Naip Çelebi mahallesinde çeşme sokağında on ikinci numarada Seyid Hüseyin çeşmesi.

103- Sitti Hâtun mahallesinde Tabakhane caddesinde yetmiş beşinci numarada Hacı Mehmet çeşmesi.

104- Şah Melek paşa mahallesinde Mihal Köprüsü caddesinde yirmi ikinci numarada Dağdeviren Süleyman Ağa çeşmesidir ki, Mihal köprüsünün başında yapılmış olup Uzun yıllardan beri terk edilmiş durumdadır.

105- Emir Şah mahallesinde Alaca Câmi sokağında yirmi beşinci numarada yedekçi Hacı Mehmet çeşmesi.

106- Sultan Bayezid mahallesinde Aliş paşa sokağında otuz dördüncü numarada Ahmet paşa çeşmesi.

107- Sultan Bayezid mahallesinde Aliş Paşa mahallesinde elli sekizinci numarada Sinan Ağa çeşmesi.

108- Emir Mescidi mahallesinde Yıldırım caddesinde onuncu numarada Süleyman Paşa çeşmesi.

109- Yeniimaret mahallesinde Top caddesinde dördüncü numarada Sinan Ağa çeşmesi.

110- Mumcular mahallesinde, Mumcular caddesinde elli üçüncü numarada İsmail Ağa çeşmesi.

111- Süpürgecilerde, süpürgeciler caddesinde yirmi altıncı numarada Ümmühan Hatun çeşmesi.

112- Hacı Ömer mahallesinde Hacı Pavli sokağında yirmi birinci numarada Yâkut paşa bin Abdullah çeşmesi.

Bu çeşmenin ayrıntıları için (Musa baba) tekyesine başvurunuz.

113- Kaleiçinde Kilise Camii sokağında kırk ikinci numarada meş'aleci başı çeşmesi.

114- Aya Nikola mahallesinde Dule sokağında ikinci numarada Kuzu oğlu çeşmesi.

115- Firuz Ağa mahallesinde Firuz Ağa çeşmesi sokağında yirmi birinci numarada Firuz Ağa çeşmesi.

116- Eskiden Mevlânâ Veliyiddin ve halen Metropolit mahallesinde Kule Kapısı caddesinde otuz beşinci numarada Nâzır çeşmesidir ki, yapdıran, koca nâzır denmekle ünlü Mehmet Beydir. İstanbul yolundaki büyük çeşme de bu kişinindir.

117- Eskiden Kuru çeşme ve hâlen Metropolit mahallesinde Kule kapısı caddesinde altmış birinci numarada Hacı Arif Ağa adlı kişinin yapdırdığı büyük çeşmedir ki (kuru çeşme) adıyla ünlüdür.

Ehmal paşa Câmii yakınında olduğu için (Kuru çeşmede abdest alıp Ehmal paşada namaz) anekdotu bu çeşme için söylemişdir.

49- ... ile gösterilenler, Orijinal metinde de aynen ... olarak yazılmışlardır.

118- Tahta Kalede Hahambaşı sokağında beşinci numarada sarraf hayim çeşmesi.

119- Tahta Kalede Havra sokağında yedinci numarada Edirne Vâlilerinden Boşnak Mehmet paşa çeşmesi ki, 1268 senesi başında yapılmışdır.

120- Un Kapanında Dakik Kapanı sokağında otuzuncu numarada sultan Süleyman han çeşmesi.

121- Lâleli Câmii yakınında Lâleli Medresesi sokağında birinci numarada Gülşeni tarikatı büyük Şeyhlerinden Ebülvefa Ahmet Müsellem Efendi çeşmesidir ki, (1157-M:1744) tarihinde yapdırdığını, üzerindeki mermer plaka el yazmasiyle işaret etmişdir. Metni, Şairler ve hattatlar bölümünde yazılmışdır.

122- Bezesten yakınında Kolancılar sokağında yirmi yedinci numarada Hacı Mehmet Ağa çeşmesi.

123- Fil yokuşunda İki Kapılı Han caddesinde doksan sekizinci numarada 1332 tarihinde çirmen sancağı mutasarrıf Unvaniyle Edirne'de oturan Karslı Ali paşa çeşmesi.

124- Yedi Yol ağzında yedi yol ağzı caddesinde seksen sekizinci numarada tarakçı Abdullah Efendi mescidi bitişiğinde Tarakçı Abdullah Efendinin yapdırdığı çeşmedir ki, Horhor çeşme de derler.

Bunların dışında 67 kadar çeşme daha var ise de, yapdıranları bilinmediği için yazılmalarından vazgeçildi.

AB.

RAVZA-T-UL DÂR-UL CEMAD BUZHANELER BAHÇESİ

1- Koğacılarla Batpazarı arasında Hasan paşa mahallesinde Buzhâne caddesinde yetmiş birinci numaradaki buzhanedirki, büyük denmekle bilinendir, büyüklükte birincidir.

2- Kağacılar Batpazarı arasında Hasan paşa mahallesinde Buzhane caddesinde yetmiş üçüncü numaradaki buzhanedir ki, bu iki buzhane Fatma Sultan Camii sokağının biri sağında öbürü solundadır.

3- Tavukkapısı yakınında Tahtakalede mahallesinde Fatma Sultan Camii sokağında dokuzuncu numarada bulunan buzhâne.

4- Tavuk kapısında Tahtakale mahallesinde semerci sokağında dokuzuncu numaradaki Ayşekadın mevki'indeki buzhane.

5- Yancıkçı Şâhin mahallesinde İstanbul Yolu caddesinde altmışıncı numaradaki Ayşekadın mevki'indeki buzhane.

6- Lâleli Camii civarında Buzhane sokağında on üçüncü numaradaki buzhane. H:1285-M:1868 tarihinde Ermeni çingene Boğos tarafından genişletildiğinden büyüklükte ikincidir.

7- Topkapı hamamı yanında Metropolit caddesinde kırk dördüncü numaradaki buzhane.

8- Mumcular caddesinde altmış sekizinci numaradaki buzhanedirki, 1284 tarihinde yıkılan kale burcunun temelinde çıkan bu büyük kapı (veya kuyu) olup buzhane olarak kullanılmışdır.

RAVZA-T-UL KENAİS-ÜL NASRANİYE VEL YAHUDİYE HIRİSTİYAN VE YAHUDİ KİLİSELERİ BAHÇESİ

1- Ali Kuş mahallesinde Ali Kuş Camii sokağında beşinci numaradaki Zuzika Apostol Rum kilisesi.

2- Aya Yorgi mahallesinde Aya Yorgi kilisesi sokağında on dördüncü numaradaki kafes kapı dışındaki Aya Yorgi kilisesi.

3- Mumhane mahallesinde Kilise sokağında birinci numaradaki Kıyık semtindeki Aya Teryada kilisesi.

4- Hacı Sarraf mahallesinde İspitalye sokağında ikinci numarada Yıldırımda Zülo Kupi kilisesi.

5- Aya Dimitri mahallesinde Aya Dimitri çıkmazında onuncu numarada Aya Dimitri kilisesi.

6- Aya Yani mahallesinde Aya Yani kilisesi sokağında dokuzuncu numarada Aya Yani kilisesi.

7- Aya İstirati mahallesinde Aya İstirati kilisesi sokağında on altıncı numarada Aya İstirati kilisesi.

8- Aya İstirati mahallesinde Kuzuoğlu sokağında otuzuncu numarada Aya Yeraşkûvi kilisesi.

9- Aya Nikola mahallesinde Aya Nikola kilisesi sokağında dokuzuncu numarada Aya Nikola kilisesi.

10- Panaiye mahallesinde Tavuk Kapı sokağında yirmi birinci numarada Aya Apostol kilisesi arsası.

11- Panaiye mahallesinde hekim Faso sokağında on beşinci numarada Panaiye kilisesi.

12- Hıristos mahallesinde Hıristas kilisesi sokağında ikinci numarada Hıristas kilisesi.

13- Aya İstafanos mahallesinde Aya İstefanos kilisesi sokağında altıncı numarada Aya İstefanos kilisesi.

14- Metropolit mahallesinde Metropolit kilisesi caddesinde Metropolit kilisesi.

15- Kum mahallesinde Cami sokağında Profiti İlya kilisesi.

16- Metropolit mahallesinde Tûr-i Sîna kilisesi sokağında dördüncü numarada Tûr-i Sina manastırı.

17- Aya Nikola mahallesinde Ermeni kilisesi sokağında altıncı numarada Sürp Toros kilisesi.

18- Süpürgeciler mahallesinde Yalnız Göz Köprüsü caddesinde otuz birinci numarada 1270 tarihinde yapılan Sürp Korabit kilisesi.

BULGAR KİLİSELERİ

19- Yeşilce mahallesinde Hasan Fırını sokağında Esveti Konstantino kilisesi.

20- Orta çukur mahallesinde Esveti Yorgi kilisesi.

KATOLİK KİLİSELERİ

21- Ali Kuş mahallesinde Tekirdağı caddesinde yetmiş altıncı numarada Bulgar Katolik kilisesi.

FİRENK KİLİSESİ

22- Kaleiçinde mahkeme sokağında onuncu numarada Fransız Katolik kilisesi.

YAHUDİ TOPLUMUNA AİT SİNAGOK VE HAVRALAR

1- Tahtakalede Hakambaşı sokağında NO:23'de Polya cemaatı havrası.

2- Tahtakalede Havra sokağında NO:10'da Tolya cemaatı havrası.

3- Tahtakalede Havra sokağında NO:2'de sişilya cemaatı havrası.

4- Tahtakalede Hakambaşı sokağında NO:13'de Katalonya cemaatı havrası.

5- Tahtakalede Uzun Haçador sokağında NO:9'da Hahambaşı havrası.

6- Tahtakalede Sinomaçi sokağında NO:18'de İtalyan cemaatı havrası.

7- Tahtakalede Havra sokağında NO:8'de İstanbul cemaatı havrası.

8- Tahtakalede Hakambaşı sokağında NO:39'da Küçük Portakal cemaatı havrası.

9- Tahtakalede Havra sokağında NO:5'te Büyük Portakal cemaatı havrası.

10- Tahtakalede Hakambaşı sokağında NO:20'de Aragon cemaatı havrası.

11- Tahtakalede Havra sokağında NO:1'de Gıroz cemaatinin havra arsası.

12- Tahtakalede Zindan sokağında NO:1'de Alaman cemaatı havrası.

13- Tahtakalede Tahtakale sokağında NO:20'de Budin cemaatı havrası.

14- Tahtakalede Hahambaşı Sokağında NO:29'da Mayor cemaatı havrası.

RAVZA-T-UL ENHAR
NEHİRLER BAHÇESİ

MERİÇ NEHRİ:

Edirne'de (Meriç), (Tunca), (Arda) adlarıyla Üç büyük nehir vardır.

Bunlardan en büyüğü ve en faydalısı Meriç nehri olup, Şehrin güneyinde doğudan batıya doğru akar.

Lugat-i tarihiye ve coğrafyaya göre, bu nehrin eski adı (Amuz) ve (Hiber) ve bazı Rum tarihlerinin bildirdiğine göre (Evruz), Fransız coğrafyacılarından (Jül Truşe)'nin 1893 tarihinde yayınladığı ansiklopedi adlı eserinde eski (Hebros) yahut (Evros)'dır.

(H:1317-M:1899) Edirne yıllığında belirtildiği gibi, (Heber) denilen Meriç nehri Somako kasabasının güneyinde bulunan Rilo dağı kollarından (çadır tepe) adlı yerden kaynaklanır.

Buradan Pazarcık ve Filibe kasabalarının ortalarından geçer. Buradan birçok derelerden kol alıp büyür. Edirne'ye gelinceye kadar sayısız dolap ve değirmenleri döndürür.

Edirne'nin bir saat üst tarafından ki Maraş köyünde Arda ve alt başında da Tunca, Dimetoka dağlarından gelen (Kızıldeli) ve daha aşağıda Ergene nehri ile birleşip büyüyerek Ferecik kasabası karşısından geçip Enez kasabası kenarında Akdenize dökülür.

TUNCA NEHRİ:

Filibe sancağında (Kılofer)'den çıkar. Kızanlık balkanlarından kaynaklanan Şıpka, Manastır, Karadere çayları ve İslimye balkanlarından çıkıp Yanbolu kasabasının üst tarafında birleşen Asmak deresi ve Karinabat kasabası yakınında birleşen ince ve diğer dört çay ile birleşir.

Yeterince büyüdükten sonra Edirne Şehri yakınında Saray bahçesi (Sarayiçi) yanına gelince, iki kola ayrılıp bahçeyi çepeçevre kuşatarak alt başında Saraçhane köprüsü yanında yine biribirine birleşip Şehrin bazı mahalleleri arasında bulunan Saraçlar, Sultan Bayezid, Yalnızgöz, Mihal ve Ekmekçizâde Ahmet paşanın yapdırdığı köprülerden geçerek Şehrin alt başında Kasımpaşa burnu adlı yerde Meriç'le birleşir.

ARDA NEHRİ:

Ahi Çelebi kazası içinde ve Drama kazası hududu bitişiğindeki Rodop dağlarından Kuşlar yaylağı eteğindeki Ardabaşı kariyesinden, aşağı yukarı dört masura olduğu halde çıkıp Tuzburun, İsmilan, Plâsi, Topuklu Skutçek, köprübaşı ve Eğridere kazasının ılıca kariyesi ve Kırcaali kasabası yakınından geçerek Edirne'ye sekiz saat uzaklıktaki Şeytan köprüsü adlı yerden geçip Şehre bir saat uzaklıkdaki Maraş Kariyesi altında Meriç nehrine ve Kasımpaşa burnu denilen yerde de Arda nehrine birleşir.

Enis-ül Müsamirin'de de, bu nehirlerle Edirne'nin sebze bahçelerinin ilişkisi Şöyle anlatılıyor.

"Edirne'nin sebze bahçeleri bu üç nehir civarındadır ki, hepsi dört yüz elli adettir.

Bunlar bahçıvanlar kethudası defterinde yazılıdır. (halen yüz kırk sekiz adettir.) Bu sular, bahçelerin yüksek ağaçlarının gölgelerinden hoşça geçerler. Fakat, bahçeler bunların bir içim sularından faydalanamazlar. Ancak, kendi dolaplarının gözyaşları ile geçinirler.

Bu nehirler, taşkın zamanlarında etrafındaki mahalleleri basıp evleri yıkarlar.

Taşkınlar şu sayfalarda ayrıca gösterilmiştir.

(195, 348, 386, 387, 393, 396, 401, 404, 409, 410) [50]

50- Bu nehirler hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmek için Orijinal metin C: 1 S: 144' başvurunuz.

RAVZA-T-UL MUKANTARA KÖPRÜLER BAHÇESİ

Edirne'den geçen üç nehirden Tunca üzerinde yedi, Arda ve Meriç üzerinde birer tane olmak üzere sekiz köprü vardır.

1- BÖNCE KÖPRÜSÜ:

Şehirden Sarayiçi Bahçesi'ne giriş yolu üzerindedir. Bönce köprüsü denmekle ünlüdür.

Saraya Su götürmek için Kanuni Sultan Süleyman'ın buyruğu ile yapılmıştır.

2- SARAY KÖPRÜSÜ:

Saray Bahçesinden Saraya giriş için kullanılan köprü.

Bu da ayni Sultan tarafından saraya su getirilmesi için yaptırılmıştır.

Bu köprülerin başlarında bahçe içinde yaklaşık yirmi beşer zira yüksekliğinde kesme taşdan dört köşe olarak yapılmış birer kargir köşk vardır.

Bunlara terazi köşkü denir ki, haklarında tarihi bilgi elde edilememiştir.

Kanuni döneminde Edirne'nin çeşme suları yolu yapıldığı sırada, saraya su götürmek için hem Su terazisi görevi yapmak için hem de, tenezzüh (seyir) köşkü olmak üzere yapdırdığı söylenmektedir.

3- SARAÇHANE KÖPRÜSÜ:

Yeni Saray yakınında, II. Murat ve Fatih vezirlerinden hadım Şehabeddin paşanın (H:855-M:1451) tarihinde on kemer üzerine yapdırdığı köprüdür. Tamamlanmasında, özel köşkündeki mermer levhaya Şu düz yazı kazılmışdır.

KÖPRÜNÜN DÜZ TARİH YAZISI

Bena hazel kantarat-il meymune-t-el Mubarekete sâhib-ül hayrat vel hasevat-el Vezîr-ül âzam vel destur-ül muazzam-el müştehir el med'uv be Şehabeddin paşa edrakâllah-u mâ Yeşâ'min zemân-el sultan el mücâhit el gâzi Murat bin mehmet han min nesl-i Osman. Sene Hams ve hamsin ve semânimae hicreten hilâliye. H:1113-M:1702

Sonradan Sultan IV. Mehmet'in oğlu II. Sultan Mustafa, yüksek protokola dahil tüm kişilerin bulunduğu (H:1113-M:1701) tarihinde bir gün Cuma namazına alay ile bu köprüden geçip giderken, köprü üzerinde kimse kalmadığı bir sırada orta kemeri yıkılmışdır.

Ayni yıl yeniden yapıldı. Padişah ikinci yapıcı ve vakıf sahibi olduğu için adına tarih düzenlemiş olduğu Örfi Ağa tarihçesinde yazılmıştır.

Faik Efendi tarafından düzenlenip Canbaz Zâde Edirneli hattat Osman Efendi tarafından mermer levhaya yazılıp tarih köşküne konmuş olan tarih kitabesi Şöyledir.

TAMİR KİTABESİ

Pâdişah-ı heft Kişver şehriyâr-ı bahr-i ber
Hazreti han Mustafa şahinşeh-i nusrat liva Edirne
Şehrini teşrif edicek emr eyledi
Çün bu cisri yapmağa ol dâver-i ferman reva
Hamd-ü lillah bir metanet üzre bina oldu kim
Çeşm-i dünya görmemişdir böyle bir muhkem bina
Şevket ile gün be gün ömrünü efzun eyleyüp
Böyle çok hayrı muvaffak eylese bâri Huda
Fâika tekmil olunca dediler târihini
Eyledi ferman bu cisri yapdı sultan Mustafa

Bu manzum tarihde, Örfi ağa tarihçesinde bildirilen olayı işaret eden bir anlatış yokdur.

Eskiden Edirne'nin Saraçhane çarşısı bu köprünün saray yönündeki başında olduğundan köprüye saraçhane köprüsü adı verilmiştir.

Köprü, kışlalar yönündeki başından, sonradan uzatılıp yanındaki yıkılan Fil hamamı yerine bir karakol yaptırıldığından, bitirilişine Vali Hacı İzzet paşa bu tarihi söylemiştir. (H:1304-M:1886)

VALİ İZZET PAŞANIN TARİH MANZUMESİ

Ber karar eyleye tahtında şeh-i devranı
Ömr-ü ikbâl-i müeyyetle hudâvend-i mecit
Mülkünün her cihetin kesb-i imaret etti
Köhne bünyân-ı cihan oldu zamanında cedid
Kat'ederdi rehi Tunca feyezan ettikce
Kıldı ol bahr-ı kerem işte bu cisri tecdid
Yapdırıp yanına bir de karakol dairesi
Etti âsayişi ebna-i sebili te'yid
Yakışır tâkına târih-i mücevher İZZET
Yapdı bu dâireyi hazret-i sultan Hamit

4- YENİ İMARET KÖPRÜSÜ:

Sultan II. Bayezid camii yakınında on altı kemer üzerine yapılmıştır.[51]

5- YALNIZGÖZ KÖPRÜSÜ:

Bayezid köprüsü hizasında ve süpürgeciler mahallesi yönünde II. Selim döneminde büyük ve bir kemer üzerine yapılmışdır ki, Yalnız Göz adıyla bilinir.

Bu kemer, Bayezid köprüsü ile beraber yapılmayıp sonradan yapıldığına göre, yolunun sonradan açıldığı sanılır.

6- MİHAL KÖPRÜSÜ:

Uzunluğu üç bölümdür. birinci bölüm Edirne kalesi yönünde on beş kemer, ikinci bölüm Yıldırım camii yönünde sekiz kemer üzerine kurulmuştur ki, bu bölümler fetihden önce doğu imparatorlarından Mihal paleoloğ tarafından yapdırıldığı söylenir.

Üçüncü bölüm, bu iki köprünün arasındaki Seferşah türbesi yakınındadır ki, iki kemer üzerine (H:1010-M:1601) tarihinde yapıldığı Enis-ül Müsâmirin'de yazılıdır.

51- Yapdıranın adı verilerek sultan Bayezid köprüsü ve öbür adıyla yeni imaret köprüsü denmiştir. Yapılışının, H: 890 - M: 1485 senesinde olduğu söylenmektedir.

Yapımı, Eğri fatihi sultan III. Mehmet dönemindedir. Bu kısmının sonradan yapılmasının nedeni, II. Bayezid köprüsünden sonra bu Mihal köprüsünde ikiye ayrılan Tunca nehrinin bu üçüncü köprü kısmını göğüsleyerek zaman ile yıkıp yıldırım yönündeki kısımdan akan suya Seferşah türbesi yakınında yeni bir yatak açmış olmasındandır.

Sonradan, Seferşah türbesini de yıkdıkdan başka, karşısında üç dört kişinin ancak kavrayacağı bir kavak ağacını da kökünden sökmüştür.

Kale yönündeki bölümün başında, Gazi Mihal Beyin bir çifte hamamı ve ortasında camii ile imareti bulunduğu için, bu köprüye Mihal köprüsü adı verilmiştir.

Enis-ül Müsâmirin'in yazdığına göre, kale yönündeki bölümün Çelebi Sultan Mehmet tarafından (H:893-M:1240) tarihinde tamir olunduğunu gösteren tarih yerine bir taş konmuştur.

Zaman içinde bu taş kaybolmuş ve ikinci bölümün Yıldırım camii yönündeki kısmına yıldırım köprüsü adı verilmiştir.

Bu bölüm (H:951-M:1544) tarihinde sultan Süleyman'ın buyruğu ile tamir edildiğinden Bursalı Sun'inin yazdığı tarih bir mermere kazılıp yerine konmuştur.

SUN'İNİN TARİH MANZUMESİ

Yıllar ile olup bur cisr-i medîd
Rehgüzâr-ı fenâda cây-i ubur
Emr-i şâh-ı cihan penah ile
Yapdılar ona sarf edip makdur
Ehl-i dilden birisi anı görüp
Dedi târihini olup mesrur
Genc-i vâfir verip yine o şeh
Cisr-i vîranı eyledi mâmur

Sonra, (H:1050-M:1640) tarihinde vezir-i âzam kemankeş kara Mustafa paşa bu köprülerin ikisini de, Vekayi-ül Fudela ve Naima'nın yazdığına göre, yirmi bin kuruş harcayarak tamir, ve, yanlarındaki uzun sedde, zaman ve taşkınlar ile harap olup yenilendiği sırada büyükçe bir de tamir köşkü eklenmiştir.

Şeyh-ül İslam Yahya Efendi tarafından düzenlenmiş olan bu tarih de yazılmışdır. (H:1050-M:1640)

YAHYA EFENDİNİN TARİHİ

Mustafa paşa vezir-i âzam ol âli nejat
Kim vücûdun âleme Allah in'am eyledi
Mülk-i Osmâniyi tâmir etmeye sa'yeyleyip
Her diyarın nazmına lillah ikdam eyledi
İşidip cisr-i Mihale kısr-ı noksan erdigin
Kesrini cebr eyleyüp noksanın itmam eyledi
Oldu bu cisr-i sevap itmamına târih-itam
Mustafa paşa bu âli cisr-i ahkâm eyledi H:1050-M:1736

(H:1165-M:1751) senesindeki büyük depremde yine harab olmuş, (H:1171-M:1757) tarihinde III. Mustafa'nın buyruğuyla yapılan tamirine dönemi Şairlerinden Örfi Ağa bu tarihi demiştir.

ÖRFİ'NİN TARİH MANZUMESİ

Heman bir bende geldi ÖRFİ gibi dedi tarih
Bu cisri yapdı sultan Mustafanın emr-i âlisi

(Tamamı C:1 S:147'dedir. Beş beyit olup tarih beyti şöyledir.)

7- ESKİ KÖPRÜ:

Ekmekçi Zâde Ahmet paşanın sekiz kemer üzerinde yapdırdığı sağlam köprüye eski köprü denir. Temeli (H:1016-M:1607) tarihinde atılmıştır. Edirneli Mehmet Kâni Efendi tarafından söylenen tarih mermere kazılıp tarih köşküne konmuştur. (H:1016-M:1602).

KÂMİ EFENDİNİN KİTABE TARİHİ

Ekmekçi zâde Ahmet paşa-yi kâmkâri
Hayratını görenler etmez mi hayr ile yâd
Bu devlet içre defterdar oldu on sekiz yıl
Bâ haşmet-i vezâret bâ devlet-i Hudâ dâd
Doldurdu Tunca nehrin bi şüphe sim-ü zerle
Bu cisr-i bî âdilu lillah etti bünyâd
Mahsudu bir duadır ancak gelip geçenden
Layık budur ki sen de edesin ruhunu şâd
Kâmi dedi esâs-ı mustahkemine târih
Zibende râh-ı gülşen bu cisr-i Ahmet âbad

Enis-ül Müsamirin'de deniyor ki: (Önceleri bu köprünün yerinde olan ağaç köprü yeni köprü adıyla ünlenmişdi. Sonra taş olarak yapıldı.

Bu konuda Kisbî Efendinin söylemiş olduğu tarih bu anlamı gösteriyor. "Taşla yapdı yeni köprüyü Ahmet paşa")

Aşağıda, anlatılacak yeni köprü yapıldıktan sonra bu köprünün adı eski köprü olacağı söylendi. Ahmet paşa bu köprüyü her gün silip süpürmek için atadığı hizmetlilerin her birine İbni Arap mahallesinde birçok ev vakfetmiş olup o evlerden halen dokuz tanesi mevcut bulunmaktadır. Yukarıdan beri yazılan köprüler Tunca nehri üzerinde yapılmışdır.

8- YENİ KÖPRÜ:

Gazi Sultan II. Mahmut'un buyruğu ile (H:1249-M:1833) tarihde temeli atılmıştır.

Bir süre beklendikten sonra sultan Abdül Mecid'in buyruğuyla (H:1258-M:1842) tarihinde başlanıp (H:1263-M:1846) tarihinde on üç kemer üzerine yapılması başarılmıştır.

Olağan üstü bir mîmâri güzellik ile beraber pek sağlam bir yapıya sahiptir. Temel atılışına Pertev paşa bu tarih demiştir. (H:1249-M:1893)

PERTEV PAŞANIN TARİH DEYİŞİ

Cenâb-ı hazret-i Mahmut han Şahinşeh-i devran
Penâh-ı din-ü devlet Kehf-i ümmet sâye-i yezdan
Edirne şehrini teşrifi çok hayr oldu ezcümle
Yıkılmışdı bu köprü tecdidini eyledi ferman
O Şâh'a sıdk-ı hizmettir sırat-ı müstakim ancak
Bu yolda inhirafın muntehası vâdi-i husran
Esâs-ı dîn-ü devlet zâtıdır yârap olup dâim
Serâpa memalik sâyesinde olsun âbâdan
Biri muaccem biri tam iki tarih eyledim inşa
Bu hizmet bende-i nâçize Pertev başka bir ihsan
Esasından bu cisri pek metin yapdırdı Mahmut han (Muaccem 1249-893)
Becâ bu cisri âbad eyledi sultan Mahmut han (Tam 1249-1893)

Tamamlanmasına Zîver Efendi tarafından söyleyip tarih küsküne konulan yazı da Şudur.

ZİVER EFENDİ KİTABE TARİHİ

Esas-endâz-ı bünyân-ı kerem Abdülmecit hanın
İmar-ı mülkinün üstâd-ı adli oldu mimarı
Olaldan münhel azb-ül mekârim ol şehin ahdi
Sezâ mânend-i derya dehre kılsa lûtfunu câri
O Şahin şehdir elhak fâiz-ül hayrat âlemde
Sezâdır kılsa âbâdan mülkü böyle âsârı
Edirne beldesi enharı üzre cisr-i şâhâne
Garik-i cûy-i ihsan eyledi etrâf-u aktârı
Gelip geçdikçe halk-ı memleket bu cisr-i sâniden
Duâsâz dü bâla kıldılar evrâd-u ezkârı
Meric-ü Arda nehri tâ revan oldukça bu sudan
O şahın mülkünün feyz-i ilâhi ola enharı
Bu tâk-ı cisr-i etti Zîver iş bu tarih
Bu âli cisr oldu hayr-i sâni-i cihandâri
(Başlangıç: H:1258-M:1842, Bitiş H:1263-M:1846)

Tarih mısraının noktalı harfleri başlangıcı, ve mısra başlarındaki harfler bitiş tarihidir. Bu köprüye yeni köprü denildiği gibi, ikinci köprü ve, Şehrin kenarında olduğundan dış köprü de derler.

RAVZA-T-UL REMAT
OKÇULAR BAHÇESİ

Edirne menzilleriyle Ok atanlar hakkında Vâlide Sultan Camii kâtibi Abdullah Efendinin Sultan IV. Mehmet Hanın saltanatı döneminde sekiz bölüm üzerine düzenleyip (Tezkire-t-ül Remad) adını verdiği Risale'nin beşinci bölümü Edirne Menzilleri ile Okçularına ait olduğundan oradan aynen buraya alındı.

EDİRNE OK MENZİLLERİ

MUSALLA MENZİLİ

Edirne'de musalla'da olan menzil havasiyle atılıp en önce o menzili Kuran kişinin adı Kör Kemaldir.

Bursa'da da yerleri vardır. Üsküfçü adlı kişi ondan ileri atmışdır.

Bunlardan sonra usta Karaca adlı pehlivan, hem yapıcı, hem de okçudur. Kamış oklar yapmakta eşsizdir.

Usta Sinan'ın çıraklarından bu alemde yapıcılıkta bunlar isim yapmış kimselerdi.

Bundan ileri Sinan yeniçeridir. Sonra sipahi olmuştur. Ondan ileri yanmaz ağaç oğlu Hoca Ali atmışdır. Cihan pehlivandır.

Anlatılır ki, berk yaydan ince ok atan adam cihana gelmemişdir. Üsküp menzili de onundur.

Nitelikleri çoktur. Bunlardan birisi, at üzerinde ok atardı, berk yayı at üzerinde kurardı.

Oklarını kubur ile eyer kaşına asardı. O, yüksek menzilleri potaya atar gibi atardı. İstanbul'a gelip, menzilleri az kaldı ki denize idire.

Pehlivanların iki yayı kuvveti kadar çekerdi. Kendisi tüccar olup uç beyleri ile iş yapardı. Ömrünü bekâr olarak geçirmişdir.

İskender paşa Bosna sancağı beyi iken, düşman tarafına akın edip yanmaz ağaç oğlu ile beraber gitmişdir. Pek çok kimsenin gidemediği yere giderdi.

Söylenir ki, dönüşlerinde yol üzerindeki bir geçidi düşmanlar zapt edip asker geçirmediği gibi dönüş de olanaksızdı.

Hoca Ali torbasındaki okları çıkartıp geçitteki kâfirlere doğru bir ok atmasiyle düşman fırkasındaki üç kâfiri birden depelemiş.

Düşman, top danesi erişmeyecek bir yere ok geldiğini görünce, bu, gökden gelen bir güçdür, insan işi değildir der iken, bir ok daha atıp O da birkaç tanesini mahvedince kâfirler kaçdılar. Müslümanlar oradan güven içinde geçdiler.

O okların uzunluğu bir buçuk karış idi. Üçer köşeli demrenleri vardı. Yelekleri üçer parmak idi. Demren oka geçmiş olmayıp ok demrene geçmiş idi. Edirne'de öldü.

HOCA ALİ'NİN TAŞ SÜRÜŞÜ

Dede Kemal her zaman: "Hoca Ali okunu isbat eyle (gücünü göster), yoksa taşını atarım" derimiş.

Bu söz hoca Ali'nin gücüne geldi. Yaycı usta Ali'den anlatılır ki: Pehlivanlar bir gün gelip hazır oldular. Dede Kemal, ben de atarım ama, yayım yok dedi. Usta Ali, bir yay var ama bol yaydır hamı alınmışdır. Bak eğer koluna uyarsa atınız dedi.

Dede Kemal, bir iki kere atıp, ne yapayım bu yay bolcadır diye şikâyet etti.

O dönemde dar yay ile atış yapılırdı. Hele kendisi söz dinleyip, koluna göre saz ve atış yapdı.

Çoğunlukla hava onda kaldı: Bir denenmiş oku vardı. Pehlivanlardan reca edip selavatla takarak kürsüye getirip atış yapdı.

Havacılar üzerine koşup tülbent bozdular. O gün hem taşını sürdü, hem menzil bozdu. Okun üzerine varılıp hepsi gördü. Dede Kemal tekbir ile çıkarıp Ali hocaya teslim etti.

Yayı gördüler ki bol yaydır. Bundan sonra hepsi bol yaya değer verip dar yaydan vaz geçdiler.

Ondan sonra, Dede Kemal hoca Aliden ileri atıp taş sürdü. Sonra Sultan Bayezid ile Amasya'dan gelmiş olan sipahiler ağası ve padişahın dâyesi (yetiştiricisi) kulu veya oğlu olup adına daye kulu Bâli Bey denen kişi Dede Kemalden ileri atdı.

Ama, birbirinden ayrılması güç olup bilirkişiler biliyordu. Bunun üzerine tartışmalar olup Dede Kemal'in rıza göstermemesi üzerine halk ikiye ayrıldı.

Kimisi taş dikilmesine karar verip kimisi de, dikilmemesinde israr etti.

Durum Sultan Bayezid'e arz edildi. Dâyesi kulu olduğu için dikilmesi taraftarı olmuş ise de, önce veziri âzam kazasker efendiler ve diğer devlet ileri gelenleri ile bu yolu bilenleri bir araya toplatarak durumun görüşülmesini istedi.

Tüm okçularla beraber ok üzerine varıldı. Okun o yere düştüğünü kanıtlamak için Şahit dinlenerek az veya çok anlaşılmazlığın çözümünü yine bilirkişilere ısmarladılar.

Fakat konu halledilemedi. Sonunda pehlivanların tümü Dede Kemal'e:

"Hazreti padişahın eğilimi Dâye kulu tarafına olduğu için, sizin de rıza göstermeniz akla uygundur. İş, bilirkişilerce bilinmektedir. İleride yine yarışırsınız" dediler.

Dede Kemalde, razı olup büyük ziyafetler düzenlenerek tüm ileri gelenler ve bölük ağalarıyla ocak halkı hil'atler giyip taş dikdiler.

Bu anlaşmazlık üç yıl uzadı. Bir zaman sonra Dede Kemal gelip on beş gez daha ileri atdı ve taş dikdi.

Dede Kemal, bir kusurdan dolayı İpsala'da asılmıştır.

Sonra Tozkoparan ortaya çıkarak İstanbul'daki O iki yüksek menzilleri ve Bursa'da Şüca'ı bozdu.

Tozkoparan, ünlü hattat Şeyh Hamdullah'ın çıraklarındandır.

Durum padişaha duyurulduğu vakit "Hüneri var ise Edirne'de Dede Kemal'in menzilini atsın" buyurdu.

TOZKOPARAN'IN DEDE KEMAL MENZİLİNİ ATIŞI:

Sultan II. Bayezid, atıcı tayfasına olağan üstü önem verdiği için onlara gelir (ödenek) verirdi.

Kışın antreman yapıp, yazın, bâzen Edirne'de, bâzen de İstanbul'da atışlar yaparlardı. Kışın İstanbul'da çalışıp Yazın Edirne'ye varınca idmanımız bozulur diyerek, bir kışı Edirne'de kışlayıp, yaza fazlasiyle çalışmış oldukları halde yine döndüler.

Bu hal birçok zamanlar böyle sürdü. Sonunda, (H:914-M:1506) tarihinde İstanbul'daki Şiddetli depremden birçok yerler harab olduğundan, Sultan Bayezid Edirne'ye geldi. Atıcıların tümüne atış emredip yaycılarına, okçularına birçok bağışlar verilmesini emretti.

Pâdişah, Dede Kemal menziline atılmasını fazlaca istemiş ve hatta atıcılara birçok ödüller vâdetmiş olduğu halde, oraya atmak kimseye nasip olmamıştır.

Vaktaki, Zaman geldiğinde nasıl atıldığı Şimdi bildiriliyor. O asırda ok menzillerinde her bölükden adam bulunup her atıcıya tarafdar olurlardı.

Padişahın iki ekmekçi başısı vardı ki, ikisi de kabza âşıklarından idiler. Tozkoparanın, ekmekçibaşılara yakınlığı bulunduğundan, kendisi o sınıfdan geçinir idi.

İç ağaları da, her biri bir pehlivana taraftar olup türlü türlü yedekler ve oklar verilirdi.

Haydar Beye, Enderun'dan çıkmış hazinedar başı Ali Ağa ve Bozdoğancı Mustafa çelebiye kapı ağası, Tozkoparana kilarcı başı Mustafa Ağa yardım ederlerdi. Herbirine birer okçu ile birer yaycı hizmet ederdi.

Ekmekçi tayfası Tozkoparanın havadarlarıdır. Ok işlerler diyerek devlet tarafından yasaklandı.

Müezzin Zâde usta Sinan, Bozdoğancı Mustafa Çelebiye hizmet ederdi. Ama amacı Tozkoparanın iş görmesi idi. Kendisinin okuyla ümid ederdi.

İstanbul'da yıldız menzilini ve haftasında Bursa Şüca menzilini Müezzin Zâdenin okuyla bozmuşdu. Müezzin zade, hangi taraf galip ise ok verirdi.

Risalei remad sahibi Hasan Çelebi altı ok tutmuşdu.

Birbirine yakın olarak kâh Mustafa Çelebi, kâh Haydar Bey attı ise de, kimse başaramadı.

Bir gün yanmaz dükkânında bu menzil tartışılıp yanmaz ağaç oğlu (bu sene de olmadı, ancak bir ümit vardır. O da olmaz ise artık olmaz) dedi.

Nedeni sorulunca, (Hasan Çelebi altı ok yapdı ümid onlardandır. O da olmaz ise olmaz) dedi. Bu haber Hasan Çelebi ile Tozkoparana ulaşınca Hasan Çelebi gayret etmişdi. Seher yüklerini yükleyip hava bekledi.

İç koz Ahmet Tozkoparanın yanına gelip yay vermeye hazinedar başı Ali Ağadan korkardı.

Tozkoparan, bana usta Ahmet'ten bir yay alıver diye nişancı Câfer Çelebiden rica etti.

O da usta Ahmet'i çağırıp parasını vereyim bana bir yay ver dediğinde:

Canıma minnet. Lâkin, hazinedar başıdan korkarım.

Ben bir yay ödül kayayım, atsınlar, kimde hava kalırsa yay onun olsun. Ola ki hava kendisinde kalıp yayı alır dedi.

Öylece yapdılar. Hava tozkoparanda kaldı, yayı aldı.

Bu nedenle okçu ve yaycı arasına dedikodular düşdü, söz çoğaldı.

O yay ile okları denedi. Menzil atmak ümidinde idi. Bir gün pehlivanlar ile meydana gidilip bilginlerden bir çok kişi gelmişdi. Bilginlerden Aşık Kasım denmekle tanına bir kişi gelip: Pehlivan, bir dua edelim sen âmin de, ola ki Ulu Tanrı sana istediğin menzili verir dedi. Öylece ettiler.

Pehlivan, alem pehlivanlar ile ayak yerine basıp selat-u selam getirerek ve fatiha okuyarak ve tekbir alarak okunu takıp üçer ok atdılar. Dördüncü ok ki, sıra Tozkoparana geldi. Tam bir kalp temizliği ve inanç ile gezliyerek ve kural gereği olan tüm yeteneğini kullanarak iç kabzaya, ondan gezine saf kalb ile yerinden sıçrayıp ya Allah sedasiyle bir çağırdı ki, âleme velvele düşdü. Tozkoparan'ın bu kadar çağırdığını kimse bilmiyordu.

Havacılar kulak verip dinlediler. Ok, Şahin gibi dile gelip konup ejder ağzından çıkmış gibi titremeye başladı.

Havacılar koşup ok üzerine vardılar. Menzil bozduğunu bilip destar bozdular.

Bütün pehlivanlar ok üzerine geldiler. Ok Hasan Çelebinin olduğu için, pehlivanlıkta da ehil olduğundan ona teklif olundu.

Ayin ve erkân ile çekip Tozkoparan'a teslim etti. Hepsi ile selamlaşdılar. Mübarek ola denilip padişaha, ileri gelenlere ve vezirlere müjdeler göndererek bağışlar aldılar.

Padişah, Mamak pınarında ziyafet verip bütün ileri gelenlere ve bölük ağalarıyla yeniçeri ağası ve diğer gerekenlere ve Tozkoparan'a değerli giysiler giydirildi.

Velhasıl Tozkoparan'a gönlünce ikram olundukdan sonra âyin ve erkâna uyarak taş dikdiler.

EDİRNE'DE OVAYA GİDEN YOL MENZİLİ:

Bu menzilin iki tarafını Su bastığı için Tozkoparan, İshak Bey, Haydar Bey ve Risalei Remat sahibi Hasan Çelebi söz birliği ile bu menzili musalla meydanına kaldırdılar.

Adı geçen menzil eski olup yedi taşdır.

İkisi biliniyor, beşi bilinmiyor. Galiba bu menzil Sultan II. Murat döneminde atılmış olması gerek. Tozkoparan durup bedel atmışlardır.

1. 2. 3. 4. 5. Bilinmiyor, altıncı mütevelli kulu, yedinci zehkircidir.

Mütevelli kulu Fatih döneminde yıldız havasiyle atılmışdır.

Bu menzile Dede Kemal çok durup, düz yerde olduğundan, havasına rastlamayıp sonra tersine atmışdır. Yüksek menzildir.

Bu hisapça düz yerde tersine durup atışla olur. Evvelkisi Sinan mütevelli, ikincisi Dede Kemal.

DEDE KEMAL BAĞLAR YOLU MENZİLİ:

Bu menzil bağlar yolunda olan pınarda ayak taşı olup Bursalı kapısı (kuyusu da olabilir) yeri derler poyraz havasiyle atılmışdır.

Evvelkisine papas oğlu kolu, ikincisine Kocaeli Beyi Köçek Dede derler. Üçüncüsü Sultan Bayezid kullarından Keyvan Beydir. Sonra Kefe Beyi olmuşdur.

Mir Ali Ahmet Ağa bu menzilden aşırı kısarak ağaç ok ile atıp nişan koydu.

Başkaca taş dikildiğini risale sahibi Hasan Çelebi nakletmiştir.

SARAY OVASINDAKİ AĞAÇ MENZİLİ:

Bu menzil Mamak pınarına karşı Lodos havasiyle atılır. Evvel atan kişiye nâlinî karagöz, ikincisine kasap Bâli, üçüncüsüne Bozdoğancı Sofu derler. Üstad yapıcı imiş.

Dördüncüsüne Molla Osman, Beşincisine Gulan Ali, altıncısına çubukcu gulam Nasuh, yedincisine Mîr-i âlem Ahmet Ağa derler.

Kitabı yazanın (Ahmet Bâdi Efendinin) eklemesi:

Mamak pınarına karşı olan menzile II. Osman Hotin seferine çıkarken (H:1030-M:1620) tarihinde Edirne'ye geldiği sırada ok atmış ve mişan olmak üzere o vakit dikilmiş olan iki arşın yüksekliğindeki mermer taşda yazılmış olan tarih budur. (H:1030-M:1620)

Şâh-ı dilîr sultan Osmân-ı şîr savlet
Sâhipkıran-ı Cem câh Cemşîd-i çerh-i temkîn
Adâ-yı bed nihâd'a azm-i cihad edince
Bu sahn-ı dilküşâda kurdu hiyâm-ı ziybin
Alup ele keman tîr oldu bu nişâne
Her kim görse eyler ol pâdişâhe tahsin
Tenzil-i sanatında fikr-u dakik kıldı
Hilmi'i dâi dedi târih-i hûb-u rengîn
Yayı oku koyunca bâkisi oldu târih
Ammac sehm-i sultan Osman dâd âyinH:1030-M:1620

Bu tarihin çıkartılması Şu suretledir. Tarih mısraı hisap olunursa bin kırk bir sayıdır. Üst mısradaki (y) harfidir ki, on sayısı karşılığıdır.

Okdan maksat da 1 sayısını taşıya (elf-E) harfi olup ikisinin toplamı on bir eder. Bu sayıları koyunca, yâni tarih mısrasının toplam sayısından on bir sayısı çıkartılınca teşrif-i şâhanenin 1030 senesi olduğu görülür.

Taşda da 1030 senesi yazılıdır. Bu taş yakınındaki Tunca nehrinin 1310 yılı taşmasında donduğundan dolayı, buzların çarpmasiyle devrilmiş olduğundan, askerler tarafından yerinden kaldırılıp yakınında olan kışlada saklanmışdır.

KADI ÖMER HALİFE MENZİLİ:

Bu menzil ağaç ok ile poyraz havasiyle atılmıştır. Atıcıların ilki, risale sahibi Hasan çelebidir. İkincisi kadı Ömer halifedir.

HASAN ÇELEBİ MENZİLİ:

Bu menzil, musalla meydanında lodos havasiyle atılmışdır. Hasan Çelebinin kardeşi Hüseyin Çelebi, rica ederek önce atıp taş dikmişdir. İkincisi Filibeli Saka Hüseyin'dir.

Edirne'de bu sayılan menzillerin yerleri bilinmeden kalmıştır. Sorulduğu zaman; "bunlar meydanın sınırlarıdır diye cevaplardılar" Tozkoparan İskender'in yeri ile musalların sağ tarafında önce yazılmış olan eski menzilin taşları mermer olduğundan biliniyor. Bu sayılan menziller Hasan Çelebi risalasından aktarılmıştır.

ABDULLAH EFENDİ TARAFINDAN BİLDİRİLEN MENZİLLER AŞAĞIDADIR:

LODOS MENZİLİ:

Yeksuvar Zergerdan altı taş olup dördü bilinmiyor, ikisi biliniyor.

Beşincisi Ömer Efendi, altıncısı Koyyum Zâde Ahmet Efendidir. İstanbul'da da menzili vardır. Ayak yeri, çeşmenin solunda olan küfeki taşıdır. Dokuz yüz elli gezdir.

MUSALLA MENZİLİ:

Bu menzil musallada, Bursalı kapısı (kuyusu da olabilir) dibinde ayak taşı olan yıldız menzili ki, yaycı Hüseyin menzilidir.

Birincisi Hüseyin kemanger, ikincisi samsuncu başı Süleyman Ağa, üçüncüsü Haffak Hacı Mustafa, dördüncüsü Muradiye katibi İbrahim Çelebi, beşincisi Teberdar Topçu Hüseyin, altıncısı Vâlide Sultan Ağası Lala Ebubekir Ağa, yedincisi Teberdar Ahmet Beydir.

Bu menzilin baş taşı musallanın solundaki çeşme deresiyledir. Teberdar Salih Efendi altıncı taş olmak üzere yetmiş gez kabzaya doğrultmak koşuluyla ve olmaz ise çıkarmak üzere bir taş dikdirmiş idi. Geçerli olmadı.

Hatta Ahmet Bey menzili attığı gün ona destar olmayıp sahibine, ya atarsın veyahut taşı çıkartırız denildiğinde, bir sene süre istedi. Öyle kaldı.

Çıkartıp atmak gerekdir. Koşullara ve kanuna aykırıdır.

MUSALLA MEYDANINDA KIBLE MENZİLİ:

Bu menzilin ayak yeri musalla üzerinde olan çeşmenin sağ tarafına bedeldir. Bağ yolunda olan yeksüvardır.

Subaşı Ali Efendi ve Ali Ağa kıbleli çuhadarı Mehmet ve Torlacı Hacı Hüseyin teberdar.

Toplam dokuz yüz altmış gezdir.

MUSALLADA POYRAZ MENZİLİ:

Bu menzilin ayak yeri Bursalı kapısının (Kuyusunun da olabilir) sağ tarafında bir küçük mermer taşıdır. Ana taş samsuncu başı Süleyman ağanındır.

İkinci Lala Ebubekir Ağa, üçüncüsü Şatır başı Salih Ağa, dördüncüsü Musahip Abdülkerim Ağa.

Toplam dokuz yüz otuz iki geze peşrevdir.

GÜN DOĞUSU MENZİLİ:

Bu menzilin ayak yeri dağ dibinde tepede olan küçük mermerdir.

Kahveci yeri denmekle tanınmışdır. Ama, taşı ancak yedi yüz gez olabilen bir yer olup yetmiş dirhem yay ile atmakla çıkartılmadı.

İkinci Süleyman ağadır. yaşayan ölü durumunda olduğu için hoş görüldü.

Bunlara menzil denilemez. Nasıl taş dikdiler bilinemedi.

TİMURTAŞ MENZİLİ:

Bu menzilin yeksüvar ayak taşı köyde Durmuş Ağa bahçesinin hendeğinde imiş.

Birinci ve ikinci bilinmiyor. Üçüncü, Hacı Mustafa batman seksen gez aşırıdır. Dördüncü olmak üzere Hacı Baki, bir arabacının yolda bulduğu ok ile dikmişdir. Kendisine ait oku yoktur.

Sonunda haydutlar öldürdü. Koşullara aykırı olarak taş dikenin yaşadığı görülmedi.

Bu fende yalan söyleyenin ve doğru yürümeyenin ve hakkına razı olmayanın elbette bir kazaya uğrayacağı açıkdır.

Gayetle çekinmek gerekir.

Tezkere sahibi Abdullah Efendi der ki: Edirne'de Veli Çelebi adlı bir solak, ok meydanına gelip bizimle görüşerek solaklar günü tüm solaklara Ali (yüksek) pota attı. Fakir solaklar gözlemci olduğu için, kusuruna bakılmayıp meydana geldi.

Solaklar içinde bunun gücü padişaha bildirilmekle padişahın rikâp (biniş) solağı oldu. Bu hal ile kendisine gurur geldi.

Edirne'de birçok harcamalar ile bir toplantı düzenlendi. Düşkünlük ile güç hal yedi yüz elli geze taş dikdi.

Bundan önce tüm okçular ile aramızda dokuz yüz gez peşrev ve sekiz yüz elli yeksüvar, sekiz

yüz otuz haki olmayınca menzil dikilmesin diye sözleşme yapmış iken, Veli Çelebi karara aykırı olarak taş dikmiş ve hacı Osman adlı bir yaycı pota oku ile daha ileri atmış olduğundan ...[52], Tamamlamak için Veli Çelebinin ayak taşlarını çıkartıp atmış idim.

Edirne atıcılarıyla padişah yanına davet edildiğimizde, Veli Çelebiyi huzurda[53] meydana çağırdı.

Fakir de çıkdım. İki ok ile boyunu aşan çul giyip sessiz durdum.

Hatta, padişah yanında bize meydan okuduğunda, padişah, Veli sana meydan okudu. Çıkar mısın buyurdu.

Fakir de, kimseye meydan okumam ama, okuyan varsa evvela pertab oku ile, sonra ipin altından pota okuyla, sonra at üstünde yirmi dört bend atmak koşuyla çıkarım dedim.

Ferman buyurulduğu için padişah önünde ata binerek ilk çıkışda tablaya yelesinde bir ok vurunca solak Veli kurtuluşu kaçmakda buldu.

MEHMET BEŞE:

Yeniçeri ocağında kıbleli çuhadar Mehmet beşe üstad okçulardan olup Edirne'de yeksüvar menzilinde seçkin menzili oldukdan başka, ok bilgisinde de seçilmişdir.

Edirneli derviş İbrahim Ömer Efendi ve Kayyum Zâde Ahmet Efendi ayakdaşlarından olup, Edirne'de timurtaş kariyesinde (köyünde) batman menziline bir çok günler çalışmış ve adı geçen yerde bir dürüst menzil atmışdır.

Samsuncu başı Süleyman Ağanın üstadı olup doksan yaşını geçinceye kadar yaşamışdır.

KOYYUM ZÂDE AHMET EFENDİ:

Saray meydanında yeksuvar menzilinin baş taşı bunundur. İstanbul'da Hacı İsmail adlı diğer uşşaki menzilinde mevkufâti Mehmet Efendiden sonra otuz gez ileri atıp taş dikmişdir.

Tezkere-i remat'da Koyyum Zâde kadar yay çeken işitilmedi. Sagar kadar çeker imiş diye söylenir.

(Ahmet Efendi hattat olduğundan ölüm tarihiyle mezarı hattatlar sırasındadır)

TEBERDAR OCAĞINDA TORBACI HÜSEYİN AĞA:

Destar-ı teberendaz olup Edirne musallasında yehsüvar menzilinden atmışdır. Menzillerin başıdır.

EDİRNELİ ÖMER EFENDİ:

Sultan Murad teberderandazlarındandır. Okçuluk ilminde kabza Şinas pehlivan olup Edirne'de sırık meydanında yeksuvar menzilinde menzil başı olan Kayyum Zâde Ahmed Efendiye yakın seçkin, menzili vardır.

SAMSUNCU BAŞI SÜLEYMAN AĞA:

Seçgin ve yetenekli okçulardandır. Edirne'de bir iki menzilinin olduğu herkesçe bilinir.

Süleyman Ağa, ömrü oldukça ok atmış pehlivan olup Beç senesi Estergon muhafazasında bulundu.

Kaleyi kâfir aldığı zaman maktul Mustafa paşa tarafından katledilmiştir.

52- Orijinal metin C: 1 S: 153 (Okunamadı)

53- Yâni risale sahibi Abdullah Efendiyi.

MAHMUT EFENDİ:

Matbah emini demekle ünlüdür. Eski okçulardan olup nice günler meydan aşmışdır.

Edirne'de burnu pamuklu'da menzili vardır.

(Burnu pamuklu, hacılar ezanında helvacı çeşmesine kadar olan arazi içinde bir mevki ismidir) Burnu penbeli de derler.

Pota safalarında Edirne'de olan sayfayı yapan üstad piyale paşa katibi. Adı geçen kâtip pota atışında eşsiz olup adı geçen safada olan iki ağaç arasına bir kemend boyu uzun ip çekip ve bir buçuk kemend boyu geriye oturup ipin altında üç yüz gez uzaklığı olan yerde sepete ok attığı herkes arasında ünlüdür.

Sefayı, pota atmağa gücü olan pehlivanların oturması koşuluyla yapmışdır.

Tezkere-t-ül remat'ın yazdıkları burada sona erdi. Seyid İbrahim Efendinin, Seyid Feyzullah Efendi (H:1115-M:1703) tarihinde Rumeli kazaskerliği payesiyle ödüllendirildiği olaylar sırasında anlatılan Şeyh-ül İslam Seyid Feyzullah Efendi Zâde, padişah I. Mahmut'un hocası Seyid İbrahim Efendinin Tezkere-t-ül Remat'da adı geçmiyorsa da, o da atıcılardan olup vaktiyle dikmiş olduğu nişan taşı halen Edirne'de topçu kışlası avlusundadır.

Dönemi Şairlerinden Aziz tarafından düzenlenip üzerine kazılmış olan tarih Şöyledir.

Geldi tebrik eyleyüp târihin dedi Aziz
Bârekallah seyid İbrahim efendi dikdi taş

6 beyitten oluşan manzumenin tamamı için C:1 S:154-155'e bakılabilir.

ÇERKES MEHMET AĞA:

(H:1128-M:1751) tarihinde vefat edip saray yakınında piyade kışlasının camii karşısındaki kabristanda gömülü olup mezar taşında bu tarih yazılıdır.

Kemankeş pehlivan Çerkes Mehmet sahip menzil.

RIDVAN MUSTAFA KEMANKEŞ:

(H:1128-M:1751) tarihinde vefat edip ayni kabristanına gömülmüştür.

NOT:

Okçuluk tezkerelerinden yapılan alıntılarda yer yer düşük cümlelere, tekrarlanmalara rastlanmaktadır. Bunlar elden geldiğince düzeltilmeye çalışılmış ise de yine metne zarar verilmemek için aynen alındı. RK.

YÂKUP HİNDÎ:

Bu lakap ona heybeti nedeniyle III. Ahmet tarafından verilmişdir.

Sülüs ve nesih'de Hafız Osman ekolündendir. Hattın değerini bilenler, Yakup Efendi hattatların önde gelenidir demişlerdir.

Kendisi ünlü kemankeşlerdendir. Edirne'deki kuleyi (sarayın Cihannüma kasrı olacak) cirid ile aşırıp pehlivanların göz bebeği olmuşdur.

Diğer bilgilerde de eli vardır. Geçmişlerin eserlerini taklitte yetenek sahibidir.

Eyüp sultandaki yazılı medrese kapısının içinde bir (hu)[54] resmetmişdir ki, Vefayinin (9) Vavına , tercih edildiği hat sanatının inceliğini görenlerce bilinmektedir.

Ölüm yılı (H:1196-M:1781) dır. Üsküdar'da hermenlikde gömülüdür.[55]

EL MAKAM

Tatarhan kabristanında Odun iskelesi tarafındaki keresteciler mağazalarının avluları yakınındaki bir mezarın sandukasına konmuş bulunan imameli yuvarlak kabir taşı üzerinde sadece El makam sözcüğünün kazılmış bulunması bu adı almasına neden olmuştur.

Bu, bu kabrin yakınında birçok ünlü kişinin kabrinin bulunmasından ileri gelmişdir deniyor.

Edirne'de en eski kabristan, ortasında bir türbe harabesi bulunan ve Tatar han kabristanı denen bu yerdir.

Fetihden, İstanbul'un fethine kadar geçen doksan dört sene içinde Edirne'de vefat eden bilginler, devlet ileri gelenleri hep bu kabristana gömülmüşdür.

Ne kadar acıdır ki, araştırmacılar, Şekayik çevirmeni Edirneli Mecdi, Enis-ül Müsâmirin sahibi Hibri, Örfi ve Nazira Efendilerden hiçbirisi, bunların kabirlerini bulamamış, Mevlâna Şerefeddin El Kemali, Fahreddin-i Acemî ve benzeri ünlülerin göz önünde olan kabir taşlarını bile okumaya tenezzül etmeden, yazdıkları eserlere bunlar hakkında kaynakları olan kitaplarda gördükleri veya işittikleri konuları yazmışlardır.

Benim araştırmam ise (H:1294-M:1877) senesinde Rusların Edirne'yi işgalinde mezar taşlarının çoğunun mahvedilmiş olduğu zamana rastlıyor. Zorunlu olarak işin derinliğine varılamamıştır.

54- Hu ve Vav eski Türk alfabesinde güzel yazı örneği olarak yazılıdır.

55- Orijinal metin C: 1 S: 155 bu hususta ayrıntılı bilgiler vardır.

RAVZA-T-UL VEKAYİİ MÜTENEVVİA DEĞİŞİK OLAYLAR BAHÇESİ:

Edirne Şehri ve etrafı Osmanlılara geçtikten sonra meydana gelen olaylar.

SIRP SINDIĞI OLAYI

Sırp Sındığı denilen yer, Edirne'ye beş saat uzaklıktaki cisr-i Mustafa paşa kasabasının, demiryolunun alt tarafında, Meriç nehri kenarındadır.

Halk dilinde halen (Sırp sındığı) denir. Öbür adı (Küçük kaz ovası)'dır. Doğu Rumeli hududuna on dakikalık yerdir.

Mufassal adlı eserde bu olay Şöyle anlatılıyor.

Lala Şahin paşa Filibe'ye ilk saldırısında Şehri ele geçirememiş ise de, etrafı zaptedilmişdi.

(H:764-M:1362) senesinde padişah kışlamak için Bursa'ya giderken, fetihlerin durdurulmamasını emretmiştir.

Lala Şahin paşa da, ayni sene tekrar saldırmış ve kale komutanı, Şehrin hücumla alınması halinde herkesin kılıçdan geçirileceğini düşünerek teslim olmayı yeylemiş ve (H:765-M:1363) Şehir Osmanlılara terk edilmişdir.

Kale komutanı, Hıristiyan kralı V. Oruşa sığınmış ve o sırada papa olan Urbe'nin bir genelgesi gelerek, Hıristiyanları Osmanlılara karşı bir Haçlı seferine dâvet etmişdir.

Macar ve Sırp kralı, Eflak ve Bosna hükümdarı bir antlaşma yapıp Osmanlılar üzerine yürüdüler.

O sırada Edirne valisi ve komutanı olan Lala Şahin paşa, on bin asker ile bu düşman üzerine varılamayacağını kararlaştırmış ve durumu padişaha duyurmuş ve yardım istemişdi.

Padişah ise, Gelibolu'dan geçerek Biga kalesini fethetmek için Aydıncık ve Gelibolu'daki bütün gemileri askerlerle doldurup Biga üzerine saldırmış olduğundan, Edirne yardımı geçikmişdi.

Bu nedenle düşman zahmetsizce Edirne'ye iki saatlik bir yere ve Meriç kenarına gelmişdi.

Lala Şahin paşa, Hacı İlbeyi'ne bir miktar asker vererek düşmanının durumunu saptamaya gönderdi.

Serdar, uzakdan düşman ordusunu görünce bunların üzerine padişah olmadan varılamayacağını anladı ise de, düşmanı, içkiye düşkün, Osmanlıları küçük gören ve askerlik sisteminden yoksun görerek, gece baskını yapmayı kararlaştırdı.

Harp esaslarına göre bu baskın asla doğru değildir. Hatta bunun, düşmanı uyarma bakımından zararı da vardır.

Lâkin, bazı işlerin içine Tanrının takdiri girince, akıl ve fenni de hayrete düşüren sonuçlar görülür.

Hacı İlbeyi, askerini dörde ayırıp karanlıkta dört yönden saldıracak Şekilde konuşlandırdı.

Elden geldiğince gürültü çıkarmalarını, lâkin düşmanın içlerine doğru girmemelerini öğütledi.

Gecenin bir vaktinde haçlılar şarap sarhoşluğundan derin uykuya yatmış iken dört bir taraftan nefir, nakkere, davul sesleri ile Allah Allah sadaları yükseldi.

Uyananlar, nereye saldıracaklarını kestiremeyerek birbirlerine girerler. Herkes karşısındakini düşman sanarak birbirlerine kılıç, satır darbeleriyle saldırır, mahşeri andıran bu durumda koca ordu kendi kendini kırmaya başlar. Bir kısmı kurtuluş için Meriç nehrine dökülerek boğulur.

Sonunda balkanlara doğru bir kaçış yolu açılarak ağırlıklarını bırakıp kaçmaya çalıştılar.

Hacı İlbeyi, bunların bir kısmını kırıp bir kısmını da esir alır. Başarı haberi Lala Şahin paşaya ulaştırılır ise de, küçük bir kuvvetle büyük bir düşmana galip gelme işi olanaksız görülür.

Edirne'de bu habere kimse inanamaz ise de, doğruluğu anlaşılınca hepsi Tanrıya şükrederler.

(H:766-M:1363) tarihinde başarılan bu zafere (Sırp Sındığı) adı verilmiştir.

Değişik tarihlerde, bu başarıyı sağlayan askerlerin sayısı hakkında kesin bir ifade yoktur.

Her biri değişik sayılar gösteren veya "büyüklük" ve "küçüklük" sözleriyle belirtirler.

Ancak, Hacı İlbeyi'nin Lala Şahin paşa tarafından bu göreve görevlendirildiğinde tarihler birleşmektedir.

Hacı İlbeyi'nin (H:766-M:1364) tarihinde vefat ettiği Sehayif-ül Ahbar da yazılıdır.

DİĞER BİR OLAY

YILDIRIM BAYEZİD'İN, MACARİSTAN ÜZERİNE HAREKET ETTİĞİ SIRADA KARAR DEĞİŞTİRİP İSTANBUL'U KUŞATIŞI:

Macaristan Kralı Sisemend'in Osmanlı memleketlerine saldırdığı duyulmuş idi.

Ona haddini bildirmek ve hududun güvencesini sağlamak niyetiyle Yıldırım Bayezid'in (H:797-M:1394) tarihinde Macarlar ile savaşa hazırlanmakta olduğu İstanbul imparatoru Yuvanni Paleoloğ tarafından düşmana duyurduğu, bir casusun elindeki belgelerden ve soruşturmadan anlaşılmışdır.

Padişah buna kızıp, Macar seferini erteledi. Bir tür abluka altında bulunan İstanbul'u fethetmek niyetiyle aynı yıl rebi-ül evveli'nin sekizinci günü Edirne'den hareket edildi.

Etraf kadılarına, her tarafdan zahire yetiştirmeleri için yazılan yazıların örneği (467) sayfada (10) rakamiyle yazılmışdır.

Hareket, memlekete duyuruldu. İmparator Paleolog padişahın İstanbul'u kuşatmaya aldığını görünce, bu işi dini yönden tutmanın gereğine inanarak, Eflak, Boğdan, Sırp, Macar, Mora yöresinde ve Akdeniz adalarında, Selanik'te bulunan Hıristiyan toplumlarından yardım istedi.

Kaleyi güçlendirmek için burçlar ve kuleler yapıp olanağı oranında karşı koymaya çalışdı.

Ancak, padişah ordusundaki Rumeli askerleri arasında bölücülükler çıkdığı gibi, Macar kralı Sisemend'un 150 veya 130 bin kişilik anlaşmalı devletler ordularıyla gelip Niğbolu, Tırnova ve Lofça yörelerini alarak kendi toprağına kattığı duyulunca, padişah, kuşatmadan vazgeçip ordu ile Edirne'den geçip Balkanları aşarak Macar kralının üstüne yürüdü. Sonunda, Niğbolu savaşı oldu ki, ayrıntılar için tarih kitaplarına baş vurulmalıdır. (Başlıca: Hayrullah Efendi tarihi).

DİĞER BİR OLAY

YILDIRIM BAYEZİD-TİMUR OLAYINDAN SONRA ÇELEBİ SULTAN MEHMET HAN EDİRNE'DE (HAYRULLAH EFENDİ TARİHİNDEN)

Osmanlı devleti olaylarını yazan tarihler, Yıldırım Bayezid'in Ankara (Çubuk) mahallesinde Timur'a tutsak olup, ölümü ile, çelebi Mehmet'in saltanata geçişi arasındaki fetret döneminde geçen on bir senelik süreye ait olaylarla bu olaylara adı karışanları göz ardı edip, padişahlık iddiasında bulunan şehzadeleri bile sıraya almazlar.

Halbuki, Yıldırım'ın vefatından sonra Osmanlı ülkesi üç Özerk ülke olmuş idi.

Avrupa bölümü Emir Süleyman'ın, Anadolu yöresinin bir kısmı, Şehzade Musa ve Kasımın, diğeri, Çelebi Sultan Mehmet'in yönetimi altında idi.

Birincisi'nin başkenti Edirne, ikincisinin Bursa, üçüncüsünün Amasya Şehri idi.

Bunlar, birbirlerinin hükümetlerini kabul ederek adlarına sikke bastırmış, hutbe okutmuş, içte ve dışta tüm egemenlik haklarını kullanmışlardır.

Bunları yazmayıp görmezlikten gelmek, tarihden beklenilen faydayı sağlayamayacağı için, bu işi yapmamış olan tarih yazarlarına için bundan büyük bir ayıp ve noksanlık olmaz.

Emir Süleyman, Ankara savaşından sonra Veziri zam Ali paşa ve Subaşı İne Bey, Yeniçeri Ağası Hasan Ağa ile Bursa'ya geldi. Oradan devlet hazinesi ile kardeşi Kasım Çelebi ve kız kardeşi Fatma Sultanı yanına alıp Mudanya yoluyla İstanbul'a geldi.

Kasım Çelebi ile Fatma Sultanı, İmparator Yuvani paleoloğa rehin bırakıp imparatorun kardeşi Todorin'in kızını kendisine Nikâhlayıp, bazı yöreleri de imparatora terk edip imparatorla birlik antlaşması yaparak Edirne'ye geldi ve saltanat tahtına çıkdı.

Küçük kardeşi sultan İSA Bursa'da tahda geçdi ise de, Çelebi Mehmet onunla dört kere çarpışıp onu ortadan kaldırdı. Bu olay Emir Sultana ağır geldi. Rumeli askeri ile Gelibolu'dan Anadolu yakasına geçdi ve Bursa'ya doğru yürüdü. Bunu duyan Çelebi Mehmet Amasya'ya çekildi.

Emir, Bursa'yı alıp Ankara üstüne yürüyüp orayı da alarak Anadolu bölgesinde yönetimini yürütmeye başladı. Çelebi Mehmet, küçük kardeşi Musa'yı bir miktar asker ile Varna tarafına gönderip Eflak Beyi Miçre Bey ile anlaşarak onun yardımı ile Rumeli halkını ayaklandırmak istedi.

Mûsa, Eflak Beyinin kızını alıp ona dâmad oldu. Bu olayın ayrıntıları Neşri, Hemdemî ve Ruhi tarihlerinde yazılıdır. Arzu edenler bunlara bakabilir.

Sultan Musa, Eflak beyi ile buluşdukdan sonra kızını da nikahlayıp bir mikdar Eflak askeri ile Tuna'yı geçerek Niğbolu üzerinden Edirne'ye hareket etti. Bu haber Emir Süleyman'a ulaşınca Ankara'dan, İstanbul yoluyla Edirne'ye geldi. Fakat, gece gündüz içki meclisinde eğleniyordu.

Devlet işlerini vezir-i âzam Ali paşaya havale etmişdi. Yalnız, O da vefat edip Bursa'da gömüldü.

Emir Edirne'ye gelince asker toplayıp sultan Musa'ya saldırdı. Üstün gelince yine Edirne'ye çekilip içki âlemlerine daldı.

Sultan Musa Edirne Şehrine girmiş ve sarayı da Kuşatıp amacına ermişdi.

Evramos Bey, hamamda içki alemi yapan Emir Süleyman'a durumu anlatmış ise de "telaş edersin ihtiyar var işine git. Musa'nın bana karşı çıkmaya gücü yetmez. Beni boşuna rahatsız etme." diyerek onu huzurundan uzaklaştırır. Sonunda olay anlaşılmış, Emir Süleyman Kara Mukbil Bey ve Karaca Bey ile İmparatordan yardım istemek üzere atlarına binip İstanbul yönüne hareket etmiştir.

Yolları, Düğüncülü (Babaeski ilçesindedir) adlı Türkmen köyüne uğramış. Köylüler Süleyman Şahın mal ve eşyasına göz koyup öldürmek istemişlerdir.

Yanındakiler Süleyman Şahın atına zehirli bir ok saplamış ve at yıkılıp Şah ele geçmişdir. Köylülerin kimisi öldürmek, kimisi esir etmek isterken Sultan Musa'nın adamları yetişip Onu İstiranca dağlarına kaldırmış ve Orada hayatına son vermişlerdi.

Sultan İsa da, Eskişehir'de hamam âleminde iken Çelebi Sultan Mehmet'in adamları tarafından hamamda bastırılıp öldürülmüşdür.

Bu suretle rakibinin birinden kurtulmuş oldu. Balkanlarda asker yığınağı yapan Sultan Musa'nın üzerine hareket eden Çelebi Mehmet, birçok savaşlardan sonra cami'il meknunda yazıldığına göre, Musa'nın atı bir çeltik tarlasının batağına saplanmış iken Bayezid paşa ve adamları tarafından yakalanıp çelebinin huzuruna getirilmişdir.

Rum yazarları ise Onun bataklıkta boğulduğunu yazıyorlar. Sahayif-ül Ahbar ile Netice-t-ül Tevarih Vel Ahbar ve Mufassal'ın bildirdiğine göre, Musa'yı Çelebi Mehmet'in huzuruna getirmişler ve orada yapılan bir danışma sonunda kendi yayının kirişi ile boğdurmuşlardır.

Musa'nın yönetimi iki sene yedi ay yirmi gündür.

Cenazesi Bursa'da hudavendigâr sultan Murat türbesine defnedilmişdir.

Edirne halkı arasında kutsal yapıların arasında birinci yeri olan Eski camiin yapımına emir Süleyman Şah başlatmış, sonra Musa Çelebi devam etmiş ve bitimine yakın O da vefat edince Çelebi Sultan Mehmet dönemi de tamamlanmışdır.

Musa Çelebinin vefatı (H:818-M:1415) tarihinde olmuşdur.

AÇIKLAMA:

(Ahmet Bâdi Efendinin görüşüne biz de katılıyoruz. Ancak, bu konunun daha ziyade genel tarih yazarlarını ilgilendireceği kanısındayız. Bu ölçüde tartışılması gerekir. Amaç Edirne tarihi olunca, Fetret Dönemini en ince detaylarına kadar yazmanın, amacı biraz taşıracağına ve konuyu şişereceğine de inanıyoruz.

Fetret Dönemi elbetteki bazı yönleriyle Edirne'yi yakından ilgilendirir ama, Şehzadelerin Anadolu ve Rumeli'deki mâcerelarının ayrıntıları genel tarih çerçevesi içine girer.

Bu nedenledir ki, yazarın bu hususta yazdıklarının Edirne ile ilgili bölümünü kısaca alacağız. Zâten kendisi de, ayrıntıları, adlarını verdiği tarih kitaplarından aktarmışdır. Merak edenler oradan okuyabilirler.

Bâdi Efendinin bu konu için gösterdiği kaynakçalar Şunlardır: Neşrî, Hendemi, Rûhi, Hoca Sâdetdin, Örfi, Kalkomdilas, Aşık paşa, Camii Meknun, Dukas'dan aktaran hammer, Kümhül ahbar tarihleridir.) RK.

DÜZMECE MUSTAFA OLAYI

Sultan II. Murat, tahta çıkışındanberi içde ve dışda meydana gelen olaylar, savaş ve uğraşlardan sonra Avrupalılarla on senelik bir barış antlaşması yapıp (H:847-M:1443) senesinde Manisa'da Vali bulunan oğlunu Edirne'ye çağırdı.

Saltanatı ona bırakıp kendisi, yakınları ile beraber Manisa'ya gitti.

Bu durum, fesatçılar başı Karaman oğlu tarafından II. Murad'ın bunamış olması ve yorgun düşmesi Şeklinde yorumlandı. Osmanlıları yok etmek için Macaristan, Sırbistan, Almanya ve Eflak hükümdarları ile anlaşıp seksen bin asker ile Belgrat'tan geçip Niğbolu'yu tahribe yürüdü.

Niğbolu valisi Firuz Bey Zâde Mehmet Bey, korkusuz ve kahraman bir kişidir. Orduyu izleyip elde ettiği tutsaklardan aldığı bilgileri Edirne'de padişah'a gönderdi.

Padişah, genç ve deneyimsiz olduğundan, devlet ileri gelenleri bu korkunç haber üzerine Manisa'daki II. Muradı, Edirne'ye gelmesi için davette bulunmaya karar verdiler.

Sultan Mehmed'e, bu durumu uygun bir dille anlatıp dâvetiye yazdırdı iseler de, II. Murat bunu kabul etmedi. Ancak, devlet ileri gelenleri:

[Din düşmanları İslam'ı yok etmek için memlekete saldırdıklarından, eğer padişahlığı kabul etmiyorsanız devletin başı tarafından gaza ile görevlendirildiğinizden, her halde gelmelisiniz].

Yollu bir istek yazısı düzenleyip göndermeleri üzerine, işin önemini anlayan sultan II. Murad, topladığı Anadolu askeri ile Gelibolu karşısına geldi.

Boğaz geçişi düşmanlar tarafından kapatılmışdı. Bunun üzerine Karadeniz boğazından geçerek sür'atle Edirne'ye geldi.

O sırada düşmanların Varna yöresine geldikleri saptandı.

Sultan Mehmet Edirne'de muhafız bırakıldı. II. Murad askerlerin başına geçip büyük derbetten balkanları aşarak Varna yöresine geldi.

Varna dışında taraflar arasında çatışma başladı. Düşman askerlerinin çokluğu karşısında Osmanlı ordusu bozulup Karaca paşa Şehid oldu.

Asker kaçmaya başladı, padişahın yanında, bir kaç eski beyler ile kapı kullarından başka kimse kalmadı.

Bu sırada Macar kralı Vladislas, padişah üzerine saldırıp yeniçeriler arasına girdi. Yeniçeri yiğitlerinden (Koca hızır) adlı cesur asker bir kılıçta kralı altından düşünüp başını keserek padişaha götürdü.

Başı bir mızlağa saplayıp etrafa gösterince düşman askerlerinin moralleri bozulup kaçmaya başladılar. Bu durumu gören Davut paşa, peşlerine düşüp Tuna nehrine kadar onları takip ederek kimini öldürüp geri kalanını tutsak etti.

Bu başarı, İslam ülkeleri hükümdarlarına Zafer mektuplarıyla duyuruldu.

Bu mektuplar Edirne'de taht sahibi olan sultan Mehmet tarafından yazıldı. Bu zafer (H:848-M:1444) senesi recebi'nin dokuzuncu salı günü elde edildi.

Sultan Murad, Edirne'ye dönüşünde sultan Mehmet tarafından büyük törenle karşılanıp saraya götürüldü.

AÇIKLAMA:

Ahmet Bâdi Efendi, eserinin bu bölümünde genelde düzmece lakabıyla anılan Şehzade Mustafa ile Sultan Murat arasında geçen seruveni yine öncekiler gibi genel tarihden alarak ayrıntıları ile aktarmışdır.

Biz daha öncede belirttiğimiz gibi Edirne'yi doğrudan ve yakından ilgilendirmeyen konuları buraya almama prensibini uyguluyoruz. Arzu edenler bu bölümün Orijinal metin 169-185 sayfalarından veya genel tarihden okuyabilirler. RK.

Sadrazam Halil paşa, Sultan Mehmet'e (Büyük bir Şölen verip padişahlığı babanıza teklif edin. Memnun olup duasını alırsınız) dedi. Şölen düzenlendi. Sultan Mehmet, babasının elini öperek teklifi yapdı.

O da devlet ileri gelenlerinin görüşlerine baş vurdu. Halil paşa teklifi kabul etmesinin uygun olacağı görüşünü belirtti.

Etrafındakiler bu görüşü alkışladılar ve Halil paşa biat için işaret verdi. Bu suretle manevranın, Halil paşanın düşüncesi olduğu anlaşıldı. Sultan Mehmet görev yeri alan Manisa'ya yollandı.

Bir söylentiye göre, Sultan murat avlanma amacıyla yeniçeri ortaları arasına girip kendisinin tahta çıkması halinde işlerin düzeleceğini onlara göstermek istemiştir.

Nedeni de, Edirne'de şehrin ortasındaki Bezesten[56] (Batpazarındaki Bedesten) de başlayan büyük yangındır.

Tahtakale'ye kadar olan bölümdeki bütün bina ve imaretler yandı. Askerler, yangının söndürülmesi için gereken önemin verilmediğini, yoksulların durumunun gözetilmediğini bahane edip başkaldırdılar.

Hadım Şahabeddin paşanın evine saldırıp eşyasını yağmaladılar. Paşa, orta kapıdan kaçıp saraya sığınarak canını kurtarabildi.

O sırada Yeniçeri zorbaları, halen Buçuk tepe denen yerde toplanıp maaşlarının arttırılmasını istediler. Bunun üzerine, vezir-i âzam Halil paşa ve İshak paşa durumu Manisa'daki sultan Murada haber verip Edirne'ye dâvet ettiler.

Sultan Murat Edirne'ye gelip yeniden tahta çıkdı, yeniçerilerin her birine buçuk akçe ek verilerek isyan bastırıldı. II. Mehmet'te yeniden Mânisa'ya gitti.

Sonra, Sultan Murat Vefat edince II. Mehmet yeniden Edirne'ye gelip burada tahta çıkdı. Diledikleri, her birine buçuk akçe artış verilerek fitnenin önü alındı. Bu nedenle de bu yere buçuk tepe adı verilmişdir.

Batpazarındaki Bedestenin II. Murat, Eski Cami yanındakinin ise Çelebi Mehmet Yapısı olduğu yerleri geldiğinde anlatılmışdır. O sırada Karamanoğlu İbrahim Bey II. Murad'ın vefatını fırsat bilip isyan bayrağını açdı.

Fatih, babasının cenazesini götürmeyi bahane edip asker ile Bursa'ya, oradan da Karamanoğulları üzerine gidip isyanları dağıttı.[57] Sefer sonunda Edirne'ye geldi ve İstanbul'un fethi için gerekli hazırlıklara başladı.

O dönemin İstanbul'unda fazla nüfus yoktu. Bağlı yöreler ise Silivri gibi birkaç yerleşim yeri idi. Fakat, Roma İmparatorluğunun ve Hıristiyan dünyasının bir merkezi oluşu, onun zaptını önem veriyordu. Şehri koruyan surlar da onun fethinin olanaksız olduğu kanısı taşıtıyordu.

Süleyman Çelebinin torunu Orhan'ın da orada bulunuşu ve serbest bırakılması halinde yeni olaylar çıkacağı düşüncesi de göz önünde bulunuyordu.

Orhan'ın, verilmekde olan aylığının gecikmesi üzerine, İmparator Edirne'ye bir elçi gönderip istenilen paranın verilmemesi halinde Orhan'ı Anadolu'ya göndereceğini bildirilmişdi.

Bunun üzerine Fatih, Rum politikasına kesin bir son vermek için gerekli çalışmalara başladı.

İmparatorun karşı çıkmasına ve cizye vadine önem vermeyerek, planını kendisi çizdiği Rumeli hisarını yapdırdı.

Harp hazırlıkları arasında, yine hisaplarını kendisinin yapdığı ve mühendis Muslihiddin ile Sarıca Sekban ve Macar kökenli Urban'ın döktükleri üç yüz kantar bakırdan yapılan top en önemlilerindendir.

On iki kantar ağırlığındaki mermer gülleyi bir mil uzaklığa atardı.

56- Batpazarındaki Bedestenin II. Murat. Eski Cami yanındakinin ise Çelebi Mehmet yapısı olduğu yerleri geldiğinde anlatılmıştır.

57- Karaman seferinin ayrıntıları buraya alınmamıştır. Arzu edenler Orijinal metin C:1 S:188'e veya genel tarihlere bakabilirler.

(H:857-M:1453) tarihinde İstanbul üzerine hareket edildi. Genel tarihlerin yazdıklarına göre, iki yüz bin asker, üçü büyük olmak üzere yüz otuz top hareket etmişdi.

En büyük topu, elli çift öküz çekiyor ve dört yüz kişi bunları yönetiyordu. İki yüz elli kişi yol ve köprüleri geçişe uygun hale sokuyordu. Ordu, sur altına iki ayda ulaşabildi. Netayic-ül Vükuat'ın bildirdiğine göre, elli üç gün kuşatmadan sonra (H:857-M:1453) senesi Cemad-ül Ahiresinin yirmi sekizinci salı günü İstanbul feth olundu.[58]

Fatih İstanbul'da yirmi gün kalarak Şehrin yeni düzenini kurdukdan sonra Edirne'ye döndü.[59]

O sırada (H:856-M:1452) tarihinde Sivri Hisar ile Semendire ve Edirne hudutları içinde Bulunan İnez (Enez) kasabasiyle taş özü adası ve daha sonra yazılan Mora ve çevresinin fetihleri hep Edirne'den hareket edilerek yapılmışdır.

BÜYÜK DEPREM VE TUFANDAN ÖRNEK YAĞMUR

(H:915-M:1509) senesi cemal-el ûlasında ve dendiğine göre rebi-ül âhir'in yirmi beşinci salı gecesi yer ve gök sallandı.

Eşya ve boşluk yerlerini değiştirip kırk beş gün devamlı olarak yer sarsıldı. Halk, örtü altına giremeyip bahçelerde ve açıklıklarda barındılar. Yalnız Edirne'de değil, İstanbul'da ve komşu ülkelerde de birçok evler yıkıldı.

Sultan II. Bayezid Edirne'ye geldi. Tanrının hikmeti, aynı sene recebinin dokuzuncu gecesi Edirne'de garip bir deprem ve Şaban ayının üçüncü günü öncekilerden daha korkunç bir deprem daha oldu ki, herkes hayrette kaldı.

Aynı ayın on dördüncü günü acayip bir yağmur yağdı. Tunca nehri görülmedik Şekilde taşıp birçok evleri ve yapıları yerle bir etti.

Bu, hakikaten tufandan bir örnek idi.

Bunun üzerine padişah bir ayak divanı toplayıp, tüm vezirler, yöneticiler ve halkın önde gelenlerine: Bu halin kötü yönetimden fakir ve kimsesizlere kötü davranılmasından ve haklarının verilmemesinden dolayı onların beddualarından ileri geldiğini söyleyip böyle davrananları azarladı.

Sonra yıkılan İstanbul surlarının ve diğer yerlerin tamiri için danışmalar yapıp gerekli işlere başlandı. (Solak zade tarihi).

58- ***AÇIKMALAR:*** Bu konuda genel tarihler değişik söylentiler ileri sürerler. Bunların içinde Edirne'yi ilgilendiren bir tanesini yine Ahmet Bâdi Efendinin kaleminden buraya alıyoruz.

59- Badi Efendinin, bu bölümünde İstanbul kuşatmasını ve fethini ayrıntılarla anlatmaktadır. Bunlarda genel tarihlerin konusu olduğudan ve Edirne'yi ilgilendirmediğinden özet olarak aldık. Orijinal metin C:1 S:190-193.

MEVLANA FAHRETTİN-İ ACEMİ'NİN, YOLDAN SAPMIŞ HURUFİLERDEN OLAN VE FAZLULLAH-I TEBRİZİ TARAFTARLARI BAZI KİMSELER HAKKINDA EDİRNE'DE UYGULANDIĞI ŞER'İ CEZALAR

Tebrizli Fazlullah'ın, temeli hulûl üzerine kurulmuş olan bâtıl mezhebine uymuş olan bir takım kendini bilmezler, bir yolunu bulup Fatih'in katına girmiş ve onun beğenilerini ve övgülerini elde etmişlerdi.

Bu halleri, Sadrazam Mahmut paşayı fazlasiyle üzüyordu. Durumu, Şeyh-ül İslam Fahreddin-i Acemi'ye anlattı. O da bunların görüşlerini bizzat duymak istedi.

Sadrazam, evinde bir Şölen verip hurufileri dâvet etti ve yemek sırasında, onların yoluna yakınlık gösterdiğini belirtti.

Hurufiler de, hulûl esasını ayrıntıları ile anlattılar şölen odasının bir tarafına gizlenmiş olan Fahrettin-i Acemi, denilenleri duyunca hırsından yerinde duramayıp hurufilerin üzerine saldırdı.

Onlar da korkudan kaçıp, padişaha sığınmak istedi iseler de, adı geçen, kaçanları saray kapısında tutuklattı.

Tartışma sesleri padişah tarafından duyuldu ise de, onları korumadı.

Hurufeleri Üç Şerefeli Camiinde topladılar. Müezzinler minarelerden herkesi Cami'e çağırdı. Cami tıka basa doldu.

Kendisi minbere çıkıp olgun bir konuşma ile hurufilerin sapmış oldukları yanlış yolu topluma açıkladı. Bunların, öbür dünyada atılacakları cehennem ateşine şimdiden atılmaları gerektiğini söyledi. Ayrıca, bu işe yardım edeceklerin de sevap kazanacaklarını bildirdi.

Toplanan cemaatı, tam kanaatiyle Camiden musalla'ya[60], yâni namazgâh alanına götürüp orada bir ateş yakmışlar ki, bu ateşi üflerken Fahrettin-i Acemi'nin sakalının yanmış olduğu Şekayik'de yazılıdır.

Ateş alev alınca hurufelerin başkanı olan kişinin başı ateşe tutulup yakılmış ve ona uyanların başları kesilmişdir.

FATİH SULTAN MEHMET'İN, ŞEHZADELERİ SULTAN BEYAZİD İLE SULTAN MUSTAFA'NIN SÜNNET TÖRENLERİNİN YAPILMASI İÇİN, EDİRNE YAKININDAKİ ADA ÇAYIRI DENİLEN YERDE DÜZENLENEN DÜĞÜN

(H:860-M:1455) senesi ilk baharında, Fatih, Amasya yöneticisi Şehzade Bayezid ile Manisa yöneticisi Mustafa'yı sünnet törenleri için başkent Edirne'ye çağırdı.

Bu tören için Şehir yakınındaki ADA adıyla ünlü gönüller açıcı yer, çadırlar ve gölgelikler kurularak adeta bir Şehir haline getirilmişti. Komşu memleketlerden gelen düğüncüler o kadar kalabalık idi ki, binlerce dönüm yeri kapsayan düğün alanında iğne atsan yere düşmez bir topluluk oluşmuşdu.

Düğüne başlanmasının birinci günü üst düzeyli bilginler ve onlarla aynı düzeydeki mevlâna Fahrettin-i Acemi, mevlâna Tûsi, Hızır Bey, Şükrullah ve eşdeğerli büyük bilginler düğün yerine dâvet edildiler.

60- Musalla, öbür adıyla namazgâh denilen yer saray bahçesi yakınında Tekke kapı ile Çukur çayı denilen yerin arasındaki, sarayın içinde bulunan cihannüma denmekle ünlü yüksek köşke bakan yer olup cami'e bir çeyrek uzaklıkta ve Şehrin kenarındadır.

Bugün yıkıntısı görülmektedir. Taşlık camii yakınındaki musalla ile Edirne dışında İstanbul caddesi üzerindeki Hacılar ezanı denilen namazgâh başkadır. Musafassal'da yakma olayının Üç Şerefeli Camii musallasında olduğu yazılı ise de yanlışdır.

Verilen izin üzerine padişahın huzununa girip her biri teker teker padişahın övgü ve beğenilerine erişdiler.

Bu seçkin toplulukta, önce bâzı bilimsel konuşmalar, sonra Kur'an okunup naat okuyan bülbül sesli kişiler peygamberi öven parçalar okudular ki, padişah çadırı peygamberin türbesine döndü.

Sonra yemek yeme buyruğu verildi. Nefis yemeklerin bolluğu ve helva türünün çokluğu nedeniyle geride kalanlardan halk ve fakirler faydalandılar.

Daha sonra bilginlere onör giysileri ve diğerlerine hediyeler verilerek o günkü program tamamlandı. Ertesi gün saygıdeğer Şeyhler dâvet edilip onlar da zengin hediyelerle sevindirildiler.

Sonra, vezirler, komutanlar, üst düzey yöneticiler, subaylar ve yerel halka sırasıyla Şölenler verildi.

Bu törenler ve eğlenceler tam bir ay kadar sürdükden sonra sünnet töreni tamamlanıp Şehzadeler yine eyaletlerine gönderildiler.

Bu konuda Kastomonu hakimi İsmail Beye gönderilen padişah mektubununörneği ileride (469) sayfada 12 numara ile kayıtlıdır.

YANGIN VE YILDIRIMLAR

Tâc-üt Tevarih'in bildirdiğine göre, (H:894-M:1488) Cemad-el ûlasının birinci perşembe gecesinde Edirne'de Eski Cami önünde muhtesep dükkânından ateş çıkmakla haffaflar ve alaca çarşısının sonuna kadar imaretten eser kalmamışdır.

(H:895-M:1489) recebinde birinci perşembe gecesi de, İshak paşa mahallesi (ki yeni adı Kuşcu Doğan mahallesidir) tamamen yanıp etrafına da büyük zararlar vermişdir.

Ayni ayın yirmi dördüncü günü ki, Temmuzun dördüncü cuma günü Edirne'ye korkunç yıldırımlar düşüp yedi yerde büyük zararlara neden olmuşdur. Ancak, bunların ayrıntıları elde edilememişdir.

SULTAN SELİMİN, EDİRNE'DE GÖRÜŞMEK İÇİN KEFE'DEN PADİŞAHA MEKTUP YAZIP İZİN İSTEMESİ VE AYRILIKÇI FESATÇILARIN ÇATIŞMA YÖNÜNDE HAZIRLADIKLARI GARİP DAVRANIŞLAR

II. Bayezid, Şehzade Ahmet'i veliaht yapmak istiyordu. Selim, İstanbul'a baş vurup oğlu Süleyman için Şebinkarar hisarı sancağını istedi.

Şehzade Ahmet taraftarları, onun sancağı olan Amasya'ya yakınlığından dolayı, durumu Ahmet'e haber verdiler. O da kabul etmedi. Padişahın bildirmesi üzerine, bu kere Bolu sancağı istendi. Ahmet, bunu da redetti. Padişah, Kefe sancağını verdi.

Padişahın, Ahmet'i tahta geçireceği haberi Selime ulaştırılınca, O da Trabzon'dan ayrılıp Kefeye gitti.

Oradan, babasıyla görüşmek için yazılı istekte bulundu. Ancak, Şehzade Ahmet taraftarları bu isteği uygun bulmadıklarından, padişah onun devlet merkezine gelmemesini ve Anadolu'da istediği iki sancağı vereceğini, dönemin ünlü bilginlerinden (Sarı gezer) demekle ünlü mevlâna Nurettin aracılığıyla Şehzade Selime bildirdi.

Selim, bu yollarla görüşmenin olanaksızlığı karşısında artık fazla vakit geçirmeden babasiyle görüşmek ve ona saygılarını sunmak amacıyla Kırıma hareket etti. Kırım hanı Mengili Giray Onu saygı ile karşıladı. Oradan da hareket edince durum padişaha duyuruldu.

O da, Şehzade Ahmet taraftarlarının sözlerine uyup Edirne'ye hareket ederek korunması kolay olan Ada mahiyesine yerleşdi.

Selim de Edirne'nin diğer yönündeki çukur çayıra gelmişdi. Bazı tarihler İstanbul'daki büyük depremden sonra padişahın bir süre Dimetoka'da kalıp Edirne'ye oradan geldiğini yazarlar. Şehzadenin babasına saygısını sunma isteği babası tarafından olumlu karşılanmış iken yine Şehzade Ahmet taraftarlarının bozgunculuğu ile reddedildi.

O sırada Şehzade, padişah ordusunun karşısına konmuşdu. Yeniden istenilen görüşme teklifi bir kere daha geri çevrilip, görüşme dışında ne isteği varsa yerine getirileceği bildirildi. Aracı görevini yapan mevlâna Nureddin, Şehzadenin birçok üstün niteliklerini padişaha anlatıp düşmanlara karşı savaşmak için Rumeli sancaklarından birinin verilmesini istediğini bildirmiştir.

Bunun üzerine padişaha yine görüşme arzusunu belirtmiş ise de bu mümkün olamamışdır. Sonunda kendisine bir çok armağanlarla beraber Semendire sancağı verildi. Kendisinden sonra Şehzadelerden hiçbirini veliaht bırakılmayıp saltanatı Tanrının uygun görüşüne bıraktığını bir sözleşme yazısiyle Şehzadeye gönderdi. Bu durum Ahmet taraftarlarını üzdüğünden, onun bir an önce İstanbul'a gelmesini istediler.

Selim, bu durumu öğrenince bir süre Edirne yöresinde vakit geçirmiş ve bu sırada Bayezit'den hoşlanmayan vezirlerden bir kısmı, Selimin bayrağı altında toplanmış idi.

Şehzade Ahmet taraftarları, gecikmeden görev yerine gitmesi için padişahdan emir göndermişler, Selim de Anadolu'daki Şah kulu olayını kontrol için beklediğini bildirmişdi.

İkinci bir emir üzerine hareket edip Zağra'ya geldi ve orada birkaç gün bekledi. Bayezid Anadolu olaylarından fazlasiyle üzüldü ve sağlığı bozuldu. Sarayda topladığı devlet ileri gelenlerine kendisinin, sağlık nedeniyle artık padişahlık edemeyeceğini ve Şehzade Ahmet'i padişah bilip ona göre davranmalarını söyledi.

Onlar da toplantı yapıp bu görüşe uydular. İkinci toplantıda Sultan Bayezid Edirne'den İstanbul'a gelip Selime, eyaletine gitmesi için emrolunup, uymaması halinde eski başkent Edirne'de oturma zorunda bırakılması ve Sultan Ahmet'in padişah olduktan sonra Selim üzerine salınıp Edirne'den çıkartılması işleri karara bağlandı.

(H:927-M:1511) senesi sonlarında Bayezid İstanbul'a doğru yola çıkdı ve Şehzade Ahmet'e haber gönderip durumu anlatarak bir an önce İstanbul'a gelmesini istedi.

Bunu duyan Selim hemen Edirne üzerinden Çorlu'ya gelip Uğraş denilen yerde orduya yetişdi. Yine Padişaha haber gönderip durumu görüşmek üzere izin istedi.

Lâkin padişaha, Selim karşıtları tarafından, onun otuz bin askerle kendisini tahttan indirmeye geldiği haberi verildi.

Padişahtan aldıkları ferman ile kırk bin askerle Şehzade üzerine saldırıya kalkdılar. Sonuçta büyük bir çarpışma oldu.

Selim, yanına bir kısım adamlarını alıp Karabulut adındaki atına binerek Ahyolu tarafına gitti. Oradan deniz yoluyla Kefe yönüne hareket etti. Bu Çorlu olayı Namık Kemal Beyin Evrak-ı perişan adlı eserinde Şöylece anlatılır.[61]

Osmanlı yazarları Çorlu olayını böyle anlatırken Koca Nişancı adıyla ünlü Celal Zâde Mustafa Çelebi, Sultan Selim dönemi olaylarını anlatan Me'ser-i selim han adlı eserinde onların zıddına şunları yazıyor.[62]

Ayni eserin 10. faslında Çorlu savaşı da Şöyle anlatılıyor.[63] Sultan Bayezid, İstanbul'a gelince tahta çıkartmak üzere Sultan Ahmet'i dâvet etmiş, O da Üsküdar yakınında Maltepe'ye kadar gelmiş ise de, yeniçerilerin ısrarları üzerine Sultan Selim Kefeden çağrılıp tahta çıkartılmıştır.

61- Orijinal metin C:1 S:200
62- Orijinal metin C:1 S:201-205
63- Orijinal metin C:1 S:206

Sultan Bayezid, Dimetoka sarayında dinlenmeye gitmek için yanına Rumeli beylerbeyisi Yunus paşa ile defterdar Kasım Beyi beraberine almış, Yolda hastalığı artmış, olarak Edirne yakınında Söğütlüdere adlı yere geldiklerinde, (H:918-M:1512) senesi rebi-ül ûla'nın onuncu gününde ahirete göçdü. Cenazesi, İstanbul'da yapdırmış olduğu Camiinin yanındaki türbesine gömüldü.

Yeni Padişah önce Anadolu'ya geçip kardeşinin sorununu ortadan kaldırdı. Sonra, avlanmak bahanesiyle Gelibolu üzerinden Edirne'ye geldi.

NOT:

Bunlar, yine genel tarihlerin konusu olup Edirne'yle doğrudan ilişkileri bulunmadığından buraya alınmadı. RK.

PADİŞAHIN EDİRNE'DE İRAN SEFERİNİ İLAN EDİŞİ:

Çıkartılan ferman gereğince, (H:921-M:1515) senesi muharreminin yirmi üçüncü günü İran seferi için padişah çadırı kuruldu.

Tüm vezirler, ileri gelenler ve görevliler toplanıp padişahın gelmesini beklediler.

Onun saray kapısından çıkışı üzerine fetih ayetleri okumaya başlanıp kös, davul ve boru sesleri yer ve göğü çınlattı.

İstanbul'a hareket edileceği sırada Edirne'nin tüm bilgin ve Şeyhleri zengin ve fakir tüm halkı sıra sıra dizildiler ve el açıp Tanrıya dua ettiler.

Padişah, birçok beldeleri fethettikten sonra dört ay süreyle Şam'da dinlenirken (H:923-M:1517) tarihinde Edirne muhafızı Şehzade Süleyman'dan kendisine bir mektup geldi. Bunda, Macar kralının isyan edip İzorniğe hücum ettiği ve Vâli Hacı Mustafa Beyin savaşda Şehid olduğu yazılıyordu.

Padişah, Şamdan Haleb'e, oradan da İstanbul'a gelip on gün dinlendikten sonra (H:924-M:1518) Şâbanın yirminci günü Edirne'ye geldi.

Şehzade Süleyman, gelirine beş yüz bin akçe eklenerek görev yaptığı Saruhan (Manisa)'a gönderildi.

Bu arada Özel dostu olan (Nedîm-i has) Hoca Zâde Mehmet paşa Edirne'de vefat etti.

Ayni yılın rebiül evvelinin on üçüncü günü İstanbul'a hareket etti.

(H:926-M:1519) tarihinde Macaristan seferi için İstanbul'dan Edirne'ye hareket edildi. O gün Harami deresinde sağlığı bozuldu. Bu halde birkaç konak gidildi.

Garip rastlantı olarak Çorlu yöresinde evvelce babası ile çarpıştığı yerdeki (Sırt köyü) adlı köy yakınında hastalığı şiddetlenip doktorların ilaçları fayda vermez olmuş ve ayni sene şevvalinin dokuzuncu cuma ertesi ruhunu teslim etmiştir.

AÇIKLAMA:

Bâdi Efendi bu bölümde de padişahın seferini genel tarihlere dayanarak anlatır. Biz ise bunun Edirne'yi ilgilendirmediği görüşü ile buraya alınıp kitabın şişirilmemesini uygun bulduk. RK.

EDİRNE'NİN ÇEŞME SULARI VE SU YOLLARI

Bu kutsal su yolları Kanûni Sultan Selim Süleyman'ın bir hayır eseri ve belki de birincisidir.

Peçevi ve Nişancı tarihlerinin bildirdiğine göre, haseki Hurrem sultan için yapdırılmışdır.

Mimarının, Koca Sinan olduğu da Atâ tarihinde yazılıdır. Yolların tamamlanış tarihi olan (H:936-M:1529) senesinden beri Edirne halkı bundan faydalanmaktadır.

Bu yola giren sular birkaç kaynaktan çıkar.

Bunlardan biri, Edirne'ye beş saat uzaklıktaki Taşlı Müsellim köyünde, diğeri iki saat uzaklıktaki Hıdır Ağa köyü toprağındadır.

Bu iki kaynağa daha küçük bazı kaynaklar da eklenmişdir. Toplam yarım arşın mik'abındaki bu su, içinde bir insanın serbestçe yürüyebileceği taş bir kanal içine alınıp, bayırlar delinip, dereler ve alçaklara kemerler yapılarak uzunluğu altı saati geçen taşdan yol ile Buçuk tepe altına getirilmişdir.

Buradan, Kavak kapı denilen yerden Şehre girip, Kıyıkdan aşağı Taşlık camii yakınında Yahyabey mescidinin mihrabı karşısındaki makseme (suların toplanıp taksim edildiği yer) ulaşır.

Oradan, camilere, han, hamam, sebil, çeşme, ve havuzlara bölüştürlür. (H:1307-M:1889) senesinde, Taşlı Müsellim köyü arazisinde padişah çiftliği yakınında eski ve mükemmel bir havuz içinde iki yüz masura kadar su bulunur.

Bu su, özel bir komisyon ve belediye aracılığı ile yeniden yapılan taş kanalla eski kanala birleştirilir.

Şehir suyu bu suretle arttırılmış olur. Bunun için Vâli Hacı İzzet Paşa bir tarih söylemiş, bu da mermere kazılarak özel yerine konmuşdur.

TARİH

Yazdı İzzet bendesi târih-i cevherdârını
Yapdı bu mecra-ı mâ-ı hazret-i Sultan Hamid

SULTAN II. SELİMİN EDİRNE'YE GELİŞİ

(H:975-M:1567) muharreminde padişah, Büyük Çekmece köprüsünün tamamlanmış olması nedeniyle İstanbul'dan Edirne'ye hareket etti.

Kışı Edirne'de geçirmek istiyordu. Bu sırada Acem Şahı Tahmasp, padişahın tahta çıkışını kutlamak için çeşitli armağanlarla Azerbaycan hakimi Şah kulu sultan Edirne'ye gönderdi. Elçi, Kıyık semtinde bir evde misafir edildi.

ÇAVUŞ BAŞI İLE KÜRD ABDAL ÖYKÜSÜ

(H:976-M:1568) tarihinde Edirne kışlasında Kürt beylerinden kahramanlığı ile ünlü Abdal bey adında bir kişi vardı.

Bunun hakkında kürtler arasında ilkel törelerine göre, namuslarından Şikayet edilmesinden dolayı Abdal Beyin cezalandırılması gerekmiş.

Sadrazam Mehmet paşa, çavuşluğa yeni atanmış olan Bektaş Zâde Mehmet çavuşu çağırmış, Abdal Beyin tutuklanıp hapsedilmesi için padişah emri çıkmış olduğundan, hemen yakalanıp hapsedilmesini emretmiş.

Çavuşbaşı da aldığı buyruk üzerine yanına birkaç çavuş alarak Abdal Beyin evine giderken, Abdal Beyin Üç Şerefeli Camide Kur'an okuduğunu duymuş. Cami'e girip padişah emrini bildirmesiyle beraber eline yapışınca, Abdal Bey hemen belinden hançerini çekip çavuş başıyı katletmiş. Yanındaki kürtlerden biri de bir çavuşu yaralamış.

Sonra durumun ağırlığını anlayarak kurtuluş ümidiyle kaçıp Şehri terk etmişler.

Sadrazam durumu duyunca, peşlerine gönderdiği çavuşlar, Reyhan kabri adlı yerde yanındakilerle beraber Abdal Beyi tutup yüce divana getirmişler ve orada boyunlar vurulmuşdur.

Bu, katledilen çavuş başının kötü önleminden ileri gelmişdir.

ÇAVUŞ BAŞI İLE KÜRD ABDAL ÖYKÜSÜ

(H:976-M:1568) tarihinde Edirne kışlasında Kürt beylerinden kahramanlığı ile ünlü Abdal bey adında bir kişi vardı.

Bunun hakkında kürtler arasında ilkel törelerine göre, namuslarından Şikayet edilmesinden dolayı Abdal Beyin cezalandırılması gerekmiş.

Sadrazam Mehmet paşa, çavuşluğa yeni atanmış olan Bektaş Zâde Mehmet çavuşu çağırmış, Abdal Beyin tutuklanıp hapsedilmesi için padişah emri çıkmış olduğundan, hemen yakalanıp hapsedilmesini emretmiş.

Çavuşbaşı da aldığı buyruk üzerine yanına birkaç çavuş alarak Abdal Beyin evine giderken, Abdal Beyin Üç Şerefeli Camide Kur'an okuduğunu duymuş. Cami'e girip padişah emrini bildirmesiyle beraber eline yapışınca, Abdal Bey hemen belinden hançerini çekip çavuş başıyı katletmiş. Yanındaki kürtlerden biri de bir çavuşu yaralamış.

Sonra durumun ağırlığını anlayarak kurtuluş ümidiyle kaçıp Şehri terk etmişler.

Sadrazam durumu duyunca, peşlerine gönderdiği çavuşlar, Reyhan kabri adlı yerde yanındakilerle beraber Abdal Beyi tutup yüce divana getirmişler ve orada boyunlar vurulmuşdur.

Bu, katledilen çavuş başının kötü önleminden ileri gelmişdir.

SULTAN II. SELİM'İN İKİNCİ DEF'A EDİRNE'YE GELİŞİ

Sultan II. Selim, dedelerinin âdetlerine uyarak (H:979-M:1571) senesi Cemd-el ûlası ortalarında devlet ileri gelenleri ve beraberindekilerle beraber Edirne kışlasını onurlandırmışdır.

TOPÇULARLA KUL (YENİÇERİ) KARDEŞLERİNİN (H:1003-M:1594) SENESİNDE EDİRNE'DE KARIŞIKLIK ÇIKARTMALARI

Eflak ve Boğdan'da meydana gelen karışıklığı bastırmak için sadrazam Ferhat paşayla gönderilen orduya remezanda Edirne'de on gün dinlenme emri verildi.

Bu sırada eski seferliden gelen dört yüz sefer topçu padişah buyruğu ile mevcuda eklenmek istendi.

Bunlara, ortaları için başka bir çadır gerekdi. Orduda satılmakta olan büyük bir çadır alıp kurdular.

Kul kardeşleri de ayni çadıra alıcı çıkdılar. Veresiye almak istediklerinden sahibi, topçulara peşin para ile sattıktan sonra çadırı geri almak için topçuların çadırına saldırdılar.

Topçular onlara nasihat ettiler. Kul kardaşları dinlemeyip sövüp saydılar. Topçular da kimini dövüp kimisini yaralayarak onları dağıttılar. Kulların Şikâyetleri boşa çıkıp hepsi kovuldu

SULTAN I. MEHMET'İN EDİRNE'YE GELİŞİ

Sultan I. Mehmet, İstanbul'dan Edirne'ye gelip birkaç gün dinlendikten sonra Eğri kalesinin fethi amacıyla H:8 zilgade 1004-M:4 Temmuz 1596 tarihinde Edirneden hareket etmişdir.

SULTAN I. AHMET'İN EDİRNE'YE GELİŞİ

Sultan I. Ahmet, (H:1014-M:1605) tarihinde avlanarak İstanbul'dan Çatalca'ya, oradan üç günde Edirne'ye gelmişdir. Burada bazı hayır işleri ile uğraşırken Anadolu Celâli isyanı duyulmuş. Padişah altı günde İstanbul'a dönmüşdür.

Edirne'de bulunduğu sırada Sipahi eşkiyasından Aynacı Hasan adlı kişi asılarak öldürülmüşdür.

SULTAN I. AHMET'İN İKİNCİ KEZ EDİRNE'YE GELİŞİ

Padişah, büyük dedelerinin yoluna uyarak halkın üzüntülü hatırlarını sorup morallerini yükseltmek amacıyla (H:1021-M:1612) tarihinde Davut paşa bahçesindeki saray yanında tüm asker ve sivil ileri gelenleri ile bilginleri kabul ettikden sonra Edirne yönüne hareket etti.

Yol boyundaki konak yerlerde dinlenerek onuncu gün Edirne'ye girdi ki, (H:1021-1612) zilhadesi'nin on sekizinci günü idi.

Belli kural gereği olarak kendilerinin önünde yeniçeri ağaları ile subaylar, sonra altın üsküflü Şatırlar, sonra değerli süslerle donanmış solaklar.

Arkalarında da iç oğlanları, oda başı, silahdar, çuhadar, ve rikâpdar kulları yürüyordu.

Sonra, yedi adet livanın sağ tarafında sipahiler ve sol tarafında silahdar vardı. Daha sonra büyük vezirler hizmetindeki genç yiğitler, rengarek süslü bayraklarla alaylar bağlayıp hareket ettiler.

Saltanat bayrakları altında, Kös ve Davul, nefir ve nakkare ve zurnaların etrafı çınlatan sesleriyle yol üzerindeki vadi inledi.[64] Edirne'nin genç, ihtiyar, alim, cahil tüm halkı padişahı selamlayıp onun uğrunda canlarını feda edeceklerini bildirdiler.

Kurban olarak kesilen koyun ve sığırların kanlarından şehrin etrafı lâle bahçesine döndü.

Padişahın ayakları altına o kadar pahalı ve değerli yolluklar döşendi ki, kara toprak, baharın çiçekli gül bahçesi gibi oldu.

Bu görkemli alayla Edirne Şehri içinden geçip Saraçhane köprüsü başından saray kapısına kadar sadrazam tarafından atlas, ipekli ve diğer kıymetli kumaşlardan yolluklar döşendi. Netice-t-ül Tevarih Vel Ahbarda, padişahın Edirne'ye girişi olduğu gibi buraya aktarıldı. Nâdiri Çelebi bu geliş için şu tarihi söyledi.

(Tamamı 8 beyit olup buraya iki beyti alınmışdır. Merak edenler Orijinal metin C:1 S:211'e başvurabilirler)

NADİRİ'NİN SÖYLEDİĞİ TARİH ŞİİRİ

Edirne Şehrini mâmur etti yümn-i makdemi
Lâik oldur kim ede teşrife himmet her sene
Nâdiri ol Vaz'ı makbulun dedi tarihini
Cennet âbâd oldu sultan Ahmet ile Edirne

Bu arada padişah, saray içinde bir mescit yapdırdı. Ayrıca, her gün tazı avına çıkıp avlandı.

Geçmişlerinin sürgün avı yapdıkları çömlek köyü civarına, daha sonra da sultan Murat bahçesine gidip avladıkları hayvanları getirenlere bahşişler verdi ve avları devlet ileri gelenlerine hediye olarak gönderdi[65], ve yine Edirne sarayına döndü.

Sonra Edirne'ye bir menzil uzaklıktaki kurt Kayası denilen yerde avlanıp orada sadrazama ziyafet verdi. Bu seferde dört def'a sürgün avına ve on yedi def'a da yakınları ile özel olarak avlanmaya çıkdı.

Avlanan hayvanların tamamı haseki Hüseyin Ağa tarafından tutulan deftere kaydedildi. Toplam olarak dokuz yüz on beş ve yol sırasında getirilenler bin iki yüzü buluyordu. Sonra da doğan ve Şahinlerle kış avına çıkıldı.

64- Başka yerde ayrıntıları yazmakdan kaçındığımız halde, bu olayı yazmamızın nedeni, Edirne'nin geçmişte nelere Şahit ve sahne olduğunu göstermek içindir. RK.

65- Yazılana göre 18 Karaca, 150 Tavşan, 40 Tilki ve birkaç kurt avlanmış. Bu da o dönemin Edirne'sinin av zenginliğini gösteriyor. RK.

Edirne'de, İstanbul'da olduğu gibi her Cuma gecesi on iki hafız toplanıp, ya beraber veya teker teker olmak üzere Kur'an okutulurdu. Bahar mevsimi yaklaşdığı için (H:1022-M:1613) tarihinde Edirne'den ayrıldı. Gelibolu-Tekirdağ yoluyla İstanbul'a gitti.

EDİRNE'DE MEYDANA GELEN KADI SÜNBÜL ALİ EFENDİ OLAYI

Enis-ül Müsâmirin'de Edirne kadısı Sünbül Ali bin Abdürrauf Efendinin biyografisi belirtilen olay aşağıdaki gibidir:

(H:1028-M:1618) senesi muharremi başında para ayarının düzeltilmesi için İstanbul'dan Edirne kadısına emir geldi.

Emirde: Büyük cedlerinin parası gibi tam ağırlıklı ve doğru ayarlı paranın kullanılması isteniyordu.

Bundan, eskilere uyup uymadığını anlamak için yenilerin kontrol edilmesi gereği anlaşılıyordu.

Şehirde bulunan tüm drahmilerin toplanıp ayar kontrolu yapılmasının tellallarla herkese duyurulması güçlük yarattı.

Alış veriş durdu ve halk zorlukda kaldı. Bu sırada bir Cuma günü medrese hocaları kadı efendi yanında toplamış, halkdan da bir gurup Eski cami karşısında birikmiş idi.

Bazı konuşmalardan sonra, hallerini kadı efendiye bildirmek üzere takım takım mahkeme tarafına yürüdüler.

Aslında, bunların içinde söz anlayan birkaç kişiyi çağırıp dinlemek gerekir iken, kadı efendi, istenenin, paraları kontrol etme olduğunu bildirmek üzere mahkeme salonuna çıkdı.

Bu yolda taraflar bazı anlamsız sözlerle tartışdılar. O sırada Şehir subaşı olan sarı Osman adındaki dikbaşlı adam, kılıç çekip kalabalık üzerine saldırınca durum çatışma ve çarpışmaya döndü.

Taraflardan yükselen Allah Allah sesleri gök gürlemesine benzedi. Kişiler, el ve eteklerindeki taş ve toprağı atmaya başladılar.

[66]Bu sırada durumu haber alan çapulcular etrafta soyguna başlayıp mahkemede de hasıra varıncaya kadar yağmaladılar.

Kadı efendi o gün ikindiden sonra saklandığı yerden çıkıp birkaç günahsız Müslüman'ı katlettikten sonra o gece İstanbul yolunu tuttu.

Orada, iç ağaları aracılığı ile durumu istediği Şekilde yazıp bildirdi. Bir kapıcı başı mubaşir ve Sultan Bayezid müderrisi Seyfi Zâde Efendi yetkili kılınarak bir süre sonra İstanbul'dan Edirne'ye gelip Nasuh paşa konağına indiler.

Ertesi gün tüm müderrisleri, Şehrin ileri gelenlerini, imam ve katipleri ve çarşı esnafını topladılar.

Teftişe (sorgulamaya) başlandığı sırada, önce mahkemeyi yağmalamış olanlar almış oldukları eşyayı geceleri mahalle mescitlerine bırakdılar.

Sabah namazı için gelen müezzin ve imamlar getirip eşyayı teslim ettiler

Yetkili kişi, kadının kararında özgür olduğunu belirterek olayda suçlu görülenleri tutuklatıp hapsettirdi.

Zindandan gayri, tutuk evleri de başdan başa doldu. (Dâvâcı kadı yardımcın Allah) bu durumda halkın işi gece gündüz feryad ve figan oldu.

66- Durumu anlatan manzum parça için Orijinal metin C:1 S:213-214'e bakınız.

Uygulanan vahşet ve korku nedeniyle Edirne Şehri mahşere döndü. Durum padişaha duyurulunca Edirne halkının suçu bağışlandı tutuklananlar serbest bırakıldı.

Adı geçen kadının görevi de, daha iki ay uzatılıp mahkemenin yıkılan yerlerinin tamiri ve konağın tamamlanması sonunda işine son verildi.[67]

SULTAN II. OSMAN'IN EDİRNE'YE GELİŞİ

Sultan II. Osman, Hotin seferi için (H:1030-M:1620) senesi cemaziel âhiri'nin on altıncı günü İstanbul'dan ayrılıp ayni yıl recebi'nin onuncu günü Edirne'ye geldi. Saray ovasına kurulmuş olan otağına indi.

Edirne'de yeniçerilere nişan talimi yapmalarını emretti. Tunca'nın karşı yakasına nişanlar dikilip subaylarıyla saflar bağlayarak yapdıkları tüfek atışından hedefleri vuranlara ödüller verildi.

Topçular da top ile hedefleri vurup bağışlar aldılar. Cebeciler de hünerlerini gösterip ödüllendirildiler.

Şam kulu alayı gelip orduya katıldı. Ayni ayın yirmisinde Tunca köprüsünde toplanılması duyurulup yirmi dördünde yeniçeri, yirmi altısında padişah Yanbolu tarafına gittiler.

Bu hisaba göre, Edirne'de on altı gün kalınmış oluyor.

Naima tarihi böyle bildiriyor ise de, Dimetokadaki mermer bir kitabede, padişahın avlanmak suretiyle Edirne'de yirmi yedi gün kaldıkdan sonra sefere çıkdığı yazılıdır.

O sırada padişahın Edirne'de mamak menziline ok atıp taş dikmiş olduğu Ravza-t-ul Remat'da yazılıdır.

KAHVEHANELER, KAHVE VE TÜTÜNÜN YASAKLANMASI

(H:1043-M:1633) senesi Rebi-ül Evvelinde İstanbul'da kahve ve tütünün yasaklanmasiyle kahvehanelerin yıkılması hakkında padişah emri çıktı.

İstanbul'da başlanan uygulama sırasında Edirne'de bazı kahvehanelerin çalışdırılmakda olduğu padişahın kulağına gelmiş.

Bunun üzerine, İstanbul bostancıbaşısı Duçe Mehmet paşa kahvehanelerin yıkılıp kahvecilerin asılması emriyle Edirne'ye gelmiştir.

Emir gereği kahvehaneleri yıktırıp, kahvecilerden yasağa uymayanları katlederek İstanbul'a dönmüşdür.

SULTAN IV. MURAD'IN LEH SEFERİNE ÇIKMAK ÜZERE EDİRNE'YE GELİŞİ

Sultan IV. Murat, Leh seferi için (H:1043-M:15.4.1634 Cumartesi) yılı Şevvalinin on altıncı günü İstanbul'dan hareket edip yirmi sekizinci günü Edirne'ye geldi.

Leh Kraliçesiyle sulh veya harb işini baş komutana bırakıp (H:1044-M:1634) senesi seferinde İstanbul'a döndü.

SULTAN İBRAHİM'İN AVLANMAK İÇİN EDİRNE'YE GELİŞİ

Sultan İbrahim (H:1054-M:19.11.1634 Pazar) Cemaziel evveli'nin yirmi sekizinci günü İstanbul'dan kalkıp Edirne'ye varmasiyle beraber huzuruna yakalanmış birkaç kalpazan ve hırsız getirdiler.

67- Bu olay için Kadı Sünbül Ali hakkında söylenen tarih manzumesi Orijinal metin C:1 S:214.

Yol kesenler katlolundu, kalpazanın birisi Hüseyin adında bir yeniçeri imiş. İdamı emredilince: Ben yeniçeriyim deyince, ben de padişahım diyerek ellerinin ve ayaklarının kırılmasını emretti.

Kırıp çarşı içine asdılar. Padişah Edirne'de iken Edirne'nin odunu kendisine iyi görünmemiş[68] İstanbul'un odunu iyi ve ateşi boldu. İstanbul'dan odun getirsinler diye buyurdu.

İstanbul'dan hammallar ile karadan odun getirildiği halk arasında acaip karşılanıp dedikoduya neden olmuşdur.

SULTAN IV. MEHMET'İN VENEDİK SEFERİ NİYETİYLE EDİRNE'YE GELİŞİ

Padişah, (H:1068-M:1657) perşembe günü Şeyh-ül İslam ve divan üyeleri ile Edirne'ye gelmek üzere İstanbul'dan hareket ettiler.

Yol boyu avlanarak ayın yirminci günü alay ile Edirne'ye gelip sarayına indi.

Edirne halkı, Şehre çeyrek saat ilerideki karabayır'da padişahı karşıladı.

Ardından da, hizmetçileri ile valide sultan Edirne'yi şereflendirdi.

(H:1068-M:1657) TARİHİNDE EDİRNE'DE OLAN ŞİDDETLİ KIŞIN ANLATILMASI

Naima tarihinde anlatılanlar aşağıda alındığı gibidir.

ŞİDDETLİ KIŞ

Tanrı'nın buyruğu ile bu sene Edirne'de fazlaca kar yağıp örneği görülmedik derecede bir kış oldu.

Şehrin her yanında araba yolları kapandı. Edirne ve çevresinde büyük bir kıtlık oldu.

Isınmak için yakacak odun bulunmadığından birçok faydalı ağaçlar kesildi. Bu da yetişmedi. Halk, evlerini yıkıp tahtalarını yakmaya başladı.

Bir tahtayı elli, ve bir direği yüz akçeye satarak birçok sermaye elde ettiler.

Saray hademeleri padişahın buyruğu ile saray bahçesinde olan yüksek ceviz ağaçlarını ve diğer ulu ağaçları kesip odun yerine yakdılar.

Kışın son günlerinde de, Tunca nehri taşdı ve saray bahçesi denize döndü.

Açılması hiçbir suretle mümkün olmayan demir kapı üzerine hücum eden nehir suyu, eşikden içeriye akarak hamam külhanı yakınına kadar yayıldı.

Bazı inanılır bilir kişilere sorulduğunda, böylesine şiddetli bir kış görmediklerini söylediler.

Bin türlü yokluklar ve sıkıntılar ile geçen kış sonunda bahar gelince etraftan zahire ve odun gelip bolluk oldu.

SULTAN IV. MEHMET'İN EDİRNE'DEN İSTANBUL'A DÖNÜŞÜ

(H:1069/ 15 Muharrem-M:1658) Pazar günü Edirne sarayından solak çeşmedeki çadıra taşınılmışdı.

Padişahın annesi de, arabalar ile ayın yirmi birinci günü Edirne'den hareket etti. Korunmasını vezir Ali paşa yapıyordu. Yirmi ikinci günü padişah solak çeşmesinden İstanbul'a hareket etti.

Sonra, (H:1070-M:1659) tarihinde Bursa'dan Gelibolu yolu ile seferin yirminci günü Edirne'ye geldi ve birkaç ay kalıp yine İstanbul'a döndü.

68 Aslında, odunu beyenmeyenin, padişah değil, haseki olduğunu değişik kaynaklar yazmaktadır. RK.

Padişah, Engürüs (Macar) seferi niyetiyle (H:1071-M:1660) tarihinde İstanbul'dan Gelibolu yoluyla ayın sonunda Edirne'ye gelip ada çayırına çadır kurup, (H:1072-M:1661) de Edirne içine gelip saraya girdi.

O sene Şâbânı'nın üçüncü günü alay ile Edirne'den hareketle İstanbul'a gitti.

(H:1073-M:1662) de Venedik seferi için tüm devlet görevlileri İstanbul'dan hareket edip yol boyu avlanarak ayın yirmi sekizinci günü Edirne sarayına vardı.

ŞEHZADE MUSTAFA'NIN DOĞUŞU

Saltanatın durak yeri olan Edirne'de (H:1074/8 zilgâde-M:2.6.1664) tarihinde bir Şehzade dünyaya gelmiş ve Mustafa adı verilmişdir.

Bu kutlu olay nedeniyle Osmanlı ülkesinde yedi gün yedi gece donanma yapılması padişah tarafından verilen emirle etrafa duyuruldu.

Ziyafetler çekilip Şeyh-ül İslam minkari Zâde Yahya Efendiye ve padişah kaymakamı Mustafa paşaya samur kürk hediye edildi.

Bu Şehzade, Sultan II. Mustafa'dır.

PADİŞAHIN FERECİK 'E GİDİŞİ

Padişah, avlanmak için Dimetoka ve Fereciğe hareket etti. Yerine, kaymakam olarak Mustafa paşayı ve Edirne halkının işlerine bakmak üzere de Yusuf paşayı Edirne kaymakamı olarak bırakıldı.

PADİŞAHIN EDİRNE'YE DÖNÜŞÜ

Padişahın Dimetoka ve Ferecik avlağından döneceği duyuruldu.

Yanında bulunan annesi ve hasekileri önce döndüler (H:1074-M:21.6.1664) senesi zilgadesi'nin yirmi yedinci günü annesi, yirmi dokuzuncu günü Haseki Sultan Edirne'ye geldiler.

Padişah da, zilhicce'nin ikinci günü Edirne sarayına gelip kaymakam paşaya samur kürk giydirdi.

SERDAR-I EKREM'İN AVUSTURYA ÜZERİNE GÖNDERİLMESİ

Pâdişah, Köprülü Zâde Ahmet paşayı Nemçe, (Avusturya) üzerine başkomutan olarak atadı. (H:1073/ 9 Remezan-M:11.4.1663) de kutsal sancağı ona teslim etti.

Başına iki adet altın sorguç, beline bir kabza cevahirli kılıç takıp sade samura kaplı iki onör giysisi giydirerek ona bağışda bulundu.

Ayni ayın beşinci günü, Serdar, bilinen Şekilde büyük olay ile Edirne'den Belgrat'a hareket etti.

SERDAR'DAN EDİRNE'YE HABERCİ GELİŞİ

Düşmanla yapılan bazı çarpışmalarda başarı elde edildiği, bir haberci ile Edirne'de padişaha duyuruldu.

Pâdişah, sâdece Edirne'de donanma yapılmasını emredip, haberi getiren ağaya giysi ve bolca para bağışlamışdır.

PADİŞAHIN AVA ÇIKIŞI VE EDİRNE BOSTANCI BAŞISININ GÖREVDEN UZAKLAŞTIRILMASI

Padişah, avlanmak için Edirne yakınındaki Çömlek köy yöresinde dolaşırken bazı ormanlar içinde ve yollar üzerinde katledilmiş kimseler gördü.

Saltanat durağı yakınında halkın böylece katledilmiş olmasını bostancı başı deli Kilarcı Ali Ağanın görevini savsamış olmasına yoran padişahın emriyle, adı geçen görevden alınıp yerine Arnavut Sinan paşa atandı.

PADİŞAHIN AVLANMAK İÇİN YANBOLU TARAFINA GİDİŞİ

Yanına, kaymakam Mustafa Paşayı alıp Yusuf Paşayı Edirne'de kaymakam bırakan padişah, (H:1075-M:1664) tarihinde hareket etti.

Taşlık semtine kadar kendisini uğurlayan paşa ve Şeyh-ül İslam'a birer samur kürk giydirdi. Padişah, Yanbolu yöresinde yirmi beş gün kadar dolaşdıkdan sonra, cemaziel ahirin (24.12.1664) beşinci günü Edirne'ye döndü.

HAYIRLI BİR İŞ

(H:1075/cemaziel-âhir-M:1664 Aralık) tarihinde Edirne yakınındaki Paşa Köy tarafında atlı bir gezinti yaparken rastladığı bir çobana hangi dinden olduğunu sormuş.

O da, Hıristiyan olduğu cevabını vermiş. Padişah, Müslüman olduğu takdirde kendisine büyük bağışlarda bulunacağını ve günahlarının bağışlanacağını söylemiş. Çoban bir az direnmiş ise de, kapı ağalarının, teklifi yapanın padişah olduğunu söylemeleri üzerine, çoban İslamiyet'i kabul etmiş. Padişah da bol para bağışında bulunup on beş akçe ile kapıcılığa atamış.

SARAYDA CAMBAZ GÖSTERİSİ

(H:1075-M:1664) Remezanının üçüncü günü bir cambaz, padişah önünde türlü türlü hünerler gösterdi. Padişaha, kendisine bir geçim kaynağı verildiği takdirde bu mesleği bırakacağını söyledi.

O da, kendisine günde kırk akçelik bir müteferrikalık verdi. Cambaz da mesleğini bıraktı.

SERDARIN MUSTAFA PAŞA KÖPRÜSÜNE ULAŞMASI VE PADİŞAHIN BAĞIŞLARI

İki yıldan beri Macaristan'da büyük zaferler kazanan Serdar Köprülü Zâde Fâzıl Ahmet paşa, Belgrat'tan yol alıp Mustafa paşa köprüsüne gelmişdi.

Bunu duyan padişah, müsahip Mustafa Ağa eliyle bir altın sorguç, bir altın süslemeli hançer, bir altın zincir, biri samur kürke kaplı, biri sade iki onör giysisi gönderdi.

Ağa, devlet töreniyle karşılandı, padişah mektubunu ve hediyeleri verdi. Hazır bulunanlar padişaha dua ettiler. Serdar da karşılık olarak çeşitli hediyeler verdi.

Padişahın isteği üzerine, serdar kılık değiştirerek padişahla görüşmeye gitti ve hemen de dönüp orduya geldi.

SERDAR'IN EDİRNE'YE GELİŞİ

(H:1075/ 27 zilhicce-M:11.7.1165) tarihinde eski töre üzerinde büyük bir olay düzenleyip Serdar tüm ordu ile Kemal çayırı durağından Edirne'ye girip padişah huzuruna kabul olundu.

Peygamberin sancağını padişaha teslim etti. Padişah tarafından biri samura kaplı kürk giydirildi.

ORDUGÂH'TA PADİŞAH İÇİN ÇADIR KURULUŞU

Ordu ve ileri gelenlerinin Şehre inmeyip saray ovasında kalmaları padişah tarafından emredilmişdi.

Padişah için ordugâhta bir otağ kuruldu. Buraya gelen padişah, vezirlere ve dîvan halkına samur kürkler ve hediyeler verdi.

Ayrıca, Serdardan, yapılan savaşlar hakkında bilgi aldı ve Uyvar kalesinin kahramanca bir savaş sonunda nasıl fethedilmiş olduğunu öğrendi.

Otağdan has odaya geçen padişah, Uyvarın alınmasında büyük bir cesaretle savaşan Erzurumlu Abbas ve kale bedenine çıkan yeniçeriyi kabul edip büyük bağışlarda bulundu.[69]

NEMÇE (AVUSTURYA) ELÇİSİNİN EDİRNE'YE GELİŞİ (H:1076-M:1665)

Osmanlı devleti ile Nemçeliler arasında barış antlaşması için bir elçinin gelmekte olduğu duyuldu.

Bunun üzerine, elçiye ve yanındaki beyzadelere verilmek üzere on beş adet donatılmış at gönderilip eski usule göre karşılandı.

Ayni tarihin yirmi dokuzuncu günü askere verilecek maaş töreninden sonra elçinin kabulü kararlaştırıldı.

Elçi, getirdiği hediyeleri verip sulh kurallarına uyulacağını bildirdi. Elçiye ve yanındaki on beş Bey Zâdeye değerli giysiler giydirildi.

SULTAN IV. MEHMET'İN EDİRNE'DEN İSTANBUL'A GİDİŞİ

(H:10../Safer-M:1665) tarihinde padişahın otağı paşa çayırı denen yere götürüldü.

On birinci günü alay ile otağa geçip altı gün oturduktan sonra sekizinci günü çadırlar kaldırılıp Gelibolu yönüne hareket edildi.

PADİŞAH'IN İSTANBUL'DAN EDİRNE'YE GELİŞİ

Venedik seferi için padişahın Edirne'ye gelmesi kararlaşdırılmış olup (H:8 Remezan 1067-M:1656) günü otağlar Topkapı sarayının büyük kapısına çıkartılmışdı.

Sonra, bilinen törenler ve izlenen yollarla bu kere Çatalca-Kırklareli üzerinden geçilip Edirne sarayına gelindi (zilgade gurcesi perşembe günü)[70]

ÜNLÜ YAHUDİ'NİN EDİRNE'DE PADİŞAH KATINA ÇIKARTILMASI VE İSLAM DİNİNİ KABULÜ

İzmir'de bir Yahudi hahamının, topladığı Yahudilerle fitne çıkardığı görülmüş ve boğaz hisarına sürgün edilmişdi. Oradaki Yahudilerle de fitne çıkardığından (H:1071-M:1660) de Edirne'de padişah önüne getirildi.

Şeyh-ül İslam Efendi ve Vâni Mehmet Efendi ve Kaymakam paşa huzurunda iken oraya getirilen haham, kendisi için söylenenleri inkâr ve öldürülmekten korktuğu için İslam'ı kabul ettiğini söyledi.

Adı (Sabotay Savi) olup bundan sonra (kapıcı başı oturak Mehmet Efendi) ve hanımı (sara) hatuna (Fatma kadın) adının verildiği ve halen Selanik'teki (Dönme)'nin bunun mesleğine inanan bir gurup olduğu araştırma sonucu bilinir.

SULTAN SELİM CAMİİNDE MEVLİT OKUNUŞU

Osmanlıların âdetleri arasında her sene Rebi-ül Evvel ayının on ikinci günü mevlit okutulması vardır.

69- Ayrıntılar için Orijinal metin C: 1 S: 219-220'ye bakınız.

70- Padişahların Edirne'ye gelip gidişleri sırasında uygulanan protokol törenleri ve izlenen yollar ile buralarda meydana gelen olaylar Orijinal metinde ayrıntıları ile anlatılmaktadır. Bunların Edirne ile doğrudan bir ilgisi olmadığı için biz özetleyerek alıyoruz. Bundan önce olduğu gibi, sonra da böyle yapacağız. RK.

Ancak, o gün padişahın sağlığı bozuk olduğundan, ertelenip (H:1077-M:1666) Rebi-ül evvel'inin yirmi ikinci günü sabah namazında Selimiye Camiinde pâdişahın da bulunduğu bir toplulukta mevlit okundu.

MOSKOF (RUS) ELÇİSİNİN EDİRNE'YE GELİŞİ

(H:1077/8 Safer-M:10.8.1666) senesinde Rusya tarafından gönderilen yeni elçiyi kabul etmek için Sarayın av kapısı önünde Tunca nehri kenarına bir otağ kuruldu.

Padişah, otağa konan tahta oturduktan sonra, bir taraflarında kaymakam Kara Mustafa paşa ve bir taraflarında ikinci vezir Mustafa paşa ayakta duruyorlardı.

Elçiye giriş izini verildi. Otağa ayak bastığı vakit, eski âdet gereği olarak has oda ağalarının yönlendirmeleri ile saltanat dergâhı toprağına saygı duruşu gösterip çardan getirdiği mektup ve hediyeleri sundu.

PADİŞAHIN AVLANMAK İÇİN YANBOLU'YA GİDİŞİ

Padişah, yanına kaymakam Mustafa paşayı alıp ve Edirne'deki işlerin görülmesini Mahmut paşaya ısmarlayarak Vize, Kırklareli, Aydos yoluyla avlanarak Yanbolu'ya gitti. Birkaç gün dinlendi ve, ayrılışından elli beş gün sonra Edirne'ye döndü.

LEHİSTAN ELÇİSİNİN EDİRNE'YE GELİŞİ

Leh kralı tarafından gönderilen elçi de, Rus elçisi gibi ayni otağda kabul edildi. Elçi, hediyelerini ve mektuplarını verip ayrıldı.

MEHDİ MEHMET'İN EDİRNE'DE PADİŞAH HUZURUNA GETİRİLİŞİ

İmadiye kürt bilginlerinden Abdullah adlı kişi ile oğlu seyid Mehmet için bazı davranışlarda bulundukları söylenerek Mehdilik iddiasıyla suçlandıkları duyuldu.

Yakalanıp tutuklanması için Musul beylerbeyisi pehlivan Ali paşa ile İmadiye hakimi ve diğer yöre zabitlerine emir gönderilmişdi.

Adı geçen Şeyh ve oğlu tutuklanıp padişaha gönderildi. Yapılan duruşmada kendisinden sorulduğu vakit hepsini inkâr etti.

Pâdişah, kendisine merhamet edip, hazine odasında bir hizmet görevi verdi.

KAZAK ELÇİSİNİN EDİRNE'YE GELİŞİ

(H:1078 Muharrem 17-M:1667)'de Kazak elçisi gelip huzura alındı.

Elçi, padişaha bağlılıklarını bildirdi. Padişah da konuşarak bağlılıklarının sürekli olmasını istedi.

HAVSA İLÇESİ'NİN TEKYE ŞEYHLER KÖYÜNDEKİ KANBER BABA TÜRBESİ'NİN YIKTIRILMASI

Şeyh Vâni Efendi, bir vâ'zinde; Kanber baba adlı bir mezarın toplantı ve ziyaret yeri olduğunu ve kabirden halkın yardım istemekte olduğunu ve bunun önüne geçilmesi gerektiğini söylemiştir.

Bunun üzerine Kaymakam paşa durumu padişaha duyurmuş. Padişah da, derhal yıkılmasına emir vermiş.

Türbe, (H:1078 cemaziel evveli'nin 14'ü -M:1.11.1667) tarihinde yıkdırılmıştır. Vâni Efendi (H:1076-M:1665) tarihinde mevlevihanelerde de ayin yapılmasının yasaklanmasını sağlatmış olduğundan, şairlerden biri onun hakkında şu dizeyi söylemişdir:

Vâni-i câni gelince devlete
Eyledi âyin-i Mevlânâyı red
Hazreti molla anı bir attı kim
Ez cüdâyiha Şikâyet mikûnet[71]

PADİŞAHIN FİLİBE TARAFINA GİDİŞİ

Padişah, Edirne'deki işleri vezirlere bırakıp (H:1078/23 safer-M:14.3.1667) tarihinde avlanmak için alay ile Filibe'ye hareket etti.

Yirmi gün süreyle yol boyunca avlanıp Cemad-ul ahire'nin sekizinci günü Filibe'ye varıp Filibeli Mehmet paşanın sarayına indi.

Paşa, padişahın yoluna değerli yolluklar döşeyip hediyeler sundu ve onun hoşnutluğunu kazandı.

FİLİBE'DEN EDİRNE'YE DÖNÜŞ

Padişah, Filibe'de on dokuz gün kalıp etrafta avlandıktan sonra Receb'in ikinci günü Edirne saraya indi.

KÂBE'NİN ANAHTARI İLE ÖRTÜSÜNÜN GELİŞİ

(H:1078/Cemazizel evvel 24-M:11.11.1667) Sadrazam tarafından padişaha gönderilen yazıda, kâbe örtüsü ile anahtarının kendisine sunulması için izin isteniyordu.

Bunları getiren yaşlı Şeyh huzura alındı ve getirdiklerine saygı işareti olarak padişah birkaç adım ileri atıp onları teslim aldı ve getirene bir samur kürk giydirildi ve Mekke ve Medine'nin durumlarını sormak için huzurunda oturttu.

MOSKOF (RUS) ELÇİSİNİN EDİRNE'YE GELİŞİ

Rus elçisi, (H:1070/10 Şaban-M:21.4.1660) günü padişah tarafından kabul edilip getirdiği armağanları sundu.

TUĞLARIN TİMURTAŞ ALANINA ÇIKARTILMASI

(H:1079/26 Sefer-M:5.8.1668)'de, kanun olduğu gibi, tuğlar Timurtaş sahlarına çıkartılıp çadırların taşınmasına başlandı.

Ertesi gün tüm devlet ileri gelenlerine giysiler giydirilip, yirmi sekizinci günü de ordu çıkdıkdan sonra padişah Edirne sarayından çıkıp atağına geldi.

PADİŞAHIN YENİŞEHİR FENERİNE GİTMEK İÇİN HAREKETİ

Padişah, devlet ileri gelenleri ile (H:1079/10 Rebivelahir-M:17.9.1668) tarihinde hareket etti.

Dimetoka, Ferecik, Gümülcine, Kavala, Siroz ve Selanik yoluyla Yenişehir yakınına geldi ve birkaç gün türbe ovasında kalıp sonra Şehre girdi ve Mü'min Zâde konağına misafir oldu.

Kışı orada geçirdi ve sonra Selaniğe gelip Remezanı orada geçirdikden sonra (H:1080/10 Muharrem-M:10.6.1669)'de Timurtaş sahrasına geldi.

SERDAR-I EKREM'İN PADİŞAHA GELİŞİ

Kandiye seferine çıkmış olan Köprülü Ahmet Paşa, padişahın Selaniğe gelişi sırasında kalenin fethedildiği müjdesini gönderdi.

71- Bu mısra mevlevinin ilk beytinin ikinci mısra olup "Ayrılıklardan Şikâyet etmede" anlamındadır. RK.

Kendisi de Venedik elçisi ile görüşdükden sonra Girit'ten Tekirdağ'a geldi.

Padişah, ona değerli armağanlar gönderdi. Serdar oradan hareket edip (H:1081/13 Sefer-M:2.7.1670) tarihinde paşa çayırına geldi.

Tüm ileri gelenler tarafından karşılandı. Padişah da av nedeniyle orada idi. Serdarı Kabul edip onu kutladı ve armağanlar verdi.

Serdar, ayni ayın on dördüncü günü Demirtaşdaki padişah çadırında kabul edildi ve peygamberin sancağını törenle teslim etti.

On yedinci günü padişah devlet ileri gelenleri ile Edirne içine geldi.

TÜM DEVLET İLERİ GELENLERİNE ONÖR GİYSİLERİ GİYDİRİLMESİ

(H:1081/13 Safer-M:1670) günü Kandiyenin fethi dolayisiyle padişah devlet ileri gelenlerini ödüllendirmek istedi.

Sarayiçindeki meydana bakan yeni köşk yanında kurulmuş olan tahta oturmuşdu.

Protokol gereği yerli yerinde hazır olanlara onör giysileri bağışlandı.

Sonunda Vâiz Vâni Efendinin duasiyle toplantı dağıldı.

ANADOLU KAZASKERİ'NİN ŞEYH-ÜL İSLAM'I ZİYAFETİ

Anadolu Kazaskeri Hafız Mehmet Efendi, (H:1081/26 Reb'ül evvel-M:13.8.1670) tarihinde Şeyh-ül İslam Yahya Efendiye Karaca köy çiftliğinde bir ziyafet verdi.

İlmi sohbet sırasında, o civarda avlanmakda olan padişah da yanlarına geldi. İlmi sohbetlerinden memnun olup onlara bağışlarda bulundu.

PADİŞAH TUĞUNUN VENEDİK SEFERİ İÇİN ÇIKARILIŞI

Venediklilerin anlaşma kurallarına aykırı davranışları duyulunca, sefer için tuğlar çıkartıldı.

(5 Muharrem 1082/ 14.5.1671) tarihinde saraydan çıkıp Hıdırlık karşısında kurulmuş olan otağa geldi.

Venedikliler, bu durumu duyunca karktular ve onardıkları tabyaları yıktılar. Padişah da seferden vaz geçti ve despot yaylasına hareket etti.

O sırada yemenli Zeydilerin Mekke'de karışıklık çıkardıkları haberi gelince o yöne sefer kararlaşdırılıp safer ayının yirmi altıncı günü Edirne'ye döndü.

Ancak, Leh kralının antlaşmaları bozduğu haberinin gelmesi üzerine bu seferden vaz geçildi.

TANRININ GARİP HİKMETİ

Bolulu elsiz ve ayaksız bir kişi İstanbul'da hattat suyolcu Eyüplü Ömer oğlu Mustafa'dan yazı san'atını öğrenmişdir.

Yazdığı bir en'amı padişaha verdi. Huzurda yapılan denemede, o kişinin kolları ile yazı yazdığı görülünce, padişah bağışlarda bulundu ve gümrükten günlük yirmi akçelik bir görev kadrosu verildi.

LEH KRALININ İSYANININ HABER ALINIŞI

Leh kralının Osmanlı egemenliği altındaki toplumlara müdahalesi üzerine sefer açılması kararlaşdırıldı.

Anadolu ve Rumeli askerlerinin Edirne'de toplanması için ferman gönderildi.

Bu amaçla (H:1082/24 Zilhicce-M:22.4.1672) tarihinde devlet ileri gelenleri saraya gelip padişah tuğu törenle dışarı çıkarıldı.

KIRIM HANINA, DAVET İÇİN FERMAN GÖNDERİLİŞİ

Kırım Hanı Selim Girayı sefere davet için padişah mektubuyla beraber armağanlarını taşıyan kapıcılar kethudası Kırıma gönderildi. Ayrıca sadrazam tarafından hana, ve yakınlarına armağanlar yollandı.

DEVLET İLERİ GELENLERİNE ONÖR GİYSİLERİ GİYDİRİLMESİ

(H:1082/29 zilhicce-M:27.4.1672) tarihinde sefere katılacak olan devlet ileri gelenlerine Şikâr (av) kapısı önünde onör giysileri giydirildi.

PADİŞAHIN OTAĞA ÇIKIŞI

(H:1083/2 Muharrem-M:29.4.1672) tarihinde padişah çadırı çukur çayıra kuruldu.

Dokuzuncu günü padişah, görülmemiş ve akıl durduran bir tören alayı ile otağa indi.

Padişah, bu sefere katılanlara çeşitli armağanlar da verdi.[72]

LEH KRALINDAN MEKTUP GELİŞİ

Lehistan üzerine sefere çıkılacağı haberi sefaretle görevli Ahmet çavuşla krala duyuruldu.

Adı geçen (H:1083/16 Muharrem-M:14.5.1672) tarihinde Leh kralının verdiği cevabı orduya getirdi. Osmanlıca'ya çevrilen mektup padişaha sunuldu.

Padişah, yeniden yazılmasını uygun bulmadı, ancak sadrazam tarafından kralın başbakanına yazılan mektubun örneği ve kraldan gelen mektubun çevirisi bu kitabın "Ravzat-ul Uhut" bölümünde 15 ve 16 numaralarla yazılmışdır.

LEHİSTAN SEFERİ İÇİN EDİRNE'DEN HAREKET

(H:4 Safer 1083/ M:1.6.1672) tarihinde askere üç aylık maaşı dağıtıldı.

Altıncı günü, yeniçeri ağası Edirne'den hareket etti. Yedinci günü, eski kanundaki gibi, konakçı olan Çirmen beyi Osman paşa padişah tuğu ile hareket etti.

Sekizinci cuma ertesi günü de padişah hareket etti.

O gün Çömlek Köyü'ne, dokuzuncu gün Değirmen Köyü'ne, onuncu gün Yenice Kızıl Ağaç, on birinci gün Yanbolu Sahrasına indi ve bir gün oturdu.

On üçüncü gün Saray, on dördüncü gün Karin Abâd, on beşinci gün Aydos'a gelip bir gün dinlendi. On yedinci gün Ilıca, on dokuzuncu gün Koparan Menziline, yirminci günü Suculara, yirmi birinci günü Köprü Köyü Menzilinden çıkıldı. Yollar, yağmurun Şiddetinden kapandı, arabalar geçemez oldu. Yirmi üçüncü günü Vidin'e gelinebildi.

AÇIKLAMA:

Bu Lehistan seferi de genel tarihlerin konusu olup Bâdi efendi de onlardan aktarmaktadır. Biz, Edirne'ye yakın olan menzil yerlerini gösterebilmek için, bu ayrıntıyı aldık. Lehistan seferine ait öbür ayrıntılar için ya genel tarihlere veya Orijinal metin C:1 S:227-230 sayfalarına bakınız. RK.

72- Törenin ayrıntıları için Orijinal metin C:1 S:226'ya bakınız.

PADİŞAH'IN LEH SEFERİ DÖNÜŞÜ

Padişah, (H:1083 Cemaziel ahir 28/M:21.10.1672) cuma günü hareket edip değişik menzillerde[73] konaklandıkdan sonra muharrem ayının on sekizinci günü Edirne'ye gelip törenle karşılandı ve saraya indi.

EDİRNE'DE SARAÇHANE KÖŞKÜ İLE SARAY AKPINAR KÖYÜ KÖŞKÜNÜN TEMELLERİNİN ATILIŞI VE YAPILMALARINA BAŞLANMASI

Edirne sarayı arkasındaki Saraçhane tarafında (Feshane denilen yerde) büyük bir köşk yapılması için (H:1083 şevval-M:20.1.1673) senesinde padişah buyruğu çıkmış ve Akpınar denilen yerde yaptırılması istenen büyük sarayın da temeli atılmışdır. Rüşdi Efendi Akpınar köşkü için şu şiirini söylemişdir.

RÜŞDİ EFENDİNİN ŞİİRİ

Habbezâ hoş kasr-ı şâh-ı bi adil
Abıdır güyâ ki ayn-ı selsebil
Eylemiş deryâ-yı lütf'u şeh gibi
Teşnegâna kendüsin bezl-ü sebil
Görmemişdir dide-i çerh-i kühen
Böyle nevkâşâne-i tarh-ı cemil
Hak bu kasrı dâima mâmur edip
Vire Şâh-ı âleme ömr-i tavil
Bâis oldu çün bu câ-y-i dilkeşe
Ola ya Rab nâil-i ecri cezil

Leh kralı, yapılan anlaşma koşullarına uymadı. Bunun üzerine sefer hazırlığı başlandı. (H:1084/15 Safer-M:1.6.1673) tarihinde törenlerle saraydan padişah tuğu çıkartıldı.

(H:1084/13 Rebiül evvel-M:23.6.1673)'de devletin eski âdetine uyularak devlet ileri gelenlerine onur giysileri giydirildi. On dördüncü günü padişah tuğu çukur çayıra kuruldu. On sekizinci günü alay ile ordu çıkdı.

PADİŞAH'IN LEH SEFERİ İÇİN EDİRNE'DEN HAREKETİ VE SEFER YOLUNDA DİĞER OLAYLARIN ÇIKIŞI

Pâdişah, Rebi-ül Evvel'in yirmi sekizinci günü 13.7.1673 Edirne sarayından büyük alay ile çıkıp çukur çayırdaki otağıda yirmi dört gün kaldıkdan sonra Rebi-ül Ahir'in yirmi üçüncü günü 6.8.1673 Akpınar menzilhane, yirmi dördüncü günü 7.8.1679 günü büyük derbende ...[74]

Kışın basması üzerine sefer ilkbahara erteleniyor. Padişah da Baba dağından Remezanın üçüncü günü Hacı oğlu pazarcığına geliyor.

(H:1084/22 Ramazan-M:31.12.1673)'de sultan Ahmet burada doğmuştur.

PADİŞAH TUĞUNUN ÇIKARTILMASI VE KIRIM HANININ DAVET EDİLMESİ

(H:28 Zilhicce 1084/M:5.4.1674).

73- Bu durak yerleri Orijinal metin C:1 S:229-230'da sırasıyla yazılıdır.

74- (Bu bölümde Lehistan seferinin ayrıntıları anlatılmaktadır ki, bu da genel tarih konusudur. [Orijinal metin C:1 S:231-232] RK

HACI OĞLU PAZARCIĞINDAN HAREKET

(1085 Muharrem 13-M:19.4.1674).

EDİRNE'YE HAREKET

Şaban ayının dördüncü günü Edirne tarafına hareket edildi. Ayni ayın yirmi ikinci çarşamba günü büyük bir tören alayı ile Edirne'ye girildi.[75]

IV. MEHMET'İN EDİRNE ŞENLİĞİ

Padişahın büyük Şehzade Mustafa (sonradan II. Mustafa) ile küçük Şehzade Ahmedi (sonradan III. Ahmet) M:1675 yılı yazında Edirne'de sünnet ettirişi ve kız kardeşi Hatice sultanı musâhip Mustafa paşa ile evlendirilişi törenleri.

AÇIKLAMA:

Bâdi Efendi, bu törenleri Abdi Efendinin kaleme almış olduğu tarihçeden aynen aktarmış olduğunu yazıyor.

Abdi Efendinin yazma tarihçesi, halen İstanbul Millet kütüphanesi Ali Emiri kitapları NO:343 'de kayıtlı olup, adı,

"Sûr-i pür sürûr-i humayun" dur.

Bu Şenlikler hakkında yerli ve yabancı birçok yazarların eserleri, ve genel tarihler vardır.

Son olarak Özdemir Nutku, Bunların hepsini tarayıp 1972 yılında "IV. Mehmet'in Edirne Şenliği" adı altında yayınlanmıştır.

Demek ki, Şenliklerin ayrıntıları hakkında bilgi edinmek isteyenler için geniş kaynaklar vardır.

Bu nedenle, biz buraya Bâdi Efendi yazmasından sâdece Edirne'yi yakından ilgilendiren yerleri alıp, Öbür ayrıntılardan vaz geçeceğiz.

Bu suretle hem okuyucuları değişik kaynaklar seçmede özgür bırakmış, hem de çeviriyi şişirmemiş olacağımız inancını taşıyoruz.

Tüm düğün olayı içinde Edirne'yi ilgilendiren bölümleri parantez içinde ayrı parçalar halinde göstereceğiz.

Abdi Efendi, düğün konusunu üç başlık üzerine düzenlenmiş olduğunu yazıyor.

1- Düğünün başlangıcı,

2- Sünnet düğününe verilecek şölenlerin başlanması ve sünnet bitimi,

3- Evlenme düğünü.

Şimdi metne dönüp Edirne adının geçdiği her konunun özetini vermeye çalışacağız. İsteyenler, Orijinal metin C:1 S:234-261'e bakabilirler.

DÜĞÜNÜN BAŞLANGICI

-"Padişah Sultan IV. Mehmet, (H:1085-M:1674) yılında Edirne'de otururken Şehzade Sultan Mustafa ve Şehzade Sultan Ahmet'in sünnetlerinin yapılmasına ve kızı Hatice Sultanın musahip Mustafa paşa ile evlendirilme kararı verdi."

75- Ayrıntılar için Orijinal metin C:1 S:232-234'e bakılabilir.

-"Sırık meydanı denilen geniş alan sünnet düğünü için uygun görüldü.

"Haremde, meydanı gören alay köşkünden seyredilmesi gerektiğinden ve burası küçük olduğu için Şehremini Durmuş Efendiye binanın büyütülmesi emri verildi."

-"Şehzade Mustafa'nın törene hazırlanacağı eski saray harap ve bakımsız olduğu için onarılması emredildi."

-"Edirne, cisr-i Ergene (Uzunköprü), Dimetoka, İpsala, Malkara, Ferecik, Yanbolu, eski ve yeni Zağra ve Çirmen kazalarına tavuk, kaz ördek toplayıp satın alınması için emirler verildi.

Otuz yedi bin tavuk, beş bin kaz, altı bin ördek toplanıp satın alındı.

Bunları satanlar düğün erzaklarının depolandığı Şadırvan ahırına teslim ettiler.

-"Sünnet işi için İstanbul, Bursa ve Edirne'den üç yüz kişilik eli çabuk bir kesici gurubu oluşturuldu.

Deneyimlerini görmek için defterdar Ahmet paşa sarayında birkaç kere altmışar çocuk sünnet ettirilip, padişah tarafından her birine birer kat giysi bağışlandı."

SÜNNETİN BAŞLAMASI VE SONUCU

(H:1085-M:1674) senesi geçip (H:1086-M:1675) senesi Rebi-ül Evvel (Haziran) ayı gelmişdi. Düğün hazırlığına başlanması üzerinden altı ay geçmişdi:

-"Bugün de beş yüz kadar çocuk sünnet edilip esnafdan İstanbul'un Edirne'nin kasapları, paçacıları, kuru ve yaş yemiş pazar başıcıları, ve bakkalları tüm sazendeler ve hanendeleri ve çöğürcüler arabalara bindirip sayısız süsleri ile alay göstererek huzurdan geçdiler ve armağanlarını sundular.

"Kendileri için hazırlanmış olan sofrada ağarlandılar."

-"Esnafın geçmesi emrolunup İstanbul ve Edirne berberleri ve bunlara ait birkaç esnaf alayı geçip hediyelerini verdiler.

-"Üç parça Şeker işi bahçeleri (Nahıl), Sultan Mustafa'nın tören için hazırlanacağı eski sarayın kapısına koydular."

-"Bu sırada Şehzade Mustafa tekye kapısından çıkıp tenha sokaklardan Dar-üs-saade Ağası, musahip ağalardan bâzılariyle gelip saraya indiler."

-"Bu Şekilde alay düzenlenip tekye kapısından, Saraçhane köprüsünden sırık meydanında olan pâdişah makamına geldikleri zaman Şehzade attan indi."

-"Bugün Çarşamba olup, Edirne mahalleleri cemaatları, imam ve katipleri, Şeyhleri ve sofileri dâvet edilip ziyâfet verildi. Tüm Edirne cemaatı yedikten başka bir çoğu peştemallarına ve makramalarına doldurup evlerine götürdüler."

-"Eski adette olduğu gibi, padişah ve devlet büyükleri Sultan Selim camiinde toplanıp mevlit okutuldu."

-"Edirneli şâir Rüşdi Ahmet Efendi sünnet için şu tarihi söyledi:

Bu hitanın dediler tarihini
Buldu zîver Mustafa'nın sünneti

Sünneti, cerrahbaşı Nuh Efendi yapdı.
Tarih, Rebi-ül Evvel ayının on ikisi idi. "6.6.1675"

-"Halka ziyafet verilmesi emredildi.

Tüm Edirne mahalleleri halkına, büyük ve küçük, fakir ve zenginine ziyafet verildi. Meydanda dört adet mükemmel sofra döşendi.

Üç yüz adet tahta kaplar içinde pilav ve zerdeler verildi. Edirneliler yiyip sefalandılar.

-"O gün koşu yapılacağı duyuldu. Tüm Edirneliler, köylüler, büyük-küçük, atlı yaya hepsi Hıdırlık tepelerine doldular.

Öyle ki, dere ve tepe iğne atsan yere düşmez durumda idi.

Böylece sünnet töreni son buldu.

EVLENME DÜĞÜNÜ HAZIRLIĞI

-"Musahip Mustafa paşa konağı" [76]

-"Musahip paşa sarayında Hatice Sultana kına gecesi düzenlenmesi uygun görüldü.

O gün, tüm devlet ileri gelenleri padişah sarayına alay ile geldiler. Misafir odasına inip Tunca kıyısındaki cirit köşkünde ve etrafında toplandılar.

"Valide sultan önce Saraçhane Köşküne gidip alayı oradan seyretti".

-"İçeriden defter çıkartılıp Edirne'de mevcut olan saraylara İstanbul'dan gelen Sultanlar ve hanımlar dâvet edildi".

-"Rebiul Ahir'in on üçüncü günü mâzul beyler beyleri, mâzul sancak beyleri, mâzul kadılar ve Edirne mahalleleri imamları ve müezzinler dâvet edilip ziyafet çekildi.

-"Yapılan törenlerin tümü on sekiz gündür. Musahip paşa sarayındaki büyük meydanda dört yerde çengiler, dört yerde hayal ustaları ve bir yerde kukla ustaları gece yarılarına kadar gösteri yaparlardı.

Ayrıca, Sultan Selim Camii minaresinden meydana kadar olan yerde cambaz gösterileri yapıldı. Bunu, padişah, Şehzade ve devlet büyükleri de seyre geldiler.

PADİŞAHIN İSTANBUL'A GİTMESİ İÇİN HAZIRLIKLAR YAPILMASI

Padişah, İstanbul'a gitme isteğini gösterince yol hazırlığına başladı.

(H:1087/Muharrem 8-M:23.3.1676)'de tuğlar çıkartıldı. Yirmi ikinci günü padişah otağı İskender köy sırtına kurulmaya başlandı.

Ertesi gün otağa gelip bir gün kaldıkdan sonra İstanbul'a hareket etti.

İstanbul'dan kısa sürede dönüş düşünüldüğü için, Vâlide Sultan Edirne'de kaldı.

Padişah, şâbanın ikinci günü Edirne'ye doğru hareket etti. Sonra, ileri gelenler ve saray iç halkı ile Zilkadenin yirmi sekizinci günü İstanbul'a hareket etti.

Sadrazam Kara Mustafa Paşa da, ordu ile beraber (H:1088/23 Muharrem-M:2.4.1677) tarihinde büyük alay ile İstanbul'a gitti.

Padişah, (H:1089/8 Rebiül Evvel-M:11.5.1677) tarihinde cuma ertesi günü çehreyn (çehrin) seferine çıkmak için İstanbul'dan hareketle Edirne'ye gelip, durmadan yol alarak Hacı oğlu pazarı sahrasında çadırını kurdurdu.

Orada sadrazamı serdarlıkla görevlendirdi. Kale fethedildi.

76- Bu yer, eski saray, sonra Hatice sultan sarayı ve sonra da askeri idadi okulu olan yerdir.

BÂDİ EFENDİNİN NOTU: Savaşın ayrıntıları için Raşit tarihine başvurula

Padişah büyük gayretlerle Çehrin kalesini fethettikden sonra kışı Edirne'de geçirip İstanbul'a hareketle Karışdıran Çorlu ve Çatalca yörelerinde birkaç gün avlanmak amacıyla H:1090 yılı muharreminde (M:1.3.1679) Edirne'den İstanbul'a hareket etti.

Buradan, Avusturya seferi için gerekli araç-gereci Edirne'de tamamlamak için 5 Zilkade 1091 (M:27.11.1680) tarihinde Dâvut paşa otağına, ertesi gün de yol boyu avlanmak üzere Edirne tarafına hareketle ayni ayın 22. (M:14.12.1680)'de Edirne sarayına geldi.

Pâdişah, H:1092 saferinde (M:22.2.1681) Edirne'den ayrılıp İstanbul'a gidene kadar yol boyunda bulunan menzillerde avlanarak ayni ayın 21. günü[77], İstanbul'a vardı.

Çehrin kalesinin fethi için Edirne'de şair Rüşdi Çelebi şu tarihi söyledi

Fethini güş eyleyüp Rüşdi dedi tarihin
Mustafa paşa döğüp seyf ile aldı çehrini

Mustafa paşa da, on dört gün kadar Edirne'de kalıp rebiul evvelin dördüncü günü ordu ile Edirne'den İstanbul'a hareket etti.

ENGÜRÜS SEFERİ İÇİN İSTANBUL'DAN EDİRNE'YE HAREKET

Engürus seferi için padişah Çatalca ve Yapağcı çiftliği yöresinde birkaç gün avlanarak Davut paşadan hareket etti. Sadrazam ve devlet ileri gelenleri de (H:1093-M:19.8.1682) senesi Şâbanı ortasında Edirne'ye geldi.

EDİRNE'DEN NEMÇE SEFERİNE HAREKET

Padişah, sefer için Çukur çayıra kurulan çadırında birkaç gün kaldıkdan sonra (H:1094/3 Rebiül Ahir-M:1.4.1683) tarihinde Filibe ve Sofya yönüne hareket etti.

Filibe ve Sofya'da birer gün dinlendikten sonra Cemaziel Evvel'in altıncı günü (M:3.5.1683) Belgrat sahrasına bayraklarını dikdiler.

Çayır zamanı olduğundan, develeri ve öbür yük hayvanlarını çayıra salarak padişah Belgrat'ta kalıp Merzifonluyu cepheye gönderdi:

Serdar, İstovni Belgrat'ta Kırım hanı ve Tatar askeri ve Budin valisi İbrahim paşa ile buluşdu ve (1094/Recep 3-M:28.6.1683) tarihinde düşman üzerine hareket etti.

Birçok kale ve Şehirleri fethettikten sonra, Beç kalesini (Viyana'yı) kuşattılar.

Kuşatma altmış gün sürdü. (H:1094/ Remezan 20-M:12.9.1683) tarihinde Kuşatmadan vaz geçildi ve Şevvalin on sekizinci günü Belgrat'ta dönüldü.[78]

Padişah, Serdarın gelmesini beklemeden, Şevvalin yirminci günü 14.8.1683 Edirne yönüne hareket etti.

Zilhicce 22.11.1683 başında Edirne sarayına indi.

Bir süre, Avlanmak için Çorlu tarafında dolaşdıkdan sonra 2 Rebiül Evvel 1097 (27.1.1636) yine Edirne'ye geldi.

Yeni sadrazam Süleyman Paşa, sefer için (H:1097/Cemaziyel Evvel 25-M:19.4.1686) tarihinde Edirne yakınındaki Kemal çayırı denilen yere çadır kurdu. Padişah, H:1097/cemaziyel evvel 28/M:22.4.1686)'de Edirne'den İstanbul'a hareket etti.

78- Burada bir tarih hatası olmalı. Edirne'den 22. Günü çıkıp aynı ayın 21'inde İstanbul'a varışta bir yanlışlık var.

ORDUNUN ENGÜRÜS SEFERİNE ÇIKIŞI

Serdar, birkaç gün Kemal çayırından kaldıktan sonra sefer için hareket etti. Ayrıntılar için Raşit tarihine bakılsın. AB.[79]

ORDUNUN EDİRNE'YE GELİŞİ

Eski vezir-i âzam Siyavüş Paşa ordu ile (H:1098/zilhicce 19-M:26.10.1687)'de Edirne'ye gelip saray meydanına kondu.

O sırada leventler ile diğer askerler arasında anlaşmazlık çıkdı.

Askerler İstanbul'a gitmek isterken, leventler buna karşı çıkıyordu. Sadrazam önce leventler tarafını tuttu. Sonradan İstanbul'a gitmeyi yeyledi.

Solak çeşmesi[80], karşısında çadır kurdu. Yeğen Osman paşa da kendisine uymuş olan leventlerle ordu dışında bir yere çadır kurdu.

Orduda olanların tümü padişahın tahttan indirilmesini istiyordu. Bunun için İstanbul'a varmadan, oradakilere haberciler gönderildi.

Bu iş için Solak çeşmesinde iki gün vakit geçirildi.

İstanbuldakilerle de Aya Sofya Camiinde toplanıp bu işe karar verdiler ve saraya gidip padişahın küçük kardeşi Süleyman'ı II. Süleyman olarak tahta çıkardılar.

(H:1099/Muharrem 2-M:8.11.1687 cumartesi) Eski padişah beş sene sakin bir hayat geçirdikten sonra Edirne'de vefat etmiş, cenazesi İstanbul'a götürülerek bahçe kapıdaki annesinin türbesine gömülmüştür.

Bu, Net'yic-ül Vukuat ve Raşit tarihlerinde böylece yazılıdır.

OSMANLI DEVLETİNİN EDİRNE'DE KALIŞI VE SEFERE HAZIRLANIŞI

(H:1099-M:1687) senesi gerek padişah, gerekse Serdar, kışı Edirne'de geçirdiler.

Bu sürede sefer hazırlıklarının tamamlanıp padişahın bizzat sefere çıkması kararlaştırıldı. Bunun üzerine İstanbul'dan hareket edilip Havsa kazasına gelindiğinde ayni sene şevvalinin beşinci günü Nemçelilerin Belgrat kalesini işgal etmiş oldukları, Semendire'nin de zaptedilmiş olduğu haberi geldi.

Ertesi gün Şehre girilmeyip Edirne yöresinde dolaşıldı.

KIRIM HANININ EDİRNE'YE DAVET EDİLMESİ İÇİN PADİŞAH YAZISININ ÇIKIŞI

Belgrat'ın işgali ve padişahın sefere çıkması konularını görüşmek üzere Kırım Hanı Selim Girayın Edirne'ye çağrılması için adam gönderildi.

Hanın yaklaştığı haberi gelince, Edirne yakınındaki Gölbaba mevk'inde ziyafet düzenledi, gerek sadrazam, gerekse padişah tarafından gönderilen armağanlar kendisine verildi.

Sadrazamla beraber Şehre girip bir gece sadrazam konağında misafir oldu. Ertesi gün kendisi için hazırlanmış olan konağa gitti.

PADİŞAHIN SOFYA TARAFINA GİDİŞİ

Sultan II. Süleyman, Edirne'den hareketle (H:8 Remezan/ 1100-M:26.6.1688)'de Sofya'ya vardı.

79- Bu kitabın fazla ayrıntılara boğulmuş olduğunu Bâdi Efendi de görüyor ve daha fazla ayrıntılar için başka kaynaklar öneriyor

80- Solak çeşmesi: İstanbul yolu üzerinde Hacılar ezanı ile Hadım Ağa çeşmesi arasında bir çeşme olup (H:1282-) senesinde şose yolunun yapılması sırasında yıkılıp ortadan kaldırılmışdır.

Orada yapılan danışma toplantısından sonra sadrazam asker ile cepheye gitti.

Padişah ise, bilginlerle beraber önce Filibe'ye gidip birkaç gün kaldıktan sonra (H:1101-M:1689) Edirne'ye ulaştı. Sarayın karşısında Kaymakam paşa tarafından karşılandı.

SADRAZAMIN DEĞİŞTİRİLMESİ İÇİN EDİRNE'DE İLERİ GELENLERLE YAPILAN TOPLANTI

Köprülü oğlu Fazıl Mustafa paşanın sadrazam olması uygun görüldü. Padişah da bunun için gerekli emri verdi. Kaymakamlığın da Gelibolu muhafızı hazinedar Ali paşaya verilmesi kararlaşdırıldı. (H:1101/24 Muharrem-M:7.11.1689) tarihinde Edirne'ye geldi ve şeyh-ül İslam Zâde Mehmet Efendinin evine indi.

Sonra, onunla beraber tekye kapısından saraya gidip padişah huzuruna çıkdı. Önce Şehir içindeki Sinan paşa sarayında dinlendi. Ertesi gün padişah otağı karşısına kurulan çadırına geçdi. Kendinden önce kaymakam olan Mehmet paşayı kabul edip Niğbolu sancak beyliği görevini verdi.

YENİ SADRAZAMIN EDİRNE'YE GELİŞİ

Yeni vezir-i âzam Köprülü Zâde Mustafa paşa (H:1101/27 Muharrem-M:10.11.1686) tarihinde Edirne'ye geldi. Tüm devlet ileri gelenleri tarafından solak çeşmesinde karşılandı.

Padişah tarafından kabul edildikden sonra Şehirdeki Vezir-i âzamlara mahsus olan saraya girdi ve dışarıda bulunan tüm çadırlar kaldırılıp kışlığa girilmesi emrini verdi.

SELİM GİRAY'IN EDİRNE TARAFINA DÖNÜŞÜ

Padişahın çağrısı üzerine Selim Giray (H:1101-M: Ocak 1689) Rebi-ül Evveli'nin sonlarında Edirne yakınındaki Akpınar adlı yere geldi. Orada sadrazam tarafından karşılanıp ziyafet çekilerek armağanlar verildikten sonra beraberce gelip kendisi için döşenen saraya indi.

Birkaç gün dinlenip padişah tarafından kabul edildikden sonra kışı Edirne'de geçirmesi için devlet tarafından döşenilen Timurtaştaki Kara Mustafa paşa sarayına gitti.

DAR-ÜS-SAADE AĞASININ EDİRNE'DE İDAMI

Dar-üs-saade ağası Mehmet Efendi, hakkında çıkan kötü söylentiler nedeniyle Üç Şerefeli önünde asılarak idam edildi.

SADRAZAMIN SEFERE ÇIKIŞI

Sadrazam Köprülü Zâde Mustafa paşa, düşmandan öç almak niyetiyle (H:1101-M:1690 Temmuz) senesi Şevvali ortasında Edirne'den hareket etti. (H:1102/9 Muharrem-M:13.10.1690)'de Belgrat Şehrini zaptetti.

PADİŞAHIN İSTANBUL'A GİDİŞİ

(H:1102/10 Safer-M:13.11.1690)'de İstanbul'a hareket edildi.

Bir süre orada kalındıkdan sonra, ordu ile yeniden Edirne'ye gelip Şehir içindeki saraya (Arpa kervan sarayı olması düşünülebilir) indiler.

Seferle görevlendirilmiş olanlar da birkaç gün Edirne sahrasında kalıp Belgrat'a hareket ettiler.

SULTAN II. SÜLEYMAN'IN VEFATI VE SULTAN II. AHMET'İN TAHTA ÇIKIŞI

Sultan II. Süleyman (H:1102/26 Ramazan-M:31.10.1690) Remezanının 26. günü vefat etti.

Saltanat sırası kardeşi II. Ahmet'e gelmişdi. İlgililer saraya gidip onu tahta çıkartdılar.

Sultan Süleyman'ın cenazesi İstanbul'a gönderildi.

KILIÇ KUŞANMA TÖRENİ İÇİN ESKİ CAMİ'E GELİŞ

(H:1102-M:14.7.1691) şevvalinin 17. Cuma günü alay ile Eski Cami'e gelen padişaha, Nakib Seyid Ali Efendi tarafından kılıç kuşatıldı.

Hazır bulunanlar tarafından dualar okunup kutlandı.

ASKERLERLE BERABER KUTSAL SANCAĞIN EDİRNE'YE GELİŞİ

Padişahın buyruğu üzerine, yeniçeri ağası Eğinli Mehmet Ağa kutsal sancak ile Belgrat'tan hareket edip (H:1103/18 Rebi-ül Evvel-M:9.12.1691) tarihinde Edirne'ye gelip sancağı padişaha teslim etti.

ZENGİNLİĞİ YÜZÜNDEN KATLEDİLEN MUSTAFA AĞA

Hıristiyan dönmesi Mustafa Ağanın fazlaca mal edinmiş olması ölümüne neden oldu. Bir bahane ile getirilip Edirne'de katledilerek mal ve parası devlet hazinesine alındı.

MEKKE ŞERİFİ SAİD'E HAMA VE HUMUS SANCAKLARININ VERİLMESİ

Eskiden Mekke Şerifi olan said Vize ve Kırkkilise sancaklarının yöneticisi iken, (H:1103-M:1691) senesinde Edirne'ye çağrılıp görevi Hama ve Humusa çevrilmiş ve yerine gönderilmişdir.

ACEM ŞAHI SEFİRİNİN GELİŞİ

Acem Şahı tarafından padişahın tahta çıkışını kutlamak için gence hakimi Kelp Ali elçi olarak atamışdı.

Kendisi Edirne'ye gelip ağırlandıkdan sonra (H:1103/8 cemaccahir-M:26.2.1691) tarihinde padişah tarafından kabul edildi.

Hediye olarak bir fil, beş beygir, kırkbeş Acem katırı, bir mücevherli kaftan ve bir altın kılıç getirmiştir.

DAR-ÜS-SAADE AĞASI ALİ AĞANIN AZLİ

Sadrazamın güvensizliği nedeniyle adı geçen kişi görevden uzaklaştırılıp yerine (H:1103/7 Recep-M:25.3.1692) tarihinde hazinedar Nezir Ağa atandı. Eskisi de Kahire'ye gönderildi.

VEZİR-İ AZAM ALİ PAŞADAN SADRAZAMLIK MÜHRÜNÜN ALINIŞI

Vezir-i âzam, işden aldırdığı İsmail Ağanın İstanbul'a gönderilmesi için saraya bir emirle beraber bir araba gönderiyor.

Bu davranış ağalar arasında usule aykırı görülüp durum padişaha duyuruluyor.

Buna öfkelenen padişah, vezir-i âzamı odaya çağırıp mührü elinden alıp, kendisini kapı arasında hapsettirmiş.

Sonra da, bir gün önce ağa için gönderdiği arabaya bindirip Rodos adasına sürülmüşdür.

Kendisine, arabacı Ali paşa denmesinin bundan ileri geldiğini Edirneli İbrahim Nazira Efendi tarihçesinde böylece açıklalamıştır.

Paraları, Edirne'deki evi, Buçuktepedeki bahçesi ve diğer mal varlığına, devlet hazinesine konmak üzere el konmuşdur.

Sadrazamlık görevine Diyarbakır valisi Hacı Ali Paşa atanıp, mühür, Silahşör Besir Ağa ile kendisine gönderilmiştir.

Eski sadrazamın kethudası İbrahim Ağanın mal varlığına da el konup hazineye aktarıldı.

KORSU KRALININ (ORTA MACAR KRALININ) EDİRNE'YE GELİŞİ

Kral Tükeli İmre, Edirne'ye gelip padişahla görüşmek istedi.

Has oda yanında bir çadır Kurulup padişah tarafından kabul edildi.

Padişah tarafından kendisine serasere kaplı samur hil'at giydirilip bir de topuz verildi.

YENİ SADRAZAM HACI ALİ PAŞANIN EDİRNE'YE GELİŞİ

Hacı Ali paşa, (H:9 Şaban/1103-M:26.4.1692) tarihinde Edirne'ye gelişinde, ileri gelenler tarafından solak çeşmesinde karşılanıp sadrazamlara ait saraya indirildi.

Sonra, saraya çağrılıp has odada padişahla buluştu. Kendisine sade ve samur iki kürk giyrilip sadrazamlık görevine başlatıldı.

ACEM ŞAHINA MEKTUP YAZILIŞI

Tebrike gelmiş olan Acem Şahı'nın elçisi dönmek için izin istedi.

Bunun için Tunca kenarındaki terazi köşkü yanına bir çadır kuruldu.

(H:13 Remezan /1103-M:29.5.1699) günü sadrazamın yardımcılığı ile padişah katına yüz sürdü ve hediyeler verilerek memleketine dönmesine izin verildi.

VEZİR-İ AZAMIN BELGRAT YÖNÜNE HAREKETİ

Sadrazam Ali paşa, Edirne'ye gelişinin elli altı günü içinde hazırlıklarını tamamladı.

Sonra kutsal sancağı alıp (H:1103/ Şevval 15-M:31.6.1692) tarihinde Edirne'den Belgrat'a hareket etti.

Kaleyi tamir etdikden sonra, kış mevsiminin gelişi nedeniyle askere izin verip kendisi de (H:1104/2 Ramazan-M:7.5.1693) tarihinde Belgrat'tan hareketle Edirne'ye döndü.

Vezirlikten azledilip mühür bıyıklı Mustafa paşaya verildi.

SULTAN IV. MEHMET'İN VEFATI

Sultan IV. Mehmet tahttan indirdikten sonra beş sene yalnız bir yaşam dönemi geçirip Rebiül Ahir'in sekizinci günü vefat edip cenazesi İstanbul'a gönderildi. 17.12.1602

SERDAR'IN SARAY AKPINARA ÇIKIŞI

Sefer mevsimi gelmiş olduğundan, sadrazam, diğer ilgili askerlerle Akpınar sarayı yanında kurulan çadırlara çıkdı.

ÖZBEK ELÇİSİNİN EDİRNE'YE GELİŞİ

Özbek hanı Mehmet Bahadır Han tarafından elçilik ile gelen kazaskerleri, Timurtaş konağında ağırlandı.

Sonra padişah tarafından kabul edilip mektup ve armağanlarını sundu. Kendisine ve beraberlerindekilere onör giysileri giydirip hoşnut edildiler.

ERDEL SEFERİNE ÇIKIŞI

Serdar, padişahtan kutsal sancağı alıp ordu ile (H:1104/ Zilhade 2-M:5.7.1692) pazar gün Edirne'den Erdel yönüne hareket etti.

SEFER DÖNÜŞÜ

Serdar, ordu ile (H:1105/ Rebiül evvel-M:1693 Kasım) tarihinde Belgrat'tan Edirne'ye hareket etti.

Önce Edirne yakınındaki Kazan bağlığında yemeklik için kurulmuş olan çadırlara inildi.

Sonra, alay ile Edirne'ye gelen Serdar, alay köşkünde padişah huzuruna çıktı ve kutsal sancağı teslim etti.

KIRIM HANININ EDİRNE'YE GELİŞİ

Rebiul Evvel'in yedinci günü kırım hanı hacı Selim Giray hanın, padişahla görüşmek için Edirne yakınlarına geldiği duyuldu.

Serdar, gülbaba yakınında yemeklik için çadırlar kurdurdu. İlgililer tarafından, bu yerin iki-üç saat ilerisinden karşılandı.

Sadrazamla buluşdukdan sonra, padişahın gönderdiği ata binip beraberce Edirne'ye geldiler.

Yeniçeri ağası da alay töreni ile onları saray meydanında karşıladı.

Önce Sadrazam sarayında oturulup sonra kendisi için döşenen konakta iki gün dinlendi.

Sadrazamla beraber padişah huzuruna çıkıp iltifatlar gördü.

Kırım hanı, iki aydan fazla Edirne'de kaldı. Sonra padişahtan izin alıp (H:1105/5 Cemaziel ahir-M:1.2.1694) tarihinde geldikleri yoldan Kırıma hareket etti.

VEZİR-İ AZAM BOZOKLU BIYIKLI MUSTAFA PAŞANIN GÖREVDEN ALINMASI VE ESKİ DEFTERDAR SÜRMELİ ALİ PAŞANIN ATANMASI

Dar-üs-saade ağası Nezir ağa ile sadrazam uyuşamıyorlardı. Bir gün (15 Recep 1105/1.2.1694) tarihinde sadrazam Timurtaş'a giderken iç ağaları da cirit oynuyorlardı.

O sırada padişah da, kılık değiştirmiş olarak Solak çeşmesinde iken bu kalabalığın ne olduğunu sormuş, yanındakiler de, olmadık suçlamalarla sadrazamı padişaha kötülemişler.

Padişah ta, ertesi gün mührü aldırıp sadrazamı Trablus Şam valiliğine atayarak uzaklaştırmış, yerine de, sürmeneli Ali paşayı atamışdır.

Eski Sadrazam Mustafa Paşa, hazırlığını iki gün içinde yaparak yola çıkdı.

Ancak, saraydaki bazı fesatçılar, padişahı onun aleyhine kışkırttıklarından, mal varlığının hazineye alınması için burgazdan döndürülmesine emir çıkarttılar.

Kendisi kapı arasında hapsedildi.

Kendisinin ve kethudasının (yardımcı) malları alındıkdan sonra serbest bırakılması ve Trablus'a hareket etmesi emri çıkartıldı.

Eski Sadrazamın görevden uzaklaştırılmasında önemli rol oynayan Nezir ağa da, Ulu tanrının öç alma gazabına uğrayıp (H:1105/ Şaban 11-M:7.4.1694) tarihinde görevden alınıp Mısır'a sürgün edildi.

ESKİ SULTAN IV. MEHMET'İN KIZI ÜMMÜ GÜLSÜM SULTANIN EVLENDİRİLMESİ

Ümmü Gülsüm Sultanın, padişah buyruğu ile vezir Osman Paşayla nikahları kıyıldıktan sonra Edirne'de beylerbeyi hamamı yakınındaki Sinan Paşa sarayına gönderildi.

YENİ SADRAZAMIN EDİRNE'YE GELİŞİ

Ali paşa (H:1105/ Şaban 26-M:22.4.1694 Perşembe) günü devlet ileri gelenleri tarafından karşılanıp Edirne'ye geldi. Derhal saraya gittiğinde, padişah tarafından verilen mührü aldı ve kendisine sadrazamlık giysisi giydirildi.

CEBECİBAŞI İSMAİL AĞANIN KATLİ

Sadrazam, Cebecibaşı İsmail Ağa hakkında padişaha olumsuz sözler söylemiş olduğundan, katli için emir alındı. Üç Şerefeli Camii yakınında katledildi.

ORDUNUN EDİRNE'DEN BELGRAT TARAFINA HAREKETİ

Nemçe üzerine sefer kararlaştırılınca, tüm ordu Edirne'de toplandı.

Sadrazam da, kutsal sancağı padişahtan alıp (H:1105/ 5 Ziccade-M:28.6.1694 salı) tarihinde ordu ile Edirne'den hareket etti.

Sultan ikinci Ahmet'in bir kızı dünyaya gelip Atike sultan adı verildi.

EDİRNE'DE MEHDİ ADIYLA BİR KİŞİNİN ÇIKIŞI

Peygamber soyundan bir kişi, Eski camide, ben Mehdiyim diye bazı sözler söylemiş.

Yakalanıp kaymakam önüne getirildiğinde, onun, yoksulluk yüzünden aklını kaçırmış bir kişi olduğu anlaşılıp özür diledi.

Kendisine yardım edildi ise de, birkaç gün sonra yine Eski Camide ve Selimiye Camiinde yine ayni sözleri söylediğinden, (H:1106/ rebiül evvel 17-M:5.11.1694) günü Bozca adaya sürgün edildi.

EDİRNE'DE SELİMİYE CAMİİNDE GARİP OLAYLAR

Padişaha küskün ve kızgın olan, kahvecibaşılıktan çıkma benli Hüseyin paşa, bazı fitnelerle birleşip Selimiye Camiine gittiler.

İçlerinden Musa Ağa adlı kişi, minbere çıkarak, bazı kusurlarından dolayı padişahın değiştirilmesi gerektiğini söyledi.

Camide bulunanlar bu fikirde değillerdi. Hepsi dışarı çıkdılar ve bu davranışdan vaz geçmelerini söylediler. Olayı duyan Kaymakam, durumu padişaha duyurdu.

O da yakalanmalarını emretti. Hüseyin paşanın defterinde şu isimlerin yazılı olduğu saptandı.[81] Bunların cezaları verildi.

Üç Şerefeli Camiinde sapık iddialarda bulunan Arap da, bunlarla söz birliği etmiş olduğundan, arabasıyla Tunca nehrine atılmışdır.

ORDUNUN BELGRAT'TAN EDİRNE'YE HAREKETİ

Serdar Ali Paşa, (H:1106/ Rebiül Ahir 25-M:13.12.1694) günü Belgrat'tan hareket ile ayni ayın yirmi yedinci günü Edirne'ye gelerek saray meydanına çadır kurdu.

Hıdırlık köşkünde padişah tarafından kabul olunup övünç giysisi giydirildi.

81 - Orijinal metin C: 1 S: 276'dadır.

Sadrazam tarafından sefer işlerini görüşmek üzere çağrılan Kırım Han'ı hacı Selim Giray, (H:1106-M:1694 Aralık) Cemaziel Evvel'in de Edirne'ye gelip törenle karşılandı.

SULTAN II. AHMET'İN EDİRNE'DE VEFATI VE SULTAN II. MUSTAFA'NIN TAHTA ÇIKIŞI

Padişahın sağlığı bozulmaya yüz tutmuştu.

Sadrazam, kubbe altında divan toplantısında iken ölüm haberi gelince (23 cemaziel ahır /1106 8 Şubat 1695) divanı bozup, olayı saklayarak sarayına gitti.

Arkasından, tüm devlet ileri gelenleri padişah sarayında toplandı ve onun vefat ettiği görüldü.

Padişahın vefatını duyan IV. Mehmet'in oğlu Sultan Mustafa, sadrazama acele haber salıp saraya gelmesini istedi.

Ancak, onun gelmesini beklemeden hazır bulunanlar onu kutladılar ve hemen yerine kurulan tahta çıktı.

(1106/Cemaziel Ahir 22-7.2.1695) sonra, tüm devlet ileri gelenleri harem kapısı yanında misafir odası denen odaya geldiler ve kutlama törenine katıldılar.

Bundan sonra padişah, Sırık meydanına bakan alay köşküne gelip vefat eden padişahın cenazesinin bir an önce İstanbul'a gönderilmesini emretti.

PADİŞAHIN SEFERE ÇIKMASI İÇİN SADRAZAMA YAZI YAZMASI

Sultan II. Mustafa'nın, tahta çıkışının üçüncü günü, sadrazam Ali paşaya yazılan mektubun örneği sözleşmeler bölümünde yazılmışdır.

Mektup gelince, sadrazam, ileri gelenleri sarayında toplayıp herkes içinde okuttu ve gereği için üç gün toplantı yapıldı.

Sonuçta, padişahın sefere çıkmasının büyük masraflara yol açacağı göz önüne alınarak sadrazamın seferle görevlendirilmesine karar verildi.

Ancak, padişah, "elbette kendim giderim" diye ikinci bir yazı gönderdi. Bunun üzerine sefer hazırlıkları başlatıldı. Padişahın eski sarayda bulunan annesinin de Edirne'ye gelmesi için gerekli önlemler alındı.

VALİDE SULTANIN EDİRNE'YE GELİŞİ

Valide Sultanın Babaeski'ye gelişi haber alınınca sadrazam karşılama için Havsa'ya gitti.

Padişah da hacılar ezanı ile Hadım ağa arasındaki Solak çeşmesi yakınındaki İskender çelebi bahçesinde düzenlenen yemeklik (piknik yeri) de karşıladı.

Öbür devlet ileri gelenleri de Edirne'ye kadar yolun iki tarafında saf durup selamladılar ve saraya götürdüler.

SEYİT EFENDİNİN EDİRNE'YE DAVETİ VE GELİŞİ

Şeyh-ül İslamlıktan azledilip memleketi olan Erzurum'da oturmaya zorunlu bırakılan seyit Feyzullah Efendi, padişahın Şehzadeliği döneminde ona hocalık etmişdi.

Bu nedenle, devlet merkezine dönmesi için padişah yazısı gönderilmişdi.

Adı geçen, (H:15/ Remezan 1106 M:29.4.1695) günü Edirne'ye geldi ve padişah tarafından döşetilen konağa indi.

Sonra da padişah tarafından kabul edilip çeşitli bağışlarda bulunuldu.

CİSR-İ MUSTAFA PAŞADA GARİP OLAYLARIN GÖRÜLMESİ VE SADRAZAMIN GÖREVDEN ALINMASI

Belgrat'a gönderilen bin beş yüz asker, Mustafa paşa köprüsünde çadır kurup cülûs bahşişi (Her padişahın tahta çıkışında askere verilmesi adet haline gelen bahşiş-para) istediler.

Bunu duyan sadrazam, ilgilileri sarayında topladı ve askerlerin Edirne'ye gelmesi olasılığını anlattı.

Buna karşın önlem olarak sarayındaki tüm görevli ve hizmetlileri silahlandırıp sabaha kadar hazır bekletti.

Padişahda, yanına aldığı bazı kişilerle kılık değiştirip olay yerine hareket etti.

Denilen yere varınca, yanındakilerden birkaçını olayın araşdırılması ile görevlendirdi.

Sonuçda, işin söylenildiği kadar karışık olmayıp, söylentinin, padişahı seferden vazgeçirmek için vezir tarafından abartılarak duyurulduğu anlaşılmışdır.

Adı geçen askerlerin her birine dörder kuruş bahşiş verildi ve ikişer kuruş çuha bedeli gönderilip bu suretle hepsi görev yerlerine yollandı.

Padişahın kızgınlığı geçmediğinden, (H:18 Remezan 1106- M:2.5.1695) günü vezir-i âzam Ali paşa saraya çağrılıp sadrazamlık mührü elinden alınarak kapı arasına hapsedildi. Kaymakam elmas Mehmet paşa sadrazamlığa atandı. Sonra O da hapsedilip ikisinin de mal varlığına el konuldu.

KARANFİLOĞLU ALİ EFENDİNİN NİŞANCILIĞA ATANMASI

Vezir Mehmet paşanın görevden alınmasıyla boşalan nişancılık kadrosuna, mevkufatçı olan Karanfiloğlu Zâde Ali Efendi Rumeli payesiyle atandı.

Edirne Şifa hamamını yapdırandır. Üç Şerefeli Camii yakınında adı ile adlanmış bir çarşı vardır.

PADİŞAHIN EDİRNE'DEN ORDU İLE BELGRAT YÖNÜNE HAREKETİ

Padişahın sefere çıkacağı haberi, bütün Osmanlı ülkelerine duyruruldu.

Her taraftan gelen askerler orduya katılıyordu.

Padişahın çadırı saray yakınına kuruldu. Sonra büyük tören ile (H:1106/zilhicce 30-M:30. Temmuz. 1695) günü Edirne'den hareket edildi.

Zilhiccenin yirmi sekizinci günü Belgrat düzlüğünde çadırlara inildi.

Hudut boyu hareketlerden sonra[82], mevsimin kışlaması üzerine dönüş başlayıp Rebi-ul Evvel'in üçüncü günü Edirne sahrasına varıldı.

Üç gün dinlendikten sonra İstanbul'a gidilip Remezan'ın on yedinci günü dönüldü.

Yirmi beşinci günü büyük törenle saray yakınındaki Sırık meydanı denen bahçelik alandaki çadıra inildi.

AYŞE SULTANIN EDİRNE'YE GELİŞİ

Sultan II. Mustafa'nın bir kızı dünyaya geldi ve Ayşe Sultan adı konuldu. Bu nedenle bazı büyük beldelere bu mutlu haber yazı ile duyuruldu.

82- Bunların neler olduğunu merak edenler genel tarihlere veya Orijinal metin C: 1 S: 279'a bakmalı

PADİŞAHIN EDİRNE'DEN SOFYA YÖNÜNE HAREKETİ

Padişah, askerlerin toplanmaları için kırk günden fazla saray meydanında vakit geçirdikten sonra (H:17 zilhade 1107-M:18.6.1696) günü büyük bir alayla Sofya, sonrada (H:1108/ 3 Muharrem-M:2.8.1696) günü Belgrat sahrasına çadır kurdu.

Tamaşvar kalesi Avusturyalıların kuşatmasından kurtulduktan sonra Edirne'ye dönüş kararlaştırıldı.

O sene rebiül evvel'inin yirmi sekizinci günü Edirne sarayına gelindi.

EDİRNE'DE YENİ DİNAR BASILMASI (KESİLMESİ)

Devlet darphanelerinde para kesilmesine başlanması nedeniyle Edirne ve İzmir'de de başka darphaneler kurulması ve oralarda da resmi darphanede olduğu gibi para ve altın para basılması ve vergi yükümlüleri için toplanan eski eşrefi (bir cins altun para) yerine bundan sonra padişah tuğrası ile basılmış yeni eşrefi altını alınması padişah yazısiyle emredildi.

Eski paraların da değiştirerek yeniden basılması için İstanbul, Edirne, İzmir ve Erzurum darphanelerinin eski kuruş ve zulataları kaldırıp yerine padişah tuğralı kuruş ve zulata basmaları emredildi.

ACEM ŞAHINDAN ELÇİ GELİŞİ

Padişahın tahta çıkışını kutlamak için Şah tarafından görevlendirilmiş olan eski Horasan hakimi Ebül Masum han, (H:1108/ Cemaziel Ahir-M:1696 Aralık) yılı Cemaziel Ahiri'nin başlarında Edirne'ye geldi.

Padişah tarafından uygun görülüp döşetilen Sultan Selim civarındaki eski defterdar Ahmet paşa sarayına misafir edildi.

Birkaç gün sonra huzura kabul edilip armağanlarını sundu.

Kendisine ve yakınlarına onur giysileri giydirildi. Daha sonra elçiye ve Şaha zengin armağanlar ve yol izni verildi.

Elçinin gerek Edirne'de kaldığı iki buçuk ay süresinde, gerekse Acem hududuna gidinceye kadar olan masrafı devlete iki yüz altmış bir buçuk keseye mal olmuşdur.

Raşit tarihinde böylece yazılıdır.

BEÇ SEFERİ NİYETİYLE PADİŞAH TUĞUNUN ÇIKARTILMASI

Nemçeli üzerine sefere çıkma gerektiğinden, (H:1108/20 Remezan-M:12.4.1697) günü vezir-i âzam ve diğer devlet sorumluları sabahın erken saatlerinde saraya davet edildi.

Eski âdete uyularak padişah tuğu kapı arasına çıkartıldı.

PADİŞAHIN OTAĞA ÇIKIŞI VE EDİRNE'DEN HAREKETİ

(H:1108/ Şevval 8-M:30.4.1697) günü padişah ve vezirlerin otağ ve çadırları saray yakınında kuruldu.

On beşinci günü padişah büyük törenle otağına ve Şehir içindeki asker de çadırlarına taşındılar.

Yirmi sekizinci günü Edirne'den ayrılıp Zilhiccenin yedinci günü Filibe'ye varıldı.

Oradan Belgrat'a gidilip Nemçelilerle yapılan savaşta galip gelinerek Edirne'ye dönüş kararı alındı.

(H:1109/10 Rebiül Evvel-M:26.9.1697) tarihinde Tuna nehrinden geçilip 14. günü ordu ile Belgrat'tan hareketle Edirne sarayına gelindi.

KAHVE VERGİSİ

GÜMRÜKLERDE KAHVE VERGİSİNİN ARTTIRILMASI

Her sene Yemenden, Cidde iskelesine kırk bin ferdeye yakın kahve gelip yarısı Mısır civarında dağıtıldıktan sonra 15-20 bin ferdesi diğer Osmanlı ülkelerine satıldığı görülmektedir.

Bunun için, bu işle uğraşanlara ülkeden dört bin kese akçadan fazla para boş yere harcanmaktadır.

Ancak, kahvenin yasaklanması mümkün olmadığından, Hem yasaklanmasının zorluğu, hem de hazineye fazla gelir sağlanması için sultan Süleyman döneminde İstanbul ve buna bağlı gümrüklere kahve getirenlerin Resm-i bid'at adıyla her kıyede Müslümanlardan sekiz akça ve diğer uyruklardan onar akçe ve Edirne şehrine kahve getirenlerden altışar sağ akçe alınmak üzere ferman alınmışdı.

Buna göre her kıyesi ikişer buçuk kuruşa çıkdı. (H:992-M:1584) yılında Edirne'de bir iki mahallede kahve olduğu halde (1291-M:1874) yılı salnamesinde kahvehane sayısı 28 gösterilmiş ise de, berber dükkânlarında, meyhanelerde satılanlarla ellerinde askı ile gezdirip satarlar bu hesabın dışında kalmışdır.

Sayım yılı olan (1310-M:1892) yılında kahvenin beher kıyesi 18-20 kuruşa satıldığı halde Edirne'deki kahvehanelerin sayısı 60'ı aşmışdır.

ACEM ELÇİSİNİN GELİŞİ

Bağdat ve Basra valilerinin gevşekliği yüzünden eşkıya eline düşen Basra, Acemler tarafından kurtarılmış ve kalenin anahtarı Acem Şahı tarafından Rüstem han adlı elçi ile padişaha gönderilmişdir.

Elçi, Selimiye Camii yakınındaki defterdar Ahmet paşa sarayında konuk edilmiş ve sonra padişah tarafından kabul edilip armağanlarla onurlandırılmıştır.

ACEM ŞAHINA ELÇİ GÖNDERİLİŞİ

Basra anahtarının getirilmesine karşılık olarak padişahın namesini ve armağanlarını götürmek üzere, becerikliliği ile ünlü Mehmet Bey elçi olarak atanıp gönderildi.

NEMÇELİLERLE SULH ANTLAŞMASI

Osmanlı-Nemçe savaşlarının uzaması iki taraf için de büyük hazinelerin harcanmasını gerektirdiği ve bazen bir tarafın, bazen karşı tarafın Yenik düşmesi her iki tarafın da büyük zararlara uğraması, tarafların sulh yapma isteklerini ön sıraya çıkarttı.

Nemçeliler, Osmanlıların harp hazırlığından ürküp İngiltere ve Felemenk kralları aracılığı ile İstanbul'da sulh konuşmalarına baş vurdular.

İstanbul da buna razı oldu ve İngiltere ve Felemenk elçilerinin aracılığıyla Nemçe ile sulha karar verildi.

Ancak, elçilerin adamları Beçe (Avusturya), oradan İngiltere ve Nodırlandoya (Felemenge) gidip gelmeleri uzun zaman alacağından ve sonunda iki taraf temsilcilerinin bir araya gelip anlaşmalarından önce sulh yapılmayacağından yine sefer hazırlıklarının sürdürülmesi kararlaştırıldı ve Hüseyin paşa Serdar olarak atandı.

Ve (H:1109/Zilkade 20-H:30.5.1698) tarihinde Edirne'den Sofya'ya doğru ordu ile hareket etti. Saray meydanındaki tüm çadırlar da kaldırılıp padişah saraya, geri kalanlar da Edirne içine girdiler.

Ordu Belgrat'a vardı. Taraflar antlaşma yeri olarak kabul ettikleri Karlofça'da toplandılar.

Ordu, (H:1110/ cemazievvel 6-H:10.11.1698) günü Belgrat'tan Edirne'ye hareket etti ve yılın (10 cemaziel ahir:14.12.1698) günü Edirne'ye girdi.

Avusturya ile yapılan sulh antlaşmalarının örnekleri, ait oldukları bölümün 20,21,22 numaralarına yazılmışdır.

REİS-ÜL KÜTTAP RAMİ EFENDİNİN ANTLAŞMA BELGELERİ İLE EDİRNE'YE GELİŞİ

Rami Efendinin, Şaban'ın 22. günü Edirne'de olacağı haber alınınca, sadrazam, onun karşılanması için gereken düzeni aldırttı.

Edirne yakınındaki Kadın köyde yemeklik hazırlandı ve ileri gelenler, onu karşılamaya çıkdılar.

Ertesi gün de padişah huzuruna çıkıp getirdiği belgeleri takdim etti ve padişah tarafından ödüllendirildi.[83]

KIRIM HANLIĞININ, HACI SELİM GİRAY HAN'DAN, OĞLU DEVLET GİRAY HAN'A VERİLMESİ

Kırım Han'ı Selim Giray yaşlanmış olduğundan, kendi isteği üzerine hanlık, büyük oğlu Devlet Giray'a verildi.

Devlet Giray Edirne'ye davet edildi. (H:1110-M:2.2.1698) yılı Şaban ayı sonlarında yeni hanın Edirne'ye yaklaştığı duyulunca Gülbaba denilen yerde karşılanmak ve yemeklik yapılmak emri verildi.

Ancak, henüz resmen han olmadığı için protokolün ikinci derecedeki yetkilileri gönderildi.,

Daha sonra, sadrazamla buluşup padişaha takdim edildi. Padişah, onu güzel sözlerle kabul edip armağanlar verdi. Birkaç gün Edirne'de kaldıktan sonra Kırıma döndü.

ŞEHZADE SULTAN HASAN'IN EDİRNE'DE DÜNYAYA GELİŞİ

Sultan II. Mustafa'nın. (H:26 Remezan/1110-M:20.3.1699) tarihinde bir oğlu dünyaya geldi ve Hasan adı kondu.

LEHİSTAN ORTA ELÇİSİ SULH ANTLAŞMASINI EDİRNE'YE GETİRDİ VE TÖRENLE KARŞILANDI

ŞEHZADE SULTAN HÜSEYİN'İN DOĞUŞU

(H:6 zilhade/1110-M:6.5.1699) günü doğan Şehzadeye Hüseyin adı verildi.

NEMÇE CESARINA ELÇİ ATANMASI

Nemçeli ile yapılan Sulh antlaşması uyarınca iki tarafın birbirlerine büyük elçi ataması gerekiyordu.

Bu iş için İbrahim paşa uygun görülüp çeşitli hediyelerle büyük elçi olarak gönderildi.

PADİŞAHIN EDİRNE'DEN İSTANBUL'A GİDİŞİ

Dört büyük devletin (İngiltere, Felemenk, Venedik, Nemçe) elçileri İstanbul'a gelip, Padişaha takdim edilmeleri için bekliyorlardı.

83- Bu sulh antlaşmasının ayrıntıları Edirne'yi değil, genel tarihimizi ilgilendirdiğinden buraya alınmadı. İsteyenler Orijinal metin C:1 S:283-287' ye veya genel tarihlerimize bakabilirler.

Padişah, (H:1111-M:1699) senesi başında Edirne'den İstanbul'a hareket etti.
Bir süre sonra yine Edirne'ye dönmüş iseler de, tarih kayıtlarında buna rastlanamadı.

EDİRNE'DEN SÜRRE GÖNDERİLMESİ

(H:3 Recep/1113-M:4.12.1701) tarihinde Kubbeli Mehmet Ağa sürre emini olarak atanıp Mekke'ye gönderildi.

PADİŞAHIN AVLANMAYA ÇIKIŞI

Padişah, avlanma amacıyla Karışdıran yöresine gidip kırk gün kadar kaldıktan sonra (H:1113/ Şaban ortası-M: Ocak 1701) Edirne'ye döndü.

YENİ ŞEYH-ÜL İSLAM

Şeyh-ül İslam Feyzullah Efendinin ölümü üzerine yeri büyük oğlu Fethullah Efendiye verildi.

İNGİLİZ ELÇİSİ

Yeni İngiltere elçisi Edirne'ye geldi ve padişah tarafından kabul edilip kürk giydirildi.

SADRAZAM AMCA ZÂDE HÜSEYİN PAŞANIN AZLİYLE YERİNE DALTABAN MUSTAFA PAŞANIN ATANMASI

Sadrazamın hastalanıp yatağa düşmesiyle, başvurusu üzerine bu görev Bağdat valisi daltaban Mustafa paşaya verilip kendisine haberci gönderildi. Adı geçeni karşılamak için solak çeşmesinin sol tarafına çadırlar kuruldu.

Kendisi, (H:4 cemaziel evvel-M:26.9.1702) günü Edirne'ye iki saat uzaklıktaki İskender köyüne, ertesi gün de solak çeşmesinde hazırlanan yemeklik yerine geldi.

Biraz dinlendikten sonra, devlet ileri gelenleri ile şehre girdi, yol boyunca yeniçeri asker ve subayları tarafından selamlanarak sarayına indi.

Hüseyin paşa da azledildikten sonra, birkaç gün Buçuktepedeki bahçesinde kalıp orada vefat etti.

Buçuk Tepe bahçesi için Şair Sabit Efendi şu dizeyi söylemişdir.

"Kesb-i heva için çıkar uşşak-ı hasta hal
Güya heman Buçuk tepedir tu'dei visal"

Vefatından sonra İstanbul ve Edirne'deki tüm varlığına el kondu.

PADİŞAHIN AKPINAR SARAYINDAN EDİRNE SARAYINA TAŞINMASI

Padişah, saray halkı (Haremi) ile beraber Akpınar sarayında kırk gün kadar kaldıktan sonra kışın yaklaşması nedeniyle Edirne sarayına taşındı.

AVA ÇIKMAK İÇİN ERZAK HAZIRLANMASI

Padişahın, Edirne ile Karıştıran arasında bir aylık süre ile avlanması için yiyecek içecek hazırlanması kararlaştırıldı.

Kış nedeniyle bu süre uzayacağı için Havsa'da on günlük, Çorlu'da yirmi günlük ve Karışdıran'da yirmi beş günlük zahire hazırlanması öngörüldü.

RUS ELÇİSİNİN EDİRNE'YE GELİŞİ

(H:1114/ Cemaziel Ahir 4-M:26.10.1702) günü Moskof elçisi adamları ile vezir-i azam sarayına geldi.

Resmi kıyafetlerini giymiş olan divan yetkililerinin toplandığı salona alındı ve kendisi için konulmuş olan sandalyeye oturtuldu.

Sadrazam, Kafesli odadan çıkıp salona gelirken alkışlandı.
Elçi, Çarın yazdığı mektubu sadrazama verdi ve onu görevinden dolayı kutladı.
Sadrazam da, çar ile olan anlaşmanın devamlı olması temennisinde bulundu.
(H:4 Recep 1114-M:24.11.1702) günü de padişah tarafından geleneksel törenle kabul edildi.

YENİ ŞEYH-ÜL İSLAM

Şeyh-ül İslam Feyzullah Efendi Zâde Mustafa Efendi Şeyh-ül İslamlığa atanıp Edirne'ye gelinceye kadar yol boyu kendisinin her yerde törenle karşılanıp uğurlanması emredilmişdi. Böylece Edirne'ye geldi ve sadrazamla buluşdu.

SADRAZAMIN PADİŞAHI DAVET EDİŞİ

Sadrazam paşa, padişahı sadrazam sarayına davet edip onu dış kapının dışında karşıladı.
Padişahtan sonra devlet ileri gelenlerini de karşılayıp her birine armağanlar verdi.
Padişah da, veziri âzama kürk giydirip öbürlerine de durumlarına uygun bağışlarda bulundu.
Sonra da geldikleri gibi uğurlandılar.

AVLANMAYA ÇIKIŞ

Padişah, (H:1114/ Cemaziel ahir-M:1.11.1702) günü avlamak üzere, saray halkıyla Karıştıran tarafına gidip orada bir ay kadar dolaşdıktan sonra Şabanın altıncı günü Edirne'ye dönüşünde İskender köyde karşılanıp sarayına indi.

TATAR HANI DEVLET GİRAYIN İSYANI

Tatar toplumlarının geçim kaynağı ticaret ve tarım olmayıp, çapulculukla hayatlarını sürdürdüklerinden, Moskof ve Leh hudutlarında yaptıkları vurgunlar bu devletlerle Osmanlılar arasındaki sulh antlaşmasına aykırı düşüyordu.

Bu durum tehlikeli görülüp Devlet Giray azledilerek yerine Selim Giray atanmışdır.

Adı geçen, Edirne'ye davet edilip yaklaştığında karşılanmış ve (H:1114/Recep 19-M:9.12.1702) günü Edirne'ye girmiştir.

Kendisi sadrazam sarayına, yanındakiler de buna yakın olan Sinan paşa sarayına misafir edilmişlerdir.

Birkaç gün sonra vezir-i azamla beraber Edirne sarayının İmadiye kasrında aynı yıl Şabanının altıncı günü padişah huzuruna çıkartılmıştı.

Kendisine değerli armağanlar verildikten ve bir süre de Edirne'de dinlendikten sonra (H:1114/ Şaban 13-M:2.1.1703) gününde Kırım Hanı olarak Edirne'den ayrılmış ve ilgilerce Gülbaba'ya kadar uğurlanmıştır.

ŞEHZADE MURAT'IN EDİRNE'DE DÜNYAYA GELİŞİ

Sultan II. Mustafa'nın (H:1114/ Şevval 14-M:10.7.1702) tarihinde bir Şehzadesi doğmuş ve adı Murat konuşmuştur.

EDİRNE SARAYINDA KUTLAMA TÖRENİ

Edirne şehrinde, bayram kutlaması için saraya gidilmek gerektiğinde, gelecek olanların davet edilmesi bir gelenekti. Bu arada, medrese hocaları ile Şeyh-ül İslamlık mensupları çağrılması

adet değil iken, onlar da davet edildiler.

OSMANLI ÜLKESİNDE ÇUHA KUMAŞ DOKUMASINA BAŞLANMASI

Sadrazam, Selanik Yahudi çuhacılarını çağırıp, çuhanın ham maddesinin Osmanlı ülkesinden çıktığını ve eğer burada çuha dokurlarsa kendilerine fazla para verilip ham maddenin de dışarıya satılmayacağını söyledi.

Bursa'daki ipekçileri de çağırıp ipeği orada işlemelerini bildirdi ve ellerine emirler verdi.

ŞEHZADE SULTAN MEHMET'İN VEFATI

Padişahın, Mehmet adlı altı yaşındaki Şehzadesi (H:1115/Muharrem 18-M:3.6.1703) günü vefat etti. Cenazesi Solak çeşmesine kadar törenle götürülüp İstanbul'a yollandı.

NOT:

(Bu arada Edirne'yi ilgilendirmeyen olaylar yazılmıştır, bunlar alınmadı)

BÖNCE SUYUNA ÇEŞME YAPILMASI

Edirne sarayına bir su getirilmesi padişah tarafından istenmişdi.

Hıdırlık sarayı yakınındaki Bönce suyu denen temiz suyun buraya getirilmesi için Bostancıbaşı Karayılan oğlu Ali Ağa ve Şehremini ve mimar ağa aracılığıyla kanalları hazırlanıp yüz sekiz adet bacalar konularak saray meydanında namazgah olan yerde Nezir Ağa çeşmesi denmekle ünlü çeşme yanında çeşmeler yapıldı ve su, bu çeşmelerden akıtıldı. (Bu çeşmenin Da'r-üs-saade Ağası Nezir Ağa tarafından yapıldığı anlaşılıyor. Adı geçenin bir çeşmesi de Ali Kuş mahallesindedir.)

Çeşmenin bitimine Kami Efendi şu tarihi söylemişdir.

(Tarih şiiri 10 beyit olup tarih beyti şöyledir.)

Hoşküvar abın içip kâni dedi tarihin
Akdı bu ayn-üş-şifaya hükm-ü sultan Mustafa

(Tamamı için Orijinal metin C:1 S:296-297' e başvurunuz)

Edirne hanımları her sene Mart ayı içinde Cuma günleri "Bönce'ye gidiyoruz" diyerek tavuk ormanı denilen saray bahçesine giderler.

Bu yere Bönce denilmesi, eskiden hanımlar saray yakınındaki Bönce suyu çeşmelerinin bulunduğu namazgâhı mesire olarak kullanıp devlet merkezi İstanbul'a taşındıktan sonra o adın tavuk ormanına verilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Bu çeşmelere sonradan Akpınar suyu getirilmiştir.

MISIR ASKERLERİNİN EDİRNE'DEN ÇIKARTILMASI

Her sene gönderilen Mısır hazinesi (Vergisi), Muharrem ayının ortalarında Edirne'ye geldi.

Lakin, hazine ile gelen Mısırlılar Şehirde uygunsuz davranışlarda bulunduklarından, halk divana dilekçe ile başvurdu.

Sadrazamın verdiği emirle o gece Edirne'den çıkarıldılar.

PADİŞAH KIZLARININ EVLENDİRİLMESİ

Padişahın, Köprülü Zâde Nûman Paşa, Maktul Zâde Vezir Ali Paşa ve silahtarları olan Çorlulu Ali Ağa ile sözlü olan kızlarının evlenmeleri hazırlığı için ilgililer görevlendirildi.

Birine Kara Mustafa Paşa sarayı (Has fırından reji idaresiyle mülki Rüşdiye mektebinin olduğu yer), ve birine eski defterdar ve sonra birinci ruznameci Muhsin Zâde Mehmet Efendinin evi, birine de hastalar odası denilen saray (yeni tophane denilen yer) döşenip verildi. Muhsin zade Mehmet Efendi düğün yöneticisi olarak görevlendirilip kürk giydirildi.

EDİRNE VAK'ASI (OLAYI)

Mir'at-ı alem'de ve genel tarih kitaplarında Edirne vak'ası adıyla anılan bu olay, (H:1115-M:1703) yılında meydana gelmiş olup, vâni (Valı) Mehmet Efendinin damadı Şeyh-ül İslam Erzurumlu Feyzullah Efendinin başına gelen acı ve ürkütücü sonucu anlatır.

Olayın nedeni, Sultan II. Mustafa döneminde Şeyh-ül İslam bulunan Feyzullah Efendinin devlet protokolü kadrosu içinde özerk ve özgür hareket etmesi ve bunun sonunda fitne ve fesadın çıkmasıdır.

Bu durumun karşısında olanlar, önce İstanbul'da toplanıp onun aleyhine birleşdiler.

Askerin Cebeci sınıfı bunların başını çekiyordu. İstanbul halkı da bu durumdan huzursuz olmuştu. Cebeciler, (H:1115-M:19.7.1703) yılı Rebi-ül Evveli'nin beşinci günü Ayasofya yakınında isyan bayrağını açtılar. Aralarında halktan da katılanlarla at meydanına yürüdüler.

Oradaki yeniçeriler de bunlara katıldı. Ağa kapısını işgal ile kaymakam konağını yağmaladılar ve tutukluları serbest bıraktılar.

Bu arada, Feyzullah Efendinin yakınlarını tutuklayıp at meydanına getirdiler. Bazı medrese hocaları ve ulemayı (bilginleri) de yanlarına alıp isyanı büyüttüler. Dükkânları kapattılar (ekmekçi ve bakkallar hariç) ve Şeyh-ül İslam'ın devlete ve adalete zararlı olduğunu bildirdiler.

Bu koşullar altında Cuma namazı kılınamayacağını kararlaştırıp, dört hafta süreyle minarelerde ezan okutmadılar.

At meydanı mahşer gününe döndü. Şehrin yağmalamasından korkuluyordu. Padişah da Şeyh-ül İslam'ın durumundan hoşnut değildi. İstanbul'daki durumu Edirne'ye anlatmak için Şehr-i zor eski valisi Hasan Paşa görevlendirildi.

İmam Mehmet Efendiyi de Şeyh-ül İslam yaptılar ve yazıp seçtikleri kişilerle Edirne'ye gönderdiler.

Feyzullah Efendi, karışıklığı önlemek için Edirne'deki yeniçeri ortalarına yağ, bal ve pirinç ve para dağıttı.

İstanbul'dan gelenlerin Havsa'ya yaklaştıkları duyulunca, toplanan danışma kurulunda Feyzullah Efendi:

"Gelenlerin padişah huzuruna çıkarılmaları büyük tehlikeler doğurur. bu nedenle kendilerine red cevabı verdirilerek def edilmeleri uygundur" diye ısrar etti.

Rami Paşa bu sözden üzülüp "onları dinledikten sonra Şayet suçlu bulunursa ceza verilmelidir" görüşünü belirtti.

Fakat Feyzullah Efendi şiddetle karşı çıktığından Bostancı başı Ali Ağayı Havsa'ya gönderdi ve gelenlerin ellerindeki yazıyı alıp kendilerinin Eğridere kalesinde hapsedilmelerini söyledi.

Dedikleri de yerine getirildi. Bunu duyan padişah, Rami Paşayı suçlayınca o da: "Sadrazamlık mührünü bana verirken Feyzsullah Efendinin önerilerinden dışarı çıkmamamı emretmiş idiniz, ben de onun isteğiyle hareket ettim" dedi.

Bunun üzerine padişah, Feyzullah Efendi ve çocuklarının Erzurum'a sürgün edilip Eğridere'deki tutsakların da serbest bırakılmasına dair emir verdi.

Bu işler için görevliler atanıp Feyzullah Efendi ve ailesini tekke kapı yakınındaki namazgâhdan Varna yoluyla denizden Trabzon'a götürmeye hazırlanılır iken, Rami paşa, "İstanbul'daki topluluk, bunları elde etmedikçe dağılamaz" düşüncesiyle, onları geri getirip ağa kapısında hapsettirdi. Eğridere'dekiler de getirilip padişah huzuruna çıkarıldı ve ödüllendirildi.

İstanbul'dakilere de, bir padişah mektubu yazılıp isteklerinin kabul edildiği ve paşmakçı Zâde Ali Efendinin Şeyh-ül İslamlığa getirildiği duyuruldu.

Fakat, isyancılar isteklerini sürdürdüler ve yeniden Edirne'ye yazdılar. Toplanan Edirne danışma kurulu da, Rumeli'deki vezirleri askerleri ile birlikte Edirne'ye çağırdılar.

Ayrıca, Arnavutluk, Selanik ve Edirne yörelerinden de asker toplanması kararlaştırıldı.

İstanbul'a dönen temsilciler padişah yazısını Orta Camiinde toplanan isyancılara verdiler.

Lakin onlar bunu dinlemeyip gelenleri kovdular ve Edirne üzerine hareket edilmek üzere sur dışına çıktılar.

Her sınıftan asker ile halk ve İstanbul yakınındaki illerden gelenler Edirne'ye gitmek üzere toplandılar.

Bu haberi duyan Edirne tarafı ise, Karabayır'da yerlerini aldılar ve çadırlarını kurdular.

Edirne yolu üzerinde, Silivri'ye gelince, padişah II. Mustafa'yı tahttan indirip yerine III. Ahmet'i geçirme kararı aldılar ve onun adına hutbe okuttular.

Sadrazam Rami Paşa da büyük bir danışma meclisi topladı. Orada, isyancılarla görüşülmesi kararı alınarak temsilciler atandı.

Görüşmeci, Çorlu yakınındaki Kınıklı menzilinde Silivri'deki isyancılarla buluştu. İsyancılar, kendi kararlarından dönmeyeceklerini bildirdiler. Edirne'den gelenler de, bunların söz dinlemezliği üzerine geri dönmeye karar verdiler.

Sadrazam da bunların üzerlerine şiddetle gidilmesi kararını alıp Edirne kenarındaki Buçuk tepede savunulma hazırlığı yapıldı.

Asker çadırları orada kuruldu ve sadrazamla tüm ileri gelen ilgililer, denilen yere geldiler.

Ertesi gün sultan II. Mustafa da burada kurulan otağına geldi. İki gün sonra asker Havsa'ya nakledildi.

Edirne'den gönderilen görevlinin isyancılarla yaptıkları görüşmelerinin yararlı olmaması üzerine, isyancı gurup Babaeski'ye yaklaştı.

Ordunun Havsa'da oluşu, gelenler içine korku ve ürküntü saldı.

Ele başılar, bunu önlemek için çok çalıştılar ve ilerleyişlerini havsa yakınındaki Kuleli'ye kadar sürdürdüler.

Sadrazam, belki yola gelirler diye, Edirne'deki yeniçeri ileri gelenlerini onlara bu hakaretten vaz geçmelerini öğütlemek üzere yanlarına gönderdi. İsyancılar, bunları da dinlemedikleri gibi, geri dönmelerini de önlediler.

Subay ve ihtiyarlarının geri dönmediklerini gören Edirne grubu yeniçerileri de, "onlar nerede iseler biz de oradayız" diye Rami Paşanın çadırını yaylım ateşine tutup karşı tarafa katıldılar.

Rami Paşa Edirne'ye kaçıp Bayezid katibi Çepnici Zâde Ahmet Efendinin evinde saklandı.

Geri kalan askerlerin bir bölümü isyancılara katıldı, geri kalanı da dağıldı.

Padişah, yanında kalanlarla Edirne sarayına döndü ve (H:1115-M:21.8.1703) senesi Rebiül Ahiri'nin dokuzuncu günü saltanattan çekilip yerini sultan Ahmet'e bıraktı.

Ordunun gelmesi konusu halkı telaşlandırdı. Rebiül Ahir'in altıncı günü olan çarşamba günü Şehre giren isyancılar Sultan Ahmet'in fermanı ile karşılaştıklarından yağmalama yoluna giremedikleri için büyük üzüntü duydular.

İsyancılarla anlaşan yeniçeriler, Feyzullah Efendinin ortadan kaldırılmasına karar verdiler.

Onu, çocuklarını ve yakınlarını arayıp bularak tutukladılar.

Şeyh-ül İslamlığa vekâlet eden Mehmet Efendinin fetvası ve diğer yetkililerin söz birliği ile Feyzullah Efendinin katledilmesine karar verdiler.

Ayni ayın yirminci günü onu hapishaneden çıkartıp bir hamal beygiri ile Batpazarı denen yere getirdiler ve başını kestiler.

Bu olayı görmüş olan Nazira Efendi, yazmış olduğu Edirne tarihçesi adlı kitabında diyor ki:

"Ben on yaşında idim. Babam Hacı Mustafa efendi, Ali paşa çarşısında gülapcı (gülsuyucu) dükkanında idi.

Bir gün ben de dükkâna giderken Batpazarında korkunç bir topluluk görüp sebil hizasında tanıdığım bir bakırcı dükkânına çıkmıştım.

Ansızın onu gördüm ki, Feyzullah Efendiyi bir semerli katıra bindirmişler, mübarek başlarında bir yeşil gecelik kavuğunun,tepesini yarıp çıkardıkları pamuğu yakmışlar, ve önlerine dört papaz alıp buhurdanlarına günlük yakmışlar. Sebil önüne getirdiler.

Kötü bir kişi kılıç çekip dört beş kere mübarek boğazına vurarak ancak bir miktar kan çıktı.

Sonunda isyancılar, hançer ve bıçak saldırısıyla şehid ettikten sonra Sultan Mustafa'yı tahttan indirip, yerine, Sultan Ahmet'i çıkarttılar.

Yaşım küçük olduğu için bu kadar gördüm. İstanbul'dan gelenler Kirişhane semtinde oldukları için Sultan Ahmet'de tören alayı ile evimizin önünden geçerken onu görmekte kısmet oldu.

BEYİT

Vak'anın aslını bilmem asla,
Ki sagir idim o demde zira.

İbrahim Nazîra Efendinin sözü burada sona eriyor.

İsyancılar, bununla da yetinmeyerek cesedini, ayağına ip bağlayıp üç yüz kadar Müslüman olmayan kişiye zorla çektirip yeniçeri ortasına getirdikten sonra, Mamak köprüsünden Tunca nehrine attılar.

Mal ve eşyasını, köle ve cariyelerini serbest bırakıp, yağmaladılar, oğlu Fethullah Efendiyi de Fetva ile idama mahkûm edip hapsettiler.

Köle ve cariyeleri aşağılık kişiler pazarında satıldı.

Ertesi gün nişancı Ahmet Paşa sadrazam, Mehmet Efendi de Şeyh-ül İslam oldu. Daha bazı kişiler yeni görevlere atandı.

Fitne ve fesat yatışmış olduğundan, İstanbul'a gitmek için padişah çadırı Tunca kenarına kuruldu. Askere cülus bahşişi dağıtıldıktan sonra İstanbul'a hareket edildi.

Sultan III. Ahmet ilk Cuma namazını Sultan Bayezid Camiinde kıldı ve adına hutbe okundu.

NOT:

Edirne Vak'ası adı ile genel tarihlerimize geçmiş olan bu hareketi Ahmet Badi Efendi genel tarihlerden ve Biyografi kaynaklarından aktararak haylice geniş ayrıntılar ile yazmış. O kadar

ki, olaya karışmış olan isyancıların ve onların karşılarında bulunanların ele başılarının özel ve resmi yaşamlarına kadar anlatmıştır.

Daha önce de bir kaç kere belirttiğimiz gibi biz bu olayın Edirne Şehri ile ilgili olan bölümlerini aynen alıp öbür bölümlerini kısaltarak kaydettik.

Ayrıntıları öğrenmek isteyenler, Orijinal metnin ... 321'inci sayfaya kadar olan bölümünü okuyabilirler. Ahmet Badi Efendi iyi bir biyografıtır. Bu nedenle yukarıda sözünü ettiğimiz yaşam on öykülerine fazlaca yer vermiştir. RK.

PADİŞAHIN EDİRNE'DEN HAREKETİ

Padişah, ordu ile paşa çayırından İstanbul'a hareket etti.

PADİŞAHIN EDİRNE'YE DÖNÜŞÜ

Padişah (H:1124/ Zilhade 9-M:8.12.1712) tarihinde günün erken saatlerinde Edirne'ye gitmek üzere Davut paşaya hareket etti.

Babaeski ve Havsa'da soğuk, kar, fırtına ve su taşkınlığı yüzünden bir süre bekleyip sonunda Edirne'ye ulaşıldı.

DEVLET GİRAY HANIN AZLİ İLE KAPLAN GİRAYIN ATANMASI

Kırım Han'ı Devlet Giray (H:1125-M:1713) tarihinde Edirne'ye çağrılıp azledilerek Rodos adasına sürgün edildi.

Yerine atanan Kaplan Giray, Edirne'ye davet edilip Sadrazam aracılığıyla padişah huzuruna çıkartıldı ve geleneksel törenle kabul edilip armağanlar verildi.

PADİŞAHIN EDİRNE'DEN İSTANBUL'A HAREKETİ

Padişah, büyük törenle İstanbul'a hareket etti. Sonra da yine Davutpaşadan Edirne'ye doğru yola çıktı.

Rebiül Ahir'in dördüncü günü büyük tören alayları ile karşılandı. Yemeklik yerinde bir süre dinlendikten sonra Solak çeşmesinin sağındaki Burnu pamuklu adlı yere çadır kuruldu.

Padişah ve sadrazam Edirne'ye vardıklarından bir kaç gün sonra Demirtaş sahrasına gidip sefer hazırlıklarının tamamlanmasını beklediler.

EMİRLİ KÖYÜ CAMİİNİN TAMİRİ İÇİN FERMAN ÇIKIŞI

Emirli camiinin onarılması ve gelir ve giderlerinin düzenlemesi için sadrazama ferman yazıldı.

EDİRNE VE İSTANBUL'DA DONANMA YAPILMASI

(H:1127-M:1715) senesinde elde edilen fetih ve kazanılan zaferlerin Şerefine Edirne halkının da katılmasıyla üç gün üç gece eğlence yapılması emri verildi.

Zilgade ayının yirmi dördüncü gecesi tellallar bağırtılarak çarşı ve pazarlar ve sokak ve dükkânlar bayram için süslendi. Eğlencenin üçüncü günü ki, ayın beşinci günü idi. Padişahta büyük alay ile İstanbul'a hareket etti.

PADİŞAHIN EDİRNE'YE DÖNÜŞÜ

Nemçe seferinin çıkmasından dolayı padişah (H:1128-M:1716) İstanbul'dan hareketinin yedinci günü havassı Mahmut Paşa (Bugünkü Hasköy) menziline geldi.

Ertesi gün, Şehre iki saat uzaklıktaki Karabayır'a geldiklerinde sadrazam ve diğer ileri gelenler tarafından karşılanıp şehre indiler.

Sefere katılmak için padişah çadırı saray meydanına kuruldu. Moralı Ali Ağaya vezirlik verilerek kaymakam yapılıp Edirne'de bırakıldı.

Padişah, (H:1129-M:1717) de Edirne'den orduyu izleyerek Sofya'ya hareket etti. Oradan Tatar pazarına gidip o sene zilgadesinin sekizinde Edirne'ye döndü.

ERDEL KRALI RAKOFÇİOĞLU FRANSUVA'NIN EDİRNE'YE GELİŞİ

Dergâh-ı ali kapıcı başılarından küçük Bahri ağanın rehberliği ile Erdel kralı Rakoçioğlu, deniz yoluyla Fransa'dan Gelibolu'ya ve oradan da kara yoluyla (H:1129-M:1717) senesi sonlarında Edirne'ye gelip Mihal köprüsü başında hazırlanan eve indirildi.

Gereği kadar ödenek verilip ağırlandı. Bu konunun sonu Tekirdağ'ındadır.

SERDAR-I EKREM MEHMET PAŞANIN EDİRNE'YE DÖNÜŞÜ

Serdar-ı Ekrem Mehmet Paşa, Niş ve Vidin hudut boylarının gereksinimlerini tamamladıktan sonra ordu ile (H:1130/ Şevval 14-10.9.1718) tarihinde Sofya'dan Edirne'ye doğru hareket etti.

Uğradığı her menzilde padişah tarafından gönderilen armağanlarla karşılandı.

Arife günü Mustafa paşa köprüsüne, ertesi gün Kemal çayırı denilen yere geldi.

Ertesi gün yani bayramın ikinci günü yemeklik yeri olan kadın köyü sırtındaki çadıra padişah da geldi.

Protokol gereği yapılan karşılama töreni uygulandı ve karşılıklı armağanlar alınıp verildi.

Yemekten sonra yine tören alayı ile şehre hareket ettiler. Sarayda da törenler yapılıp yine armağanlar dağıtıldıktan sonra Serdar, sadrazam sarayına, padişah da kendi sarayına gitti. Sadrazamla, beraber gelmiş bulunan Kırım Han'ı Saadet Giray Han ayni sene zilgadesinin altıncı günü Kırım'a, padişah da, ayni ayın sekizinci günü Edirne'den İstanbul'a hareket ettiler.

YANGIN

(H:1145-M:1732) senesinde Edirne'de mücellitler içinde büyük yangın çıktığı bazı belgeler arasında görülmüştür.

SANCAĞ-I ŞERİF'İN ORDU İLE EDİRNE'YE GELİŞİ

(H:1152-M:1739) Muharremin'de Cuma günü Kaymakam Hacı Ahmet paşa, Sultan Mahmut'un teslim ettiği sancağ-ı Şerifle Davutpaşadan hareket edip yedinci günü Havsa'ya indi.

Ayni ayın sekizinci Cuma günü solak çeşmesine gelindi. Serdar hacı Ahmet paşa da gelip sancağı karşıladı.

Sonra, tören alayı ile Edirne sarayı yanında kurulu olan otağa gelip ilgililere kil'atler giydirildi, armağanla verildi.

Burada birkaç gün dinlendikten sonra Belgrat yönüne hareket edildi. Nemçelilerin sulh antlaşmasını bozup Belgrat'a saldırmaları üzerine ordu da buna karşılık hareket etti.

[84]Yapılan savaşlar sonunda Belgrat ve yöresi Nemçelilerden alınıp yeniden sulh yapıldı ve ordu geri dönmeye başladı.

84- Bu savaşın ayrıntıları için, Orijinal metin C:1 S:328-337'ye bakınız.

ÇİÇEK AŞISININ EDİRNE'DE KULLANILMASI

Çiçek aşısı, Avrupa'dan Osmanlı ülkesine gelmeden önce Edirne'de bilindiğine dair Cevdet tarihindeki bölüm buraya aynen alındı.

"Çiçek aşısı hakkında bize senet olarak belge, İngiltere elçisinin hanımı olan Leydi Montegü'nün İngiltere'ye yazmış olduğu mektuptur.

Madam Montegü, faydalarını görüp, hatta kendi çocuğuna da uygulattığı hakkında (H:1130-M:1718) nisanının birinci Cumartesi günü tarihleriyle Edirne'den İngiltere'ye yazmıştır.

O zaman aşılama işi Edirne'de bir usul ve gelenek ve belki bir tür san'at durumuna girmiş olmasına göre, ondan hayli seneler önce bu işin Edirne'de kullanılır olduğu sonucuna varılır.

Aşı maddesi, hekimlik konusu hudutları içine alınıp da Avrupa'dan Osmanlı ülkesine gelmeden önce Edirne'de bilindiği, bazı yaşlılarca duyulmuştur. Fakat, ne zaman icad olunduğunu bilmiyoruz.

Madam Montegü'nün mektubunun çevirisi şöyledir:

[Hastalık hakkında size bir şey söyleyeyim ki, bu, sizin bizzat bulunmaklığınızı arzu ettirir.

Bizim aramızda sonucu gayet kötü olan çiçek hastalığı, burada aşı denilen bir işin bulunmasiyle tamamen zararsız bir hale gelmiştir.

Burada, birtakım kadınlar var ki, bunu san'at haline getirip, yazın şiddetli sıcakları geçtikten sonra, sonbaharın Eylül ayında yaparlar.

Şöyle ki,

Birçok kişiler, dostlarına haber gönderip aşılanmak ister misin diye sorarlar. Toplanıp gezintiye çıkarlar.

Tam on-on beş kişi bir yere toplanınca, yaşlı bir kadın, bir ceviz kabuğu içinde en iyi çiçek çıkartmış olanlardan birinin çiçeğinin cerahutini getirip hangi damarından aşılanmak istersin diye herkesten sorar.

Ona göre o damarı deler ki, acısı bir tırmık acısı kadar oluyor. Oraya, iğnenin alabildiği kadar cerahat kor ve üzerini bir yarım ceviz kabuğu ile kapatır.

Bu suretle dört beş damar açar. Rumlar, çoğunlukla tutucu oldukları için bir alınlarının ortasından, bir kollarından ve bir göğüslerinden açtırıp kaç biçiminde aşılanırlar.

Amma bu aşıların birer parça izi kaldığından sonu pek feci oluyor.

Bu yüzden, tutucu olmayanlar, dizlerinden veya kollarından görünmez yerlerinden aşılanırlar.

Gerek çocuklar, gerekse diğerleri, aşılandıktan sonra akşama kadar oynayıp eğlenirler.

Akşamdan sonra ateşleri yükselip iki ve bazen üç gün yatakta kalırlar.

Yüzlerinde yirmi otuz kadar çiçek çıktığı az görülüp, onların da hiçbir zaman izleri kalmaz Sekiz gün içinde olgunlaşırlar.

O zaman, aşı vurulan yerlerden sulu bir madde akar. Hiç kuşku etmem ki bu, hastalığın hafifletilmesine neden olur.

Nice bin kişiler her sene bu ameliyatı yaptırıyorlar.

Fransa elçisi diyor ki: Bizlerde eğlence için ılıcalara gidildiği gibi, burada da herkes çiçek çıkarmayı bir kır gezintisi sayıyor.

Aşılanıpda ölen hiç yoktur. Bu denemelerin sonucunda bana ne derecelerde güvence gelmişdir ki, kendi sevgili çocuğuma yaptıracağım dediğimde, sizin de bilginiz ve onayınız olur].

EDİRNE'DE ESKİ RUM PATRİĞİ İLE BAZI SÖZ SAHİBİ RUMLARIN ASILMASI

Edirne'de oturan eski Rum patriği Kirilos ve Rum fesatında parmağı olduğu belirlenen diğer bazı kişilerin cezalarının verilmesi için Edirne kadısı Hoca Zâde Mehmet Arif Efendiye ve Edirne'de oturan Çirmen mütesellimine padişah fermanı geldi.

Mütesellim, birkaç gün önce Kirilosu astırdı. Bundan başka zengin Kocabaşı, ve, zenginlerden hapsetmiş olduğu yirmi üç kişi söz sahibi Rum'u da Edirne'nin değişik semtlerinde katlettirip astırarak fermanın emrini yerine getirdi. Bu olay (H:1237-M:1821) senesinde meydana geldi.

EDİRNE ŞEHRİNDE BÜYÜK YANGIN

(H:1159-M:2.8.1746) senesi Recep ayının on dördüncü Cuma gecesi Üç Şerefeli Camii yakınındaki bir dükkândan kaza ile çıkan yangın, iki kola ayrılıp, bir koldan sepetçileri ve ağaç pazarını ve cebehanenin [Sonradan askeri idadi mektebi, halen fevaid bağçesi denilen yer] kale bedeni dışından yakarak, ki topçular ve çuhacılardan [Abacılar başı] ve Saraçhane ve Sipahi pazarından [Batpazarından] zindan altına, oradan Kağacıları yakarak Abdullah hamamından kanlı pınarda son buldu.

Öbür kolu da, Üç Şerefeliden yazıcılar ve mücellitleri ve un kapanını ve Bezesten etrafını yakarak Yemişçiler sokağiyle yedi yol ağzından kadirihaneye, oradan, Sultan Camii yakınında Kara Mustafa paşa sarayına ki, [Sivil idadi mektebi ile reji idaresi olan yerde] yakarak kanlı pınardaki kolla birleştiği, yazılan bu hudut içinde bulunan cami, zaviye ve Kervansaray, ev ve dükkânların tamamen yandığı bu ateş, taş yapı binalara da sıçrayıp onları da harab ettiği, Eski Cami ki taştan metin bir yapı olduğu halde, içine halk bir kısım eşya koymuş iken, o eşya yandığından başka, Camiin makfelleri ve minberi yanıp kubbelerinin ayakları parça parça olduğu, ateşin şiddetinden musalla yönündeki pencere dışarı fırladığı, iki kapılı han ile kapan hanı [yemiş kapanı] taş yapı iken harap olup sonra tamir olunduğu ve halktan bazıları eşyasını zindan yakınındaki Müslüman kabristanına taşımışlar ise de onlara da kıvılcımın dokunmasiyle tamamen yandığı Örfi Ağa tarihinde yazılıdır.

EDİRNE ŞEHRİNDE BÜYÜK DEPREM

H:1165-M:31.7.1752) senesi Remezanının on dokuzuncu pazar gecesi iftardan sonra Şehrin batı yönünden tozlu topraklı bir duman yükseldi, Ayrıca, gün doğuşuna benzer bir görüntü belirip ansızın bir sarsıntı başlayıp yer yüzü deniz gibi dalgalandı.

Tüm binalar adeta titreyip çoğunun yerle bir olduğu görüldü.

Deprem sarsıntılarının şiddetinden herkes hayrete düşüp parmaklarını ısırdılar.

Ard arda gelen sarsılmalarla yer yüzünün sür'atle hareket etmesi sonucu olarak bütün minarelerin başları secdeye yattı.

Yalnız, Sultan Selim Camiinin dört minaresiyle İbrahim Paşa ve Defterdar Camileri'nin minareleri yıkılmamış iseler de, her birinin serviler gibi sallandıklarını yakınında olanlar görmüştür.

Camilerden çoğunun kubbeleri yuvarlak taneler gibi dağılıp toprağa karıştı.

Nice ev, dükkân ve taş yapılar göz açıp kapayacak süre içinde yıkılmaya yüz tutup karga ve baykuş yuvası haline döndü.

Hatta, Ayşekadın hanının Kasım paşa hamamına bakan metin taş duvarı, o korkunç gecede yıkılıp yerle bir olmuş ise de, deprem durmadıkça yaklaşılması ve yıktırılması düşünülmemiştir.

Adı geçen gecede sabaha kadar binlerce kere sarsılma olup, yer altından top sesi gibi korkunç sesler çıkmış, yeryüzü parça parça olmuştur.

Mevsim yaz olduğundan, herkes evlerinin bahçelerinde kırlarda ve su kenarlarında iftar sofrasına gitmiş, namaz vakti olmadığı için camilerin içinde kimse bulunmamış olduğu halde, kandilleri yakmak için minarelerde bulunan müezzinlerle bazen divarlar yanında bulunmuş olanlardan yüzden fazla adam binalar altında topraklara karıştı.

O sırada her yıkıntının, kendi diliyle, "Ey medet mimârı âlem, kıl nazar vîraneyim" mısraı ile yakardığından, ve korku dolu gecede herkes kendi nefsinin kurtuluşu çaresine düşmüş olduğundan, çevrenin mahşer yerine benzemiş olduğunu, herkesin sadece kendisini düşünüp babası oğlunu, ve anası kızını unutmuş olduğu ve bazı yerlerde toprak yarıntılarından sular çıktığı ve bahçelerin dolap kuyuları dolup yeniden kazılmaya gerek duyulduğu, haslı depremin fazlalığından kimse çatı altında kalmaya cesaret edemeyip, bahçeler ve avlular ortasında ve başlangıçta (H:1159-M:1746) tarihinde yanmış olan yerlerde çadırlarda göçerler gibi kalıp bu durum oruç ayına rastladığından sıcaktan büyük zorluklar çekilmiş ve özellikle evlerin divarları yıkılmış olduğundan dolayı hırsızlıkların çoğalmış olması, fazlaca üzücü olmakla herkes ücretle bekçiler tutarak on dört ay sureyle gece gündüz otuzdan fazla deprem ve yer altından gelen korkunç sesler eksik olmamış ve Tanrının yardımı ile yavaş yavaş sakinleşerek durum ortadan kalkmıştır.

Camilerin çoğu vakıflarından ve bazısının kurşun örtüsü kiremide çevrilerek ve bazıları da hayır sahipleri tarafından yapılıp, Üç Şerefeli Camii minareleri ve iç avlusundaki kubbeler ve Ayşekadın Camii cemaatı fazla olup, Muradiye Camii vakfından tamir olunmakta iken, minaresiyle iç mekân orta kubbesi yıkılmış, Taşlık Camii harap iken (H:1171-M:1757) senesine kadar tamir edilemedikleri ve eski ibadet yerlerinden olan Kilise ve Halebiye Camileri bu depremde harab olup vakıfları olmadığı için tamir edilemedikleri (H:1172-M:1758) tarihinde sultan III. Mustafa'nın Edirne'ye gelişinde yıkılanların tümünün tamir edilip yenilenmelerine emir verip gereğinin yerine getirildiği Örfi Ağa tarihinde yazılıdır.

Harabelerin tamirine Örfi Ağa şu manzum tarihi yazmıştır.

ÖRFİ AĞANIN TARİHİ

Biri lafzen biri manen iki tarihdir ÖRFİ
Edirne şehri mâmûr oldu bin yüz yetmiş ikideH:1172-M:1759

Bu büyük deprem diğer yerlerde de etkisini göstermiştir. Havsa kasabasındaki büyük han ve diğer yerler Edirne yakınındaki Hasköy tamamen yıkılıp harap olarak birçok can kaybı ve sakatlanmalar meydana gelmiştir. Başlangıçtan itibaren bu sarsıntı aylarca devam etmiştir. Tanrı hepimizi bu gibi afetlerden korusun.

(H:1206-M:1792) SENESİNDE EDİRNE İHTİLALİ ADIYLA CEVDET TARİHİNDE YAZILMIŞ OLAN, TIPKISİYLE BURAYA ALINDI.

Rumeli durumunun düzeltilmesi için Rumeli Valisi Hakkı Paşa, askeri ve sivil yönlerden pek geniş yetkilerle donatılıp bu hizmetle görevlendirildi.

Bu sırada, serbest Zâde Mehmet Ağa, Edirne bostancıbaşısı iken, Hakkı Paşa, Tekirdağlı Osman Ağayı bu göreve atayıp Mehmet Ağayı Aynoroza sürdürdü.

Rumeli'nin düzene sokulması için Hakkı Paşa Edirne'de oturarak bu görevi yürütüyordu.

Kendisinin geniş hudutlu yetkileri, içeride ve dışarıda bazı kişilerin yararlarına dokunuyordu. Hakkı Paşa işe şiddet göstererek başladı.

Sonunda, beş sene görevden alınmamak üzere atanmış olduğu halde, beş altı ay içinde görevden alınması gerekti.

Yerine Filibeli ayan Ömer Ağa vezirlik rütbesine yükseltilerek Rumeli valiliğine atandı.

Çıkan emirde, Hakkı paşanın mallarına el konup kendisinin Sakız adasına sürgün edilmesi yazılmıştı. Ömer Paşa Tekirdağ'ına gelip emri Muhtar Paşa aracılığı ile Hakkı paşaya duyurdu.

O sırada Edirne'deki Arnavut asıllı askerler, Hakkı paşadan ulûfelerini (üç aylık maaşlarını) istiyorlardı. Bu istekleri karşılanmayınca, Hakkı paşanın mallarını yağmaladılar. Bir kısmını da Muhtar paşa zapt ettirdi. O sırada, Ömer paşa da Edirne'ye gelip durumu düzeltmek istedi ise de, Arnavut askerler ulufelerini isteyerek isyan ettiklerinden, üzerlerine Edirne halkı saldırtıldı.

Onlar da birkaç mahallede toplanıp şehri ateşe verdiler.

Bu durumda çaresiz kalan Ömer Paşa, alacaklarına karşılık bir miktar para ve eşya vermek zorunda kaldı.

İsyancılarsa, Ömer Paşanın oğlunu rehin alıp şehir dışına çıktılar. Olay İstanbul'a duyuruldu.

(H:1221-M:1807) SENESİNDE [EDİRNE VAK'ASI] ADIYLA CEVDET TARİHİNDE YAZILMIŞ OLANDIR Kİ, TIPKISI BURAYA AKTARILDI[85]

Kadı Paşa ve Cebbar Zâdenin çalışmaları ile nizam-ı cedit sistemi askeri düzenleme, Anadolu'da oldukça yerleşmiş olup, bunun, Rumeli'de de uygulanması isteniyordu.

Bu durum, yeniçeriler tarafından hoş görülmüyordu. Ayni zamanda Vidin'de Pasban oğlu, Rusçukta Tirsenekli oğlu ve Edirne'de Dağdeviren oğlu gibi dere beyleri de bundan kuşkulanıyorlardı.

Bu sırada Sırplar da ayaklandılar. Devletin Rumeli'ye nizam-ı cedit askeri göndermesine karar verildi.

Gümüşhane emini Ahmet Ağa, bostancı başı olarak Edirne'ye atandı. Amaç, burada nizam-ı cedid sisteminin kurulmasıydı.

Bunu, ilk olarak Tekirdağ'ında kurmak için gönderilen ferman, Hakim Efendi tarafından okununca, yeniçeriler saldırıp Hakim Efendiyi idam ettiler.

Bu olay üzerine, Tekirdağ'ına denizden asker gönderildi. Abdurrahman Paşanın yirmi dört bin usta asker ile Edirne tarafına hareket etmesi, sadrazamın karşı koymasına rağmen, Sultan Selim tarafından kabul edildi.

Buna gücenen sadrazam İsmail Paşa, Rumeli ayanının ileri geleni olan Rusçuk ayanı Tirsenekli oğlu İsmail Ağaya gizlice haber salıp birleşerek devlete düzen vermelerini teklif etti, O da bunu kabul etti.

Bu nedenledir ki, Rumeli'ye usta asker gönderilmesini istemiyordu. Tirsenekli oğlu, öbür ayan sınıfını da yanına alıp Edirne civarında yığınak yapdı.

Şehzade Mustafa'nın ağzından nizam-ı cedit aleyhine fermanlar dağıtıldı.

Yeniçeriler de, bu harekete katıldılar. Fitne hareketi köy ve kentlere de sıçradı. Eşkiya takımı Edirne bostancıbaşısı Ahmet Ağayı ve İstanbul'dan gönderilen tatar ağasını ve daha bazı kişileri idam ettiler.

Silivri ve Çorlu halkı da isyan ettiler. İstanbul'daki yeniçeriler arasında da fitne ve fesat belirmeye başlayınca ordu Silivri'ye çekildi.

Silivri ayanı, Abdurrahman paşayı öldürmek üzere hareket ettiler ve de Paşa bunu atlattı.

81 - Orijinal metin C: 1 S: 342-346'dadır.

EDİRNE'DE BİR DOLANDIRICI

Devlet ileri gelenlerini dolandırıp kaçan bir kişinin hikayesidir. İsteyenler Orijinal metin C:1 S:347-348 bakabilirler. RK

(H:1223-M:1808) SENESİNDE TUNCA NEHRİNİN TAŞKINI

Sultan III. Selim dönemi olaylarını yazmış olduğu tarihçede, Mustafa Necip Efendi diyor ki:

Ordunun çadıra çıkma mevsimi geldiği için (H:1223-M:29.4.1808) senesi Rebiül Evvelinin üçüncü Cuma günü sadrazam iftariye köşküne [İftariye köşkü, saray yakınındaki taş köprüden saray bahçesine gidildikçe sağda, köprüye yaklaşık olarak elli zira uzaklıkta olan üzeri kurşunla kaplı gönül açıcı bir köşk idi. (H:1294-M:1878) istilasında mahvoldu].

Diğer ileri gelenler ise, boydan boya taş köprüden Mamak köprüsüne kadar çadırlarını kurmuşlardı.

O sene Balkanlara fazla kar yağmıştı. Nehir öyle bir taştı ki, çadırlara gitmek Şöyle dursun, Tunca üzerindeki büyük köprü bile sular altında kaldı. Yani, tüm sarayı su bastı.

[Burada, saray sözünden amaç, binalar olmayıp saray bahçesidir]. Ordu yeri, büyük bir denize döndü. İki yüzden fazla çadırın Meriç yoluyla Enez'e doğru sürüklendiği yüksek yerlerden görülmüştür.

Ayni ayın onuncu günü havalar düzeldi ve ordu kutsal sancakla kararlaştırılan yere hareket etti.

Bu olay, Asım tarihinde şöyle anlatılıyor. [Kitabı şişirmemek için buraya alınmadı. İsteyenler Orijinal metin C:1 S:349-350'ye, veya, Asım Tarihine bakabilir].

EDİRNE'DE MÜSTAKİL ASKER TOPLANMASI

Rus tehlikesine karşı Edirne'de asker toplanması işi bostancıbaşı Dağdeviren Zâde Mehmet Ağaya verilmişti.

Rumeli ayanlarının her biri süvari ve yaya olarak düzenledikleri askerlerini Edirne'de topladılar.

Bostancı başı, da bunlara başbuğ olarak atandı.

(1227 zilhicce-M:1812) Dağdeviren Zâde Mehmet Ağa hakkında şanizade tarihinde de şu bilgiler veriliyor:

Dağdeviren Zâde Mehmet Ağa, Kara Abdurrahman Paşa olayında Edirne'deki isyancıların başı olmuştu. Öbür Rumeli derebeylerinin de yönetimini eline almış, bu suretle haylice güçlenmiş idi.

Eşkiyalığın her türlüsünü yapıp çokça mal ve mülk edinerek zengin olmuştu.

Cahilliğinin verdiği cesaretle, kendisini devletin koruyucusu olarak görüyordu.

Bu durumu ile katledilmesi gerekir iken, Edirne bostancıbaşılığından azledilip İstanbul'a getirilip hacca gönderilme yoluna gidildi.

Hacılar ile dönüşünde, hac emiri olan paşa tarafından katledilmiş olup, kesik başı (H:1233-M:31.12.1817) senesi seferinin yirmi birinci günü İstanbul'a geldi.

Mehmet Ağanın kardeşi, olup eski Edirne ayanı kapucu başı Ahmet Ağanın, ayanlığı döneminde, halka yapmadığı zulmü bırakmamış olduğundan, idamına emir çıkmış, onun da kesilmiş başı İstanbul'a geldi. Bunlara Dağdeviren oğlu denmesinin nedeni, babası Süleyman, aşağılık kişilerden olup bir gün süprüntüleri kazarken dağ kadar süprüntü tepesini şehir içine devirip yıkmış olduğundandır ki, bu sınıftan olanlar arasında sataşmalı olarak Dağdeviren Süleyman denip, bu künye ona ve ondan türeyen kuşaklara da bir soyadı oldu.

Bu, Şanizade tarihinden aktarılmıştır.

EDİRNE'YE FİLLERİN GELİŞİ

Mısır Valisi Mehmet Ali paşa tarafından büyük bir Sûdan fili ve iki küçük fil, Bengaldeş ve Acem Şahı tarafından da, gayet büyük gövdeli ve Mahmûdi denilen bir fil İstanbul'da bir süre durduktan sonra (H:1233-M:1817) tarihinde Edirne'ye gönderildi. Bunlar, bir süre fil yokuşu denen yerde kaldı.

PAŞA KAPISI

Bu yer, saltanat Edirne'de bulunduğu sürece bab-ı ali olup, tarihlerde, "sadrazamların sarayı" denmekle anılır. Bu sarayın kuruluşuna ve durumuna ait eski tarihlerde bir kayda rastlanamamaktadır.

Şu kadar ki, Cevdet tarihinde, (H:1232-M:1817) olaylarının anlatılması sırasında "Edirne valileri Çirmen kasabasında oturmakta idiler. Bu sırada Edirne ileri gelenlerinin sözleri geçerli olduğundan, Çirmen mutasarrıfı Karslı Ali Paşanın evinde kalmak üzere, vezirlik rütbesi kaldırılıp Çirmen sancağı, Edirne Şehrinde oturmak üzere Vidin ve Niğbolu sancakları mutasarrıfı Ali Celal paşaya verildi" diye yazıyor.

Ali Celal paşa, doğrudan Edirne'ye gelerek (H:1233-M:1818) tarihinde paşa kapısı binasını yeniletmiş olduğu anlaşılmıştır.

Bu hususta düzenlediği tarih dış kapı üstündeki mermer levhaya yazılmıştır.[29]

Buraya yalnız tarih dizesini alıyoruz: (Tümü 9 beyittir)

"Yapılıp tam olıcak düşdü bir âlâ tarih
Şer'i kanunla bunda görüle hep divan"

Bu paşa kapısı, (H:1245-M:1829) tarihinde Rusların Edirne'yi istilası sırasında yanmıştır. (H:1247-M:1831) tarihinde vali bulunan ağa Hüseyin Paşa yeniden yaptırmış ise de, (H:1274-M:1858) senesi Recep ayına rastlayan (H:1273-M:1856) Şubatında o büyük bina da yanmıştır.

Eski Sadrazam Kıbrıslı Mehmet Paşanın ikinci valiliğinde (H:1279-M:1862) senesinde sultan Abdülazizin emriyle bugün mevcut olan yarı kâgir bina yapılmıştır. Bunun tamamlanmasına İstanbul'da Hayri Efendinin söylediği tarih bir mermer levhaya kazılıp giriş kapısı üstüne konmuştur.[30]

"Hayri inşa eyledim itmamına târih-i tam
Bu sarayı yapdı han Abdülaziz iclal ile" ...

Bu binanın temel hendekleri su çıkana kadar kazılmış, sonra, başları çenberli, uçları demrenli, ateşte ütülenmiş meşe kazıklarıyla ızgara yapılarak temel bunlar üzerine atılmıştır.

Divarlarının kesme taşları Edirne kalesinin germe kapısının yıktırılan kulelerinin kalıntılarından taşınıp, her taş öbürüne demir ve kurşunla bağlanmak suretiyle dört divarı yapılmıştır.

Bu saray avlusunda, halen adliye dairesi olan yer, (H:1285-M:1868) senesinde liva dairesi (tugay binası) olmak üzere Hurşit Paşanın birinci valiliğinde padişah emriyle yapılmıştır.

O zaman defterdar bulunan Sadullah Beyin söylemiş olduğu tarih, kapısı üstündeki mermer levhadan alınarak buraya yazıldı:

Zehi hurşid eltaf-ı şehinşah karin oldu
Vilayet pertev aldı her nizamı pek metin oldu

29- Orijinal metin C:1 S:352

30- Tamamı 12 beyit olup buraya tarih beyti alındı. Orijinal metin C:1 S:353'te yazılıdır.

"Gelip bir mısra-ı berceste Sâdi nâzm tarihe
Liva-i merkeze bâb-ı hükümet dilnişin oldu"

(H:1284-M:1867) tarihinde telgrafhane ile matbaa dairesi ve (H:1286-M:1869) de Jandarma koğuşu (H:1304-M:1886) de şer'iye mahkemesi (H:1309-M:1891) de milli emlâk dairesi ek olarak inşa edildi.

Ceza ve tutuk evi, aslında defterhane olmak üzere yapılmış olduğu halde, (H:1263-M:1846) de Rüstem paşanın valiliğinde ceza evi olarak kullanıldığı, şair Razi Mustafa Efendi tarafından yazılıp kapısı üstüne konmuş olan mermer levhadaki tarihten anlaşılmaktadır.

Bu da, adı geçen şairin hayatının anlatıldığı bölümde (şairler bahçesi bölümüne) yazılıdır.

Saray'ın avlusunda matbaa dairesinin yanındaki kabirde kimin gömülü olduğu pek çok kimseler tarafından sorulmaktadır.

Halbuki, bunun, evvela kabir olduğu kuşkuludur. Çünki, sarayın halen mevcut olan harem dairesine su getirilmesi için kazı yapıldığı sırada, orada tek parça mermerden bir mezar taşı kapağı çıkmış ve o kapağın üstüne baş ve ayak taşları dikilecek çıkıntılar olup, ancak, dikilmiş taşları olmadığı için, işin doğrusu öğrenilememiştir.

Şu kadar ki, Müslümanlara ait mezar taşları kapağı söylenmesiyle, durum Kıbrıslı Mehmet Paşaya haber verilmiştir.

Paşanın gelerek görmesi üzerine, kapağın kaldırılarak muayenesine izin vermemiştir.

Ancak, mademki bu taşın üzerinden su yolu geçirilecektir, Bunun kabir olmak olasılığı bulunduğundan, üzerine özel işaret (Sembol) konulmasını uygun bulmuş ve o işaret de konmuştur. İşin aslı bundan ibaret olup bu satırları yazan (yani A. Badi Efendi) o sırada orada hazır bulunuyordum.

EDİRNE'DE YENİÇERİLİĞİN KALDIRILMASI

Yeniçeri teşkilatının Edirne'de de kaldırılması ve yok edilmesi için, Çirmen mutasarrıfı ve Edirne muhafızı vezir Es'at Paşaya ve Edirne mollası yazıcı Zâde İbrahim Efendi ile diğer bilginlere ve yetkililere padişah emri gelmişti. (ki, örneği sözleşmeler bölümünde 30. numarada yazılmıştır)

Es'at Paşa, önce Molla Efendi ile Eskici Zâde Mevlana Hacı Hafız Ali Efendiyi ve bostancı başı Abbas Bey ile ileri gelen kimseleri toplayıp gizli bir meclis kurdu.

Durumu anlattığı zaman, Eskici zade, duyduk ve uyduk, hemen divan toplanıp duyurulsun dedi.

Öbürleri de önce doğruladılar. Yalnız Molla Efendi ses çıkartmamıştı.

Bu durumda, belde kadısının ses çıkarmaması, doğru olmadığından, Es'at Paşa ocaklının ve diğer hazır bulunması gerekenlerin toplanmasını ve kendi dairesi halkının, önlem alarak tetikte bulunmalarını tenbih etmekle beraber Molla Efendiyi de hafifçe çağırıp: "bağlılığınız kuşku götürmez. Lakin, Edirne esnafının çoğu ocakla ilişkilidir.

Kadı Paşa olayındaki direnmeleri biliniyor. Bu yerde ağız açmamak (dudak kıpırdatmamak) olmaz.

Hükümetin dayanağı olan şer'iye görevinde bulunduğunuz için şimdi toplanacak divanda da konuşmayacak olursanız başka anlama yorulup bir fitne çıkabilir". Dediği zaman, Molla Efendi: Bu haberi akşamdan duymuştum. Mahkeme katiplerinden Kabûli Efendi, bu ocağın kaldırılması işi aceba iyi olur mu diyerek kafamı karıştırdı. Diye mazeret gösterdi.

Divan toplanıp emir okunduktan sonra da, yine ağzını açmayıp ruhsuz bir heykele döndü.

Eskici Zâde Efendi onun sözüne yer bırakmayıp, padişah emrine uymanın gereğini ve faydasını anlatarak, ocaklıları da inandırmış ve bunun üzerine hepsi duyduk ve uyduk demişlerdir.

Edirne'de yeniçeri ağası vekili bulunan turnacı Mehmet Sadık Ağa'ya kapıcıbaşılık hil'ati ve ocaklıdan üç beş kadar söz sahiplerine silahşorluk hil'atleri giydirildikten sonra şehir içinde bulunan tüm yeniçeri nişanları kaldırılmış ve Kaleiçindeki ağa kapısı, büyük bir daire olduğu için Şeriat evi yapılmıştır.

Emre karşı gelenler arasında bulunan beş on neferden başka kimsenin burnu kanamaksızın bu önemli iş Edirne'de de hallolunmuştur.

Bu bilgiler Cevdet tarihinden alınmış olup Lutfi Tarihinde bazı eklemeler vardır.[31] Fakat bunlar, asılda fazla değişiklik göstermezler. Yeniçerilerin Şekilleri ve elbiseleri Edirne valilerinden Arif Paşanın yazdığı "Mecmua-i Tesavir-i Osmaniye" adlı eserde, protokol (teşrifat) usulleri de, Vak'anüvis Es'ad Efendinin "Teşrifat-ı Kadime" adlı eserinde ayrıntıları ile yazılmış olduğundan oralara başvurulması gerekir.

EDİRNE CİVARINDA BULUNUP VAK'A-Yİ HAYRİYE (YENİÇERİLİĞİN KALDIRILMASI) OLAYI ÜZERİNE PADİŞAH FERMANIYLA YIKTIRILAN BEKTAŞİ TEKYELERİ

- Edirne merkez ilçesi içindeki Çöke nahiyesinde Hacı Baba ve Muhiddin Baba zaviyeleri.
- Dimetoka ilçesinde Kızıl Deli Sultan tekyesi.
- Dimetoka kasabası içinde Mürsel Baba tekyesi.
- Havsa ilçesi içinde Arız Baba zaviyesi.
- Havsa ilçesi içinde Tekye şeyhleri köyünde Kanber Baba zaviyesi.
- Babaeski kasabası içinde Sarı Saltık zaviyesi.
- Fere ilçesi Ilıca köyünde Nefes Baba zaviyesi.
- Keşan ilçesinde Rüstem Baba zaviyesi.
- Hayrabolu ilçesinde Uri köyünde Kara Ali Baba zaviyesi.
- Sultan yeri ilçesinde Yağmur Baba zaviyesi.
- Sultan yeri ilçesinde Elmalı Baba zaviyesi.
- Edirne merkez ilçe çöke nahiyesi Gaybular köyünde Gaipler zaviyesi. Doğuda kalmışdır.
- Uzunca âbad Hasköy ilçesinde Osman Baba zaviyesi. Doğuda kalmışdır.
- Uzuncaabad Hasköy ilçesinde Ali Baba zaviyesi. Doğuda kalmışdır.
- Kızılağaç ilçesinde Isa Beyli köyünde Kargılı Baba zaviyesi. Doğuda kalmışdır.
- Yeni Zağra ilçesinde Kademli Baba zaviyesi. Doğuda kalmışdır.

NOT:

Yukarıda yazılı tekyelerin yıkılmasına dair olan padişah emri, Orijinal metinde ait olduğu bölümün 31. numarasında kayıtlıdır.

YANGIN

(H:1243-M:1827) senesinde Eski Câmi yanındaki yeniden yapdırılmış olan muvakkithane yakınındaki bir dükkândan çıkan ateş, iki kola ayrılıp bir koldan bedesten yakınında kuyumcular ve çilingirler ve Lâri Cami'i etrafı ile Bat pazarını yakarak zindan altında son bulmuştur.

Öbür koldan da, eski Cami caddesiyle Abacılar başı ve kitapçıları ve un kapanından sırasiyle saraçlar çarşısını yakarak Bat pazarındaki kolla birleşmiştir.

Tanrının hikmetiyle, adı geçen muvakkithane, ateşin Sultan Selim yönüne geçmesine engel olmuştur.

EDİRNE PİYADE KIŞLASININ YAPILMASI

Sultan II. Mahmut döneminde Ayaş Müftisi Zâde Çirmen Vâlisi Es'at Muhlis Paşanın yönetiminde, Asakir-i Mansûre-i Muhammediye kışlası adı ile, bir tümen askerin rahat rahat sığabilceği bir kışla yaptırılmıştır.

Bina, (H:1243-M:1827) tarihinde tamamlanmış olup, bitimine, adı geçen vâli şu tarih şiirini söylemiştir. Buraya tarih dizelerini alıyoruz.[32]

TARİH DİZESİ

"Vali'i çirmen kulu Muhlis dedi tarihini
Kışla inşa eyledi cündine Dârâ-yı cihan"

(Tamamı 11 beyittir).

DİĞER TARİH

"Dedi tarihini Muhlis çerağı vali-i çirmen
Zehi nev kışladır bu cünd Mahmut şâh-ı cemcâha"

(Tamamı 6 beyittir.)

Yapının büyüklüğü halen görülen yıkıntısından da belli olmaktadır.

Dört köşesinde Edirne saat kulesi gibi dört yüksek kule olup resmi günlerde bayraklar asılıp süslenirdi. Binası, dört köşeden altlı üstlü iki kat olup dört tarafında bulunan dört kapısından içeri girildiği zaman her kapının sağında ve solunda birer adet büyük havuz vardı.

Avlusunun kırk bin askeri alabileceği söylenir.

Bir minareli, büyükçe, çatısı ahşap bir de camii vardır.

Hasılı, bu kışla her yönüyle şehri süsleyen yapılar arasında sayılır.

EDİRNE OLAYI ADIYLA LUTFİ TARİHİNDE YAZILANLAR[33]

Rusların Edirne'ye yaklaşması üzerine İzmir muhassılı Hasan paşa Edirne'ye muhafiz olarak atanmış ve Edirne eyaleti Aliş Paşaya verilmiştir.

İslimye'nin istilası haberi üzerine kaçan askerlerden beş bin kadarı da Edirne'ye geldi. Halil paşa ile de iki bin asker gelmişti.

Şehirde, Edirne halkından başka on bin de asker vardı.

Bu kadar askerle savaşa girilemeyeceği, Rusların hepsi on iki bin askeri olduğu halde bunlara karşı konulamayacağını, Halil ve İbrahim paşalar, sulh yapılması sözü ile İstanbul'a bildirdiler.

Ertesi gün, Ruslar Edirne'ye yarım saat uzaklığa gelince, Halil Paşa, birkaç kişiyi görevle Rus kumandanına gönderip sulh konusunu duyurdu.

Ruslar, sulha ait bir bilgileri olmadığını ve belirttiği koşullara uygun olarak Edirne'nin teslimi için ertesi gün, gün doğuşuna kadar zaman tanıdığını gelenlere bildirdi.

Edirne'de bulunan asker ve sivil tüm ileri gelenler toplanıp durumu görüştüler.

32- Tamamı için Orijinal metin C:1 S:356-357'ye bakılmalıdır.

33- [AÇIKLAMA]: (H:1245-M:1829) senesinde Rus askeri Tuna'yı geçip Edirne'ye doğru hareket edince, ortaya çıkan tehlikeyi önlemek için İstanbul'da ve Edirne'de yapılan toplantıları ve aradaki fikir ayrılıklarını anlatan bu bölümün, Edirne veya Edirnelilerle yakın bir ilgi veya ilişiği bulunmamaktadır. Bu nedenle buraya özeti alındı. isteyenler, Orijinal metin C:1 S:357 ve devamına bakabilirler. RK.

Halil ve İbrahim Paşalar, askere güvenleri olmadığını ve savaşırlarsa Rus askerlerinin Edirne'yi yağmalayacaklarını ileri sürerek çarpışmadan çekinilmesinin halka duyurulmasını Vecihi paşaya emrettiler. Vecihi paşa, halka güvence vererek o gece kışlada kalmış idi.

Bir de görüldü ki; süvari, topçu, arabacı ve diğer askerin tümü kaçmışlar.

Halil ve İbrahim paşaların hazineleri ve yanlarında bulunanlar da kaçmış,yanlarında ikişer adamları kalmış.

Mîr-i Mîran Behram paşa üç yüz adamıyla ailesini de alıp kaçmıştı.

Asakir-i mansureden olanlar kaçmak için kapılara uğramış iseler de, muharebe edilmeyeceği söylenerek durduruldular. Sabah olduğunda, İstanbul'dan İngiltere ve Fransa sefirleri tarafından Rus kumandanına verilmek üzere sulhtan söz eden mektup gelmiş ise de, dinlemeyip, savaşmadan Rus askeri Edirne'ye girdi. Halil paşa nizamiye askerinin silahlarını teslim ettikten sonra çıkıp gitti. Vecihi paşanın özet olarak belirttikleri burada bitti.

Ruslarla Osmanlılar arasında Edirne'de başlayan sulh görüşmelerine İngiliz, Fransız, Avusturya, Prusya temsilcileri de katılmıştır. Uzun görüşme, tartışma ve yazışmadan sonra anlaşma imzalanmıştır.[34]

SULH İLANI (DUYURULMASI)

Tarafların temsilcileri tarafından Edirne'de düzenlenen sulh antlaşması maddelerinin resmen imzasıyla düşmanlık sona erdi.

Rus askeri çekilinceye kadar hudutlardan Osmanlı askerlerinin dağılmaması (H:1245-M:1829) Rebi-ül Ahirin'de özel emriyle duyuruldu.

Sulh antlaşması örneği "Ravzat-ul Uhut" un 38. numarasında yazılmıştır. Buna "Edirne Antlaşması" adı verilmiştir.

EDİRNE'NİN BOŞALTILMASI

(H:1245-M:20.12.1829) Cemaziel Ahiri'nin yirmi üçüncü pazar günü Edirne'nin boşaltılacağına dair delege Sadık Efendinin Şumnu'da Sadrâzam Reşit Mehmet Paşaya gönderdiği mektuba, ordunun Edirne'ye gelmek üzere bulunduğunu bildiren cevap, padişaha arz edildi.

Padişah, ordunun yollarda huzur içinde getirilip Edirne'de de güzelce korunması emrini Sadrazama bildirdi.

Çünki, hasta Rus askerleri kışlada yatıyordu. Onlar gidinceye kadar askerlerinin Edirne içinde ve kışlaların boş kalmış bölümlerinde soğuktan korunmalarına özen gösterilmesini de emretmişti.

Rus hastalarına gösterilen bu insancıl yaklaşımdan dolayı Rus generali "Dippec" tarafından teşekkür yazısı gönderildi.

Rus ordusunun Edirne'de kalış süresinin Yüz gün olduğu bâzı yazılarda ve Lûtfi tarihinde yazılıdır.

Ancak, Ravza-t-ul Hattâtin'de, hayatı anlatılan Sarı şeyh okulu öğretmeni Hasan Vasfi Efendinin el yazısiyle bir kitabın kenarındaki notuna göre, Ruslar Edirne'yi (H:20 Sefer/ 1245-M:1829 Ağustos) perşembe günü istila edip (H:3 Cemaziel ula/1245-M:1829) günü boşaltılmıştır.[35]

35- ***NOT:*** 20 Safer 1245 tarihi 21 Ağustos eder. 3 Cemaziel Evvel'in karşılığında 31 Ekim olduğuna göre metinde bir tarih hesaplaması yanlışlığı olmalı.

EDİRNE'DE YENİ İMARETTEKİ PALAVUR DERESİNİN TAŞMASI

(H:1246-M:1830) senesinde öğlen vakti Tanrının hikmeti batı yönünden şiddetli bir fırtına ile oluşan kara bir buluttan, bu yörede örneği işitilmemiş şiddetle yağan yağmurdan Sultan Bayezid, Hacı Kılağuz ve Emir mescit ve Hoca hoşkadem mahalleleri ve bugün bulunmayan Sefer Şah mahallesine rastlayan Palavur adındaki önemsiz bir dere beklenmedik bir şekilde taştı.

Doksan kadar evi temelinden yıkmış olup o sırada boğulan veya yıkıntı altında kalıp ölen erkek ve yaşlı ve çocuk sayısı yüz otuz kadardır.

Bir sene Rusların Edirne'yi istilaları sırasında, Rus askerlerinden ölmüş olan bazıları bu derenin kenarına gömülmüş olduklarından, taşkın sırasında dere, bunların da pek çoğunu söküp götürmüştür.

SULTAN II. MAHMUT'UN EDİRNE'YE GELİŞİ

Padişah, yöreyi teftiş ve halkın durumunu yerinde incelemek üzere H:1246-M:1830 senesi zilhiccesi'nin 22. Ve yine Mayıs'ın 22. Cuma günü donanma ile İstanbul'dan Şerefsan adlı firkateyn'e binip Çanakkale boğazına geldi.

Bir süre Gelibolu, Sultâniye kalesi ve Eceabad yöresini dolaştıktan sonra H:1247-M:1830/1831 Muharreminin 7. Günü Gelibolu'dan ayrılıp Keşan, Uzunköprü yoluyla, Edirne'ye üç saat uzaklıktaki Karakasım gelip orada geceledi.

Ertesi, ayni ayın 11. Çarşamba günü, Edirne'ye yarım saat uzaklıktaki Solak çeşmesinde düzenlenen büyük tören ile, Sultan Selim camii civarındaki, sadrazam silahtar Raşit Ağanın yeni ve gönül açıcı konağına indi.

Çeşmeden konağa gelinceye kadar yol boyunca Edirne ileri gelenleri, okul öğrenci ve hocaları, Ermeni, Rum, Yahudi, Patrik ve hahamları tarafından dualarla törenler yapılmıştı.

Gelibolu'dan Edirne'ye gelinceye kadar geçmiş oldukları yerlerin yetkileri, beldeleri hakkındaki bilgileri yazarak padişaha verdikleri gibi, padişahın, yanındakiler için harcadıkları paraları defter edip bildirdiler.

Onlara, harcadıklarından fazla para ödemiştir.

Padişah Edirne'de on gün kaldı.

Birinci Cumayı Selimiye'de, ikincisini Üç Şerefelide kıldı. Bazı kutsal yerleri ziyaret etti. Ayrıca, çirmen mutasarrıfı Hüseyin paşanın Meriç ve Tunca nehirlerinin birleştiği yerdeki bahçesine, bir kere de Dağdeviren Zâde Kadri Beyin Tunca kenarında bulunan bahçesine gitti.

Edirne'ye gelişinin ertesi günü, kendisinin kurmuş olduğu Asâkir-i Mansure kışlasını ziyaret ve teftiş etti. Mevcut asker de tabur tabur durup yanlarından geçerek her birinin giyim kuşamlarını ve genel durumlarını kontrol etti ve subaylarına övgüde bulunarak daima hazır olmalarını bildirdi.

Hastahane'nin durumu hakkında bilgi aldı ve iyi çalışabilmesi için gerekenin yapılmasını Ahmet Paşaya emretti.

Yine beraberinde olan Mekkei Mükerremeden mâ'zul özel katibi Abdullah Efendiye, hastahanenin onarılmasını ve yenilenmesini emretti.

Meriç üzerinde olup daha önce taşkından yıkılmış olan büyük köprünün yenilenmesini de emretti.

Halk, kayıklarla karşıdan karşıya geçiyordu. Bu ilgiye sevindiler ve dua ettiler.

Edirne'yi ziyaretleri anısına, Edirne beldesinin adı yazılı olan: Hayriyye Nısfiyye ve Rub'iyye adlı altın para bastırıldı ve kendisini karşılayanlara ve hizmetinde bulunanlara armağanlar verdi.

Ayrıca, etraftan ziyarete gelenlere de armağanlar verdirdi. Keza, Rum, Ermeni ve Yahudi rahip ve hahamları ile öğrenci ve hocalarına, fakirlere ve ihtiyarlara armağanlar bağışlayıp gönüllerini hoşnut etti. Edirne'den dönüşte ilk durak yeri olan Havsa (Yâni, havassı Mahmut paşa kazası merkezi), ikinci durak Burgaz, üçüncü durak Çorlu, dördüncü durak Silivri olmuştur.

Bu duraklarda da pâdişah, yörenin ileri gelenleri ve halkı tarafından karşılanıp uğurlanmıştır. Silivri'den deniz yoluyla İstanbul'a hareket edilmiştir.[36]

NÜFUS SAYIMI

Vak'ai Hayriden (yeniçeriliğin kaldırılmasından) sonra Osmanlı devletinin eski sistem ve adetleri değişti.

Nüfus sayımı, hizmetin esasını teşkil ettiğinden, ülkenin her yerinde uygulanmaya başladı.

Bu işe önce İstanbul'dan başlandı. Ancak, harplerin çıkardığı uğraşlar, ülkenin öbür kesimlerinde uygulanmaya mani oldu.

Harpler sona erince, Anadolu ve Rumeli erkek nüfusun sayımı için İstanbul'dan görevliler atandı. Ancak, çirmen Valisi Ağa Hüseyin paşaya duyulan saygı nedeni ile, Edirne'ye dışarıdan görevli gönderilmeyip bu işin Edirne'den seçilecek kişilerce yapılması kararlaştırıldı.

Yazım işinde halkın beğenisini sağlamak için şer'iye sınıfı görevlendiriliyordu.

Keza, yörenin sevilen ve sayılan kişileri de bunlar arasına alınıyordu.

Edirne'de (H:1247-M:1831) tarihinde nüfus sayımına başlanmıştır.

36- Padişahın bu gezisi Vak'anüvis Es'ad Efendinin (Sefername-i hayr) adlı risalesinden alınmıştır. Ayrıntılar için ya bu risaleye veya Orijinal metin C:1 S:374-376 ya bakılabilir.

EDİRNE MERKEZİNE BAĞLI OLAN YERLERE GÖNDERİLEN SAYIM GÖREVLİLERİ

GÖREVLİNİN ADI:	SAYIM YERİ:
Hoca sınıfından Reşit Bey	Ahi Çelebi
Mevaliden yazıcı Zâde Hasan Efendi	Hasköy Sultan yeri
Amedi külefasından Kudsi Efendi	Cisr-i Mustafa Paşa
Maliye eski tezkerecisi Ömer Bey	Kızanlık ile Zağra
Hocalardan Hacı Keşşaf Efendi	Ferecik ile Mekri
Hocalardan Agâh Efendi (Agâh paşa)	Gümülcine
Mevaliden İsmail Paşa Zâde Necip Bey	Havassı Mahmut Paşa ile Babaeski
Eski yazıcı Mehmet Efendi	Çorlu ile Burgaz
Defterhane yazıcılarından Osman Mahmut Efendi	Gelibolu ile Şarköy
Hocalardan Ahmet Cemil Efendi (Misafirhaneci)	Cisr-i Ergene ile İpsala
Darphane eski kesedarı İbrahim Efendi	Enez
İlyas Zâde Abdürrahim Bey	Malkara
Mevâliden Arif Hikmet Bey (Şeyh-ül İslam)	Filibe
Müderris Bedreddin Efendi	Tatar Pazarı

Aliş Paşanın kimliği, bu kitabın Ravzat-ul Vilat bölümünde yazılmıştır. Aliş Paşa hakkında Lûtfi tarihinde şöyle yazıyor.

37- Orijinal metin C:1 S:377-379

SULTAN II. MAHMUT'UN İKİNCİ DEF'A EDİRNE'YE GELİŞİ

Padişah, (H:1253-M:24.4.1837) senesi Muherremi'nin yirmi üçüncü Cuma ertesi günü İstanbul'dan Nusretiye Kalyonu ile Varna'ya ve oradan da Silistre ve Şumnu'ya geçip Edirne'ye doğru hareket etti.

Edirne eyaleti müşiri Mustafa Nuri paşa, padişahı karşılamaya çıkıp şipka balkanında (H:1253-M:24.5.1837) seferinin on sekizinci günü padişahla görüştü. İki gün sonra padişah Edirne'ye gelip paşa kapısında hazırlanan dairesine indi.

Gelişinin üçüncü pazar günü, yapdırdığı büyük köprüyü gördükten sonra (yeni köprünün temelinin atıldığı zaman) yine kendisinin yaptırdığı kışlaya gitti.

Orada uygulanan manevrayı görüp beğendi ve sonra da özel dairesine döndü.

Ayni ayın yirmi sekizinci Cuma günü, cuma namazını Sultan II. Bayezid Camiinde kılıp yine dairesine döndü ve Müşir Mustafa paşaya ve diğer bâzı kişilere armağanlar verdi. Daha sonra da, bazı kişilere yine rütbeler ve armağanlar dağıttı.

Bu konunun ayrıntıları Lûtfi Efendi tarihinde ve vat'anüvis Es'ad Efendinin risalesinde yazılıdır. Keza Orijinal metin C:1 S:379'da da aynen alınmıştır.

Safer ayının yirmi dokuzuncu (4.6.1837/Pazar) günü Edirne'den ayrılarak Rebiül Evvel'in ikinci günü İstanbul'a geldiği Takvim-i Vekayi (gazete)'de yazılıdır.

KARANTİNA KONULMASI

Vidin ve etrafından ve Rumeli'nin orta kolundan gelecek yolcuların Edirne'de karantinaya konulmasına dair Edirne Valisi Emin paşanın sadrazamlık makamına gönderdiği cevap yazısı (H:1254-M:30.10.1838) 12 şaban.

(Yukarıda belirtilen yerlerden gelenlere Edirne'de karantina uygulanması için gerekli önlemlerin alınmasını bildiren emir okundu. Edirne ileri gelenleri, üç toplum temsilcileri (Rum, Ermeni, Musevi toplumları) ve diğer ilgililerin de söz birliği ile aşağıdaki hususlar kararlaştırıldı:

Vidin yöresinden ve Rumeli'nin orta kolundan gelecek olanların Edirne'ye girecekleri yola yakınlıkları bilinen, Yıldırım mahallesi kenarında, ve Rumeli'nin sol kolundan gelecek yolcular için de ikinci Köprü (Meriç köprüsü) karşısında uygun ve geniş birer yer ayrılmıştır.

Görevliler, sekreter ve hekimler için birer konak bulunup kiralanmış ve bunlara da gerekli değişikliklerin yapılması ve döşenmesi sağlanmıştır.

Ayrıca, bunların korunma sistemleri ve diğer gereçlerin hazırlanmasına başlanılmıştır.

Hasılı, gönderilen emirde belirtilen hususların hepsinin hazırlanmasına, emrin gelişinden bir gün sonra başlanmıştır.

Bilgilerinize sunulur).

YANGIN

(H:1253-M:1837) senesinde, Sultan II. Mahmut'un Edirne'de bulunduğu sırada bir gece Sultan Selim caddesindeki bir kaynakçı dükkânından çıkan ateş, muvakkithane civarını yakarak Eski Câmi caddesindeki Gazazlar sokağı başında son bulmuştur. Pâdişahın, dükkânı yanan esnafa iki yüz ellişer kuruş bağışta bulunduğu söylentiler arasındadır.

ASKER SINIFININ DÜZENLENMESİ

Bir süreden beri bâzı engellerden dolayı asker arasındaki gerekli düzenleme yapılamamıştı.

Şimdi mevsim geldiği için, Rumeli ve Anadolu'dan alınan redif askerleriyle, bâzı yerlerde bulunan piyade ve süvari nizâmiye askerlerinin, Üsküdar ve İstanbul ve Edirne'de toplanıp eğitilmeleri kararlaştırıldı.

Üsküdar tarafına geleceklerin hassa müşiri Rıza paşa, İstanbul'a gelenlere muntazam askerler müşiri Reşit paşa ve Edirne'de toplanacaklara Silistre Vâlisi Mırza Sait Paşa Edirne'ye gelip, taraflarından bu görevin yapılması emredildi.

GARİP BİR OLAY

(H:1260-M:1844) senesi Kasımın elli birinci günü geçip O yıl Ekim ayının on beşinci Cuma günü akşamı yâni Cuma ertesi gecesi saat altıda Tanrının emriyle Tunca nehrinin yatağı kesilip su bölümü geride kaldı.

Yatak, bir tarafdan öbür tarafa yol gibi geçilir oldu.

Tam on iki saat akmadan durup, Cuma günü saat altıda eskisi gibi akıp yatağına girdi.

Bu durum, Bayezid Camii içine girilirken sağ taraf divarı ortasına asılmış levhada yazılı olduğundan, buraya tıpkısiyle alındı.

NEHİRLERİN TAŞMASI

(H:1261 yılı Muharreminin 23. gününe rastlayan M:1845) senesi Ocak ayının on dokuzuncu günü, Uzun yıllardan beri örneği görülmemiş suretle nehirlerin üçü birden taşarak şehirde birkaç bin ev ve dükkân ve benzeri yapıları su altında bırakmıştır.

Çoğunu yıkmış veya yıkılma haline getirmiş, Kirişhanede Küçük hamam denilen Kara Mustafa paşa hamamının içine girip beş saat sonra çekilmiş olduğunu, bir dergide görmüştüm.

Bu taşkın, halk arasında "büyük su" adıyla anılır.

İSKELELERİN ÇÖKMESİ SONUCU NEHİRDE BOĞULMA

(H:1262-M:1845) senesi Martı'nın onuncu pazar günü ki, Sultan Nevrûz idi.

Hıristiyan toplumunun özel günleri olması nedeniyle, kalabalık halk gurupları Meriç-Arda nehirleri üzerinde kurulu bulunan yeni Köprü iskelelerinin iki tarafından gelip geçmeye başladılar.

Karşı taraftaki Kargalık denilen mesire yerine (Bugün o mesirenin adı unutulmuştur) gitmeye başladılar.

Akşam üzeri dönüşlerinde o iskeleler üzerinde toplu halde gidip gelinmeye başlanınca, iskeleler bu ağırlığa dayanamayıp yıkılmış.

Mevsim gereği olarak nehirler taşkın halinde bulunduklarından, genç, ihtiyar, kadın, erkek ve çocuk olmak üzere yetmiş üç kişi boğularak ölmüştür.

Bu nedenle adı geçen toplum arasında....gün yortusu tutulmakta bulunmuştur.

SULTAN ABDÜLMECİD'İN EDİRNE'YE GELİŞİ

Pâdişah, Ziver Efendi tarafından yazılıp yayınlanan seyahatnamede anlatıldığı gibi, (H:1262-M:7.5.1846) yılı cemaziel evvelinin onuncu perşembe günü İstanbul'dan resmi protokole uyularak yapılan törenle hareket ettikten sonra, belli yerlerde konaklayarak o ayın on sekizinci gününe rastlayan o yıl mayısının ikinci perşembe günü büyük törenle Edirne'ye girmiştir.

Geldikleri yol boyunca kendisini karşılayan okul öğrencileri içinde, çiçek çıkartmamış olanları huzurunda aşılatmış ve onlara armağanlar vermiştir.

Ayrıca, birçok görevlilere nişanlar ve rütbeler vermiştir.

Bu tertip Edirne'de de sürmüş ve Edirne'de görev yapanlara da bu tür uygulamalar yapılmıştır.[38] Bu arada, Rum Metropoliti Yerasimon ve koca başı Dimitraki ve Ermeni karabaşı Serkiz ve Kocabaşı Ohannes ve Babek ve Hahambaşı Refaile de benzerleri gibi birer yüksek nişan vermiştir.

Ayrıca, konaklarında misafir olduklarına ve yanındakileri evlerinde misafir edenlere de ayrı ayrı hediyeler vererek onların gönüllerini almıştır.

Edirne'ye gelişinin ikinci günü Cuma namazını Selimiye Camiinde kılmıştır.

Bu arada, cami'e ait bir odada yalnız yaşayan Belh'li Haşim Efendi adında, Edirnelilerin saygı duyduğu bir kişinin kaldığını haber almış, kendisini ibadete adamış olan bu kişi, kimse ile görüşmezken, padişah makfiline gitmeye razı olmuş, fakat, padişah onun odasına gitmiş ve yalnız kişi tarafından karşılanarak dualarını almıştır.

Haşim Efendi, kimseden bir şey kabul etmediği halde, padişahın bağışlarını almıştır.

Edirne'de uygulanan kara gümrüğünün yüksekliği nedeniyle, halkın, giyecek ve diğer gereksinimlerinin pahalı olmasından yakındıklarını duyan padişah, ayni ayın yirmi ikinci pazar ertesi gününden itibaren bu gümrük vergilerini de kaldırmıştır.

Bu gümrükten hazineye yılda dokuz yüz kese gelir sağlamakta ise de, halkın yararına bu kaynaktan vaz geçirilmiştir. Bundan başka, Edirne'den geçip Akdeniz'de Enez limanına akan Meriç nehrinin yatağı bozulmuş ve Enez limanı da dolmuş idi. Bu nedenle Edirne ve Rumeli'nin birçok yörelerinin nehir yolu ile olan ticareti de durmuştu.

Padişahın gönlü buna da razı olmadığından, büyük paralar harcanarak Limanın ve nehir yatağının temizlenmesi için Edirne müşiri Tahir Paşayı görevlendirmiştir.

Bundan dolayı da, Edirne halkı ziyadesiyle sevinip mutlu olmuştur.

Bunun için verilen padişah emri 41 numara ile ait olduğu bölümde yazılmıştır. (Padişah, nehir yatağının düzenlenmesi gereğine emir vermiş ise de, görevli kişi bunu yerine getirmemiş olduğundan, nehir taşkınları sonucu olarak şehrin üçte biri harab olmuştur.)

Ayni ayın yirminci Cuma ertesi günü ve yirmi birinci pazar günleri de Edirne şehrinin dışında bulunan nizamiye askerlerinin kışlası, eski saray yeri ve diğer bazı yerler gezilerek yirmi ikinci pazar ertesi Edirne defterdarı ve Edirne kadısını kabul edip hizmetlerinden memnun olduğunu ve yine iyi çalışmalarını söyledi.

Rum, Ermeni ve Yahudi temsilcilerine de, hepsinin Osmanlı devleti uyruğunda olduklarını ve güven ve huzur içinde bulunmalarını istediğini bildirdi. Yirmi üçüncü, yâni Mayısın yedinci Salı günü törenle Mihal Köprüsü yoluyla, Edirne Vâlisi Tahir paşa da yanında olarak Edirne'den ayrıldı.

TAHTAKALE YANGINI

(H:1262-M:1.9.1846) senesi Remezanının sekizinci, Ağustosun on sekizinci pazar gecesi saat üç sıralarında (Ezâni saat) Tahtakale'den başlayan ateş, Tavuk kapısından Manyas kapısına oradan eski kapan denilen yere kadar uzanıp gündüzün saat dördüne kadar sürmüştür.

Sonunda, Tahtakale denen yerin tümü yanıp yıkılmıştır.

ÜÇ ŞEREFELİ YANGINI

Bu yangın, H:1267-M:1851 senesi Ağustosunun birinci Çarşamba günü Üç Şerefeli Camii civarında doğramacılar içinde hasırcı ve doğramacı dükkânından çıkmıştır.

Yangın, Üç şerefeli yanındaki dükkânlar ile, ağaç pazarından Topkapıya kadar üç-dört yüz kadar dükkân ve sâireyi yakmıştır.

37- Orijinal metin C:1 S:377-379

O sırada, câmiin önce Üç Şerefeli minaresinin külahına ve sonra, iki Şerefeli minaresinin külahına ateş sıçramış ve iki külah da yanmıştır.

Büyük minare külahının orta sütunu kurşunlar üzerine düşmüş ve câmi sarsılmış ise de bir zarar olmamıştır.

ESKİ MENZİLHANE YANGINI

H:1268-M:1852 senesi Şevvalinin 18. günü ki, Temmuzun üçüncü Çarşamba gecesi saat 6:30 sıralarında eski menzilhane (gümrük hanı) karşısında çubukçu mıstık ağanın dükkânından çıkan yangın, Eski Câmi caddesinde ve mücellitlerde bedesten etrafında dört yüz kadar dükkânı yakmıştır.

ASKERİ DEPBOY

Sırık meydanı denen yerde H:1270-M:1854 yılında metin bir bina olarak yapılan askeri depboyun tamamlanmasına eski ceride nâzırı Hacı Ahmet Rüşdi Efendinin söylemiş olduğu târih, bir mermere kazılıp kapısının üzerine konmuştur.

Şâh gazi dâder-i devrân han Abdülmecid
Kasr-ı dîn-ü devleti tezyîn-ü ihya eyledi

Bâhusus ârâmış asker içün mevkilere
Hoş heva âli mahaller tarh-u peyda eyledi

İşte pây-i taht-ı sânisinde ferman edip
Yapdı işbu depboyu bir cây-i râna eyledi

Yümnile nebl-i zafer sâlinde gazi padişah
Asker-i şâhânesiyçün depboy inşa eyledi

MÜCELLİTLER ÖNÜ VE UNKAPANI YANGINLARI

H:1272-M:1856 yılı Haziranın da Abdurrahman Sâmi Paşanın vâliliği sırasında Eski Câmi caddesinde, gümrük hanında, Abacılar başına kadar iki karşılıklı dükkânlar tamamen yanmıştır.

H:1272-M:1856 yılı Martının 25. Pazar günü Unkapanı civarında dakik kethudası hacı Sait Ağanın dükkânı yanındaki Hallaç Ali Ağanın dükkânından, Pazar günü saat 7:30 sıralarında yangın çıkmıştır.

İki saat kadar süren yangında üç yüz kadar dükkân, Unkapanı ile basmacılar ve tarakçılar hanlarını yakıp yıkmıştır.

Ancak, acaip olarak, mücellit dükkânları arkasındaki yüksek kahve denmekle bilinen Hacı Halil Ağanın işlettiği büyük ahşap kahvehanenin dört tarafı yanmış iken, kahvehane yanmamıştır.

PİYADE KIŞLASI YANGINI

H:1273-M:1857 Remezanının on yedisinde (23 Nisan Pazar) saat 9:00 sıralarında piyade kışlasının şehre bakan taht kapısında yangın çıkmıştır.

Derhal söndürme çalışmalarına başlanmış ise de, olağan üstü bir şekilde süslenip donatılmış bulunan taht odası yanmaktan kurtulamamıştır. Remezan nedeniyle Eski Câmide bulunan Vali İsmail Paşa, tepe mezarlığı civarına çıkıp yangının kışlada olduğunu görmüş ve bir kısım cemaatla kışlaya gitmiştir. Ben de onlarla beraber idim. Kırım savaşında bu kışlada Dragon olayı bulunuyordu.

Alayda her milletten adam var ise de, çoğu gönüllü Rum ve Bulgarlardı.

PAŞA KAPISI YANGINI

(H:1276-M:1859) Recebinin dördüncü gününe rastlayan (H:1275-M:1858) ocağının on beşinci Cuma ertesi gecesi saat altı buçuk sıralarında Paşa Kapısı içinde yangın çıkmış, O büyük yapı tamamen yanmış ve eyalet vâlisi Muammer paşa harem dairesinden ailesiyle birlikte güçlükle canlarını kurtarabilmişlerdir.

Harem Dairesinde bulunanlardan yedi kişi yanmıştır.

Sonradan toplanan yanmış Vücut organları Baba Demirtaş Camii mezarlığına gömülmüş ve gömülenlerin adlarıyla yangını belirten bir taş da dikilmiştir.

Tanrı böylesi afetlerden tüm yöreleri korusun.

NEHİRLERİN TAŞMASI

(H:1275-M:1858) senesi Rebiül Ahir'inin yirmi yedinci gününe rastlayan (H:1274-M:1857) yılı Kasımının yirmi ikinci Cuma ertesi günü Arda, Meriç, Tunca nehirleri taşarak şehirdeki bin beş yüz kadar ev, dükkân ve diğer yapıların yıkılmasına neden olmuştur. Taşkın, on gün kadar sürmüş ve Edirne'ye iki saat uzaklıktaki Ahır Köyünde de büyük hasar yapmıştır.

ESKİ CAMİ CİVARINDA YANGIN

(H:1275-M:1858) senesinde Eski Câmi caddesinde Lüleciler sokağı başından muvakkithane yanına kadar olan iki taraflı dükkânlar yanarak tamamen mahvolmuştur.

ACAİPLİK

Süpürgeciler mahallesinde oturup geçimini araba sürücülüğü ile çıkaran Bastırmacı Hüseyin adlı bir çingene, (H:1276-M:1859) yılında eceli ile ölüp Sultan Bayezid köprüsü bitişiğindeki deliler mezarlığı denilen yerin ortasına gömülmüş idi.

Yaşamında dini bilgi ve uygulamalarından yoksun, gece gündüz sarhoş gezen biri idi. Sağlığında, alış veriş etmekte olduğu yunan uyruklu meyhaneci Corci adındaki kişi gözlerinden rahatsız olup görme gününü yitirmekte idi.

Basdırmacı Hüseyin'in ölümünden birkaç gece sonra, adı geçen, Corci'nin rüyasına girip "mezarının toprağını gözüne sürersen iyileşeceksin" demiş. Bu hal, birkaç gece tekrarlanınca, Corci denileni yapmış ve gözleri sağalmış. Bunun üzerine, Corci bir marangoz getirip Bastırmacının mezarının etrafına boyalı bir parmaklık çektirdi. Bunu duyanlar, çingenenin kabrinden toprak alıp hastalıklarına şifa aramaya başladılar.

Bastırmacının akrabalarından biri bu durumu görünce, "Bizden de evliya çıkarmış" diyerek başına bir külah geçirip kabrin başı ucuna bir kandil ve kenarına hasırdan bir de salcı kulübesi kurdu.

Bir taraftan, geceleri Tunca nehrinden toprak taşıyarak mezarı düzeltirken, öbür taraftan, İslam-Hıristiyan, baş vurup her tür hastalık için toprak alımına başlamışlar.

Türbedar durumundaki çingene de, bundan haylice para kazanmaya başladı ve geçimini bu işten sağlıyordu.

Mezarın parmaklıkları da, sıtma bağlamalarıyla görünmez oldu. Bâzı kişiler Bastırmacının yaşam şeklini Hafız Ahmet Zihni Efendiye anlatarak durumu sorduklarında "tutarlı bir yaşamı olmayan kişiden evliya olmaz". Ancak, "bu çingenenin gömüldüğü yere daha önce mazannadan (kutsal kişilerden) birinin gömülmüş olup kerametini bunun aracılığı ile göstermiş olduğundan kuşku yoktur" diye cevap verince, bu sorun çözülmüştür.

Ancak, bu hal iki sene kadar sürdükten sonra halk bu inançtan vaz geçmiştir.

NEHİRLERİN TAŞMASI

(H:1281-M:1864) senesi Remezanının on dördüncü gününe rastlayan 1280-M:1863 ocağının yirmi dokuzuncu Cuma günü Arda ve Meriç ve özellikle Tunca nehri büyük ölçüde taşıp şehirde birkaç yüz evini yıkıp harap etmiştir.

Etraf köy ve kasabalarla da bağlantı kesilmiş, ancak, Saraçhane köprüsünden şehre girilip çıkılabilinmiş.

Bir süre sonra sular donmuş ve geniş bir buz tabakası oluşmuştur.

Nehirlerin ara sıra böylece taşmaları şimdiye kadar bin beş yüzden fazla evin yıkılmasına neden olmuştur.

Arda ve Meriç'in taşmaları ve bâzen da, yatak değiştirmeleri sonunda şehirle Karaağaç semti ve iki köprü arasındaki tarla ve bahçeleri de tahrip ediyordu.

Su baskınına uğrayan arazi on bin dönümü aşıyordu. Aşağıda yazılanlar Enis-ül Müsâmirin'den alınmadır. Şöyle ki: "Nehirlerin etrafındaki bahçelerin, (H:1010-M:1601) hududuna gelinceye kadar akla sığmaz derecede meyvesi olurdu. Özellikle kayısının dört kıyesi bir akçeye sokaklarda tablalarda satılırdı.

Alanların, çekirdeği için aldıklarını, bilenlerden hayatta olanlar söylemektedirler. şimdi (H:1046-M:1636) tarihinde hastaya Şifa için olsa da bulunmamaktadır. Diğer meyveler de azalmıştır.

Edirne'nin bağları (H:1000-M:1601) tarihine kadar yıldırımda, Hıdırlık zaviyesi etrafında ve eski Mar'aş denilen yerde idiyseler de, Avrupa ülkeleri ile olan muharebeler nedeniyle bu yerler terk olunmuştur. (H:1000-M:1601) tarihinden sonra tüm bağlar kıyık semtinde top yolu denilen yöreye ve şehrin diğer yerlerine taşınmıştır.

İstanbul'daki ileri gelenlere armağan edilmek üzere her yönden gönderilen hediyeler arasında, Edirne şehri de, fakir olduğu için sunulmaya değer kıymetli bir şeyi olmadığından, adı geçen bahçeler ürünü arasında gül suyu gönderilirdi. Kışın da ayva.

ŞİİR

Edirne gibi bir şehr-i dilâra,
Bulunmaz gerçi âlem içinde ama,
Ahalisi fakir oldukları çün
Hedâyası olur elbette ayva ....

ÜÇ ŞEREFELİ ÖNÜNDE YANGIN

(H:1284-M:1867) senesi Hurşit Paşanın valiliği döneminde Üç Şerefeli camiinin saat kulesine bakan kapısının bitişiğindeki ekmekçi fırınından çıkar ateş, yazıcılar sokağına bakan kapısına kadar olan tüm dükkânları yakmıştır.

ÜÇ ŞEREFELİ YAKININDA YANGIN

(H:1285-M:1868) senesinde çıkan ateş, sarraf hanını ve taşcılar sokağıyla kitapcıları tamamen yakmıştır.

EDİRNE VİLAYETİ GAZETESİNİN İLK DEF'A BASILIP YAYINLANMASI

Edirne'de il adına çıkartılmakta olan haftalık gazete (H:1284-M:1867) Recebinin ikinci 1283 Ağustosunun on yedinci günü, birinci nusha olmak üzere basılıp yayılmış ve il yıllığı çıkartılması için de (H:1286-M:1869) senesinde hazırlığa başlanılmıştır.

PİYADE KIŞLASININ ONARIMI

(H:1290-M:1873) senesinde Erzincanlı Hacı İzzet paşanın birinci valiliğinde verilen buyrukla onarımına başlanmıştır. Aslına uygun olarak yapılan onarımın bitimine adı geçen Vâli şu tarih şiirini söylemiştir.

"Mücevher kilk ile izzet kulu kayd etdi târihin,
Bu kışlak oldu han Abdül'aziz ahdinde âbâdân"[39]

MEMLEKET SAATI

Erzincanlı Hacı İzzet paşanın ikinci defaki vâliliğinde, yâni (H:1302-M:1884) tarihinde, belediye gelirinden dört yüz lira kadar bir para sarfiyle Üç Şerefeli câmi civarındaki kule üzerinde ahşaptan bir kaideye konan bir memleket saati yapılmıştır.

Bir mermer üzerine Hafız Efendi tarafından yazılmış olan târih Şiiri kulenin doğramacılar tarafına konmuştur.

MEMLEKET SAATİ İÇİN YAZILAN TARİH

Muhyi-i mülk-i milel hazreti sultan Hamit
Kim Huda kılmada zâtın nice hayre alet
İşte bu hayrı da vali Hacı İzzet paşa
Verdi te'sise delaletle bu şehre ziynet
Yazdı itmamına Hâfız güheri bir tarih
Verdi bu şehre şeref kulede elhak saat

KIYAKDA YANGIN

(H:1307-M:1889) senesi Muharreminin on dördüncü ve 1305 Ağustosunun yirmi dokuzuncu perşembe günü gece yarısında Kıyak caddesindeki Apostolakinin attar dükkânından çıkan ateşte Bürümcükçü camiinden Kıyak mescidine yakın yere kadar kıyak caddesinde bulunan karşılıklı yetmiş iki dükkân yanmıştır.

SÜVARİ KIŞLASININ YANMASI

(H:1307-M:1889) senesinde bir gece saat beş sıralarında süvari kışlası yanmış ve sür'atle yeniden yapılması için padişah emri çıkmış ve emir yerine getirilmiştir.

YENİ YAPILAN ASKER HASTAHANESİ

Bu hastane, piyade kışlasının batı yönünde ve dikdörtgen şeklinde olup hazarda sekiz yüz, seferde bin iki yüz hasta eri alabilecek büyüklüktedir.

(H:1305-M:1887) tarihinde yapımına başlayıp (H:1307-M:1889) tarihinde tamamlanmıştır.

Yirmi dört koğuş, bir mutfak, büyücek bir hamam, bir çamaşırhane, bir depboy, muntazam bir eczahane, geniş bir poliklinik, müdür, baş tabip, eczacı, yazı işleri ile subay ve görevliler ve hizmetliler için muntazam odaları vardır ki, toplam yetmiş oda ile yirmi dört koğuştan oluşmaktadır.

Eczahane, çamaşırhane, depboy ve diğer bu gibi ayrıntılar dışında genişliği 120, uzunluğu 160 metredir.

Binanın temel atılışına ser asker mektupçusu Muhtar Efendi tarafından söylenen tarih Şiiri mermer bir levhaya kazılıp kapısı üstüne konmuştur.

39- 7 beyit olan şiirin tümü için Orijinal metin C:1 S:388'e bakılmalı

ŞİİR
HASTAHANE TEMELİ ATILIŞININ TARİH KİTABESİ

Hükm-endîşe Hamit han-ı kerim
Zıllı Feyyâz-ı hekim mescut
Nabızgir-i ilel tab'ı emü râz
Hikmet-efrûz-ı devâhâne-i cûd
Hastahane yaparak askerine
Sâye-i hikmeti oldu memdûd
Her gelen hasta bulur feyz-i hayat
Bundadır sırrı mesîha meşhûd
Dedi târihini Muhtar kulu
Afiyethâne-i câvid-i cünûd

ASKERİ HASTAHANE BİNASI AÇILIŞI

(H:1307-M:1889) tarihinde tamamlanarak 1305 Kasımının on altıncı perşembe günü açılış töreni yapıldığı zaman Vali Erzincanlı Hacı İzzet Paşanın yazdığı tarih şiiri il defterdarı Refik Bey tarafından okunmuştur.

VALİ HACI İZZET PAŞANIN ŞİİRİ

(Tamamı 9 beyittir. Orijinal metin C:1 S:389)

Şifa ve Sıhhat ile hep giren bîmar ola dilşâd
Yapıldı hastahane asker Abdulhamit hâne

TAHRİR-İ EMLAK (TAŞINMAZ MALLAR YAZIMI)

Edirne ili yazım hey'etiyle emlâk komisyonu sekreterlerinin ödenekleri yazıcılık komisyon sekreterlerine seçilen ve gönderilenlerle sonradan Edirne'ce seçilenlerin adlarını gösteren defter. [Emlâk yazım komisyonu başkanı Salih Efendi]

NOT:

Burada, yazım işinde çalışanların adları ile aldıkları maaşların listesi yazılmış olup toplam 22 kişidir, aldıkları maaş toplamı da 35650' dır.[40]

ÜÇ ŞEREFELİ YAKININDA YANGIN

(H:1309-M:1891) senesi seferinin sekizinci ki, Eylülün birinci pazar günü gecesi saat yedi sıralarında, Üç Şerefeli cami yakınındaki yazıcılar sokağı köşesinde bulunan çıkrıkçı dükkânından çıkan ateş, arzuhalcı, simitçi, sandıkçı, aşçı, kaymakçı ve başkalarından yirmi üç dükkân yakıp yıkmıştır.

DEMİRTAŞ ASKER HASTAHANESİ

Edirne Demiryolu durağı yakınında ve hat bitişiğindeki bu hastahanenin sağlam ve dayanıklı bir binası vardır.

Bir cephe ve iki yandan oluşur ki, cephesi (ön yüzü) 100 ve yanları 40'ar metre boyundadır.

Binada dört koğuş, müdür ve doktorlara ait yirmi oda, bir gusülhane, bir eczane, bir hamam, bir mutfak, bir depboy ve karakol erleri için de küçük bir koğuş bulunmaktadır.

40- Bu konunun ayrıntıları için Orijinal metin C:1 S:390

Yapılışına ser asker mektupçusu Muhtar Efendinin söylemiş olduğu tarih mermer bir levhaya yazılıp kapısı üstüne konmuştur. Tarih,

HASTAHANE TARİH KİTABESİNİN TAMAMI

Serir-ârâyı şevket hazreti Abdülhamit han'ın
Bütün âsâr-ı hikmetziybi yekdîgerden eşrefdir
Bu dâ'r-ul sıhhatı çeyş-i cihad efrâdına yapdı
Hücum-ı derde karşı bir acıp hüsn-ü mükellefdir
Güher tarihini takdir eder ehl-i hikem muhtar
Tecelligâh-ı sıhhat bu tedâvigâh-ı eltafdır.

(H:1308-M:1890) senesi Cemadel Ulası'nın yirmi beşinci, 1306 Ocağı'nın 24. günü açılış töreni yapılmıştır.

SALHANE YAPILMASI

Bir süreden beri Edirne şehrinde resmi salhane (mezbaha) mevcut olmadığından kasaplar, Tavuk Kapıda, Süleymaniye Küçük Pazarında, şurada birada, dükkânları bitişiğinde birer kesim yeri yapıp kokudan yakınlarından geçilmez idi.

Bu durum sağlık yönünden hükümetin ilgisini çekmekte ise de, yer seçimi bakımından uygunsuz olduğundan, aslında kaldırılması gereken tabakhane için, Temelsiz Cami yakınında belediye tarafından bir salhane yaptırılmıştı.

Ancak, tabakhanelerle salhanenin birleşmesinden oluşan pis kokulara, civarda çoğalan derici mağazalarının kokuları eklenerek yakın mahalleler halkını ve gelip geçenleri şiddetle rahatsız ettiğinden (H:1312-M:1894) senesi başında, oradan kaldırılarak Kirişhane de kiremitlik denen yerde Kirişciler adası karşısında Tunca kenarında bir salhane yaptırılmış idi.

Burda da nehirlerin taşması düşünülmediğinden, kış günleri etrafı sular kaplayıp gidip gelmeye engel oluyordu.

Bu nedenle, oradan da kaldırılıp Belediye Başkanı Rasim Bey döneminde yâni (H:1312-M:1894) senesi başında Süleymaniye Camii yakınında salhane avlusu denilen yere kaldırılması düşünüldüğü sırada, Kirişhane halkının karşı çıkması dinlenmeyerek oraya yapılmış ise de, bu da Tunca nehrini kirleterek Kasımpaşa Camii iskelesine yakın mahalleler halkının kullandıkları sudan ve cami cemaatını abdest almaktan yoksun bırakmıştır.

Bu hizmeti karşılığı olarak Rasim Bey de, mânevi ödüle layık görülerek padişah emriyle Kütahya'ya kadar gönderilmiştir.

Enis-ül Müsamirinden öğrenildiğine göre, Edirne Şehrinde (H:1046-M:1636) senesinden önce salhanenin Kirişhanede çaylak adlı yerde olduğuna bakılarak, sonradan oradan da kaldırılıp şimdiki salhane olan yere taşındığı anlaşılmakta ise de, nehrin kirlenmesi nedeniyle olmalıdır ki, orada da temel tutmayarak, Edirne'de kasap esnafı uzun süreden beri dükkânlarını salhane yaptıkları hükümetçe anlaşılıp, yasaklanmasına dâir sonradan alınan önlemler yeterli olmayıp, ancak, nehrin temizliği bakımından Kirişhane caddesinin düzenlenmesi ile salhanenin Enis-ül Müsamirin'de belirtilen çaylak adlı yere kaldırılması, sağlık ve temizlik ve zararların ortadan kaldırılması bakımından gereklidir.

NOKTACI CAMİİ KARŞISINDA YANGIN

(H:1310-M:1892) Rebi-ül Evveli'nin 20. ve 1308 Eylülünün yirmi dokuzuncu Salı günü sabah saat on bir sıralarında Sıkça Murat mahallesinde Noktacı Camii yanındaki evden çıkan ateşle ev yanmıştır

PİYADE KIŞLASI YANGINI VE İNŞAATI

(H:1292-M:1875) senesinde piyade kışlası kısmen yine yandığı için, Edirne fırkası adıyla Rauf Paşa ile gelen fırka tarafından yapılan yardım ile, tek kat üzerine, divanhanesiz olarak yarısı yapılmıştır.

(H:1310-M:1896) senesi Cemadiel Ulası'nın sekizinci ve 1308 senesi (M:1894) Kasımının on altıncı Pazar ertesi günü Vâli Hacı İzzet paşa ve ikinci ordu müşiri vekili Mahmut Hamdi Paşa, ordu ve vilayet üst görevlileri, halk öncüleri, bilginler, şeyhler ve Müslüman olmayan toplumların din büyükleri ve yabancı devletler konsolosları hazır bulundukları piyade, topçu ve süvarileri erlerinin saygı safı bağladıkları halde dokuzuncu alay müftisi Ömer Efendi tarafından edilen dua sonunda açılışı yapıldı.

O sırada döşenmiş olan yatak koğuşlarında, komutan ve subaylar ve askeri kişilerin çocuklarından yüz altmışının sünnetleri yapılmış ve hepsine birer kat elbise ile birer adet yüzlük Osmanlı lirası verilmiş ve çocuklar arasında müşir paşanın torunu Sadeddin Bey de bulunmuştur.

Bu açılış için Vâli paşa tarafından düzenlenip söylenen Şiir aynen alınmıştır.

"Revadır hâmei cevher ile nakşolsa tarihi,
Bu dilcû kışlayı kıldı şehinşâh-ı cihan bünyad".[41]

ŞİDDETLİ KIŞ

(H:1310-M:1892) senesinde Edirne ve etrafında yağışın fazlalığı ve sürekliliği ile yollar kapandı.

Kömürün okkası elli-altmış paraya olduğu halde o da bulunamadı.

Odunun âdi arabası iki-üç yüz kuruşa ki, bir kıyesi hemen yirmi paraya fırladı.

Odun ve Kömür bulmada halk hayli güçlük çekti.

Halk, meyve ağaçlarını kesip yakmaya başladılar. İlkbahara doğru havalar ısınmaya başlayınca eriyen karlarla nehirler taşmaya başladı.

Mahallelerin hemen üçte biri ve etraftaki ovaların büyük kısmı uzun süre sular altında kaldı.

Taşkın arkasından donan sulardan kışlık ekinler mahvoldu.

Bu konuda Vâli Hacı İzzet Paşa yazmış olduğu Şiiri bana gönderdiği için buraya alıyorum. Buna karşı yazmış olduğum nazire de şöyledir.

NAZİRE

Buz bağladı bu kış taşıp enhâr sû be sû
Yekreng oldu arz-u seması Edirnenin
Bak sırr-ı Hakka dest-i felek ferş-i cam edüp
Ayineleşdi şimdi fezası Edirnenin

DEPREM

(H:1310-M:1892) senesi Recebinin üçüncü ve 1308-1890 ocağının dokuzuncu Cuma gecesi saat ikiyi on geçe hafifçe ve bir çeyrek sonra şiddetlice ve sürekli ve saat dördü kırk iki dakika geçe yine hafifçe ve altıya on yedi kala hafifçe yediyi beş geçe şiddetlice beş def'a yer sarsıntısı olmuştur. Ancak, Edirne'de binalara hiçbir zarar olmamış olup bu sarsıntı vilayete bağlı olan yerlerde de duyulmuştur.

40- Bu konunun ayrıntıları için Orijinal metin C:1 S:390

Ayni gecede Dedeağaç'a bağlı Semadirek adasında sarsıntı şiddetli olmuş ve kırk kadar ev tamamen yıkılmıştır.

İki yüzün üstündeki ev oturulmayacak derecede zarar görmüş ve üç kişi ezilmiş, üç kişi de sağ olarak yıkıntı altından çıkartılmıştır.

Ayrıca dört öküzle iki beygir yıkıntı altında can vermiş ve yer altından korkunç sesler geldiği duyulmuştur

KANAL AÇILMASI VE NEHİRLERİN TAŞMASI

Meriç nehrinin her sene taşması, demiryolu durağı şosasına (ikinci köprü- Karaağaç arası)[42] ve civar araziye zarar vermekte olduğundan, bunun önlenmesi için yatağının değiştirilmesi düşünülmüştür.

Fen kurulunca yapılan keşif üzerine (1900) metre uzunluğunda bir kanal açılmasına ve setler ve mahmuzlar yapılmasına gerek görülmüştür.

Vilayetten yapılan teklif, padişahça da uygun görülüp gereken emir verilmiştir.

Kanal için kurulan komisyon (Vilayet mektupçusu Rauf Bey, evkaf muhasebecisi şevki Bey, baş mühendis istefenaki Zardiski ve benzeri bir kaç görevliden) oluşturulmuştur.

Bu özel komisyonun sorumluluğunda işe başlanarak, sekiz zira' genişliğinde 2-3 zira' derinliğinde Meriç kumu üzerinde Gazi oğlunun sebze bahçesinden yeni köprüye doğru kazılan kanal sonra ermiş olduğundan, (H:1390-M:1892) senesi cemadil ulasının yirmi sekizine rastlayan 1308 senesi kasımının yirmi dokuzuncu günü Vâli İzzet paşa ile ikinci ordu müş'iri Mahmut Hamdi paşa ve birkaç sivil ve asker görevli adı geçen yere gittiler.

İl müftisi Hacı Hafız Süleyman Efendinin yaptığı duadan sonra kanalın başı açıldı ve Meriç nehri kanala akıtıldı.

Bu sırada, Edirne'den başlayıp Cisr-i Ergene (Uzunköprü) ilçesine kadar olan sal değirmenleri tamamen ve Dimetoka ile Soflu ilçesindeki değirmen bentleri olmak üzere toplam seksen dokuz tanesi yıktırılmıştır.

Sonra, Mihal köprüsü yanındaki iki göz eski yerli değirmen de zarar vermemesi için yüz elli bin kuruşa kamulaştırılarak yıkılmış ise de, suyun taşması bununla da önlenememiştir.

Kanalın açılmasından sonra nehirlerin taşması halinde suların şehre girmemesi gerekir diye düşünülürken, (H:1310-M:1890) senesi cemadiel ahirinin beşinci ve 1308 aralığının yirminci günü şiddetli ve sürekli olarak yağan yağmurdan Meriç, Arda, Tunca nehirleri ayni ayın yirmi dördüncü günü taşmaya başlamıştır.

Kirişhane, Yıldırım, Orta imaret, Saraçhane başı, Papasoğlu, Süpürgeciler, Çirkâp, Tabakhane, Yelliburgaz, Timurbiga semt ve mahalleleri tamamen su altında kalmıştır.

Dört gün süren bu taşkında çernikler ve kayıklarla, belediye tarafından muhtaç olanlara bin dört yüz kıyeden fazla ekmek ve yeteri kadar kömür dağıtılmıştır.

Bir süre sonra yağan kar nedeniyle soğuklar artmış ve taşgın suları çekilmeye başlamış ise de, balkanlardaki karın daha fazla olmasından, Ocağın sekizinci ve dokuzuncu günlerinde nehirlerin üçü birden yine taşmıştır.

NEHİRLERİN TAŞMASI

(H:1273-M:1856) senesi Nisanının yirmi dokuzuncu günü Soğuğun artmasiyle donan sularla buzlar arasında kalmış olan Evliya Kasım paşa, Zen-i Sarıca paşa, Mezit Bey imareti, Miskinler,

42- Eskiden Karaağaç demiryolu istasyonu bir dekavil hat ile ikinci köprü başındaki durağa bağlı imiş. Hâlen bu durağa ait bir bina boş olarak bulunmaktadır. RK.

Ali Kuş, Yeşilce, Madanoğlu ve Karakaş mahallesinden yardıma muhtaç olanlar, hükûmet tarafından, güvenli yerlere taşındılar ve ekmek ve kömür gereksinimleri de Belediye tarafından karşılandı.

Ocağın on altıncı ve on yedinci günlerinde çıkan lodos fırtınası ile yağan şiddetli yağmurdan, on sekizinci Çarşamba gecesi nehirlerin üçü birden tekrar taşdı.

Mahallelere hücum eden suyun ucu Kirişhane semtinde, Uzunkaldırım caddesinde Solak Hacı Ali Ağa çeşmesi karşısındaki bakkal dükkânı önüne ve Hıristiyan mahallelerinde has fırından adı geçen Solak çeşmesinde son bulan sokağın yarısına ve Gazaz Salih ve Konduk Osman Camileri yanına ve Kasımpaşa Hamamının külhanı önündeki çeşmeye ve Süleymaniye Küçükpazarı caddesindeki Abdullah hamamının hizasına, arabacılar önüne zindan altında iki mezarlık arasındaki Köprübaşı caddesinin ortasına kadar gelerek Eskici Zâde Efendi kabristanı ile Tatarhan kabristanının ortasına kadar su baskını altında kalmıştır.

Germe Kapı caddesinde Dar-ül Hadis ile Attar Hacı Halil Camii yakınındaki Hafız Osman Efendi sokağının hizasına kadar su basmıştır. Yine Keçeciler Kapısiyle Kafes Kapıya,

Yelliburgaz'da Kaplan baba dergâhı önündeki çeşmenin iki tarafındaki yolları kapatmış ve Beylerbeyi caddesinde hamam yakınındaki fırın ve çeşmenin önüne ve Saraçhane başında Sarayiçineye giden cadde ile Saraçhane köprüsüne giden caddenin birbirine birleştiği yere kadar gelmiş ve Karaağaç şosesinden gidip gelme kesilmişti.

Ancak kayıklar ile bu hizmet yapabiliyordu.

Ayni ayın on dokuzuncu Perşembe günü saat sekiz buçuk sıralarında gök gürültüsü ve şimşek görülmeden, batı yönünden gelen siyah bir buluttan nohut tanesi kadar buzlar yağıp arkasından hava açılmıştır.

Kum üstünde sekiz arşın genişliğinde ve 1900 metre uzunluğunda kazılan kanalın şehri baskından korumasına gelince:

Adı geçen nehir yataklarının, yüzlerce seneden beri temizlemeyerek her yağmur ve kar yağdıkça dağlardan inen kum ve toprak sene be sene üst üste döşenmiş olduğundan yataklar dolmuştur.

Hatta (H:1223-M:1608) tarihinde gelen su saray bahçesine dolmuş, oradaki ordu sular altında kalmıştır.

Sonra (H:1246/47-M:1830/31) tarihinde de taşarak halk arasında [Kaysi suyu] ve daha sonra (H:1261-M:1845) tarihinde gelen su, öncekilerden daha büyük olup halk arasıda [Büyük su] diye ünlenmiş, şehrin büyük bir kısmını harab etmiştir.

Padişah Abdülmecidin (H:1262-M:1845) tarihindeki Edirne'ye gelişinde halk, nehir yataklarının temizlenmesini kendisinden istemiştir. Padişah, nehir yataklarının temizlenip Enez limanının genişletilmesi emrini ve gerekli ödeneğin verilmesini emretmiştir.

Buna rağmen, o zaman Edirne'de vali bulunan Çengel Zâde Tahir paşa tarafından, yalnız Enez'e kadar nehir üzerindeki değirmenlerin kaldırılması ile yetinilmemiştir.

(H:1280-M:1863) tarihinden sonra Meriç nehri, gerek Karaağaç yönünden ve gerekse diğer yönlerden bir takım dut bahçelerini tahribe başlayan şimdiki demiryolu durağı şosesi bitişiğinde, yanıklık denilen yer ile köprü arasındaki araziden yaklaşık on bin dönüm dut ve sebze bahçelerini mahvetmiştir.

Bu arada, Ağa Hüseyin Paşanın, Nûman ve Rif'at Efendilerle benzerlerinin içlerinde yüz ellişer bin kuruş kıymetindeki büyük binaları bulunan sebze ve dut bahçeleri de mahvolmuştur. Taşkın sonunda suya karışan toprak, nehir yatağını doldurmuş olup, kum üstüne açılan kanalların taşkını önlemekte hiçbir yararı görülmemiştir.

VALİ İZZET PAŞANIN, PADİŞAHA KENDİ BULUŞU OLAN DUMANSIZ BARUTUN ORDUDA KULLANILMASI İLE İLGİLİ YAZISI[43]

NEHİRLERİN TAŞMASI VE FEN KURULUNUN GELİŞİ

(H:1308-M:1890) yılında nehirler yine taşıp bir kısım mahalleler su altında kalmıştır.

Bu arada, nehir yataklarının islahi için Bayındırlık Bakanlığı Fen Kurulu Başkanı Mösyö Galan ile Bayındırlık Meclisi Üyelerinden ve Genel Kurmay Albaylarından Fen Danışmanı Şerafeddin Bey ve Yollar Müdürü Yardımcısı Arslan Efendiden oluşan bir Fen Kurulu Edirne'ye gelerek keşifler yapmaya başlamıştır.

HIDIRAĞA MAHALLESİNDE YANGIN

Çıkmaz Müezzin sokağı başında özel nümue-i Terakki Okulunun yatakhane bölümü olarak kullanılan evin üst katında (H:1309-M:1891) Mayısının 22. günü yangın çıkmış ve ev yanmış olup etrafa yayılmıştır.

DEPREM

(H:1309-M:1891) senesi 24 Temmuz Cuma ertesi günü sabahı on iki sıralarında Dimetoka ve Cisr-i Ergene (Uzunköprü) de hafifçe, pazar ertesi gecesi saat ikiye beş kala da Edirne'de önce hafif, beş dakika sonra şiddetli ve sürekli, üç buçukta hafifçe yer sarsıntısı olmuştur.

Merkezde bir zarar görülmemiş, ancak merkez etrafındaki diğer yerleşim yerlerinde de duyulan depremde bâzı evlerin bacaları yıkılmış ve divarları çatlamıştır.

Kırcaali'de bacadan düşen bir taş sonucunda bir çocuk ölmüştür.

O yıl Eylülünün on yedinci Cuma ertesi günü saat üçü yirmi geçe Edirne ve Dimetoka'da hafif bir deprem olmuş ise de, herhangi bir sakatlık görülmemiştir.

VİLAYET MEKTUPÇUSU KÂZIM EFENDİNİN İNTİHARI

(H:1309-M:1891) Eylülünün on yedinci Cuma günü Sarayiçinde Tunca kenarında bir takım elbise ve nehir içine uzamış bir ip görülmüştür.

İpin çekilmesi üzerine bir ceset görülmüş olup, bunun, vilayet mektupçusu Kâzım Efendiye ait olduğu anlaşılmıştır.

Derhal Sıhhiye Müfettişi Şerafettin Efendi, SavcıYardımcısı Re'fet Bey, Belediye Tabibi Viçina Efendi, Polis Komiseri Ali Rıza Efendi boğulma yerine giderek yapılan muayenesinde, adı geçenin nehirde boğulduğu ve cesedinin kaybolmaması için kendisini iple bağlamış olduğu anlaşılmıştır.

Ertesi Cuma günü, Vali Abdurrahman Paşanın katıldığı bir törenle Üç Şerefeli yanında hazırlanan kabrine gömülmüştür.

Araştırmada intihar nedeni belirtilen bir belgeye rastlanmamıştır.

İKİ KÖPRÜ ARASINDA YANGIN

(H:1311-M:1893) 29 Eylül günü iki köprü arasında bahçıvan Kigork'un oğlu Ohannesin evindeki çardak altında rakı kaynatılmakta iken, sabaha karşı saat on sıralarında çardak ateş almıştır.

Hemen yetişilip ateşin etrafındaki dükkânlara sıçraması önlenmiştir.

Şaşkınlığa düşen Ohannes elleri ve ensesi yanmış olarak kurtarılmıştır.

DAR-ÜŞ ŞİFA'NIN AÇILMASI

Sultan II. Bayezid Dâr-üş Şifası (H:1295-M:1878) yılı istilasından beri boş kalarak, akıl hastaları İstanbul'a gönderiliyordu.

Oradaki hastahaneler ve tutuk evleri tamamen dolmuş olduğundan, akıl hastalarının bulundukları yerlerde korunması istenmişti.

Vilayet hastahane ve ceza evlerinin yetersiz olması nedeniyle, Dar'üş Şifanın yeniden tamiri ve açılması gerekmiştir.

Vakıf gelirinden yeterli parası da bulunduğundan, (H:1309-M:1891) Kasımında tamir edilmiş olarak hizmete açılmıştır.

SULTAN SELİM HAMAMI İÇİNDE DİVAR YIKILMASI

(H:1309-M:1891) Kasımının 7. Pazar günü saat beş buçuk sıralarında Sultan Selim Camii yanındaki saray hamamının kadın ve erkek soğukluğu arasındaki divarın bir bölümü aniden yıkılmıştır.

Kadınlar bölümünde bulunan meydan mahallesinden Tüfenkçi Ali Ağanın hanımı Emine hatun, yıkıntılar altında kalarak vefat etmiştir.

Çırpanlı Mehmet'in on iki yaşındaki kızı Nazife'nin, elleriyle ayağının biri hafifçe yaralanmış, hamam hizmetlilerinden Zehra hatunun da burnu çizilmiştir.

EDİRNE'YE KOLERANIN BULAŞMASI

(H:1309-M:1891) Kasımının 3. Çarşamba günü İstanbul'dan Edirne'ye gelen bir Mûsevi ailesi içinde altmış yaşlarında bir kadında, bir gün sonra, yani Cuma sabahı Kolera hastalığı belirtileri görülmüştür.

Toplanan asker ve sivil hekimler, bunun Kolera olduğunu bildiren bir rapor düzenlemişlerdir.

Derhal, içindeki altı-yedi nüfus ile beraber, gereği kadar Jandarma, Polis ve Belediye çavuşları ile, ev kordon altına alınmıştır.

Hasta, pazar gecesi ölmüş ve gerekli önlemler alınıp gömülmüştür.

Hastalığın yayılmasının önlenmesi için bir taraftan gereken maddi önlemler alınırken, diğer taraftan, manevi yollara da başvurulması kararlaştırılmıştır.

Bu meyanda: Camilerde Buhari-i Şerif okunması, hafızlar tarafından, hatimler indirilmesi hükûmet tarafından hâkim ve müfti Efendilerle belde bilginlerine hatırlatılmıştır.

Şehrin temizliğine özen gösterilmiş, bâzı sebze ve meyvelerin satışı yasaklanmıştır.

Doktorların önerilerine uyularak içme sularının temiz ve kaynatılmış olması, çay ve nâne haşlamasına devam edilmesi ve tüm yiyeceklere dikkat edilmesi halka duyurulmuştur.

Hamam ve lokantaların temizliği göz önüne alınmış ve umûmi helalara kireç döktürülmüştür.

Bu hususların uygulanması Belediye başkanlığınca ilgililere tenbih edilmiştir.

Kasımın on üçüncü Çarşamba günü yine Mûsevilerden Süleymaniye Küçükpazarında oturan altmış yaşlarında bezzaz Mordehay da hastalanmış, sivil ve asker hekimlerle yapılan muayenede kolera olduğu saptanmıştır.

Gereken önlemler alınmış ise de, ertesi gün O da ölmüştür.

Sadrazamlıktan alınan bir emir üzerine, İstanbul'dan Edirne'ye gelenlerin şehir dışında bekletilmesi istenmiş ve bunun için de. [Benli oğlunun bahçesi bitişiğinde bir yer kiralanmıştır] Yukarıda belirtildiği gibi, hükûmetin uyarısı üzerine kutsal sahih-i Buhari okunması (H:1309-M:1891) Ekiminin 14. Perşembe günü sonuna bırakıldığı için ertesi Cuma günü vilayet Vâli Nâibi, vilayet ve ordu ileri gelenleri ve bilginlerin hazır bulunduğu Üç Şerefeli Camiinde hatim duası okunmuştur.

ÜÇ ŞEREFELİ CAMİİ YANINDA MEMLEKET SAATİ

Üç Şerefeli Câmii yakınında Edirne kalesinden geriye kalan kule üzerine (H:1302-M:1884) tarihinde Edirne Valisi Hacı İzzet Paşa, belediye gelirinden dört yüz lira kadar bir para harcayarak ahşaptan bir memleket saati yaptırmıştır. Tamamlanmasına Hafızın söylediği bu tarih bir mermere işlenip kulenin taş han yönüne konulmuştur:

"Mahmi'i mülk-ü millet hazret-i sultan Hamid,
Kim Huda kılmada zâtın nice hayre âlet
Yazdı itmâmına Hâfız güheri bir târih,
Verdi bu şehre şeref kal'ada elhak saat"

Ancak, kule üzerine ahşap olarak yaptırılan saatin dayanıklı olmayacağı sonradan anlaşılmıştır.

Bu nedenle, (H:1310-M:1892) senesi başlarında yıktırılarak yerine bir kısmı taş, büyük bölümü tuğla olmak üzere, dıştan kırk sekiz metre yüksekliğinde, yangın kulesi görevini de yapacak bir Şekilde, yine belediye gelirinden olmak üzere bir kule yapımına başlamıştır.

Üçüncü katın tamamlanıp saat konacak olan dördüncü kat'a başlandığı sırada, Vali Hacı İzzet Paşa vefat etmiştir.

Kulenin geri kalan kısmını Abdurrahman Nureddin Paşa tamamlatıp (H:1309-1891) Kasımının 29. günü açılış töreni yapıldığı sırada bu satırları yazan fakir (A. Bâdi Efendi) hazırlıksız olarak şu tarihi söylemiştir:

"Müneccimden bu sâlin saat-i sâd-in sual ettim
İşaretle dedi târihin ol saat bu saattir"

ETÜV MAKİNASI GELİŞİ

İl merkezi ile bazı ilçelerde görülen şüpheli hastalıklara karşı ne gibi önlemler alındığı mâbeyn başkatipliğinden sorulması üzerine telgrafla verilen cevapta gereken önlemlerin alınmış olduğu, ancak bir etüv makinesi, birkaç pülveri zatör ve doktora ihtiyaç görüldüğü bildirilmiştir.

Bunun üzerine, padişah emriyle, birkaç makina ile askeri doktor kol ağası (Kıdemli Yüzbaşı) İsmail Besim Efendi gönderilmiştir.

Etüv makinesi kışla yanına konup gerekli temizlik yapılmış, pülverizatörlerle de hükûmet konağı, askeri binalar, okullar, ceza evleri, kalabalık bulunan binalar, medrese odaları bekâr işçilerin kaldıkları yerler ilaçlanmıştır.

Manyas ve Tabakhane semtinde Tunca suyu içilmemesi, belediye başkanlığı tarafından ilgililere duyurulmuştur.

FIRTINA

(H:1310-M:1892) senesi Mayısının 13. pazar günü çıkan şiddetli fırtınada, Bayezid, Selimiye, Üç Şerefeli Camileriyle Eski Câmi, Sultan Camii, Selimiye medresesindeki askeri matbaa, Mahmut ağa, İbrahim paşa, Bürümcükcü, Ayşekadın, Tekye-i Ali paşa, Taşlık camileri ve Bayezid imareti kubbelerinin bazı kısımlarının kurşunları kalkmış ve bazıları yerlere düşmüş ve Yunan Konsoloshanesinin bayrak direği ve bir kısım ağaçlar kırılmış ve binalar da hasar görmüştür.

DEPREM

(H:1312-M:1896) 28 Haziran Salı günü saat dört buçuk sıralarında Edirne'de birbiri ardından yedi sekiz dakika ara ile oldukça şiddetli ve sürekli olmak üzere iki def'a yer sarsıntısı olmuş ise de, nüfusça bir kayıp olmamıştır.

Bu deprem Tekirdağ, Kırklareli, Gelibolu, Dimetoka ve Dedeağaç gibi tüm Trakya'da duyulmuş ve bâzı yerlerde hasar yapmıştır.

Deprem en fazla İstanbul'da hissedilmiş olup, O günün ertesi Çarşamba ve Perşembe günleri de aralıklı olarak sarsıntı duyulmuştur.

YANGIN

(H:1310-M:1894) yılının 3 Temmuz pazar günü saat altı sıralarında Paşa Kapısı civarında horozlu caddesindeki Topçu Baba tekyesi yanında Hoca Uveys mahallesinde oturan Şefika hanımın evinde yangın çıkmıştır. Vali ve Müşir paşaların gayretiyle yangının yayılması önlenmiş ise de, sekiz ev yanmış ve altı ev ile Topçu Baba tekyesi yıkılmıştır.

PİYADE KIŞLASININ İKİNCİ KENARININ TEMELİNİN ATILMASI

(H:1310-M:1894) yılında bir cephesinin tamamlanmasıyla açılış töreni yapılan piyade kışlasının bir cephesinin daha yapılması için temel atılması töreni, Vali ve Müşir paşalarla ileri gelenler tarafından (R:1312-M:1894) Temmuzunun 11. Pazar günü yapılmıştır.

PADİŞAH BAĞIŞI

Edirne'nin sağlık durumunun önem kazanması üzerine temizlik işlerini kontrol ve teftiş için padişah emriyle (H:1312-M:1892) tarihinde genel hıfzıssıha baş müfettiş yardımcısı doktor binbaşı Hasan Tevfik Efendi ile sıhhiye meclisi Başkatibi Dr. istapoviç Efendi ve baş kimyager ve vilayetler hıfssıhha baş müfettişi mirliva (Bonfofski) paşa ayni yıl muharrem ayının yirmi birinci Çarşamba günü Edirne'ye gelmişlerdir.

HASTALIK VE SIHHİ ÖNLEMLER

(H:1310-M:1892) muhareminin on dördüncü Salı günü hastalanıp ertesi Perşembe gecesi ölen iki Musevi'nin ölüm nedenlerini araştıran sivil ve asker hekimler durumu şüpheli görmüşlerdir.

Bunun üzerine, önlem alarak, adı geçenlerin evleri kordon altına alınmış ve durum sıhhiye nezaretine bildirilmiştir. Ayrıca, Edirne'ye gelip giden trenlerde de önlem alınmış, Mustafa Paşa istasyonunda beş günlük bir karantina uygulanmasına başlanılmıştır.

Bu önlemler, yukarıda belirtilen iki ölüm olayından sonra yeniden görülen ve kolera olduğu saptanan iki ölümden sonra alınmıştır.

Bir süre sonra kordon da kaldırılmıştır.

DEPREM

(H:1312-M:1894) Seferi'nin 12. (3 Ağustos) Çarşamba gecesi saat 8 sıralarında hafif suretle art arda yer sarsıntısı olmuştur.

MERİÇ AMELİYATI, YANİ, KUM MAHALLE SETLERİ

Taşkın zamanında Meriç ve Tunca nehirlerinin birleşmelerini önlemek için Meriç nehrinin Yıldırım Kum mahallesi yönünde Tunca nehrine doğru açmış olduğu yerden 2500 metre uzunluğunda bir seddenin yapılmasına başlanılmış ise de, zarardan başka bir faydası olmamıştır.

NEHİRLERİN TAŞMASI

(H:1312-27 Recep/M:Aralık 1894) tarihinde Arda, Meriç, Tunca nehirleri 20-30 seneden beri örneği görülmemiş bir şekilde taşmıştır. Her tarafı basan sular nedeniyle gece yarısı Orta imaret ve daha bazı mahalle halkı başka yerlere taşınmıştır.

Karaağaç yolunu da sular basıp gidip gelme ve telgraf haberleşmesi kesilmiştir.

Taşkın tehlikesi altında bulunan mahallelerden Paşa Kapısı civarındaki Arpacı Hacı Hamza mahallelerinden otuz bir evin yıktırılmasıyla kalıntılarının piyade kışlası yanındaki sırık meydanına nakli yapılmıştır.

Orada basit olarak yaptırılan otuz bir ev (H:1313-M:1895) Eylül ayının 2. Cuma ertesi günü sahiplerine verilmiştir.[44]

DEMİRTAŞ KÖYÜ CAMİİNİN ONARILMASI

Enis-ül Müsamirin'de yazıldığına göre, aslen Edirneli olup sonradan Kahire'de büyük servet yapan Sefer çelebi, O sırada Edirne bostancıbaşısı olan Süleyman ağaya birkaç bin filori gönderip kendi adına Edirne'de bir câmi yaptırılmasını istemişti.

Süleyman ağa da, Timurtaş köyünü uygun görüp bin tarihinde bir kubbe ve bir minareli olarak bir cami yaptırmıştı.

Vakfı olmadığından, zamanla yıkılmaya yüz tutmuş iken, vilayetten yapılan teklif üzerine devletçe tamiri hususunda padişah emri çıkmış olup, (R:1311-M:1895) yılı 22 Eylülüne rastlayan Cuma günü açılış töreni yapılmıştır.

NEHİRLERİN TAŞMASI NE YAPTIĞI TAHRİBAT

(R:1311-M:1895) Ekim ayının 10. Salı günü Arda ve Meriç nehirleri taşmış ve şehirde büyük bir tahribata neden olmuştur.

Bu arada, Sultan II. Bayezid'in köprü başında yaptırmış olduğu büyük çifte hamamı, nedeni bilinmeden uzun süreden beri terk edilmiş idi.

Taşkında bu hamam da yıktırılarak kalıntıları seddelerde kullanıldı.

VİLAYETTE YAYINLANAN RUMCA GAZETE

Edirne'de fenni ve edebi olarak Ordus, adıyla yayınlanmakta olan Rumca gazetede, ticari işlere ait havadis ve ilan da yazılabilmesi için imtiyaz sahibi Kostaki Efendiye yetki verilmiştir.

ŞARAP FIÇISINDA BOĞULMA

Kıyık semtinde otuz beş yaşlarında Apostol ve Semadirek adasından yetmiş yaşlarında Vasil ve Kirişhane semtinden Konstantin adlı kişiler (R:1311-M:1895) yılının 15 Ekimi pazar günü Civâni adlı birinin meyhanesindeki büyük bir şarap fıçısının dibindeki bir arşın kadar cibreyi çıkartmak için fıçıya girerler ve cibreyi karıştırmaya başlarlar.

Bu sırada Apostol ile Vasil yıkılıp kalırlar.

Konstantin'i canlı olarak çıkartırlar. Olay hükümetçe duyulup gerekli muayene yapılır.

Apostol ile Vasil'in cibredeki karbon gazı ile zehirlenip öldüğü, Konstantin'in de aklına bozukluk geldiği anlaşılır.

Hal böyle iken meyhaneler günbegün çoğalmaktadır.

SU YOLLARININ TAMİRİ VE ÖLÜM OLAYI

Çeşmelerin su yolları bir asra yakın bir süreden beri tamir görmemiş olduğundan kaçaklar meydana gelmiştir ve sularda azalma görülmüştür.

44- Ayrıntılı bilgi için Orijinal metin C:1 S:400

45- Ayrıntılı bilgi için Orijinal metin C:1 S:400

Durum hükümete duyurulmuş ve tamir için emir verilmişti. Tamircilerden iki kişi, patlayan bir gaz sonunda (H:1312-M:1895) 8 mayıs tarihinde vefat etmiştir.

Olay yerine giden sağlık müfettişinin verdiği raporda, ölüm nedeninin, yer altı mağaralarında biriken zehirli gazlardan nefes alamama sonucu olduğu anlaşılmıştır.

Tamir işi tamamlandığında, (H:1313-M:1895) Ekiminin 23. pazar ertesi günü kanallara su verilmiştir.

Su yolu olan mağara üzerinde önce açılmış olan bacalar arasında iki menfez daha açılacak olursa, bu gibi olayların tekrarlanmayacağı da raporda belirtilmiş, gereği buna göre yapılmıştır.

Bu su yolunun başlangıcında şehir içindeki makseme (suların dağıtılma yerine) olan uzaklığı yirmi beş kilometredir.

Kanala girmekte olan suların büyük bölümü Taşlı Müsellim ve Provadı (Sinan köy) hudutları içinden çıkar.

Sekiz kilometre gittikten sonra Hıdırağa köyü karşısında birbirleriyle birleşirler. Sonra, alçaklara kemerler, yükseklere tüneller yapılarak, içinde bir insanın rahatça gezebileceği genişlik ve yükseklikte bir yol ile şehre akıtılmıştır.

Bu yolun üçer-beşer yüz metre yanlarında bulunan kaynak suları da ana kanala bağlanmıştır.

Zamanla bunların çoğu bozulmuş ve sular kesilmiştir.

Bu kere, bunlardan bazıları onarılmış ve bazıları da, demir borularla kanala bağlanıp sular çoğaltılmıştır.

Bu onarım için iki yüz seksen yedi bin yüz kuruşluk keşif yapılmıştır.

Bunun üzerine, büyük sultanlar bağışlarıyla diğer vakıflar, resmi daireler, hamamlar ve özel binalardan belediye tarafından her çuvaldız (bir tür su ölçüsü) su için yetmişer kuruş tamir parası alınmıştır.

Bu sırada suları kesilmiş olan Vavlı Câmi karşında kazasker Dâvut Efendi, Kazaz Salih mahallesinde Gülâbi Mehmet Efendi, Evliya Kasım Paşa Câmii yakınında Kara Mustafa Paşa, köprü başında Dağdeviren İsmail Ağa, Şeyh Şücaeddin'de Sultan Süleyman, Manyas'ta tekneci Hacı İbrahim Ağa, Keçeciler kapısında Hacı Bornaz camii bitişiğindeki Hacı Ahmet, İstanbul yolunda Ayşekadın, Yelli burgaz'da Kaplan Baba yanındaki çeşme ve Sarıca Paşa da odalar çeşmeleri tamir olunarak su verilmiştir.

KULE KAPISINDA YANGIN

(H:1311-M:1895) Aralık ayının 29'unda Cuma günü saat dokuz sıralarında Kale Kapısı Fırını sokağında meyhaneci Vasilâki'nin meyhanesinin üstündeki dişçi ameliyathanesinden ateş çıkmıştır.

Ameliyathane ile altındaki meyhanenin ve bitişiğindeki diğer bir meyhane ile bunun üst katındaki diğer bir dişçi dükkânı yanmıştır.

Bunlara bitişik bir kunduracı dükkânı tamamen yanmış, diğer iki dükkân ile Bulgar cematı ruhâni reisine ait evin ahır cihetinin kısman yıkılmasiyle yangın bastırılmıştır.

KIŞ VE KAR

(H:1313-M:1897) 25 Aralık ayında beri kış ve kar şiddetlenmiş, ısı, eksi on dereceye kadar düşmüştür. Yağan karın yüksekliği, yer yer üç metreyi bulmuş, İstanbul ile demiryolu bağlantıları kesilmiştir.[46]

46- Ayrıntılı bilgi için Orijinal metin C:1 S:406'ya bakınız.

BULGAR PRENSİ FERDİNAND'IN EDİRNE'DE KARŞILANMASI

Padişaha teşekkür etmek için, (H:1314-M:1898) Martının 14. günü Bulgar prensi ve doğu Rumeli valisi prens Ferdinand'ın Edirne demir yolları istasyonuna geleceği haber alınmıştır.

Karşılama töreni için, eski Halep Valisi Zühdü Paşa ve diğer ilgililer istasyona gelmişlerdi.

Prens, sabah biri geçerek geldi ve askeri tören yapıldı.

İstasyonda hazırlanan odada on dakika kadar kaldıktan sonra İstanbul'dan gelen karşılayıcılarla beraber İstanbul'a hareket etti.

İSLAHAT LAYİKASI

Rumeli'de bulunan vilayetlerin sivil yönetim, adliye ve maliyelerinin yeniden düzenlenip toplumun yararına hizmet verilmesi ve toplumun yaşam ve refah düzeyinin yükselmesi için, bakanlar kurulu tarafından hazırlanıp, padişahın, yürütülmesine emir verilen islahat lâyikasının bir örneği aşağıya çıkartılmıştır.[47]

BEDESTENİN TAMİRİ

Çelebi Sultan Mehmet'in Eski Cami'e vakıf olarak yaptırmış olduğu bedesten uzun yıllardan beri tamir görmemiş olduğundan tehlikeli bir duruma girmişti.

Tamir için yapılan başvuru, padişah emriyle onaylanmış ve elli sekiz bin altı yüz altmış iki buçuk kuruş harcanarak sıvadan ve pencere ağızlarının tuğla ile düzeltilmesinden ibaret olan tamirine (R:1312-M:1896) senesi Nisan ayı sonunda başlamıştır.

İçindeki dolaplar da kusursuz olarak yenilenmiştir.

HİLKAT GARİBESİ

(R:1312-M:1896) Mayısının ortasında Edirne Gureba hastanesine getirilen dört günlük bir Rum çocuğunun makadının kapalı olduğu görülmüştür.

Belediye tabiplerinden Hasip ve Cemal Efendiler tarafından yapılan ameliyat sonunda makadın çıkış yolu açılmış ve çocuk kurtarılmıştır.

SANAYİ MEKTEBİ

Eski Sadrazam (başbakan) Kadri Paşanın Edirne vâliliği sırasında (H:1299-M:1881) senesinde yoksul ve kimsesiz göçmen çocukları için padişaha ait çukur çayır bitiminde ve Mamak ovası yanındaki sırtta bir Ziraat Okulu kurulmuştur.

Yine aynı vali zamanında, Hoca Üveys mahallesinde Horozlu caddesinde eski Şeceriye medresesi ve sonra birinci Rüşdiye mektebi olan yerde sanayi mektebi kurulmuştur.

Bu mektepte, ilk okul dersleri öğretilmekle beraber, terzilik, kunduracılık, mücellitlik, dokumacılık,marangozluk gibi san'atlar daöğretilirdi. Ayrıca kurulan şûbesinde de, zıraat bilimi teori ve uygulaması hususunda haylice ilerleme görüldüğü halde, adı geçenin, (H:1300-M:1882) tarihinde ölümünden sonra, yerine gelen Erzincanlı Hacı İzzet Paşanın on senelik görev süresinde önem verilmemiş olduğundan, son dereceye kadar gerilemiştir.

Onun da ölümünden sonra, Edirne'ye Vâli olan eski baş vekil Abdurrahman Nureddin Paşa, bu durumu göz önüne alarak, belediye giderlerinden aylık yüz lira hisabiyle yıllık yirmi bin kuruşun buraya verilmesini öngören padişah emri çıkartmıştır.

47- Bu konu genel tarihleri ilgilendirdiği için buraya alınmadı. Örnek için Orijinal metin C:1 S:407-408'e bakılmalı.

Bu para, ve zaten mektebe ait olan vilayet matbaası gelir fazlası karşılık tutulup, eski binası yıktırılmış ve önceden yapılmış olan plan gereğince (H:1313-M:1895) 27 Mart Pazar ertesi günü saat beş buçuk sıralarında temeli atılmıştır.

Sekiz bin dört yüz lira sarfıyla yapımı sona eren binanın, padişahın tahta çıkışının yıldönümü olan (H:1314-M:1896) 19 Ağustos pazar ertesi günü açılışı yapılmıştır.

Diğer harcamalarla beraber tüm giderler bir milyon üç yüz bin yedi yüz otuz kuruş on dört paraya mal olmuştur.

Yapılmasına söz yok ama, yeri iyi seçilememiştir. Bu bina hakkında birinci cildin (103). sayfasında mektepler bölümünde yazılmıştır.

SULTAN II. BAYEZİD İMARETİ FIRININDA YANGIN

(H:1314-M:1896) Kasımının yirmi üçüncü Cuma ertesi günü saat altı sıralarında II. Bayezid imareti fırınlarında kaza sonucu yangın çıkmıştır. Zarar on bin kuruş olarak tahmin edilmiştir.

NEHİRLERİN TAŞMASI

(H:1314-M:1896) 10 Ocak Cuma günü kar yağmaya başlayıp akşama kadar sürmüş, akşam üstü aniden hava değişip yağmura dönüşmüştür. Cuma ertesi günü saat 10'da Arda nehiri taşıp kırkkavak bahçeliğini ve tabakhane caddesini sular basmıştır. Gece saat yarımdan sonra Meriç nehri de taşmıştır.

İstasyon caddesini sular bastığından, İstanbul'dan gelen tren yolu yolcuları kayıklarla şehre getirilmişlerdir.

NEHİRLERİN TUFANA BENZEYEN TAŞKINI

(H:1315-M:1897) Mayıs ayı başlarında Edirne ve etrafına yağan sürekli ve şiddetli yağmurlar Tunca, Arda ve Meriç nehirlerinin taşmalarına neden olmuştur.

Mayısın on altıncı günü yağan yağmurdan sular Yıldırım ve Yeniimaret yolları üzerindeki Yalnızgöz ve Mihal köprüleri üzerinden aşmağa başlamış ve halk kayıklar ile buralara gidip gelmeye başlamıştır.

Karaağaç yolu üzerinde de sular bir metre yükselmiş, istasyona kayık, sal ve çırnıklarla gidilip gelinmiştir.

Suların bu derece yükselmesi (H:1261-M:1845) tarihinde gelip, halk arasında "büyük su" diye anılan taşkından beri görülmemiştir.

Bu taşkın Edirne ve civar köylerde büyük tahribat yapmıştır. Bir ara sular çekilmeye başlamış ise de, Mayısın otuz birinci günü, şiddetli bir fırtınanın arkasından yine yağmur başlamış ve nehirlerin yeniden taşmalarına neden olmuştur.

Haziranın birinci Pazar günü, suyun başı Kirişhanedeki taş mektebe gelmiş, ertesi gün, mektepten kayıklarla çıkılıp, su, Uzunkaldırımdaki Solak Hacı Halil Ağanın çeşmesini geçmiştir.

Çeşme'nin bitişiğindeki Hacı Arif Ağa sokağında, Has Fırın sokağından gelen su ile kavuşmasına az bir şey kalmıştır.

O semtteki mahalleler tûfandan bir örnek hâline gelmiştir.

Saraçhane yöresindeki mahalleler de su altında kalmıştır.

Saraçhane'nin kışla yönü gözden kaybolmuş, Mavridi bahçeleri denizler gibi dalgalanan sular altında kalmıştır. Tekge kapı yöresinde eski telgrafhane sular altında kalmış, Sarayiçindeki büyük ağaçların gövdeleri su içinde kalıp dört metre yüksekliğindeki sudan, sâdece dalları görülür olmuştur.

Sular, Saraçhane, Yalnızgöz ve Mihal köprülerinin de üzerlerinde aşmıştır.

Yeniimaretin büyük bir bölümü ve orta imaretin tümü sular altında kalmış ve köprü başı yönünden zindan altındaki tuzhâneye yaklaşılmıştır.

İstasyon caddesi nehir yatağı halini almış ve gidiş ve gelişler sallar ve kayıklarla yapılmıştır.

Karaağaçta bâzı evler boşaltılmıştır. Paşa, Ahır ve Bosna köylerine sal ile gidip gelmiştir.

Birçok köylere belediye tarafından sal ile ekmek gönderilmiştir. Haziranın ikinci pazar gününden itibaren hava açılıp sular çekilmeye başlamıştır. Sonra yeniden yağan yağmurlarla nehirler yeniden taşmıştır.[48]

DUMANSIZ OSMANLI BARUTU

Yukarıda (Orijinal metin S:395) sayfada Bakırköy'deki baruthanede yapıldığı belirtilen dumansız Osmanlı barutunun (H:1315-M:1897) Haziranı başlarında özel bir komisyon tarafından denenmesi yapılmış ve sonuç olumlu bulunmuştur.

Bunun için gereken kimyasal maddeleri, yalnız bunu bulan Edirneli İzzet Paşa ile beraberinde çalışanlar biliyordu.

Keşfedilen diğer dumansız barutların kimyasal bileşenleri her yerde gizli tutulmakta iken, İzzet Paşa bu tür barutun yapımı ile uğraşanların hayatlarını tehlikeye sokmayacak bir birleşim bulunmuştur.

Bu, her yönüyle övülmeye değer bir buluştur.
Bu makale Sabah Gazetesinden alınmıştır.

EDİRNE MÜŞİRİYET DAİRESİ

Eski Câmi caddesindeki Halil Paşa hanıyla gümrük hanı arsaları üzerinde padişah emriyle yapılması kararlaştırılan binanın temeli, (H:1315-M:1897) 7. Temmuz. Pazar ertesi günü atılmıştır.

DEFTERDAR MEDRESESİNİN TAMİRİ

Köseç Balaban mahallesinde Kanatlı Köprü sokağındaki Defterdar Câmii avlusunda, kalıpçı Hacı RûŞen Efendi tarafından yaptırılmış olan medresenin dokuz odasının çatısı yıkılıp içinde oturulamayacak duruma gelmiş olduğundan, hayır sahipleri arasında toplanan üç bin kuruşluk yardım ile onarılıp (H:1313-M:1895) senesi Saferin de öğrencilere teslim edilmiştir.

SÜLEYMANİYE CAMİİNİN TAMİRİ

Gazi Süleyman Paşa tarafından yaptırılmış olan cami, (H:1394-M:1878) Rus istilasında ve sonra, sık sık taşan nehirlerin yaptığı tahribatla etrafındaki dükkânlar, hanlar yıkılmış olduğundan yalnız kalmış ve son cemaat yerindeki iki kubbe de yıkılarak harab olmuştur.

Vakfı geniş olmasına rağmen dışarıda kalmış ve elde edilen gelir de mütevellisi tarafından çürütülmüş olup tamirinden ümit kesilmiştir.

Arka arkaya taşan bu nehirlerin ve su baskınları ile meydana gelen tahribatın ayrıntıları için Orijinal metin C:-S:410-411-412-413'e bakınız.

Cami Yanında büyük bir un fabrikası, gazhane, salhane, kahve ve dükkânlar yapılmış olup yöre hareketlenmiştir.

Cami, Padişah Abdülhamit ve vilayet defterdarı Mehmet Efendi aracılığıyla toplanan yüz bin kuruşluk yardım ile tamir edilip harap halden kurtarılmış (H:1315-M:1897) senesi şevvalinin beşinci Cuma günü içinde namaz kılınmaya başlanmıştır.

KURŞUNLU FIRININDA YANGIN

(H:1315-M:1897) yılı 10 Kasım pazar ertesi gecesi saat dokuz sıralarında Köseç Balaban mahallesinde Kanatlı köprü sokağında bir numaradaki bu fakirin, (A. Bâdi Efendinin kendisinin) oturmakta olduğum evin ahırından çıkan yangında, adı geçen ahır ile bitişiğindeki uşak odası yanmıştır.

ESKİ CAMİİN TAMİRİ

Çelebi Sultan Mehmet'in yapmış olduğu câmi, zaman içinde tamire muhtaç olmuş bulunduğundan, güzelce tamir olunarak (H:1315-M:1897) 8 Ocak Perşembe günü ibadete açılmıştır.

DEPREM

(H:1315-M:1897) 7 Ocak Cuma ertesi günü saat on sıralarında, önce hafif, daha sonraları orta şiddetli birkaç deprem olmuşsa da, hasar meydana gelmemiştir.

NEHİRLERİN TAŞMASI VE SEDDELER YAPILMASI
NEHİRLER ÜZERİNDEKİ ÇALIŞMALAR

Taşkınların verdiği zararı önlemek için gerekli tedbirleri almak üzere Vilayet makamı, Hükümete baş vurmuş ve Padişah emriyle fen adamlarından oluşan bir komisyon gerekli incelemeyi yapıp bir rapor hazırlamıştır.

Buna göre, Meriç köprüsünün başlangıcına, setler yapılmasına, H:1308-M:1890 tarihinde, vilayette kurulan emanet komisyonu aracılığı ile başlanılmıştır. Yapılan çalışmalar, şöylece sıralanmaktadır.

– (1) Meriç köprüsünün başından, 1800 metre uzunluğunda ve 20 metre genişliğinde ve, çıkan toprak ve kumları, yığın halinde sahiller boyunca 120 metre uzaklığa taşımak üzere bir kanal yapılmıştır.

– (2) Meriç nehrinin sağ sahili üzerinde, Karaağaçtan başlayıp köprüye kadar uzanan 2094 metre uzunluğunda bir set yapılmıştır.

Settin yüksekliği, üzerinden kısmen su aşabilir, kısmen su aşamaz şekildedir.

Settin yapısı, ayni düzeyde olmayıp yerine göre değişiktir. Settin, Karaağaçtan itibaren 722 metresi toprak olup, su tarafı dallar ile örülmüş olup su tarafı kuru divardır.

287 metre boyunda kazık bent (enine ve boyuna bağlanmış, su tarafı tahta ve taş ile güçlendirilmiş ve arka tarafı tahta kaplanmış iki sıra kazıkla yapılmış olup bunların arası toprak ve çakıl ile doldurulmuş) olarak yapılmıştır.

– 393 metre uzunluğunda kazık ve taş bent:

Bu bent, enine ve boyuna bağlanmış, su ve tarlalar yüzü taş ile güçlendirilip içi taş ile doldurulmuş olup iki sıra kazık olarak yapılmıştır. Bu da, eski yatağın başlangıç ciheti bendidir.

– 713 metre uzunluğunda kazık ve tel örgülü taş bent:

Bu bent, üst başta ve ortada enine ve boyuna ve uzunluğunca dallar ile örülmüş, su ve arka yüzü, içi taş dolgu (şopar) denilen dal, demet ve taşlar ile doldurulmuş iki sıra kazıktan yapılmıştır.

– 428 metre uzunluğunda kazık, dal örgülü taş bent:

Su yüzü dallar ile örülmüş ve bağlanmış ve arka yüzünün tabanı kazıklara dayanan payamdalardan oluşan ve su yüzü, kazıkla yapılmıştır.

– 115 metre uzunluğunda kazık, örgü ve taştan yapılmış bent:

Bu bent, başta ve ortada enine ve boyuna bağlanmış ve uzunluğuna dallar ile örülmüş, su tarafı taş, dal ve demetler ile güçlendirilmiş, içi, yine demetler ve taşlar ile doldurulmuş iki sıra kazıklardan yapılmıştır.

– 396 metrelik kazık ve taş bent:

Bu bent, birbirine bağlanmış, su yüzü taş ile güçlendirilmiş ve yol tarafı tahta ile kaplanmış iki sıra kazıkdan oluşup, bu da, eski su yolunun bitiş yeri bendidir.

– (3) Kirişhanede, Meriç ve Tunca nehirleri arasında 260 metre uzunluğunda bir set yapılmıştır.

73 metrelik bölümü, başları bağlanmış örgüler ve taşlar ile güçlendirilmiş ve içi örgüler ile doldurulmuş iki sıra kazıktan, 170 metrelik bölüm ise örgü ve taş ile güçlendirilmiş bir sıra kazıktan yapılmıştır.

– (4) Kum mahalle benti:

Kum mahallede, Meriç-Tunca nehirlerine kadar açılmış olan bir kanal üzerine bir bent ile, bu bendin baş ve sonuna sedler yapılmıştır.

Bendin uzunluğu 103,050 metre olup iki tarafı taş ile güçlendirilmiş ve taş ile doldurulmuş iki sıra kazık ve taştan yapılmıştır.

Set kısımları (Mustafapaşa yönünde 44 metre ve bahçeler yönünde 208,050 metre uzunluğunda) topraktan olup, evleri kuru divar ile örülmüştür.

Toplam uzunluğu 359 metredir.

Bu bentte kullanılan taşlar, Sultan II. Bayezid külliyesi birimlerinden olan çifte hamamın yıktırılmasından elde edilmiştir.[49]

– (5) Meriç köprüsü yanında, Şehir yönünde 3,050 metre yüksekliğinde ve 300 metre uzunluğunda kuru bir divar yapılmıştır.

Divarın temeli kazıklara dayanmış olup taş ile güçlendirilmiştir.

– (6) istasyon yolu setti:

Yol boyunca 258 metre uzunluğunda olup, bunun, 120 metresi tek sıra, 1308 metresi iki sıra kazık ve mahmuz ile güçlendirilmiştir. Su yüzü ile arka yüzünde taş ile güçlendirilmiştir.

Geçmişte yapılmış olan bâzı set ve bentler de, bu son taşkında harap olmuştur. Arda nehrinin sağ kıyısı üzerinde, ve Meriç ile birleştiği yerin ilerisinde ve yakınında birkaç mahmuz yapılmış ve kum mahalle kanalının giriş yerine bir bent yapılmasına başlanılmış idi.

Bu işlerde kullanılan ağaçlar çam ve meşe türündendir. Kazıklar, 5 metre uzunluğunda, 20-30 santim kutremda olup ortalama olarak üç metre daha eklenmiş ve tabana 4-5 metre çakılmıştır. Kullanılan taşların çoğu, Kuleliburgaz taş ocağından getirilmiştir.

Yukarıda sayılan bütün işler için il bütçesinden 3.800.000 kuruş harcanmıştır. Bu para arasında, Mihal köprüsü yakınında (150000) kuruşa kamulaştırılan değirmenin yıktırılması ile, Edirne'den Enez'e kadar olan sal bentlerinin (82 adet) yıkım giderleri de vardır.

Yeni senede 867 metrelik bir bendin de yapılmasına başlanılmıştır.

Geçen sene Karaağaçtan başlayarak Meriç köprüsünde son bulan nehrin sağ kıyısı üzerinde bir set ve bent yapılmasına başlanılmış idi. Bu settin toplam uzunluğu 3094 metre olup tamamlanması için kalmış olan 867 metresi bu sene, yâni, H:1315-M:1897 yılı bütçesinden yapılmıştır. Bu sene islahat için 560334 kuruş harcanmıştır.

49- Bosna köy seddeleri de Muradiye camii mevlevihanesinin yıktırılmasında elde edilen taşlarla yapılmıştır. RK.

ARABACILAR YAKININDA, TAVUK KAPI SEMTİNDE VE BÜLBÜL HATUN MAHALLESİNDE YANGIN

(H:1315-M:1897) 15 Mart Cuma gecesi Abacılarbaşı caddesinde Alipaşa çarşısının iğneciler Kapısı ile orta kapısı arasındaki terzi Yahudi Nesimaçi'nin dükkânından çıkan yangında on dükkân yanmıştır.

(H:1315-M:1897) 4 Nisan Pazar günü saat yedi sıralarında Tavuk kapı civarındaki Maltude hatunun sahibi ve demirci Toros Ağasyanın hiracisi bulunduğu dükkândan çıkan yangın, Lodos rüzgârı ile hamam sırasına da sıçramış, adı geçen cadde hamama kadar iki sıralı ve Tüfenkçiler sokağının cadde yönü, Fenerci camiine kadar uzayarak otuz bir dükkân yanmış, on bir dükkân da yıkılmıştır.

O sırada ateş, Tahtakale hamamının câmekânının kubbesindeki ahşap pencerelere de sıçramış ve câmekânın içi tamamen yanmıştır.

(H:1315-M:1897) 17 Nisan Cuma gecesi saat yedi sıralarında yıldırımda Bülbül hâtun mahallesinde bakkal hıristonun dükkânının üst katındaki böceklikten çıkan yangın, dükkânı ve böcekliği ve bitişiğindeki üç evi yakmış olup üç ev de yıkılmıştır.

(H:1316-M:1.10.1900) 18 Temmuz Salı gecesi saat iki buçuk sıralarında Yıldırımda Gülşen vakıf mahallesinde yağcı Konstantin'in evinden çıkan yangından, evle, bir attar dükkânı yanmış ve üç ev de yıkılmıştır.

EDİRNE MÜŞİRLİK DAİRESİNİN AÇILIŞ TÖRENİ

S: (413)'de temelinin atıldığı yazılmış olan müşirlik dairesi (H:1315-M:21.10.1899) 19 Ağustos Perşembe günü tamamlanmış olarak açılış töreni yapılmıştır.

Bina, bin yüz elli iki metre kare olup bir milyon beş yüz seksen altı bin dokuz yüz on bir kuruşa mal olmuştur.

Kapısı üstündeki mermer levhada:

[Ziynet-efzâ-yi makam-ı mualla-yı hilafet-i islamiye ve erikepîrâ-yı saltanat-ı Osmaniyye es sultan ibn-i sultan es sultan-el gazi Abdül Hamit hân-ı sâni hazretlerinin taraf eşreflerinden işbu daire-i askeriyye müessesat-ı celile-i mülûkânelerine ilaveten bin üç yüz on yedi sene-i hicriyyesi muhareminde te'sis ve inşa edilmişdir]. Düz yazı tarihi ile yazılıdır.

HARAP OLAN MİHAL KÖPRÜSÜNÜN YIKILARAK TEMELLERİ ÜZERİNE YENİDEN YAPILMASI

Tunca nehri üzerindeki Mihal köprüsünün, eski temeller üzerine yeniden yapılması gereken köprü ile, yan taraflarına yaptırılacak yol ve Yeniimaret köprüsünden bu köprüye kadar açılacak islah kanalı çin, keşif gereğince yedi yüz doksan bin kuruş harcanarak gerekenin yapılması Bayındırlık Bakanlığından bildirilmiş ve bunun için de bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyon eliyle (H:1316-M:1900) senesi Nisanında yıkılmasına ve (H:1317-M:1901) senesi Ağustosunun 19'unda Pazar günü yeniden yapımına başlanmıştır.

HADIMAĞA ÇEŞMESİ

Bu çeşmeyi, vaktiyle Hadım Ağalarından bir kişi, İstanbul caddesi üzerinde yaptırıp üzerine bir de köşk bina ettirmiş ise de, (H:1283-M:1867) senesinde Şose yolu yapıldığı sırada yerinden kaldırılarak caddenin kenarına muntazam olarak yapılmıştır.

Vilayet defterdarı Sadullah Beyin söylediği tarih üst kısmına yazılmıştır:

"Şâh-ı gerdûn paye han Abd-ül Aziz'in olmada
Pertev-i hûrşîd-i adli rehber-i azm-i velat,
Güş edip emr-i şerîf-in hep ahâli kulları
Yapdı yol hem çeşme gel iç şerbet-i hand-i nebat...
Söyledi Sadi-i defterdar târih-i güher
Ab-ı kevser mi şu âyâ menba-ı ma'ul hayat" (H:1284-M:1868)

Zamanla yine harap olduğu için, Ahırköy çiftliğinin mutasarrıfı Mehmet Bey (üç yüz elli) Osmanlı lirası harcayarak (H:1317-M:1901) senesi Remazanında babası Hacı Hüseyin Ağa adına kusursuz olarak tâmir ettirmiştir.

EDİRNE BELEDİYE DAİRESİ

Bu dairenin binası harab olduğundan, yıktırılarak (H:1315-M:1899) 19 Ağustos Perşembe günü yeni binanın temeli atılmış (H:1316-M:1900) 16 Kasım Perşembe günü tamamlanıp açılış töreni yapılmıştır.

BELEDİYE GAZ DEPOSUNDA YANGIN

Belediye gaz deposunda (H:1316-M:1900) 14 Ocak Cuma günü yangın çıkmış, içinde gaz ve ispirto bulunduğundan söndürülemeyip tamamen yanmıştır.

Ancak, içindekiler sigortalı olduğu için Belediyeye bir zarar gelmemiştir.

İRAN ŞAHININ İSTANBUL'A GİDERKEN EDİRNE'DEN GEÇİŞİ

İran Şahı Muzaffereddin şah, padişahı ziyaret için trenle İstanbul'a giderken, (H:1316-M:1900) tarihinde Edirne istasyonunda durdu.

Kendisi büyük törenle karşılanıp geceyi özel vagonda geçirdi.

16 Eylül Cuma ertesi günü akşamı gelen Şah gece saat beşi çeyrek geçe İstanbul'a doğru hareket etti.

ŞAHIN TEKRAR EDİRNE'DEN GEÇİŞİ

İstanbul'daki ziyaretini tamamlayan Şah, Eylülün yirmi beşinci Perşembe günü İstanbul'dan ayrılıp ayni gün akşamı saat dokuza çeyrek kala Edirne istasyonuna varıp on dakika durduktan sonra Edirne'den ayrılmıştır.[50]

EDİRNE VİLAYETİ TELGRAF BAŞ MÜDÜRÜ YUSUF BEYİN BABAESKİ'DE DEREYE YUVARLANMASI

Adı geçen Yusuf Bey Kırklareli'nden Edirne'ye gelmek için Babaeski istasyonuna giderken bindiği fayton dereye yuvarlanmıştır. (H:1315-M:1899) 25 Eylül günü etraftan yetişenlerin yardımı ile kurtarılmış ve akşam treniyle Edirne'ye gönderilmiştir.

FACİA

DERTLİ MUSTAFA BEYİN OĞLUNUN KAÇIRILMASI

Sevindik Fakih mahallesinde oturan vilayet idare meclisi üyesi dertli Hacı Mustafa Beyin oğlu Nuri Bey, (H:1317-M:18.9.1901) 4 Temmuz çarşamba günü akşam üzeri saat on bir sıralarında Edirne'ye üç buçuk saat uzaklıktaki Yahşi Fakih çiftliğindeki bahçeden silahlı on kişilik bir eşkıya gurubu tarafından kaçırılmıştır.

50- İran şahının geliş ve gidişlerinde yapılan törenlerin ayrıntıları Orijinal metin C:1 S:418-420'ye bakınız.

Jandarma ve askeri birlikler tarafından takip edilen eşkıyadan çatışma sonunda altısı ölü ve dördü sağ olarak ele geçirilmiştir.

Çatışma sırasında, Hacı Nuri Bey üç yerinden bıçaklanmış olarak ele geçirilmiş ise de, ifâde vermeden, iki saat sonra vefat etmiştir.

Kendisi yirmi beş yaşlarında dürüst ve ahlaklı bir genç idi.

Annesi, Dağdeviren Zâde Mehmet Ağanın oğlu Abdülkadir Beyin kızı Arife hanım, babası İpsalalı Hacı Mustafa Beydir.[51]

KARGA BABA TÜRBESİ YAKININDA YANGIN

(H:1317-M:2.11.1901) 20 Ağustos Pazar ertesi günü akşamı saat on iki sıralarında binbaşı Hacı Murat Efendinin oturduğu Hıdırağa mahallesinde Kargababa türbesi karşısındaki evden çıkan yangın, adı geçen ev ile karşısındaki iki evi yakmıştır.

HAMİDİYE KÖPRÜSÜNÜN AÇILIŞ TÖRENİ

Yukarıda, temellerine kadar yıktırılıp yeniden yaptırılmasına başlanan Mihal köprüsü tamamlanmış ve padişahın izniyle adı Hamidiye köprüsü olarak konmuştur.

Köprü (H:1321-M:7.2.1906) 25 Kasım tarihinde törenle hizmete açılmıştır. Açılışta Bayındırlık müdürü şefik bey köprü hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir.

Tamir işi ve diğer yollar için bir milyon yüz on altı bin üç yüz elli dokuz kuruş harcanmıştır.[52]

EDİRNE'DE SERGİ AÇILMASI

Edirne vilayetinde Ziraat ve Sanayi ürünlerinin sergilenmesi ve bunların kalite ve üretimlerinin gelişmesini teşvik için bir sergi açılması istenmiş ve bunun için gerekli padişah izni alınmıştır.

Sergi, padişahın tahta çıkışının yıldönümü olan (H:1321-M:1903) Ağustosunun 19'unda kurşunlu fırındaki İsrail Alyans okulunda açılmış ve 2 Ekim tarihinde kapatılmıştır.

Serginin kapısı Arap minarisi tarzında olup Hamidiye sanayi okulunda yapılmıştır.

Kapısının üstünde:

"Edirne Vilayeti mahsûlat ve mâmulat sergisi" sözü celi hat ile yazılmıştı.

Kapısında, bu satırları yazanın (A. Bâdi Efendinin) şu dizesi yazılıdır:

Sağ tarafında:

"Vilâyet merkezinde açdı bu bâzâr-ı irfânı,
Bir akdes lûtfudur Abdülhamit hân-ı cihandarın"

Sol tarafında:

"Buyur gel kıl temâşa ibret al kesbi hüner eyle
Getir bu şehre teşhir olunsun varsa âsârın"

yazılıdır.

Sergide dokumacılığa, mâdenciliğe, el san'atlarına, güzel san'atlara, tarıma ait eser maksuller sergilenmiştir.

51- Bu olayın ayrıntıları için Orijinal metin C:1 S:420-422'ye bakınız.

52- Ayrıntılı bilgi için Orijinal metin C:1 S:423'e bakılsın.

BÜYÜK YANGIN

Edirne'de Kaleiçinde Metropolit mahallesinde, Topkapı hamamı yakınında Topkapı sokağının 35 numarasındaki Ermeni Ohannes istepan Hapuzliyan adındaki kişinin boş evinin üst katından, (H:1321-M:1903) senesi Ağustosunun yirminci Cuma ertesi gecesi saat sekiz buçuk sıralarında yangın çıkmıştır. Kısa zamanda yayılan ateş, ertesi gecenin saat iki buçuğuna kadar tam on sekiz saat sürmüş ve büyük zararlar vermişdir.

Gerekli müdahaleler yapılmış ise de, su kıtlığı dolayısiyle emekler boşa gitmiştir.

Rüzgârın etkisiyle yangın üç kola ayrılmıştır.

Birincisi, metropolithaneye, oradan Tür-i Sîna kilisesi sokağında dördüncü numaradaki Tur-i sîna manastırının odalarını kısmen yakarak Kale Kapısı caddesinde elli dört numaradaki Hacı Alameddin dergâhı hizası ile Alipaşa çarşısının divarı boyunca Balık Kapısına gelmiş.

İkincisi, Topkapı yakınından başlayıp medrese sokağının sekiz numaradaki Yakut paşa Camiini yakıp oradan Ehmal paşa Camii yönüyle Tahtakapıya, ve, Manyas kapısında iki kola ayrılıp bir kolu kapının sağındaki Da'r-ül Hadis medresesi odalarını kısmen yakarak ibn-i Arap mahallesinde Tunca nehri kenarına gelmiş.

Diğer kolu, Manyas kapısından mezarlık boyunca Zindan altına kadar gelip oradaki arabacı ahırlarını ve karşısında mezarlık bitişiğindeki dükkânları yakarak orada kalmıştır.

Topkapıdan ayrılan üçüncü kol da, dokuz numaradaki Aya Nikola kilisesi yakınından aşağı Keçeciler Kapısı caddesinin otuz sekizinci numarasındaki Halebî Câmii arsası yanında ve otuz dokuzuncu numaradaki mescit arsası yanındaki evi yıkarak eski kapana doğru on dokuz numarada Kilise Câmii arsası hizasiyle Ahi Hasan mahallesinde Tabakhane caddesinde yedi numaradaki temelsiz Camii yakınında Germe Kapı mahallesine dayanmıştır.

Sayılan bu hudut içindeki tüm yapılar mahvolmuştur.

Bunların çoğu sigortalı olup sigorta şirketlerinin ödedikleri para iki yüz yetmiş dört bin lirayı bulmuş olduğu söylenmektedir.

Bu rakam, vergi kalemi kayıtlarına göredir. Vergi kalemi kayıtlarına göre;

Yanan binalar Rum ve Ermeni Panaıya mahallelerinde;

281 ev, 114 dükkân, 11 ahır, 11 mağaza ve fırın, 27 meyhane, 9 kahvehane, 4 eczahane, 1 buzhane, 5 oda, 1 değirmen, 2 mektep, 11 havra yâni sinagog toplam= 476 bina

Rum ve Ermeni istirati mahallesinde;

280 ev, 11 dükkân,1 mağaza, 2 fırın, 4 meyhane, 1 boyahane toplam= 299 yapı

Rum ve Ermeni Aya Nikola mahallelerinde;

122 ev, 2 dükkân, 1 oda, 1 mektep, 1 matbaa toplam= 127 yapı

Rum ve Ermeni Aya Hıristos mahallelerinde;

162 ev, 36 dükkân, 1 ahır, 1 mağaza, 1 fırın, 1 buzhane, 1 oda, 1 mektep, 1 câmii, 1 tekge toplam= 206 yapı

Rum ve Ermeni Metropolit mahallelerinde;

123 ev, 3 dükkân, 3 ahır, 1 fırın, 1 buzhane, 1 oda, 1 mektep, 1 Câmii, 1 tekge toplam= 135 yapı

İbn-i Arap mahallesinde;

59 ev, 3 dükkân, 1 Câmii, 1 sebil, 1 türbe toplam= 65 yapı

Attar Hacı Halil mahallesinde;

27 ev, 17 dükkân, 18 ahır, 8 mağaza, 1 fırın, 4 kahvehane, 1 oda, 1 değirmen, 1 Câmii, 1 medrese, 1 karakolhane toplam= 80 yapı

Rum Mumcular mahallesinde;

2 ev, 2 mağaza, 1 buzhane toplam= 5 yapı

Fındık Fakih mahallesinde;

17 dükkân, 5 kahvehane, 1 buzhane, 1 değirmen, 2 han toplam= 24 bina

Çarşıda Alipaşa çıkmazında;

23 mağaza, 1 oda toplam= 24 hane

Bunlar toplandığında 1050 ev, 203 dükkân, 23 ahır, 48 mağaza, 11 fırın, 23 meyhane, 16 kahvehane, 6 eczahane, 4 buzhâne, oda, 3 değirmen, ... lokanta, 1 karakolhane, 1 sebil, 1 tekge, 1 türbe, 1 kıraathâne, 1 fotografhane, 1 hamam, 2 han, 1 boyahane ki toplam= 1451 yapıdır.

Tüm hasar 500.000 lira tahmin edilmektedir.

4 Câmiden biri Topkapıda Yakut Abdullah paşa Camii, biri Tavuk kapısı sokağında iki numarada Habbaz Muhittin, biri Ibn-i Arap mescitleri, biri de Zindan altında Germe Kapı caddesinde on üç numarada dükkân havasındaki mescittir.

Medrese:Dâr-ül hadis medresesi,
Tekye: HacıAlemeddin dergâhı,
Türbe:Ibn-i Arap türbesidir,

Yanan dört kiliseden biri Rum Panaiye, biri Hıristos, biri Eremeni sürp toros, biri de Fransız Katolik kilisesidir. Sinagohlar, yâni havralar: kiliseler bölümünde yazıldığı gibi tamamen yanmıştır. Yangın felaketine uğrayıp açıkta kalanlar için hükûmet tarafından yardım sağlandığı gibi İstanbul ve vilayete bağlı yerlerden yardım toplanması da padişah tarafından emredilmiştir.

İstanbul şehreminliğinde kurulan özel bir komisyon gerek merkezde, gerekse diğer illerde bağış toplanmaya başlamıştır.

Yangın sırasında bir Ermeni kadınıyla Ermeni murahhashanesinde hizmetçi olan bir erkekten başka nüfusça bir kayıp olmamıştır.

Yangından zarar görenler arasında 29 İslam, 300 Rum, 342 Ermeni, 3378 Musevi, 23'ü Bulgar olarak toplam= 4072 nüfus her şeyini kaybetmiş ve perişan duruma düşmüştür.

Bunlara Belediye bir süre bakmıştır.

Bu yangının ertesi günü pazar gecesi saat iki sıralarında büyük buzhane ile tahtakale hamamının kadınlar kısmı arasındaki kaymakçı Kotanun dükkânından çıkan yangın dört dükkânın yanması sonunda söndürülmüştür.

YILDIRIM DÜŞMESİ

(H:1322-M:1904) Ağustosunun dokuzuncu çarşamba gecesi büyük bir fırtınayla başlayan yağmur sırasında şehrin değişik semtlerine yıldırımlar düşüp hasarlar yaptığı Edirne gazetesinde anlatılmaktadır.

Sultan Selim Camiine düşen yıldırım, minberin yakınındaki pencereden içeri girip minberin bir taşını kırıp düşürmüştür.

Evliya Kasım Paşa Câmiinin minaresi fazlaca tahrip edilmiştir.

Dış kapısı yanındaki pencereye isabet eden diğer bir yıldırım, pencereyi tahrip ettikten sonra cami içinde mihrabın sağ tarafını ve minberin altında bulunan kapı ile bitişiğindeki pencereyi haylice zedelemiştir.

Çokalca mahallesinde Hacı Veyis Ağanın evine düşenyıldırım, garip bir olay göstermiştir.

Evin üst kat odalarından birindeki soba deliğinden girerek, yalnız, odanın divarında asılı bulunan saati parçaladıktan sonra divarı delip bitişiğindeki saatçi Ahmet Efendinin evinin avlusuna geçmiş ve orada bulunan bir ağacı ikiye bölmüştür.

Kışlada nöbetçi asker Bigalı Mahmut adında bir askere çarpan yıldırım, başını ve göğsünü yaralamış. Asker, yerine arkadaşı gelinceye kadar nöbet yerini terketmemiştir.

Buna ödül olarak on başılığa terfi ettirilmiştir.

NOT:

Orijinal metin, 427 sayfa-460 sayfa boş. Yazısız olarak sadece sayfa numarası verilip 461. sayfaya atlanmıştır.RK.

ORİJİNAL METİNDE ADI GEÇEN BELGELER LİSTESİ

– NO:1[53] Yukarıda (5). sayfada örneği (1) numara ile yazılı olan Süleyman paşanın Orhan Gaziye gönderdiği mektup.

– NO:2 Orhan Gazi tarafından Süleyman paşaya verilen cevap
(Fi evail-i muharrem ül haram sene sitteyn ve seb'amâe(H:760- M:1359).

– NO:3 Sultan Murat tarafından Acem Şahı Uveys şaha gönderilen mektup örneği (Evail-i Şehr-i zilgade. Sene sülüs ve sitteyn ve seb'a mae (H:763-M:1371/Bursa).

– NO:4 Cevap:

– NO:5 Sultan Murat tarafından Edirne'nin fethi haberi üzerine Karaman oğlundan gelen kutlama mektubu.

– NO:6 Karamanoğluna verilen cevap Fi evail-i Recep sene erbaaa ve sitteyn ve seb'a mae Bursa (H:764-M:1372).

– NO:7 Edirne'nin başkent olmasından sonra Canbek handan gelen mektup.

– NO:8 Cevap:Evahir-i Zilhicce sene sebayn ve seb'a mae (H:770-M:1368) Edirne

– NO:9 Edirne kalesinin Topkapı burcunda mevcut olduğu söylenenkilisenin yıkılan kısmının tetkiki.

– NO:10 Yıldırım Bayezid'in İstanbul'un fethi için aldığı kararın bütün ülkeye duyurulması.

– NO:11 Sultan II. Murat'tan Acem Şahına mektup ve çevirinin özeti (H:848-M:1444) senesi Remezanının sonlarında yazılmıştı.

– NO:12 Şehzade Sultan Bayezid ile Sultan Mustafa'nın Edirne de sünnet edileceğine ait duyuru.

– NO:13 Sultan Selimin Edirne hakimi Mevlâna Şucaeddin'e gönderdiği mektup örneği.

– NO:14 Sultan IV. Mehmet'ten Leh kralına gönderilen mektup örneği.

– NO:15 Leh Kralının cevabı çevirisi.

– NO:16 Sadrazamlık makamından Leh vilayetinin kançilaryası Andriye'ye yazılan mektubun örneği.

– NO:17 Komaniçenin fethinden sonra Leh Kralı ile yapılan barış antlaşmasının maddeleri.

– NO:18 Leh Kralına nâme.

– NO:19 Sefere çıkma görüşmesi için sadrazam Ali paşaya gönderilen pâdişah yazısının örneği.

53- Orijinal metin C:1 S:461'dedir.

– NO:20 Nemçeli ile yapılan sulh antlaşması örneği.

– NO:21 Lehli ile yapılan sulhun maddeleri.

– NO:22 Venedikli ile yapılan sulh maddeleri.

– NO:23 Şeyh-ül İslam Feyzullah Efendi Zâde Fethullah Efendiye Şeyh-ül İslamlık pâyesi verilmesi.

– NO:24 Tüm ilgili ve yetkililere ve topluma padişah mektubu.

– NO:25 Topluma padişah mektubu.

– NO:26 İstanbul'da Vezir Hasan paşaya mektup.

– NO:27 Edirne'de Yeniçeri ortalarına gönderilen padişah yazısı örneği.

– NO:28 Kaymakam paşaya yazılan yazı örneği.

– NO:29 Mülâzımlık defteri hakkında kaymakam paşaya gönderilen yazı örneği.

– NO:30 Yeniçeriliğin kaldırılmasına dair ferman örneği.

– NO:31 Edirne sancağında ve civarında bulunan Bektaşi tekgelerinin yıkılmasına dâir padişah emri.

– NO:32 Halka hitap etmek üzere yapılan bildiri örneği.

– NO:33 Ruhsatname örneği.

– NO:34 Prusya sefirinin Edirne'ye gidip sulh sözleşmesini görüşmede bulunmasına dair tekrir.

– NO:35 Sulhnâme, yâni Rusya imparatorlarına padişah mektubu.

– NO:36 Petersburg da karşılık olarak verilen sulh belgesi ve maddeleri.

– NO:37 Rusya imparatorunun açıklaması.

– NO:38 Edirne muakemesinin örneği.

– NO:39 Rusyalıya Edirne'de verilen sulhname.

– NO:40 Rusya ile yapılan sulh antlaşması senedi.

– NO:41 Hariciye nazırı ReŞit paşanın açıklaması.

– NO:42 Padişahın geziden dönüşünde yüksek adliye meclisinin padişah önünde okunan hattı humayun örneği.

– NO:43 Osmanlı-Rus anlaşmazlığı sonunda Padişahdan sadrazama mektup.

– NO:44 Vergilerin toplatılma yöntemi için Edirne valisine gönderilen emir.

– NO:45 Edirne'deki emlâk vergilerine dair Edirne Valisine emir.

– NO:46 islahat-ı hayriye bildirisi.

– NO:47 Gülhane hattı humayunu.
– NO:48 Gülhane hattı humâyunu.

– NO:49 Gülhane hattından sonra tanzimat-ı hayriye'ye dair memlekette yayınlanan fermanın örneği ki, bunu, Rif'at paşa hariciye nezareti müsteşarı iken kaleme almıştır.

ÖNEMLİ NOT:

Ahmet Bâdi Efendi eserinin bu bölümde konu başlıklarını yazdığım belgelerin örneklerini yazmıştır. Bunlar aslında Edirne ile doğrudan ilgisi olmayıp genel tarih alanına giren konular olduğundan buraya aktarmıyoruz.

Söz gelişi; Tanzimat fermanı, Ruslar ve Avusturyalılarla yapılan sulh antlaşmalarının tam metinleri, elçiler ile yapılan mektuplaşmalar tamamen idari, siyasi ve genel Osmanlı tarihi içinde yer alan belgelerdir.

Bunlar, Orijinal metinI. Cildinin 461-526. sayfalarında yer almıştır. Arzu edenler oralardan okuyacakları gibi Orijinal metnin belirtilen sayfalarına da başvurabilirler.RK

RAVZA-T-UL MAHALLAT
MAHALLELER BAHÇESİ
AHMET BADİ EFENDİ DÜZENLEMESİ

ALFABE SIRASINA GÖRE MAHALLE ADLARI

-A-

1- Abdurrahman mah: İslam. Tarla kapı (Edirne kadılarından),

2- Ahi Hasan mah: İslam. Germe kapı,

3- Ak mescit Sinan Bey mah: Rum ve İslam. Yıldırım,

4- Alameddin mah: Ali Paşa çarşısı Orta kapısından Hacı Alameddin camii denmekle tanınan camiin arkasında iken halen adı unutulmamıştır,

5- Alemdar mah: Köprü başı,

6- Ali Kuş mah: Rum. Kirişhane,

7- Altuni mah: Üç Şerefeli,

8- Arif Ağa mah: İslam. Tahtalı hamam,

9- Arpacı Hacı Hasan mah: İslam. Germe kapı,

10- Attar Hacı Halil mah: İslam. Süpürgeciler,

11- Aya istefanos mah: Rum, Kaleiçi,

12- Aya İstrati mah: Rum, Ermeni. Kaleiçi,

13- Aya Nikola mah: Rum, Ermeni. Kaleiçi (Eski adı Hoca Siyah),

14- Aya Yorgi mah: Rum. Kafeskapı dışı.

-B-

1- Baba Timurtaş mah: İslam. Arpa Kervan,

2- Balaban Paşa mah: İslam. Köprü başı,

3- Baruthane mah: Rum. Muradiye (Fatih Sultan Mehmet'in Baruthaneleri bu mahallede olduğundan bu ad verilmiştir),

4- Berkuk Ağa mah: İslam. Kıyık,

5- Bevvap Sinan mah: İslam. Ayşekadın,

6- Bezirci Hatun mah: İslam. Orta imaret (Şahmelek paşanın hanımı),

7- Bönce mah: İslam. Beylerbeyi. (Sıkça Murat mahallesinde dönüşmüştür),
8- Buçuktepe mah: Rum, Ermeni. Kıyık,
9- Bülbül Hatun mah: Rum, İslam, Kıpti. Yıldırım.,
10- Büyük Hacı Veli mah: Rum. Kirişhane.

-Ç-

1- Çavuşbey mah: İslam. Horozlu,
2- Çirkâb mah: Rum, Ermeni. Süpürgeciler,
3- Çokalca mah: İslam, Rum. Kıyık.

-D-

1- Dârüssiyade mah: İslam. Ayşekadın,
2- Dâye Hatun mah: İslam, Kıpti. Tekke kapı (Fatih Sultan Mehmet'in süt annesiHund Hatunun adını taşır),
3- Debbağ Hacı Halil mah: İslam. Tabakhane,
4- Derviş bi mah: İslam. Taşlık,
5- Devlet şah mah: Ermeni, Rum, İslam. Süpürgeciler,
6- Doğan mah: Aya İstiratiye dönüşmüştür.

-E-

1- Emir mescit mah: İslam. Yeni İmaret,
2- Emir Şah mah: İslam. Yeni İmaret,
3- Eskici Hamza mah: İslam. Abdullah hamamı.

-F-

1- Fatma Sultan mah: Tavuk kapısında (Mahvolmuştur),
2- Fazlullah Paşa (öbür adı Feyzullah Paşa) mah: İslam, eski cami yakınında,
3- Firuz Ağa mah: Şimdiki adı Aya Nikola,
4- Fındık Fakih mah: İslam. Kovacılar.

-G-

1- Gazi Hoca mah: İslam. Horozlu,
2- Gazi Mihal Bey mah: İslam. Orta İmaret,
3- Göl mah: Rum. Yıldırım,
4- Gülbahar Hatun mah: İslam. Tepe mezarlığı Yavuz Sultan Selim'in annesi.

-H-

1- Habbaz Muhiddin mah: (Yeni adı Panaiye mah),
2- Hacı Bedreddin mah. Rum, Ermeni (Yeni adı Aya Nikola),
3- Hacı Doğan mah: Şimdiki adı Aya İstirati,

4- Hacı Hallaç mah: İslam. Süleymaniye Küçük Pazar,
5- Hacı Hoş Kadem mah: İslam. Yeni imaret,
6- Hacı İslam mah: İslam. Güzelce baba,
7- Hacı Kılavuz mah.: İslam – Yeni İmaret
8- Hacı Mercimek mah: İslam. Süleymaniye Küçük Pazar,
9- Hacı Ömer mah: Rum, Kaleiçi. Kafeskapı (Eski adı Hoca Ömer'dir),
10- Hacı Safa mah: İslam. Tahmis,
11- Hacı Sarraf: Rum. Yeni İmaret,
12- Hacı Yakup mah: Tahtakale. Adı Yahudi cemaatına dönüşmüştür,
13- Hadım Balaban mah: İslam. Sultan Selim,
14- Hadım Firuz mah: İslam, Rum. Yeni İmaret,
15-Hadım Timurtaş mah: (Peremeci baskısı)
16-Hadım Timurtaş mah: İslam. Tahtalı hamam,
17-Hafız Ahmet mah: İslam. Güzelce baba,
18-Hamit Bey mah: Fil yokuşunda (Mahvolmuştur),
19-Hasan Paşa mah: İslam. Has fırın,
20-Has Murat mah: İslam, Rum. Yeni İmaret,
21-Hatice Hâtun mah: İslam. Yıldırım (Mahvolmuştur),
22-Hazinedar Sinan Bey mah: İslam. Çöplüce hendek,
23-Hıdır Ağa mah: İslam. Sultan Selim,
24-Hırıstos mah: Rum, Ermeni. Kaleiçi,
25-Hoca Bâli mah: İslam. Süleymaniye Küçük Pazar,
26-Hoca Bayezit mah: Tahtakale (adı Yahudi Cemaatına dönüşmüş),
27-Hoca İvaz mah: İslam. Horozlu (Eski adı Hacı İvaz),
28-Hocaki mah: İslam, Tahtalı hamam,
29-Hoca Siyah mah: Kaleiçi. Aya Nikola'ya dönüşmüştür,
30-Hücerat-ı Şah Melek Paşa mah: İslam. Horozlu (Bitişiğindeki Molla Fahrettin mahallesine dönüşmüştür,

-İ-

1- İbn-i Arap mah: İslam. Manyas,
2- İmaret-i Mezit Bey mah: İslam. Kirişhane,
3- İsa Fakih mah: Şimdiki adı Papa Kacanos'tur,
4- İskerletoğlu mah: Rum. Süpürgeciler. (Namı Aleksandri) olup bu iskerletoğlu. Osmanlı Divan tercümanıdır. Raşit Tarihi C:1 S:437 – C:4 S:245
5- İsmail Ağa mah: İslam. Kırlangıç sokak,

-K-

1- Kadı Bedreddin mah: İslam. İstanbul yolu,

2- Kâhtalu mah: Aya İstirati mahallesiyle yahudi Cemaatına dönüşmüştür,

3- Karabulut mah: İslam, Rum. Kıyık,

4- Karaca Ahmet mah: İslam, Rum. Kıyık eski adı Arabacı Ahmet,

5- Karaca Bevvap mah: İslam. Sultan Selim Camii (Sitti Sultan),

6- Karaca Hacı Halil mah: Aya İstiratiye dönüşmüştür,

7- Karakaş mah: Rum. Kirişhane,

8- Kasap Abdülaziz mah: İslam. Kanlı Pınar,

9- Kâtip cu (cev) mah: İslam. Beylerbeyi (Kâtip cu: Arpa Kâtibi),

10- Kavaklı mah: Kirişhane,

11- Kazaz Salih mah: İslam. Kirişhane

12- Kebe Yapıcı mah: İslam. Kurşunlu fırın,

13- Kekeş Vakıf mah: Rum. Yıldırım,

14- Kemer Avlu mah: Şimdiki adı Aya Nikola mah.,

15- Kilise Camii mah: Şimdiki adı Aya İstirti mah.,

16- Kiremitçi Hacı Halil mah: İslam. Saraçhane başı,

17- Kıncı Firuz mah: İslam. Vavlı camii,

18- Kızıl Mescit mah: Rum. Yıldırım,

19- Kızıl minare mah: İslam. Paşa Kapısı. Eski adı Zaganos su başı),

20- Köfteciler mah: Rum. Yıldırım. Eski adı Köftecizade,

21- Köseç Balaban mah: İslam. Kurşunlu fırın. (Ahmet Badi Efendi Rıyaz-ı belde-i Edirne (Edirne Tarihi) adlı kitabını bu mahalledeki kanatlı köprü sokağında 1 numaralı evde yazmıştır),

22- Kuburcu Ali Bey mah: İslam. Eski Tophane,

23- Kum mah: Rum. Yıldırım,

24- Kunduk Osman mah: İslam. Kirişhane (Ahmet Badi Efendi bu mahallede Karaağaç çeşmesi caddesinin 13 numaralı hanesinde doğmuş.),

25- Kuşçu Doğan mah: İslam. Karanfiloğlu çarşısı. Eski adı İshak Paşa mah.,

26- Küçük Hacı Veli mah: Rum. Kirişhane,

27- Külahduz Ali Bey mah: İslam. Ayşekadın,

28- Kürd Hoca mah: İslam, Süleymaniye Küçük Pazar. (Kerd Hoca zindan altında Tatar haniler kabristanında gömülüdür.) (Halen bu kabristanın yerinde elektrik fabrikası ve şehir stadı bulunur.)

-M-

1- Madanoğlu mah: Rum. Kirişhane,

2- Mahmud Ağa mah: İslam. Sarıca paşa,

3- Mahmut Ağa mah: Rum. Kirişhane,

4- Maruf Hoca mah: İslam, Kıpti. Yıldırım,

5- Medrese Ali ney mah: İslam. Taşlık,

6- Mehmed Ağa mah: İslam. Has Fırın (Dağdevirenzade),

7- Menzil ahırı mah: Muradiye,

8- Metropolit mah: Rum, Ermeni. Kaleiçi (Mevlana Veliyüddin mah. Bu mahalleye dönüşmüştür),

9- Meydan mah: İslam, Rum. Yeniçeri meydanı,

10- Meydan Vakıf mah:

11- Mezit Bey mah: İslam. Tepe mezarlığı,

12- Mihalkoç mah: İslam, Rum. Yeni imaret. (Malkoç Bey, Yıldırım Bayezit dönemi önde gelenlerdendir),

13- Mirahur Ayas bey mah: İslam, Kıpti. Muradiye,

14- Mirimiran mah: İslam. Saraçhane başı, Beylerbeyi mah.,

15- Miskinler mah: Rum. Kirişhane. (Bu mahalledeki kabristanda Çelebi Sultan Mehmet'in iç organları gömülüdür. Ahmet Badi Efendi),

16- Molla Fahrettin mah: İslam. Horozlu,

17- Mumcular mah. Rum, Ermeni. Ağaç Pazarı,

18- Mumhane mah: Rum. Kıyık,

19- Muradiye mah: İslam, Kıpti. Muradiye (Mahallenin eski adının mevlevihane mahallesi olduğu vergi defterinde yazılıdır. H:1076-M:1665 tarihinde mevlevihaneler kapatıldığında eski adının Muradiye'ye döndürüldüğü zannolunur. Ahmet Badi Efendi),

20- Mümin Hoca mah: İslam, Kıpti. Yıldırım.

-N-

1- Naip Çelebi mah: İslam. Yıldırım. Akmescit mahallesine dönüşmüştür. "Naipçelebi" , Edirne'de Zehri Mar mescidinde gömülü Şeyh-ül İslam Çatalcalı ali Efendi'ye verilmiş bir lakaptır.

2- Neccar panayot mah: Ermeni. Süpürgeciler,

3- Nişancı Paşa mah: İslam. Kıyık,

4- Nişdoğan mah: islam Karanfiloğlu çarşısı,

5- Noktacızade mah: İslam. Kıyık,

-O-

1- Orta Çuku mah: Rum. Kıyık,

2- Orta Karaağaç mah: Rum. Kıyık,

-P-

1- Panaiye mah: Rum, Ermeni. Kaleiçi,

2- Papa Kocanos mah: Rum. Kaleiçi kafeskapı. (Eski adı İsa Fakih),

3- Papasoğlu mah: Rum, Ermeni. Süpürgeciler (Eski adı Devlet Şah mah.),

-S -

1- Sabûni Hacı Halil mah: İslam, Laleli. Eskiden sabuncular mahallesi denirdi,
2- Saçlı Dede mah: Rum. Yeni İmaret ile Yıldırım arasında,
3- Darıca Paşa mah: İslam. Sarıcapaşa. H:838-M:1434'te Edirne Muhafızı imiş,
4- Selçuk Hatun mah: İslam. Yeni Tophane,
5- Sevindik Fakih mah: İslam. Kadirihane (Eski adı sevincek veya sevincik fakih),
6- Sitti Hatun mah: Rum. Atpazarı,
7- Sıkça Murat mah: İslam. Paşa kapısı. Hükümet konağı,
8- Sofu Bayezid mah. İslam. Muradiye Küçük Pazar. (Çelebi Sultan Mehmet'in hocası),
9- Sofu Bayezit mah: İslam. Yeni İmaret,
10-Sultan Bayezit mah: İslam. Yeni İmaret,
11- Süle Çelebi mah: İslam., Rum. Tarlakapı,
12-Süpürgeciler mah: Rum, Ermeni. Süpürgeciler.

-T-

1- Taftin Ağa mah: Yeni Tophane,
2- Tarakçılar mah: Yediyol ağzında mahvolmuş, yalnız bir mescidi kalmıştır,
3- Taş odalar mah: İslam sulatan Selim,
4- Tekye-i Ali Paşa mah: İslam- Muradiye, Küçükpazar,
5- Timurbiga mah: Rum, İslam. Yelli burgaz,
6- Turgut Bâzirgân mah: İslam. Ayşekadın,

-Ü-

1- Üsküfcü Hızır mah: İslam. Kıyık,

-V-

1- Veled-i Veliyüddin mah: İslam.Tepe mezarlığı,
2- Vize Çelebi mah: İslam. Kirişhane Uzunkaldırım. Eski adı Hayalî Vize Çelebidir.

-Y-

1- Yayha Bey mah: İslam. Eski Tophane (Divan şairi Yahya Bey),
2- Yakup Kilâri mah: İslam. Yedi yol ağzı,
3- Yakut Paşa mah: Şimdiki adı Karabulut. Yakup Paşa da denir,
4- Yancıkçı Şahin mah: İslam. Ayşekadın. (yanckı = Heybe),
5- Yaya Timurtaş mah: İslam. Paşa kapısı,
6- Yel Pınarı mah: Rum, Muradiye,
7- Yeni İmaret mah: Rum. Sultan Bayezit,
8- Yeşilce mah: Rum. Kirişhane,
9- Yıldırım Bayazıt mah: İslam, Kıpti. Yıldırım.

-Z-

1- Zen-i İbrahim Paşa mah: İslam, Kıpti. Kıyık (Hundi Hatun),
2- Zen-i Firuz mah: İslam. Süleymaniye Küçük Pazar, (Firuz Ağanın hanımı Mihrinigar hanım adına olup istilada mahvolmuştur),
3- Zen-i sarıca Paşa mah: İslam. Ayvalı göl,
4- Zincirli kuyı mah: İslam, Rum. Ağaç Pazarı.

CEMAATLAR

1- Polya cemaatı : Yahudi, Tahtakale
2- Tolya cemaatı : Yahudi, Tahtakale
3- İtalya cemaatı : Yahudi, Tahtakale
4- Sicilya cemaatı : Yahudi, Tahtakale
5- Katalonya cemaatı : Yahudi, Tahtakale
6- İstanbul cemaatı :Yahudi, Tahtakale
7- Büyük Portakal cemaatı: Yahudi, Tahtakale
8- Küçük Portakal cemaatı : Yahudi, Tahtakale
9- Aragon cemaatı : Yahudi, Tahtakale
10- Budin cemaatı : Yahudi, Tahtakale
11- Mayor cemaatı : Yahudi, Tahtakale
12- Alaman cemaatı : Yahudi, Tahtakale
13- Gayroz(Keruz) cemaatı : Yahudi, Tahtakale

EDİRNE CADDELERİ

ADI	SEMTİ
-A-	
1- Abaclar başı cad.	Abacılar – Saraç
2- Ağa Beğendi cad.	Tarlakapı Hrıstiyan mezarlığı
3- Ağa hamamı bakkalı cad.	Kıyık – Muradiye
4- Ağaç pazarı cad.	Üç Şerefeli önü – Yelli Burgaz
5- Ak mescid cad.	Yıldırım
6- Alemdar mektebi cad.	Köprübaşı – Süleymaniye camii
7- Ali ağa cad.	Kıyıkta Yeniçeri meydanı
8- Ali paşa çarşısı içi	Kitapçılar – direk çarşısı
9- Arasta cad.	Yedi yol ağzı – Karga baba türbesi
10- At pazarı cad.	Eski Tophane
12- Ayırcı yolu cad.	Tekke kapı
13- Ayvalı göl cad.	Süleymaniye küçük Pazar (Karaağaç çeşmesine giden cad.)
-B-	
1- Bağlar yolu cad.	Sırık meydanı – fil hamamı
2- Balık pazarı cad.	Balık kapısı içi
3- Balık pazarı cad.	Balık pazarı içi
4- Balık pazarı yemeniciler cad.	Balık Pazarı – Bat pazarı
-C-	
1- Çilingirler cad.	Bat pazarı – Tahmis
-D-	
1- Debbağhane cad.	Germe kapı – Mihal başı
-E-	
1- Eski cami cad.	Abacılarbaşı – Eski cami
2- Eski telgrafhane cad.	Tekke kapı
-G-	
1- Germe kapı cad	Germe Kapı – Zindanaltı
2- Güllapçılar cad.	Ayvalı göl – Yeşilce mektebi
-H-	
1- Hacı hasan mescidi cad.	Sultan Selim Camii – Arpa kervanı
2- Has fırın cad.	Bat pazarı – Has fırın
3- Horozlu cad.	Ağaç pazarı – Süpürgeciler

ADI	SEMTİ
-İ-	
1- İki Kapılı han cad.	Tahmis – Yedi yol ağzı
2- İmaret cad.	Yıldırım
3- İstanbul yolu	Kanlıpınar – Yedi yol ağzı
-K-	
1- Kadirihane cad.	Yediyol ağzı – Kurşunlu fırın
2- Kafes kapı cad.	Kaleiçi
3- Kafes kapı dışı cad.	Kafes kapı – Mihal köprüsü
4- Kale kapısı cad.	Kaleiçi
5- Karaağaç çeşmesi cad. (Ahmet Badi Efendi bu caddenin 13 numaralı evinde doğmuş olduğunu buraya yazmış)	İki bülbül çeşmesi – Ayvalı göl
6- Karabulut cad.	Kıyık
7- Karanfiloğlu cad.	Üş Şerefeli – Tahtalı hamam
8- Kekeş vakıf cad.	Yıldırım
9- Keçeciler kapısı cad.	Kaleiçi
10- Kirişhane cad.	Süleymaniye – Kirişhane
11- Kışla meydanı cad.	Sırık meydanı
12- Kıyık cad.	Kıyık
13- Kızıl mescit cad.	Yıldırım
14- Köprü başı cad.	Eski köprü (ekmekçioğlu Tunca köprüsü
-M-	
1- Manyas kapı cad.	Kaleiçi – Tahtakale
2- Mavridi cad.	Süpürgeciler
3- Menzil ahırı cad.	Muradiye küçük Pazar–menzil ahır
4- Metropolit kilisesi cad.	Kalekapısı -Metropolithane
5- Meydan cad.	Yıldırım
6- Mihal köprüsü cad.	Mihal köprüsü
7- Mumcular cad.	Üç Şerefeli – Topkapı
8- Muradiye küçükpazar cad.	Sultan Selim Camii – Küçükpazar
9- Mustafa paşa cad.	Mihal köprüsü – Kum mahalle
-N-	
1- Nazır çeşmesi cad.	İstanbul yolunda iki mezarlık arası
-O-	
1- Odun iskelesi cad.	Darülhadis
-P-	
1- Paşa Kapısı cad.	Üç Şerefeli – Beylerbeyi
-S-	
1- Sakalar iskelesi cad.	İskele darülhadis civarındadır.
2- Sal iskelesi cad.	Eski köprü – Odun İskelesi

ADI	SEMTİ
3- Saraçlar cad.	Bat pazarı – Saraçlar Camii
4- Saraçhane köprüsü	Saraçlar başı Sırık meydanı
5- Saray köprüsü cad.	Saraçhane başı – Tunca köprüsü
6- Sarıca paşa cad.	Yediyol ağzı – Sarıca paşa
7- Soğuk çeşme cad.	Sarıca paşa
8- Sultan Bayezit cad.	Sırık meydanı – Nazır baba
9- Sultan Selim cad.	Eski camii önü – Arasta başı
10- Süleymaniye küçük Pazar cad.	Abdullah hamamı
11- Süpürgeciler cad.	Süpürgeciler
-Ş-	
1- Şeytan köprüsü cad.	Yeni imaret
-T-	
1- Tahtakale cad.	Tavukkapı içi
2- Tarlakapı cad.	İstanbul yolu – Tarlakapı
3- Taşbahçe cad.	Yıldırım
4- Taşlık camii cad.	Taşlık
5- Tekirdağ cad.	Miskinler mezarlığı – Kiremithane
6- Tekkekapı cad.	Muradiye küçükpazar– Tekke kapı
7- Top cad.	Yeni İmaret
8- Topkapı cad.	Topkapı – Yelli burgaz
9- Tulumca cad.	Topkapı – Yeni İmaret
-U-	
1- Uzun Kaldırım cad.	Ayşekadın – Kirişhane
-Ü-	
1- Üç Şerefeli cami cad.	Abacılar başı
-Y-	
1- Yalnızgöz köprüsü cad.	Süpürgeciler köprüsü
2- Yedi yol ağzı cad.	Muvakkithane – Yedi yol ağzı
3- Yelli burgaz cad.	Kafeskapı dışı – Yelli burgaz
4- Yemiş iskelesi cad.	Köprübaşı Süleymaniye camii
5- Yeni mezarlık cad.	Kirişhane
6- Yıldırım cad.	Yeni İmaret – Hoca Hoş kadem
-Z-	
1- Zehrimar cad.	Karga baba- Muradiye Küçükpazar
2- Zincirlikuyu cad.	Yıldırım
3- Zindanaltı cad.	Tavukkapısı – Zindan altı
	TOPLAM : 90 CADDE

EDİRNE SOKAKLARI

ADI	SEMTİ
-A-	
1- Abacılarbaşı sok.	Yelli Burgaz
2- Abdurrahman Camii sok.	Has Fırın
3- Acı çeşme sok.	Kıyık
4- Ağa hamamı sok.	Kıyık
5- Ak mescit sok.	Yıldırım
6- Alaca Camii sok.	Yeni İmaret
7- Alaca çeşme sok.	Horozlu – Ağaç Pazarı cad.
8- Alemdar Baba Türbesi sok.	Köprübaşı
9- Ali Bey Camii sok.	Taşlık
10- Ali Bey sok.	Ağaç pazarı – Tütünsüz
11- Ali Kuş Camii sok.	Kirişhane
12- Ali Paşa çarşısı sok.	Kale kapısı – direk çarşısı
13- Ali Paşa tekkesi sok.	Sultan Selim
14- Ali Paşa sok.	Yeni İmaret
15- Altuni sok.	Kanlı Pınar
16- Amre Kostantin sok.	Kirişhane
17- Anabine sok.	Kaleiçi
18- Andonoğlu sok.	Kaleiçi
19- Ara sok.	Topkapı
20- Araba geçmez sok.	Yıldırım
21- Arabacı sok.	Kıyık Menzil ahır
22- Arap hendeği sok.	Yıldırım
23- Araplar sok.	Zen-i İbrahim Paşa
24- Arasta sok.	Arasta başı
25- Arif ağa camii sok.	Tahtalı hamam
26- Arnavut bayırı sok.	Yeniçeri meydanı
27- Arnavutoğlu çeşmesi sok.	Kürd Hoca
28- Arpa Kervan sok.	Arpa kervan
29- Asmalı sok.	Eski Tophane – Yeniçeri meydanı
30- At Pazarı sok.	At Pazarı
31- Aya İstefonos sok.	Kaleiçi
32- Aya İstrati kilisesi sok.	Kaleiçi
33- Aya Nikola kilisesi sok.	Kaleiçi
34- Aya Yani kilisesi sok.	Kaleiçi
35-Aya Yorgi sok.	Yelli burgaz
36- Aydınoğlu sok.	Kirişhane
37- Ayşekadın sok.	Kurşunlu fırın – Ayşekadın
38- Aziziye sok.	Köprüce

ADI	SEMTİ
	-B-
1- Bağcı sok.	Yeni İmaret – Has fırın
2- Bahçe sok.	Beylerbeyi
3- Bahçe sok.	Süpürgeciler
4- Bahçeler sok.	Manyas
5- Bakkal sok.	Kıyık
6- Basmacılar hanı	Abacılar başı – Saraçlar
7- Batpazarı dar sok.	Bat pazarı
8- Bayır sok.	Muradiye menzil ahırı.
9- Bekçi sok.	Muradiye Mirahur Ayas Bey
10- Berber arkir sok.	Kirişhane
11- Berkukağa mescidi sok.	Kıyık
12- Beylerbeyi camii sok.	Beylerbeyi
13-Beylerbeyi fırın sok.	Beylerbeyi
14- Bezesten sok.	Kuyumcular
15- Boş bakkal sok.	Kıyık
16- Boş çeşme sok.	Kavakkoyu (Camii İbrahim Paşa)
17- Boyacı damacı sok.	Kürd hoca
18- Bulgar mektebi sok.	Kaleiçi
19- Bükreş sok.	Yıldırm
20- Büyük arasta içi sok.	Sultan Selim cad.
	-C-
1- Câbi çeşme sok.	Uzun kaldırım – iki lüleli
2- Câbi Hacı Mehmet Ağa sok.	Kirişhane
3- Cami-i Şerif sok.	Muradiye
4- Cami-i Şerif sok.	Orta İmaret
5- Cami-i Şerif sok.	Yıldırım – Naip çelebi
6- Cami-i Şerif sok.	Yıldırım – Kum mahalle
7- Cami-i Şerif sok.	Muradiye
8- Cami-i Şerif sok.	Yıldırım
9- Cami-i Şerif sok.	Yıldırım
10- Celladın kızı sok.	Kıyık
	-Ç-
1- Çamaşırcılar sok.	Oğlanlı Hamam (Çubukçular – Ahi Çelebi – Üç Şerefeli)
2- Çeşme sok.	Kıyık – Orta çukur)
3- Çeşme sok.	Yıldırım
4- Çeşme başı sok.	Buçuktepe
5- Çiçekçi sok.	Paşa kapısı (Hükümet konağı)
6- Çiftçi Andonaki sok.	Yıldırım
7- Çifte kuyu sok.	Yıldırım
8- Çokalcacamii sok.	Çokalca (Kıyık)
9- Çömlekçi sok.	Kovacılar
10- Çubukçu hanı sok.	Eski cami önü
11- Çuhacılar fırını sok.	Kaleiç

ADI	SEMTİ
12- Çukur bakkal sok.	Yıldırım
13- Çukur çeşme sok.	Şifa hamamı
14- Çukur çeşme sok.	Kıyık Zen-i İbrahim Paşa
	-D-
1- Damad çeşmesi sok.	Süleymaniye Camii civarı
2- Dar sok.	Şehabeddin paşa – Arasta yokuşu
3- Dar sok	Balık pazarı
4- Dar sok	Beylerbeyi – Sıkça Murat
5- Dar sok	Sarıca Paşa- Mahmut Ağa
6- Dar sok	Kaleiçi – Aya istrati
7- Dar sok	Kaleiçi – Aya Nikola
8- Darüssiyade camii sok.	Ayşekadın
9- Debbağ Hacı Halil Camii sok.	Tabakhane
10- Debbağlar içi sok.	Tabakhane
11- Debbağ Mustafa sok.	Yeni İmaret
12- Değirmen sok.	Kıyık – Buçuktepe
13- Değirmen sok.	Muradiye – Sofu İlyas
14- Değirmen sok.	Süpürgeciler
15- Dere sok. Muradiye	Muradiye
16- Derviş Bey sok.	Tabakhane
17- Deve sok.	Kıyık
18- Dibek sok.	Yeni İmaret – Emir şah
19- Dibek sok.	Kavaklı içi
20- Dibek sok.	Kaleiçi – Aya Nikola
21- Dibek bakkalı sok.	Kıyık – Çokalca
22- Direk çarşısı sok.	Bat pazarı
23- Direkli camii sok.	Kaleiçi
24- Dirhemsiz sok.	Yıldırım
25- Dört kaya sok.	Kıyık
26-Duhani Hurşit Efendi sok.	Kanatlı köprü
27- Dule sok.	Kaleiçi – Ayanikola
	-E-
1- Ebe sok.	Kaleiçi – Aya Nikola
2- Ebe kadın sok.	Muradiye
3- Ehmal paşa camii sok.	Kaleiçi – Kuruçeşme
4- Ekmekçi köylü medresesi sok.	Üç Şerefeli
5- Elekçi sok.	Güzelce baba
6- Elmacılar odaları sok.	Zindanaltı
7- Enserci (Çivici) sok.	Un Kapanı – Eski cami medresesi
8- Ermeni kilisesi sok.	Kaleiçi – Balık pazarı
9- Ermeni sok.	Kıyık – Buçuktepe
10- Esat paşa camii sok.	Un kapanı
11- Eski arasta sok.	Arasta başı
12- Eski Bezesten sok.	Bat pazarı

ADI	SEMTİ
13- Eski telgraf sok.	Tekke kapı
14- Eşref bey sok.	Yeni İmaret
	-F-
1- Fanfan sok.	Kıyık – Ağa Hamamı
2- Fatma Sultan Camii sok.	Tavuk kapısı
3- Feyzullah Paşa camii sok. (Seyitler İmareti sahibi Fazlullah Paşa)	Çabukçular
4- Fil yokuşu sok.	Sultan camii – Fil Yokuşu
5- Firenk kilisesi	Kaleiçi
6- Firuz ağa çeşmesi sok.	Kaleiçi – Eski mahkeme
7- Fırın sok.	Kıyık - Çokalca
8- Fırın sok.	Kaleiçi – Kafes kapısı
9- Fırın sok.	Yıldırım – Akmescit
	-G-
1- Gelinmiş sok. (Mahvolmuş, 13 numaralı bir çeşme kalmış. Şerbettar Hamza Bey mahallesindedir.)	Kasım Paşa hamamı
2- Gülbahar camii sok.	Askeri idadi mektebi yakınında
3- Gül bahçe sok.	Kıyık
4- Güllü meyhane sok.	Beylerbeyi
5- Gülşeni dergâhı sok.	Kovacılar
6- Gülyani sok.	Yıldırım
7- Güzelce baba sok.	Güzelce baba
	-H-
1- Hacı Ahmet Bey sok.	Yeniçeri meydanı
2- Hacı Arif ağa sok.	Kirişhane
3- HacıArif ağa sok.	Saraçhane başı
4- Hacı Hasan mescidi sok.	Sultan Selim
5- Hacı İslam camii sok.	Güzelce baba
6- Hacı Tabak sok.	Uzun kaldırım – Taşkapı
7- Hacı Kasım Bey sok.	Uzun kaldırım – Solak çeşmesi
8- Hacı Likoraki sok.	Kaleiçi – Hıristos
9- Hacı Mahmut ağa bayırı sok.	Kıyık – Zen İbrahim paşa
10- Hacı mercimek camii sok.	Gelin gölü ayranlı bayırı
11- Hacı memiş bey sok.	Has fırın cad. Himmet dede teknesi
12- Hacı milo sok.	Yıldırım – Akmescit
13- Hacı mülâzim sok.	Süleymaniye Pazar (istilada mahvoldu)
14- Hacı nino sok.	Kaleiçi İstrati
15- Hacı Pavli sok.	Kaleiçi – Kafes kapı
16- Hacı Pornaz camii sok.	Keçeciler kapısı dışında
17- Hacı Recep sok.	Uzun kaldırım – Seyitler İmareti
18- Hacı Şakir Efendi Bey sok.	Yelli Burgaz
19- Hacı Şakir Bey sok.	Horozlu
20- Hacı Şerif Efendi sok.	Beylerbeyi

ADI	SEMTİ
21- Hacı vangıl sok.	Yıldırım saçlı dede
22- Hacı Yenaki sok.	Yıldırım – Hacı Sarraf
23- Hafız ağa sok.	Yelli burgaz
24- Hahambaşı sok.	Tavukkapısı içi – Manyas kapı
25- Hamam sok.	Şehabittin paşa – Arasta yakını
26- Hamam sok.	Üç Şerefeli çavuş bey
27- Hamam sok.	Kıyık – Camii İbrahim Paşa
28- Hamam sok.	Arda – Kıyık Mihal başı
29- Hamid çavuş sok.	Tabakhane
30- Hanımoğlu sok.	Süleymaniye küçük pazarı (Mahvoldu)
31- Harem sok.	Kaleiçi – Aya Nikola
32- Hasan ağa sok.	Kirişhane – Süleçelebi
33- Has fırın sok.	Has fırın
34- Has fırın sok.	Kirişhane – Paskalya yeri
35- Hastahane sok.	Yeni tophane İsmail ağa camiine giden yol
36- Hatip camii sok.	Kıyık – Menzil ahırı
37- Hatip sok.	Muradiye
38- Hatice sultan sarayı sok.	Askeri idadi okulu
39- Havra sok.	Tahtakale
40- Haymaçı sok.	Tahtakale – Aya İstrati
41- Hazinedar Sinan Bey camii sok.	Çöplüce Hendek
42- Hekim sok.	At pazarı
43- Hekim sok.	Tahtakale
44- Hekim Faso sok.	Balık kapısı içide
45- Hekimoğlu sok.	Balık kapısı içinde
46- Helvacı baba sok.	Taşlık
47- Helvacı camii sok.	Taşlık
48- Hıdır ağa camii sok.	Karga baba türbesi
49- Hıristos kilisesi sok.	Kaleiçi
50- Hoca Bali camii sok.	Süleymaniye küçük Pazar
51- Hoca Mestan efendi sok.	Kovacılar
52- Hurdacılar sok.	Eski cami
	-İ-
1- İbni Arap camii sok.	Manyas
2- İbni Arap türbesi sok.	Kirişhane
3- İki lüleli sok.	Kirişhane – Uzunkaldırım
4- İmam sok.	Muradiye
5- İmam mehmet Efendi sok.	Tekke kapı
6- İmaret-i Mezit Bey camii sok.	Kirişhane
7- İmaret-i sok.	Orta İmaret
8- İnnaplı cami sok.	Süleymaniye küçükpazar yakınında mercimekli göl. (Mahvoldu)
9- İsak Avidor sok.	Yeni İmaret
10- İsakcalı sok.	Yeni İmaret
11- İzzet Bey sok.	Kurşunlu fırın

ADI	SEMTİ
-K-	
1- Kabristan sok.	Yeni İmaret
2- Kabûli baba sok.	Çöplüce hendek
3- Kadirihane sok.	Yediyol ağzı
4- Kadı Bedreddin Camii sok.	İstanbul yolu
5- Kahve sok.	Mirimiran
6- Kahve sok.	Tekke kapı
7- Kahveler sok.	Güzelce baba
8- Kalaycı sok.	Yıldırım
9- Kalaycı İbrahim ağa sok.	Tarlakapı – Süle çelebi
10- Kalaycıoğlu sok.	İstanbul yolu dârüssiyade
11- Kalço oğlu sok.	At pazarı
12- Kaldırımcı sok.	Yeni İmaret
13- Kale kapısı fırını sokağı	Kaleiçi
14- Kanatlı köprü sok.	Kurşunlu fırın – Kanatlı köprü
(Ahmet Badi Efendi Riyaz-ı Belde-i Edirne adlı kitabı bu sokağın 1 numaralı evinde yazmıştır)	
15- Kanber baba sok.	Kaleiçi – Kilise camii
16- Kanlı Pınar sok.	Kanlı Pınar
17- Kapan-ı dakik sok.	Un kapanı
18- Kapılı sok.	Güzelce baba – Cedit Kasım Paşa
19- Karabulut sok.	Kıyık – Yeniçeri meydanı
20- Kara Ali Türbesi sok.	Kirişhane
21- Karaca Ahmet Türbesi sok.	Kıyık
22- Kara Dut sok.	Köprüce
23- Kara Mustafa Paşa çeşmesi sok.	Kirişhane
24- Karanfiloğlu sok.	Muradiye
25- Kargababa sok.	Sultan Selim
26- Kasap sok.	Kıyık – Yeniçeri meydanı
27- Kasap Bohuraçi sok.	Tahtakale
28- Kasaplar sok.	Tahtakale
29- Kasapoğlu Osman sok.	Kirişhane
30- Kâtib-i cev (cu) camii sok.	Saraçhane sok.
31- Kasım Paşa Hamamı sok.	Kanatlı köprü
32- Kâvsaleciler (Köseciler) sok.	Tabakhane
33- Kavakkapı sok.	Buçuk tepe
34- Kayış Ahmet sok.	Sarıca Paşa
35- Kaymakçı sok.	Kıyık
36- Kazaboğlu fırını sok.	Yeni İmaret – fil hamamı yokuşu
37- Kazaz Salamon sok.	Kaleiçi
38- Kazazlar sok.	Bezesten
39- Kazaz salih camii sok.	Kirişhane
40- Kemer avlu sok.	Kaleiçi – Keçeciler kapısı
41- Kemhacı çeşmeci sok.	İstanbul yolu (eski)
42- Kenar bakkalı sok.	Kıyık
43- Kelleci oğlu sok.	Kaleiçi – Aya İstrati

ADI	SEMTİ
44- Keresteciler bayırı sok.	Yedi yol ağzı – Karga baba türbesi
45- Kesti sok.	Kaleiçi
46- Kilise camii sok.	Kaleiçi
47- Kilise sok.	Kıyık
48- Kilise sok.	At pazarı
49- Kiremitçi Hacı Halil camii sok.	Saraçhane başı
50- Kiremithane önü	Kirişhane
51- Kirişçi sok.	Muradiye
52- Kitapçılar sok.	Kale kapısı
53- Kılcı Ali Efendi sok.	Yeni İmaret
54- Kıptiyan-ı müslim sok.	Yıldırım
55- Kırlangıç sok.	Muradiye
56- Kır meydanı sok.	Muradiye
57- Kız çeşmesi sok.	Kıyık
58- Kızıl minare sok.	Paşa kapısı
59- Kızlar mektebi sok.	Kaleiçi – Balık pazarı
60- Kokarca sok.	Kıyık
61- Kolancılar sok.	Bezesten
62- Konyalı mektebi sok.	Kazancılar
63- Kovacılar camii sok.	Kovacılar
64- Koyunbaba sok.	Kanlı pınar
65- Koyunoğlu sok.	Yıldırım
66- Köprübaşı sok.	Muradiye
67- Köprüce bayırı sok.	Buçuktepe
68- Kulluk sok.	İstanbul yolu
69- Kum bakkalı sok.	Yıldırım
70- Kunduracı Hiristaki sok.	Yıldırım
71- Kurd oğlu sok.	Kıyık
72- Kuru çeşme sok.	Kıyık–Karaca Ahmet–Menzil ahırı
73- Kuru çeşme sok.	Kaleiçi Ahmal Paşa camii yakını
74- Kuru çeşme odaları sok.	Kaleiçi
75- Kuru çeşme fırını sok.	Kaleiçi
76- Kuru yamandi sok.	Kıyık
77- Kuru Yamandi sok.	Yeni İmaret
78- Kuyu sok.	Yeni İmaret
79- Kuyulu sok.	Tarlabaşı – Süleçelebi
80- Kuzu oğlu sok.	Kaleiçi
81- Kuyumcu bayırı sok.	Buçuktepe
82- Kuyumcular sok.	Bezesten
83- Kuyumcu Margirit sok.	Yeni İmaret – Saçlı dede
84- Küçük çeşme sok.	Kaleiçi Aya İstrati mah.
85- Küçük eski cami sok.	Tahtakale
86- Kürd hoca camii sok.	Süleymaniye küçük Pazar
87- Kürtçü Todor sok.	Yıldırım

ADI	SEMTİ
	-L-
1- Laleli Medresesi sok.	Lâleli (Hekim Lâri) camii
2- Lom (veya) Lum sok.	Muradiye sofu ilyas,
3- Lonca sok.	Tabakhane
4- Lüleciler sok.	Eski cami cad.
	-M-
1- Mahkeme sok.	Kaleiçi – Firuz ağa camii
2- Mahkeme bayırı sok.	Sultan camii (Sitti sultan)
3- Mahkeme odaları sok.	Kaleiçi
4- Manolaki sok.	Kaleiçi – Balık pazarı,
5- Medrese sok.	Orta imaret Necatiye medresesi
6- Medrese sok.	Kaleiçi Topkapı yakut paşa medresesi
7- Medrese sok.	Kaleiçi kilise camii hacı doğan medresesi
8- Mehmet Ağa camii sok.	Has fırından Vavlı camiine kadar
9- Mektep sok.	Taşlık
10- Mektep sok.	Kaleiçi - Aya istrati – Keçeciler kapısı yakını
11- Mektep sok.	Kaleiçi Hacı Ömer (Kafes kapı Yakını)
12- Mescit sok.	Muradiye
13- Mescit sok.	Kıyık – Orta Karaağaç
14- Metris yolu sok.	Kıyık – Camii İbrahim paşa
15- Metropolit çeşmesi sok.	Kaleiçi
16- Mezarlık sok.	Kayıkta çokalca ve buçuktepe
17- Mezarlık sok.	Yıldırımla kızıl mescit
18- Mezarlık	Yıldırımda saçlı dede
19- Mezarlık başı sok.	Yıldırım
20- Mezarlık bayırı sok.	Yıldırım – Kum mahalle
21- Mezarlık kenarı sok.	Buçuktepe
22- Mezarlık bayırı sok.	Kıyık – Karaca Ahmet
23- Milo sok.	Yıldırım
24- Mimar sok.	Yıldırım
25- Miskinler sok.	Kirişhane
26- Mumcu sok.	Has fırın – Eskici Hamza
27- Mumcu sok.	Kovacılar – Büyük buzhane
28- Mumhane sok.	Kıyık
29- Murad ağa sok.	Manyas
30- Muradiye yokuşu sok.	Muradiye
31- Musalli sok.	Taşlık
32- Musalli sok.	Kıyık
33- Mustafa bey sok.	Süleymaniye küçük Pazar
34- Muvakkithane sok.	Eski cami önü
35- Muytab sok.	Yıldırım
36- Mücellidler sok.	Çarşı
37- Müezzin sok.	Yeni İmaret Emir şah.
38- Müezzin sok.	Yıldırım

ADI	SEMTİ
	-N-
1- Nakkaş Ali ağa sok.	Ayşekadın
2- Nalband Hıristo sok.	Yıldırım
3- Nazarbaba sok.	Yeni İmaret (Mahvolmuş)
4- Nazif Efendi sok.	Yeni İmaret
5- Nazır Mustafa sok.	Yeni İmaret
6- Nebuysa sok.	Uzun kaldırın seyitler İmareti (Mahvolmuş)
7- Nerdibanlı sok.	Saraçhane başı
8- Nişancıpaşa camii sok.	Kıyık
9- Noktacızade sok.	Kıyık
10- Nokuş veya Nuküş sok.	Kirişhane
11- Nöbet bakkalı sok.	Kirişhane
	-O-
1- Odalar sok.	Kaleiçi
2- Orta bahçe sok.	Tabakhane
3- Orta kapı sok.	Kaleiçi
4- Orta Mezarlık sok.	Kıyık camii İbrahim paşa
5- Orta sok.	Arpa kervanı
6- Orta sok.	Kıyık – çokalca
7- Oruç bakkal sok.	Yeni İmaret – Fil hamamı yokuşu
8- Ostiyan sok.	Yeni İmaret
	-P-
1- Pamukçu sok.	Süpürgeciler
2- Panaye kilisesi sok.	Kaleiçi
3- Papa Anestas sok.	Kirişhane – Miskinler
4- Papazlar sok.	Yıldırım
5- Papaz sok.	Kaleiçi – Aya İstirati
6- Papazoğlu odaları sok.	Kanatlı köprüsü
7- Parmaklı cami sok.	Muradiye
8- Pasdırmacı sok.	Un kapanı
9- Paşa köylü sok.	Tepe mezarlığı (Buçuk tepe)
10- Pir Budakoğlu sok.	Kaleiçi
11- Polis oğlu sok.	Yıldırım
12- Postahane sok.	Yıldırım
	-R-
1- Rabişoğlu sok.	Muradiye
2- Rifat Efendi sok.	Kirişhane
3- Rum kilisesi sok.	Kirişhane
	-S-
1- Saûni camii sok.	Lâleli
2- Sadık ağa sok.	Yeni İmaret
3- Saka sok.	Yeni İmaret – Emir şah

ADI	SEMTİ
4- Saksağan sok.	Karaağaç çeşmesi cad. - Güllapçı caddesi
5- Salcı sok.	Yıldırım
6- Salı tekgesi sok.	Karanfiloğlu çarşısı
7- Saraçlar camii sok.	Saraçlar
8- Sarraf İlyas sok.	Tahtakale
9- Sarraf Kirkor sok.	Tahtakale
10- Sebil sok.	Tahtalı hamam
11- Selamsız sok.	Kazancılarbaşı
12- Selçuk hatun camii sok.	Yeni Tophane
13- Semerci sok.	Tavuk kapısı
14- Servet sok.	Yıldırım – Mümin Hoca
15- Seyit gülü sok.	Kıyık
16- Simonaçi sok.	Tahtakale
17- Sinan paşa çeşmesi sok.	Yeni İmaret
18- Sıkça Murat mescidi sok.	Paşa kapısı
19- Sıvacı Halil sok.	Evliya Kasım paşa
20- Sıvacıoğlu sok.	Kaleiçi – Aya İstrati
21- Soğuk çeşme sok.	Saraçhane başı
22- Soğuk çeşme sok.	Kıyık – Zen-i İbrahim paşa
23- Su sok.	Sarıca paşa
24- Su terazisi sok.	Sultan Selim
25- Süle Çelebi camii sok.	Tarlakapı
26- Süslü Kamil ağa sok.	Sultan Selim
27- Süpürgeciler sok.	Yıldırım – Kum mahalle

-Ş-

1- Şah Melek Paşa camii sok.	Mihal başı
2- Şehabeddin paşa camii sok.	Büyük Arasta
3- Şekerci yokuşu sok.	Muradiye
4- Şerif Bey sok.	Sarıca paşa
5- Şeyh Davut Efendi sok.	Kadirhane
6- Şeyh Ferhad Efendi sok.	Çöplüce Hendek
7- Şeyh Muslihiddin dergâhı sok.	Tabakhane
8- Şeyh Şücaaddin camii sok.	Tabakhane
9- Şeyhi Çelebi sok.	Kavakkapı – Köprüce bayırı
10- Şeyhi Çelebi sok.	Kavakkapı – Köprüce bayırı

-T-

1- Tabutlu cami sok.	Kavaklı içi
2- Taftin ağa sok.	Çiçekli Mektep – Yeni Tophane
3- Tahmis sok.	Tahmis
4- Tahtalı cami sok.	Yıldırım
5- Tahtalı hamam sok.	Tahtalı hamam – Hacı Hasan mescidi
6- Tahtalı kuyu sok.	Yıldırım
7- Taksim sok.	Kıyık camii İbrahim paşa
8- Taksim sok.	Kıyık – Karabulut

ADI	SEMTİ
9- Tanaş sok.	Kaleiçi
10- Tarla sok.	Yıldırım
11- Taşodalar sok.	Sultan Selim
12- Taşodalar camii sok.	Sultan Selim
13- Taşlık bayırı sok.	Kirişhane
14- Taş mektep sok.	Tahtakale
15- Tavşancı sok.	Kıyık
16- Tavanlı çeşme sok.	Taşlık
17- Tavanlı çeşme sok.	Tarlakapı – Abdurrahman mah.
18- Tavukçular hanı sok.	Sitti Sultan– Fil yokuşu
19- Tavuk kapısı sok.	Kaleiçi – Balık pazarı
20- Tekke sok.	Kurşunlu fırın
21- Tekke sok.	Muradiye
22- Tekke sok.	Kaleiçi – Aya Nikola
23- Tekke altı sok.	Muradiye
24- Tepe mezarlığı sok.	Askeri İdadi okulu
25- Tilki sok.	Kasım paşa hamamı
26- Timurtaş mescidi sok.	Üç Şerefeli – Karanfiloğlu
27- Tiritbaba sok.	Muradiye
28- Topkapı sok.	Kaleiçi
29- Toprak sok.	Üç Şerefeli – Karanfiloğlu çarşısı
30- Tunca sok.	Beylerbeyi
31- Tunca sok.	Tabakhane – Temelsiz cami
32- Turi Sina Kilisesi sok.	Kaleiçi – Metropolithane
33- Turna sok.	Paşa kapısı
34- Turp oğlu sok.	Kanatlı köprü
35- Tut sok.	Muradiye
36- Tut bahçesi sok.	Tekke kapı
37- Tutluk sok.	Yıldırım – Akmescit
38- Tüfekçiler sok.	Ayşekadın
39- Türbe sok.	Kıyık Mumhane, Çokalca, Mirahur Ayas bey
40- Türbe sok.	Muradiye Sofu İlyas
41- Tütünsüz tekkesi sok.	Ağaç pazarı

-U-

1- Uşşaki dergâhı sok.	Germe kapı
2- Uzun Hocalar sok.	Kaleiçi
3- Uzun Sakallı bayırı sok.	Yıldırım

-V-

1- Vangel sok.	Yıldırım
2- Vavlı cami sok.	Fil yokuşu
3- Veled-i Veliyüddin camii sok.	Tepe mezarlığı
4- Viran cami sok.	Güllapçılardan Karaağaç çeşme caddesine
kadar	

ADI	SEMTİ
1- Yahni pazarı sok.	-Y-
2- Yahya Bey camii sok.	Büyük Arasta tahıl hanı
3- Yarmu oğlu sok.	Eski Tophane
4- Yaşova sok.	Yıldırım
5- Yazıcılar sok.	Tahtakale
6- Yemiş kapanı sok.	Eski cami cad. – Üç Şerefeli
7- Yemişken sok.	Yedi yol ağzı
8- Yeni sok.	Kürd Hoca
9- Yeni sok.	Kaleiçi – Pana Kaçanoz
10- Yeni Hamam sok.	Yıldırım – Hacı Sarraf
11- Yeşilce dar sok.	Yeni İmaret
12- Yeşilce mektep sok.	Kirişhane
13- Yeşildirek sok.	Kirişhane
14-Yoğurtçu sok.	Eski İstanbul yolu
15- Yüksek kahve sok.	Tahmis
16- Yüzbaşı sok.	Eski cami cad. de Mücellitler
	Yeni İmaret – Hoşkadem camii
1- Zehri mar bayırı sok.	-Z-
2- Zen-i Firuz camii sok.	Çöplüce hendek
	Salhane avlusu – Avyalı göl cad.
3- Zerde sakal sokağı	(İstilada mahvoldu)
4- Zincirli kuyu sok.	Yeni İmaret
5- Zindan sok.	Kıyık – Çokalca
	Hamambaşı sok.- Germe kapı cad.

TOPLAM : 467 SOKAK

EDİRNE ÇIKMAZ SOKAKLARI

ADI	SEMTİ
	-A-
1- Ali Paşa camii çıkmazı	Direk çarşısı
2- Aşağı çıkmaz sok.	Kıyık – Çokalca
3- Aya Dimitri çık. Sok.	Kaleiçi – Hacı Ömer
4- Aynacı Şakir çık. Sok.	Boyacı baba türbesi
5- Ayşe molla çık. Sok.	Yeni İmaret – Emir şah.
	-B-
1- Bakkal çık.	Yıldırım
2- Balaban paşa odaları çık.	Köprü başı
3- Beylerbeyi çık.	Beylerbeyi
4- Büyük hacı Veli çık.	Kirişhane
	-C-
1- Cafer ağa çık.	Yeniçeri meydanı
	-Ç-
1- Çalı çıkmazı	Şerbetler Hamza bey mah. (İstilada mahvoldu)
2- Çiftçi çık.	Yıldırım
3- Çizmeci vangel çık.	Yeni İmaret
4- Çukur çık.	Horozlu
	-D-
1- Deli çık.	Küçük Arasta
2- Duhancı Hacı Ali çık.	Süleymaniye küçük pazarı
3- Dülger çık.	Kirişhane
	-E-
1- Ebe çık.	Uzun kaldırım – Hacı Recep fırını
2- Eyüp ağa çıkmazı	İstanbul yolu
	-F-
1- Filibos çık.	Kaleiçi – Aya Nikola
	-H-
1- Hacı Belko çık.	Yıldırım – Hoca Sarraf
2- Hacı Nikola çık.	Kirişhane
3- Han ardı çık.	Ayşekadın hanı arkası
4- Hüseyin çemeş çık.	Tarlakapı

ADI	SEMTİ
	-I / İ-
	-K-
1- Kara bağlı çık.	Yeni İmaret
2- Karı fırını çık.	Kirişhane
3- Kavaklı içi çık.	Süleymaniye küçük pazarı (Mercimekli göl yönüne açıldı)
4- Kirkor çık.	Yıldırım kekeş vakfı
5- Kozma oğlu çık.	Yıldırım kekeş vakfı
	-L-
	-M-
1- Madanoğlu çık.	Kirişhane – Kiremithane
2- Mandıracı çık.	Çöplüce hendek
3- Meydan kapısı	Yıldırım – Köfteciler
4- Meydan mah. Çık.	Yeniçeri meydanı
5- Mezarlık çık.	Kıyık- Menzil ahırı camii İbrahim Paşa
6- Mimar çık.	Kıyık orta çukur
7- Muradiye camii çık.	Muradiye
8- Muytaboğlu çık.	Tarlakapı – Abdurrahman mah.
9- Müezzin çık.	Sultan Selim – Zehri mar camii
	-N-
	-O-
1- Odalar çıkmazı	Kaleiçi
	-P-
1- Paşaoğlu çık.	Mercimekli göl (Hacı mercimek) mah. (İstilada mahvoldu)
	-S-
1- Servi sarayı çık.	Kıyık Karabulut sonradan ağa hamamı caddesine açılmıştır.
2- Soğuk çık.	Yeni İmaret
	-Ş-
1- Şah melek çık.	Horozlu
2- Şarapcı çık.	Yıldırım – Saçlı dede
3- Şinikoğlu çık.	Kirişhane
	-T-
1- Tahir ağa çık.	Vavlı cami
2- Timurtaş çık.	Üç Şerefeli
3- Tophane çık.	Kaleiçi Hacı Ömer mah. (Sultan II. Murat'ın tophanesi bu sokak içinde imiş)

ADI	SEMTİ
	-U-
1- Uncu Dimo çık.	Yıldırımla kekeş vakfı
	-Y-
1- Yukarı çık.	Kıyık – Çokalca
	-Z-
1- Zaptiye çık.	Yeniçeri meydanı

TOPLAM : 51 ÇIKMAZ SOKAK

EDİRNE'NİN BAZI YÖRE ADLARI

ADI	YERİ
BAYIRLAR	
1- Armutlu bayırı	Güzelce Baba
2- Arnavut bayırı	Kıyıkta yeniçeri meydanında
3- Ayrancı bayırı	Kunduk Osman mahallesinde
4- Bamyacı bayırı	Kıyıkta
5- Camii Şerif bayırı	Muradiye'de
6- E-cinni bayırı	Güzelce babada
7- Hamam bayırı	Kurşunlu fırında
8- Hastahane bayırı	Yeni Tophanede
9- Keresteciler bayırı	Yediyol ağzında
10- Köprüce bayırı	Buçuk tepe ile Güzelce baba arasında
11- Kuyumcu bayırı	Buçuktepe'de
12- Mahkeme bayırı	Sultan (Sitti sultan) camiinde
13- Mahmut Ağa bayırı	Muradiye Küçükpazar yakınında
14- Mezarlık bayırı	Yıldırım – Kum mahallede
15- Muradiye bayırı	Muradiye'de
16- Nebeysa bayırı	Uzunkaldırım – Seyitler imaretiyle yakınında
17- Sarıcapaşa bayırı	Sarıcapaşa mahallesinde
18- Taşlık bayırı	Taşlık'ta
19- Uzun sakallı bayırı	Yıldırım'da
20- Zehri mar bayırı	Çöplüce hendek yakınında
PAZAR YERLERİ	
1- Ağaç pazarı	Üç Şerefelide
2- At pazarı	Yelli burgaz ile Yalnız göz arası
3- Balık Pazarı	Balık kapısı içinde
4- Bat pazarı	Bit pazarında
5- Bit pazarı	Tahtakalede
6- Fidan pazarı	Fil yokuşunda
7- Karılar pazarı	Bat pazarında
8- Kuş pazarı	Fil yokuşunda (Güvercin satılır)
9- Muradiye küçük Pazar	Sarı cami ile Muradiye camii arası
10- Süleymaniye küçük Pazar	Sezai dergahında
11- Yahni pazarı	Arasta ile tahıl hanı arasında
12- Yemiş kapanı	Yediyol ağzında

ADI	YERİ
MEYDANLAR	
1- At meydanı	At pazarının yeri (Diğer adı)
2- Camii Şerif meydanı	Yıldırımda
3- Harik (yangın) meydanı	Saray-ı Humayun yakınında
4- Hastahane meydanı	Yeni hastahane
5- Kır meydanı	Muradiye'de
6- Kışla meydanı	Piyade kışlası
7- Kum meydanı	Paşa kapısı (Vilayet konağı) içinde
8- Mezarlık meydanı	Kıyık – Karaca Ahmet
9- Musalla meydanı	Kıyıkta
10- Sırık meydanı	Sarayiçi yakınında
11- Yeniçeri meydanı	Kıyıkta
KAPANLAR	
1- Bal kapanı	Pazarlar içinde
2- Eski kapan	Tahta kale'de Kilise camii yakınında
3- Un kapanı	Abacılar başı yakınında
4- Yemiş kapanı	Yedi yol ağzında
YOKUŞLAR	
1- Arpa kervan yokuşu	Tahtalı hamamdan aşağı doğru
2- Fil yokuşu	Eski cami yakınında
3- Horozlu yokuşu	Horozluda
4- Muradiye yokuşu	Muradiye'de
5- Şekerci yokuşu	Muradiye'de
"BAŞI"lar	
1- Abacılar başı	Üç Şerefeli yakınında
2- Arasta başı	Sultan Selim yakınında
3- Bayır başı	Kulekapısı içinde
4- Kavak başı	Buçuktepe kavak kapı da derler
5- Kazancılar başı	Haleli (Lâri) camii yakınında
6- Köprü başı	Ekmekçizade Akmet Paşa köprüsü
7- Muytaplar başı	Fil yokuşunda
8- Saraçhane başı	Beylerbeyi camii yakınında
"ALTI"lar	
1- Hastahane altı	Yeni Tophane'de. Hastahane bayırıda derler.
2- Zindan altı	Tahta Kaleden nehirlere doğru giden yolda.
"ARDI"lar	
1- Cami ardı	Eski cami medresesinin eski adı
2- Hamam ardı	Üç Şerefeli yanında
3- Han ardı	Tahmis mektebi ve Ayşekadın

ADI	YERİ
	YOLLAR
1- Ayucı (veya ayvacı) yolu	Ayşekadında
2- Bağlar yolu	Sırık meydanında
3- İstanbul yolu	Ayşekadında
4- Top yolu	Bağlıkta
	KAPILAR
1- Kavak kapı	Buçuktepede Kavak başı da derler
2- Parmak kapı	Uzunkaldırımda milo? Bakkal önünde
3- Tarla kapı	Süleçelebi camii yakınında
4- Tekke kapı	Eski telgrafhane yeri
	GÖLLER
1- Ayvalı göl	Zen Sarıca paşa mahallesi ile Kunduk Osman mah. Arasında
2- Gelin gölü	Hacı Mercimek mescidi yakınında
3- Göl	Yıldırımda adı mahalleye verilmiş (Göl mahalle)
4- Kazıklı göl	Hoca Bâli mescidiyle kaşıkcı baba türbesi yakınında
5- Mercimekli göl	Uzun mezarlık yakınında Paşaoğluçıkmazında
6- Şerbettar Hamza Bey gölü	Kasım paşa hamamı yakınında.

İCMAL (TOPLAM SONUCU)

Mahalleler:

İslam	:123
Kıpti	:11
Rum	:53
Ermeni	:11
Yahudi	:13
	211

NOT:

Bu rakam, Müslüman, Rum, Ermeni, Yahudi, ve Kıpti halkın oturdukları karışık mahalleleri de herbiri için müstakil olarak saymakla yani karışık bir mahalleyi her unsur için birden fazla (mükerrer) kabul edip sayarak elde edilmektedir. Tek isimle sayıldığı takdirde 158 mahalle vardır. Bunlara ek olarak da 13 cemaat topluluğu gösterilmiştir.

Ahmet Badi Efendi düzenlemesine göre bu mahallelerde;

88 Cadde,

467 Sokak

51 çıkmaz sok. bulunmaktadır. RK.

RAVZA-T-UL KUR'A
EDİRNE MERKEZ İLÇESİNE BAĞLI NAHİYE VE KÖYLER BAHÇESİ

Edirne kazasına bağlı Üsküdar, Ada, Çöke ve Manastır nahiyeleri köylerinin H:1294-M:1877 tarihinde önceki ad ve sayıları:

ÜSKÜDAR NAHİYESİ

1- Üreyiş köyü
2- Asiyap paşa köyü
3- Akca İbrahim köyü
4- Büyük İsmailçe köyü
5- Ahi köyü
6- Uzgaç köyü
7- Ubruklu köyü
8- Ekmekçi köyü
9- Avcılar köyü
10- Budak doğanca köyü
11- Prinççili köyü
12- Tırfıllı-i müslim köyü
13- Tırfıllı-i zımmi köyü
14- Tırfıllı, diğer adı Tirkeşli köyü
15- Hıdırağa köyü
16- Dimitçi köyü
17- Dudu keçili köyü
18- Reselli köyü
19- Söğüt köyü
20- Simavlı köyü
21- Sarayakpınar köyü
22- Sofular müslim köyü
23- Sofular zimmi köyü
24- Sadıklı köyü
25- Suret köyü
26- Avarız köy
27- Gıylavan köyü
28- Kadın köyü
29- Kara İsmailçe köyü
30- Kır Şehri köyü
31- Kıpti paşa köyü
32- Kum doğanca köyü
33- Karapınar köyü
34- Kurtcalar müslim köyü
35- Kurtcalaar Zımmi köyü
36- Koca yakuplu köy
37- Kara pelit köyü
38- Kayın köyü
39-Kalfa köyü
40- Kızılcıklı köyü
41- Kum köyü
42- Koyunlu köyü
43- Karabulut köyü
44- Kara hıdır köyü
45- Kireçci Hasköy müslim köyü
46- Kireçci hasköy zımmi köyü
47- Kemal köyü
48- Kâfir hacı köyü
49- Kösti köyü
50- Küdeler müslim köyü
51- Küdeler zımmi köyü
52- Gülbekârı zımmi köyü
53- Maa emrutlu gerdeme köyü
54- Kâfir alan köyü
55- Köse hamza köyü
56- Lefke zımmi köyü
57- Lefke müslim köyü
58- Maraş köyü
59- Mihaliç köyü
60- Minnetçe köyü
61- Nefsi Üsküdar köyü
62- Üsküdarın Hisar mahallesi
63- Üsküdarın paşa mahallesi

64- Yunus bükü köyü
65- Yeni beyli köyü
66- Derviş tepe köyü
67- Soğucak köy
68- Nusretli köyü

ADA NAHİYESİ

1- Üyüklü tatar köyü
2- Ahır köyü
3- Emirli köyü
4- İyne oğlu köyü
5- Umurbey köyü
6- Ece sultan köyü
7- İskender köyü
8- Oğulpaşa köyü
9- Azatlı köyü
10- Elçili köyü
11- Pazar köyü
12- Bosna köyü
13- Timurtaş köyü
14- Çene tatarı köyü
15- Çörek köyü
16- Düdükçü yeni köyü
17- Sekban köyü
18- Şahince köyü
19- Şerbetdar köyü
20- Sığırcılı köyü
21- Sofular köyü
22- Saltıklı köyü
23- Doğanca müslim köyü
24- Doğanca zımmi köyü
25- Doğanca ermeni köyü
26- Doğanca arnavut köyü
27- Abalar köyü
28- Kuleliburgaz köyü
29- Karakasım köyü
30- Kuru kulaklı köyü
31- Kaba üyük köyü
32- Karaağaç köyü
33- Kiliseli köyü
34- Kör emidi köyü
35- Ayıntaplı köyü
36- Yarpus tatar köyü
37- Yel burgaz köyü

ÇÖKE NAHİYESİ

1- İlhanlı köyü
2- Ocak köyü
3- İğnesi köyü
4- Ortakcı köyü
5- Arnavut köyü
6- Elmalı-i kebir köyü
7- Ahlatlı köyü
8- İslive köyü
9- Osman köyü
10- Menekşe sofular köyü
11- Boyalık kebir köyü
12- Boyalık sagir köyü
13- Pravadı köyü
14- Büyük oğünlü köyü
15- Tatarlar köyü
16- Demirhanlı köyü
17- Çatal köyü
18- Çömlek köyü
19- Timur köyü
20- Çeşme köyü
21- Hasan ağa köyü
22- Hacı umur köyü
23- Hacılar köyü
24- Rum beyli müslim köyü
25- Rum beyli zımmi köyü
26- Hacı Danişmend köyü
27- Hatip köyü
28- Hanlı yenice köyü
29- Hacı baba tekyesi köyü
30- Hamza beyli köyü
31- Hıdır ağa köyü
32- Hasan oğlu köyü
33- Değirmen yeni köyü
34- Devletli ağaç köyü
35- Derbend-i kebir köyü
36- Çömlek akpınar köyü
37- Derbend-i sagir köyü
38- Değirmen dere köyü
39- Dere mahalle köyü
40- Dürzi dere köyü
41- Recep mahalle köyü
42- Sülecik köyü
43- Süleyman danişment köyü

44- Dut köyü
45- Ömeraba köyü
46- Gaybular (kızılbaş) köyü
47- Tektürceli köyü
48- Sarı danişmend köyü
49- Sökürceli köyü
50- Taşlık sekban köyü
51- Taşlı müsellim köyü
52- Tavşan koru köyü
53- Kanare köyü
54- Kurt alan köyü
55- Kara yusuf köyü
56- Kayapa köyü
57- Kabaklı yeni köyü
58- Kırık köyü
59- Küçük oğünlü köyü
60- Geçidenli köyü
61- Gerdelli-i sagir köyü
62- Lahna paş köyü
63- Muradenli paşa köyü
64- Meradenli köyü
65- Muratcalı köyü
66- Musulbeyli köyü
67- Veysel köyü
68- Habiller köyü
69- Malkoçlar köyü
70- Yumru kaya köyü
71- Bağcılı köyü
72-Yünlüce köyü

MANASTIR NAHİYESİ

1- Anbarlı köyü
2- Pazarcık köyü
3- Beşayıklı köyü
4- Bitlice köyü
5- Bugucu köyü
6- Çukur köyü
7- Cedit der kurb-u kozluca köyü
8- Dramalar köyü
9- Dobluca köyü
10- Dramanlı (Abdurrahmanlı) köyü
11- Danişmentli köyü
12- Derbend vakıf köy
13- Delice köy
14- Davut beyli köyü
15- Derbent papası köyü
16- Sirem köyü
17- Sinaplı köyü
18- Şevkiler köyü
19- Şahinli köyü
20- Sılarya yeni köyü
21- Doğan oğlu köyü
22- Taş tepeli köyü
23- Aziz halife köyü
24- Işıklı köyü
25- Gacal aba köyü
26- Fikle köyü
27- Kayalı dere köyü
28- Köse kurfallı köyü
29- Koyun Pınarı köyü
30- Kayacık köyü
31- Kavaklı köyü beşir mahallesi
32- Kavaklı köyü bulgar mahallesi
33- Kavaklı papas köyü
34- Kozluca tanaş mahallesi
35- Kozluca celep mahallesi
36- Kozluca duman köyü
37- Kozluca Todari köyü
38- Kürtler köyü
39- Kesen köyü
40- Matsa köyü
41- Manastır-ı kebir köyü
42- Manastır-ı sagir köyü
43- Meşeler köyü
44- Nalbantlar köyü
45- Gündüzler köyü
46- Yusuflar köyü
47- Dutık köyü
48- Ayazma köyü.

EDİRNE MERKEZ İLÇESİNİN H:1294-M:1877 İSTİLASINDAN SONRA NAHİYE VE KÖY SAYISI

ÜSKÜDAR NAHİYESİ KÖYLERİ VE EDİRNE'YE UZAKLIKLARI

1- Avcılar köyü: 1 saat
2- Kapı köyü: 1 saat
3- Budak doganca köyü: 1 saat 15 dakika
4- Akça ibrahim köyü: 1 saat 30 dakika
5- Kemal köyü: 1 saat 30 dakika
6- Karbulut köyü: 1 saat 30 dakika
7- Ekmekçi köyü: 2 saat 30 dadika
8- Uzgaç köyü:1 saat 30 dakika
9- Sarayakpınar köyü: 1 saat
10- Büyük ismailçe köyü: 2 saat
11- Mihaliç köyü: 1 saat
12- Hasköy köyü: 1 saat
13- Kâfir hacı köyü: 2 saat 30 dakika
14- Avarız köyü: 3 saat 15 dakika
15- Köse hamza köyü: 3 saat
16- Fekile köyü: 3 saat 30 dakika
17- Bereket köyü: 3 saat
18- Eser sultan: 4 saat
19- Yahşi fakih köyü: 3 saat 30 dakika
20- Kırşehir köyü: 1 saat 30 dakika
21- Kara ismailçe köyü: 2 saat
22- Hamidiye köyü: 4 saat 30 dakika
23- Kadın köyü: 3 saat
24- Ahi köyü: 1 saat
25- Paşa mahalle köyü: ? 15 dakika
26- Büyük döllük köyü: 5 saat
27- Değirmen yeni köyü: 4 saat
28- Iğnesi köyü: 3 saat 30 dakika
29- Hatip köyü: 4 saat
30- Muratcalı köyü: 5 saat
31- Çömlek köyü: 4 saat 30 dakika
32- Su akacağı köyü: 4 saat 30 dakika
33- Osmanlı köyü: 6 saat 30 dakika
34- Darulhayr köyü: 6 saat 30 dakika
35- Bulıca köyü: 5 saat
36- Cündi oğlu köyü: 4 saat
37- Viran tekye köyü: 1 saat 3 dakika
38- Çalı kavak köyü: 4 saat
39- Kır çeşme köyü: 3 saat
40- Çukur çayır köyü: 3 saat 30 dakika

ÇÖKE NAHİYESİ

1- Hacı danişment köyü: 1 saat
2- Hacılar köyü: 1 saat
3- Büyük Öyünlü köyü: 1 saat
4- Küçük Öyünlü köyü: 1 saat
5- Vaysal köyü: 1 saat
6- Sarı danişment köyü: 1 saat
7- Süleyman danişment köyü: 1 saat
8- Kalkan söğüt köyü: 2 saat
9- Lahna köyü: 2 saat
10- Eser-i Hamit köyü: 2 saat
11- Taşlı müsellim köyü: 2 saat
12- Domurcalı köyü: 2 saat
13- Sülek köyü: 2 saat
14- Ömer obası köyü: 2 saat
15- Don köyü: 3 saat
16- Timur (demir) köyü: 3 saat
17- Hanlı yenice köyü: 3 saat
18- Çömlek akpınar köyü
19- Kayapa köyü
20- Pravadı köyü
21- Ortakcı köyü
22- Taşlı segmen köyü
23- Tatarlar köyü
24- Samurcalı köyü
25- Yağcılı köyü
26- Karaklı köyü
27- Hamzabeyli köyü
28- Hamid âbâd köyü
29- Çatma köyü
30- Korucu köyü
31- Menekşe sofular köyü
32- Hıdır ağa köyü
33- Küçük döllük köyü
34- Kara yusuf köyü
35- Geçginli köyü
36- Bünyan hamit köyü
37- Arnavut köyü
38- Hasan ağa köyü
39- Musulbeyli köyü
40- Demirhanlı köyü
41- Habiller köyü
42- Söğütlü dere köyü
43- Hacı umur köyü
44- Gerdelli köyü
45- Tekye köyü

ADA NAHİYESİ

1- Sofular köyü
2- Umurbey köyü
3- Timurtaş köyü
4- Yarpustatar köyü
5- Şâhince köyü
6- Kara ishakli köyü
7- Emirli köyü
8- Kiliseli köyü
9- İyneoğlu köyü
10- Sığırcılı köyü
11- Ahır köyü
12- Saçlı müsellim köyü
13- Bosna köyü
14- Doyran köyü
15- Yelli burgaz köyü
16- Üyüklü tatar köyü
17- Ece sultan köyü
18- Çebe tatar köyü
19- Düdükcü yeni köyü
20- Azatlı köyü
21- Pazarlı köyü
22- Karakasım köyü
23- Koru kulaklı köyü
24- Bünyâd Hâmid köyü
25- Saltıklı köyü
26- Sekban köyü
27- Kör emidi köyü
28- Doğanca köyü
29- Çörek köyü
30- Mar'aş köyü
31- Karaağaç köyü
32- İskender köyü
33- Yamuk dere köyü
34- Kum çiftliği köyü
35- Elçili köyü
36- Tayakadın çiftliği
37- Elçili köyü
38- Yel burgazı köyü
39- Timurtaş köyü
40- Ece sultan köyü
41- Sığırcılı köyü
42- Saltıklı köyü
43- Ahırköy köyü
44- Doğanca köyü
45- Çeke tatar köyü

EDİRNE KONULU ŞİİRLER BAHÇESİ

Orijinal metnin aşağıda belirtilen sayfalarında, Edirne konulu Şiirler yazan değişik Şairlerden derlenmiş örnekler yazılmıştır.

Bu Şiirlerin tümü divan edebiyatı tarzında yazılmış olduğu için, buraya alınmalarında bir fayda görülmedi.

Çünkü, O dönemin dilini anca günümüz uzmanları anlamaktadır. Dolayısiyle bunların amatör araştırmacılara bir yararı olmayacağı düşüncesiyle buraya almadık.

Profesyonel uzmanlar ise ana metne bakmakta zorluk çekmeyeceklerdir.

Bir hususu belirtmek gerekir ki, bu Şiirlerin yazarları doğrudan veya dolaylı olarak, ya Edirneli veya yazdıkları parçalar Edirne'yi ilgilendirmektedir.

Bu parçalar Orijinal metin 528-569 sayfaları arasındadır.

Ancak bunlardan, örnek olarak birkaç parçayı buraya almanın, fikir verme bakımından faydalı olacağı kanısındayım.

Sultan I. Ahmet H:1021-M:1612 yılında Edirne'ye geldiği zaman Şâir Nef'i de beraberinde bulunmuş ve o zaman, Edirne için şu kasideyi yazmıştır.

Edrine şehri mi bu, yâ gülşen-i me'va mıdır,
Anda kasr-ı pâdişâhi Cennet-i âla mıdır?

Beyt-i mâmur-ı felek mi ol fezada ol saray,
Ya zemini cennet olmuş kâbe-i ulya mıdır?

Cûylar mı devreder tarfı çemenzârın yâhut,
Mâi pervâz ile kat'olmuş yeşil hârâ mıdır?

Sebz-i hurrem pür fezâ mı kenâr-ı cûyibar,
Yâ meyân-ı cûda aksi künbed-i hadrâ mıdır?

Hıfz için yâhut vücûd-i pâdişahı cûyler,
Pasban-ı genc-i devlet olmuş ejderha mıdır?

Cenneti görmüş bir âdem var ise gelsün desün,
Tarhı ânin dahi böyle dilkeş-i rânâ mıdır?

Güllerinde var mı böyle reng-i bûy-i dilfirib,
Ya mevsim-i suph böyle bûstan pîra mıdır.

Bir diraht-ı serfirâzı var mı bâğ-ı cennetin
Yoksa ancak vâızın methettiği tûba mıdır?

Bunda Tûbâdan kalırmı müşg-i bir-i sernigûn
Ya gubâr-ı berk-i Tûba anda misk âsâ mıdır?

Habbezâ cây-i neşât efzâ ki Rıdvan görse ger,
Hayretinden derdi bu cennet midir dünya mıdır?

Sun'ı Hak ya gülşen-i cennetden ifraz eylemiş
Başka bir cây-i tarab engiz-i gamfersa mıdır?

ŞAİR MESİHİ BEY'İN EDİRNE VASFINDA YAZMIŞ OLDUĞU ÜNLÜ ŞEHRENGİZ

İlâhi, âciz-i zâr-ı zebûnem
Giriftâr-ı kemend-i nefs-i dûnem

Beni dutmaz senin yolunda zincir
Yeder bir kıl takıp bu nefs-i şerir

Ne mümkindir ki zikre söz kaçıram
Meğer tesbihi gönlünden geçirem

Beş on gün eyleyem ger savma niyyet
Bozar ol niyyetimi îyd-i vuslat

Elim kaldırsam ellerle duaya
Sanurum el uzattım merhebaya

Çü mescit içre dutam kıbleye yüz
Cemâl-i yâr olur mihrap düpedüz

Girip bezm-i meye bu nefs-i şâhi
Koyup beş vakti dinler pençigâhi

Ne mezhepdir bu kim nakkaş-ı fikret
Nemaz içre yazar mihrâba sûret

Kılurum her gice mahbûb fikrin
Bu kare günlümün gör hub fikrin

Gözü âhu güzeller eylemek sayd
Selli nefsim edinmiş bir büyük kayd

Ne katra kim akar bu çeşm-i terden
Menidir kim gelür hattı nazardan

Görüp nâzını bir serv-ü revanın
Düşerim sâyeveş pâyına anın

Hemanden kim gören bir mâh-i ruhsâr
Nücûm-ı ışk olur çehremde sitâr

Şu denlû vâfir ağladım o yüzden
Ki ağlamakla yaşım çıkdı gözden

Dürrü eşkimle çehrem zeynolupdur
Yüzüm san mecma'il bahreyn olupdur

Nidem arz edüp eşgin mâcerâsın
Yedi derya yumaz yüzüm karasın

Günaha eyledim şol denlû ısrar
Ki rahmeden bana olur günehkâr

Bu suçlarla beni tartarsa Rahman
Kırılur arsa-i mahşerde mîzan

Benim suçum sorulursa temâmet
Birine dahi değmez anda nevbet

Budur korkum heman artık dahi yok
Ki cürmüm rahmet-i Hakdan gele çok

Hata dedim nola oldumsa âsi
Umarım âhır olam Tanrı hâsı

Nice kâfir gülü var..... (Okunamadı)
Ki defterde yazulur ..... (Okunamadı)

Ne denlu çok ise bu bende'de ayb
İder bir nokta-i rahmet anı gayb

Eğer encüm kadar olursa isyan
Gider çün mihr-i rahmet ola rahşan

Hudâyâ, bana aşkı rehnüma kıl
Bu gözsüz âsiye lûtfun atâ kıl

Yazıp yanılıp itdimse yavuz iş
Sen anı yazma ..... çü yanlış

Bugün çün hicr od'un etdin nevâle
Yarın tamû od'un kılma havâle

Çü kûy-i yâr içinde vermedin câ
Vir erte cennet-ül me'vâda me'va

Bugün el vermedi ol serv-ü kamet
Yarın tûbayı sen eyle inâyet

Çü sunulmadı bunda la'l-i dilber
Sunasın bâri anda câm-ı Kevser

İlâhi buldurup sözüme rağbet
Bu şehrengize ver şehr içre şöhret

Dimezden kim besit-i hake ir gür
Melekler vasfıdır eflâke irgür

SIFAT-I ŞEB

Meğer bir şeb bu tâk-ı pür sanayi
Müzehhep levhasın etmişdi zâyi

Şehab-ı kilk edindi çerhi kâğıt
Ki yaza hublar vasfın utarit

Güzeller medhi yazılsın deyu hep
Dev'at-ı âsuman daldu mürekkep

Felek mihr-i eşrefin eyledi küm
Anı bulunca göz yummadı encüm

Bırakıp yusuf-u sân çaha ihvan
Şafakdan gömleğine sürdüler kan

Kılıp yâkup çerh ol gice nâle
Gözünden suphadek akıttı jale

Değil encüm görünenler semadan
Ki çerhin gözü ağardı bükâdan

Tutup iş bu kara bahtına mâtem
Yüzün derdi kara puş oldu âlem

Sanasın sâbit olsun deyû seyyar
Nücum urmuşdu yer yer göğe mismar

İhatâ edüp âfâke şeh-i gam
Bu veçhile geçerken hâl-i âlem

SIFAT-I VEZİR

Görüp beyt-ül hazende âsumânı
Terahhum etti ana suph-ı sâni

Tefa'ul etti ol dem çerh-i pür zecr
Açıldı tâli'inde sure-i fecr

Beşir olup heman suph-ı cihan bîn
Dedi yâkub çerhe gözün aydın

Seher çün verdi yusufdan nişâne
Basîri erdi pîr-i nâtuvâne

Bozup velleyli'sün başdan çıkardı
Yerine şems dülbendin sardı

Seher nakkaşı altın halli ezdi
Revak-ı çerhe bir hoş şemse yazdı

Görüp câm-ı sikender sandım anı
Ki gösterdi bana cümle cihanı

Ne şahin bâz olur gör pir-u kader
Ki hube ağzı ile gösterir zer

Zehi kudret ki verdi ferd-i biçun
Maaşı halk için hergün bir altun

Çü buldu Yusufun yâkub-u eflâk
Zulam-ı gamdan oldu çehresi pâk

Cihana şol kadar zer etti ihsan
Ki giydi taş-ağaç altunlu kaftan

Cemal-i mihri verdi dehre tezyin
Döşendi sath-ı hake ferş-ü zerrin

Çün ol gün mu'tedil gördü cihanı
Geçüp şah etti tebdil mıkânı

Devam-ı devlet ile bir-iki yıl
Edindi Edirne Şehrini menzil

Çün ihsanından ermiş idi behre
Sürünerek ma'en geldim bu şehre

Acep şehr ol kim anın bâğ-u dâğı
Vezir kişiye cennetden ferâğı

İçinde servler mevzun-u reftar
Bulutlar başı ucunda hevadar

Temâşâ eylesen herbir minâre
Dönüpdür serv-kad bir şîvekâre

Soyunup Tuncaya girer güzeller
Açılıp ak göğüsler ince beller

Siyeh futa kuşanır ak dilber
Olur san gice ve gündüz beraber

Futada Hak koymuş bir sırrı gaybi
Ki örter dâmeniyle görse aybi

Su içre bunlara kılsan nigâhı
Görürsün bürc-i âbı içre mâhı

Bunlardan vasl uman abdala benzer
Ki bunlar suya düşmüş mâla benzer

Gözün yaşı Meriç olsa nazarda
Ne mümkin biri kol boynuna arda

Gören ol şehri bu resme kıyafet
Sanur bununla dokuz oldu cennet

Zehi cennet ki yazılmaz günehkâr
Görür âsi vü âbid anda dîdar

İçinde var anın birkaç melekler
Ki mislin görmemiş anın felekler

NALBENT OĞLU AHMET

Bugün meydan-ı hüsn içre serâmed
Güzel dersen naalbend oğlu Ahmed
Cemâli kıble-i ahbâb olupdur
Dükkânı nâlden mihrab olupdur

MAHMUD

Biri şol tâlib-i ilm adı Mahmud
Yüzü misbah sanıdur vaslı maksud
Güzel ezberlemiş fitne kitabın
Eyu tahsil etmiş şîve bâbın

YAKUP

Birisi dahi ferraş oğlu yâkup
Eşiğinde müjem her lahza cârup
Söz açsam hüsnünün bir hissesinden
Uzun olurdu yusuf kissesinden

ALİ

Birisi iğnecilerde Ali'dir.
Meyânı sanasın iğne telidir.
Anın bir iğnesini eylemiş cer
Ki idrise vere isa peyamber.

KIZ ALİ

Birisi kız Ali'dir ol sühenber
Olupdur sükkeri pâlûdeden ter
Şu kim bin can verüp zevkini sürdü
Bu kızlıkda anı ucuz düşürdü.

SARRAF ZÂDE

Biri sarraf zâdedir güher paş
Ki olmuş kalbi anın kıymetli taş
Muradı ger zer ise yüzüm üzre.
Dürrü guher dilerse gözüm üzre.

CAFER

Birisi Seyid oğlu adı Câfer
Reh-i rengin ile âl-i peyamber
Bugün güzellerin oldu emiri,
Yaraşur cân-u dil olsa esiri

SEMERCİ OĞLU

Biri de şol semerci oğlu âfet,
Ana lâyıkmıdır andan o san'at
O yalın yüzlüye her kim ki bakdı
Karar-u sabrı rehten oda yakdı

HÜRMÜZ

Biri Hürmüzdür ebrûsu meh-i nev
Lebi Nûşin revandır kendi husrev
Bizi çok küh-i gamda etti Ferhad
Ne için eylemez Şîrin lebi dâd

HALİL BALİ

Birisi de Halil ol Afet-i cân
Gönüller edinür her gice mihmân
Ne sihr etmiş yüzünde zülf-ü serkeş
Ki ana gülşen olmuş sahn-ı âteş

HAYDAR

Biri bir dilrübadır adı Haydar
Rehi cennet, lebi saki'i Kevser
Çü çekmiş gamzesinin Zülfigarın
İki bölmüş gözünün zülhimarın

YEŞİL MELEK

Biri yeşil melek hüsn ana muhtes
Komuş kendüye yeşil deyu mahles
Bileydi olduğun bu nesli hâsıl
Kılurdu Ademe secde arâzil

KUYRUKLU YILDIZ

Biri kuyruklu yıldız ol kamer veş
Urur her gice yer yer göğe ateş
Dahi doğmadan ol hurşid pâye
Ya doğ ya işte doğdum derdi âye

HIZIR BALİ

Biri Hızır ol ki yokdur ana sâni
Dudağı olmuş âb-ı zindeğâni
Şu kim anın ile tatlı derilür
Elin canı acıdığın ne bilir

İSA

Biri bir mâhrudur adı isa
Edinmiş âsumanı hüsnü me'va
Lebiyle ölü dirüldür o fettan
İşiden anın için vermeye cân

EBRİ

Biri ebri dürür gazzar-ı tannaz
Bizi cevre çeker dâyim edüp nâz
Başım düğme tenim ibrişim etti
Acep bana ol ettiğin kim etti
Rakibi dövmeden olmazsa derman
İlikler gibi emsün anı yaran

SEFER ŞAH
Keçecilerde biri de Seferdir
Kılur insaf o kim sâhip nazardır
Ama tân etmesün kimse Pusudan
Keçesin çıkarabilür o sudan

ALEM ŞAH
Birisi şol şeh-i âlem Alem şah
Ki yanınca çekilür leşker-i âh
Ne güzel pâdişah olur behey yâr
Ki olmuş gamzeler ana silahdar

YUSUF ŞAH
Biri Yusuf dürür ol şâh-ı hûban
Olupdur Mısr-ı hüsn içinde sultan
Gören kûyunda tuttuğum anın yurt
Dedi yer yusuf-u en sonra bu kurt

MEHMET ŞAH
Mehmettir biri ibn-i abacı
Ayağı tozu halkın bâşı tâcı
Güneş âşık olup her suph ol âya
Girer derviş gibi ak abâya

HAFIZ MAHMUD
Biri hafizdır olmuş adı Mahmud
Huda vermiş ana elhân-ı Dâvud
Yüzü mishaf gibi olmuş mutahhar
Acep mi başına and içse eller

İMAM ZDE MEHMET
Birisi de imam oğlu Mehemmed
Kaşı mihrabıdır uşşaka mâbed
Yüzü çün kıblegâh olmuş enâme
Bu günden biz dahi uyduk imâme

HASAN ŞAH
Biri attarlar içinde Hasandir
Ki enfâsı anın müşg-i hatendir
Akıdıp kanlı yaşını yakamdan
Pür edeyim dükkânını bükâmdan

TUZCU ZDE MUSTAFA
Birisi tuzcu oğlu Mustafacık
Tuz ekmek bilmeyici bîvefâcık
Cemâli mushafıdır gayet hasen
Ki anda hatm olupdur âyet-i hüsn

ABDİ ŞAH
Biri Abdi ki ol serv-ü bülendi
Gören der yâ bârek-Allah Efendi
Kul olayım olup emrine münkad
Şu kavl ile ki hiç etmeye âzâd

KAYSERİ'Lİ ALİ
Alidir birisi Kayserili zâde
Gözü uşşak ile daim gazâde
Vurup Kaşını hışm etse o dilber
Yıkılur tâk-i Kisrâ, Kasr-ı Kayser

ŞADİ OĞLU
Biri salacı şâdi oğlu fettan
Değer bir bûsesine bin dil-ü can
Yakasın gömleğinin sanma va'lâ
Girüpdür kana ol şuh-ı dilâra

SAZENDE ZÂDE CAFER
Biri Câfer dürür sâzende zâde
..... kadehdir lâli bâde
Beline tâlib oldum cân-u dilden
Dedi sen de çalarmısın bu telden

SARBAN ZDE Nİ'MET
Birisi sarban ebri oğlu Ni'met
Serâser zilledir ol pür zerafet
Deve yanınca itsem ana hizmet
Yular tutmaz başım bulurdu devlet

HAYYAT ZÂDE ALİ
Birisi de Alidir terzi şâgirt
İyşi öğdü eden ol kerz-i şâgırt
Elinde zülfikar oldukça mikras
Seni iki biçerse kılma a'râz

SEYDİ
Birisi dahi şol terzi Seydi
Libas-ı hüsnü dikdi kendi geydi
Temâşa etsen ol ruhsar-ı rengi
Sanasın ol atlasdır Firengi

MUSTAFA
Biri takyecilerde Mustafadır
İşin başa iletmiş pür cefadır
Şu baş kim vaslına talipdir evvel
Tabanca yemeğe kalıpdır evvel

HASAN
Nigârın biri takyeci Hasandır
Kıyamet decledir nâzik bedendir
Dolupdur şevki içim ile dışım
Düşer takyesi düşdüğü yerde başım

BAHŞİ
Biri hamamcıoğlu adı Bahşi
Ki olmuş lebleri lâl-ı Bedahşi
Od urup sînemi hammam etdi
Gözümden ana iki câm etti

ALİ
Biri ser mahfelin oğlu Alidir
Hayâlim gice vü gündüz belidir
Acep mi eylese canda kararı
Kılıciyle açıpdur ol diyarı

DİLSİZ ZÂDE
Birisi dilsiz oğlu şûh-ı nâzik
Gönüller kapmada çâlâk-û çâbik
Nice sevmeyem ol gül yüzlüyü çok
Ki gonce gibi ağzı var dili yok

HÜSEYİN
Biri hallaç Hüseyn olmuş ana ism
Atılmış pamukdur san andaki cism
Ki asla âhımız almasın ol yâr
Od ile pamuğun ne oyunu var

ŞERBETÇİ ZÂDE
Biri şerbetçi oğlu seyip gayzeb
Sözün cellab etmiş ol şekerleb
İnanmam akd ederse vuslatını
Kiben anın çok içdim şerbetini

ŞATIR PÎRİ
Biri pîri dürür mahbûb şâtır
Zarûri meyl eder gördükçe hâtır
O kamet üzre ol hurşid sûret
Kıyamet günü gibi bir hararet

KAYA BALİ
Kaya Bâli dürür biri ki ol yâr
Be gayet seng-ü dildir katı cevvar
İşi Uşşakına daim sehadır
Bize geldikçe amma taş kayadır

MEMİ ŞAH
Birisi yağcıoğlu Memi şah
Peri zâde dönüpdür zâde ullah
Beliyle cismini şerh etse âkil
Sanasın kim .... yağından çeker kıl

PİR ALİ
Birisi Pîr Alidir ol cefâkâr
Kılur daim cefa dersini tekrar
Yaşım seylab olup akdıkca her gâh
Görüp yükün yukarı yığar ol mah

MİRZA ŞAH
Biri Sarraçlarda Mirzadır
Yüzü san kim serac-ı pür zıyadır
Rakip el uzadırsa ol saraca
Çıkarsın koltuğunda çok sıraca

BENLİ ALİ
Biri benli Alidir yâr-ı mehveş
Bulunmaz Rum elinde ana yekdeş
Çü bend eden bu dane kem değildir
Ona meyl etmeyen âdem değildir

HACI BAYRAM
Birisi de civanın Hacı Bayram
Zer etti benzimi ol sûn endam
Eğerki hücreme herdem gelür hub
Veli gelmez bana ol denlu mahbup
Oruç tutup kılarım Hakka efgan
Anın iyd-ü visalin kıla ihsan
Nola alçakda eğlense o dilber
Deniz dibinde olur dür-rü güher

NAZM
Behişt içre kılıp her lahza seyran
Bular denlu melek ararsa Rıdvan
Birinin mislin etmeye temâşâ
Sekiz uçmağı ger dokuz dolaşa
Birine etmek isterdim mehabbet
Yine anınla kılmadım kanaat
Dilerdim eğleyim biriyle gönlüm
Kanaat etmedi biriyle gönlüm
Olup hercai gönlüm pâre pâre
Yapışdıher birisi bir nigâre
İlâhi sen beni iletme sîne
Kamusın görmeden sîne be sîne

İLAHİ

İlâhi her birin bâbında eyle
Çerağ-ı ruhların tâbında eyle
Çün ettin leblerini çeşme-i can
Buları tâbe mahşer zinde eyle

ŞAİR SÜNBÜL ZÂDE VEHBİ'NİN EDİRNE'DE SÖYLEDİĞİ GAZEL

Hoş geldi bana şehr-i dilâra-yı Edirne
İstanbul'u andırdı temâşâ-yı Edirne

Her serv-ü kaddin aksi derûnunda nümâyân
Ayinedir enhar-ı musaffa-yı Edirne

Dilberlerinin bûse-i şîrin leb-i lâli
Uşşâka verir lezzet-i helvâ-yi Edirne

Benzer rûh-u hûbânına her veçhile gûya
Sâd renk ile bu ya gül-i zîbâ-yı Edirne

Erzân satar şîveyi bî reng-ü terâzu
Dildâde-i sük-i Ali paşa-yi Edirne

Oğlanlıda bir kız gibi dellaka süründük
Çokdur beli germâbe-i râna-yı Edirne

Devreyliyerek âlemi şimdi yeni Vehbi
Çerh eyledi üftâde-i sahra-yı Edirne

ENİS-ÜL MÜSAMİRİN YAZARI EDİRNE'Lİ ABDURRAHMAN HİBRİ'NİN AYNİ UYAKLA YAZMIŞ OLDUĞU GAZEL

Feyzbahş olmada enhâra sehâb-ı Edirne
Cûş ederse tânmıdır herbir hebâb-ı Edirne

Şâhid-i gül hâr ile hem sohbet olmuşdur meğer
Ana muğberdir bulandı sanma âb-ı Edirne

teşîn güller ile oldu kenâr-ı cûybâr
Gülşene gelkim yerinde âb-u tâb-u Edirne

Berk-ü sebz ile olur eşcâr-ı bâğ-ı serbülend
Her biri rif'atde oldu çün kubâb-ı Edirne

Gülşen âbâd-ı cihan mâmûr olupdur gûyâ
İltifât-ı Han Murâd ile harâb-ı Edirne

Ol Şehinşeh kim duasın vird edinmişdir cihan
Nitekim zikr-i cemîlin şeyh-i şâb-ı Edirne

Peyrevi-i hazret-i üstâda kıl Hibri heman
Hüsn-ü nazmın tâ pesend ede şebâb-ı Edirne

Ol Hudâvend-i kerîm-ül şânımın bu hulkunun
Şemmesine degmiye tâze gülab-ı Edirne

Lutf-u hâset bendene ey dâver-i sâhip kerem
Almak istersen duâ-i bîhisâb-ı Edirne

CELAL ZDE MUSTAFA'NIN TABAKA-T-EL MEMALİK VE DERECA-T-EL MESALİK ADLI KİTABINDAN "EDİRNE'Yİ ANLATAN ŞİİR"

Ne şehr ol ki misal-i bağ-ı Cennet
Behişt-i adne dönmüştür ve minnet

Sular gûyâ gümüşden safhalardır
Kenarında çemenler levhalardır

Meriç ırmağı nehr-i nîle benzer
Eder toprağı altın bitürür zer

Revandır Arda benzer selsebile,
Ya kevser suyudur benzer sebile

Şükûfe menbaıdır bağ-u râğı,
Dirahti sâyesidir gül yatağı

Nevâya başbaşa bülbül kemerde,
Dil-i uşşakı yağmalarseherde

Seha-yı mevsim-i iyş-u baharı,
Cila verir komaz dilde gubârı

Hevası nükhet efzadır meşâme,
Sefâda tânederse nola şâme

Olup her câmii zikr ile memlû
Dolu her kûşesi yâ Rabbi yâ hû

Mücessem nûra benzer her minâre,
Kılur tevhid-i Hakkı âşikâre

Makarr-ı şâh-ı zîşan kasr-ı âli
Behişt-ü adn ola varsa misâli

Kenar-ı cûyibârında çemenden,
Çiçekler bû verir misk-ü hatenden

Timâr-u Hasılı envâr-ı eşkâl,
Zülâl-i ravzâsı gûya ki salsal

Gülistanında bülbüller figâni,
Eder pür gulgule hevn-i mekâni

Mamak pınarı işretcâ-yi şâhî,
Bütün dünya değerdir ursa gâhi.

Neva-yi mürgi hâletbahş-i dilsûz,
Enin-i andelibi hâtır efrûz

Önünde Tunca mir'at-i mücella
Sefa efzâ kudûretten musaffa

AÇIKLAMA:

Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi, O dönem şairlerinin dilleri, yeni kuşaklara bir hayli ağır gelecektir.

Bunların, hem daha önce, hem de günümüze kadar yazılmış olan Edirne şiirleriyle beraber toplanacakları bir "Edirne Şiirleri Antolojisi" adı verilebilecek eserde yerlerine konup değerlendirilmesinin daha faydalı olacağı kanısındayım.RK

RIYAZ-I BELDE-İ EDİRNE
II. CİLT FİHRİSTİ

Bu fihrist, Süleymaniye Kütüphanesindeki nushaya ait olup buraya aynen alınmıştır. Buraya metindeki diziyi almakta amaç, Orijinal metne başvuranlara kolaylık sağlamakdır.

"EDİRNE'DE MUHAFIZ, MUTASARRIF VE VALİ OLANLAR"

SAYFA:

-2: Osmanlı Padişahları kısa biyografileri
-26: Edirne muhafız, mutasarrıf ve vâlileri
-26: Lala Şahin Paşa
-26: Timurtaş Paşa
-26: Sarıca Paşa
-27: Şehsuvar Paşa
-27: Darap Bey
-27: Karaman Bey
-27: Abdullah Bey
-27: Şehzade Sultan Süleyman şah
-28: Hain Ahmet Paşa
-28: Şehzade Sultan Selim han
-28: Şehzade Bayezid
-28: Hasan Ağa
-28: Canbek Giray
-29: Mehmet Paşa – Duçe
-29: Hüseyin Paşa
-29: Mahmut Ağa
-29: Mehmet Paşa – Şeyh
-29: Osman Paşa – Konakçı,
-29: Abdullah Paşa
-29: Mustafa Paşa
-29: Kanber Ağa
-29: hasan Paşa – Konakçı
-29: Mehmet Paşa – Mirza
-29: Hasan Paşa
-30: Fazlı Paşa
-30: Süleyman Bey – Babanlı
-30: Ali Paşa – Çorlulu (Kaymakam olarak)
-30: İpşir Hüseyin Paşa (Kaymakam olarak)
-30: Osman Paşa – Mîr-i Mîran
-30: Yakup Paşa
-30: Mehmet Paşa
-30: Hafız Rıdvan Paşa
-30: El Hac Hasan Paşa
-31: Recep Paşa
-31: Cevher Paşa
-31: Yeğen El Hac Mehmet Paşa
-31: Şemseddin Bey
-31: Ahmet Paşa
-31: Ali Paşa (Ulu Paşa)
-32: Seyit El Hac Hasan Paşa
-32: Seyit El Hac Abdi Paşa
-33: Mehmet Paşa – Palaslı
-33: Hüseyin Paşa
-33: Osman Paşa – Kurt
-33: Seyit Yusuf Paşa (Yemenici zâde)
-33: Ebubekir Paşa (Câfer zâde)
-33: Ağa Hüseyin Paşa
-34: Veliyeddin Hafız Paşa
-34: Alaaddin Paşa
-34: Mustafa Paşa
-34: Derviş Hasan Paşa
-34: İsmail Paşa – Mâcuncu
-34: Ali Paşa – Karslı
-35: Ali Celâl Paşa
-36: Mustafa Paşa – Yılanlı
-36: Ali Paşa – Benderli
-37: El Hac Sâlih Paşa – İzmirli
-38: Sâlih Paşa – Filibe nâzırı
-38: Derviş Mustafa Paşa (Filibeli Şinik zâde)
-39: Mehmet Es'at Muslis Paşa – Ayaşlı
-41: El Hac Mehmet Sâlih Vecihi Paşa – Kaymakam
-42: Ağa Hüseyin Paşa
-44: Abdurrahim Paşa
-44: Aliş Paşa
-45: Abdulkadir bey – Dağdeviren zâde – Kaymakam
-45: Ağa Hüseyin Paşa – İkinci kez
-45: Mustafa Nûri Paşa – Sır Kâtibi
-46: Mehmet Emin Paşa - Çerkez Reşit Paşa zâde
-46: Abdurrahman Nâfiz Paşa
-47: Osman Nuri Paşa
-47: İzzet Mehmet Paşa
-48: Yâkup Paşa – Kara Osman zâde
-49: El Hac İbrahim Hâip paşa – Kaymakam
-49: Dâmat Mehmet Sait Paşa
-50: Sadr-ı Eshak İzzet Mehmet Paşa – İkinci kez
-50: Sadr-ı Eshak Mustafa Reşit Paşa – Gelmedi
-51: Mirza Mehmet Sait Paşa
-52: Hâfız Ahmet Paşa
-52: Hüsrev Paşa – Somakovlu
-52: Osman Nuri Paşa – İkinci kez
-52: Mehmet Tahir Paşa – Çengel zâde
-53: Ebubekir Rüstem paşa
-53: İsmail Rahmi Paşa – Tepedenli zâde
-53: Dâmat Mehmet Sait Paşa – İkinci kez
-53: İsmail Rahmi Paşa – İkinci kez
-53: Mehmet Hayreddin Paşa
-54: Hâfız Mehmet Paşa – Çerkez
-54: Boşnak zâde Mehmet Paşa
-54: Kıbrıslı Mehmet Emin Paşa
-56: Ebubekir Rüstem paşa – İkinci kez
-56: Abdurrahman Sâmi paşa
-57: İsmail Rahmi Paşa – Üçüncü kez
-57: Mehmet Muammer Paşa
-58: Alyanak Mustafa Paşa
-58: Hacı Mehmet Hilmi Paşa (Mutasarrıf)
-58: Veliddin Rıfat Paşa (Giritli zâde)
-58: Süleyman Rafet Paşa
-59: Ali Şevket Paşa (Kaymakam)
-59: Kıbrıslı Mehmet Emin Paşa (İkinci defa)
-60: Süleyman Rafet paşa (İkinci defa)
-60: Mehmet Arif Paşa (Tarih sahibi)
-60: Hurşit Mehmet Paşa
-61: Mehmet Asım Paşa
-61: Ahmet İrfan Paşa
-63: Esat Muhittin Paşa (Sakızlı)
-63: Hacı Ahmet İzzet Paşa (Erzincanlı)
-64: Halet Mehmet Paşa (Gelmedi)
-65: Takiyüddin Mehmet Paşa (Gelmedi)
-65: Hurşit Mehmet Paşa (İkinci defa)
-65: Ömer Fevzi Paşa
-65: Akif Paşa (Arnavut)
-66: Mehmet Asım Paşa (İkinci defa)
-66: Ali Paşa (Örfi Paşa zâde)
-66: İbrahim Paşa (Yenişehirli)
-67: Ahmet Vefik Paşa
-68: Cemil Hüseyin Paşa
-68: Rauf Paşa
-68: Ali Paşa (İkinci defa)
-68: Rauf Paşa (İkinci defa)
-68: Kadri Paşa (Cenani zâde)
-69: Abdurrahman Nurettin Paşa
-70: Mehmet Bey Kaymakam
-70: Arif Paşa

RAVZA-T-UL VÜZERRA VE-L-UMERA VEZİRLER VE EMİRLER BAHÇESİ

-82: İbrahim Paşa
-82: İbrahim Paşa (Cami sahibi)
-82: İbrahim Paşa (Kara)
-83: İbrahim Paşa (Hoca)
-84: İbrahim Paşa (Boşnak)
-84: Ahmet Paşa (Gedik)
-85: Ahmet Paşa (Ferhat zâde)
-85: Seyit Ahmet Paşa (Kemankeş)
-85: Ahmet Paşa (Emin-ül Hac)
-86: Ahmet Paşa (Zaim)
-86: Ahmet İzzet Paşa (Erzincanlı)
-86: Bayezid Paşa
-86: Balaban Paşa
-86: Pertev Paşa (Şair)
-86: Cevher Paşa
-86: Hasan Paşa (Çelebi oğlu)
-86: Hasan Paşa
-87: Hüseyin Paşa
-87: Reyhan Paşa
-87: Süleyman Rı'fat Paşa
-87: Selim Sırrı Paşa
-87: Siyavüş Mustafa Paşa
-87: Şah Melek Paşa (Cami ve medrese sahibi)
-88: Arif Paşa (Tarih sahibi)
-88: Atıf Paşa (Ferik)
-88: Abdullah Paşa (Cizyedar)
-88: Abdi Paşa
-88: Osman Paşa (Yeğen)
-89: Osman Paşa
-89: Osman Paşa (Yenişehirli)
-89: Osman Paşa (Met met)
-89: Ali Paşa (Çandarlı zâde)
-89: Ali Paşa (Kıbrıs valisi)
-89: Ali Paşa (Sürmeneli sadrazam)
-90: Ali Paşa (Genç)
-91: Ali Paşa (Karslı)
-91: Aliş Paşa
-91: Ömer Paşa (Deli)
-91: Ferhat Paşa
-92: Fazlullah Paşa (İmaret ve mescit sahibi)
-92: Fazlı Paşa (Boşnak)
-93: Kasım Paşa (Evliya)
-93: Kadri Paşa (Şam Valisi)
-93: Kadri Paşa (Edirne valisi)
-93: Mehmet Paşa (Hoca zâde)
-93: Mehmet Paşa (şerhi)
-94: Mehmet Paşa (Çelebi)
-94: Mehmet Paşa (Harmuş)
-94: Mehmet Paşa (Fındık)
-94: Mehmet Paşa (Revanlı)
-94: Mehmet Paşa (Güçlü)
-95: Mehmet Emin Paşa (Yağlıkçı zâde)
-95: Mehmet Hilmi Paşa (Mağçuk)
-95: Mahmut Paşa (Yeğen)
-96: Murat Paşa
-96: Mustafa Paşa (Tevki'i koca nişancı)
-96: Mustafa Paşa (Bolu Mutasarrıf)
-96: Mustafa Paşa (Bıyıklı)
-97: Mustafa Paşa (Daltaban)
-98: Muzaffer Paşa
-98: Musa Paşa (Mir-i Miran)
-98: Numan Paşa (Giritli)
-98: Ahmet Paşa (Ekmekçi zâde Edirneli)
-109: Mustafa Efendi (Telhisi zâde Edirneli)
-103: El Hac Ahmet Paşa (Yeğen Edirneli)
-105: El Hac Ahmet Paşa (Yüzbaşı Edirneli)
-105: El Hac İsmail Paşa (Edirneli)
-105: Emin Paşa (Mirliva Edirneli)
-105: Baki Paşa (Edirneli)
-106: Ağa Hüseyin (Edirneli)
-111: Hasan Paşa (Edirneli)
-106: Hakkı Paşa (Ferik Edirneli)
-106: Rasim Ebubekir Paşa (Edirneli)
-106: Salim Paşa (Mir-i Miran Edirneli)
-106: Selami Paşa (Ferik Edirneli)
-107: Ali Paşa (Müezzin zâde Edirneli)
-107: Mahmut Paşa (Sahte Edirneli)
-107: Mahmut Paşa (Sert Edirneli)
-108: İbrahim Efendi (Şehremini zâde)
-111: Ahmet Bin El Hac Hasan (Kahveci zâde Edirneli)
-108: Ahmet Şükrü Efendi (Edirneli)
-110: Pir Mehmet El Sıtkı Salib-i Miftah El Künuz (Edirneli)
-108: Sadullah Mehmet Bey (Edirneli)
-100: Cabir Şevki Mehmet Efendi (Edirneli)
-110: Mehmet Efendi (Edirneli)
-111: Mehmet Efendi (Mühimme Nazırı (Edirneli)
-108: Mehmet Ataullah Bey (Edirneli)
-109: Nüman Enis Efendi Reis-ül Küttap (Edirneli)
-110: Mevlana Velieddin Bin İlyas Hüsnü (Edirneli)

EDİRNE'DE GÖMÜLÜ BULUNAN VE ASLEN EDİRNE'DE DOĞMUŞ OLAN İSLAM BÜYÜKLERİ:

-110: Mevlana Fahrettin-i Acemi,
-113: El Muli, El Fazıl El Kâmil Abdulkerim,
-114: Mevlana Ali İbn-ül Şeyh Mehmet İbn-ül Kadı Hasan,
-115: Cami-ul Riyaseteyn Mevlana El Seyit Feyzullah,
-116: Mevlana Abdurrahim İbn El Muli Kurt Mehmet,
-118: El Muli, El Fazil El Kamil Şemsettin Ahmet Edirneli,
-118: El Mali, El Fazil Mehmet Emin İbni Mevlana Salih,
-118: El Muli, El Fazil El Kâmil Ahmet Şemsettin Kadızade,
-122: Mevlana İbrahim Bin Mehmet Hanefi,
-122: Mevlana Husrev Mehmet Bin Feramerz,
-123: Mevlana Mehmet Bin İbrahim,
-123: Mevlana İbrahim Paşa İbni Halil Paşa,
-124: Mevlana Muslihiddin Mustafa: Hoca Zâde,
-124: Mevlana Ahmet Paşa Bin Mevlana Veliyeddin El Hüseyni,
-125: Mevlana Hamideddin Bin Afdaleddin El-Hüseyin,
-125: Mevlana Mustafa Bin Mehmet,
-125: Mevlana Mustafa Bin Bayezid,
-125: Mevlana Musluhiddin: Kastamonulu,
-126: Mevlana Yaralıca Muhittin,
-126: Mevlana Muhittin-i Acemi,
-126: Mevlana Hüsamettin Hüseyin Bin Abdurrahman,
-126: Mevlana Yakup Bin Seyit Ali,
-126: Mevlana Rükneddin Bin Mevlana Mehmet Zeyrek,
-127: Mevlana İsa Fakih,
-127: Mevlana Abdurrahman Çelebi İbn Ali Bin Müeyyed,
-127: Mevlana Muslihiddin Mustafa Birgili Zâde,
-127: Mevlana Muslihiddin mehmet Bin Hasan: Samsunlu,
-128: Mevlana Şücaeddin İlyas Rumi,
-128: MevlanaŞemsettin Ahmet Bin Süleyman Kemal Paşa,
-129: Mevlana Muhiddin Mehmet Şah İbni Ali,
-129: Mevlana Muhiddin Çelebi İbni Mehmet,
-130: Mevlana Bedreddin Mahmut Bin Abdullah,
-130: Mevlana Muhiddin Bin Alaaddin Ali El Cemali,
-130: Mevlana Abdullatif Bin Abdulvehhap
-131: Mevlana Muhiddin Bin Pir Mehmet Paşa-yi Cemali,
-131: Mevlana Mehmet Bin Kutbettin Kadı Zâde,
-132: Mevlana Ahmet Bin Mehmet Bin Hasan Addussamet, Samsunlu,
-133: MevlanaMuhiddin Mehmet El Şehir Merhaba Çelebi,

-133: MevlanaMuslihiddin Mustafa Bin Ali El Şehir Bistan,
-134: Mevlana Sinaneddin Yusuf Bin Hüsam Bin İlyas,
-134: Mevlana Abdurrahman Bin Seyid Ali,
-134: Mevlana Muslihiddin Mustafa Niksarlı
-134: Mevlana Muhiddin Mehmet Bin mevlana Hüsamettin,
-135: Mevlana Muslihiddin Mustafa Mevlana Muhiddin Mehmet Mimar Zâde,
-135: Mevlana Perviz Bin Abdullah,
-136: Mevlana Emin Hasan Bin Sinan Niksarlı,
-136: Mevlana Ahmet Kâmi Edirneli Mesnevihan Zâde,
-137: Mevlana Şah Mehmet Bin Huffem Bin Mehmet Bin Alil,
-137: Mevlana Ali El Şehir Nâyi Zâde,
-138: Mevlana Mehmet Bin Mehmet El Nakip El Şehir Mâlul Zâde,
-138: Mevlana İbni Şeyh Mehmet Bin İlyas El Şehir,
-139: Mevlana Ramazan El Şehir Be Nazır Zâde,
-139: Mevlana Mehmet Bin Muslihiddin Mustafa El Şehir Sinan Zâde,
-140: Mevlana Uveys: Manavgatlı,
-140: Mevlana Abdülkerim Salih Molla Bin Mehmet,
-140: Mevlana Mehmet Bakır Bin dökmeci başı Hüseyin Bey,
-140: Mevlana Abdullah Bin Lutfullah Bin Şeyh Bahaettin,
-141: Mevlana Şemsettin Ahmet Bin Ruhullah El Ensari,
-141: Mevlana Mehmet El Şehri Ağa Zâde,
-141: Mevlana Hasan Bin Mehmet El Şehri Nazır Zâde,
-142: MevlanaHüsamettin Hüseyin Kara Çelebi Zâde,
-142: Mevlana Mustafa (Lütfi Zâde)
-142: Mevlana Şemsettin Bin Ataullah Muallem Zâde,
-143: Mevlana Mustafa Bin Muslihiddin Bostan Zâde,
-143: Mevlana Sun'ullah Bin Cafer El İmadi,
-143: Mevlana Mustafa İbn El Muli Ebussuut,
-144: Mevlana Abdurrahim Bin Mehmet Ali Zâde,
-144: Mevlana Mehmet Bin Kemal Bey,
-144: Mevlana Es'at Mevlana Hoca Sadettin,
-145: Mevlana Hasan Çelebi Bin Ali. Nayi Zâde,
-146: Mevlana Mehmet Bin Mehmet. Bostan Zâde,
-146: Mevlana Rıdvan
-147: Mevlana Feyzullah, Kaf Zâde,
-148: Mevlana Ebül Meyamin Mustafa Bin Ali,
-148: Mevlana Yahya Bin Zekeriya,
-149: Mevlana Ahmet Bin Seyfullah
-149: Mevlana Şeyh Mehmet Elşehir ... Zâde,
-149: Mevlana Mehmet Nadiri Bin Abdülfettah. Sami Zâde,
-150: Mevlana Mehmet Zahiri Bin Hüsamettin,
-151: Mevlana Zeynelabidin: Bursalı,
-151: Mevlana Yahya Bin Şeyh-ül İslam Bin Mustafa Bostan,
-151: Mevlana Mustafa Haleti, Azmi Zâde,
-152: Mevlana Mehmet Nihali Bin Sinan,
-153: Mevlana Mehmet Bahşi Bin Yusuf,
-153: Mevlana Çeşmi Mehmet Bin El Hac Süleyman,

-154: Mevlana Mehmet El Şehir Sarı Hoca,
-154: Mevlana Mehmet El Şehir Be Şerif Efendi,
-155: Mevlana Abdullah Bin Ali. Ali Çelebi Zâde,
-155: Mevlana Salih Mehmet Bin Mevlana Sadettin,
-155: Mevlana Ali Bey Abdurrauf. Sünbül Ali,
-155: Mevlana Abdullah Bin El Muli Ömer,
-156: Mevlana Hasan. Amasyalı,
-156: Mevlana Mehmet Bin Ahmet. Nişancı Zâde,
-156: Mevlana Hidayettullah. Alaiyeli,
-156: Mevlana Ahmet Bin Zahit. Akçakızanlıklı,
-157: Mevlana Mustafa Bin Şeyh Hüsameddin,
-157: Mevlana Mutahhar. Şirvanlı,
-157: Mevlana Tulumcu Hüsamettin,
-157: Mevlana Mehmet. Ebüssuut Torunu,
-158: Mevlana Ali. Kasap Zâde,
-158: Mevlana Nuh Bin El Muli Şemseddin Bin Molla,
-158: Mevlana Ahmet El Ensari,
-158: Mevlana Abdülkerim Bin Sinan Akhisarlı,
-159: Mevlana Recep Bin Mehmet. Kastamonulu,
-159: Mevlana Mahmut Bin Abdülhalim. Ali Zâde,
-159: Mevlana Koca Musa Bin Zekeriya, Konyalı,
-159: Mevlana Şeyh Mehmet Bin Mehmet Çivi Zâde,
-159: Mevlana Mahmut Bin El Muli Mehmet. Koca Çelebi Zâde,
-160: Mevlana Sadettin Sadi Çelebi,
-160: Mevlana Abdullah Bin El Muli Kasım. Bülbül Zâde,
-160: Mevlana Seyit Mehmet Hasibi. Ahi Zâde,
-161: Mevlana Kürt Kasım,
-161: Mevlana Ahmet Bin Yusuf,
-161: Mevlana Seyit Yunus Bin Seyit Emrullah. Seyrekzâde,
-162: Mevlana Abdulgani. Kastamonili,
-162: Mevlana Saip Mehmet. Eyüplü,
-162: Mevlana Mustafa. Ethem Zâde,
-163: Mevlana Ebülrezat Mehmet. Kabakulak Zâde,
-163: Mevlana Seyit Mehmet Bin Ahmet. Tezkereci El Şehir, Molla Çelebi,
-163: Mevlana Ahmet Bin El Muli Tevfik El Şehir Tevfiki Zâde,
-163: Mevlana Reis-ül Etibba Zeynel'abidin,
-164: Mevlana Mustafa. Avarezade Edirneli,
-164: Mevlana Bahayi Bin El Muli Abdülaziz Hasancan Zâde,
-166: Mevlana Şeyh Mehmet. Kutsi Zâde,
-166: Mevlana Şaban. Bosnalı,
-167: Mevlana Mehmet. Paşmakcı Zâde,
-167: Mevlana Şeyh Mehmet. İmam Zâde,
-167: Mevlana Mustafa Bin El Hac Ahmet. Bolulu,
-167: Mevlana Hanefi Mehmet. Nahcivanlı,
-168: Mevlana Kebiri Mehmet. Bosnalı,
-168: Mevlana Abdurrahman Bin Şeyh Mehmet Şeyhi Zâde,
-169: Mevlana Mehmet El Şehir Mustalah Zâde,

-169: Mevlana Abdülkerim. Bostan Zâde,
-169: Mevlana Mehmet. Necati Zâde. Kastamonulu,
-169: Mevlana Seyfullah Bin El Muli Mehmet,
-169: Mevlana Mehmet Bin Şeyh Sinaneddin. Şeyh Zâde,
-170: Mevlana Mehmet. İsmail Zâde,
-170: Mevlana Numan Bin Abdurrahman. Şamlı,
-170: Mevlana Mehmet Bin Abdülhalim Esiri Bursalı,
-171: Mevlana Seyit Mehmet. Kadri Zâde,
-171: Mevlana Ebüssu'ut. Şi'rani,
-171: Mevlana Abdülfettah Altıparmak. Bursalı,
-171: Mevlana Mevlana Bin Şeyh Sinaneddin. Şeyh Zâde. İkinci kere,
-171: Mevlana Abdülkadir. Akbıyık Kaderi Zâde,
-172: Mevlana El Tahsin Hasan. Uzun Hasan Efendi.
-172: Mevlana İsa Bin Musa. Mostarlı,
-173: Mevlana Mustafa Hakkı. (Seçenli)
-173: Mevlana İsa Bin Musa . (Mostarlı. İkinci Defa)
-173: Mevlana Ahmet Bin Abdullah Bin Hereç (Edirneli),
-173: Mevlana Yakup,
-174: Mevlana Bali. (Bosnalı),
-174: Mevlana Mehmet İbni Muli Kameti Abdurrahman. Bursalı,
-174: Mevlana Mehmet Sadık Bin El Muli Mehmet Bin Mustafa,
-174: Mevlana Ömer. Sivasi Zâde Hocası,
-175: Mevlana Es'at Bin El Muli Abdurrahman,
-175: Mevlana Mehmet Bin El Muli El Kari Abdurrahim,
-175: Mevlana Ahmet. Halıcı Zâde, öbür adı Kalaycı Zâde,
-175: Mevlana Şeyh Mehmet Bin Muli Hüsam. (Müvedde-i Hoca Fesat),
-175: Mevlana Kürt İshak Bin Yahya,
-176: Mevlana Ahmet. Veli Zâde,
-176: Mevlana Mehmet. Debbag Zâde,
-176: Mevlana Ahmet. Edirneli Çelebi,
-177: Mevlana Mes'ut. Avare Zâde Edirneli,
-177: Mevlana Mehmet. İlahi Zâde,
-178: Mevlana İbrahim Bin Abdullah (Nakkaş),
-178: Mevlana Osman. Sarı Osman Efendi,
-178: Mevlana Abdulbaki. Şehla. Kastomonulu,
-178: Mevlana Mehmet. Memik Zâde Tezkereci,
-178: Mevlana Seyit Mehmet. Fenerci Zâde,
-179: Mevlana İbrahim. Trabzonlu Hoca İbrahim,
-179: Mevlana Mustafa. Antakyalı,
-179: Mevlana Evliya Mehmet . Sivaslı,
-179: Mevlana Seyit Mehmet Bin Seyit Mahmut. Şarih-i Mülteka. Halepli,
-180: Mevlana Mustafa Musli. Sinoplu,
-180: Mevlana Abdullah ... Zâde,
-180: Mevlana Seydi Yusuf Bin Şeyh Mehmet,
-180: Mevlana Abdülbaki Bin Ali. Sirozlu,
-181: Mevlana Şeyh Mehmet. Cafer Zâde,
-181: Mevlana Murteza Bin Hüseyin. Edirneli. Şarih-i Mülkeka,

-182: Mevlana Seyit Ali. Paşmakçı Zâde,
-182: Mevlana İsmail. Bâki Zâde,
-183: Mevlana Şeyh Mehmet Bin İbrahim Bin Lali Ali,
-183: Mevlana Abdullah. Ebe Zâde,
-184: Mevlana Abdullah. Hattat. Edirneli. Rodoslu Zâde,
-184: Mevlana Ahmet Osman. Çavuş Zâde,
-184: Mevlana Abrurrahim. Şeyh-ül İslam. Menteş Zâde,
-184: Mevlana Ali. Tavukcu Paşa İmamı,
-185: Mevlana İdris Bin Musa. Vanlı,
-185: Mevlana Mehmet Bin Ali. Ali Efendi Zâde,
-185: Mevlana Abdullah. Hamit Zâde,
-185: Mevlana Vecdi Mehmet Bin Ahmet. İstanbullu,
-186: Mevlana Köseç Ebubekir. Rodoslu. Ziyai Zâde,
-186: Mevlana Seyit Mahmut Dede Efendi,
-186: Mevlana Şeyh Mehmet. Mirza Zâde,
-186: Mevlana Yek Çeşm Hüseyin Bin Ahmet. Diyarbakırlı,
-187: Mevlana Benli Şaban. Tosyalı,
-187: Mevlana Ataullah. Çivi Zâde,
-187: Mevlana Seyit Mehmet. Sahhar, Şeyhi Zâde,
-188: MevlanaSeyit Mehmet İbn-i Seyit Ahmet,
-188: Mevlana İbrahim Bin Süleyman,
-188: Mevlana Süleyman. Bosnalı
-188: Mevlana İbrahim. Atlı davut Efendi Zâde,
-188: Mevlana Ahmet Bin Muli Mustafa. Edirneli,
-189: Mevlana Celep Halil. Edirneli,
-189: Mevlana Müstakim Mehmet,
-190: Mevlana Sun'ullah Bin El Muli Ali,
-190: Mevlana Mustafa Bin Ali Haydari. Tosyalı,
-190: Mevlana Mehmet Sait. Kabakulak Zâde,
-190: Mevlana Abdurrahman. Kebiri Zâde,
-191: Mevlana Tezkereci Mehmet. Beypazarılı,
-191: Mevlana Seyit Zeynelabidin,
-192: Mevlana Ahmet. Durmuş Zâde,
-192: Mevlana Abdullah Bin Halil,
-192: Mevlana Mehmet. Vardarlı Şeyh Zâde,
-193: Mevlana Ebubekir Bin Nuh. Hekimbaşı Zâde,
-193: Mevlana Ahmet Bin Hüseyin,
-193: Mevlana Adülbaki. Altı Parmak Zâde,
-193: Mevlana Mustafa Bey İbni Hüseyin Paşa,
-194: Mevlana Abdülvehhap,
-194: Mevlana Seyit Abdullah Bin El Muli Osman,
-194: Mevlana Seyit Mehmet El Şehir. Sofu Emir,
-194: Mevlana Mustafa Bin Ali. Çeşm-i Siyah,
-194: Mevlana Razi Abdüllatif Bin Abdullah Efendi,
-195: Mevlana Kırımlı Mehmet,
-195: Mevlana İbrahim. Elmas Paşa İmamı,
-195: Mevlana Kürt Ömer,

-196: Mevlana Ömer,
-196: El Muli Mehmet Bin Feyzullah,
-196: El Muli Mehmet. Cezeri Zâde,
-196: El Muli Seyit Mehmet Ebu Sait El Şehir. İmad Zâde,
-196: El Muli Yusuf . Hekim Nuh Efendi Zâde,
-197: El Muli Mehmet. Hayati Zâde,
-197: El Muli Ahmet. Damat Hasan Paşa İmamı,
-197: El Muli Halil,
-197: El Muli Mehmet Emin. Ser Etibba-i Hassa,
-197: El Muli Abdurrahman. Sefai Zâde,
-197: El Muli Abdurrahman İsa Zâde,
-197: El Muli Mehmet
-197: El Muli Zekeriya. Şeyh-ül İslam Mahmut Efendi Zâde,
-197: El Muli Mes'ut,
-197: El Muli Seyit Ali Molla Efendi. Şerif Zâde,
-197: El Muli Yahya Şerif. Şeyh-ül İslam İshak Efendi Zâde,
-197: El Muli Abdullah. Müsellem Zâde,
-197: El Muli Hayrullah. Katip Zâde,
-197: El Muli Mehmet Rüşdi. Mahmut Zâde,
-197: El Muli Ziyaeddin Abdurrahim. Arap Ali Zâde,
-198: El Muli Abdullah. Benelli Zâde,
-198: El Muli Yahya Sıddık Bin Süleyman,
-198: El Muli Mehmet Rüşdi,
-198: El Muli Murat Mehmet. Damat Zâde,
-198: El Muli El Hac Abdullah,
-199: El Muli Es'at Mehmet Bin Abdullah Vassaf,
-199: El Muli Osman Bey Bin Hüseyin Bey Bin Ali Paşa,
-199: El Muli Mehmet Bin Sârık El Nücüm Ahmet. Yahya Zâde,
-199: El Muli Hüseyin,
-199: El Muli Mustafa. Arslan Zâde,
-199: El Muli Hafız İsmail. Hattat,
-199: El Muli Mehmet. Ahıshanlı,
-199: El Muli Es'at Mehmet Bin Şair Lebip,
-199: El Muli Abdulvahit Selam Bin Şeyh-ül İslam Abdullah Efendi,
-200: El Muli Mansuri Seyit Mehmet,
-200: El Muli Ahmet. Yusuf Zâde,
-200: El Muli Nafi Bin Seyit Mehmet. Feyzullah Zâde,
-200: El Muli Seyit Mehmet Hatem,
-200: El Muli Zeynelabidin. Evliya Zâde,
-200: El Muli Ahmet. Halil Zâde,
-200: El Muli Yakup. Birader Zâde,
-200: El Muli Mehmet. Derviş,
-200: El Muli Nafi Bin Seyit Mehmet (İkinci defa),
-200: El Muli Hacı Hafız Mehmet (Nalıncı Zâde),
-201: El Muli Emin. Çavuş Zâde,
-201: El Muli Mustafa. Seyit Ahmet Efendi Zâde,
-201: El Muli Mehmet Es'at Bin Asım. Çelebi Zâde,

-201: El Muli Seyit Mehmet Bey. Cenani Zâde,
-201: El Muli Seyit Ali. Mehmet Paşa İmamı,
-201: El Muli Halil Cevdet,
-201: El Muli Seyit Mehmet Faiz. Bıçakçılar İmamı Torunu,
-201: El Muli Sadık Mehmet. Konyalı İmam Zâde,
-201: El Muli Husamettin Mustafa,
-201: El Muli Hafız İsmail,
-201: El Muli Abdülhamit Bin Feyzullah. Nafiz Zâde,
-202: El Muli Sadık Mehmet. Hamamcı Abdi Zâde,
-202: El Muli Abdülhalim. Kırımlı,
-202: El Muli İzzet Mustafa Bey İbni Osman Paşa,
-202: El Muli İbrahim. Mahmut Zâde,
-202: El Muli Ahmet. Nakip Zâde,
-202: El Muli Abdurrahman. Kebiri Zâde,
-202: El Muli Ahmet Naci. Kalyoncu Zâde,
-202: El Muli Bekir,
-202: El Muli Seyit Hafız Mehmet,
-203: El Muli İsmail Müfit,
-203: El Muli Hafız Hüseyin. Gevrekzade,
-203: El Muli İsa. Dağıstanlı Zâde,
-203: El Muli Es'at Mahmut. Zileli Osman Efendi Zâde,
-203: El Muli Ali Rıza Bin Abdurrahim. Mektubi Zâde,
-204: El Muli Zeynelabidin. Çelebi Zâde,
-204: El Muli Yusuf. Şeyh Yusuf Zâde,
-204: El Muli Mehmet Cabir. Atıf Zâde,
-204: El Muli Seyit Mahmut Bin Seyit Osman,
-204: El Muli Necip Ahmet. Hasan Efendi Zâde,
-204: El Muli Seyit Mahmut Es'at,
-204: El Muli Mehmet Abdullah Takiyeddin. Hıtvani Zâde,
-204: El Muli Seyit Mehmet. Kalyoncu Zâde,
-204: El Muli Abdurrahim. Akif Efendi Zâde,
-204: El Muli Mehmet Emin Zihni. Manfer Zâde,
-205: El Muli Osman Nuri,
-205: El Muli Rakım Mustafa,
-205: El Muli Akif Mehmet Bin Nurullah. Dürri Zâde,
-205: El Muli Es'at Mehmet. Bereket Molla Zâde,
-205: El Muli Seyit Ahmet,
-205: El Muli Es'at Mehmet. Dürri Zâde,
-205: El Muli Mehmet Arif Tüfekçibaşı. Müderris Zâde,
-205: El Muli Abdulfadır Bin Melek Mehmet Paşa,
-206: El Muli Nimetullah Mehmet (Uncu Zâde),
-206 El Muli Abdurrahim. Selim Molla Zâde,
-206: El Muli Şeyh Yusuf. Yusuf Zâde,
-206: El Muli Mustafa Nakıt. Selim Efendi Zâde,
-207: El Muli Süleyman Bey. Ahıskalı,
-207: El Muli Ahmet Bey İbni Abdurrahman Fevzi Bey,
-207: El Muli Arif Mehmet. Hoca Zâde,

-207: El Muli İbrahim Edhem. Yazıcı Zâde,
-207: El Muli İbrahim Halil. Fındık Zâde,
-207: El Muli İsmail,
-207: El Muli Halil Rüşdi. Kütahyalı,
-207: El Muli Mehmet Şeref. Talik Hattatı,
-208: El Muli İsmail Rahmi. Osman Zâde,
-208: El Muli Mehmet Bahaeddin Bey Bin Salih Bey,
-208: El Muli Yusuf Ziyaeddin Bin Hacı Yakup,
-208: El Muli Mehmet Raif Bin Arif Efendi,
-208: El Muli Seyit Sait Ahmet,
-208: El Muli Seyit İbrahim. Yaşmaklı Zâde,
-208: El Muli Taceddin Mehmet. Aşir Efendi Zâde,
-209: El Muli Mehmet Münir Bey İbni Yusuf Ağa,
-209: El Muli Mehmet Şükrullah. Hırka-i Şerif Şeyhi,
-209: El Muli Ahmet Necip. Karamanlı Zâde,
-209: El Muli Mehmet Necip Bey İbni Hafız İsmail Paşa,
-209: El Muli Satı. Zileli Zâde,
-209: El Muli Ali. Balçıklı,
-209: El Muli Mehmet Rüşti. Salih Zâde Torunu.
-210: El Muli Necip Seyid Ahmet. Dimetokalı Zâde,
-210: El Muli Ali Ratip İbni Abdülkerim Bey,
-210: El Muli Aziz Mehmet. Hattat,
-210: El Muli Aziz. Kazım Zâde Damadı,
-210: El Muli Taceddin Mehmet. Aşir Efendi Zâde (İkinci defa),
-210: El Muli Ali İlhami Bey İbni Çelebi Mustafa Paşa,
-210: El Muli Mehmet Refi'i Bey,
-210: El Muli Yahya Tevfik Bey. Hanım Sultan Torunu,
-210: El Muli Seyit Mehmet İbni Şehri Emin Efendi,
-210: El Muli Seyit Mehmet Sadullah. Hatip Zâde,
-210: El Muli Mustafa Zihni. Pertev Paşa İmamı,
-211: El Muli El Hac Mehmet Şakir,
-211: El Muli Osman. Yusuf Zâde,
-211: El Muli Nazif Ahmet. Kasideci Zâde,
-211: El Muli Seyit Mehmet Sait. Leblebici Zâde,
-212: El Muli Vehbi Mustafa. İmam Zâde,
-212: El Muli Es'at Mehmet Bin Reşit Efendi. Şehri Zâde,
-212: El Muli Ömer Hulusi. Gerdan Kıran,
-212: El Muli Es'at Ahmet Bin Salih. Üryani Zâde,
-212: El Muli Seyit Hafız Mehmet İmam,
-212: El Muli Emin. İmam,
-212: El Muli Abdulkadir. İstanbullu,
-212: El Muli Seyit Mustafa,
-212: El Muli İbrahim Reşit. Bayındır Müftisi Zâde,
-212: El Muli Salih Mehmet Bin Abdullah,
-213: El Muli Daniş Mehmet,
-213: El Muli İbrahim Reşit. Müfti Zâde ikinci kere,
-213: El Muli Mehmet Sabit Bey. Hekim Zâde,

-213: El Muli Seyit Mustafa Necip. Müfti Zâde,
-213: El Muli Ragıp Mehmet Bey İbni Mümin Bey,
-213: El Muli Mehmet. Bursalı,
-213: El Muli Muhiddin Mehmet. Benli Zâde,
-213: El Muli Abdüllatif,
-213: El Muli Abdurrahman Nafiz. Kuyucaklı Zâde,
-213: El Muli Ruhi Bey İbni Zeynelabidin El Hüseyin,
-214: El Muli Mehmet Sahip Bey İbni İsmet Bey,
-214: El Muli Hacı Mehmet Tevfik. Karabacak,
-214: El Muli Hacı Mustafa Faik. Harputlu,
-214: El Muli Ali Sürüri. Alaiyeli,
-214: El Muli Muhiddin Mehmet. Benli Zâde. İkinci defa,
-214: El Muli Abdülkadir Bey. İzmir Müftisi Zâde,
-214: El Muli Mehmet Ebülhayr Bin Abdürrahim,
-215: El Muli İbrahim Ethem Bin Hasan Re'fet,
-215: El Muli Ahmet Muhtar Bin Hekim Bedreddin,
-215: El Muli Hamdi,
-215: El Muli Hacı Mehmet Fevzi. Edirne Müftisi,
-215: El Muli Yunus Vehbi,
-215: El Muli Mustafa Rüşdi. Giresunlu,
-215: El Muli Hacı Ali Rıza. Yeşil Efendi,
-215: El Muli Mehmet Reşat Bey,
-216: El Muli İbrahim Zühdi,
-216: El Muli Mehmet Reşat Bey. İkinci defa,
-216: El Muli Mehmet Sabit,
-216: El Muli Abdürrahim,
-216: El Muli Mehmet Nuri. Medineli,
-216: El Muli Abdurrahman.

MÜDERRİSLER

-222: Mevlana Alaaddin Bin Mevlana Abdulkerim Bin Abdülcebbar,
-222: Mevlana Bayezid Safi,
-222: Mevlana Süleyman Bin Şeyh İzzeddin,
-222: MevlanaSefer Şah,
-222: Mevlana Şerefettin El Kemali. Kırımlı,
-223: Mevlana Muhiddin. Ahvin,
-224: Mevlana Ni'metullah Bin Mevlana Süleyman,
-224: Mevlana Mehmet Bin Kadii Manyas,
-224: Mevlana Mehmet Bin Kutbeddin. İzmirli,
-225: Mevlana Seçaceddin Mehmet Bin Ömer Çelebi,
-225: Mevlana Mehmet Bin Mevlana Ni'metullah Bin Mevlana Süleyman,
-225: Mevlana Tahir,
-225: Mevlana Mecdeddin. Edirneli,
-225: Mevlana Hekim Lari'i Acemi,
-226: Mevlana Sinaneddin Bin Yusuf Bin Mevlana Hoca Bey,

-227: Mevlana Bahaeddin Bin Şeyh Lutfullah,
-228: Mevlana Muslihiddin Mustafa. Kızıl Katır,
-228: Mevlana Sinan Bin Uves. Kara Sinan,
-228: Mevlana Abdulvehhap Bin Mevlana Abdülkerim,
-228: Mevlana Mahmut Bin Mehmet, Mirim Çelebi,
-229: Mevlana Muhittin Mehmet Bin Mehmet,
-229: Mevlana Abdulgani Bin Hayreddin Hoca,
-229: Mevlana Paşa Çelebi. Zeyrekzade,
-229: Mevlana Aşık Kasım,
-230: Mevlana Mehmet,
-230: Mevlana Menteşeli Muslihiddin,
-230: Mevlana Hoca Çelebi. TepegözEdirneli,
-230: Mevlana Mehmet Bin Mevlana Abdulvehhap Hayali,
-230: Mevlana Mahmut Bin Mehmet Bin Hasan. Samsunlu,
-230: Mevlana Abdülkerim Bin Ali Bin İlyas,
-231: Mevlana Pir Mehmet Bin Abdülmecit. Hemşere Zâde,
-231: Mevlana Abdülkerim Bin Ali Sin İlyas,
-231: Mevlana Pir Mehmet Bin Abdülmecit. Hemşere Zâde,
-231: Mevlana Şeyhi Çelebi. Emin Nakibi,
-231: Mevlana Şemsettin Ahmet. Kadı Zâde,
-231: Mevlana Abdulvasi Bin Mehmet,
-231: Mevlana Mehmet Bin Cafer Çelebi. Şehremini Zâde,
-232: Mevlana Mehmet Bin Mahmut. Çekse,
-232: Mevlana Mehmet Mecdi. Şekayik-i Numaniye çevirmeni,
-232: Mevlana Ali. Kemal Zâde. Edirneli,
-232: Mevlana Ahmet Çelebi.İstanbullu,
-233: Mevlana Mehmet İbni Mehmet Kâmi. Edirneli,
-233: Mevlana Ramazan. Kuşakçı Zâde Edirneli,
-233: Mevlana Hüseyin. Kefeli,
-234: Mevlana Hulusi Abdullah Bin Hızır Çelebi Edirneli,
-234: Mevlana Hafız Ahmet. Haddat Zâde,
-235: Mevlana Bali. Kafer Yat'lı,
-235: Mevlana Ali Edirneli Mama Zâde Alisi,
-235: Mevlana Necmi Bin Hacı sefer. Zağralı,
-235: Mevlana Abdurrahman Çelebi İbni Mevlana Mehmet Kâmi,
-235: Mevlana Ahmet Müzellef. Edirneli,
-236: Mevlana Hasan Salbaş,
-236: Mevlana Ebüsuut. Çeke Zâde,
-236: Mevlana Hüseyin Edirneli. Çuhacı hısımı,
-236: Mevlana Abdünnebi Edirneli,
-237: Mevlana Nurullah Nuri Edirneli,
-237: Mevlana Ni'metullah Edirneli,
-237: Mevlana Mehmet Bin Şeyh Halil. Edirneli,
-237: Mevlana Ahmet Pustali. Edirneli,
-237: Mevlana Ahmet Hamdi,
-237: Mevlana İbrahim Bin Mehmet Edirneli,
-238: Mevlana İbrahim. Solak Zâde Edrineli,

-238: Mevlana Mustafa Bin Şeyh Ahmet. Dizdar Zâde,
-238: Mevlana Hacı Mustafa. Sinan Zâde,
-238: Mevlana Abdurrahman,
-238: Mevlana Yahya Çelebi,
-238: Mevlana İdris,
-238: Mevlana Abdullah Bin Bali Edirneli,
-240: Mevlana Mehmet Bin Mehmet Bin Baba Halil Edirneli,
-240: Mevlana Baba Hüseyin Edirneli,
-240: Mevlana Ali Bin Muli Şeyh Halil,
-240: Mevlana Mehmet Bin El Muli Ali. Müderris Zâde Edirneli,
-240: Mevlana Ahmet Bin Hacı Yahya,
-241: Mevlana Osman. Bursalı Çavuş Zâde,
-241: Mevlana Fevzi Mahmut,
-241: Mevlana Mehmet Bin Ali. Çuhacı Zâde Edirneli,
-242: Mevlana Seyit Mehmet. Kasım Çavuş Zâde Edirneli,
-242: Mevlana Mustafa Bin El Muli Yahya Çelebi. Yahya Zâde,
-242: MevlanaAbdurrahman Bin Abdullah. Abdullah Zâde Edirneli,
-243: Mevlana Abdurrahman Hibri. Enis-ül Müsamirin Sahibi,
-243: Mevlana Ali. Hacı Zâde. Edirneli,
-244: Mevlana Naci İbrahim. Ulema kacuğu. Edirneli,
-244: Mevlana Seyit Rıza. Zehri mar Zâde. Tezkere sahibi,
-244: Mevlana Rahmedullah. Behiç Çelebi Zâde. Edirneli,
-245: Mevlana Hasan. Sabuncu Zâde Edirneli,
-245: Mevlana Abdullah Edirneli,
-245: Mevlana Mehmet Bin Ebubekir. Bekir Çelebi Zâde Edirneli,
-246: Mevlana Seyit Abdurrahim Bin Şeyh Abdullatif Bin İshak,
-246: Mevlana Ali. Sultam İmamı. Da'r-ul Kura,
-247: Mevlana Mehmet Bin El Muli Mustafa. Dizdar Zâde,
-247: Mevlana Ahmet. Postali Zâde Edirneli,
-247: Mevlana İbrahim. Şeyh Zâde,
-248: Mevlana Mehmet. Anadolu Kazaskeri. Şaban Zâde,
-248: Mevlana Vaız Hüseyin,
-248: Mevlana Şaban. Balıkesirli,
-248: Mevlana Ramazan. Cafer Zâde. Edirneli,
-248: Mevlana Ahmet Bin Lutfullah. Lütfi Zâde. Edirneli,
-248: Mevlana Hoca Mehmet Ali Bin Hüseyin Bin Abdulkadir,
-249: Mevlana Hüseyin. Edirneli,
-250: Mevlana Mustafa. Solak Zâde. Edirneli,
-250: Mevlana Ebubekir Bin Ahmet. Edirneli,
-250: Mevlana Yahya Bin Yahya. Yahya Zâde Edirneli,
-251: Mevlana Abdullah Bin Mustafa. Kazasker,
-251: Mevlana Seyit Yahya Bin El Muli Veliddin,
-251: Mevlana Hacı Mehmet Bin Lutfullah. Lutfi Zâde. Edirneli,
-252: Mevlana Necip Mehmet. Edirneli,
-252: Mevlana Mehmet. Arık Zâde. Edirneli,
-252: Mevlana İbrahim. Edirneli,
-253: Mevlana Ahmet. Edirneli,

-253: Mevlana Ömer Bin Hamza. Edirneli,
-253: Mevlana Hacı Mehmet Bin Hasan. Sabuncu Zâde. Edirneli,
-253: Mevlana Mehmet. Edirneli,
-254: Mevlana İbrahim Bin Lutfullah. Lutfi Zâde. Edirneli,
-254: Mevlana Mehmet Bin El Muli Abdullah. Bali Zâde Edirneli,
-254: Mevlana Mevlana Genç Ali. Kürt,
-254: Mevlana Mehmet. Şeyh-ül Kura. İstanbullu,
-255: Mevlana Ahmet. Saatçı. Edirneli,
-255: Mevlana Abdullah. Kavukçu. Edirneli,
-255: Mevlana Feyzullah. Salbaş Zâde Edirneli,
-256: Mevlana İsmail Bin El Muli Derviş,
-256: Mevlana Seyit Ahmet Bin Mehmet. Canbaz Zâde. Edirneli,
-256: Mevlana Abdurrahman El Müsellem. Edirneli,
-256: Mevlana Mehmet. İmam Zâde. Edirneli,
-256: Mevlana Mehmet. Nalbur Zâde. Edirneli,
-257: Mevlana Mehmet. Tatar Hoca. Kırımlı,
-257: Mevlana İbrahim. Çuhacı Zâde. Edirneli,
-257: Mevlana Mustafa. Şemsi Zâde. Edirneli,
-258: Mevlana İbrahim. Berber Zâde. Edirneli,
-258: Mevlana Mustafa Faiz. Börekçi Zâde. Edirneli,
-259: Mevlana Abdullah Kudsi. Alaşehirli,
-259: Mevlana Mehmet Bin Ramazan. Cafer Zâde. Edirneli,
-259: Mevlana Seyit Abdurrahman. Nalbur Zâde. Edirneli,
-259: Mevlana Abdulfettah. Cerrah Zâde. Edirneli,
-260: Mevlana Ali. Sultan İmamı. Edirneli,
-261: Mevlana Mustafa. Lütfi Zâde. Edirneli,
-261: Mevlana Vahdeti Osman. Üsküplü. Mülteka sahibi,
-262: Mevlana Hacı Mustafa Bin Şeyh İbrahim Gülşeni Edirneli,
-262: Mevlana Sipahi Hasan. Edirneli,
-263: Mevlana Kâmi Mehmet Bin İbrahim Gülşeni. Edirneli,
-265: Mevlana Süleyman. Edirneli,
-265: Mevlana İbrahim Müsellem İbrahimi. Edirneli,
-266: Mevlana Muslihiddin. Ebe Zâde. Edirneli,
-266: Mevlana Abdullah. Sultan İmamı. Edirneli,
-267: Mevlana Mustafa. Hafız Zâde. Edirneli,
-267: Mevlana Ahmet. Gülsuyu satan. Edirneli,-268: Mevlana Mehmet Emin. Kebeci Zâde. Edirneli,
-268: Mevlana Mustafa. Damat Zâde. Edirneli,
-268: Mevlana Bayezid. Edirneli,
-269: Mevlana Seyit Osman. Canbaz Zâde. Edirneli,
-269: Mevlana Mustafa. Recep Zâde. Edirneli,
-269: Mevlana Seyit Abdullah. Edirneli,
-270: Mevlana Halil. Edirneli,
-270: Mevlana Abdülbaki Müsellem Abdürrahman. Edirneli,
-270: Mevlana Mustafa. Lütfi Zâde. Edirneli,
-270: Mevlana Mehmet. Lütfi Zâde. Edirneli,
-270: Mevlana Mehmet Sait. Hamza Zâde,

-271: Mevlana Ahmet. Lütfi Zâde Edirneli,
-271: Mevlana Süleyman. Sultan Selim Camii Katibi,
-271: Mevlana Mehmet.Defterdar Camii Katibi,
-271: Mevlana Hacı Mehmet. Sultan Selim Camii İmamı,
-271: Mevlana Seyit Ali,
-272: Mevlana Hüseyin Nedima,
-272: Mevlana Ömer Nakib-ül Eşref. Edirneli,
-272: Mevlana Seyit Mehmet Bin Seyit Yusuf. Edirneli,
-272: Mevlana Seyit Ahmet Bin Seyit Mehmet. Edirneli,
-272: Mevlana Süleyman. Odabaşı. Edirneli,
-272: Mevlana Seyit Ali. Müfessir. Edirneli,
-272: Mevlana Seyit Mehmet Muhsin. Sultan Selim katibi. Edirneli,
-273: Mevlana Hoca Mustafa. Koca ders-i-âm,
-273: Mevlana Abdullah. Kethüda Zâde. Edirneli,
:-273 Mevlana Mehmet. Bidest Zâde. Edirneli,
-273: Mevlana Seyit Mehmet Sait Hasbi Zâde,
-273: Mevlana Hacı Ahmet Bey İbni Rasim Ebu Bekir Paşa,
-273: Mevlana Mustafa. Sofu Zâde. Edirneli,
-273: Mevlana Hacı Mehmet. Hacı Eyup Zâde. Edirneli,
-273: Mevlana Hacı Ali. Zağralı,
-274: Mevlana Seyit Hafız Ali El Vahit. Kiraz Ali,
-274: Mevlana Seyit Hafız Hasan,
-274: Mevlana Seyit Mehmet Tahir. Edirneli,
-275: Mevlana Mustafa. Kethuda. Edirneli,
-275: Mevlana Mehmet. Kalıpcı. Edirneli,
-275: Mevlana Mehmet Sadık. Vaiz. Edirneli,
-275: Mevlana Hacı Mehmet Emin Bin Ahmet El Şehir Hacı Paşa,
-275: Mevlana Mehmet. Haffaf. Edirneli,
-275: Mevlana Mustafa Fehim,
-275: Mevlana Mehmet. Üç Şerefeli katibi,
-275: Mevlana Hafız Mehmet Ragıp. Odabaşı Zâde. Edirneli,
-275: Mevlana Süleyman Bin Molla Ahmet Rıza Bey. Gümülcineli,
-275: Mevlana Ali Bin Ahmet. Dimetokalı,
-275: Mevlana Osman Bin Mahmut. Osmancık oğlu,
-275: Mevlana Ali Kadir. Şeyh-ül Kura,
-276: Mevlana Seyit Mustafa. Taşlıklı. Edirneli,
-276: Mevlana Seyit mehmet Bin Hacı Süleyman,
-276: Mevlana halil. Kutup. Edirneli,
-276: Mevlana Seyit Hüseyin Bin Osman. Ahıshalı,
-277: Mevlana Hacı Hafız Ali Mehdi. Eskici Zâde,
-277: Mevlana Hacı Süleyman. Karasarıklı,
-277: Mevlana Hacı Mehmet Emin. Enez Müftisi,
-277: Mevlana Rafız Mustafa Bin Yusuf Ağa İmam,
-278: Mevlana Hafız Ahmet Bin Bilal. Koca Kura,
-278: Mevlana Mehmet Rasim. Edirne Müftisi Zâde,
-278: Mevlana Hacı Halil Bin Kaya. Karslı,
-278: Mevlana Hafız Mehmet. Adaçalılı,

-278: Mevlana Hacı Ali. Hoca Vidinli,
-278: Mevlana Hacı Hüseyin,
-278: Mevlana Nüman,
-278: Mevlana Mestan. Kara İmam Zâde,
-28: Mevlana Ahmet Bin Ahmet Bin Salih. Ak,
-278: Mevlana Şakir. Deli,
-279: Mevlana Hacı İbrahim. Kolancı Zâde,
-279: Mevlana Hafız Mustafa Bin Yökrek Yusuf Efendi,
-279: Mevlana Hacı İbrahim. Küçük,
-279: Mevlana Hafız Ahmet Zihni Bin yasakçı Ömer,
-280: Mevlana Hacı Hafız Mehmet Şerif Fetri. Naip,
-280: Mevlana Kara Ali,
-280: Mevlana Abdurrahman. Süleymaniyeli,
-281: Mevlana Seyit Hafız Süleyman,
-281: Mevlana Hüseyin. Edirne Müftisi,
-281: Mevlana Mehmet Bin Mahmut. Berber Zâde. Edirneli,
-281: Mevlana Hacı Hafız Mehmet Şerif Şükrü,
-281: Mevlana Hafız Sait. Yekçeşm,
-281: Mevlana Mehmet Emin,
-281: Mevlana Hafız Mestan Fevzi. Edirne Müftisi,
-281: Mevlana Abdülkerim Bin Mevlana Osman. Kırımlı,
-281: Mevlana Hafız Osman,
-294: Şeyh Nurullah,
-294: Şeyh Koyun Baba,
-294: Arif-i Billah Şeyh Mehmet. Dizdarzâde,
-294: Şeyh Muhittin. Ekmekcizâde,
-295: Şeyh Hasan İbni Şeyh Mehmet Çelebi. Hedayi Zâde,
-295: Şeyh Abdülaiziz. Sivaslı,
-295: Şeyh Kasım Bin Mehmet El Omrî,
-296: Şeyh İbrahim. Uşşâki,
-296: Şeyh Ahmet. Karamanlı Dizdar Zâde,
-296: Şeyh Mahmut,
-297: Şeyh Mahmut Bin Mehmet,
-297: Şeyh Veli Dede. Gülşeni,
-297: Şeyh Muslihiddin. Uşşaki,
-298: Şeyh Zeynel âbidin İbni Şeth Hüseyin,
-298: Şeyh Nimetullah,
-298: Şeyh Mehmet Bin Veli Dede. Gülşeni,
-298: Şeyh Arif-i Billah Şeyh Abdülbaki. Celveti,
-298: Şeyh Arif-i Billah Şeyh Saçlı İbrahim. Celveti,
-299: Şeyh Arif-i Billah Şeyh Neşâti El Mevlevi,
-300: Şeyh Arif-i Billah Şeyh Mehmet Sâdık El Uşşaki,
-300: Şeyh Arif-i Billah Şeyh Mehmet. Pir-i tarih-i Buhuri,
-301: Şeyh Arif-i Billah Şeyh İbrahim Gülşeni,
-302: Şeyh Musa Bin Şeyh Muslihiddin Uşşâki,
-302: Şeyh Mehmet. Bağdatlı,
-302: Şeyh Sırrı. Gülşeni,

-302: Şeyh Seyit Kutbettin. Gülşeni,
-302: Şeyh Seyit Ali İbni Şeyh Kutbettin. Gülşeni,
-303: Şeyh Mehmet Lâli. Kastamonulu,
-303: Şeyh Abdülhay Bin Şeyh Saçlı İbrahim,
-304: Şeyh Abdülhay Bin Şeyh Hüseyin,
-304: Şeth Rıdvan Bin Şeyh Mehmet,
-304: Şeyh Hamit. Uşşaki,
-305: Şeyh Mustafa. Nuh Şeyhi,
-305: Şeyh Mustafa. Bolulu (Behri),
-306: Şeyh Mustafa. Saraç Zâde,
-306: Şeyh Mustafa. Vâız,
-306: Şeyh Mustafa Hamdi. Bağdatlı. Uşşaki,
-306: Şeyh Mehmet Bin Şeyh Abdülaziz. Sivaslı,
-307: Şeyh Enis recep Dede. Mevlevi,
-307: Şeyh Enis Mustafa Dede. Mevlevi,
-307: Şeyh Sezâi Hasan Dede,
-307: Şeyh İbrahim El Fıtrî El Buhâri. Hadis Hocası,
-307: Şeyh Abdullah Enisi Dede. Mevlevi,
-307: Şeyh Cemâli. Uşşâki,
-307: Şeyh Ali El Gadıri,
-307: Şeyh Mehmet sadık İbni Şeyh Hasan Sezâi,
-308: Şeyh Müsellem-i. Gülşeni,
-308: Şeyh Hacı Ahmet,
-308: Şeyh Kıyâmi Seyit Mustafa,
-308: Şeyh Mehmet Vefa İbni Şeyh Müsellem Gülşeni,
-308: Şeyh Abdurrahman İbni Şeyh Rıdvan,
-308: Şeyh İbrahim Bin Ali Yazıcı. Rufâi,
-309: Şeyh Ali Senayi. Celveti,
-309: Şeyh Seyit İsmail Baba,
-309: Şeyh Hacı Kasım,
-309: Şeyh Kabûli Mustafa. Rufai,
-309: Şeyh Hacı Mehmet Sadık,
-310: Şeyh Hafız Ahmet Sinnâri,
-310: Şeyh Nakşi Mustafa Dede. Mevlevi,
-310: Şeyh Dâvut. Nakşi,
-310: Şeyh Ali Keşşaf. Hâlidi,
-311: Şeyh Yusuf Şeminli. Müfessir,
-312: Şeyh Mehmet Nuri. Hâlidi,
-312: Şeyh Hafız İsmail Bin Hâfız Emin,
-312: Şeyh Ali Seyfi. Nakşi,
-313: Şeyh Hacı Ali. Eşref Dede. Mevlevi

EDİRNE BOSTANCILAR OCAĞI
EDİRNE BOSTANCI BAŞILARI

-322: Süleyman Ağa,
-322: Mustafa Ağa. Gazi,
-322: Koca Sinan Paşa,
-323: Ali Ağa. Deli Kilarcı,
-323: Sinan Paşa. Arnavut,
-323: Nasuh Ağa,
-323: İsmail Ağa. Divriğili. Kara,
-323: Ali Ağa. Aşık,
-323: İsmail Ağa. Karayılan Oğlan,
-323: Hüseyin Paşa. Kandilci,
-324: Mehmet Ağa. Sılakor Zâde,
-324: Ahmet Ağa,
-324: Ali Ağa,
-324: Mehmet Ağa,
-324: Ali Ağa. Karayılan Zâde,
-324: Ahmet Ağa. Karayılan Zâde,
-324: Hasan Ağa. Kesici,
-325: Hacı Ali Ağa. Sohte,
-325: Ahmet Ağa,
-325: Hüseyin Ağa,
-325: Hacı Ahmet Paşa. İkinci kez,
-325: Hacı Halil Ağa. Sinan Ağa Biraderi,
-325: Hacı Halil Ağa. Haseki,
-325: Ahmet Bey. Karayılan Zâde. İkinci kez,
-326: Mehmet Paşa Karayılan Zâde,
-326: Ali Ağa. Kız,
-326: Mehmet Paşa. Karayılan Zâde. İkinci kez,
-326: Mustafa Ağa Vidinli,
-326: Ali Ağa,
-327: Ahmet Bey. Karayılan Zâde. Üçüncü kez,
-327: Mehmet Ağa,
-327: Ali Ağa. Kavaklılı,
-327: Süleyman Ağa,
-327: Ebubekir Paşa,
-327: Yâkup Ağa,
-327: İsmail Ağa. Kara,
-327: Hacı Halil Ağa,
-327: İsmail Ağa,
-327: Mehmet Ağa. Haseki-Aydoslu,
-328: Mehmet Paşa,
-328: Hacı Ahmet Ağa,
-328: Ali Bey. Kara,
-328: Ömer Ağa,
-328: Ali Ağa,
-328: Mehmet Ağa İbni Tahir Ağa. Serbest Zâde,
-329: Hacı Süleyman. Kudüslü,
-329: Ahmet Ağa, Arnavut Zâde,
-329: Mustafa Ağa. Kolçak,
-329: Hasan Ağa. Akbaş Zâde,
-329: Mehmet Ağa İbni Tahir Ağa. Serbest Zâde. İkinci kez,
-329: Osman Ağa. Tekirdağlı,
-329: Hüseyin Paşa. Kos. Anabale,
-329: Ahmet Ağa. Gümüşhane Emini,
-329: Mehmet Ağa İbni Tahir Ağa. Üçüncü kez,
-329: Tahir Ağa,
-330: İsmail Ağa. Sivaslı,
-330: Mehmet Ağa İbni Süleyman Ağa. Dağdeviren Zâde,
-330: Mehmet Ağa. Hotinli,
-330: Selim Paşa,
-331: Mustafa. Arnavut,
-331: Süleyman Ağa,
-331: İbrahim Ağa,
-331: Derviş Mehmet Bey İbni Hamdullah Paşa. Şehvar Zâde,
-331: Hacı Abbas Nail Mehmet Bey,
-332: Edirne Bostancıları Ocağının kuruluşu,
-333: Hassa Bostancı başılar Bayramlaşması,
-335: Selim Giray Bin Mehmet Giray,
-335: Arslan Giray,

ŞEYHLER

-336: Mevlâna Şeyh Mehmet Bin Mevlana Kutbettini. İznikli,
-336: Şeyh Mehmet Hamdi,
-336: Şeyh Aziz,
-336: Şeyh Muslihiddin,
-336: Şeyh Hasan. Salbaş (Abdurrahman Hibrinin babası),
-336: Şeyh Hafız Ahmet. Haddat Zâde,
-336: Şeyh Mustafa Halife. Bostanlı,
-336: Şeyh Mehmet. Sofu Zâde,
-336: Şeyh Ahmet Rüşdi. Ummacı Çelebi,
-336: Şeyh Hafız Mehmet,
-336: Şeyh Mehmet Kevkep. Hattat,
-336: Şeyh Abdullah. Sultan İmamı,
-336: Şeyh Hafız İbrahim . Şeyh Zâde,
-336: Şeyh Hacı Mehmet,
-336: Şeyh Seyit Ahmet. Yanık Hafız,
-336: Şeyh Ali. Sultan İmamı,
-336: Şeyh Ömer. Mısırlı,
-336: Şeyh Mehmet. Hattat Bıçaklı Zâde,
-336: Şeyh Mehmet,
-337: Şeyh Ebubekir. Halife,
-337: Şeyh Yunus,
-337: Şeyh Halil,
-337: Şeyh Osman. Ahıshalı,
-337: Şeyh Ali. Kudüslü,
-337: Şeyh Hacı Mustafa. Küçük Hafız,
-337: Şeyh Hacı Mehmet El Kadiri. Ahi Baba,
-337: Şeyh Ahmet Bin Bilal. Koca Kur'a,
-337: Şeyh Hafız Ahmet El Zihni İbni Ömer El Yasakcılı,
-337: Şeyh Hafız Mestan El Fevzi. Edirne Muftisi,
-337: Şeyh Hafız Mehmet El Hicâbi. Bit kakan Zâde,
-337: Şeyh Seyit Hafız Ali El Vakit,
-337: Şeyh Hafız Mahmut El Nuri,
-337: Şeyh Hafız Mehmet Tahir,
-337: Şeyh Hacı Hafız Hüseyin Şerif El Hıfzı,
-338: Şeyh Hafız Mehmet Medhi. Kırım,
-338: Şeyh Hafız Mehmet. Çubukçu Zâde,
-338: Şeyh Hacı Hafız Ali El Remzi,
-339: Şeyh Hafız Mustafa, Leblebici Zâde

HATTATLAR

-312: Hatta dair mukaddime (Önsöz),
-349: Hattatlar sillesi,
-352: Sultan II. Murat,
-352: Sultan II. Bayezid. Veli,
-352: Sultan Süleyman. Muhibbi,
-352: Sultan III. Murat,
-352: Sultan IV. Murat,
-352: Sultan II. Süleyman,
-352: Sultan II. Mustafa,
-353: Sultan II. Ahmet,
-353: Sultan III. Mustafa,
-353: Sultan II. Mahmut,
-353: İbrahim Bin Ahmet,
-353: Şeyh İbrahim Bin Mehmet,
-354: Şeyh İbrahim Bin Ali Yazıcı,
-354: İbrahim. Şerbetçi Zâde,
-354: İbrahim Vahit Bin Yunus,
-354: İbrahim. Şehremini,
-354: İbrahim. Tatar oğlu,
-354: İbrahim Edhem El Sırrı,
-354: İbrahim Hulusi. Baklavacı,
-355: İbrahim Nâmıkî,
-355: İbrahim Nâmıki,
-355: Ahmet Zümre-i Rematdan,
-355: Ahmet. Haffaf,
-355: Şeyh Ahmet. Çadırcı Zâde,
-355: Ahmet,
-355: Ahmet. Kıyak İmamı Zâde,
-356: Ahmet. Berber Zâde,
-356: Ahmet. Kızanlıklı,
-356: Ahmet Canbaz Zâde,
-356: Ahmet Bin Hacı Hasan. Ketani Zâde,
-356: Ahmet Bin Mustafa. Muhasebe Katibi,
-356: Ahmet,
-356: Ahmet İmam,
-357: Ahmet. Yanık Hafız,
-357: Ahmet. Hançerli Zâde,
-357: Seyit Ahmet Hilmi Bin Seyit Hüseyin Çelebi. Kavaklı İmamı,
-357: Ahmet Hamdi. İmam,
-357: Ahmet Hamdi. Çökeli,
-357: Ahmet Zihni,
-357: Ahmet Rüşdi. Ummacı Çelebi,
-357: Ahmet Rüşdi. Ceride Nâzırı,
-358: Ahmet Rüşdi. Dede Hafız Ahmet,
-358: Ahmet Rızâyi. Sandıkçı Zâde,
-358: Ahmet Rızâi. Direk Hafız,
-358: Ahmet Sadık Bey İbni Süleyman Paşa,
-359: Ahmet Sofi. Hacı Sofi,
-359: Ahmet İbni,
-359: Ahmet Nûri,
-359: İkender. Hafız,
-359: İsmail Bin Ahmet. Yesâri Zâde,
-360: Seyit İsmail Efendi,
-360: İsmail. Kadı,
-360: İsmail Hakkı. Hafız,
-360: İsmail Reşat,
-360: Emin. Kadı,
-360: Bekir Reşat,
-361: Saip Mehmet Bin Hizip Zâde Mustafa,
-361: Sabi'i ve Feyzi,
-361: Celal Bey İbni İbrahim Paşa,
-361: Hüsâmi Derviş Hasan,
-361: Hasan İbni Ahmet. Çerkes,
-361: Hasan Bin Yâkup,
-362: Hasan. Vâiz,
-362: Hasan Hüsnü Bin Seyit Ahmet Hilmi,
-362: Hasan Hulki,
-362: Hasan Rızâi. Nakşi şeyhi,
-362: Hasan Vakit Bey İbni Hacı Memiş Bey,
-362: Hasan Vasfi Efendi. Kirişhaneli,
-363: Hasan Vasfi. Bezestenli,
-363: Hüseyin İbni Ahmet. Haffaf Zâde,
-364: Hüseyin. Hac Zâde,
-364: Hüseyin,
-364: Hüseyin,
-364: Hüseyin,
-364: Şeyh Hüseyin. Kılıççı Hafız,
-365: Hüseyin Hamit,
-365: Hüseyin Hüsnü,
-365: Hüseyin Şerif El Hıfzı. Hacı İmam,
-365: Hüseyin Sofi,
-365: Hüseyin Galip,
-365: Hüseyin Akif,
-365: Halil. Nalçacı Zâde,
-365: Halil Seyit. Dimetokalı,
-365: Halil Halimi. Çiçekli mektep muallimi,
-366: Halil Niyazi. Şah Kadın Şeyhi,
-366: Hayri İbni Hacı Ahmet Sofi,
-366: Hayri, Bostan Zâde. Matbaacı,
-366: Dâi Mehmet. Sofi Zâde,
-366: Derviş Ali,
-367: Râsim. Baba Hafız. Şerif Zâde,
-367: Recep Bin Şaban Ağa,
-367: Rıza. Hafız. Şekerci Zâde,
-367: Zâhide Zeliha Binti Debbağ Hacı Ali Ağa,
-367: Zübeyde,
-367: Seherî. Devdest Zâde,
-367: Seraceddin Mehmet Bin Ömer Çelebi,
-367: Sadullah,
-368: Sükûti Hafız Mehmet,
-368: Selimç Yüzbaşı,
-368: Süleyman. Serpûşi Zâde,
-368: Süleyman Seyit,
-368 Süleyman. Kızanlıklı,
-368: Süleyman,
-368: Süleyman Sabri,
-368: Seyfeddin Bin İsmail. Şeyh Zâde,
-368: Salim Bey. Çolak Mehmet Bey Zâde,
-369: Şerif Hulusi. Hafız,
-369: Şerif Remzi. Baba Hafız Şerif,
-369: Şerif Fıtrî. Nâip,
-369: Şefli Ahmet Dede,
-369: Şît,
-370: Sâdık. Şair,
-370: Salih Bin Eyup. Kadı,
-370: Salih Bin Hasan Bin Salih,
-370: Suphi. Şair,
-370: Tıflî,
-370: Turhan Rüşdi,
-370: Abdulcelil Bin Mustafa Rasim Bin Şeyh Abdurrahman,
-370: Abdullah Bin İbrahim. Rodoslu Zâde,
-409: Abdullah. Müstakim Zâde,
-371: Abdullah. Buhuri Zâde,
-371: Seyit Abdullah,
-371: Şeyh Abdullah Enîsi. Mısır Mevlevi Şeyhi,
-371: Abdullah Reşat Bin Mehmet Bin Hasan. Kâtip Zâde,
-371: Abdullah Rüşdi. Konyalı Zâde,
-372: Abdullah Vehayi. Ünlü Hattat,
-372: Abdullah Efendi,
-372: Abdullah Efendi,
-372: Abdullah El Vâsi Bin Mehmet. Mevlâna Ebüs-suut Torunu,
-372: Abdulvehhap. Hac Zâde,
-373: Abdulvehhap,
-373: Osman Bin Ahmet Dede. Edirne Mevlevi Şeyhi,
-373: Osman Bin Hafız Ahmet El Rızâi. Sandıkcı Zâde,
-373: Osman. Canbaz Zâde,
-373: Osman Necati Bin Mûsa Çelebi,
-373: İzzet. Mukıtık,
-374: Ali Bin Osman. Canbaz Zâde,
-374: Seyit Ali Efendi, Hâşimi Efendi kardeşi,
-374: Şeyh Ali ibni Ahmet Bin Halil. Arap Zâde,
-374: Ali. Zağralı,
-374: Ali Reşit. Cin Ali,
-374: Ali Remzi,
-375: Seyid Ali Şükrü. Tahta Sakal Zâde,
-375: Ali Sıtkı. Koca Hoca,
-375: Ali Medhi. Eskici Zâde,
-375: Seyit Ömer Bin Ahmet,
-375: Ömer Rakım Bin Râsim,
-375: Ahdi. Divan Kâtibi, Şair,
-375: Fütûhi. Şair,
-375: Seyit Feyzullah. Şeyh-ül İslam,
-375: Feyzullah,
-375: Feyzi ve Tab'i,
-375: Feyzi. Börekçi Zâde Şair Fayız,
-376: Kasım Şükrü. Kasım Hoca,
-376: Kabûli Mustafa. Rufâi şeyhi, Şâir,
-376: Kâmil Bin Hacı Recep. Hakkâk,
-376: Kâmil Mehmet Efendi İbni Gülşeni Şeyh İbrahim. Şair,
-376: Mecdeddin,
-376: Mehmet. Şeyh-ul Kur'a. İstanbullu,
-376: Mehmet. Sipahi Zâde,
-377: Mehmet. Şeyh Zâde,
-377: Mehmet,

-377: Seyit Mehmet,
-377: Seyit Mehmet. Hatip Zâde,
-377: Seyit Mehmet. Kirişci Zâde,
-377: Seyit Mehmet,
-377: Seyit Mehmet Bin Seyit Ali. İmam Zâde,
-378: Seyit Mehmet,
-378: Şeyh Mehmet. Leblebi Zâde,
-378: Şeyh Mehmet Bin Şeyh Ali. Sâdi Şeyhi,
-378: Hafız Mehmet. Sultan Selim Camii İmamı,
-378: Hafiz Mehmet Bıçakcı Zâde,
-378: Mehmet. Kadı Zâde,
-378: Mehmet. Gümrük kâtibi Zâde,
-379: Mehmet Edip. Belediye Kâtibi,
-379: Mehmet Edip,
-379: Mehmet Edip Bin Ali. Hafız İmam,
-379: Mehmet Es'at Ağa. Koru Ağası Zâde,
-379: Mehmet Emin Paşa. Yağlıklı Zâde,
-379: Mehmet Emin. Yağlıkcı Zâde,
-379: Mehmet Emin. Belgratlı,
-379: Mehmet Emin,
-379: Mehmet Emin Bin Ahmet. Teberdar Mehmet Paşa kethüdası,
-380: Mehmet Emin Bin Ahmet. Harp Zâde toruna,
-405: Mehmet Emin Bin İsmail. Sabuncu Zâde,
-380: Mehmet Emin Bin Halil,
-380: Mehmet Emin. Hac Zâde,
-380: Mehmet Emin Sâdi. Nakkaş Zâde,
-380: Mehmet Emin Bin Osman. Ağa Zâde,
-381: Mehmet Bin Hacı Ahmet. Mir'atî,
-381: Mehmet Bin El Hac Mustafa. Taşu Zâde,
-381: Mehmet Emin Fakihî. Ali Baba Zâde,
-381: Mehmet Bin Hafız İbrahim. Muradiye İmamı. İmam Zâde,
-381: Mehmet Bin Osman. Kahveci Zâde,
-382: Mehmet Bin İbrahim. Hafız Zâde,
-382: Mehmet Bin Hasan,
-382: Mehmet. Hoca Zâde,
-382: Mehmet Bin Hacı Hasan. Ketâni Zâde,
-382: Mehmet. Kasap Zâde,
-382: Mehmet Bin Ali. Hekim Zâde,
-382: Mehmet Bin Mehmet El Emin. Tüfekçi Zâde,
-383: Mehmet Bin Mahmut. Berber,
-383: Mehmet Bin Feramerz,
-383: Mehmet Bin Mustafa,
-383: Mehmet Refi'i. Hafız Zâde,
-383: Mehmet. Mühürdar,
-383: Mehmet. Serpûşi Zâde,
-383: Mehmet Hicâbi. Bit Kakan Zâde,
-383: Mehmet Hicâbi. Keçeci,
-384: Mehmet Hilmi. Derviş,
-384: Mehmet Dede,
-384: Mehmet Ruşit Bin Mustafa,
-384: Mehmet Râkım. Boşnak Zâde,
-384: Mehmet Rahmi Bin Seyit Ahmet Hilmi,
-384: Mehmet Rüşdi,
-384: Mehmet Rüşdi. Çırpanlı,
-384: Mehmet Refi'i Taşcı Başı Zâde,
-384: Mehmet Zühdi. Patlıcan Hafız,
-385: Mehmet Zühdi. Hoca Zâde,
-385: Mehmet Salim Bin Mehmet Rakım. Boşnak Zâde,
-385: Şeyh Mehmet Sadi,
-385: Mehmet Said El Tab'i Terlikci Zâde,
-385: Mehmet Sadık. Kadı Zâde,
-386: Mehmet Sadık El Sıdki. İlk Mektepler Müfettişi,
-386: Mehmet Sabri,
-386: Mehmet. Sofyalı,
-386: Mehmet Tahir El Hulûsi. Berber Zâde,
-386: Mehmet Tahir. Karabulut mektebi. Muallimi,
-386: Seyit Mehmet Arif Bin Mustafa Râsim,
-386: Mehmet Asım Bin Veysi. Tatar Hoca,
-386: Mehmet Ferit. Hafız. Yanık'ın kaynı,
-387: Seyit Mehmet Kâşif. Hafız,
-388: Mehmet Muhip,
-388: Mehmet Medhî. Eski Câmii katibi,
-388: Mehmet Mûti. Beteklili,
-388: Mehmet Necati İbni Ahmet. Hafız,
-388: Mehmet. Nalbur Zâde,
-389: Seyit Mehmet Vehbi. Saraç Zâde,

-389: Mahmut Çelebi İbni Murat,
-389: Mahmut,
-389: Mahmut. Hacı Mekki Zâde,
-389: Mahmut,
-389: Mahmut El Hamit Bin Mehmet Emin El Müezzim,
-389: Mahmut Urfi. Bostancı Ocağı kethudası, Şair,
-389: Mahmut Nuri. Hafız, Konyalı mektebi Muallimi,
-390: Muhittin Mehmet Bin Mehmet Berdaî,
-390: Müsellem Şeyh Ahmet. Gülşeni,
-390: Mustafa. Harp Zâde,
-390: Mustafa. İmam Zâde,
-390: Mustafa Çelebi İmam,
-391: Mustafa Bin Süleyman,
-403: Mustafa Bin Hacı Hasan,
-391: Şeyh Mustafa Dede. Mehmet Kethudası Zâde,
-391: Mustafa İbni Mehmet İmam,
-391: Şeyh Mustafa. Yoğurtçular Şeyhi,
-391: Mustafa. Küçük Hoca,
-391: Mustafa,
-391: Mustafa. Kadı Zâde,
-391: Mustafa. Attar Zâde,
-391: Mustafa. Saraç Zâde,
-392: Seyit Mustafa. Kalaycı Zâde,
-392: Mustafa Ceylik. Hacı Hattat Efendi,
-392: Şeyh-ül Hattatîn Mustafa Rasim Bin Abdurrahman,
-392: Mustafa Rasih,
-392: Mustafa Suphi Bin Ali. Ali Zâde,
-393: Mustafa Safâi. Nakib-ül eşraf,
-393: Mustafa İzzî. Makarab Mektep Muallimi,
-393: Mustafa Kisbî. Şâir,
-393: Mustafa Keşfî. Kul oğlu,
-393: Mustafa Medhi. Birader-i Hasan Vasfi,
-393: Mustafa Himmeti. Çiçekli mektep muallimi,
-393: Mustafa Şevki. Kolancı Zâde,
-394: Muînî. Şair,
-394: Memiş Mehmet. Hafız. Eskici Zâde biraderi,
-394: Münîbî. Şair,
-394: Neşâti Ahmet Dede. Mevlevi Şeyhi. Şair,
-394: Nasuh,
-394: Nazîra İbrahim. Gülşeni. Şair,
-394: Nûman Enisi Bin Mehmet El Hanefi. Edirneli,
-394: Nûman,
-394: Molla Mustafa. Nakşi, Hattat ve Müzehhip,
-395: Nuvisi Yunus Çelebi,
-395: Veysi Hoca. Kırımlı,
-395: Yahya El Şükri. Edirneli,
-395: Yahya El Sofi. Edirneli,
-395: Yakup Paşa İbni İshak,
-395: Yakup Raşit. Edirneli Hafız,
-395: Yusuf Rûmi,
-396: Yusuf Efendi. Edirneli,
-396: Hüseyin Rızâi,
-396: Salih,
-396: Mehmet Şehrî,
-396: Mehmet Hayri İbni Mustafa,
-396: İbrahim Edhem İbni Cerrah Ahmet Ağa,
-396: İbrahim Hakkı. Hafız,
-397: İbrahim Hilmi. Hamamcı Zâde,
-397: İbrahim Hilmi. Hafiz,
-397: İbrahim Rasimi,
-397: İbrahim Fâiki,
-397: Ahmet. Akhisarlı,
-397: Ahmet. Bakkal Zâde,
-397: Ahmet. Şeyh Zâde,
-397: Ahmet. Leblebici Zâde,
-397: Ahmet Seyfi. Hafiz,
-397: Ahmet Necip,
-397: Ahmet Nuri. Hacı Zâde,
-397: Ahmet Vehbi,
-397: İsmail Recai,
-397: Emin El Zeki,
-397: Hüseyin Hayri,
-397: Hüseyin Rüşdi,
-397: Hakkı. Hafiz,
-397: Halil. Gazaz Zâde,
-397: Halil Lûtfi,
-397: Halil Yesari,
-397: Hayrullah El Sürûri. Hafiz,
-398: Süleyman Hasip. Dâmât Zâde,
-398: Süleyman Sırrı,
-398: Süleyman Şükrü,
-398: Şükrü El Şevki,

-398: Salih. Hafız,
-398: Salih Şükrü İbni Abdullah,
-398: Seyit Salih Methi,
-398: Tâhir El Tevkihi,
-398: Abdulgadir El Şükri,
-398: Abdi El Senâyi,
-398: Osman Zeki,
-398: Seyit Osman Necati,
-398: Osman Vehbi,
-398: Ataullah,
-398: Ali Hamdi,
-398: Ali Hâmid,
-398: Ali Sabri,
-398: Ali Mahir El Tevfiki. Hafız,
-398: Ömer Hâmid,
-398: Ömer Yesâri,
-398: İsa Fâik,
-398: Kasım Hatti,
-398: Sit Mehmet. Hafız,
-398: Seyit Mehmet. Çavuş Zâde,
-399: Mehmet Emin Rıfki. Hacı Zâde,
-399: Mehmet. Duhani Zâde,
-399: Mehmet. Duacı Zâde,
-399: Mehmet. Kirişci Zâde,
-399: Mehmet Hilmi,
-399: Mehmet Hayri. Hafız,
-399: Mehmet Rıfati. Hafız,
-399: Mehmet Remzi,
-399: Mehmet Said El Reşit. Debbağ Zâde,
-399: Mehmet Said el Rıfati,
-399: Mehmet Said El Fazlı,
-399: Mehmet Şakir. Haffaf Zâde,
-399: Mehmet Şakir El Şükri,
-399: Mehmet Şükri,
-399: Mehmet Şerif,
-399: Mehmet Sadık El Attar,
-399: Mehmet Tahir El Tevfiki,
-399: Mehmet Kadir El Şükri,
-399: Mehmet El Kadri. Ahi Baba,
-399: Mehmet Kâmil El Edip,
-399: Mehmet Necip,
-400: Mehmet Nazif,
-400: Mehmet Nakşi,
-400: Mehmet Vehbi,
-400: Mehmet Yesri,
-400: Mahmut Rasim,
-400: Mustafa Bin haşim Bin Haşimi,
-400: Seyit Mustafa. Postalcı Zâde,
-400: Mustafa. Saatçı Zâde,
-400: Mustafa. Hafız. Kapıdan Zâde,
-400: Mustafa. Mestçi Zâde,
-400: Mustafa Senayi Bin Mehmet Ağa,
-400: Mustafa Rasim,
-400: Mustafa Rakım,
-400: Mustafa Şevki,
-400: Mustafa Sıdki,
-400: Mustafa Fevzi,
-400: Mustafa Kâşif,
-400: Mustafa Medhi,
-400: Mustafa Hümmeti,
-400: Yahya. Hafız,
-400: Ahmet Rıfki. Fakir Câmi-il Huruf Bâdi,
-401: Hüseyin Recai: Hacı Hasan Ağa Zâde,
-401: Şakir. Hafız,
-401: Şevki. Hacı Fettah Zâde,
-401: Arif. Hafız-Eski Câmi katibi,
-402: Ali Remzi. Hafız-Taş Mektep muallimi,
-402: Mehmet Reşit Bin Mustafa Medhi,
-402: Mehmet Kâmil. Altı Parmak Zâde,
-402: Mustafa Rasim Bin Hacı Raşit,
-402: Mustafa Fevzi,
-403: Mustafa. Hafız,
-403: İsmail Bin Ahmet. Yesari Zâde,
-403: Mehmet Ataullah Bin Rasim Ebubekir Paşa,
-404: Edirne Hattatlarının Birinci silsilesinin icazetnamesi sureti,
-405: Edirne Hattatlarının ikinci silsilesinin icazetnamesi sureti,
-406: Edirne Hattatlarının ikinci silsilesinin icazetnamesi sureti,
-407: Edirne Hattatlarının üçüncü silsilesinin icazetnamesi sureti,
-408: Ahiren ihtisar olunan icazetname sureti,
-409: Sehi Bey. Tezkere sahibi. Şair,
-409: Şevki Yusuf. Şair,
-409: Mehmet Bin Mahmut Bin Yunus El Edirnevi,

EDİRNE ŞEHRİNDEN ÇIKAN VE DIŞARIDAN GELEREK EDİRNE'DE VEFAT EDEN ŞAİRLERİN ALFABETİK SIRASIYLA İSİMLERİ:

(RAVZA-T-UL ŞUERA)
ŞAİRLER BAHÇESİ

-422: Sultan I. Murat,
-422: Sultan Yıldırım Bayezid,
-422: Çelebi Sultan Mehmet,
-423: Sultan II. Murat. Muradi,
-423: Fatih Sultan Mehmet. Avnî,
-424: Sultan II. Bayezid. Adnî,
-424: Yavuz Sultan Selim. Selimi,
-425: Kanuni Sultan Süleyman. Muhibbi,
-426: Sultan II. Selim,
-427: Sultan III. Murat. Murâdi,
-428: Sultan III. Mehmet. Adli (Eğri Fatihi),
-428: Sultan I. Ahmet. Bahtî,
-428: Sultan II. Osman. Farsî
-429: Sultan IV. Murat. Bağdat Fatihi,
-429: Sultan II. Mustafa. İkbâli,
-429: Sultan III. Ahmet,
-429: Sultan I. Mahmut. Sebkati,
-430: Sultan III. Mustafa,
-430: Sultan III. Selim. İlhâmi,
-430: Şehzade Sultan Cem,
-431: Şehzade Sultan Bayezid. Şâhi,
-432: İbrahim Gülşeni. Mehmet Kâmi Pederi,
-581: İbrahim. İmam Zâde,
-432: Ahmet Şemsettin. Kemal Paşa Zâde. Şair,
-434: Ahmet Bey. Tütünsüz,
-434: Ahmet. Hacı Memi Zâde,
-434: Ahmet. Pervane Zâde,
-434: Azeri İbrahim Çelebi. Bostan Zâde,
-581: Esrar Ali Efendi,
-436: Elifi,
-436: Emrî Çelebi,
-439: Enîsi Dede. Edirne Mevlevi şeyhi,
-441: Enîsi Dede. Mısır Mevlevi şeyhi,
-441: Enîsi Nûman. Reis-ül Küttap,
-442: Ehli. Hekim Zâde,
-442: Bâdi. Bu Eseri yazan,
-444: Bâki. Mahlassız,
-444: Bayezid. Halife,
-444: Bahri. Kâtip,
-444: Bahşî. Kadı,
-445: Bedî-i. Miski emir Zâde,
-445: Bülendi. Timurtaş katibi,
-445: Behiştî,
-445: Beyâzi. Sipahi,
-446: Beyâni,
-446: Pertev Efendi. Vak'a Nüvis,
-447: Pertev Paşa. Müşir,
-448: Sâip. Hattat Zâde,
-449: Tâbi-i,
-449: Tahsin Bey. Emrullah Ağa Zâde,
-449: Tevfik Bey. Arız Baba Şeyhi,
-450: Tığı Bey. Karamurat Paşa Zâde,
-452: Servet Bey. Tahsin Bey Zâde,
-452: Senâyi. Celveti Şeyhi,
-455: Celîli. Panbuhdûz,
-455: Cemâli. Uşşaki Şeyhi,
-457: Civâni. Kadı Zâde,

-457: Diğer Civânî: Külahdûz,
-457: Cevri. Harrat Zâde,
-458: Çimeni. Derviş Ahmet,
-458 Hafız. Kömürcü Zâde,
-458: Hâkimi. Çuhacı Zâde,
-458: Hıbrî. Salbaş Zâde Enis-ül Müsâmirin sahibi,
-459: Hüsâmî. Kâtip,
-460: Hüsâmi. Gülşeni Derviş Hasan,
-460: Hüsnî,
-460: Hasîbi Baba,
-461: Hüseyin Çelebi. Pervane Zâde,
-461: Hüsseyni. Helvacı,
-461: Hıfzi. Sarı Memi,
-462: Hakkı,
-462: Hilmi,
-462: Halîmi,
-463: Hamdi El Bağdâdi. Uşşaki şeyhi,
-463: Hamdi,
-463: Hatemi Bey,
-464: Hâlit. Dede,
-466: Hâveri. Nalbant Zâde,
-466: Hızrî Çelebi. Tepegöz,
-466: Hafî. Haffaf,
-467: Hulki. Mücellit,
-468: Hulûsi,
-468: Hayâli Bey. Ünlü Şair,
-470: Hayâli Abdulvehhap Çelebi,
-470: Hayâli. Abdi Çavuş,
-470: Hayâli Bey Zâde,
-472: Hayri. Konyalı Zâde,
-473: Dâir. Sofu Zâde,
-473: Dânişi,
-475: Derviş Çelebi. Kadı Zâde,
-475: Destâri. Talip,
-475: Den'i,
-581: Zâkiri. Acem,
-475: Râhi. Kebeci Zâde,
-476: Râzi. Pir Mehmet Paşa Zâde,
-476: Râzi. Çırpanlı Hafız,
-477: Râhi. Paydar Zâde,
-478: Râsim,
-478: Re'fet Süleyman Paşa,
-478: Râmi. Keçi Zâde,
-478: Rahşi,
-479: Rüşdi. Ummacı Çelebi,
-480: Rüşdi. Ceride nâzırı,
-481: Rıza. Kasap Zâde,
-481: Rıza. Zehr-i Mâr Zâde-Tezkere sahibi,
-482: Rıfati Kadı,
-482: Reşit Bey,
-483: Refi'i,
-483: Refîki. Mütevelli,
-483: Rindî. Gülşeni Derviş Hızır,
-484: Revâni,
-485: Rûmi. Sipahi,
-485: Rûni. Katip,
-486: Zâhit,
-486: Zemâni,
-487: Sâgarî. Gazaz Ali,
-488: Sâlihî. Naathuvan,
-488: Sâlihi. Refiki Zâde,
-488: Sâlihi. Refihi Zâde,
-488: Sipahi. Pervane Zâde,
-489: Sıhrî. Divdest Zâde,
-490: Sürûri. Topal Osman Zâde,
-490: Sırrı. Naip,
-490: Sezâi Hasan Dede. Gülşenî Şeyhi. Şair,
-492: Sezai,
-492: Sâmi,
-493: Sâdi,
-493: Sûdi,
-494: Saîdi,
-494: Sükkeri,
-494: Selîsi. Avare Zâde,
-495: Süvari,
-495: Sevdâyi,
-578: Sûzi. Aziz Zâde,
-496: Sehi. Tezkere sahibi,
-496: Seyrî,
-497: Seyfi. Taşlık müderrisi,
-497: Seyfi. Kalıpcı Nakşi şeyhi,
-497: Sâdi. Hasan Baba Zâde,
-498: Şâhidi. Sultan Cem defterdar,
-498: Şeref. Gülşeni Şeyhi,
-499: Şerif,
-499: Şuâdi. Debbağ Zâde yeniçeri,
-499: Şefli Dede. Hattat,
-500: Şifâi. Reis-ül Etibba,
-500: Şekip. Paşmakcı Zâde,
-500: Şevki,
-501: Şehîdî,

-501: Sadık Bey,
-502: Sadık Efendi,
-502: Salih. Mestçi Zâde,
-503: Salih Baba,
-503: Sâni'i,
-504: Sabâyi,
-505: Sabâyi Zâde,
-505: Suphi Ahmet,
-578: Suphi Mustafa. Ali Zâde,
-506: Sabri. İlmi Zâde,
-508: Sıdki: Şeyh Saçlı İbrahim Efendi,
-508: Safâi. Cerrah,
-508: Safhi. Mustafa. Tula başı Zâde,
-508: Sun'i. Hamamcı Zâde,
-508: Tal'at. Tatar Mehmet Ağa Zâde,
-508: Tal'atî. Solak,
-577: Arif Paşa. Tarih sahibi,
-509: Atıf. Şeyh Ali,
-509: Akif,
-509: Abdulhay,
-510: Abdi. Kadı,
-581: Abdi. Şeyh Zâde,
-510: Abdi. Buhûri Zâde,
-510: Abdi Bin Vebi Halife. Kadı,
-511: Itâbi,
-512: Adni,
-512: Izâri,
-513: Orfî. Bostancıbaşı Zâde,
-515: İzzet. Damat Metmet Paşa Zâde,
-515: İzzet Paşa. Erzincanlı,
-517: Azmi,
-517: Askeri,
-518: Atâyi. Hacı Uves Paşa Zâde,
-518: Atâyi. Hekim Sinan Zâde,
-519: Ufti,
-519: Uzvî. Hasırcı Zâde,
-519: Afif Paşa,
-520: İlmi Nâzik. Lûtfi Çelebi Zâde,
-521: İlmi. Gınâi Zâde,
-522: İlmi. Remzi Zâde,
-522: İlmi. Arap Zâde,
-522: Ali Efendi. Kınalı Zâde,
-523: Ali Bahti. Canbaz Zâde,
-523: Ahdî. Divan kâtibi,
-523: Ahdi. Yıldırım Şeyhi Zâde,
-524: Galip. Ders-i âm Zâde,
-525:Garîbi. Mahmut Çelebi Z3ade,
-525: Fâtih. Edirne Müftisi Zâde,
-526: Fâni. Sahhaf,
-526: Fâni. Attar,
-526: Fâyiz. Börekçi Zâde,
-528: Fütûhi. Kadı,
-577: Fahri. Ace Zâde,
-528: Fedayi. Sipahi,
-529: Fegâri. Yeniçeri,
-529: Ferîde. Haraççı Hüsam,
-529: Fezâi Derviş Mehmet,
-529: Fazlı-i Lenk,
-530: Fazlı,
-530: Fıtrî. Hoca Zâde Nâip,
-530: Fevrî,
-530: Fikri,
-531: Feyzi,
-579: Feyzi. Elîfi Zâde,
-531: Feyzi Halil Efendi,
-531: Kadirî. İsa Fakih Zâde,
-577: Kasım Paşa,
-532: Kabâyi,
-532: Kabûle. Rfâi şeyhi,
-577: Kudsi Abdullah,
-533: Kudsi Hüseyin. Hâlidi Şeyhi,
-534: Kıyâmi,
-534: Kâmi. Mesnevi Han Zâde,
-535: Kâmi. Tabakat-ul Fezai sahibi,
-536: Kâmi. Kadıyıfcı,
-537: Kerîmi,
-537: Kisbî Mehmet. Divan kâtibi,
-538: Kisbî Mustafa,
-538: Keşfî Bey. Divan kâtibi,
-538: Keşfî,
-538: Küftî. Derviş Mustafa,
-538: Küftî Ali. Tezkire sahibi,
-542: Kenzî,
-543: Lebip. Kâmi Kardeşi,
-580: Lafzî Ahmet Efendi. Ser Tabip,
-543: Lûtfi,
-543: Misâli Bey. Divan kâtibi,
-545: Mecdî. Şekayik mütercimi,
-546: Muhip. Ahmet Ağa Zâde,
-547: Muharrem Dede. Mevlevi,
-547: Mahvî,
-547: Muhyî. Acem,
-548: Muhyîç Ekmekci Zâde,
-548: Mestî,

-549: Müsellem. Gülşeni şeyhi,
-550: Muînî. Hattat,
-551: Muînî. Kadı,
-551: Munzî. Kenzi Zâde,
-551: Münîbi. Danişmend,
-552: Münîri,
-552: Münsî Dede. Mevlevi,
-552: Nâtık. Celîli zâde,
-552: Necâti bey. Ünlü Şâir,
-555: Necâti. Aşubaşı Zâde,
-555: Necip. Damat Zâde,
-556: Neşâti Dede. Mevlevi,
-558: Neş'et Hoca,
-581: Nâmıki,
-559: Nasûhi. Attar,
-560: Nasîbi. İsmail Zâde,
-560: Nutkî. Karakaş Zâde,
-560: Nizâmi. Hamamcı Zâde,
-561: Nazmi.Câmi-ul nezayir sahibi,
-562: Nazîra. Gülşeni şeyhi,
-564: Nazîm. Pazarcıbaşı Zâde,
-565: Naîmi. Kurt Bâli,
-566: Nakşi Mustafa Dede,
-566: Nekâti. İmam,
-566: Nevâzi,
-567: Nuvîsî. Katip,
-567: Nikâmi,
-568: Nikâmi,
-580: Nehri. Müellif,
-568: Nühüft,
-569: Vâsı-i,
-569: Vâlihi. Vâız,
-570: Vecdi,
-570: Vücûdi,
-570: Visâli. Kebeci Zâde,
-570: Vasfî,
-571: Vefa. Gülşeni şeyhi,
-571: Vehbi. Kadı,-572: Vehbi. İmam,
-573: Hâtıfi. Zafernâme yazarı,
-573: Hâdi. Mama Zâde,
-574: Hendem. Şerif Efendi Zâde,
-574: Lâhıhi. Hattat,
-575: Lâhıhi. Halimi Zâde,
-575: Yakîni. Takyedûz,

RAVZA-T-UL UREFA-İL EDVAR (MUSİKİ ŞINASLAR BAHÇESİ)

-582: İbrahim Efendi. Sultan İmamı,
-583: Ahmet Ağa El Mehter,
-583: Derviş Ali. Kudümzen,
-584: Derviş Mustafa. Aşçıbaşı,
-584: Mehmet. Küçük Müezzim,
-585: Mustafa Efendi,
-586: Kadri Bey,
-586: Nizameddin. Edirne Mevlevi şeyhi Ahmet Dede Zâde,
-587: Nakşî Mustafa Dede,
-587: Yahya Nâzımı Efendi,
-588: Mevlâna Hüseyin Kefevi,
-588: Abdi Çelebi,

TANZİMATTAN SONRA EDİRNE'YE DEFTERDAR VE MUHASEBECİ OLANLAR

-590: Nuri Efendi,
-590: Emir Efendi,
-590: Hacı Münip Efendi,
-590: Said Efendi,
-590: Arif Zeki Efendi,
-590: Hacı Ferid Efendi,
-590: Râsih Efendi,
-590: Tevfik Efendi,
-590: Hacı Emin Efendi,
-590: Tahir Efendi,
-590: Abdülhamit Bey,
-590: Yâkup Efendi,
-590: Tâhir Efendi,
-590: Seyfi Efendi,
-590: Arif Efendi,
-590: İbrahim Efendi,
-590: Süleyman Efendi,
-590: Refik Efendi,
-591: Rifat Efendi,
-591: Reşat Efendi,
-591: Mehmet Sait Efendi,
-591: Sadullah Mehmet Bey,
-591: Hüsnü Efendi,
-591: Tahir Efendi. Nâiben,
-591: Hüsnü Efendi. Nâiben,
-592: Mehmet Emin Efendi,
-592: Hasan Tahsin Efendi,
-592: Mustafa Nâili Bey,
-592: Rıza Efendi,
-592: Mazhar Bey,
-592: Hayri Efendi,
-592: Refik Ahmet Bey,
-592: Ragıp Mehmet Bey İbni Edhem,
-592: Mehmet Bey,
-592: Süleyman Faik Bey,
-592: Ragıp Mehmet Bey,
-592: Rıfat Bey,
-592: Edhem İbrahim Efendi,
-593: Rıfat Bey,
-593: Mehmet Midhat Efendi,
-596: Salih Efendi,
-596: Abdullah Kâmil,
-596: Ahmet Bâdi,
-597: Abdülaziz,
-597: Emin,
-597: Şakir,
-597: Reşit Bey,
-597: Sadık Bey,
-597: Ahmet Bâdi. İkinci kez,
-597: Emin,
-597: Hacı Hasan Rıza,
-598: Hüseyin Hüsnü,
-598: Hüseyin Hüsnü.

Yrd. Doç Dr. Ratip KAZANCIGİL'in YAYINLANMIŞ KİTAPLARI

- "1362-1920 yılları arasında Edirne ilindeki Sağlık Kurumları ve kurumda çalışan personel"
Doktora Tezi, İstanbul – 1981 yılında yayınlandı.
Eren Basımevi, İstanbul

- "Hafız Rakım ERTÜR'ün anılarından Balkan Savaşında Edirne savunması Günleri"
I. Baskı: Edirne Araştırma Merkezi yayınları – 1
Sermet Matbaası – Sermet ArkadaşKırklareli / Vize 1986
II. Baskı: Türk Kütüphaneciler Derneği

- "Edirne Sultan II. Bayezid Külliyesi"
I. Baskı: Bizim Ülke Derneği Yayınları arasından 1988 yılında yayınlandı.
II. Baskı: Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi olarak 1997 yılında çıktı.

- "Notalar ile Edirne Türküleri"
I. Baskı: Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi yayınları – 5
Acar Matbaası, İstanbul – 1989
II. Baskı: Edirne Valiliği Yayınları No:6İstanbul, 1999

- "Edirne İmaretleri"
I. Baskı: Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi yayınları – 6
Acar Matbaası, İstanbul – 1991
II. Baskı: Edirne Valiliği Yayınları No:İstanbul, 1999

- "Eski Edirne'den Renkli İzler"
Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi yayınları – 27
Edirne Araştırma Dizisi – 15, Edirne – 1997

- "Hayatım ve Hatıratım" Dr. Rıfat Osman Beyin Anıları

Gülhane Askeri Tıp Akademisinin Kuruluşunun 100. Yıl dönümü anısına Gata tarafından bastırıldı. Ankara – 1998

- "Edirne Mahalleleri Tarihçesi" 1529- 1990
I. Baskı: Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi yayınları – 7
Acar Matbaası, İstanbul – 1992
II. Baskı: Edirne Valiliği Yayınları No:7İstanbul, 1999

- "Edirne Helva Sohbetleri ve Kış Eğlenceleri"
Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi yayınları – 9
Edirne Folkloru Araştırma Dizisi No:1
Acar Matbaası, İstanbul – 1993
- "Edirne Sarayı Yerleşim Planı"
I. Baskı: Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi yayınları
Acar Matbaası, İstanbul – 1995
II. Baskı: Edirne Valiliği Yayınları No:5İstanbul, 1999

- "Abdurrahman HİBRÎ'nin Enis-ül Müsamirin" adlı "Edirne Şehir Tarihi Çevirisi"
1360 -1650
I. Baskı: Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi yayınları – 24
Edirne Araştırmaları Dizisi: 14Edirne 1996
II. Baskı: Edirne Valiliği Yayınları No:9İstanbul, 1999

- "Dr. Rıfat Osman Bey ve Edirne Rehnüması"
Dr. Rıfat Osman Beyin Edirne Rehnüması adlı eserinin çevirisi"
I. Baskı: Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi yayınları – 11İstanbul1994
II. Baskısı: Nisan – 1998 tarihinde Türk Kütüphaneciler Derneği yayınları arasından çıktı.

- "Edirne Şehir Tarihi Kronolojisi"(M:1330-H:1994)
I. Baskı: Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi yayınları – 21
Acar Matbaası,İstanbul - 1995
II. Baskı: Edirne Valiliği Yayınları No:8İstanbul, 1999

- "Ord. Prof. A. Süheyl ÜNVER'in Edirnesi" (Albüm)
Edirne Valiliği Yayınları No:4İstanbul, 1999

- Osmanlı Padişahları ve Edirne
Oluşum Dergisi Yıl:7 Sayı:26 (Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi)